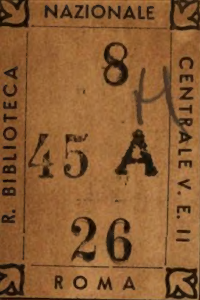

NAZIONALE
R. BIBLIOTECA
CENTRALE V. E. II
8
45 A
26
ROMA

DE HISTORIA STIRPIUM COMMENTARII INSIGNES,

maximis impensis & vigiliis elaborati, [redacted]o medico clarißimo, authore: Scholiis in singula propè capita longè vtilißimis à viro quodam medicinæ doctißimo adiectis, & Plātarum voces gallicas passim exprimentibus.

Accessit iis succincta admodum vocū difficilium & obscurarum passim in hoc opere occurrentium explicatio.

Vnà cum triplici Indice, *quorum primus quidem Stirpium nomenclaturas* Græcas, *alter* Latinas, *tertius officinis* Seplasiariorum *& herbariis vsitatas, continet.*

PARISIIS,

Apud Viuantium Gaultherot, sub insigni D. Martini, via ad D. Iacobum.

1547

Ioa: Fran: Maratti Hyeromonachy ...
1735

ILLVSTRIS-
SIMO ET CHRI-
STIANISSIMO PRINCIPI AC

Domino, Domino Ioachimo, Sacri Romani imperij electori, Marchioni Brandenburgenſi, Stetinæ, Pomeraniæ, Caſſuborum, Sclauorumq; Duci, Burggrauio Norimbergenſi, necnon Rugiæ Principi, Domino ſuo longè clementiſſimo, [redacted] *medicus*

S. P. D.

Herbariã medicinã multũ admirationis & laudis ſemper obtinuiſſe.

Vanquã vniuerſa medicina nullis non ſeculis glorioſa & diuina ſit habita, Illuſtriſſime ac generoſiſſime Princeps, tamen in hoc eius ſūmo ſplēdore ſēper plus laudis, admirationis ac ponderis, ea illius pars quæ naturas ſtirpiũ veſtigat rimaturq;, obtinuit: idq; partim quòd vetuſtate, cuius maxima ſemper apud omnes autoritas et veneratio fuit, eſſet antiquiſſima: partim etiam quòd iucunda, vtilis & neceſſaria eius eſſet cognitio. Nam cum reliquæ propemodum omnes artes, ſimulatque à Deo opt. max. creatus eſt homo, inuentæ ſint, ac ſubinde multorum induſtria auctæ, ſolæ herbæ poſt condita ſtatim elementa, nulloq; adhuc exiſtente homine,

Stirpium origo diuina.

ne, vnà cum diuinis suis viribus, ita iubente Deo, è terræ latebris eruperunt. Vt hoc nomine nullius rei aut artis inuentio verius quàm medicinæ & stirpiũ, Deo aßignetur. Cuius rei Moses in sua genesi teſtis omniũ qui aliquid scripserunt vetustißimus, & non minus profanis quã nostris admirabilis atq; venerãdus. Testes itẽ sũt poetæ græcorũ antiquißimi, Orpheus, Musæus in Polij laudib. Hesiodus in iisdẽ, & maluæ & Asphodeli virib. Homerus in Nepenthe, Loto, Moly herba Mercurio inuenta: Latini autẽ Ouidius, dum medicinæ inuentionẽ Apollini tribuit. Vergilius, dũ paßim dictãni & aliarũ herbarum naturã miscet. Plãtas autẽ atque adeò plantarũ ipsarum vires omnes, tum à primis qualitatibus profectas, tum quas tota ipsarum substantia occultas tegit, methodo experiẽtiaq; pernouisse, quàm sit non iucundum modo, sed etiam vtile ac etiã necessarium, ad sanitatem (qua nihil homini prius et optatius esse poßit) vel præsentem tutandam, vel absentem reuocandam, abũdè prodit veterum etiã regum in eam rem studium nobile ac strenuum, quo horum quisque tum de posteris bene mereri tũ nomen suum apud eos immortale reddere conatus est, suo nomine plantis à se inuentis, impertito. Hinc Gentiana, Lysimachia, Mithridatia herba, scordiũ etiam dicta, à potentißimis regibus. Illyriorum Gẽtio, Macedonum Lysimacho, Ponti & Bithiniæ Mithridate adpellatæ sunt, vt à Teucro Teucrium, ab

Moses scriptor omnium antiquißimus.

Achille Achilleia, à Chirone Centauro Cẽtaurium, ab Artemisia Cariæ regina, & aliæ ab aliis plurimæ & inuentæ & dictæ fuerunt. Quin & Mithridates idem, Attalus Pergami, Salomon Iudæorum, Euax Arabum, Iuba Mauritaniæ rex, plantarum noscendarum non studiosi modò fuerunt, sed horum plerique de his accuratè quædam scripserunt, alij composita ex his non pauca medicamenta miscuerunt, magno mortalium commodo. Adde quòd Romani Reges pariter ac Imperatores in multis regionibus herbarios magno sumptu alebant, vt simplicium medicamẽtorum, sed optimorum notitia & sibi esset vsui, & ad posteros vsque permanaret. Idem quoque studium Philosophos tenuisse, his colligas licet, quòd Pythagoras bulbos, Chrysippus Braßicam, Zeno Capparim, Aristoteles rem herbariam volumine iusto celebrauit. Quàm vellem huius ætatis Reges ac Principes alios in idem studium incumbere, vel saltem viros bonos rei plantariæ studiosos sumptu iusto iuuare. Quàm vellem quoque huius tempestatis medicos hanc medicinæ partem diligentius tractare, neque totam Pharmacopolis & rusticis mulierculis permittere. Iam enim & morbis ratione certa mederi scirẽt: iam medicamẽta methodo componere, iam compositorum vires expendere, iam compositis rectè vti profectò possent. Quem verò lapidem non mouerunt Theophrastus, Dioscorides, Galenus, vt plantarum non modò historiam,

storiam, sed vniuersam quoque naturam nobis exprimerent? Quo Deus bone studio Hermolaus Barbarus & Ioannes Ruellius Plinij exemplo ex variis veterum libris rem plantariam restituere conati sunt? Vt eo nomine vterque hac ætate doctissimus de posteris præclarè sit meritus, vt etiam me non pudeat apertè fateri, Ruellij cõmentarios multum mihi profuisse, vt idem de Hermolai, & Marcelli, & Othonis Brunfelsii, Euricij Cordi, Hieronymi Tragi scriptis pollicear. Quorum longè doctissimorum virorum studium imitatus, hos de historia stirpium commentarios maximis cùm vigiliis tum sumptibus confeci. Primũ vniuersam cuiusque stirpis historiam breuiter & ordine optimo complexus. Deinde singularum imagines viuis proximas, quã cæteri omnes artificiosius expreßi, vt etiam vulgares quasdam non prætermittendas censuerim, ne olim à posteris ignorentur, quomodo plurimæ Dioscoridis sæculo notiores, quàm vt eas putarit describẽdas, hodie etiam doctißimis & diligentißimis ignorentur. Addidimus quoque vulnerarias præsertim plurimis chirurgis vsu quotidiano cognitißimas, quas ineptis nominibus exprimere quàm tacere maluimus. dũ quod nomen apud Græcos aut Latinos germanum sunt sortitæ, si tamen sunt sortitæ, ignoretur. Appinximus & arbores aliquot, ob id quòd ad earum folia sæpius Dioscorides herbarum quoque folia comparat. Quas porrò plantarum vi-

 res

res ex Diosc. Galeno. Aetio, Paulo, Simeone, Plinio recensemus, si vno ore ab omnib. confirmātur, suscipiēdæ: Si in his dissentitur, Ga. tibi præter cæteros imitandus, vt qui methodo inuentas plantarum facultates experientia longa comprobarit. In his autem describēdis, Galenum, Aetium, Paulum sequutus, literarum Græcarum ordinem tenui, non cum Dioscoride congeneres passim herbas cōnexui, quòd hæ in idem tempus non incidant perfectæ, quales nobis ad viuas repræsentare in animo fuit, ob id vmbris pictorū libidini consuetis abstinere voluimus, ne veram plantæ formam obscurarent. Quum verò vsitato more patronum aliquem iis nostris commētariis quærerem nobilitate & virtutum splendore excellentem, nemo omnium cui iustius quàm tibi Illustrissimè Princeps Ioachime, clarissimo heroi, hos dedicandos esse putarē occurrebat. Nā si generis tui vetustatem atque nobilitatem specto, nemo te hodie Principum aut melior, aut præstantior, vtpote cuius maiores à Guelfis, qua vix vlla in Germania vetustior est nobilitas, ortos esse constat. Quod si eorundem virtutes expendo, nullā prorsus virtutē magnis & bonis Principibus dignā illis defuisse video. Proinde cùm in spē certissimam adduceremur, nostras has vigilias non vulgarem gratiā ex amplissimi nominis tui inscriptione apud candidos & æquos inituras, foreq́; vt eā ob causam maledicorū cōuiciatorū petulantia perfringeretur, te quidem

dem in tanto ornatißimorum Principũ numero mihi delegi, cui potißimum has ipsas cõsecrarẽ. Quare cùm eas suscipies illustriß. PRINCEPS commendari tibi defensionẽ & conseruationem huius partis medicinæ quæ stirpium naturas inquirit, statues. Quam vt cupidè & libẽter in te recipias, multa, scio, mouebunt: potißimũ vero hoc ipsum, quòd vix ex vlla alia re magis diuina præsentia & benignitas eluceat, quàm ex tam varia stirpium tũ forma, tum natura, dum scilicet omnes illas ad vsum hominis conditas à Deo ipso perpendimus. Si quid igitur aliud, herbarum certè diligens contemplatio exuscitat, imò confirmat in animis nostris opinionem hanc, quòd homines Deo curæ sint, qui tã anxiè laborauit in iis iuuandis ac tuendis, dum tot elegantißimis atque præstantißimis stirpibus quib. illi tã varios morbos propulsare possunt, terrã exornauit. Nõ parũ etiam ad eam suscipiendam curãte præclarißimorum tũ Regũ tum Principũ exempla, quæ supra recitauimus, hortabũtur. Sed omniũ maximè immensa commoditas quæ ex istius partis medicinæ conseruatione ad vniuersos perueniet. Ad herbariæ denique medicinæ tum amorem tum defensionem mira quoque iucũditas, quæ in contemplandis tot herbarũ generibus animum subibit tuũ, inuitabit. Quid enim iucũdius, quid delectabilius quàm intueri stirpes, quas Deus opt. max. tot tamq; variis pinxit coloribus, tot elegantißimis redimiuit

Diuina præsentia & benignitas ex stirpibus ipsis elucet.

floribus,quorum colorem nullus vnquam pictor satis exprimere potuit:tot denique seminibus & fructibus quorũ & in culina & in medicina vsus est maximus,ornauit? Verùm nõ est cur te pluribus in admirationem huius partis medicinæ pertrahere coner,vtpote qui antea studio & amore eius sic tenearis,vt vix sit aliud quod te magis delectet. Nunquam enim in extruẽdis hortis tot arboribus atque herbis consitis,tantum operæ & impensarum poneres, si non illuc te rei iucunditas ac singularis amor pertraheret. Reliquum nunc est illustriss. PRINCEPS,vt pro tua excellenti humanitate,quæ vestræ familiæ cognata est, munus hoc nostrum tanquam specimen & testem mei erga C.T. amoris & obseruantiæ, exporrecta lætaq; fronte accipias, atque me tuo fauore complectaris, & autoritate ab inuidorum calumniis defendas. Bona autem spes est hunc hortum quem donamus C. T. fore longè gratissimum,non tantum quòd in eo omnis ferè generis herbas elegantissimè pictas reperire queas, verùm etiam quod inde ad quæuis morborum genera remedia decerpere tibi liceat. Deus opt. max. te tuamq; ditionem incolumem seruet,vt Reipub. Christianæ atque literis diutissimè prodesse possis. Tubingæ, Calendis Martiis, Anno à nato Christo

M. D. XLII.

GRAE-

GRAECARVM NOMENCLAtionum Index Alphabeticus.

ἀφάκη

ἐλξι-

κεν-

λίνον

πολυ-

σά-

LATI-

LATINARVM APPELLATIONVM INDEX.

Barba

Bryonia 58 - Castanea 205.

Fœni-

Geranium 115.

Libanotidis 154 ... 211 ...

...

Peucedanum 3...

Seca-

J. 356

INDEX NOmenclationū quibus officinæ Seplasiariorū, & Herbarii nostri temporis vtuntur.

Buglossum

Cresa

Hera

Melan-

Perfo-

Botanica lib: 351 –

Rosma-

Rubus. 90.
Rapa 117 –

Bugeous 130 .

Stichas

Sabina 88
Smilax 386
Saponaria 420

Finis Indicis.

IN PLANTARVM HISTORIAM

à [redacted] picturis elegantibus expressam adnotationes.

Absinthium officinis Romanum idem cum pontico rectè sentis, à vulgari autem id esse diuersissimum ex Galeni Methodo abunde probatur.

Santonicum à Santonia regione prope Burdegalam albius Romano est, folio non multo latiore. Vtrunque enim & Seriphium est tenuifoliũ, cum vulgare sit latifolium. Aloine nobis dictum ab insigni Aloes amaritudine.

DE ABSINTHIO. CAPVT I.

NOMINA.

ψίνθιον Græcè, *Absinthium* Latinè *appellatur. In officinis suam appellationem retinuit* Gallicè de Laloine, *quasi prohibens hilaritatem & alacritatem, ob immensã suã amaritudinem, nominatur.* Nomen *hoc Græci ab* ἄψινθαι, *id est, cõtrectãdo,*

Absinthium vnde dictum. tractando, per ἀντίφρασιν deflexerūt, quòd nullum animal, ob eximiam amaritudinem, hanc herbam attingat. Veteres Græci Comici ἀπίνθιον quoque conformi etymo, quasi impotabilem dixerunt, quòd hāc nemo, propter insignem amarorem, bibere poßit.

GENERA.

Absinthij genera sunt tria. Galeno & Dioscoride testibus. Vnum quod Romanum, vulgare seu commune vocant, & est id quod paßim in Germania nascitur. Huius generis est quod à Ponto regione, in qua nascitur, Ponticum cognominatur, estque cæteris multò præstantius. Alterum genus est marinum, quod Seriphium nominant. Tertium Santonicum, à Santonibus Galliæ populis, apud quos plurimum gignitur, dictum est. Hinc nonnulli eius semen corrupta voce Sanctum, quoniam Santonicum dicendum esset, appellant. Nisi id nominis ob insignem eius efficaciam, quam in necandis lumbricis obtinet, illi imposuerint. Hodie semen lumbricorum nuncupant, Gallicè Mort de vers.

Vulgare Absinthium. Pōticum. Seriphium. Santonicum.

FORMA.

Absinthium vulgare, herba est caule ramoso, foliis incanis, multipliciter sectis, aureo flore, semine rotundo, racematim cohærente. Seriphium verò herba est prætenues ramos cirrósve habens, minori similis Abrotono, exiguis referta seminibus, subamara, & graui odore. Siquidem herba est tenuibus cirris,

Vulgare. Seriphiū.

cirris; Abrotono fœminæ similis, semine in siliquis paruo, grauiter odorata, & subamara. Santonicum simile est Absinthio, sed non adeò copioso semine scatens, & subamarum. Santonicum.

LOCVS.

Nascitur, Oribasio & Apuleio autoribus, locis cultis, montosis & saxosis: plurimum autem præstantissimúmque in Ponto, Cappadocia, & Tauro monte. Seriphium passim circa itinera, maccrias vinearum, & sepes prouenit: vt verum sit quod à Plinio dictum est, plerásque herbas pedibus cóculcamus, quarum si nobis virtus perspecta esset, eas in cœlum laudibus ferremus. Santònicum in Gallia, vt diximus, copiosè gignitur.

TEMPVS.

Colligendum in fine Iulij mensis, ac in vmbra exiccandum, quo etiam tempore floribus & semine prægnans est.

TEMPERAMENTVM.

Ponticum minus calefacit, quod astrictionis multæ sit particeps. Minus etiam cæteris generibus extenuat, non minus tamen resiccat. Galeno itaque autore calidum in primo gradu, & siccum in tertio statuitur. Succus autem eius longè quàm herba ipsa calidior est. Vulgare quidem astrictoriam, amaram & acrem qualitatem obtinet haud secus atque Ponticum. In hoc tamen ab eo differre videtur, quòd in illo maior sit ama-

ritudo quàm adstrictio. Quamuis neque Ponticum modicè amarum sit; quod Ouidius satis iis innuit versibus:

Turpia deformes gignunt Absinthia campi,
Terráque de fructu, quàm sit amara docet.

Loquitur autem de Ponto. Seriphium ipsum Abrotono minus est calidum, verùm Absinthio calidius. Santonicum in extenuando, & calefaciendo desiccandóue, Seriphio paulò imbecillius.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Absinthium calfacit, adstringit, bilémque stomacho & ventri inhærẽtem expurgat. Vrinas cit. Crapulam præsumptum arcet. Inflationibus, ventrísque & stomachi doloribus, cum Seseli & Nardo Gallico potum prodest. Fastidia discutit. Morbo regio correptos, dilutum aut decoctum eius per singulos dies cyathis tribus haustũ sanat. Menses cum melle sumptum aut appositum euocat. Strangulationibus fungorum ex aceto potum subuenit. Ixiæ, cicutæ, muris aranei morsibus, & draconi marino cum vino aduersatur. Anginis cum melle & nitro inungitur. Contra epinyctidas ex aqua, sugillata verò & oculorum caligines cũ melle, similiter auribus ex quibus manat sanies illinitur. Decocti eius vapor suffitúsve, dentium auriúmque dolores lenit. Decoctum cum passo dolentibus oculis oblinitur. Præcordiis, iecinori, & stomacho dolenti, ac longo tempore affecto, cum cerato Cyprino tritum illinitur.

illinitur. Stomacho autem cum rosaceo subactum. Cum ficis, nitro, & farina loliacea, aquæ inter cutem, lienosisq́; subuenit, Preterea vestiariis arcisque inditum Absinthium, vestes ab erodentium iniuriis seruat. Culices cum oleo perunctum à corporibus abigit & arcet. Atramentum librarium ex diluto eius temperatum, literas à murium erosione tuetur. Par est etiam succum hæc omnia facere, attamen in potionibus improbatur, stomacho enim obest, & capitis dolores adfert. Seriphium verò per se, vel cum oryza decoctum, & cũ melle sumptum, ascaridas & rotundos lumbricos necat, aluum simul leuiter subducens. Eadem potest præstare cum edulio aut lenticula decoctum. Santonicum eadem quæ Seriphium potest.

EX GALENO.

Absinthium adstrictoriam, amaram, & acrem simul qualitatem poßidet, excalfaciens pariter & extergens, roborans & desiccans. Proinde biliosos vẽtris humores per egestionem infernam propellit, ac per vrinam euacuat. Magis verò quod in venis est biliosum per vrinas expurgat. Ideo cõtentam in ventre pituitam, sumptum nihil iuuat. Sic neque si in thorace aut pulmone contineatur: nam adstringens in eo facultas, quàm amara valentior est.

EX PLINIO.

Stomachũ corroborat, & ob hoc sapor eius in vina transfertur. Bibitur decoctum in aqua, & post-

ea nocte & die refrigeratum sub dio: decoctis sex drachmis foliorum cum ramis suis in cœlestis aquæ sextariis tribus. Oportet & *salem addi.* Tritum, *vt aiunt, raro in vsu est, sicut & succus expressus.* Bibitur & *madefacti dilutum.* Exprimitur autem *cũ primũ semen turgescit, madefactũ aqua triduo recēs, aut siccũ septem diebus, deinde coctũ in æreo vase ad tertias, decem heminis, in aquæ sextariis quadraginta quinque, iterumq; percolatũ, herba eiectá, lentè coquitur ad crassitudinem mellis, qualiter ex minore Cētaurio quæritur succus.* Sed hic *Absinthij succus inutilis stomacho capitiq; est, cùm (vt tradunt) sit illud decoctũ saluberrimum: nã stomachum adstringit, bilemq; detrahit, vrinam cit, aluum emollit, & in dolore sanat, vētris animalia pellit.* Malaciam *stomachi & inflationes cũ exiguo Sili &* Nardo Gallico, *addito aceto, discutit.* Fastidia *abstergit, cõcoctiões adiuuat.* Cruditates *detrahit cũ ruta, & pipere, & sale.* Antiqui *purgationis gratia dabãt cũ marinæ aquæ veteris sextario, seminis sex drachmis, cũ tribus salis, & mellis cyatho.* Efficacius *purgat duplicato sale.* Quidẽ *in polenta dedere supradictum pondus addito* Pulegio. Alij *cõtrà paralysim.* Alij *pueris folia in fico, sic vt amaritudinem falleret.* Facilè *thoracem purgat cũ* Iride *sumptũ.* In *regio morbo crudũ bibitur cũ* Apio, *aut* Adiãto. Aduersus *inflationes calidũ paulatim sorbetur ex aqua.* Iecinoris *causá cum* Gallico Nar-

do,

do, lienis cum aceto, aut pulte, aut fico sumitur. Aduersatur fungis ex aceto. Item visco, cicutæ ex vino, & muris aranei morsibus, draconi marino, scorpionibus. Oculorum claritati multum confert. Epiphoris cũ passo imponitur, sugillatis cũ melle. Aures eius decoctum vaporis suffitu sanat: aut si manat sanies, cum melle tritum. Vrinã ac menses ciũt tres quatuórve ramuli, cum Gallici nardi radice vna, cyathis aquæ 6. menses priuatim cum melle sumptum, & in vellere appositum. Anginis subuenit cũ melle & nitro. Epinyctidas ex aqua sanat: vulnera recentia, priusquam aqua tangantur impositum: prætereáque capitis vlcera. Peculiariter ilibus imponitur, cum cypria cera, aut cum fico. Sanat & pruritus. Non est dãdum in febri. Nauseas maris arcet in nauigationibus potũ: inguinum tumorẽ in vẽtrali habitũ. Somnos allicit olfactũ, aut inscio sub capite positum. Vestibus insertum tineas arcet. Culices ex oleo perunctis abigit, & fumo si vratur. Atramentum librarium ex diluto eius temperatum, literas à musculis tuetur. Capillum denigrat absinthij cinis, vnguento rosaceóque permixtus. Marinum, quod quidam seriphium vocãt, stomacho inimicũ. Aluum mollit, pellitq; animalia interancorum. Bibitur cum oleo & sale, aut in farinæ trimestris sorbitione dilutũ. Coquitur quantum manus capiat, in aquæ sextario ad dimidias.

VINI ABSINTHITIS VIRES.

EX DIOSCORIDE.

Absinthites vinum stomacho accõmodatum est, vrinam cit. Tarde concoquentibus vtile: iecinorosis itidem, nephriticis, & regio correptis morbo. Cibũ non appetentibus, & stomacho male affectis, & longis præcordiorum distensionibus ac inflationibus, rotundis lumbricis, & suppreßis mensibus auxiliatur. Contra ixiæ venena hausta, copiosius potum, & vomitionibus redditum prodest.

CONFECTIO.

Variæ vini Absinthitis sunt confectiones, vt ex Dioscoride constare potest. Optimum tamen fit, si tusæ Pontici absinthij drachmæ octo, linteo raro ligatæ, in amphoram vini coniiciuntur. Mustum deinde mittitur, relicto vno vasis spiraculo ne efferuescens foras exiliat.

APPENDIX.

Semen lũbricorum. *Santonici, quod vt commemoratum est, hodie semen lumbricorum vocant, præcipuus hoc tempore ad lumbricos ex corpore pellendos & enecandos vsus est. Et si genuinum est, magna efficacia cum melle assumitur tam à pueris, quàm adultis. Seriphiũ quoque aduersus lumbricos à multis commẽdatur, eóque nomine Mors vermiũ appellatur. Sunt etiam qui lumbricorum semen nominent.* *Mors vermium.*

DE ABROTONO.

CAP. II.

Pro fœmina abrotono absinthium Romanum

manum videris pictura exprimere, quanquam id vulgo syluestrem cypressum à similitudine & odore foliorum eiusdem appellari scribis. Quam postea ex Plinio chamæ cypressum pingis, quibusdam videtur abrotonum fœmina.

NOMINA.

Ἀβρότονον *Græcis*, *Abrotonum Latinis nominatur. Officinæ antiquũ nomen retinuerunt.* *Gallis* Auronne *appellatur*. Hoc *autem nomen* Abrotonũ
sibi vsurpauit, vt Nicandri *testatur interpres*, διὰ *vnde di-*
τὸ πρὸς ὄψιν, ἁβρὸν καὶ ἁπαλὸν φαίνεσθαι. *ctum.*
ἄλλως τε καὶ διὰ τὸ δυσάπνουν εἶναι. *hoc est, quòd conspectu tenerũ, molle & delicatũ appareat, aut quòd grauẽ, acrémve & difficilẽ halitũ prospiret.*

GENERA.

Abrotonum duorum est generum, veterum & recentiorum omnium sententia, mas & fœmina. Plinius lib.21.cap.7. mas quidem campestre vocat Abrotonum, fœminam verò montanum. Vulgus, *syluestrem cypressum, à similitudine & odore foliorum eiusdem, nomenclaturæ herbæ fruticísve vocat.* Gallicè Cypres.

FORMA.

Abrotonum, quod mas appellamus, sarmento- Abrotonũ
sum, minutis foliis, minus album quàm fœmina, *mas.*
tenui semine ac numeroso vti Absinthium. *Semen autem non quouis tempore producit, sed ad Se-*

ptembris

ptembris duntaxat mensis initia, quo si diligenter obseruabis tempore, semine prægnans esse comperies. Rectè *igitur* λεπτόκαρπον *in Dioscoride legitur, huic lectioni non solum veterum codicum fide, verumetiam sensu suffragante.*

Abrotonũ fœmina. *Fœmina frutex est, arboris speciem habens, candicantibus foliis, Seriphij modo minutim circũ ramulos incisis, floribus refertus in summo auri fulgore comãtes corymbos obtinens, odoratus etiam cũ grauitate quadam.*

LOCVS.

Mas passim apud Germanos in hortis, & in campestribus nascitur: fœmina verò in collibus & montibus sua sponte prouenit.

TEMPVS.

Floret vtrunque Augusto. Colligitur autem in autumno, potissimum Septembri mense: hoc enim tempore semen, vt diximus, profert.

TEMPERAMENTVM.

Abrotonum calidum & siccum, inq; tertio ordine seu recessu post media situm est, id quod amaritudo eius, quam gustu præ se fert, facilè monstrat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vtriusque Abrotoni semen feruefactum, & crudum tritum, cum aqua potum, non nisi recta ceruice spirantibus, ruptis, conuulsis, ischiadicis, vrinæ difficultatibus, & suppressis mensibus auxiliatur. Potum in vino exitialium venenorum antidotum est. Cum oleo rigentibus illinitur. Serpẽ-

tes

tes lecto instratum & suffitum fugat. Cum vino potum aduersus eorundem morsus, peculiariter autem scorpionum & phalāgiorū, prodest. Oculorum inflāmationibus cū cotoneo cocto, aut pane illitum subuenit. Tritum cū farina hordeacea decoctumq; tubercula discutit. Admiscetur irino vnguento.

EX GALENO.

Non instrenuè excalfacit & desiccat. Nam siue comam cum floribus (reliqua enim eius palea inutilis est) contusam vlceri puro illinas, mordax & irritans videbitur, siue eo in oleo macerato, caput aut ventrem perfundere voles, admodum calefacere reperies. Quin & si qui per circuitum rigoribus capiuntur, eos ante inuasionem rigorum hoc voles confricare, minus vtique rigore concutientur, imò & sensus confestim vbi admotū fuerit ipsum calfacere percipit. Porrò quod lumbricos interimat par est, nimirum quum sit amarum. Protinus vero quod & digerendi & incidendi vim habeat, scies. Præterea abrotonum vstum calidum & siccum facultate est, magis etiā quàm cucurbita sicca vsta, & anethi radix. Illa enim vlceribus humidis simul & citra phlegmonem callo induratis prosunt, ac proinde maxime vlceribus iis quæ in pudendorū præputiis sunt competere videntur: at cinis Abrotoni vlceribus omnibus mordax est, ac idcirco cum oleo tenuium partium, Cicino scilicet, aut Raphanino, aut Sycionio veteri, potißimum Sabinos, ad

alopecias confert. Barbam etiam segnius tardiúsque enascentem cum aliquo dictorum oleorum elicit: sed nec minus illis, lentiscino maceratum. Rarefaciendi enim vim, eo quòd tenuium est partiũ, obtinet, & mordax est, & calidum. Abrotonũ verò inimicum stomacho existit.

EX PLINIO.

Vsus est & foliis, sed maior semine, ad calefaciẽdum, ideo neruis vtile, tußi, orthopnoicis, vrinæ, torminibus, cõuulsis, ruptis, lumbis. Datur bibẽdum manualibus fasciculis decoctis ad tertias partes. Ex his quaternis cyathis bibitur. Datur & semen tusum in aqua drachmæ pondere. Prodest & vuluæ. Concoquit panos cum farina hordeacea, & oculorum inflammationibus illinitur cotoneo malo concocto. Serpentes fugat. Contra ictus eorum bibitur in vino, illinitúrque. Efficacißimum cõtra ea quorum veneno tremores & frigus accidunt, vt scorpionum & phalangiorum, & contra alia venena. Prodest quoquomodo algentibus, & ad extrahenda ea quæ inhærent corporibus. Pellit interaneorum mala. Ramo eius, si subiiciatur puluino, venerem stimulari tradũt: efficacißimámque herbam esse contra omnia veneficia, quibus coitus inhibeatur.

DE ASARO. CAP. III.

Asarum seu baccar nobis per metathesin Cabaret.

NOMINA.

Ἄσαρον Græcè, *Asarum* Latinè *dicitur*. *Officinis hodie nomen retinet*. Gallicè du Cabaret. *Asaron autem dictũ est, quòd in ornatum non veniat, vel vt* Plinius *lib.21. cap.6. inquit, quoniam in coronas atque serta non addatur: vel quod manualibus scopis, quæ odoris gratia gestantur, minimè solitum sit inseri.* *Asarõ cur dictum.*

FORMA.

Folia hederæ similia habet, longè tamen molliora, rotundioráque. Flores inter folia ad radicem purpureos odoratos, Hyoscyami *cytino similes, in quo semen acino nõ dißimile.* Radices *multas, geniculatas, tenues, obliquas, gramini persimiles, longè tamen graciliores, odoratas, calefacientes, & linguam admodum erodentes. Cæterùm hic admonẽdum esse lectorẽ duximus omnia* Dioscoridis *exẽplaria hoc in loco deprauata esse, perperamq́; habere vel* πυκνότερα *vel* μικρότερα*, cum potius scribendũ sit* μαλακώτερα*, id quod partim* Plinij *testimonio, partim etiam iudice sensu ipso cõprobari potest.* Plinius *siquidẽ lib.12. cap.13. Asarum sic depingit: Est hederæ foliis rotundioribus tantum, mollioribusq́;. Si quis verò ea de re ad iudicem sensum referat, Asarumq́; cum hedera conferat, Asari certè folia neque dẽsiora, neque minora hederæ foliis esse comperiet, quum Asari folia maiora multò sint quàm hederæ. Proinde cum folia hederæ illorum* *Dioscoridis locus emẽdatus.*

rum cõparatione multò minora sint, euidẽtissimum est pro μικρότερα legendum esse μαλακώτερα, huic nimirũ lectioni adstipulantibus Plinio *& sensus iudicio, vt dictũ est: ad tactũ enim huius folia lõgè sunt hederæ molliora. Accedit quòd ab vna dictione in aliã facilis sit trãsitus.* His itaq; *rationibus motus,* Asari *folia* μαλακώτερα, *hoc est, molliora hederæ foliis esse dixi, vt reuera etiam sunt.*

LOCVS.

Nascitur in vmbrosis locis, montibus potissimum & syluis: aspera enim macráve & sicca loca amat.

TEMPVS.

Bis anno, vere nimirum & autũno floret. Colli*gendum in fine Augusti, à die videlicet decimoquinto eius mensis, vsque ad octauum Septembris.*

TEMPERAMENTVM.

Asarum in calefaciendo & exiccando ordinis tertiũ existit, radices potissimum eius.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radices Asari calefaciunt & vrinã mouẽt. Hi*dropicis & ischiadicis diuturnis prosunt.* Ducunt *mẽses põdere drachmarũ sex cũ mulso potæ.* Purgãt Ellebori albi modo. Ruptis præterea, conuulsis, tussi veteri, difficultati spirandi, & vrinæ conferunt. Cum vino potæ ferarum morsibus salutares. Folia *adstringunt.* Illita *capitis doloribus, oculorum inflammationibus, ægilopis incipientibus, mammis à partu tumentibus, ignibusq; sacris prosunt.* Coma

somnum

ſomnum etiam conciliat. Sic Crateias herbarius de Aſaro proditum reliquit.

EX GALENO.

Aſari radices vtiles ſunt, facultate ſimiles radicibus Acori, intenſiores tamen. Itaque ex iis, quæ de illis prodita ſunt, hîc facienda coniectura.

EX PLINIO.

Nardi vim habet Aſarum, quod & ipſum aliqui ſylueſtre Nardum appellant.

EX MARCO AEMYLIO.

Eſt Aſarum Græcè Vulgago dicta Latinè.
Hæc calidæ & ſiccæ virtutis dicitur eſſe.
Tertius eſt illi gradus, vt dicunt, in vtroque.
Prouocat vrinam, potatáque menſtrua purgat.
Hócque modo iecoris medicatur ſumpta dolori,
Hydropicóſque iuuat, ſchiaſim fugat hauſta frequẽter.
Et vuluæ morbis decoctio ſubuenit eius.
Dicitur ictericum potata repellere morbum.
Elleboriq; modo vomitu præcordia purgat.
Sed non eſt huius purgatio tam violenta,
Nec metuenda quidem, ſi fiat taliter illa:
De foliis eius triginta recentia tollens,
Adde meri tantum quo poßint cuncta recondi.
Tota nocte mero facias macerentur in illo,
Mane terens, vino quo ſunt macerata reſolue.
Tunc olus excoctum cum pingui carne recenti
Porcina, prius ægroto da ſufficienter.
Et ſumat vini vult quantum fortis & albi,

Sic

Sic Asari succum colatum trade bibendum.
Fortibus & magnis est hic numerus foliorum
Sufficiens, reliquis, vt diximus, est minuendus
Iuxta quod vires, ætas, & cætera poscunt.

APPENDIX.

Lixiuium in quo Asarum decoctum est, si co caput lauetur, cerebrum roborat, & memoriam. Succus etiam eius cum Pompholyge, caligantibus oculis confert.

DE ACORO. CAP. IIII.

Acorus officinarum, gladiolus aquæ vulgò dicitur, flore luteo non vtendus, sed indicus vulgò galanga maior quæ verus esse Dioscoridi Acorus videtur.

NOMINA.

Ἄκορον *Græcè*, Acorū *Latinè appellatur. Officinis nomen retinet.* Gallicè flame bastarde ou glaieul de Riuiere ou de Mares *vocatur.* Acorō *aphrodisiam quasi veneream Greci etiā vocant.* Apuleius, *quicunque ille fuerit, in commētariolo quod de aliquot herbis scriptum à se reliquit, Piper apium dictam fuisse hanc herbam testatur, quòd ea in aluearijs suspensa, nunquam diffugiant apes.*

FORMA.

Folia iridis habet, angustiora tamen. Radices nō dissimiles, implicatas, neque in rectum enatas, sed obliquas, & in superficie existentes, geniculis seu internodijs

internodiis distinctas, subalbas, gustu acres, odore non ingratas. Præstat densum, candidum, non cariosum, plenum & odoratum, cuiusmodi est in Colchide & Galatia. Ex qua sanè Dioscoridis descriptione satis liquet, Acorum nostrũ, quo hodie officinæ vtuntur, etsi nõ verũ sit, tamen aliquam saltem Acori speciem esse: Iridis enim folia obtinet, angustiora tamen. Radices quoque similes, implicatas & inuicem adnatas, non in rectum, sed in obliquũ tendentes: non in profundo delitescentes, sed in superficie existentes, & modico cespite tectas: denique geniculis seu internodiis interceptas. Neq; etiã in colore ab eo quẽ Dioscorides pingit, variare videtur: nostrum enim Acorũ non raro ὑπολεύκους, hoc est, subalbas seu candicantes radices habere cõspicitur. Accidit autem vt & rubẽtes intus habeat radices, quæ tamen cùm candicantes paßim intercurrentes venas obtineant, rectè subalbæ dici possunt, quod nimirum neque vere rubescant, neq; cãdidum etiam prorsus colorem referãt, sed eũ potius qui ex rubro & cãdido mixtus sit. Cæterum radices Acori quæ intus candicant, foris vt plurimum subrubent. Hinc est quòd Serapion in Acori descriptione Dioscoridis verba referens, ὑπολεύκους dictionem ita vertere voluit: Et color radicum exterior tẽdit ad rubedinem. Proinde qui hac sola ratione, quod Acori radix intus interdum rubescat, mouentur, vt diuersum nostrum prorsus à Dioscori-

Acorum officinarũ nõ est verum acorum.

dis credant, ij non vtuntur argumento quod tanti mometi sit, vt quod conantur, persuadere aliis possint. Cũ enim Dioscorides Acori radices ὑπολεύκους, *hoc est, albicantes faciat, noster certè nunquã non tales habere deprehenditur: vel enim vere cãdicantes sunt, vel subrubentes, quas etiã* ὑπολεύκους *rectè dici posse iam ostẽdimus. Porrò quanuis odoratæ non sint eius radices, tamen nihil obstare posset odor, quo minus nostrum verum esse putaremus Acorũ, quum abunde cõstet illum, haud aliter quàm colorem, secundũ diuersas regiones in eadem sæpe herba mutari: si non esset aliud, quod vt diuersum certo crederemus nos vrgeret, hoc nempe, quod nostri Acori radices gustu acres nõ sint, quòd tamen omnes veteres vno ore de Acoro affirmant, sed potius adstringentes. Quapropter etsi tota ferè descriptio illi respõdere videatur, tamen quia acris nõ est, vires eas quas vero Acoro tribuunt veteres, habere nõ potest: vt hoc nomine vehemẽter errent qui à solis descriptionibus tantũ pendent. Nec minus hallucinantur officinæ quæ ad vrinas mouendas, aut menses euocandos, lienésve minuendos eo vtuntur. Perperã etiã Diacori cõpositionem ex eodem cõficiunt. Curent itaque vt verum Acorũ habeãt, quòd iã in multis Galliæ officinis prostare puto. Nam radix illa quæ à nonnullis seplasiariis nũc sub nomine maioris Galãgæ vẽditur, si cætera etiã respondeant, haud dubie radix veri Acori est. Et*

debent

debent seplasiarij ea vti, quoties in cōpositionibus medicamentorum Acori sit mētio, præcipuè autem in Diacori compositione apparanda, quòd hæc calefaciendo concoctionem stomachi supra modū iuuet. Et hoc eò confidentius faciendum esse hortor, quòd Galāgam maiorem veri Acori radicem esse existimē: geniculis enim scatet, foris subrubra, intus subalba, gustu acris, odore nō ingrata, vt hoc noīe illa tutò & sine errore officinæ pro Acoro vti queāt.

LOCVS.

Apuleius locis cultis, pratis ac hortis nasci, rarámque inuentu herbam hanc tradit. Nostrū Acorum iuxta amnes, & passim in aquosis & palustribus locis prouenit.

TEMPVS.

Legitur radix Acori æstatis initio, & siccatur in vmbra digitalibus frustis.

TEMPERAMENTVM.

In calefaciendo & desiccando tertij est ordinis. Nostrum quidem desiccat, at citra calefactionem.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Acori radix calefaciendi vim habet. Decoctum eius potum, vrinam cit. Prodest lateris, thoracis & iecoris doloribus: torminibus, ruptis, conuulsis. Lienes minuit. Vrinæ stillicidio, & venenatorū morsibus subuenit. Insessu, quēadmodum Iris, ad muliebria vtilis est. Succus radicis caligines oculorū discutit. Antidotis præterea radix vtiliter miscetur.

EX GALENO.

Acori vtimur radice quæ gustu acris est, & modicè amara, odoréque non iniucunda. Hinc *manifestum est hanc facultate calidam, & consistentia tenuium partium esse.* Huic *consentaneum est, vt vrinam moueat, & lienes induratos iuuet, tū corneæ membranæ crassitiem detergeat simul atque extenuet.* Ad hoc *autem melior est ipsius succus. Omnino verò siccificum esse clarum est.*

EX PLINIO.

Vis *ei est ad calefaciendum extenuandúmque efficax, contra suffusiones & caligines oculorū succo eiusdem poto, contráque serpentes.* P*ectoris doloribus subuenit, & ideo antidotis miscetur.* I*ecinori medetur, thoraci quoque & præcordiis.* V*rinā ciet eius decoctum, & omnia vesicæ vitia sanat.* T*estiū tumores radix decocta in vino, tritáque & illita mirè discutit.* D*uritias & collectiones omnes sanat decocto huius herbæ fouentibus.* C*ontusis & euersis pota duobus obolis in mulsi cyathis tribus radix prodest.* A*coron quoque vtile est interioribus fœminarum morbis.*

ACORI OFFICINAR. VIRES.

Acori adulterini facultates.

G*ustus abundè monstrat eius radicem immensam adstringendi facultatē obtinere.* H*inc est quòd diuersam planè à veri* A*cori radice vim sortita sit.* N*am vt hæc tenuium est partium & facultate calida, atque adeò detergit, extenuat atque discutit:*

ita illa consistentia crassarum partium, ac facultate frigida constringit, densat, cogit & contrahit. Quare vrinã non ciet, vt verum Acorum, nec mẽses euocat, sed potius supprimit. Sanguinem etiã vndecunque manãtem cohibet. Proinde rectè Pãdectarũ author scribit, eum qui secũ Acori radicem gestet, à nullo sanguinis profluuio corripi. Et ex recentioribus aliqui hanc facultatẽ Acori nostri obseruarunt, atque hinc adeò tradunt eius succũ igne expressum, menses nimium promanãtes constringere posse, id quod certè de Acoro affirmare vanissimũ erit. Ex iis itaque intelligentiã seplasiarij, quis vsus nostri etiam in medicina sit Acori: nec cõmittent, vt fanatici cuiusdam, qui nuper Morophrasti impudentis hominis pestilentissimas nugas & ineptias tegere, atque adeò epistola aliqua operi illius temerè præfixa commendare, ac præ illo monstro reliquos omnes medicos, si diis placet, contemnere ausus est, consilio obsecuti, hoc prorsus abiiciant, cùm illius immensa sit adstringendi, quod demonstrauimus, facultas.

DE ALTHAEA. CAP. V.

Althæa, vulgo Bismalua dicitur.

NOMINA.

Ἀλθαία, ἢ ἰβίσχος, ἢ ἰβίσκος Græcè: *Althæa, Ebiscus, Ibiscus Latinè dicitur. Officinæ, quæ vt plurimum barbaris vocibus gaudent,* Bismalua
Bismaluã, Maluauiscum, & simpliciter Euiscũ nominant. Maluauiscus.

minãt. Maluauisci autem vox corrupta est, ex maluæ nimirum & euisco composita, quasi dicat aliquis Maluæ ebiscus, hoc nomine illam ab aliis maluis, quæ sanè multæ sunt, segregãs. Gallicè Guimmauues. *Althæa verò à multiplici remediorum potestate & vsu, vel vt Plinius ait, ab excellentia effectus nominata est. Siquidem ἀλθαία Græcis idem valet, ac si à medendo medicam simpliciter dicas. Nam ἀλθαίνειν illis mederi significat, ἀλθὸς verò remedium & medicinam.*

Althæa vnde dicta.

FORMA.

Syluestris Maluæ genus est, cui folia vt Cyclamino rotunda, lanuginosa, flos rosaceus, caulis cubitorum binûm, radix lenta viscosáq; intus candida.

LOCVS.

Locis humentibus, pinguibúsque gaudet.

TEMPVS.

Radices, vt reliquarum ferè herbarum omnium inter autumni initia, hoc est, in fine Augusti, & Septembris mensis principio, legendæ. Folia verò & semen in æstate. Floret Iulio & Augusto mensibus.

TEMPERAMENTVM.

Folia & flores calidi & sicci primo excessu seu ordine. Radices verò in principio secundi.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix in aqua mulsa aut vino cocta, aut per se pota, ad vulnera, parotidas, strumas, abscessus, mãmarum inflammationes, sedis contusiones, inflationes,

nes, neruorum distentiones, efficax est. Siquidē discutit & maturat, aut rumpit, & ad cicatricem perducit. Cocta quo dictum est modo, & cum adipe anserino aut suillo, vel terebinthina subacta ad vteri inflāmationes & præclusiones vtiliter admonetur. Decoctū eius idē præstat, secūdasq; à partu relictas educit. Decoctū radicis cū vino potū, vrinæ difficultati, calculosorū cruditati, dysentericis, ischiadicis, tremulis, & ruptis succurrit. Dentium mitigat dolorem cum aceto decocta, colluto inde ore. Semen autem viride siccúmque tritum, cum aceto in sole perunctum alphos extergit. Cum aceto & oleo inunctū, à venenatorum morsibus præseruat. Valet ad dysenteriam, sanguinis reiectionē, & alui fluores. Seminis decoctum in posca aut vino contra omnes apum & minutarum ferarū ictus bibitur. Folia cum exiguo oleo, morsibus & ambustis illinuntur. Addensat aquam sub diuo radix trita & admixta.

EX GALENO.

Digerendi, laxandi, phlegmone leuandi, mitigandi, concoquendi coctu difficilia tubercula. Porrò radix eius & semen cætera quidem pari herbæ viridi modo agunt. verum tenuiorum partium, magisque exiccatoriam, adhæc magis extersoriam quàm illa facultatem ostendunt, vt & alphos detergant, & semen renum calculos confringat. Radicis autem decoctum dysenteriæ, alui profluuio,

& sanguinis reiectioni vtile est, nempe cum astringentem quandam facultatem possideat.

EX PLINIO.

Althaea contra omnes aculeatos ictus efficacior vis, praecipuè scorpionum, vesparum, similiúmque, & muris aranei. Quin & trita cum oleo, hac peruncti ante vel habentes eã, non feriuntur. Eius *radix praecipuè conuulsis ruptísque efficax est.* Cocta *in aqua aluum sistit.* Ex *vino albo strumas & parotidas, & mammarum inflammationes, & panos in vino folia decocta & illita tollunt.* Eadem *arida in lacte decocta, quamlibet perniciosae tussi citissimè medentur.* Hippocrates *vulneratis, sitientibúsque defectu sanguinis, radicis decoctae succum bibendum dedit.* Et *eam vulneribus cum melle & resina, item cõuulsis, luxatis, tumentibus, & musculis, neruis, articulis imposuit.* Et *asthmaticis ac dysentericis in vino bibẽdam dedit.* Mirum, *aquam radice ea addita addẽsari sub dio, atque elactescere.* Efficacior *autem quò recentior.*

EX THEOPHRASTO.

Vsus eius ad rupta, & tusses è vino dulci, & ad vlcera in oleo. Aliâs si carnibus cõcoquas, in idem aggregare ac veluti conglutinare posse affirmant.

DE ANAGALLIDE. CAP. VI.

Anagallis vtraq; in hortis frequẽs, paruula, arbori tamen habitu, caule quadrato. Mouron petit & quarre nobis dicitur.

NOMINA.

Ἀναγαλλὶς Græcè, *Anagallis* Latinè, *officinis inusitata*, Germanicè Gauchheyl, oder Coimarkraut. (Gallicè Mouron) Hoc *nominis fortè à Germanis inditum est, quod Anagallis in limine vestibuli suspensa maleficiorum introitũ pellere credita sit.* Errãt *qui Morsum gallinæ seu* Pas*scrinam vulgò dictam herbam, Anagallida putãt, haud secus atque ij, qui Auriculã muris pro Anagallide depictam ostendunt herbarij.*

Gauchheyl Germanis quare dicta.

Anagallis nõ ẽ Morsus gallinæ, neque Auricula muris.

GENERA.

Duo duntaxat Anagallidis esse genera, veterum omniũ testimonio constat, marem scilicet & fœminam, quæ sanè nullo nisi florum discrimine distant. Mas enim puniceo, fœmina verò cœruleo flore conspicitur. Proinde *hallucinari iuniores ac barbaros medicos euidẽtissimum est, qui plura duobus Anagallidis genera constituunt.*

FORMA.

Frutices sunt Anagallides parui, in terra iacentes, folia in quadrangulis caulibus pusilla habẽtes, & modicè rotũda ad Helxines *similitudinem. Semen gerunt rotundum.* Non *quicquam sanè certius hac scriptorum pictura respondet: cùm duplex sit in flore color, puniceus nimirum & cœruleus, quadranguli caules per terram sparsi, folia nõ toto ambitu rotunda, & semen coriandro non dissimile circinatum.* Non *est tamen quod sic humi prostratos*

hos

hos frutices intelligas, vt prorsus non suppullulent. Nam in altum etiam surgunt, non tamen altius, quàm ipsa tibi examußim pictura monstrat.

LOCVS.

Pedibus in aruis vineísque vbique calcatur, neque quicquam nunc Anagallide despectius est, cùm tamē in antiqua medicina multus eius fuerit vsus. Licet autem vbique ferè proueniat, in vliginosis tamen lætior.

TEMPVS.

Per æstatem vtriusque prouentus maximus est, potißimum autem mense Augusto. Florent autem à Maio mense vsque in autumnum.

TEMPERAMENTVM.

Anagallidis vterque sexus calidam & siccam facultatem obtinet, quòd scilicet extergere poßint. Mulieres nanque quæ asperiorē & decolorem à natura cutē acceperunt, ad leuorem nitoremq́; vultus harū succo vtūtur, vt hac ratione errare necesse sit, qui Anagallidas frigidas & humidas esse statuūt.

Error quarundā detegitur.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vtraque mitigandi facultatem habent, inflammationes arcent, surculos extrahunt, vlcera serpentia compescunt. Succus earum gargarissatus pituitam capitis purgat. Per nares infusus dolorem dētium lenit, si in contrariam narem iniiciatur. Argema cum Attico melle emendat, & oculorum caligines iuuat. Contra viperarum morsus, renum & iecinoris vitia, ex vino potus prodest. Tradunt nōnulli

nulli eam quę cœruleū florem habet, prociduam sedem reprimere: quæ verò puniceum, illitu euocare.

EX GALENO.

Anagallis vtraque, tam ea quæ florem parit cœruleum, quam ea quæ puniceum, admodum extergendi facultatem obtinent. Quendam etiam calorem attractorium poßident, ita vt impactos corpori refigant aculeos. Succus earū ex naribus purgat eadē de causa. Et vt summatim dicatur, exiccatoriā citra mordicationem facultatem habent, quāobrem vulnera glutināt, & putrida adiuuant.

EX PLINIO.

Vtriusque succus oculorum caliginem discutit cum melle, & ex ictu cruorem, & argema rubens, magis cum Attico melle inūctus. Pupillas dilatat, & ideo hoc inunguntur antè, quibus paracentesis fit, iumentorum quoque oculis medentur. Succus caput purgat per nares infusus, ita vt deinde vino colluatur. Bibitur & contra angues succi drachma in vino. Mirum, quod fœminam pecora vitant. At si decepta similitudine (flore enim tantùm distāt) degustauere, statim eam quę Asyla vocatur, in remedio quærunt. Ea à nostris ferus oculus nuncupatur. Præcipiunt aliqui effossuris, ante solis ortum, priusquam quicquid aliud loquantur, ter salutare eam, tunc sublatam exprimere, ita præcipuas esse vires. Vrinā cient Anagallides. Iecinori mirè prosunt. cohibent quas nomas vocant. Vtiles & recē- Superstitiosum.

tibus

tibus plagis, præcipuè senum corpori. Ad recentia quoque vulnera tanta traditur vis, vt saniem ossibus extrahant. Anagallis cœrulea procidentia sedis retro agit, è diuerso rubens proritat.

DE ALSINE. CAP. VII.

Alsine omnis Mouron nobis dicitur, à baccarum similitudine cum solano.

NOMINA.

Morsus gallinæ. Ἀλσίνη *Græcè, Auricula muris Latinè, Morsus gallinæ vulgò appellatur. Pauerina Italicè, quod paueris, id est, iunioribus anseribus gratũ pabulũ sumministret. Auiculas caueis inclusas, cũ fastidiunt escam, aucupes hac herba recreare solēt.* Gallicè Mouron, *aliis* Morgeline *vocatur.* *Alsine cur dicta.* *Alsine autem dicta est, quòd lucos, quæ* Græci ἄλση *nominant, nemorosaq́; & vmbrosa loca amet.* *Auricula muris.* *Auricula verò muris, quòd musculorum auribus folia similia habeat.*

GENERA.

Quamuis Dioscorides & alij vnam tantum Alsinen faciunt, nos tamen tria eiusdem genera, licet plura adhuc inueniantur, damus. Primum genus Alsinen maiorem vocauimus, quod scilicet vera sit Alsine, & aliis maior, Gallicè Mouron *nominatur. Alterius generis plantam Alsinen mediam appellauimus, Gallicè* Moyen mouron. *Hæc quod ad flores attinet, qui cœrulei sunt, à descriptione variat: eiusdem tamen cum priore facultatis,*

tis. Tertũ generis herbam. Alſinen minorem vocauimus. Hæc, quidem, vt prima, pulchrè deſcriptioni reſpondet. Gallicè Petit mouron *nuncupatur.*

FORMA.

Cauliculis ſerpit rotundis, è quorũ geniculis exiles ramuli proſiliunt, foliis Helxines *minoribus, minúſque hirſutis, flore exiguo, candido, foris herbaceo.* H*æc cum teritur cucumis odorem refert.* No*n autem illam* P*eponis maturi iucunditatem, ſed herbaceum cucumeris odorem ſubolet.* P*orrò cum Dioſcorides* Helxin*æ ſimilem eſſe* A*lſinen tradit, non de ea* Helxine *quæ vulgò* P*arietaria, ſed ea potius quæ alio nomine* C*iſſampelos dicitur, intelligas oportet: hæc enim folia* H*ederæ haud diſsimilia obtinet. Adeò vt liquidò iam conſtet,* A*lſinen eſſe eam herbam quam paßim hodie* M*orſum gallinæ appellant.* H*uc accedit quòd facultates, vt ex ſequentibus patebit, quas vulgus* M*orſui gallinæ tribuit, ab* A*lſines viribus nihil varient.* Helxine duplex.

LOCVS.

Naſcitur in lucis, hortis, & maximè in parietibus, maceriis, opacíſque locis.

TEMPVS.

Incipit à media hyeme. A*reſcit autẽ æſtate media.* C*um prorepit, muſculorũ aures imitatur foliis.*

TEMPERAMENTVM.

Refrigerãtem & humectãtem haud ſecus quàm Helxine *obtinet facultatẽ: eſt enim aqueæ eſſentiæ*

frigidæq;

frigidæq;:quare & citra adstrictionem refrigerat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Alsine refrigerandi facultatem obtinet. Oculorũ inflammationibus cum polẽta illita conuenit. Succus eius aurium doloribus instillatus prodest. In vniuersum eadem quæ helxine potest.

EX GALENO.

Ad feruentes phlegmonas, & mediocria erysipelata competit.

EX PLINIO.

Vsus eius ad collectiones inflammationésque. Quin emeulat omnia quæ Helxine, sed infirmius. Epiphoris peculiariter imponitur: item verẽdis vlceribúsque cum farina hordeacea. Succus eius auribus infunditur.

APPENDIX.

Easdem facultates, herbis quas morsus gallinæ vulgò nominant, nostri temporis herbarij tribuũt, quòd scilicet ad feruentes inflammationes, ac erysipelata prosint. Omnes enim, vt dictum est, refrigerant atque humectant. Hinc est quod minorem aliqui Germanorum Fieberkraut *vocent, quia scilicet febribus accommoda, & vtilis sit.*

DE ANTHEMIDE.

CAPVT VIII.

Chamæmelum leucanthemũ nomen nobis retinet.

Chrysanthemũ quod pingis: mihi quod sciam non est visum.

Eranthe-

Eráthemum quia vere floret in calcaris effigiem, in ambitu purpureum, cornueta nobis dicta pingitur, quæ tamen floret messibus.

NOMINA.

Ἀνθεμις, ἢ χαμαίμηλον Græcè, Anthemis, Chamæmelon Latinè, officinis corrupto nomine Camomilla dicitur, Germanicè Camillen. (Gallicè de la Camomille.) *Chamæmelon quoniã odorem habeat mâli, appellant, id quod de primo genere potißimum intelligendum venit.* *Chamæmelon cur dictum.*

GENERA.

Tria eius genera, floribus tãtum distantia, inueniũtur. Hi enim & si intus aurei sint, tamen foris per ambitum illis adiacẽt folia aut candida, aut lutea, aut purpurea. Quæ foris in orbem cãdida folia obtinet, ea est quæ à Dioscoride propriè λευκάνθεμον, & vulgò hodie Camomilla vocatur. *Leucãthemon.* *Quæ verò luteis per ambitũ foliis cõstat, ea haud dubiè est, quã priuatim Dioscorides à suis floribus χρυσάνθεμον nominat, Germani autem pulchrè ad Græcã appellationem alludentes,* Goldtblumen, Gelcamillen, Streichblumen, *appellant.* *Chrysanthemon.* *Tertia species chamæmeli, quæ nimirũ purpurea per orbem folia habet, nulla alia est nisi ea quam hodie vulgus medicorũ Consolidã regalẽ, Germani autẽ à similitudine calcaris, cui respondet flosculus eius herbæ, & à colore lepido regioq́;, qui aspectari* *Eranthemon.*

nunquam satis potest, Rittersporn vocant. Dioscorides peculiariter ἠράνθεμον, eo quò vere floreat, dici tradit. Tria itaque in vniuersum Anthemidis seu Chamæmeli genera sunt, quorũ sanè primum Chamæmelon leucanthemon, alterum Chamæmelon chrysanthemõ, tertiũ Chamæmelon erãthemon Dioscoridi nominatur. De duobus primis generibus neminem dubitare, quin vera & legitima sint, arbitramur, quòd nihil in iis sit, quod Dioscoridis descriptioni, quam mox subiiciemus, nõ respõdeat. Tertiũ fortè nõnullis qui morosius omnia obseruãt, minimè genuinũ Chamæmeli genus esse videbitur, ideoq; quibus simus argumentis & coniecturis impulsi, vt tertiũ Anthemidis esse genus credamus, necesse erit ostẽdere. Potißimum autem quod nos in hanc sententiã pertraxit, est, quòd singula in Dioscoridis descriptione illi congruant, rami scilicet palmum non excedentes, fruticosi, multas alas habentes, parui & exigui, capitula rotũda, aurea, foris purpureis foliis, magnitudine in nullo alio genere Rutæ foliis magis similibus circumdata. Deinde sententiam hanc nostram confirmauit antiquißimus codex manuscriptus, in quo pictura exquisitißimè Regalem dictã cõsolidam refert, quam iis sanè verbis describit: herba est quam quidam Monachellam, siue Capuciariam vocant (à cucullo haud dubiè monachorum, quem flores illius herbæ referunt, nomen imponentes) Dioscorides

Consolida regalis est tertia chamæmeli species.

Eranthemno

Eranthemon appellat, & est vna species Anthemidis, quæ folia instar Camomillæ *habet, nigriora tamen: florẽ autẽ violæ similem.* Hæc ille. *Quibus omnibus illud etiã accedit, nostrã de hac herba sententiã mirificè corroborans, quòd vulgus hodie medicorum* Consolidam regalem *calculosis, & oculis prodesse tradat, adeò vt illius etiã cõspectum multos ex oculis laborantes sanasse dicant.* Atque *hinc fit vt studiosi paßim eam herbã in suis museis suspensam habeant, oculis hac ratione cõsulere volentes.* Has *autem omnes facultates, vt ex sequẽtibus patebit,* Eranthemo *suo* Dioscorides *etiã adscribit. Quamobrem nihil certius est, quàm* Consolidã *regalem tertium esse* Anthemidis *genus, id quod argumenta nostra iam adducta palàm euincunt.*

FORMA.

Rami palmum non excedunt, fruticosi, frequentes alas habentes, parui, tenues & multi, capitulis rotundis. Flores *intus aureos continent, foris verò per ambitum candidos, aut luteos, aut purpureos, foliorum* Rutæ *magnitudine.*

LOCVS.

Nascuntur in aspero, sicco, macróque solo, & iuxta semitas atque itinera.

TEMPVS.

Colliguntur vere in calidis potißimũ regionibus, in nostris inter æstatis initia, hoc est, Iunio mense.

TEMPERAMENTVM.

nunquam satis potest, Ritterſporn *vocant*. Dio*ſcorides peculiariter* ἠράνθεμον, *eo quò vere florea*t, *dici tradit*. T*ria itaque in vniuerſum* Anthe*midis ſeu* Chamæmeli *genera ſunt, quorũ ſanè primum* Chamæmelon *leucanthemon, alterum* Chamæmelon *chryſanthemõ, tertiũ* Chamæmelon *erãthemon* Dioſcoridi *nominatur*. D*e duobus primis generibus neminem dubitare, quin vera & legitima ſint, arbitramur, quòd nihil in iis ſit, quod* Dioſcoridis *deſcriptioni, quam mox ſubiiciemus, nõ reſpõdeat*. T*ertiũ fortè nõnullis qui moroſius omnia obſeruãt, minimè genuinũ* Chamæmeli *genus eſſe videbitur, ideoq; quibus ſimus argumentis & coniecturis impulſi, vt tertiũ* Anthemidis *eſſe genus credamus, neceſſe erit oſtẽdere*. P*otiſsimum autem quod nos in hanc ſententiã pertraxit, eſt, quòd ſingula in* Dioſcoridis *deſcriptione illi congruant, rami ſcilicet palmum non excedentes, fruticoſi, multas alas habentes, parui & exigui, capitula rotũda, aurea, foris purpureis foliis, magnitudine in nullo alio genere* R*utæ foliis magis ſimilibus circumdata*. D*einde ſententiam hanc noſtram confirmauit antiquiſsimus codex manuſcriptus, in quo pictura exquiſitiſsimè* R*egalem dictã cõſolidam refert, quam iis ſanè verbis deſcribit: herba eſt quam quidam* M*onachellam, ſiue* C*apuciariam vocant (à cucullo haud dubiè monachorum, quem flores illius herbæ referunt, nomen imponentes)* Dioſcorides

Conſolida regalis eſt tertia chamæmeli ſpecies.

Eranthemno

Eranthemon appellat, & est vna species Anthemidis, quæ folia instar Camomillæ habet, nigriora tamen: florẽ autẽ violæ similem. Hæc ille. Quibus omnibus illud etiã accedit, nostrã de hac herba sententiã mirificè corroborans, quòd vulgus hodie medicorum Consolidam regalem calculosis, & oculis prodesse tradat, adeò vt illius etiã cõspectum multos ex oculis laborantes sanasse dicant. Atque hinc fit vt studiosi paßim eam herbã in suis museis suspensam habeant, oculis hac ratione cõsulere volentes. Has autem omnes facultates, vt ex sequẽtibus patebit, Eranthemo suo Dioscorides etiã adscribit. Quamobrem nihil certius est, quàm Consolidã regalem tertium esse Anthemidis genus, id quod argumenta nostra iam adducta palàm euincunt.

FORMA.

Rami palmum non excedunt, fruticosi, frequentes alas habentes, parui, tenues & multi, capitulis rotundis. Flores intus aureos continent, foris verò per ambitum candidos, aut luteos, aut purpureos, foliorum Rutæ magnitudine.

LOCVS.

Nascuntur in aspero, sicco, macróque solo, & iuxta semitas atque itinera.

TEMPVS.

Colliguntur vere in calidis potißimũ regionibus, in nostris inter æstatis initia, hoc est, Iunio mense.

TEMPERAMENTVM.

Calefaciunt & desiccant in primo ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vim habent radices, flores, & herba calfaciendi, extenuandiq́;. Potu & insessione menses, fœtus, calculos, & vrinam pellunt. Aduersus inflationes, & tenuis intestini dolores bibũtur. Bile suffusos expurgant, & iecinorosis medentur. Decocto earum vesicæ vitia fouentur. Efficacius ex omnibus generibus est, quod florem fert purpureum, cæterísque maius existit, idq́; propriè Eranthemon vocatur. Quod verò Leucanthemon & Chrysanthemon cognominant, vehementius vrinam ciunt. Aegilopiis illitæ medẽtur. Commanducata oris vlcera sanant. Nonnulli in clysteribus ex oleo vtuntur, terentes ipsas ad pellendos febrium circuitus. Folia & flores reponi debent, & separatim contusa in pastillos cõformari. Radix quoque siccatur, & vsu poscẽte interim partes duas herbæ, floris aut radicis modò vnam: interim contra floris duas, & herbæ vnam, alternis diebus duplicantes pondus, dare conuenit. Bibere autem oportet in vino diluto mulso.

EX GALENO.

Tenuium est partium, quamobrem digerẽdi, rarefaciendi, & laxandi facultatem obtinet. Est itaque Chamæmelon tenuitate Rosæ persimile, calore verò ad olei facultates magis accedit, animali familiares, & tẽperatas. Quapropter laßitudinibus vt si quid aliud, cõfert, doloresq́; mitigat. Præterea

tensa remittit & laxat, quæq; mediocriter dura sunt, emollit, quæq; constipata condensatáve sunt, rarefacit. Ad hæc febres quæ citra visceris alicuius inflāmationem infestant, dissoluit, præsertim quæ ex humoribus biliosis, aut cutis densitate consistūt. Qua de re & ab Aegyptiorum sapientissimis Soli consecrata est, febriumq; omnium remedium putatur. Verùm hac quidem in re à veritate aberrant: solas enim quas diximus febres sanare potest, eásque quæ iam concoctæ sunt. Iuuat autem pulchrè reliquas etiam omnes quæ melancholicæ sunt, aut pituitosæ, aut ex visceris inflammatione prognatæ: nam & harum remedium Chamæmelum vel strenuissimum est, vbi iam concoctis adhibetur: quapropter & hypochondriis, vt si quid aliud, gratum existit.

EX PLINIO.

Medici vere folia tusa in pastillos digerunt, item florem & radicem. Dantur omnia mixta drachmæ vnius pondere contra serpentum ictûs. Pellit mortuos partus, item menstrua in potu, & vrinam calculósque: inflationes, iecinorum vitia, bilem suffusam, ægilopia. Commanducata vlcerum manantes in ore eruptiones sanat. Ex omnibus iis generibus ad calculos efficacissima est, quæ florem purpureum habet, cuius & foliorum, & fruticis amplitudo maiuscula est. Hanc propriè quidem Eranthemon vocant.

DE ANETHO. CAP. IX.

NOMINA.

Ἄνηθον *Græcè*, Anethum *Latinè appellatur. Nomen in officinis genuinum retinet, Germanicè* Dyllē, *&* Hochkraut(*Gallicè* Anet) *nominatur.*

FORMA.

Anethum sesquicubitali proceritate assurgit, multicaule, ramosum, exilitate folij in staminis penè modum extenuata, luteolo flosculo, semine lato & quasi foliato, radice lignosa, neq; adeò prolixa, vmbella fœniculi, cui cognatum quasi genus, propter similitudinem videri potest.

LOCVS.

In hortis seritur: interdum & sponte, fœniculi modo, prouenit.

TEMPVS.

Floret in æstate, Iunio & Iulio mensibus.

TEMPERAMENTVM.

Anethum adeò calefacit, vt habendum sit aut secundi ordinis intensi, aut tertij remissi. Exiccantium verò ordinis est secundi incipientis, aut primi finientis. Vstum autem tertij tum calfacientium, tum desiccantium ordinis sit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Anethi aridi comæ seminisq; decoctum potũ lac euocat. Tormina & inflationes sedat. Aluum leuésque vomitiones sistit. Vrinam cit. Singultus lenit. Oculos hebetat, & genituram aßiduè potum extinguit. Decoctũ eius mulieribus præfocatione vuluæ laboranti-

laborantibus ad insidendum vtile. Semen eiusdem vstum & illitum condylomata tollit.

EX GALENO.

Anethum in oleo decoctum digerit, sedat dolores, somnum conciliat, crudos & incoctos humores concoquit. Fit enim ex eo oleum, cuius propinqua sit temperies pus mouentibus, & maturãtibus vocatis medicamentis, nisi quatenus paulò illis tũ calidius, tum tenuiorum partium est, atque adeò digerendi facultate præditum. Vstum vlceribus admodum humidis illitum prodest, potissimũ iis quæ in pudendo consistunt. Quæ autem in præputio sunt inueterata, iis probè cicatricem inducit. Cæterùm viride humidius est, & minus calidum, itaque magis concoquit sicco; & somnum conciliat, sed minus digerit. Idcirco mihi videntur veteres coronis ex eo concinnatis in symposiis vsi esse.

EX PLINIO.

Anethum ructus mouet, & tormina sedat. Aluum sistit. Epiphoris radices illinuntur ex aqua vel vino. Singultus cohibet semen feruens olfactum. Sumptum ex aqua sedat cruditates. Cinis eius vuã in faucibus leuat, oculos & genituram hebetat.

EX SIMEONE SETHI.

Ad crassorum humorũ inflationes prodest. Quidam sanè ipsum stomacho bonũ esse, alij verò minimè, dixerũt. Illi quidem ad eius caliditatem, & facultatem quæ humiditatem concoquit, & flatus

qui sunt in ventriculo discutit, respexerunt: ij verò ad substantiam eius, quæ crassarum est partiũ, cõcoctu difficilis, & nauseosa. Oleo incoctũ discutit, & somnũ conciliat. Inunctũ tumores crudos cõcoquit. Inflationes quoque quæ in ventriculo generãtur, digerit. Corpus ex immodico labore defatigatum, curat. Renes verò, vt quidam aiunt, lædit.

DE AIZOO. CAP. X.

Sedum maius nobis Iouis barba, minus mas. Triquemadame, hortẽse est acetariis expetitum: alia duo syluestria quorum posterius vermicularis nobis dicitur calida multum herba, non autem teneo aliud.

NOMINA.

ἀείζωον *Græcè: Aizoon, Sedum, Sẽperuiuum* A *Latinè nominatur. Postremùm nomen officinæ obtinuerunt. Vulgo Iouis barba, Gallicè* de la Ioubarbe *dicitur, quòd scilicet nonnullis locis plebis animos iam pridem inuaserit opinio, non feriri fulmine domum, in cuius tegulis vireat Sedum. Porrò Aizoon & Semperuiuum appellant, quod perpetuò, tam æstate quàm hyeme virescat, nec vllis frigoribus, aut cœli iniuria quantumuis frigida emoriatur.*

Iouis barba.

GENERA.

Dioscoridẽ sequẽtes tria eius genera statuimus. Primum Aizoon seu Sedum maius, quòd folia latiora habeat. Alterum Sedum minus, quod Græcis etiam

Aizoon maius.

etiam τριθαλὲς, *quia ter floreat in anno, vocatur.* V*ulgò* V*ermicularis, à similitudine foliorum, quæ rotunda sunt, & figuræ oualis, vt vermiculos putes, & Crassula minor nominatur*. Huius iterum duo *sunt genera: alterum enim mas est, quod nimirum floribus luteis spectatur, & Gallis* Triquemadame *appellatur*. Alterum *fœmina, quod pallidis seu candidis conspicitur floribus*. Tertium *genus est quòd* Aizoon *syluestre, ab aliis* Portulaca *syluestris aut* I*llecebra minus rectè & impropriè dicitur. Nam portulaca syluestris diuersa ab hoc tertio Sedi genere herba est, vt suo dicemus loco.* I*llecebræ autem nomen aliæ debetur herbæ, quæ* T*elephion vocatur, vt in eiusdem historia docebimus.* Nomina *verò hæc generi illi indiderunt, seducti errore eorũ qui* Portulacam *syluestrem cum tertio* Aizoo *apud* Dio*scoridem confuderunt, atque adeò quæ debentur* Portulacæ & Telephio *nomina,* Aizoo *temere assignarunt.* V*t enim viribus diuersa est* Portulaca *syluestris ab hoc genere tertio* Aizoi, *ita etiam nomine & forma.* Q*uare meritò reprehendendi sunt qui duo hæc capita sic sibi temere miscuerũt.* V*ulgares herbariꝫ* V*ermicularem minorem vocant.* Galli Pain d'Oyseau.

Vermicularis.

Crassula minor.

Aizoon minus.

Tertium genus Aizoi.

FORMA.

S*emperuiuũ maius caules profert cubitales, interdum etiã maiores, pollicis crassitudine, pingues, egregiè virentes, incisuras* Characiæ Tithymalli *Maius.*

 instar

instar habentes. Folia *pinguia, pollicis magnitudine, in cacumine linguæ similia, alia in terram resupinata, alia in capite inuicem contracta, circulo*

Minus. *oculi figuram circumscribunt.* Minus Aizoon *caules ab vna radice exeuntes multos habet, tenues, foliis plenos rotundis, pinguibus, paruis, in summo acuminatis.* Emittit *autem è medio caulem palmi altitudine, vmbellam & flores pallidos luteósve sustinentē:*

χλωρά. *χλωρὰ enim hoc loco, vt aliâs sæpe, pro ὠχρὰ accipitur, id quod ex* Serapione *etiam abundè cōstare potest, qui hūc* Dioscoridis *locū ita reddidit:*

" Et *habet virgam in medio longam, circa longitu-*
" *dinem palmi super quam est capitellum, in quo est*
" *flos citrinus, subtilis.* Eam *autem* Semperuiui *minoris speciem quæ flosculis luteolis spectatur, dilucidioris doctrinæ gratia, marem appellauimus.* Alteram *verò quæ candidos obtinet flores, fœminam.* Tertium Semperuiui *genus syluestre dictum, foliola habet pinguiora, ad* Portulacæ *figuram accedētia, & hirsuta, breuioriq; cacumine.* His *verbis exquisitè admodum* Dioscorides & Plinius *tertium* Aizoi *genus, quod vermicularē minorem hodie appellant, delinearunt.* Habet *enim pinguia admodū foliola, ad* Portulacæ *syluestris formā nonnihil accedentia, hirsuta, & breuiori quàm in* Aizoo *minori cacumine.* Reliqua *quæ sequuntur in quibusdam* Dioscoridis *exemplaribus, manifestè adulterina sunt.* Neque *iis plura habet* Aldinum *exemplar,*

&

& alia quæ paulò sunt castigatiora.

LOCVS.

Maius nascitur in montanis & testeis. Nonnulli autem in tectis domorum conserunt. Minus Aizoon in muris & petris, maceriis vinearum, parietibúsque prouenit. Tertium in petrosis locis, sepulchris vmbrosis, oppidorúmque fossis.

TEMPVS.

Floret Maio & Iunio mẽsibus maius & minus. Tertium autem genus in Maio tantùm floribus ornatur luteis.

TEMPERAMENTVM.

Aizoon vtrunque, tam maius quàm minus, desiccãt medicè, vehemẽter autem refrigerãt: sunt enim ex tertio ordine & recessu refrigerantiũ. Tertium genus calidum esse, Dioscoridis & omnium veterũ testimonio constat. Gustus etiam minimè reclamat: si enim gustaueris, linguam vehementer vrit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Maius vim obtinet refrigerandi & adstringẽdi. Conferunt ad erysipelata, herpetas, nomas, oculorũ inflammationes, ambusta, podagras, folia per se, & cum polenta illita. Succus verò cum polenta & rosaceo, capiti in doloribus infunditur. Datur à phalangio morsis in potu diarrhœa laborantibus, dysentericisq́; . Teretes lumbricos cum vino potus excutit. Subditus in pesso, muliebres fluxiones sistit. Succus etiã lippientibus à sanguine vtiliter inungitur.

gitur. Minoris folia antedicto eandem facultatem habent. Tertium genus calfaciẽdi vim habet, acrẽ, & exulcerãtẽ. Cũ axungia illitũ, strumas discutit.

EX GALENO.

Semperuiuum vtrũque tam maius quàm minus desiccat quidẽ modicè, quãdoquidem & mediocriter adstringat, omnis alterius vehemẽtis qualitatis expers: quare in eo aquea essentia abundat. Refrigerat non mediocriter, ideòque ad erysipelata, herpetas, & à fluxione natas phlegmonas prodest.

EX PLINIO.

Vtriusque vis eadẽ, perfrigerare & adstringere. Medentur epiphoris folia imposita, vel succus inunctus. Purgant enim vlcera oculorũ, explentq;, & ad cicatricem perducũt. Palpebras deglutinãt. Eadem capitis doloribus medentur, succo vel folio temporibus illitis. Aduersantur phalangiorum ictibus: aconito verò maius Aizoum præcipuè. A scorpionibus quoque feriri id habentem negant. Medentur & aurium dolori.

APPENDIX.

Errat non parum hodie magna medicorum pars, qui Sedi genus tertiũ refrigerare, asserere haud verentur. Et mirum sanè cur ab eo errore illos Dioscorides non reuocet, qui disertè ait, hoc ipsum calefaciendi, & exulcerandi facultatem habere. Sed fortè non magnopere laborant, quid de hac planta Dioscorides tradat: debuisset tamen erroris huius admo-

admonuiſſe eos ſaltem germanica eius plantæ nomenclatura. Neq; enim alia ratione Maurpfeffer *noſtris Germanis dicta eſt, niſi quod in muris proueniat, guſtúque acris admodum ſit.*

DE ARNOGLOSSO. CAP. XI.

Plantago hæc triplex omnibus nota, & quæ ſpeciatim præter has Arnogloſſum dicitur, rotundioribus foliis, lanuginoſis, ſeſsilibus, vſu frequẽtiſsimo officinarum celebris.

NOMINA.

Ἀρνόγλωσσον *Græcis: Arnogloſſum, Plantago Latinis nominatur. Nomen latinum Plantaginis officinæ retinuerunt. Gallicè* du Plantain, *Germanicè* Schaffzungẽ *quod nomen Græco pulchrè reſpondet, dicitur.* Arnogloſſum, *quod eius folia agninæ linguæ ſimilima ſint, appellarũt Græci. Latini autẽ Plantaginem, ducto à planta vocabulo, nuncuparũt. Sunt tamen qui à multitudine neruorũ, quibus quaſi coſtis in dorſo per longitudinem folia eius diſtincta ſunt, Polyneuron vocant.*

Arnogloſſum vnde dictum.

Plantago.

Polyneuron.

GENERA.

Duo Plantaginis ſunt genera, veterum omnium ſententia, maior & minor. Maior, quã peculiariter à ſeptenis quæ in foliis apparẽt, coſtis, Græcè ἑπτάπλευρον, *id eſt, Septineruiam vocant. Minor, eo quòd eius folia fibris quinque tanquam neruis diſtincta ſunt,* πεντάνευρον, *id eſt, Quinquenervia dicitur.*

Herba & flores in æstatis initio, Maio & Iunio mensibus, semen verò Augusto carpitur mense.

TEMPERAMENTVM.

Mixtæ est temperaturæ Plantago, habet enim quiddam aqueum frigidum: habet verò & austerum quiddã, id quod terreum est, siccum, frigidum. Itaque refrigerat simul & desiccat, & in vtroque secundi recessus à mediis est.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vim habent folia exiccatoriam & adstringentem, ideo ad omnia vlcera maligna, elephantica, quæ humore scatẽt, & sordida, conferunt. Eruptio*nes sanguinis, nomas, carbunculos, herpetas, epinyctidasq; cohibent.* V*lcera vetera & inæqualia cicatrice obducunt.* Medentur *& iis quæ Chironia nuncupãtur.* S*inus glutinãt.* Mor*sibus canis, ambustis, inflãmationibus, parotydi, panis, prosunt. Strumis & ægilopis cum sale illita conferunt. Olus coctum cũ aceto & sale dysentericis & cœliacis sumptum subuenit. Datur & in locum* Bet*æ cum lenticula coctũ.* In *leucophlegmatia post aridas epulas in medio herba decocta datur.* C*omitialibus & asthmaticis data proficit. Foliorum succus oris vlcera continua collutione purgat. Cum creta cimolia & cerusa ignibus sacris medetur. Fistulas infusus sanat. Aurium doloribus & lippitudinibus succus instillatus, & collyriis additus prodest.* G*ingiuis sanguinolentis, & sanguinem reiiciẽtibus potus*

tus cōfert. Dysentericis subter per aluum iniicitur. Bibitur cōtra tabē. Aduersus vteri strangulationes in lana apponitur: item vuluæ fluxiones. Semē cum vino potum alui fluxiones, & sanguinis excreationes sistit. Radix decocta collutione. & cōmanducata, dentiū dolores sedat. Eadē cū foliis in passo ad vesicæ renumq; vlcera præbetur. Ferūt tres radices cū tribus vini cyathis, & pari aquæ potas, tertianis auxiliari, & quatuor quartanis. Sunt qui radice è collo suspensa ad strumas discutiendas vtātur.

EX GALENO.

Quæcunque medicamenta cum hoc quod refrigerant vnà etiā adstringūt, ea & ad vlcera maligna omnia, & ad fluxiones, & putredines prosunt atque adeo etiā ad dysenterias: nā & sanguinis eruptiones sistunt, & si quid aduratur refrigerant. Sinus quoq; glutinăt, & alia vlcera recētia simul & vetera. In omnibus ferè id genus medicamentis primas tenet, aut certè nulli secūdum est Arnoglossum, idq; tēperaturæ symmetria. Nā siccitatem obtinet morsus expertē, & frigiditatem quæ nōdum obstupefaciat. Semen eius & radix similis sunt facultatis, attamen siccioris, & minus frigidæ. Semē etiam subtiliū est partiū, radices autem crassiorū. Et huius herbæ folia exiccata, subtilioris & minus frigidæ facultatis sunt, nēpe difflato ex eo ac digesto excremento aqueo. Hac ratione radicibus vtuntur ad dentium dolores, tum mandučātes, tum

collutionibus incoquentes. Præterea ad iecinoris & renum obstructiones non has tantùm adhibent, sed folia quoq; & multò magis semen: hæc enim quãdam abstergendi in se facultatem habent, quam & in herba viridi inesse satis coniici potest, verùm ab humiditatis copia vinci.

EX PLINIO.

Vis mira in siccando densandoq; corpore, cauteriŷ vicem obtinens. Nulla res æquè sistit fluxiones, quas Græci *rheumatismos vocãt.* S*tomachũ corroborat.* P*lãtago per se sumpta in cibo cum Lẽte alicaúe sorbitione. Strumis medetur. Semen eius in vino tritum, vel ipsa ex aceto cocta, aut alica ex succo eius sumpta dysentericis datur. Lichenis fœdo mala medetur trita.* V*itia sedis & attritus celerrimè sanat.* E*x aqua mulsa duabus horis ante accessionem pota duabus drachmis, tertianas leniores facit, vel succus radicis madefactæ vel tusæ, vel ipsa radix trita in aqua ferro calefacta. Quidã ternas radices in tribus cyathis aquæ dederunt.* I*idem in quartanis quaternas fecerũt.* H*ydropicos sanat in cibo cùm prius panem siccũ comederint sine potu.* F*olia podagras refrigerãt, & in primo impetu podagræ rubentis, hoc est, calidæ, conueniunt.* O*ris vlcera succus emendat, & folia radicésque cõmãducata, vel si rheumatismo laboret os.* V*itio reiectionis sanguinis idem medetur.* P*hthisim sanat si bibatur, & ipsa decocta in vino cũ sale & oleo à somno*

matutino

matutino refrigerat. Luxatis dolores & tumores tollũt folia tusa, addito sale modico. Fistulis infusus succus auxilio est. Sãguinis profluuiũ sistit semen, si ore reiiciatur, siue aluo fluat, siue fœminarũ vtero. Succus vomentibus sanguinem datur. Contusis, euersis omnib. modis ipsa sumitur. Medetur omniũ generũ vlceribus, peculiariter fœminarum, senum, & infantium, igne mollita, melior & cum cerato.

DE ALISMATE. CAP. XII.

NOMINA.

Ἄλισμα, ἢ δαμασώνιον Græcè: *Alisma, Damasonium* Latinè *nominatur. Sunt qui eã herbam esse putent, quàm herbarij & vulgus nominant* Barbã *syluanã, &* Plantaginem *aquaticam: nonnulli verò eam, quam multi pastoralem fistulam vocãt.* Prior Germanis Vuasser Vuegreich, & Froschloffel (Gallicè Plantain aquatique) *quòd scilicet in palustribus nascatur, vbi frequẽtes sunt ranæ.* Altera *verò iisdem* Hirtenpfeiff *nominatur.* P*lantaginem autem aquaticam, ob natales & similitudinem quæ illi cum vera* P*lãtagine est, dixerũt: quemadmodũ fistulã pastoralem, quòd singulari scapo rudis fistulæ & lõgitudinem & effigiem quãdam videatur imitari. Quæ verò nostra de iis sit sententia, paulò pòst indicabimus.*

Plantago aquatica.

FORMA.

Alisma folia P*lãtagini similia habet, angustiora tamen & in terrã reflexa, demissaq;. Caulis illi*

est

eſt tenuis, ſimplex, altitudine cubitum excedente, thyrſo ſimilis, capitula habẽs. Flores tenues, candidos & aliquatenus pallidos obtinet. Radices vt Ellebori nigri tenues, odoratas, acres, modicéque pingues. Ex qua quidem delineatione ſatis cõſtat, neutrã herbarũ quarum picturas damus, eſſe Aliſma. Nã herba quã hodie Plãtaginẽ aquaticã vocant, nõ per omnia hiſtoriæ reſpõdet. Vt enim alia præterea, radix eius neq; odorata, neq; acris eſt. Alterius autẽ, quã paſtoralẽ fiſtulã nominauimus, etſi radix odorata ſit, minimè tamen acris exiſtit. Quicquid tamen ſit, hac potius quã altera pro Aliſmate vtẽdum eſſe cenſeo. Eius effigiem ſuo loco dabimus.

LOCVS.

Aquoſa amat loca, in quibus paßim naſcitur.

TEMPVS.

In æſtate colligi poteſt, tũ enim floribus abũdat.

TEMPERAMENTVM

Calidam eſſe hanc herbam ſatis monſtrant radices, quas acres eſſe conſtat. Abſterſoriam etiam quandam in ſe facultatem obtinent.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix vnius aut alterius drachmæ pondere cũ vino pota, his qui leporem marinum deuorarunt, prodeſt, & quos rubeta rana momorderit, quique opium hauſerũt. Torminibus & dyſenteriæ per ſe, aut cum Dauco pari pondere pota confert. Cõuulſis itidem & vteri ſtrãgulationibus. Herba ſiſtit

aluum, menses ducit, & œdemata illita lenit.

EX GALENO.

Damasonium aut Alisma. De hac herba in tertio libro tradit Dioscorides, quòd radix eius epota dysenterias sanet, & aluum sistat, atque œdemata mitiget. Nos verò ea experti non sumus. Quòd autem constitutos in renibus calculos aqua in qua decocta fuerit pota comminuat, casu experti sumus. Ex quo liquet, quòd abstersoriam quandam facultatem obtinet.

EX PLINIO.

Vsus in radice aduersus ranas & lepores marinos. Lepori marino aduersatur in vino potũ. Strumis imponitur ex aqua cœlesti folium tritũ, vel radix cum axungio tusa, ita vt imposita folio suo operiatur. Sic & ad omnes ceruicis dolores, tumorésque quacunque in parte.

DE ARTEMISIA. CAP. XIII.

Artemisia vulgaris nobis nomen retinet. Tenuifoliam pingis quã matricariã vulgo vocamus. Monoclonũ verò Tanacetum seu Athanasiam vulgo dictã. Tagetẽ verò quẽ Oculum Indicum vocamus.

NOMINA.

Ἀρτεμισία *Græcis*, Artemisia *Latinis*, *Germanis* Beyfuſz, Bucken. S. Iohans gurtel, Sonnenuuẽd gurtel, oder Groſſer reinfarn (*Gallicè* Armoiſe ou l'herbe de ſainct Iehã) *appellatur.*

appellatur. Officinæ veterem appellationem retinent. Nomen herbæ inditum putant ab Artemisia vxore Mausoli regis, quæ sibi hanc herbã adoptauit, cũ ante Parthenis, id est, virginalis, quòd virgo dea illi nomen dederit, vocaretur. Non desunt qui ab Artemide cognominatã arbitrentur, quòd priuatim fœminarum malis, quib. ἄρτεμις, hoc est, Diana præest, medeatur. Nomen Germanicum S. Iohans gurtel, quasi diui Ioãnis zonam dicas, à superstitiosulis nonnullis monachis & mulierculis herbæ huic impositũ est. Nã fuerũt qui nõ coronas duntaxat, sed etiã zonas ex ista herba confecerũt, quas tandem in ignem, qui in die diuo Ioanni baptistæ sacro, in singulis plateis vrbium succendebatur, nescio in quẽ euẽtum, proiecerunt, haud dubiè hac herba in deserto diuum Ioannem cinctũ fuisse somniati. Artemisia vnde dicta.

GENERA.

Tres sunt, Dioscoride teste, Artemisiæ species quæ etiam hodie apud nos paßim reperiuntur. Prima πλατύφυλλος, Latinè Artemisia latifolia dici potest. Ea autem est quæ simpliciter hodie Artemisia vocatur. Huius iterum duo sunt genera colore duntaxat distantia: vnum caule & floribus rubẽs, Germanis Rotbuckẽ, vel Rotbeyfusz dicitur: alterum cãdicãs caule, floribus verò flauis, Germanicè Vueiszbucken appellatur. Altera Græcè λεπτόφυλλος, Latinè vero Tenuifolia nominatur: quòd quidem genus vulgus hodie Matricariã, Germani Artemisia latifolia. Artemisia tenuifolia Matricaria.

Muterkrant & Mettram, (*Gallicè* de l'Esparegoute) *quod vteri quẽ matricẽ vocãt, morbis medeatur. Tertia species* Artemisia *monoclonos dicitur,* Tanacetũ *corrupto nomine pro tagetem hodie nominant,* Germani Reinfarn, *quòd filicis ferè speciem referat & in aquarũ ripis nascatur: alio nomine* Vurmkraut, *quoniam lumbricos è ventre pellat.* E*sse verò hanc herbã aliquã* Artemisiæ *speciem vel hinc etiã cõstare potest, quòd primã speciem, vt diximus, nonnulli Germanicè* Groffen reinfarn *vocant: hac enim nomenclatura manifestè docent, & eam quam* Tagetem *appellant* Artemisiæ *esse cõgenerem, quòd scilicet eandem habeat appellationem.* H*uius haud dubiè generis est herba quæ elegantißimos profert flores, garyophyllos* I*ndos vocatos. nulla enim in re nisi floribus, qui sunt elegantiores & longè maiores, ab hac nostra distat: odore tamen nostrã hanc etiã vincit.* Hinc *est quod* Tagetem I*ndicam appellauerimus, Germanicè autem* Indianische negelen. H*is autem herbis tribus conuenire* D*ioscoridis descriptiones facilè vnusquisque ex iis quæ paulò pòst dicemus cognoscet.* E*sse autẽ* Artemisiæ *genera ex manuscripto codice, quem ob vetustatem lubens cito, manifestè colligi potest.* I*s enim pictas ordine tres iam commemoratas herbas ita ob oculos ponit, vt nemo qui illas vel semel saltem viderit, nõ agnoscat.* P*icturæ accedunt descriptiones, & nomẽclaturæ hodie*

Artemisia monoclonos.
Tanacetum.
Tagetes.

die etiam vſitatæ. Primam enim Artemiſiam, alteram Leptophyllon & Matricariam, tertiam vero Tagetem, quo nomine Apuleius vſus eſt, & Tanacetũ appellat, ita vt nemo deinceps quin vera ſint Artemiſiæ genera dubitare debeat, aut meritò poſſit.

FORMA.

Prima ſpecies quæ priuatim Artemiſia dicitur, fruticoſa eſt herba, Abſinthio ſimilis, maiora tamẽ & pinguiora folia habet, quæ ſupernè ex nigro vireſcunt, ſubter autem cãdicant, crebrò etiã reſecta ſunt. Flos illi tenuis, & ſemen rotundum. Altera, folia tenuiora obtinet, flores exiguos, tenues, albos, & grauiter olentes. Porrò Sampſuchi odorem confricata eius folia & flores referũt. Quæ vtique deſcriptio ita Matricariam vulgò dictam herbã exprimit, vt nemo non, niſi talpa cæcior ſit, hanc eſſe alteram Artemiſiæ ſpeciem videat. Fruticoſa enim herba eſt Matricaria, foliis quàm ſit Artemiſia propriè dicta gracilioribus, floribus tenuioribus, per ambitum albis, (intus enim lutei exiſtunt) grauiter cum vniuerſa herba olentibus. Hallucinantur itaque qui Serapionis interpretem ſecuti, Dioſcoridis Parthenium eſſe putant, vt ſuo loco abundè demõſtrabimus. Tertia μονόκλωνος, *hoc eſt, vnicaulis dicta, ſimplici caule conſurgit, foliis minutim ſciſſis. Caulis in ſummo floribus luteis & tenuibus abũdat. Hæc odoris iucũditate priorẽ vincit. Quæ ſanè deſcriptio pulchrè herbam Tanacetum appellatam*

Artemiſia.

Parthenium non eſt Matricaria.

latam hodie, delineat, ita vt tertiam esse artemisiæ speciē nemo dubitare debeat, aut saltē iure queat. Tagetes *Indica caule exurgit rubescente, ramulis multis brachiato, foliis tenuib. minutim scißis, & grauiter odoratis, florib. in summo caule luteis, & croci ferè colorem referentibus, elegantia nulli alteri cedentibus.*

LOCVS.

Prima nascitur in aquosis, incultis, asperísque locis. Altera in hortis, locis siccis & lapidosis. Tertia in aquarum ripis, atque vinearum aggeribus paßim prouenit, vnde Germanicè apposito vocabulo Reinfarn *vocatur. Indica* Tagetes *non nisi sata prouenit in Germania.*

TEMPVS.

Singula genera tria æstate, potißimū cum vua maturescit, tunc enim abundant floribus, colliguntur. Indica paulò tardius in nostra regione floret.

TEMPERAMENTVM.

Calefaciunt & modicè desiccant, & sunt, quod ad calefactionem attinet, ordinis secundi: quod verò ad resiccationem, aut primi intensi, aut secundi remißi. Sunt etiam modicè tenuium partium.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Excalfaciūt & extenuant. Feruefactæ prosunt ad insessus muliebres, ducendos mēses, secundas & fœtus. Vteri præclusionem atque inflāmationē iuuant, lapides frangunt, & vrinæ suppreßionem tollūt. Herba ipsa imo ventri illita copiosa mēses mouet.

uet. Succus eius cũ myrrha subactus & admotus, ex vtero elicit quæcunque, & insessio. Bibitur etiã coma trium drachmarum pondere eorundẽ ducendorum gratia. Si quis stomacho laborans Artemisiam leptophyllon contuderit probè cum oleo amygdalino, & veluti malagma confecerit, stomachoq; imposuerit, sanabitur. Neruorum quoque dolore si quis affectus fuerit, ac succum eius cum oleo rosaceo miscens inunxerit, curabitur.

EX GALENO.

Ad renum calculos mediocriter, & ad vteri fomentationes prosunt.

EX PLINIO.

Artemisia priuatim fœminarũ malis medetur. Eandem quoque secum habentibus, negant nocere mala medicamenta, bestiámve vllam, ne solẽ quidem. Bibitur & hæc ex vino aduersus opium. Alligata priuatim potens traditur, potáve aduersus ranas. Alligatam qui habet viator, negatur laßitudinem sentire.

APPENDIX.

Præter dictas facultates vsu compertum est, flores Tanaceti pueris ex vino vel lacte datos, mirificè ex ventre lumbricos pellere, ideoq; Germanis herba lumbricorum, vt paulò antè diximus, appellata est hæc Artemisiæ species.

DE APARINE. CAP. XIIII.

Aparine Rebulus.

NOMINA.

Omphalocarpos. Philanthropos.

Ἀπαρίνη, ἢ ὀμφαλόκαρπος, ἢ φιλάνθρωπος Græcè, *Aparine* Latinè, Klebkraut *Germanicè*. (*Gallicè* Grateron) *nominatur. Omphalocarpos ab vmbilici similitudine, quā semen eius refert, rectè dicta est. Philāthropos autem vox humanitatis, amoris & comitatus illi imposita est, quòd blanda, comis, & hospitalis herba sit, nec aliter prætereuntium vestes apprehendat, quàm solent amici & hospitaliores à se discedentes comprehensa veste retinere, aut si id nequeant, aliquandiu sequi. Quam appellationem pulchrè Germani exprimentes*, Klebkraut *nominant: est enim illis* Kleben, *quod Latinis tenaciter adhærere. Officinæ & herbarij nonnulli Aspergulam hodie vocant: rectius tamen vna detrita litera nominarent Asperulam, quòd asperitate sua attingentium vestimentis pertinaciter hæreat.*

Annotatio.

Errant qui putant legendū esse ὀμφακόκαρπος, nā Dioscoridis & Pauli exemplaria castigatiora omnia habent ὀμφαλόκαρπον. Cui sanè lectioni & ratio ipsa subscribit, cū sic nominata sit ab vmbilici specie, quam fructus eius refert. Quare cùm altera lectio ratione omni destituta sit, immeritò ab Orosio Hispano Hermolaus, Marcellus, & Ruellius Dioscoridis interpretes ὀμφαλόκαρπος legentes, taxantur.

FOR-

FORMA.

Ramulos habet Aparine multos, exiguos, quadrangulos, & asperos. Folia per ambitum orbémve Rubiæ modo per interualla circumposita. Flores albos. Semen durum, candidum, rotundum, à medio, vmbilici modo, leniter concauum. Ipsa herba vestibus adhærescit.

LOCVS.

Nascitur in frumentario agro, aut hortis circa sepes & maceries.

TEMPVS.

Colligitur æstate dum semine prægnans est.

TEMPERAMENTVM.

Aparine modicè extergit & desiccat, habétque nõnihil tenuium partium: vnde satis constat hanc aliquam etiam caloris in se portionem habere.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Aperines seminis, caulium & foliorum succus cũ vino potus, phalangiorum & viperarum morsibus auxiliatur. Infusus doloribus aurium medetur. Herba ipsa cum axũgia trita coacta, strumas discutit.

EX PLINIO.

Efficax Aparine contra serpentes, semine poto ex vino drachma: & contra phalangia. Sanguinis abundantiam ex vulneribus reprimunt folia imposita. Succus auribus infunditur.

DE ACANTHO. CAP. XV.

Acanthus branca vrsina.

Acanthus Germanica nobis non visa.

NO-

NOMINA.

Ἄκανθος, ἢ ἄκανθα Græcis, Acãthus siue Acantha Latinis dicitur. Officinæ à similitudine, quam eius folia cum anterioribus vrsorũ pedibus habent, Brancam vrsinam vocant. Ad quam etiam similitudinem respiciẽtes Germani, Bernklauu, oder Berntaiz, nominant. Illud non prætereundum esse putaui, hanc herbam olim etiã Romanis Marmorariam esse dictam: quæ vox in omnibus Dioscoridis exemplaribus deprauata est, ac in Mamolariam detorta: quòd eius folia columnarum maximè Corinthiarum capitulis insculpebantur, quarum identidem tam scapi quàm vertices marmore splendebant. Antiqui etiam Acantho pateras pingebant.

Branca vrsina.

Marmoraria.

Dioscoridis locus emendatus.

GENERA.

Duo Acanthi genera damus. Primum quidem legitimam Acanthum nominauimus, quòd scilicet descriptioni per omnia respondeat, Germanis dicitur Vuelschbernklauu. Alterum Germanicam, quod nimirum in Germania officinæ omnes pro Acantho hanc vsurpent herbam. Germanis simpliciter Bernklauu vocatur.

FORMA.

Folia habet multò quàm Lactuca latiora, & longiora, Erucæ modo incisuris diuisa, nigricantia, pinguia, leuia. Caulem leuem, binûm cubitorũ, digitali craßitudine, ex interuallis sub ipsum vsque verticem

verticem foliolis quibusdam oblongis veluti nucamentis, aculeatis, ex quibus cãdidus promitur flos. Semen illi est oblongum, luteum, caput thyrsi specie. Radices subsunt glutinosæ, mucosæ, rubentes, longæ. Hactenus Dioscorides. Si autem veri Acanthi picturam diligenter spectare volueris, huic descriptioni prorsus quadrare videbis, ita vt nulla sit nota quæ illi non adamußim respondeat. Neque impedit quòd Acantha spinam significet, spinosa enim & hæc quidem herba est, sed mollibus duntaxat spinis, ideóque à Vergilio mollis Acanthus dicitur. Germanicam tamen Acanthum ad Dioscoridis picturam non penitus accedere, est euidentißimum. Potest tamen in prioris inopia, huius etiam commodus esse vsus, vt ex ijs quæ paulò pòst dicemus, patebit.

LOCVS.

Nascitur vera in hortis, petrosis & humẽtibus locis. Germanica in hortis & pratis vndique.

TEMPVS.

Colligitur in æstate dum floribus & semine abundat, Iunio præcipuè & Iulio mensibus.

TEMPERAMENTVM.

Folia Acanthi mediocriter digerentem facultatẽ obtinẽt. At radix exiccatoria est, & leuiter incisoria, & tenuium partium. Hanc vim Acantho etiã Germanico inesse, gustus abundè monstrat. Folia enim eius modicè amara, radix aũt subacris est.

VIRES.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Acanthi radices vstis & luxatis illitæ prosunt. Potæ vrinam mouent, & aluum sistunt. Tabidis, ruptis, conuulsis, mirè vtiles sunt.

EX PLINIO.

Radices Acanthi vstis luxatísque mirè prosunt. Item ruptis, conuulsis, & phthisin metuentibus incoctæ cibo, maximè ptisana. Podagris quoque illinuntur tritæ & calefactæ calidis.

APPENDIX.

Etsi nostræ Brancæ vrsinæ facies picturæ Acanthi non vndiquaque respōdeat, tamen eius radicem eandem habere cum Acanthi veri radice facultatē est euidētißimum. Cum enim gustu subacris sit, necesse est vt exiccet, incidat, & tenuium sit partiū. Errant itaque nostræ ætatis medici, qui neglecta prorsus radice, foliis tantùm vtuntur, quæ quidem mediocriter discutere valent.

DE SPINA ALBA. CAP. XVI.

Spina alba hortensis carduus beatæ Mariæ, syluestris palatium leporis.

NOMINA.

Κανθα λόυκή *Græcè, Spina alba Latinè,*
A *Officinæ* Bedegarim *seu* Bedeguar *Pœno nomine appellāt*, *Germani* Vueisdistel, oder Stechkraut. (*Gallicè* Chardron nostre dame, ou Chardron argentin, ou Artichaut sauuage.) *Nomen herba hæc ab albis foliis seu lacteis*

Bedeguar

Spina alba vnde dicta.

lacteis maculis, quibus folia conspersa sunt, accepit.

GENERA.

Quanuis Dioscorides Spinæ albæ duntaxat vnũ faciat genus, tamen cùm plures inueniantur apud nos herbæ quæ descriptioni respõdent, plura etiam vt illius statuamus genera necesse est. Vnum itaque genus est, quod hodie vulgò Carduus Mariæ dicitur, Germanis verò Mariendistel, oder Frauuendistel nominatur. Nos spinam albam hortensem, quod nimirum in hortis tantùm proueniat, appellauimus. Alterum genus syluestre est, proximè ad Dioscoridis delineationem accedens, ideóque à Germanis Vueiszuuegdistel vocatur. Cæterùm vidimus herbam peregrinam siccam, quæ syluestri, quod ad formam attinet, per omnia respondebat, quæ haud dubiè vera spina alba erat & descriptioni prorsus conueniebat. Picturam eius, quòd viridi destituebamur, dare non potuimus.

FORMA.

Folia albo Chamæleonti similia habet, angustioria tamen & candidiora, subdẽsa, subasperáve, & aculeáta caulem binos cubitos excedentem, digiti magni aut minoris craßitudine, subalbũ, intus cauum. In cacumine eius caput est aculeatum, Echino marino nõ absimile, minus tamen & oblõgum. Flores purpureos, in quibus semen Cnici forma, sed rotundius. Quæ descriptio in vniuersum quadrare videtur herbæ quæ vulgò Carduus Mariæ appellatur.

tur. Folia siquidem Chamæleonti nõ dissimilia, angustiora, candidioráque (albis enim maculis vndique conspersa, vnde tam Græcum quàm Latinum, adde etiam Germanicum nomen Vueiszdistel, *vt diximus, illi impositum est) subdensa, subasperáve, & minimè mollia, & mirum in modũ aculeata sunt, ita vt contrectata immodicè pungant. Caulis eidẽ supra bina cubita altus, digiti maioris aut minoris crassitudine, et inanis. In summo vertice Echino marino haud dissimile caput aculeatum obtinet. Flores denique purpureos, in quibus semen Cnico simile, sed rotundius habet, id quod ex vtriusq; seminis collatione pulchrè deprehendes. His accedit, quod facultates quas albæ spinæ Dioscorides tribuit, similes sint iis quæ Carduo Mariæ à nostris hodie herbariis assignantur, vt ex sequentibus innotescet clarius. Syluestri sic quadrat descriptio vt nihil magis. Nam, vt cætera omittam, radix desiccatoria est, & modicè adstringens, atque adeò genuinas Spinæ albæ facultates obtinet.*

LOCVS.

Nascitur in montibus & syluosis locis. Hodie in hortis passim etiam plantatur, vt alia quædã Carduorum genera. Syluestre in locis incultis & arenosis prouenit.

TEMPVS.

Colligenda est herba in æstate dum semine prægnans est. Floret autem Iunio & Iulio mensibus.

TEMPERAMENTVM.

Radix eius desiccatoria est, & modicè adstringẽs. Semẽ verò tenuis essentiæ, et calidæ facultatis.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix huius pota, sanguinem excreantibus, stomachicis & cœliacis prodest. Vrinam cit. Oedematis illinitur. Decocto eius dentes in dolore colluuntur. Semen potum conuulsis infantibus, & à serpente demorsis auxiliatur. Ferunt etiam quòd amuletum ex eo venenatas bestias abigat.

EX GALENO.

Radix cœliacis, & stomachicis succurrit. Sãguinis reiectiones cohibet, & œdemata illita contrahit, ac dentes dolẽtes iuuat, si decocto eius colluantur. Semen potum iis qui conuelluntur, prodest.

DE ASPARAGO. CAP. XVII.

NOMINA.

Ἀσπάραγος Græcè, *Asparagus* Latinè *vocatur. Officinæ extrita priore litera Sparagũ nominãt, Germani* Spargen, (Galli Des asperges) *Sic autem potissimũ altilis satiuúsve, de quo nobis hic sermo est, nominatur, eò quòd cauliculos hos, qui prima germinatione prodeunt è terra, præcipuos habeat.* *Asparagus vnde dictus.*

FORMA.

E radiculis thyrsus primum exilit, cacumine in torulos turbinato, quod tandem increscens explicatur in prægrandes ramos, quibus insunt folia capillamenti modo, & vt fœniculi tenuata, quæ per

vetusta-

vetustatẽ occalescũt in spinulas. Florẽ fundit paruulum, quo decusso baccæ dependent primum virides, quæ tandem maturitate rubescunt, seminibus refertæ. Radices spongiosæ, longæ & rotundæ.

LOCVS.

In hortis seritur & plantatur, inq; nonnullis locis lapidosis sponte prouenit.

TEMPVS.

Thyrso primum cùm ver appetit emicante viret, spica tum cibis expetita. Recentes hos thyrsulos in voluptatem gulæ verterunt helluones. Hodie decoctus in iure Asparagus, aceto, sale, & oleo conspersus magno gulæ delectamento comeditur, & in principum deliciis est. Semen suo legitur tempore, nimirum æstate.

TEMPERAMENTVM.

Abstergendi facultatem habet Asparagus, idque citra manifestam aut caliditatẽ, aut frigiditatem.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Asparagi cauliculi cocti & comesti aluum molliũt, & vrinam mouent. Radicum verò decoctum, difficultati vrinæ, regio morbo correptis, nephriticis, ischiadicis: cum vino autem idem decoctũ phalangiorum morsibus auxiliatur. Si decoctum super dente retineatur, eius dolori medetur. Facit ad eadem omnia semen etiam potum. Ferũnt mori canes decoctum eius bibentes.

EX GALENO.

Renes

Renes ac iecur infarctu liberat Asparagus, & maximè herbæ ipsius radices & semen. Quin & dentium dolores sanat siccitatis nomine, quam vel maximè dentes requirunt.

EX PLINIO.

Vtilissimus stomacho cibus, vt traditur, Asparagi. Cumino quidem addito inflammationes stomachi colíque discutiũt. Iidem oculis claritatem adferunt. Ventrem leniter molliunt. Pectoris & spinæ doloribus, intestinorúmque vitiis prosunt. Vino concoquuntur addito, lumborum & renum dolores mitigant. Venerem stimulant. Vrinam cient vtilissimè, præterquam quod vesicam exulcerant. Radix quoque plurimorum prædicatione trita, & in vino albo pota, calculos exturbat. Quidam ad vuluæ dolorem radicem cum vino dulci propinant. Eadem in aceto decocta contra elephantiam proficit. Asparago trito cum oleo perunctum pungi ab apibus negant.

EX SIMEONE SETHI.

Asparagus olerum omnium maximè nutrit. Proinde si quis dicat eius naturam positam esse mediã inter olera & carnes, non procul à vero aberrabit, propter nutriendi facultatem plantarũ & carniũ, quæ similiter se habet. Vrinam quoque cit, & obstructiones iecoris & renũ aperit: id quod manifestũ ex eo, quòd vrinæ odorem in suum transmutat, vt hunc qui aliquantulum eius ederint, sentiant.

Neque quispiã admiretur illum statim vrinæ suam qualitatem indere: nam & rubea tinctorum si manibus contineatur, vrinam in suum colorem transmutat: quod paradoxum etiam esse videtur, vt extrinsecus impositum vrinam tingat. Asparagi colicis & renum affectibus, qui à pituita proueniũt, auxiliantur: semen genitale augent, & celerius quàm reliqua olera in sanguinem mutantur. Menses ciunt. Cordis palpitationibus succurrunt: dentibus prosunt: sed nõ semper stomacho boni sunt, propterea garo & oleo condîtis, cùm mediocriter cocti sunt, iis vti oportet.

DE ANONE. CAP. XVIII.

Anonis, bubus grauis, & arresta bouis dicitr.

NOMINA.

ἈΝωνὶς, ἢ ὤνωνὶς Græcis: *Anonis & Ononis Latinis appellatur. Vulgus herbariorũ* Restam bouis, *quòd in opere arantes boues subinde sistat, nominare solet.* Nonnulli Remoram *aratri, quòd altis & duris radicibus in agris aratrum remoretur, appellant. Sunt qui* Acutellã *vocent, quòd suis scilicet spinis ingredientium pedes pungat & offendat. Germanis* Hauuhechel *nuncupatur, &* Ochsenbrech, *quia crebris inter folia aculeis, haud secus ac instrumentum hoc quo mulieres linum carminant, & à crassiore purgant stuppa, horreat: vel quod ligone ad aculeatam hanc herbam eruendam & extirpandã cum in altum agitur,*

Resta bouis.
Remora aratri.
Acutella.

tur, & sese propagat, opus sit. Equites Germani Stalkraut, *eò quòd decoctũ eius meiere nequeũtibus equis offeratur, vocant.* Binominis *autem antiquis est scriptoribus, vna tantum litera mutata. Sunt enim qui* Ononim, *vt* Theophrastus *&* Galenus: *sunt etiã qui* Anonim, *veluti* Dioscorides *&* Plinius, *nominent.* Anonis *hauddubiè à non iuuando, quod nullo iuuamine polleat, dicta est. Siquidẽ aratoribus inimica est, viuáxque nimis fruges opprimit, suísq; aculeis nocet.* Ononis *verò, quòd asinos, quos Græci* ὄνους *vocant, sese terentes ad illam scabentesq; iuuet.* Complures *quoque* Graij *herbam sic appellari prodiderunt, quòd in ea se volutantes, spinis eius dorsum libenter affricent & scabãt.* Officinis *prorsus ignota & inusitata.* Anonis cur dicta. Ononis vnde.

FORMA.

Ramos habet palmares, aut maiores, fruticosos, frequẽtibus geniculis cinctos, cauis alarum multis, capitula rotũda. Folia *exigua, tenuia ceu* Lẽtis, *ad* Rutæ, *aut fœnarij* Loti *figuram accedentia, subhirsuta, odorata, nec iniucũdè olentia.* Ramuli *acutas spinas, spiculis acuminatis similes, solidasq; gerunt.* Radice *candidã nititur.* Theophrastus *toto caule foliatam esse tradit, vt veluti coronam ex interuallis tota species repræsentet.* Florem *quoque illi esse minutulum, & in siliqua non vndique septũ scribit. Quæ sanè singula pulchrè picturæ respondent, &* Anonim *esse hanc herbam, quam* Restam bouis

hodie herbarij nominant, euidenter, nulla recla- mante nota, ostendunt. Nam *hæc ramos spargit fruticosos, palmo longiores, frequentibus cinctos articulis à quibus alæ fundũtur.* Capitula *exerit orbiculata, folia* Lentis *parua, ad* Rutæ *vel pratensis* Loti *figuram accedentia, hirsuta, iucũdum odorem expirantia, inter quæ nocentiores, & mucronatæ cuspidis aculei quasi spicula subriguntur.* Flos *ferè* Pisi *dilutiore micat purpura, in siliqua non vndiquaque septus.* Radix *in nigro candicans.*

LOCVS.

Nascitur *culto solo, pingui, & glutinoso, præcipuè autẽ in segetibus & aruis, inimica agricolis, viuaxq́; supra modum. Cũ enim altam lætámve nacta tellurẽ fuerit, protinus in altum agitur, & singulis annis, surculis in latus emissis, rursus anno postero deorsum versus acta pluribus ramis luxuriat, ideoq́; runcanda & radicitus extirpanda venit.*

TEMPVS.

A*estate germinare incipit, à frugibus perficitur, autumno sui incrementi finem faciens.* Floret *autem* Iulio *mense, &* Augusto.

TEMPERAMENTVM.

Ononis radix tertio quadãtenus ordine excalfacit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Antequã spinosa fit sale conditur, & est cibis gratissima. Radix *eius calefacit, & extenuat, cuius cortex cum vino potus vrinam ciet, calculos rumpit,*

pit, crustásque abstergit. Decocta *radix in posca dentium dolorem collutione mitigat.* Huius *decoctum potum, hæmorrhoidas sanare creditur.*

EX GALENO.

Radicis cortex maximè vtilis est, habens quippiam abstersorium & incisorium. Proinde non tantum vrinas ducit, sed & lapides confringit. Eadem *facultate & crustas confestim detrahit.* V*tuntur quoque ea ad dentium dolores in posca decoquētes, & collui decocto eius iubentes.*

EX PLINIO.

Radix decoquitur in posca dolori dentium. Ea*dem cum melle pota, calculos pellit.* Comitialibus *datur in oxymelite, decocta ad dimidias.*

DE ANISO. CAP. XIX.

NOMINA.

Ἄνισον Græcè, *Anisum* Latinè *vocatur.* O*fficinis nomen genuinum retinuit,* Germanicè Anisz. (Gallicè de l'Anis) *appellatur.*

GENERA.

Anisum caule, folio, flore, Apio par esse videtur. Caulem nanque tenuiter striatum, rotundum, multísque ramulis brachiatum obtinet. F*oliū vbi primū enascitur. rotundū, sed deinceps* A*pij modo dissectum.* F*lorem candidum, muscarion fœniculi.* T*ota herba, haud aliter quàm semen odorata est.*

LOCVS.

E*x Syria originem habet, iam autem passim*

ſatum in Germaniæ hortis prouenit.

TEMPVS.

Iunio ac Iulio menſibus floret, ſeminéque prægnans eſt.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit & deſiccat in tertio ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Aniſum in vniuerſum calefacit, exiccat, εὔπνουν rectius mea ſententia interpretabitur pro eo quod eſt, facilè ſpirare facit. Oris halitum iucundiorem facit. Anodynum eſt, dolorémve leuat. Vrinam cit. Diffundit. Hydropicis potum ſitim arcet. Prodeſt ad venenata animalia, & inflationes. Aluum, & album fœminarum profluuium ſiſtit. Lac ad mammas elicit, & Venerem ſtimulat. Suffitum naribus capitis dolorem ſedat. Tritum, cúmque roſaceo inſtillatum, aurium medetur rupturis.

EX GALENO.

Aniſi ſemen maximè vtile eſt, acre & ſubamarũ, vt propè ad vrẽtium accedat caliditatẽ. Proinde & vrinam cit, & digerit, atque ventris inflationes ſedat.

EX PLINIO.

Aniſum aduerſus ſcorpiones ex vino bibitur, à Pythagora inter pauca laudatum, ſiue crudum, ſiue decoctum. Item viride aridúmve, omnibus quæ condiuntur, quæque intinguntur deſideratum. Panis etiam cruſtis inferioribus ſubditum. Saccis quoque additur. Cum amaris nucibus vina cõmendat.

Quin ipsum oris halitum iucundiorem facit, fœtoremq́; tollit mãducatum matutinis cũ Smyrnæo, & melle exiguo. Mox vino collutum, vultũ iuniorem præstat. Insomnia leuat suspẽsum in puluino, vt dormientes olfaciant. Appetentiam ciborum præstat. Dolores capitis leuat suffitum naribus. Epiphoris oculorum radicem eius tusam imponit Iollas: ipsum cum croco pari modo & vino, & per se tritũ cum polenta, ad magnas fluxiones, extrahendaq́; si qua in oculos inciderint. Narium quoque carcinôdes cõsumit illitũ ex aqua. Sedat anginas cum melle & Hyssopo ex aceto gargarizatum. Auribus infunditur cum rosaceo. Thoracis pituitas purgat tostum, cum melle sumptum melius. Cum acetabulo Anisi nuces amaras quĩquaginta purgatas tere in melle ad tußim. Præcipuum autem est ad ructus, ideo inflationibus stomachi & intestinorum torminibus, & cœliacis medetur. Singultus & olfactum decoctum potúmque inhibet. Potum somnum concitat. Calculos pellit. Vomitiones cohibet, & præcordiorum tumores. Et pectorũ vitiis, neruis quoque quibus succinctum est corpus, vtilißimum. Prodest eius & capitis doloribus instillari succum cum oleo decocti. Non aliud vtilius ventri & intestinis putant, ideo dysenteritis & tenasmis datur tostũ. Dalion herbarius dedit bibendum cum anetho parturientibus. Phreneticis quoque illinunt recens cum polenta. Sic & infantibus comitiale vitium

aut cõtractionem sentiẽtibus. Pythagoras quidem non corripi vitio comitiali in manu habẽtes, ideó-que quàm plurimum domi serendum. Parere quoq; facilius olfactantes, Sosimenes cõtra omnes durities ex aceto vsus est. Semine eius poto, laßitudinis auxilium viatoribus spopõdit. Stragulationes vuluæ, si mãducetur & linatur calidum, vel si bibatur cũ castoreo in aceto & melle, sedat. Vertigines à partu cũ semine cucumeris & lini pari mensura trinûm digitorum, vini albi tribus cyathis, discutit. Vrinam ciet. Venerem stimulat. Cũ vino sudorem leniter præstat. Vestes quoque à tineis defendit.

EX SIMEONE SETHI.

Prodest ad vetustos ex frigore iecoris affectus, & ad spirãdi difficultatem quæ ex pituita proficiscitur. Flatus qui in ventriculo sunt digerit. Obstructiones tollit, & lactis copiam facit.

DE ACTE. CAP. XX.

NOMINA.

Sambucus vnde dicta.

ΑΚΤῊ *Græcis, Latinis Sambucus nominatur. Reliqua nomina dicemus paulò pòst, vbi huius genera indicabimus. Sambucus porrò videtur ab authore appellata, cui nomen Sambyx fuit: vel à sabuca musico instrumento, quod alij pectidæ nominant, alij magadin. Atque hinc est quod Sabucus potius quàm Sambucus, si Serenio Quinto credimus, scribendum sit.*

GENERA.

Duo

Duo eius genera. Vnum arborescit, quod priua-tim officinæ Sambucum, Germani Holder *à con-cauitate vocant.* (*Gallicè* Du Sus, ou du Suin.) Alterum *Græcis* χαμαιάκτη, *quasi humilis, &* χαμαὶ *coactæ breuitatis* Actè *nominatur*, Latinis Ebulus, κτη. Germanis Attich, *vel* niderer holder. (*Gallis* Hyeble.

Ebulus.

FORMA.

Sambucus in arborem assurgit, virgis harũdinũ modo rotundis, subcauis, candicantibus, proceris. Folia tria, aut quatuor, aut quinq;, aut sex, aut se-ptem per interualla circa virgas obtinet, nucis iu-glandis similitudine, graueolentia, pluribus incisu-ris, in summis ramis siue caulibus vmbellas rotũdas ferẽtia. Flores albos, fructũ acinúmve. Terebinthi in nigro purpureũ, racemosum, succosum, & vino-sum. Ebulus humilis minorq; est, herbaceo generi propius accedẽs, quadrangulo caule, densis genicu-lis. Folia ex interuallis circa singulos geniculos A-mygdalæ similia alæ instar expanduntur, per am-bitum serrata, lõgiora, graueolentia. Vmbellam in summo fert Sambuco similem, flores itidem & fru-ctum. Radice nititur longa, digitali craßitudine.

Sambuci.

Ebuli.

LOCVS.

Vtrunque genus in opacis, asperisq; potißimum locis, & iuxta aquas emicat. Ebulus verò in agris etiam quibusdam prouenit.

TEMPVS.

Parum ante Solstitium æstiuum floret Sambu-

cus.

cus. Tardius autẽ Ebulus, Iunio nimirum & Iulio mensibus. In Augusto verò baccas suas profert.

TEMPERAMENTVM.

Sambucus vterque calefaciendi ac desiccandi facultatem habet, id quod amaritudo, & adstrictio modica abundè monstrant.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Eadem vtrisque facultas, & par vsus exiccans scilicet, aquam educens, stomacho nocẽs. Folia olerum modo decocta, pituitam & bilem purgant. Quinetiam teneri caules in olla cocti, eadem praestant. Radix in vino decocta & in cibis data hydropicis auxiliatur. Eodem modo pota viperarum morsibus subuenit. Vuluas emollit & aperit, & quae circa eas sunt affectiones, decocta cũ aqua insessione corrigit. Fructus cũ vino potus eadem efficit. Illitus capillos denigrat. Folia recentia ac tenera cum polenta illita inflammationes mitigãt. Ambustis etiam, & canis morsibus illita succurrunt. Profunda & quae in cauernas dehiscunt vlcera agglutinant. Podagricis, cum taurino hircinóve adipe illita, auxiliantur.

EX GALENO.

Vtraque Sambucus, & arborescẽs & herbacea, exiccãdi, conglutinandi, modiceq; digerendi facultatem obtinent. Paulus Aegineta haec adiicit: Potae & manducatae aquam peraluum educunt.

EX PLINIO.

Vtriusque decoctum in vino veteri, foliorum, vel seminis, vel radicis, ad cyathos binos potum stomacho inutile est, aluo detrahens aquam. Refrigerat etiam inflammationem, maximè recẽtis ambusti: & canis morsum cum polenta, mollissimis foliorũ illitis. Succus cerebri collectiones, priuatímque membranæ quæ circa cerebrum est, lenit infusus. Acini eius infirmiores quàm reliqua: tingunt capillum: poti acetabuli mensura, vrinam mouent. Foliorum mollissima ex oleo & sale eduntur ad pituitam bilémque detrahendam. Ad omnia efficacior quæ minor. Radicis eius in vina decoctæ duo cyathi poti, hydropicos exinaniunt, vuluas emolliunt foliorum decocto insidentium. Caules teneri minoris Sambuci in patinis cocti,, aluum soluunt. Resistunt folia serpentum ictibus in vino pota. Podagris cum seuo hircino vehementer prosunt cauliculi illiti. Iidémque in aqua macerantur, vt ea sparsa pulices necentur. Foliorum decocto si locus spargatur, muscæ necantur. Boa appellatur morbus papularum, cum rubent corpora. Sambuci ramo verberatur. Cortex interior tritus, ex vino albo potus aluum soluit. Ebuli fumo fugantur serpẽtes. Tenerum cum foliis tritum, ex vino potum, calculos pellit. Impositum testes sanat. Boa.

DE AMMI. CAP. XXI.

Ammi in hortis Parisiorum sponte luxuriat.

NOMINA.

Ἄμμι Græcis, Ammi Latinis, Ameos officinis corruptè, Germanis Amey appellari potest.

FORMA.

Ammi caule rotundo & herbaceo constat, surculis multis & exiguis: folio oblongo, angusto per ambitum incisuris diuiso: flore paruo, candido, vmbella Anethi: semine exiliori multò quàm Cuminum, gustu origanum præ se ferente, acri & subamaro: radice candida & multifibra. Esse autẽ hãc herbam verum Ammi, seminis in gustu sapor, qui subamarus & acris est, omnium maximè ostendit: talem enim in eo saporẽ Ga. requirit. Origanũ etiã gustu referre videtur. Quibus accedit antiqui & manuscripti herbarij testimonium, cuius pictura et descriptio satis docet, hãc herbã esse Ammi genuinum. Inter cætera enim semen Ammios piper gustu referre, ideóque à nonnullis piperculã dictam esse ait. Id quod certè verißimum esse comperies, si semen gustaueris: mirã enim huic acrimoniam inesse senties.

Ammi verum.

LOCVS.

Nusquam in Germania suasponte nascitur. Satum tamen facilè & magna copia prouenit, sic vt deinceps extirpari vix queat.

TEMPVS.

Augusto mense floret, ac deinceps vbi defloruit, semen abundè producit.

TEM-

TEMPERAMENTVM.

Ammi semen in calefaciendo desiccandóque ex ordine tertio intenso existit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vis semini excalfactoria, feruens & exiccãs. Facit ad tormina, vrinæ difficultatẽ, venenatorũ morsus cum vino potum. Menstrua ciet. Miscetur derodentib. ex cantharidibus confectis medicamentis, vt inde exortis vrinæ difficultatibus resistat. Sugillata cum melle illitum tollit. Colorẽ potũ & inunctum in pallorem mutat. Suffitum cum vua passa aut resina vuluas purgat.

EX GALENO.

Herbæ quam vocant Ammi, semen maximè est vtile. Facultatis est excalefactoriæ & desiccatoriæ, tenuiumq; partium. Sed & gustu subamarum est, & acre. Et clarum est quod digerat, & vrinã moueat.

EX PLINIO.

Inflationes & tormina discutit. Vrinã & menstrua ciet. Sugillata & oculorũ epiphoras mitigat. Cum lini semine scorpionum ictus in vino potum drachmis duabus: priuatimq; cerastarum cum pari portione myrrhæ. Colorem quoque bibentium similiter mutat in pallorem. Suffitum cum vua passa, aut resina, vuluas purgat. Tradunt facilius concipere eas, quæ odorentur id per coitum.

DE

DE ARO. CAP. XXII.

Arus canis priapus.

NOMINA.

Aρὸν, ἢ ἀρίσαρον *Græcè*, Arum *&* Aris Lati-
nè dicitur. Officinæ *corrupto, vt solent, voca-
bulo,* Iarum *appellant. Quidam, quòd folium effi-*
Pes vituli *gie bubuli vestigii prodeat,* Pedem vituli *vocarũt.*
Alii, quòd dracunculum æmulatur, sola magnitudi-
Serpentaria minor. *ne discrepans, Serpẽtariam minorem appellant:
neq; id sanè temere.* Videtur enim Aron esse Dra-
cunculus minor, cui Dioscorides *folia* κισσοειδῆ,
hoc est, Hederæ *similia esse dicit, quæ prorsus* Ari
sunt, nisi quòd paulò sint longiora. Plinius etiã A-
ro eas facultates tribuit, quas Dioscorides Dracun-
culo minori. Vt *hinc coniicere liceat, Arum cũ* Dra-
cunculo minori miscuisse veteres. Vulgus, *quòd pi-
stillum promit exerti ferè genitalis effigie,* Sacer-
Sacerdotis virile. *dotis virile nominat.* Id *quòd & germani nostri fa-
ciunt qui sua lingua* Pfaffenpint *(Gallicè* Vit de
prebstre*) nuncupãt.* Aliâs Aron, *& ob vehementẽ
acrimoniã,* teutſchen Ingber *(Gallicè* Pied de
Veau*) vocant.*

FORMA.

Folia emittit Dracunculo *similia, sed longiora
& minus maculata, caulem dodrantalem, purpu-
rascentem, pistilli figura, à quo croci colore fructus
exit.* Radix *illi candida,* Dracunculo *similis, quæ
quòd minore acrimonia est, cocta comeditur.* Hæ
vtique delineationes ad amussim, nulla reclaman-

te

te nota, nostro Aro conueniunt. Siquidem folia promit Dracunculi, longiora, & paucioribus maculis resperſa, caulem dodrantem altum, in purpurā leniter tendentem. Ante ſeminis partum, ſagaci naturæ artificio dignum, erumpit inuolucrum & cucullū, quod mucronata in turbinem vaginula piſtillū cōplectitur, & ſuo fouet ſinu. Verùm ubi fructu prægnans fatiſcit in hiatum, ſolida piſtilli facies diluтiore purpura rutilans emergit, & anfractu penitus tandem patente, primum viridia, dein crocea ſpectantur ſemina, quæ in coronæ modum concinnè contexta, imam eius partem ambiunt. Radicem etiam obtinet albam, ad Dracunculi radicem accedentem, vt pictura graphicè monſtrat. Neque obſtat quòd Galenus radicem Ari elixam mandi ſcribat, noſtri autem tam acris ſit, vt vix guſtari ob miras & diutinas, quas in lingua ac palato excitat puncturas, poßit, tantùm abeſt vt edendo eſſe queat. Siquidē Gal. lib. ſecundo de alimentorū facultatibus teſte, non parem in omnibus regionibus acrimoniam obtinet, ſed in nonnullis minimam, vt Cyrenis. Et Plin. quoque lib. xix. cap. v. teſte, in Aegypto Aron naſcitur radice mollioris naturæ, quæ etiā cruda editur. In quibuſdam, vt Germania noſtra, maximam. Verba Gal. paulò pòſt in facultatum commemoratione citabimus. Hinc diſcendum erit, multa nobis in ſcriptoribus rei herbariæ, primo ſtatim obtutu pugnãtia videri, quæ ſi ad cœli regionumq́;

Obiectionis diſſolutio.

númque diuersitatem respexerimus, nihil prorsus pugnantiæ aut absurditatis habebunt. Quod nisi diligenter animaduertas, multas genuinas herbas pro adulterinis abiicias necesse erit. His accedit *quòd* Galenus *non simpliciter dicat mandi* Ari ra *dicem, sed elixam.* Non *est autem mirum si acria etiam edendo fiant, si elixentur.* Bis *enim aut ter in aqua decocta,* Galeno *lib. 2. de aliment facul. cap. vltimo, teste, acrimonia spoliãtur.* Porrò *si ista sciolis quibusdam haud satisfecerint, dicendum planè erit* Arũ Germaniæ *nostræ esse* Arisaron, *quod gustu,* Dioscoride *&* Galeno *autoribus, acrius est.* Quamuis *ego cũ* Ruellio, *diligentissimo earũ rerũ inquisitore,* Arisaron *ab* Aro *differre haud putem, quòd scilicet forma vtrisque eadem sit. Cuius etiam rei fidem facit ipsa nomẽclatura, quæ vtriusque retinuit appellationem: duobus tandem vocabulis in vnũ coalescentibus, dici cœpit* Arisaron. A*pud veterrimos enim* Aris *primum: dein posterioribus, copulatis vnà nominibus,* Arisaron *cõfictum est nomen.*

LOCVS.

Nascitur in sylvis, locis vmbrosis, humidis & frigidis,

TEMPVS.

Folia statim in Martio, *inter primas herbas veris exiliunt, in* Iunio *dispereunt, ita vt haud facilè hoc nomine herba ipsa reperiri queat. Semen* Iulio *&* Augusto *mensibus reperitur, primùm, vt diximus, viride, mox croceum.*

TEM-

TEMPERAMENTVM.

Arum Galenus in calefaciendo & desiccando primi ordinis esse statuit. Et locutus est de Aro qui non vehementi acrimonia pollet. Nostrũ haud dubiè in tertio ordine calidum & siccum est, ob multam, qua praeditum est, acrimoniam.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix, semẽ, & folia Ari easdẽ Dracunculo vires habent. Radix priuatim cum fimo bubulo illita prodagricis prodest. Draconculi more reponitur. In totum, ob mitiorem eius acrimoniam edẽdo est.

EX GALENO.

Arum terrena essentia constat, sed calida: proinde extergendi facultatẽ possidet, verum non valentem, sicut Dracontiũ. Radices eius maximè sunt vtiles. Siquidem comesae crassitiem humorũ mediocriter incidũt, adeò vt excreationib. ex pectore idoneae sint: sed magis tamen aptum est Dracontiũ. Et in libro secundo de alimentorũ facultatibus sic de Aro scribit: Ari radix rapi modo mãditur. Quibusdam autẽ in regionibus acrior nascitur, vt Draconcio ferè similis sit. Dum rectè parare voles, prioris decoctionis aqua effusa, repente in alteram calidã iniicere oportet, vt in Brassica & Lẽte dictum est. Cyrenis contrà quàm in nostra regione plãta se habet: nam illic minimum medicamento si, minimiq; acrimoniae habet, adeò vt vel rapis vtilior reputetur: idcirco radicem quoque in Italiam comportãt,

vt quæ absque vt putrescat aut regerminet, longo tempore perdurare poßit. Perspicuum verò est alendis corporibus hanc accommodatiorem esse. Si quis autem in thorace ac pulmone collectos crassos lentósque humores extußire studeat, acrior ac medicamentosior magis conueniet. In aqua elixa estur cum sinapi aut aceto, ex oleo & garo. Quin etiam cum opsonijs, & sale, & iis quæ caseo constant, sumitur. Haud vero obscurum est, succũ eius qui in iecur ac vniuersum corpus diffunditur, quo vno animal nutritur, craßiorem esse, ídque maximè quum radix, quemadmodum sunt quæ Cyrenis, aduehuntur, medica vi caruerit. Apud nos nanque in Asia, pleræq; Ari radices acriores sunt, & medicamentosam iam vim obtinent.

EX PLINIO.

Aron miris laudibus extulere Græci, primum in cibis † fœminarum præferentes, quoniam mas dulcior esset, & in coquendo lentior, pectorísque vitia expurgaret: aridum in potione inspersum, aut ecligmate, vrinam & menses cieret. Sic & in oxymelite potum, stomacho: interaneis exulceratis ex lacte ouillo bibendum, ad tußim in cinere coctum ex oleo dedere. Alij coxere in lacte, vt decoctum biberetur. Epiphoris elixum imposuere: item sugillatis, tonsillis. Ex oleo hæmorrhoidum vitio infudere, lẽtigines ex melle illinentes. Laudauit Cleophantus & pro antidoto contra venena, pleuriticis, peripneumonicis

† aliâs fœminam.

pneumonicis quoque & tußientibus. Semen intritum cum oleo aut rosaceo infundens, aurium dolori Dieuches. Cleophantus *tußientibus aut suspiriosis & orthopnoicis, & purulenta excreantibus, farina permixtũ in pane cocto dedit.* Diodotus *phthisicis è melle ecligmate, & pulmonis vitiis, oßibus etiam fractis imposuit.* Partus *omnium animaliũ extrahit naturæ circumlitum.* Succus *radicis cum melle* Attico, *oculorum caligines, ac stomachi vitia discutit.* Tußim *decocti ius cum melle.* Vlcera *omnium generum siue phagedænæ sint, siue carcinomata, siue serpant, siue polypi in naribus, succus mire sanat.* Folia *ambustis prosunt ex vino & oleo cocta.* Aluum *inaniunt ex sale & aceto sumpta.* Etiam *luxatis cocta cum melle prosunt.* Item *articulis podagricis cum sale, recentia vel sicca.* Hippocrates *ad collectiones cum melle imposuit.* Ad *menses trahendos seminis vel radicis drachmæ duæ in vini cyathis duobus sufficiunt.* Eadem *potio si à partu non purgantur, & secundas trahit.* Hippocrates *& radicem ipsam apposuit.* Dicunt *& in pestilentia salutarem esse in cibis.* Ebrietatem *discutit. Serpentes nidore cum crematur, priuatímque aspides fugat, aut inebriat, ita vt torpentes inueniantur.* Perunctos *quoque* Aro *vt laureo oleo fugiunt, ideo & contra ictus dari potu in vino nigro putãt vtile.* In *foliis* Ari *caseus optimè seruari traditur.*

APPENDIX.

Recentiores quas facultates Aro tribuant.

Posteriores medici Aron discutiendi, extenuandi, extergendíque facultatem habere tradũt: ideóque tumoribus aurium, ficubus, strumis, scirrhísque mederi, faciei deformitatem cutísque auferre, eius denique radicem in puluerem redactam supercrescentem in vulneribus carnem minuere scribunt. Id autẽ posse præstare, acrimonia ipsa vehemens quæ gustu sese exerit, abundè monstrat. Dioscorides etiã Arisarõ acrimonia haud exigua præditum scribit, ideóque illitum nomas sistere, collyriáque efficacissima ex eo contra fistulas fieri. Denique radicẽ cuiuscũque animalis pudendo impositam, id corrumpere tradit. Plinius quoque Arisarõ vlceribus mederi manantibus, item combustis & fistulis scriptũ reliquit. Præterea commixtum collyrio nomas sistere ait.

DE ARCIO. CAP. XXIII.

Arcium seu Personatia, Glouteron.

NOMINA.

Lappa maior.

Personatia vnde dicta.

Ἀρκειον, ἢ προσώπιον, ἢ προσωπὶς Græcis, Personatia Latinis dicitur. Officinæ Lappam maiorem, vulgus Bardanã vocat, Germani Groszkletten (Gallicè Gleteron ou Glouteron) Personatia hac quondã ad personas vtebantur, quoties in theatris aliísve locis qui cognosci à populo nollent, egisse quidpiam volebant. Est enim foliorum eius tanta amplitudo, vt tota humana facies

cies iis tegi poßit: atque hinc haud dubiè tã Græci quàm Latini, nomen illi Prosopii & Personatiæ indiderunt.

FORMA.

Personatia folia Cucurbitæ similia habet, maiora tamẽ, duriora, nigriora & hirsuta. Caulẽ subcãdidũ, interdũ nullũ. Radicem grandẽ, candidã intus, foris nigrã. Ex qua descriptione nemo nõ intelligit, Personatiam esse eam herbum quã hodie vulgus Bardanã vocat, quæ folio constat omnium lapparum maximo, parte auersa herbido, aduersa cano, caule in purpureò albicante, grandibus lappis, quæ transeuntium vestibus adhærẽt, in quibus flos purpureus nascitur, non euidens, sed occultus, intra se germinãs, radice grãdi, intus cãdida, foris atra. Bardana.

LOCVS.

Nascitur vbique, potißimũ circa margines pratorum, & agrorum.

TEMPVS.

Mense Iulio lappas cum floribus suis producit Personatia.

TEMPERAMENTVM.

Digerit simul et desiccat, sed & adstringit nonnihil.

VIRES. EX DIOSCORIDE

Radix Personatiæ drachmæ pondere cum pineis nucibus pota, sanguinem & purulenta excreantibus auxiliatur. Articulorũ quoque dolores, qui ex

membrorum fractionibus collisionibúsve fiunt, trita & illita sedat. Quinetiam folia vetustis vlceribus vtiliter illinuntur.

EX GALENO.

Arcium, quod Prosopida vocant, cuiúsque folia Cucurbitæ similima sunt, nisi quatenus tũ maiora, tum duriora, discutit simul & desiccat, sed & adstringit mediocriter: quamobrem folia eius veteribus vlceribus mederi possunt.

EX APVLEIO.

Personatiæ herbæ succus cum vino veteri in potionem datus, omnes morsus serpentium mirificè sanat. Eiusdem foliis cinges febricitãtem, & statim febrem mitigat, caloremq; sanat. Vulnus, etiam si cancer erit, cum aqua decoctionis foliorum eius foueto: deinde ipsam cum nitro & axungia, cũ aceto tere, & in panno inducito & imponito. Ad canũ rabidorum morsus radix cum modico sale trita imponitur morsui, & statim æger liberabitur. Succus foliorum eius cum melle potui datus, vrinam prouocat, & vesicæ dolorem tollit. Puluis seminis eius cũ vino optimo per quadraginta dies datus, ischiadicos mirabiliter sanat. Folia trita cũ albumine oui & imposita, ambusta mirificè curant.

EX L. COLVMELLA.

Venena viperæ pellit super scarificationẽ ferro factam herba Personatia trita & cum sale imposita. Plus etiam eiusdem radix contusa prodest cõtra

tra serpentes. Ex vino bibitur duûm denariorũ pondere. Strumis radix eius medetur: item cum axungia operitur folio suo imposita.

DE ASCYRO. CAP. XXIIII.

Ascyron androsſæmum, Hypericum nomine postremò omnes vulgò appellãtur.

NOMINA.

Ἀσκυρον, ἢ ἀσκυροειδὲς *Græcè, Ascyron Latinè nominatur. Officinis ignotum. Germanicè* Harthouu, *id est, durum fœnum appellatur. Græci à contrario, huic herbæ nomẽ imposuisse videntur,* σκῦρος *enim illis asperitatẽ significat. Pulchrè igitur ad Græcam appellationem Germanica alludere videtur.* *Ascyron cur dictũ.*

FORMA.

Hyperici species est Ascyron, magnitudine differens, maioribus ramis, fruticosius, puniceo colore rubens. Flores fert luteos, semen Hyperico *simile, odore resinæ, quod cùm atteritur digitos ferè cruẽtat.*

LOCVS.

In cultis & asperis locis prouenit.

TEMPVS.

Aestate, potißimum verò Iulio & Augusto mensibus, floret.

TEMPERAMENTVM.

Essentia tenue est, ideóque calefacit & desiccat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Semen Aſcyri potum in hydromelitis heminis duabus, ad iſchiadicos prodeſt dolores: billioſa enim multa excrementa ducit. Sed aßiduè dari oportet donec conualeſcant. Præterea illitum ad ambuſta conducit.

EX GALENO.

Semen eius purgatorium. Foliorum verò facultas modicè extergens & deſiccans, vt & ambuſta ſanare credantur. Cæterùm in vino auſtero decocta, vinum ipſum magnorum vulnerum glutinatorium efficiunt.

EX PLINIO.

Vſus ſeminis ad iſchiadicos, potus duabus drachmis in hydromelitis ſextario. Aluum ſoluit, bilem detrahit. Illinitur & ambuſtis.

DE ANDROSAEMO. CAP. XXV.

NOMINA.

Ἀνδρόσαιμον *Græcis,* Androſæmon *pariter Latinis dicitur. Officinis incognitum. Germanis* Kunrath, *quaſi Græcè dicas Thraſibula nominatur. Dictum Androſæmon, quòd aut coma, aut floribus eius tritis, hominis ſanguinem referat.*

Androſæmon vnde *dictum.*

FORMA.

Differt ab Hyperico *&* Aſcyro Androſæmõ. *Frutex eſt prætenuib. ramis, ſurculoſus, puniceo colore rubentibus virgis, foliis triplo quadruplòve maioribus quàm* Ruta, *quæ contrita ſanguineũ ſuccum remittunt.*

remittunt. Alarũ caua habet plura, in summo alarum auium modo pennata expansáve, circa quas flosculi pusilli lutei. Semen in calyce, nigro papaueri simile, veluti punctis depictũ distinctúmve. Coma trita resinosum odorem reddit.

LOCVS.

Locis iisdem quibus Ascyron prouenit.

TEMPVS.

Iulio & Augusto mensibus floret.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit & desiccat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Androsæmi semen tritum, potúmque duarum drachmarum pondere biliosa alui excrementa ducit. Ischiadicis autem potißimum medetur, sed à purgatione aquam sorbere oportet. Herba illita ambusta sanat, & sanguinem compescit.

EX GALENO.

Easdem cum Ascyro facultates obtinet.

EX PLINIO.

Vsus ad purgandam aluum tusæ cum semine, potæq; matutino, vel à cœna duabus drachmis in aqua mulsa vel vino, vel aqua pura, totius potionis sextario. Trahit bilem, prodest ischidiacis maximè. Sed postera die, capparis radicem resinæ permixtam deuorare oportet drachmæ pondere, iterúmque quatridui interuallo idem facere. A purgatione autem ipsa robustiores vinum bibere, infir-

miores

miores aquam. Imponitur & podagris, & ambustis, & vulneribus, cohibens sanguinem.

DE ARCEVTHO. CAP. XXVI.

NOMINA.

Ἄρκευθος, ἢ ἀρκευθὶς Græcè, *Iuniperus* Latinè *vocatur. Officinæ* Latinam appellationẽ *retinuerunt.* Germanicè Vueckholder, Kramatber (Gallicè Du Genefure) *id est turdorũ baccæ vocantur, quod fructibus eius turdi pinguescãt.*

Iuniperus vnde dicta. Iuniperus autem dici videtur, quod iuniores & nouellos fructus pariat: sola enim ferè arborum fœtus suos in biennium prorogat, qui ne maturescunt quidem, nouis superuenientibus.*

GENERA.

Iuniperus Dioscoridi *duplex est, maior & minor, sola arboris et seminis magnitudine inter se differentes.* Minor *humilis est, sessilibus in terra ramulis, baccis minoribus, radicibus summo cespite fusis.* Maior *altius adolescit, & in iustã arboris magnitudinẽ exurgit, caudice procero, cortice fragili, ligno fuluo, odorato, latioribus ramulis, aculeorum aceruo stipatis, baccis alteri similibus, maioribus tamẽ.*

FORMA.

Vtriusque facies horrida, coma virent perpetua, spináque potius quàm folio, sed herbacea vestiuntur. Cortex *illis membraneus, fragilis, nec difficulter fatiscens, materies fulua, quæ si ignibus dicatur, non iniucundum fumum expirat, qui odoris*

suauitate

suauitate grassantia pestilentiæ contagia depellit. Ex ea etiam, vt recentiores Græci tradunt, æstiuis temporibus lachryma thuris odorem atque colorẽ æmulans sudat, quæ caloris officio durata, coeat in gummi. Arabum familia, non sine magna confusione nominum, Sandaracham appellat. Officinæ verò Vernicem vocant. Baccas ferũt primum virẽtes, deinde per maturitatem nigras, quæ biennio antequam maturescant in ramis pendent. Hinc sunt qui baccas in iis esse ternas eodem tẽpore dicant, anni proximè exacti nondũ maturas, & tertij ante præsentẽ iam maturas, tertias nouas & recentes. Cæterùm non desunt qui nostrã Iuniperũ non genuinam putent, quòd baccæ eius ad Dioscoridis magnitudinem, quæ nucis est ponticæ aut fabæ, non accedant. Sed cogitent locum in causa esse cur minores producãtur: vt plurimum enim omnia quæ in Germania proueniũt, iis quæ in Græcia nascuntur minora sunt. Nobis etiam Iuniperi grana aliunde allata visa sunt, quæ nucis auellanæ quãtitatem æquabant: ob id vt magnitudinem ac formam eorũdem etiã exprimeret pictor, curauimus.

Sandaracha Arabum.

Vernix.

Obiectionis dissolutio.

LOCVS.

Amant Iuniperi montes, & maritima loca, in planísque & cultis nasci recusant.

TEMPVS.

Autumno fructus Iuniperorum decerpuntur, sed ad bimatum prorogati.

TEMPERAMENTVM.

Iuniperus calida & sicca, vtrinque tertij ordinis. At *fructus similiter quidem calidus est, sed nõ similiter siccus. verum in hoc primi fuerit ordinis.* V*ernix calefacit & exiccat secundo recessu.*

VIRES. EX DIOSCORIDE.

A*cris vtraque est, calefacit, & vrinã mouet.* I*ncensæ suffitu serpentes fugãt.* Earũ *fructus, hic quidem fabæ, alius verò nucis põticæ magnitudine inuenitur, rotundus, odoratus, in mandendo dulcis, & subamarus,* Modicè *calefacit & adstringit, stomacho vtilis.* P*otus ad vitia thoracis, tusses, inflationes, tormina, & venenata, prodest.* V*rinam cit.* Cõ*uulsis, ruptis, & vuluæ strangulationibus confert.* F*olia acria obtinet* I*uniperus, ideóque tam ipsa quàm eorum succum ex vino contra viperarum morsus illini & bibi prodest.* Cortex *pætrerea crematus & cum aqua illitus, lepras eximit.* R*amentũ verò ligni deuoratum, interficit.*

EX GALENO.

I*uniperi fructus iecur renesq; expurgat, nimirũ crassos & glutinosos humores extenuando, eaq; de causa salubribus medicamẽtis immiscetur.* P*erexiguum corpori humano alimẽtum ex eo apponitur.* A*ffatim sumptus hic fructus stomachũ mordicat, capútque calefacit: ex quo illud quandoq; implens, dolore diuexat.* A*lui excrementa nec retinet, nec propellit.* V*rinam ciet mediocriter.*

EX PLINIO.

Vtraque excalfacit & extenuat. Accensa serpentes fugat. Semen stomachi, pectoris, laterísque doloribus vtile. Inflationes languoresq́; discutit, tusses concoquit & duritias. Illitum tumores sistit: item aluum, baccis ex vino nigro potis: item ventris tumores illitis. Miscetur & antidotis oxyporis. Vrinas cit. Illinitur & oculis in epiphoris. Datur conuulsis, ruptis, torminibus, vuluis, ischiadicis cũ vino albo potum pilulis quaternis, aut decoctis viginti in vino. Sunt & qui perungant corpus è semine eius in serpentum metu.

VERNICIS VIRES EX RECENTIORIBVS GRAECIS.

Profluentem è naribus sanguinem sistit, si ex cãdido oui liquore trita temporibus & fronti illinatur. Eadem vomitionem ex polline thuris & oui albo excepta supprimit. Item profluentem aluum cũ eisdem illita firmat. Stomachum in biliosos vomitus effusum, deuorata in ouo sorbili polenta eius cohibet, cruentámque alui proluuiem retinet. Destillationes suspendit suffitæ nidor, arcétque ne præcipites ad ima decumbant. Pituitam quæ in stomacho aut intestinis coiit, digerit. Humorem etiam coercet, qui pernix à cerebro deuoluitur. Tænias et cætera ventris animalia necat. Vliginosos fistularũ sinus indita resiccat. Mẽstruos continet fluxus. Grauedini suffitus eius auxiliatur. Hiãtibus manuum &

tibus, abunde monstrant. Hinc *satis constat* Alceam *extra omnem insignem tum caliditatem, tum frigiditatem siccare, ac planè emplasticorum consistentiam obtinere.* Vide Galenum *lib. iiij de simpl. medic. facult. cap. iiij & sequenti.*

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Alceæ radices in vino aut aqua potæ, dysentericis & ruptis medentur.

EX PAVLO.

Alcea sylvestris maluæ genus est. In vino pota dysenteriæ & rupturis medetur, potissimum ipsius radix.

EX PLINIO.

Vsus radicis Alceæ *ex vino vel ex aqua, dysentericis, aluo citæ, ruptis & conuulsis.*

APPENDIX.

Celebratur ad caliginem oculorũ ab Empiricis, *ita vt non desint qui credant radicem* Alceæ *è collo suspensam, aciem oculorũ supra modum acuere, & tueri posse.*

DE ADIANTO. CAP. XXVIII.

Adiantum duplex Theophrasto, triplex Dioscoridi, nobis quadruplex.

NOMINA.

Ἀδίαντον, ἢ πολύτριχον, ἢ καλλίτριχον, ἢ ἰδενόστιχον Græcè. *Adiantũ, Polytrichum, Callitrichũ, Cincinnalis, Terræ capillus, et Supercilium terræ,* Latinè *appellatur. Officinæ hodie Capillum* *Capillus*

Veneris. pillum Veneris vocant, quo etiam nomine appellari Latinis Apuleius testatur. Germani Frauuenhar, vel Iunck, frauuenhar. Adiantũ nomen ab euentu accepit, quòd folium eius perfusum aqua ὀ διαίνεται, id est, non madeat, sicco semper simile vt author est Theophrastus libro septimo de plantarum historia, cap. xiij. Id quòd minimè intelligẽdum erit de mersione longiore in aqua: nam diutius mersum ac irrigatum, æquè ac aliæ herbæ madescit. Quare rectius de imbre descendẽte è cœlo, cuius stillicidium foliis eius nõ insidet, vt testis est in Theriacis Nicander, accipiendũ venit. Vel quòd magis arridet, ab interioribus puteorũ parietibus, & fontium marginibus quas coronat, dictum est Adiãtum, quòd nimirum quasi sitiẽs illorũ aquas, quas tamen odit & respuit, quærat. Polytrichõ autem quasi multicomũ, quòd capillos multos ac densos faciat, eiusq; defluuia expleat. Callitrichon verò quasi pulchricomum, quòd capillos tingat, pulchrioresq; reddat. Nec alia ratione capillus Veneris hæc herba dicta est, quàm à speciosis reddẽdis capillis: nec alio nõie Veneris vox adiecta est, quàm quòd hæc pulchricoma pingatur. Hinc patefit maximus pharmacopolarum nostri tẽporis error, qui sub trib. nominibus, vnã & eandẽ duntaxat herbã significãtibus, tres diuersas herbas designatas esse putat. Aliam enim Polytrichũ, aliam Callitrichũ, quam tamen corrupto vocabulo Gallitrichum vocant:

Adiãtum vnde dictum.

Polytrichon.

Callitrichon.

Capillus Veneris cur dicta.

Pharmacopolarũ error.

cant: aliam etiam Capillum Veneris esse herbam existimant. Quales autem herbæ sint, Polytrichũ, & Gallitrichũ illis nominatæ, suis locis ostẽdemus.

FORMA.

Folia albicantia Coriandro similia habet, in summo incisuris diuisa. Caules ex quibus nascũtur prodeúntve, nigros admodùm, tenues, dodrantales, nitentesq́. Neque florem, neque semen creat. Foliis vero Coriandri iam quidem erumpentis, vel paulò antea enati, necdum caulescentis, quæ quidem in infima eius parte quodammodo lata sunt, & in extremitatibus incisa, constare Adiantum sciendum erit. Ex qua nimirum descriptione manifestissimũ est, eam herbam qua ferè omnes Officinæ pro Capillo Veneris vtũtur, & quam nos à muris in quibus prouenit, Germanicè Maurrattẽ, & Steinrauten vocamus, non esse verũ Capillum Veneris, aut Adiantum: caules siquidem eius non sunt nigri, sed virides: neque admodũ tenues, sed pro herbæ quantitate crassi: neque splendẽtes. In summa, neque figura, neque magnitudo, neque color, nec natales etiam respondent, quia in siccis & soli expositis muris nascitur, in humidis contrà Adiantum.

Ruta muraria non est Adiantum.

LOCVS.

Locis opacis, palustribúsque, & humentibus muris, & prope fontes nascitur. In Germania tamen nostra, quod sciam, non prouenit: copiose autem in Narbonensi Gallia, & Italia.

TEMPVS.

Aestate viret, bruma non marcescit.

TEMPERAMENTVM.

Adiantum in caliditate quidem & frigiditate symmetrum est, verùm desiccat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Decoctũ eius herbæ potum, asthmaticis, difficultate spirandi laborantibus, ictericis, lienosis, & vrinæ difficultatibus auxiliatur. Calculos cõterit, & *alumn cohibet.* V*enenatorum morsibus, & stomachi fluxionibus cum vino potum prodest.* Mẽses *cit & secũdas.* S*anguinis reiectionem sistit.* C*ruda herba ad venenatorum morsus illinitur.* A*lopecias capillis explet.* S*trumas discicit.* F*urfures & achores cum lixiuio exterit.* C*um ladano, myrthino & susino, aut hyssopo & vino, capillos defluentes continet.* D*ecoctum eius cum lixiuio & vino abstergit.* G*allinaceos & coturnices cibis eorum additum pugnaciores facit.* S*eritur & magna vtilitate circa ouilia.*

EX GALENO.

Extenuat Adiantum & *discutit.* A*lopecias capillis vestit, strumas & abscessus digerit, lapidésq; frangit epotum.* V*iscosorum craßorúmque ex thorace pulmonéque excreationibus non mediocriter confert, & ventris fluxiones sistit.*

EX PLINIO.

V*ide infrà caput de* T*richomane.*

DE VITE VINIFERA.
CAP. XXIX.
NOMINA.

Ἄμπελος οἰνοφόρος καὶ ἥμερος Græcè, *Vitis vinifera & satiua, seu culta* Latinè *appellatur.*Germanicè Vueinreb. (Gallicè vne vigne cultiuée.) *Vitis autem, quòd inuitetur ad vuas pariendas, dicta esse primò videtur.* Vitis vnde dicta.

GENERA.

Innumera vitium reperiuntur genera, quæ singula perſequi ſupernacaneum eſſe videtur. Si quis tamen illa diſquirere deſiderat, rei ruſticæ ſcriptores, P*liniumq; libro xiiij. naturalis hiſtoriæ, qui diligentiſsimè de iis ſcripſit, legat.*

FORMA.

Vitis caduca eſt, & niſi ſit fulta, fertur ad terrã. A radice eius caudex vnus cõtortus exit, qui in ramos frequentes ſcinditur. M*ultiplici cortice cingitur, rimoſo, flagellis longè latéque vagantibus, quibus ſe quaſi ſuis manibus erigit, & quicquid nacta eſt complectitur. Sarmentis, foliis latis, & in extremitatibus inciſis, laſciuientibus.* F*loribus fructum ambientibus lanugineis.* V*ua compluribus acinis aceruata, qui interdum purpureo, nonnunquam roſeo, aliquando viridi colore fulgent.* S*eminibus tunica clauſis.*

LOCVS.

Paſsim & in multis G*ermaniæ noſtræ regioni-*

TEMPVS.

Aestate viret, bruma non marcescit.

TEMPERAMENTVM.

Adiantum in caliditate quidem & frigiditate symmetrum est, verùm desiccat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Decoctũ eius herbæ potum, asthmaticis, difficultate spirandi laborantibus, ictericis, lienosis, & vrinæ difficultatibus auxiliatur. Calculos cõterit, & aluum cohibet. Venenatorum morsibus, & stomachi fluxionibus cum vino potum prodest. Mẽses cit & secũdas. Sanguinis reiectionem sistit. Cruda herba ad venenatorum morsus illinitur. Alopecias capillis explet. Strumas disiicit. Furfures & achores cum lixiuio exterit. Cum ladano, myrthino & susino, aut hyssopo & vino, capillos defluentes continet. Decoctum eius cum lixiuio & vino abstergit. Gallinaceos & coturnices cibis eorum additum pugnaciores facit. Seritur & magna vtilitate circa ouilia.

EX GALENO.

Extenuat Adiantum & discutit. Alopecias capillis vestit, strumas & abscessus digerit, lapidésq; frangit epotum. Viscosorum craßorúmque ex thorace pulmonéque excreationibus non mediocriter confert, & ventris fluxiones sistit.

EX PLINIO.

Vide infrà caput de Trichomane.

DE VITE VINIFERA.

CAP. XXIX.

NOMINA.

Ἄμπελος οἰνοφόρος καὶ ἥμερος Græcè, *Vitis vinifera & satiua, seu culta Latinè appellatur.* Germanicè Vueinreb. (Gallicè vne vigne cultiuée.) *Vitis autem, quòd inuitetur ad vuas pariendas, dicta esse primò videtur.* *Vitis vnde dicta.*

GENERA.

Innumera vitium reperiuntur genera, quæ singula persequi superuacaneum esse videtur. Si quis tamen illa disquirere desiderat, rei rusticæ scriptores, Pliniumq; libro xiiij. naturalis historiæ, qui diligentißimè de iis scripsit, legat.

FORMA.

Vitis caduca est, & nisi sit fulta, fertur ad terrã. A radice eius caudex vnus cõtortus exit, qui in ramos frequentes scinditur. Multiplici cortice cingitur, rimoso, flagellis longè latéque vagantibus, quibus se quasi suis manibus erigit, & quicquid nacta est complectitur. Sarmentis, foliis latis, & in extremitatibus incisis, lasciuientibus. Floribus fructum ambientibus lanugineis. Vua compluribus acinis aceruata, qui interdum purpureo, nonnunquam roseo, aliquando viridi colore fulgent. Seminibus tunica clausis.

LOCVS.

Paßim & in multis Germaniæ nostræ regioni-

bus nascitur: & vix hortum inuenies in quo non proueniat.

TEMPVS.

Floret solstitio vitis, autumno autem vuas maturas profert.

TEMPERAMENTVM.

Omnium partium vitis temperamentum & facultatum enarratione patescet. Vuæ tamen immaturæ & acerbæ, frigidæ & siccæ sunt: maturæ verò calidæ & humidæ in primo gradu, autore quidem Simeone Sethi.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vitis viniferæ folia capreoliq; trita & illita capitis dolores, stomachíque inflãmationes & ardorẽ cum polenta mitigãt. Folia etiã per se imposita, vtpote quæ refrigerant & adstringũt. Succus ex ipsis potus dysentericis, sanguinẽ expuẽtibus, stomachicis & citta laborantibus mulieribus prodest. Madefacti in aqua capreoli & poti eadem efficiunt. (Folia & Capreoli.)

Lachryma verò eius quæ veluti gummi in caudicibus concrescit, pota cum vino calculos pellit. Illita lichenas, scabies & lepras sanat. Oportet tamẽ locum antea nitro confricasse. Eadem cum oleo frequenter inuncta, pilos denudat: potissimum ichor, aquosúsve humor, qui ex incensis viridibus sarmẽtis exudat. Hic etiam myrmecias inunctus eiicit. Cinis sarmentorum & vinaceorum circa sedẽ quæ antea ablata amputatáve sunt condylomata & thymia, cum aceto illitus sanat. Cõfert luxatis & (Lachryma.)

viperarum

viperarum morsibus. Lienis inflammationibus cũ rosacco & Ruta, & aceto illitus. Vua. *Vua recens quæ nis aluum turbat, & stomachum inflat. Minus ho rum particeps quæ aliquandiu decerpta pependit, quòd in ea copia humoris exaruerit. Stomacho ac cõmodata est, appetentiamq; cibi excitat, & imbe cillis conuenit. Quæ autem in vinaceis, aut è vina rio vase seruatæ sunt, ori & stomacho gratæ sunt. Aluum sistunt, vesicam tamen & caput tentant. Prosunt sanguinem excreantibus. Similes iis sunt quæ in mustum coniectæ sunt. Quæ verò sapa aut musto conditæ, stomachũ magis infestant. Reponun tur & cœlesti cũ aqua prius passæ factæ, minusq; vinosæ fiunt, siticulosis, ardentibus & longis febri bus vtiles. Vinacei earum reconditi, inflammatis, duris, turgentibusq; mammis cum sale illinuntur. Vinaceorũ decoctũ dysentericis, cœliacis, & fluxui muliebri infusum confert. Ad insessiones quoque ac clysteres assumitur. Nuclei acinorum adstringunt, stomacho grati. Tosti autẽ, & triti & pro farina il liti, dysentericis, cœliacis et stomacho resolutis pro sunt. Vua autem passa alba magis † extenuat. Ca ro illarum comesta, arteriæ, tussi, renibus ac vesicæ confert. Estur in dysenteria per se cum nucleis. Ad mixta miliĳ & hordei farinæ & ouo, ac cum mel le frixa, & per se etiam sumpta, atque cum pipere commanducata, ad capitis pituitam purgandã va let. Testium inflammationes sedat, cum fabarum*

Vide Galenũ li. 2. de alimẽtorũ facu. triplicem hunc seruãdarum vuarũ modũ explicantem.

† Serapiõ legit, adstringit.

& cumini farina illita. Epinyctidas, carbunculos, fauos, & in articulis putredines & gangrænas, sine nucleis trita, & cum ruta imposita, sanat. Podagræ cum opopanace illita auxiliatur. Mobiles vngues illita celeriter adimit. Vini facultates tu ipse ex Dioscoride, Galeno, & Plinio pete: superuacaneum enim, imò tædio plenum esset, eas in vniuersum omnes commemorare.

EX GALENO.

Vitis satiuæ & cultæ adsimilis facultas est syluestri, sed ad omnia imbecillior. Vitis verò syluestris racemi, extergendi vim obtinent, vt ephelcis & næuos, & id genus quæcunque in cutis superficie fiunt, curare poßint. Habēt verò & astrictionē quandam ipsi, & extrema germina, quæ & sale cōdiri assolent. Plura de vuis habet idem Galenus libro secundo de Aliment. facult. cap. de vuis.

EX SIMEONE SETHI.

Vuæ plus nutriunt reliquis oporis, minus tamen ficis: neq; mali succi sunt, si maturæ fuerint exquisitè. Tamen his non robusta, nec densa, sed laxa & flaccida caro gignitur. Maximum quidem harū bonum, ait Galenus, quòd celeriter subeunt, atq; ideo si retineantur, lædunt: nec enim tunc probè concoquuntur, sed crudum gignunt humorem, qui nō facilè in sanguinē transmutetur. Nucleorum natura, sicca & quodammodo adstringens est. Pertranseūt igitur omnia intestina, non alterati. Pensiles verò

vuæ,

vuæ, neque sistunt ventrem, neq; proritant, cæteris autem facilius concoquuntur. Neque vuarũ parua est in dulcedine, & austeritate, & aciditate differentia. Dulces quidẽ calidiorem habent succũ, austeræ verò & acidæ frigidũ. Aluum subducũt dulces, et maximè quãdo humidæ fuerint. Omniũ itaque tutissimus vsus est, quãdo carnosæ fuerint & maturæ, & mediocriter quis ipsas assumat. Vuæ quæ albæ sunt, magis subducunt aluum quàm nigræ. Omnes verò ciborum appetentiam excitãt, & venerem. Conuenit cùm eduntur membranam & nucleos expuere, quòd difficulter conficiãtur. Quæ immaturæ sunt, ventrem sistunt, & stomacho bonæ. Caliditatem à flaua bile ortam sedant. Minus verò nutriunt. Oportet autem non solum vuas, sed etiam omnes fructus molli cortice præditos humidos, ante reliquos cibos apponere.

DE ACONITO. CAP. XXX.

Aconitum Pardalianches quadrifolium, quod quidã putauerunt Astera rectè pingis in syluis frequens.

NOMINA.

Ἀκόνιτον Græcis, *Aconitum* Latinis *dicitur. Sic autem* Theophrasto *lib.ix.de* Plantarũ *historia teste, non* ἀπὸ τῶν ἀκονῶν, *id est, à cautibus, sed ab* Aconis Periandynorum *pago, ad* Heracliam Ponti *sito, vocatum est. Alij quod vis cadem in mortem esset, quæ cotibus ad ferri aciẽ detrahendam,* *Aconitũ vnde dictum.*

trahendam, statimq; admota velocitas sentiretur. Sunt qui aliam ob causam, quã referre minimè necessarium duco, sic nominatum fuisse existiment.

GENERA.

Pardaliãches. Scorpiũ. Vua versa. Lycoctonon. Luparia.

Duo Aconiti sunt genera: vnum Græcis Pardalianches dictum, quòd pardi eo necentur. Vocatur etiam Scorpium, quòd radicem Scorpioni similem habeat. Vulgus herbariorum Vuã versam, & vulpinam, Germani Vuolffsbeer, & Doluurtz nominant. Alterum Lycoctonon Græcis dicitur, quoniam deuoratum lupos confestim interficit. Vulgus Lupariam, Germani Voulffsuurtz appellant.

FORMA.

Pardaliãches descriptio.

Pardalianches folia habet tria aut quatuor Cyclamino vel syluestri Cucumeri similia, minora tamen, & subaspera. Caulem dodrantalem. Radicẽ scorpionis caudæ similem, alabastri modo nitẽtem. Ex hac descriptione omnibus liquidò apparet, herbam eam quam Vuam versam aliqui nominant, cuiusq; hîc picturam exhibemus, primum esse Aconiti genus: habet enim tria aut quatuor folia, eaq; Cyclamini specie. Caulem palmi altitudine, & radicem incuruam, scorpionum caudæ similem, alabastríque modo splendentem. Quibus etiam accedit quòd manuscriptus & vetustissimus herbarius planissimè eam herbam quam hîc damus pro Aconito pingat. Germanica etiam nomenclatura satis indicat hanc herbam ob suam facultatem perni-

ciosam

ciosam esse Aconiti *speciem*. Lycoctonon Platani *folia habet, magis tamen incisa diuisáve, longiora & nigriora*. Caulem *veluti* Filix, *cubiti altitudine, aut maiorem: pediculum glabrum*. Semen *in siliquis aliquatenus longis*. Radices *cirris marinarum squillarum similes, nigras*. Vnde *iterum constat* Lupariam *vulgò appellatam, esse alterã* Aconiti *speciem: ea enim folia* Platani, *quæ* Cici *aut* Vitis *foliis similia sunt, multas habẽtia diuisuras, obtinet*. Caulem Filici *similem, pediculum glabrũ*. Florem *oblongum, luteum, post quem longæ proueniunt siliquæ, in quibus est semen*. Radices *etiam nigras, vt nemo subinde quin verum sit* Aconitum, *dubitare poßit*. Lycoctonon. Luparia.

LOCVS.

Primum Aconiti *genus paßim in nemoribus & collibus quibusdam nascitur: alterũ autem in montium vallibus altißimis*. Magna *autem illius copia est circa mõtem haud vltra vnum lapidem à* Tubinga *situm, quem* Germanica *voce* Farrenberg *nominant*.

TEMPVS.

Aconiti *primum genus* Maio *mense potißimum erumpit*. Alterum *autẽ æstate*, Iunio & Iulio *mensibus floret*.

TEMPERAMENTVM.

Erosione & putrefactione *enecãt* Aconita, *ideo toto genere letalia sunt*.

VIRES.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Ferunt Aconiti primi radicem scorpioni admotam eum resoluere, & è diuerso admoto elleboro excitari. Ocularibus medicamentis dolorem tollentibus miscetur. Enecat *pardos, sues, lupos, & feras omnes, carnibus impositum & obiectum.* Alterius *radice ad luporum venationes vtuntur.* Inserta *carnibus crudis, & à lupis deuoratæ, eos enecant.*

EX GALENO.

Aconitum Pardalianches *putrefaciendi facultatem obtinet & letale est, itaque in cibo potúque fugiendum: attamen ad putrefaciendum colliquandúmve quædam extra corpus, aut circa sedẽ, idoneum est.* Herbæ *verò radix ad hæc vtilis est. Alterum similem priori facultatem habet, sed peculiariter lupos, sicut illud pardos, interficere consueuit.*

EX PLINIO.

Cõstat omnium venenorum ocyssimum esse Aconitum, & tactis quoque genitalibus fœminini sexus animalium, eodem die inferre mortẽ. Hoc *tamen in vsus humanæ salutis vertêre, scorpionum ictibus aduersari experiendo aconitũ datum in vino calido.* Ea *est natura vt hominẽ occidat, nisi inuenerit quod in homine perimat: cum eo solo colluctatur, velut pari intus inuẽto.* Sola *hæc pugna est cum venenum in visceribus repererit: mirúmque, exitialia per se ambo cum fuerint, duo venena in*

homine

Legẽdum *enim* τινὰ τῶν ἐκτὸς σώματος, *et non* τινὰ τοῦ σώματος, *vt habet exemplar* Aldinum: *astipulantibus huic lectioni* Aetio, *Pau*

homine commoriuntur, vt homo superſit. Imò verò etiam ferarum remedia antiqui prodiderunt, demonſtrando quomodo venenata quoque ipſa ſanarentur. Torpeſcũt ſcorpiones Aconiti tactu, ſtupéntque pallentes, & vinci ſe confitentur. Auxiliatur eis elleborum album, tactu reſoluente: cedítq; aconitum duobus malis, ſuo & omnium. Tangunt carnes aconito, necántque guſtatu earum pantheras, ob id quidam Pardalianches appellauere. *lo, & antiquo interprete* Latino.

DE ARISTOLOCHIA.

CAP. XXXI.

Ariſtolochia longa videtur quam pro rotunda pingis, quòd folio ſit rotundo, ſed radice etiam rotunda eſſe debet Dioſcoridi. Piſtolochia autem tua radice rotunda eſt, foliis autem altè inciſis.

NOMINA.

Ἀριςολοχία *Græcis, Ariſtolochia Latinis, barbaris & officinis corrupta voce Ariſtologia, quemadmodum etiam Germanis* Holuurtz, & Oſterlucey. (*Gallicè* de la ſarraſine) *nominatur. Dicta autem eſt Ariſtolochia, quod* ἄριςα ταῖς λοχοῖς, *id eſt, optima puerperis ſit, vtpote quæ remoratos menſes, hærentes ſecundas, & reliquias omnes à partu expellat.* *Ariſtolochia vnde dicta.*

GENERA.

Ariſtolochiæ Dioſcorides *& alij Græci tria eſſe genera ſtatuũt. Vna eſt quæ rotunda et fœmina dicitur.*

Germaniæ officinæ solã lõgã Aristolochiã agnoscunt. Pistolochia quæ.

citur. Altera lõga & mascula. Tertia Clematitis, quasi dicas sarmẽtaria, appellatur. Harũ certè nullã præter lõgã officinæ Germaniæ nostræ agnoscũt. Nam qua sub Aristolochiæ rotũdæ nomine vtũtur herba, minimè genuina est, vt paulò pòst euidẽtissimis argumentis ostẽdemus. Plinius tribus iis generibus addit quartum, ac Pistolochiam vocat, quæ certè ea est quã nostræ officinæ Aristolochiã rotundam, & Germani Runde Holuurtz *falsò appellãt, vt in eius descriptione fusius docebimus.*

FORMA.

Aristolochia rotũda.

Aristolochia rotunda folia Hederæ similia habet, cum acrimonia odorata, subrotunda, tenera, cũ multis in vna radice germinibus: sarmenta illi sunt oblonga, flores candidi, pileolis similes, in quibus quod rubet grauiter odoratum est. Radix illius rotunda, rapo similis. Ex iis quidẽ verbis sole clarius fit, Aristolochiam rotundam officinarum, & qua cõmuniter omnes vtuntur, non esse eam quam Dioscorides atque alij veteres pingunt. Hæc enim non Hederæ folia, sed Rutæ potius, maiora tamen habere deprehẽditur. Neque etiã odorata, neque subrotunda sunt. Grauis etiam qui ex floribus exhalat odor, in nostræ Aristolochiæ floribus nusquam apparet. Radix denique etsi rotunda sit, tamen quia concaua est, globíque formam obtinet, rapo, quod solidum est & oblongum, similis dici nõ potest. Nõ latet tamen interdum etiam reperiri eius

generis

generis radices prorſus rotundas ac ſolidas, vt altera pictura monſtrat: verùm cùm reliquæ Dioſcoridis notæ abſint, legitima Ariſtolochia eſſe haud poteſt. His accedit, quòd manuſcripti herbarũ pictura planè hanc Ariſtolochiam Hederæ folia habere doceat, vt hinc etiam euidentiſsimum ſit noſtrã non eſſe genuinam. Ariſtolochia longa, folia quã rotunda longiora habet. Ramulos tenues, altitudine dodrantales. Florem purpureum, grauiter odoratum, qui cùm defloruerit pyro ſimilis ſit. Radicẽ digiti craſsitudine dodrantalem, aut longiorẽ. Tam huius verò quàm prioris radix colore buxeo, guſtu amara, & odore viroſo eſt. Hæc ſanè deſcriptio nõ abhorret à noſtra Ariſtolochia, quæ Hederæ etiam foliis conſtat, ramulíſque tenuibus. Neque obſtat quod hæc non purpureos, ſed luteos potius flores habeat: nam vt in Symphyto magno vberius dicemus, non vbique terrarum, earundem etiam herbarum flores ſimiles eſſe, euidentiſsimum fit in Boragine, & Conſolida maiore hodie nominatis herbis. Quamuis autem lutei ſint, grauiter tamẽ odoratos eſſe conſtat. Dein vbi flos noſtræ etiam Ariſtolochiæ defloruerit, tum pyro ſimilis ſit, vt pictura etiam pulchrè monſtrat. Sed hic obtrudet nobis quiſpiam Dioſcoridem, qui Gentianæ radicem Ariſtolochiæ longæ ſimilem, craſsámque eſſe ſcribit: huius autem noſtræ nedum digiti craſsitudinẽ obtinet, tantum abeſt, vt quantitate Gentianæ radici

Ariſtolochia lõga.

Obiectionis diſſolutio.

Earũdem etiam herbarum flores nõ vbique terrarũ eſſe ſimiles.

Obiectionis diſſolutio.

ci similis esse queat. Respondeo, hæc quidem vera esse, sed nihil mirum esse si apud nos minor reperiatur: variatur enim in vna etiam & eadem herba iuxta regiones diuersas radicum magnitudo. Sic visa est nobis radix Aristolochiæ rotundæ multò, quàm sit maximus digitus, maior & craßior. Hæc tamen in Italia prouenerat. Neque dubium est quin nostræ etiam radix maior futura sit, vbi cultus, & terra apta admodum accesserit. Nã vt Theophrastus lib. I. de hist. Plãt. ca. 5. autor est, quædã ob culturã diuersa efficiũtur, atque à sua natura discedunt. Sic Malua in altum se attollit, & arborescit, atque in longitudine & craßitudine instar hastæ grandescit. Quid multa? cum nostra maxima etiã prædita sit amaritudine, tutò illa pro vera & genuina, nihil obstãtibus floribus luteis, & radice minima, vti licebit.

Clematitis. *Clematitis ramulos habet tenues, foliis subrotundis, minori Sẽperuiuo similibus, plenos: flores Rutæ haud dißimiles. Radices longiores, tenues, corticem crassum habentes, & odoratum.*

Pistolochia. *Pistolochia à Plinio lib. xxv. cap. viij. iis pingitur verbis: Est & quæ Pistolochia vocatur, quarti generis, tenuior quàm tertia, densis radicis capillamentis, iunci plenioris craßitudine. Hanc quidam Polyrhizon cognominant.*

Aristolochia nostra rotunda est Pistolochia. *Ex iis autem verbis nemo non intelligit, Aristolochiam rotundam vulgò vocatam, esse Pistolochiam: hæc enim supra modum tenuis, vel vt*

apertius

apertius dicam, tenera herba est. Radix etiã multis capillamentis vestita, crassioris etiam iunci magnitudine, atque adeò concaua, vt pictura monstrat. His accedit, quòd hæc quæ rotunda vocatur, canis vlceribus prosit, quam etiam facultatem Pistolochiæ, vt paulò pòst patebit, Plinius tribuit. Et quid multis opus est verbis? nomen ipsum abundè docet esse Pistolochiam: creditur enim, quãuis reuera non sit, esse Aristolochia hodie quoque, haud secus quàm Plinij temporibus. Hæc vt totam eius faciem teneas, caulem habet rotundum, leuem, folia Rutæ hortensis, latiora tamen, flores ferè Eranthemi, purpureos: illa candidos, vt pictura quæ vtrosq; vnà complectitur, pulchrè monstrat, quibus abeuntibus, siliquas profert refertas semine atro, lentibus haud dissimili: radices, vt ostẽsum est, hæc rotundam & cauam, illa verò rotundam, at omni tempore solidam obtinẽt, colore subcroceam.

LOCVS.

Vera rotunda, quòd sciam, nusquã in Germania nostra nascitur. Lõga passim in vineis, ac hortis aliis prouenit. Pistolochia in sylius & locis vmbrosis.

TEMPVS.

Longa Iunio & Iulio mensibus floret. Pistolochia in Martio & Aprili, quo præterito statim etiam disperit.

TEMPERAMENTVM.

Cùm supra modũ amaræ & subacres sint Aristolochiæ,

lochiæ, calidas & siccas esse in secūdo, vel, quod magis credibile est, in tertio ordine rectè statuemus.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Rotunda contra alia venena valet. Longa verò drachmæ vnius pondere cum vino pota & illita, aduersus serpentes & letalia. Menses, secundas & fœtus omnes in vtero consistentes cum myrrha & pipere pota pellit. In pesso subdita eadem potest. Rotunda ad eadem omnia ad quæ prædicta conducit: ampliusq; asthmati, singultui, rigori, lieni, ruptis, conuulsis, laterisq; doloribus ex frigida aqua pota auxiliatur. surculos & spicula extrahit. Squamas oßium illita educit. Putrescentia excarificat, & sordida vlcera expurgat. Caua cum Iride & melle explet. Exterit gingiuas & dentes. Creditur & Clematitis ad eadem prodesse, efficacia tamen prædictis minor inferiórque est.

EX GALENO.

Aristolochiæ radix ad medicationes vtilissima est, amara & subacris. Sed ex illis tenuissima est rotunda, & in omnibus efficacior. Aliarum verò duarū Clematitis vocata magis odorata est: itaq; ea ad vnguēta vtuntur vnguētarij: sed ad sanationes infirmior. Longa verò minus quidem tenuis est quàm rotūda, sed nec ipsa inefficax, verùm abstergēdi & calefaciēdi facultatē poßidet, minus tamē quàm rotūda abstergit atq; digerit: sed non minus calefacit, imò fortaßis etiam plus. Itaq; in quibus

vsus est

vſus eſt mediocriter abſtergere, cõmodior eſt lõga, quẽadmodũ in carnis exulcerationibus, & in vteri fomẽtationibus. In quibus autem craſsũ humorẽ validius extenuare oportet, illic vſus eſt rotundæ. Quapropter dolores ab obſtructione aut craſsitie crudorum flatuum natos, magis curat rotunda, & ſurculos extrahit, & putredines ſanat, & ſordida vlcera repurgat, ac dentes gingiuáſq; candidas efficit. Auxilio eſt aſthmaticis, ſingultientibus, comitialibus, podagricis cum aqua frigida pota. Ruptis etiam conuulſiſq;, vt ſi quod aliud medicamẽtum, idonea eſt.

EX PLINIO.

Valent radice tantum. Rotunda contra ſerpentes. Oblõga in ſumma tamen gloria eſt etiã modò. A conceptu admota vuluis in carne bubula, mares figurat, vt traditur. Quæ Piſtolochi & Polyrhizos cognominatur, conuulſis, contuſis, ex alto præcipitatis, radice pota ex aqua, vtiliſsima eſſe traditur. Semine pleuriticos & neruos confirmare, excalfacere. Putrida vlcera exeſt, ſordida expurgat, vermeſque extrahit Ariſtolochia. Clauos in vlceribus natos, & infixa corporis omnia, præcipuè ſagittas, & oſſa fracta, cum reſina. Caua vlcera explet per ſe: & cum Iride: recentia vulnera ex aceto.

APPENDIX.

Etſi noſtrã Ariſtolochiã rotundã non genuinam eſſe dixerimus, tamen ob id in medico vſu nõ repudianda erit. Quum enim habeat & in foliis & in

radice acrimoniam, eámque non leuem quidem, si genuina desit, sine omni discrimine illa vti licebit ad omnia ea ad quæ vera vsurpatur.

DE AMPELO LEVCE.
CAP XXXII.

Bryonia nobis colubrina, quòd sub huius vmbra densiori stabulare ament colubri, aliis Ignis ardens dicitur à caustica vi baccarum rubentium.

NOMINA.

Ἄμπελος λευκὴ, ἢ βρυονία, ἢ ψίλωθρον Græcè: *Vitis alba, Psilothrum* Latinè appellatur. *Officinis & herbariis* Bryonia. *Vulgus* Viticellam *nominat.* Germanicè Stickuurtz, Schiesζuurtz, Rafzuurtzel, Hunds kurbsz, Romischrub, Vuilder zituuan, Teufelskirsz. (*Gallicè* De la couleuree, *aliis* du feu ardant.) *vocatur. Vitis alba verò dicta, non quòd vitis sit, sed quòd viti similis existat. Sic etiam* Viticella*, Psilothrum, quod ex eius acinis coria depilari ac confici poßint. Bryonia verò à* βρύω *forte, quod est pullulo atque adeò extollo, & exalto, eò quod in adiacentes sibi frutices scandens se exaltet atque latè pullulet.*

Bryonia. *Vitis alba cur dicta.* *Psilothrũ vnde.* *Bryonia.*

FORMA.

Sarmẽta, folia, capreoli, satiuæ viti similia sunt, hirsutiora tamen omnia. Propinquis fruticibus se implicat capreolis apprehendens. Fructum *habet racemo-*

racemosum, rubentem, quo coria depilant. Radix *alba, crassa & magna.*

LOCVS.

Paßim in sepibus & senticetis nascitur, eósque quos prope se nanciscitur frutices scandit, vt eleganter in carmine suo Columella *cecinit, dicens:*

Quæq; tuas audax imitatur Nysie viteis,
Nec metuit senteis: nã vepribus improba surgẽs
Achrados, indomitas bryonias alligat vlmos.

TEMPVS.

Floret tota æstate in bonam vsque partem autumni, in quo fructum producit, qui primum viridis est, dein vbi maturitatem consecutus fuerit, rufus esse incipit.

TEMPERAMENTVM.

Prima germina subamaram & modicè acrem adstrictionem habent. Radix *autem desiccat & moderatè calefacit.*

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Bryoniæ in prima germinatione asparagi elixi manduntur, vrinã & aluum cientes. Folia, *fructus & radix, acrem vim habent: eapropter chironiis, gãgrænicis, phagedænicis, & tibias putrefacientibus vlceribus cum sale illita auxiliantur.* Radix *abstergit corpus & erugat.* Vitia *facici, varos, lẽtigines, & cicatrices nigras, cum eruo, terra chia, & fœnogræco emendat.* Ad *eadẽ prodest decocta in oleo vsquedũ liquescat.* Sugillata *tollit, & digitorũ*

pterygia compescit. Cum vino illita inflammationes discutit, & abscessus rumpit. Ossa extrahit, trita & illita. Miscetur aptè *medicamentis quæ excedendo sunt.* Bibitur *comitialibus drachmæ pondere quotidie per annum.* Attonitis *& vertigine laborantibus consimiliter assumpta prodest.* Contra *viperarum ictus pota drachmis duabus prodest.* Fœtus *necat.* Mentem *aliquando subturbat.* Cit *vrinã pota.* Eclegma *ex ea fit cum melle, quod præfocatione oppressis, tussientibus, latera dolentibus, & ruptis datur.* Apposita *vtero, fœtus & secundas trahit.* Lienem *trium obolorum pondere ex aceto triginta diebus pota consumit.* Illinitur *vtiliter cum fico ad eadem.* Ad *incessus decoquitur: vuluas siquidem purgat, & abortum facit.* Vere *ex radice eius exprimitur succus, bibitùrque cum aqua mulsa ad eadem, pituitam ducens.* Fructus *eius ad psoras & lepras illitus & inunctus facit.* Lactis *abundantiam efficit succus eius fructus, si cum tritico decocto sorbeatur.*

EX GALENO.

Vitis *albæ, quam etiam* Bryonia *vocant, prima quidem germina ab omnibus pro more per ver eduntur, vtpote edulium stomacho eò quòd adstringat gratũ.* Habent *etiã amarã & modicè acrẽ adstrictionem, quare vrinam moderate mouent.* Radix *autem abstergentem nonnullam, desiccantem & tenuium partium, ac moderatè calidam vim obtinet.*

obtinet. quamobrem & lienes induratos liquefacit, tum epota, tum foris cũ ficubus imposita. Psoram etiam ac lepram sanat. Racemosus eius fructus pelles tingentibus vtilis est.

EX PLINIO.

Bryoniæ asparagi decocti in cibo aluũ & vrinã cient. Folia & caules exulcerant corpus: vtiq; vlcerum phagedænis, & gãgrænis, tibiarumq; tædio cum sale illinuntur. Semen in vua raris acinis depẽdet, succo rubente postea croci. Nouere id qui coria perficiunt: illo enim vtuntur. Psoris & lepris illinitur. Lactis abundantiam facit coctum cum tritico, potúmque. Radix numerosis vtilitatibus nobilis: contra serpentium ictus trita drachmis duabus bibitur. Vitia cutis in facie, varósque & lentigines, & sugillata emendat, & cicatrices. Eademq; præstat decocta in oleo. Datur & comitialibus potus. Item mẽte commotis, & vertigine laborantibus, drachmæ pondere quotidie anno toto. Et ipsa autem largior aliquãto, purgat sensus. Illa vis præclara, quòd ossa infracta extrahit in aqua imposita, vt Bryonia: quare quidam hanc albã Bryoniam vocant. Suppurationes incipientes discutit, veteres maturat & purgat. Cit menses & vrinã. Eclegma ex ea fit suspiriosis, & contra lateris dolores, vulsis, ruptis. Splenẽ ternis obolis pota triginta dieb⁹ cõsumit. Illinitur eadẽ cũ fico & pterygiis digitorũ. Ex vino secundas fœminarũ apposita trahit:

hit: & pituitã, drachma pota ex aqua mulsa. Succus radicis colligi debet ante seminis maturitatẽ: qui illitus per se & cum eruo, lætiore quodam colore & cutis teneritate mangonizat corpora: serpentes fugat. Tunditur ipsa radix cum pinguifico, erugátque corpus, si statim bina stadia ambulentur. Aliâs vrit, nisi frigida abluatur.

DE AMPELO MELAENA.

CAP. XXXIII.

Tua vitis nigra videtur esse viburnũ, etiã vulgò Gallorum cum Virgilio dictum.

NOMINA.

Ἄμπελος μέλαινα *Græcis, Vitis nigra Latinis nominatur. Officinis incognita. Germanis* Vualdreben. oder Lynen, oder Lenen, (*Gallicè* Espece de Couleuree; ayant les racines & sementz noirs.) *vocatur. Nigra verò vitis dicta est à radice nigra, & quòd vitis similitudinem obtineat.*

Vitis nigra vnde dicta.

FORMA.

Folia Hederæ similia habet, magis tamen ad Smilacis folia accedẽtia, cui & caules similes obtinet: maiora tamẽ eius folia quàm illius sunt. Claviculis hæc etiam arbores amplectitur. Semen racemosum, initio herbaceum, cum maturuit deinde nigrum. Radicem foris nigram, intus buxei coloris. Ex qua delineatione omnibus constat herbam hanc cuius picturam exhibemus, esse vitem nigram.

gram. Foliis enim Hederæ, maioribus tamen, Smilaci proximioribus, caulibus quoque cognatis. Clauiculis suis arbores perinde atque adminicula comprehendit. Semen racematim cohæret, inter principia virens, post maturitatem nigrescens. Radix foris atra, intus buxeo colore nitet. Flores eius, quod omisit Dioscorides, sunt candidi, & odorati, quibus decidẽtibus semen subnascitur plumis quasi vestitum, aut barbæ canæ effigiem præbens.

LOCVS.

In frutetis & dumetis potissimum nascitur.

TEMPVS.

Floret Iulio mense, Augusto verò semen profert.

TEMPERAMENTVM.

Idem quod vitis alba temperamentum habet.

VIRES, EX DIOSCORIDE.

Huius caules in prima germinatione olerum modo manduntur, vrinæ & mensibus ducendis vtiles. Iidem lienes minuunt. Comitialibus, vertiginosis, & resolutis accommodati sunt. Radix eadem præstat quæ vitis albæ, minus efficax tamen. Folia cũ vino illita ad iumentorum ceruices exulceratas conducunt. Quinetiam luxatis eodem modo imponuntur.

EX GALENO.

Viti albæ ad omnia similis, nisi quòd imbecillior.

EX PLINIO.

Asparagi eius in cibo vrinæ ciẽdæ, lieniq; minuẽdo vtiles. Radix ossa infracta efficacius extrahit

quã suprà dicta. Cæterùm eidẽ peculiare est, quòd iumentorum ceruicibus vnicè medetur. Aiunt si quis eam in villa extruxerit, fugere accipitres, tutásque fieri aues villaticas. Aliter eadem in iumẽto hominéque phlegma aut sanguinem qui screatur, talos circunligata sanat.

DE AMARANTO. CAP. XXIIII.

Amarantus luteus in Santonia, & Gallia Narbonensi frequens est, in officinis propè omnibus stœchadii citree nomine, Amarantus purpureus nobis Passe velours, quòd immortali colore etiam villutum purpureum vincat.

NOMINA.

Ἀμάραντος *Græcis, Amarantus Latinis dicitur. Medicis & herbariis nostræ ætatis ex amore & anthos dictionem componi credentibus, Flos amoris vocatur. Hanc appellationem vsurpãtes Germani* Floramor *nominant, aliâs* Samatblum & Tausentschon(*Gallicè* Du passeuelours) *appellatur.* *Amarantus autem non alio nomine dici cœpit, quàm quòd flos eius nunquã marcescat. Hinc est quòd puellæ hyemales sibi corollas ex eo conficiant: id quod* Erfordiæ, *vbi non solum æstate, verumetiam hyeme gestant coronas, fieri potissimum solet.*

Amarantus vnde dictus.

GENERA.

Duplex est Amarantus: vnus luteus, qui Dioscoridi ἑλίχρυσον, *Galeno Amarantus, officinis & imperitis Stichas citrina, vel vt ipsi loquũtur, Sti-*

Stichas citrina.

calos citrinum, Germanis Rheinblumen *quòd in regionibus quæ Rheno adiacent, potißimum verò quæ intra Spiram & Vuormaciam ſunt, proueniat:* oder Mottenblum oder Iungling *appellatur.* Helich*ryſon dictum, quòd ad ſolis repercuſſum comantibus in orbem florum foliis, fulgorẽ auri præ ſe ferat.* Alter *purpureus, qui hodie* Flos *amoris vulgò, & Germanis* Floramor oder Samatblũ *vocatur, vt paulò antè à nobis dictũ eſt.*

Helichryſon vnde dictum.

Flos amoris.

FORMA.

Amarantus luteus qui Helich*ryſon alio nomine dicitur, virgam habet tenuem, virentem, rectã, ſolidámque.* Folia *anguſta ex interuallis.* Abrotono *ſimilia.* Comam *orbicularem, auri modo fulgentẽ.* Vmbellam *rotundam, veluti corymbos areſcentes.* Radicem *tenuem.* Ex *qua deſcriptione planum fit eam herbam quam hodie officinæ ſolœciſmo vtentes, Stichada citrinam nominãt, eſſe* Helich*ryſon.* Eſt *enim herba ſurculoſa, exilibus ramulis, folio vt* Hyſſopus *anguſto, guſtu amaro, et inſtar* Abrotoni *albicante: coma orbiculari, auri modo ſplendente: vmbella rotunda veluti corymbos areſcentes: radice gracili.* Et *vt paucis dicam, non eſt nota quæ illi non aptißimè quadret.* Purpureus *verò pedali altitudine ſurgit, caule purpuraſcente, foliis* Ocymo *ſimilibus, maioribus tamẽ & longioribus, ſpica purpurea, verius quàm flore, inodora, qua nihil gratius aſpectu cernitur.*

Amarantus luteus.

Amarantus purpureus.

LOCVS.

Nascitur in asperis, sabulosis, siccis & cõuallib. locis luteus. Alter *autẽ in hortis & fictilib. seritur.*

TEMPVS.

Helichrysum Iunio & Iulio *mensibus floret.* Amarantus *verò purpureus æstate, potißimum autẽ Augusto mense.*

TEMPERAMENTVM.

Luteus calidus & siccus haud dubiè est, id quod Amaritudo *in gustu & facultates eius abundè demonstrant.* Purpureus *autem recentiorum herbariorum sententia, frigidus est & siccus.*

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Coma Helichrysi *cum vino pota difficultatibus vrinæ, serpentium ictibus, coxendicum doloribus, & ruptis auxiliatur. Mẽses ducit, & sanguinis grumos in vesica aut aluo cum oxymelite puta liquefacit. Destillationem trium obolorum pondere cum vino diluto albo ieiuno data compescit.* Reponitur *etiam cum vestibus, quas ab erosione integras seruat.* Vnde *iterum colligere licebit, herbam quã* Rheinblumen *vocant, esse* Helichrysum, *quòd illam hac facultate vt vestes à tineis tueatur prædicatam esse, omnibus in confeßo est.*

EX GALENO.

Amarantus, luteus nẽpe, facultatis est incidentis & extenuantis. Quapropter coma eius cũ vino pota menses educit, & sanguinis grumos liquare creditur, non solùm in vẽtre, sed & in vesica. Sed tũc

potius

potius illam cum mulso bibere conuenit. Omnes verò simpliciter fluxiones pota desiccat, stomacho tamen aduersa. EX PLINIO.

Heliochrysum ciet vrinas è vino pota, & menses. Duritias & inflammationes discutit. Ambustis cum melle imponitur. Contra serpentium ictus & lumborum vitia bibitur. Sanguinẽ concretum ventris ac vesicæ absumit cum mulso. Folia eius trium obolorum pondere sistunt profluuia mulierũ in vino albo. Vestes tuetur odore non ineleganti.

APPENDIX.

Recentiores purpureum Amarantum vehementer siccare tradunt, ideóque cum vino sumptũ alui fluxiones sistere scribunt: sed, vt aiunt, stomacho aduersatur. Lutei floribus in vino decoctis, ad lumbricos educendos vtuntur: & ad pediculos enecandos in lixiuio coctis.

DE AQVILEGIA. CAP. XXXV.

Aquilegia aliis angelica ancolie vulgo Gallorum, florum omniũ pulcherrimus præsertim qui duplus est.

NOMINA.

QVæ *Aquilegia vulgò ab omnib. appellatur herba, ea Germanis* Ackeley Agley & *Aquilegia* Ageley *nominatur. Quo verò noĩe Græ*cis aut Latinis medicis vocata sit, nobis nõdũ cõstare potuit. Non esse enim Græcorũ Aegilopa, vt non solùm vulgares herbarii, verumetiã magni nomi*nis*

Aegilops. Aegilops quid.

nis medici putant, notius est quàm vt demonstrari à me debeat. Nam nihil in vniuersa Aegilopis, quæ alterum Auenæ genus est, historia reperitur, quod ad Aquilegiam referri queat. Neque enim tam ab anguilla cãcer, quàm Aegilops ab Aquilegia dissidet: vt hoc nomine errare toto cœlo euidentissimũ sit, qui Aegylopa esse Aquilegiam arbitrantur.

FORMA.

Folia Chelidonij maioris habet, sed paulò rotundiora, ac molliora. Caulem cubitalem, & interdum proceriorem, in cuius summo flores purpurei sunt, ex caudis quibusdam veluti muliebres loculi propendentes. His decidentibus capitula subnascuntur, haud secus atque in melanthio, in quibus semẽ atrum est. Radix eius crassa.

LOCVS.

Nascitur passim in hortis, & pinguibus quibusdam pratis. Inuenitur etiam in montibus syluosis, & interdum in petris & muris.

TEMPVS.

Maio & Iunio mensibus floret.

TEMPERAMENTVM.

In gustu dulcedinem quandam præ se ferre videtur, vt hoc nomine mediocriter calidam esse, ac modicè digerendi vim habere verisimile sit.

VIRES. EX RECENTIORIBVS.

Recentiores omnes, tum herbarii, tum medici, Aquilegiæ omnes Aegilopis facultates tribuunt, at

quàm

quàm rectè, ipsi viderint. Neq; enim verisimile est herbæ quæ subacris nõ est, tãtam discutiendi inesse facultatem posse. Quum verò modicè digerat & exiccet, scabiei & fistulis, potißimum si illi farina commisceatur triticea, conferre potest.

DE ALLIARIA. CAP. XXXV.

Alliaria vulgo scordotis ab odore allii herba qua sunt hactenus male vsi Pharmacopæi loco scordii nunc notissimi.

NOMINA.

N*Ondũ constat quo nomine veteribus Græcis & Latinis herba hæc appellata sit. Vulgò tamẽ, eò quòd trita eius folia ingratũ ac planè alliaceũm odorem redolent, Alliaris & Alliaria nominatur.* Germanicè Knoblochkraut oder Leuchel oder Saszkraut. *Pandectarum Autor Pedẽ asininum vocat.* *Alliaria vnde dicta.* *Pes asininus.*

FORMA.

Folia eius cùm primũ emicant sub otũda sunt, Violæ similitudine, aliquantulum tamen maiora. Adulta autem in angulos exeunt. Herba ipsa bicubitali proceritate consurgit, caule tereti, foliis Vrticæ, nisi quod leuiora sunt, parcius fimbriata, & à pediculo latiora. Alii odoratu cum teruntur, flore lacteo albóve, exili in siliquis semine, atro colore, radice oblonga, eiusdem cum foliis odoris.

LOCVS.

Paßim propter sepes & agrorum margines prouenit.

TEMPVS.

Folia

Folia ſtatim primo vere, atque adeò Martio ipſo erumpunt. Floret autem æſtate, atque deinceps ſemen profert.

TEMPERAMENTVM.

Quum prorſus ſuboleat Allium, neceſſe eſt vt tēperamento eodē prædita ſit. Calefacit igitur haud dubiè & deſiccat, non tamen perinde atque Alliū in exceſſu quarto. VIRES.

Eaſdē propè Allii facultates habere vel hinc cōiici poteſt, quòd nonnulli in iuribus tortiuisq; ſuccis pro Allio ſubſtituant. Proinde corpus calefacere, craſſos humores in eo extennare, glutinoſos incidere poteſt: omnia tamen hæc minori quàm Alliū efficacia. Semen eius cum aceto emplaſtri modo mulieribus ſtrangulatu vteri laborantibus impoſitum, & vuluæ admotum prodeſt, ac eaſdem excitat. Et ſummatim, omnia quæ Naſturtii ſemen, ſed minori efficacia, poteſt.

DE ACALYPHE. CAP. XXXVII.

Vrtica Romana nobis m is dicitur, ſemine in globulis ceu lini ſed minori. Maior in ſepibus hortorū, minor agria nobis dicitur Ortie griace.

NOMINA.

Ακαλύφη, ἢ κνίδη Græcis, Vrtica Latinis nūcupatur. Officinæ Latino nomine vtuntur, Germanis Neſſel (*Gallicè* Ortie) *appellatur.*

Acalyphe vnde di- *Acalyphe verò dicta eſt, Athenæo authore, quòd*

iniucundo

iniucundo sit tactu, & pruriginem cieat. Cnide *autem, quod vellicet, pungat ac suo morsu sensum lacessat, à verbo* κνίζειν, *quod pungere & vellicare significat.* Vrtica *ab vrendo, quòd pruritum pustulasq; igni similes excitet.* Ἀκαλήφη. Cnide. Vrtica. Vrtica romana.

GENERA.

Dioscorides duo facit genera. Vnam asperam, quam hodie Romanã *vocant: & est ea quam pictam damus. Huius quidẽ semine in officinis vtendum, nõ alterius quæ paßim in sepibus ac dumetis nascitur.* Germanicè Vuelschnessel (*Gallicè* Ortie griesche) *appellatur. Alterã minus asperam, quã ob id mollem nominant.* Hanc *nondum videre potuimus. In* Germania *nostra præter hæc genera, alia duo inueniũtur. Vnũ maius, quod* Germanicè Heyternessel *nominãt: alterũ minus,* Germanicè Brennessel *vel* Habernessel *quòd nimirũ in auena nascatur, appellari solet.* Harũ *etiã picturas adiicere placuit, quòd nõ prorsus inefficaces esse putemus, quandoquidem haud secus atque* Romana *pungere videantur.* Vrtica nostra maior. Vrtica minor.

FORMA.

Romana *caule est rotundo & aspero, syluestrior etiam & asperior, latior & nigrior foliis, semine haud dißimuli in globulis quibusdam semine lini, sed minore. Altera priori similis est, nisi quòd non similiter aspera est, tenuiusq; semen habet.*

LOCVS.

Romana *apud nos non nisi sata prouenit, non se-* Romana.

cus

cus atque mollis vocata vrtica. Vulgares paßim in dumetis ac sepibus gignuntur.

TEMPVS.

Semen messibus colligi oportet.

TEMPERAMENTVM.

Subtilium est partium, & temperaturæ siccæ, nõ tamen tantum habet caliditatis vt iam mordicet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vtriusque folia cum sale illita canis morsibus, gangrænis, malignis vlceribus, cancris, sordidisq́; luxatis, tuberculis, parotidibus, phygetlis, & abscessibus medentur. Lienosis cum cerato imponuntur. Profluuia sanguinis ex naribus cum succo trita & imposita sistunt. Cum myrrha trita & imposita menses mouent. Recentia admota vteri procidentias emendant. Semen cum passo potum venerem stimulat, & vuluas aperit. Cum melle linctum orthopnœas, pleuritidas, & peripneumoniam iuuat. Ea quæ in thorace sunt educit. Miscetur & exedẽtibus medicamentis. Folia cum conchulis decocta aluum molliunt, vrinasq́; mouẽt. Cum ptisana decocta ea quæ in thorace sunt educunt. Decoctum foliorum cum exiguo myrrhæ potum menses elicit. Succus gargarissatus, vuam inflammatã reprimit.

EX GALENO.

Herbæ semen & folia, nam hæc potißimum in vsum adhibentur, digerentis sunt facultatis, adeò vt tubercula & parotidas sanent. Sed & quiddã

flatuosum obtinēt, quo & venerem extimulāt, maximè vbi cum passo semen bibitur. Porrò quòd non vehementer calefaciat, sed admodum tenuium sit partium, testatur crassorum viscosorúmque humorum ex thorace & pulmone eductio, tū quòd partes quas contigerit, pruriant. Cæterùm flatuosum eius, cuius particeps esse dicta est, dum cōcoquitur, nascitur: nō enim actu flatuosa est, sed potentia. Vētrem autem mediocriter subducit ipsa dūtaxat abstersione, ac veluti titillatione, non purgatione. Gāgrænosa & cancrosa, & in totum quæ exiccari citra mordacitatem postulant, ea cōuenienter sanat.

EX PLINIO.

Vrtica plurimis scatet remediis. Semen eius Cicutæ contrarium esse Nicander affirmat. Itē fungis, & argento viuo. Apollodorus & Salamandris cum iure decocta testudinis. Item aduersari Hyoscyamo, & serpentibus, & scorpionibus. Quin illa ipsa amaritudo mordax, vuas in ore, procidentesq; vuluas, & infantium sedes, tactu resilire cogit. Lethargicos expergisci tactis cruribus, magisq; fronte. Eadem canis morsibus addito sale medetur. Sanguinem trita naribus indita sistit, & magis radice. Carcinomata & sordida vlcera, sale ammixto: itē luxata. Sanat & panos, parotidas, carnesq; ab ossibus recedentes. Semen potum cum Sapa, vuluas strāgulantes aperit, & profluuia narium sistit impositum. Vomitiones in aqua mulsa sumptum à cœ-

na, faciles præstat, duobus obolis. Vno autem in vino poto, laßitudines recreat. Vuluæ vitiis tostum, acetabuli mensura. Potum in sapa, resistit stomachi inflationibus. Orthopnoicis prodest cum melle, & thoracē purgat eodem ecligmate. Et lateri medetur cum semine lini: addunt Hyssopum *& piperis aliquid. Illinitur lieni. Difficilem ventrem tostum cibo emollit.* Hippocrates *vuluam purgari poto eo pronunciat. Dolore leuari tosto acetabuli mēsura dulci poto, & imposito cum succo maluæ. Intestinorum animalia pelli cum* Hydromelite *& sale. Defluuia capitis, semine illito cohonestari. Articularibus morbis & podagricis plurimi cum oleo vetere, aut folia cum vrsino adipe trita imponunt. Ad eadem radix tusa cum aceto, non minus vtilis. Item lieni. Et cocta in vino discutit panos, cū axungia vetere salsa. Eadem psilothrum exiccat. Condidit laudes eius* Phanias *physicus, vtilißimā cibis coctam conditámve professus arteriæ, tußi, ventris destillationi, stomacho, panis, parotidibus, pernionibus: cum oleo sudorē, coctam cū cōchulis ciere aluum, cum ptisana pectus purgare, mulierúmque menses cum sale, vlcera quæ serpunt cohibere. Succus quoque in vsu est. Expressus illitúsque fronti sanguinem narium sistit, potus vrinam ciet, calculos rumpit. Vuam gargarissatus reprimit. Si quadrupedes fœtum non admittant, vrtica naturā fricandam monstrant.*

DE APHACE. CAP. XXXVIII.

Aphace vbique hic frequens.

NOMINA.

Ἀφάκη Græcis, *Aphace Latinis, vulgò Syluestris vitia, & Os mundi, Germanis* Vuildwuicken, oder. S. Chriſtoffelſzkraut (*Gallicè* Veſſe ſauuage) *vocatur. Alia eſt ab Aphaca Theophraſti, quæ ſylueſtrium olerum genus eſt, de qua ſuo loco plura dicemus.*

FORMA.

Exiguus frutex eſt, lẽticula altior, tenuiorib. foliis. Quæ naſcũtur in ea ſiliquæ lẽte maiores, terna aut quaterna ſemina nigriora & minora cõtinent.

LOCVS.

In aruis ſponte naſcitur.

TEMPVS.

Maio menſe floret, & ſubinde ſemen in ſiliquis producit. TEMPERAMENTVM.

Moderati caloris eſt, valentius autem deſiccat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Semina adſtringendi vim habent, quapropter ſtomachi & alui fluxiones toſta, fracta, & decocta lentis inſtar ſiſtunt.

EX GALENO.

Aphace facultatem obtinet adſtrictoriam, ſicut & ipſa lenticula. Sed & ſimiliter vt lenticula edi ſolet: cæterùm ægrius quàm illa concoquitur. Aluũ *retinet.*

EX PLINIO.

Natura ei ad spissandum efficacior quàm lenti. Reliquo vsu eosdem effectus habet. Stomachi aluique fluxiones sistit semen decoctum.

DE ANDRACHNE. CAP. XXXIX.

Portulaca vtraque nobis cum sereno pullæ pes, Poulle pied, corruptè Pourpier dicitur.

NOMINA.

Portulaca. Ἀνδράχνη Græcis, *Portulaca Latinis* et *Officinis, Germanis* Burtzelkraut (*Gallicè* Du pourpier, ou de la Pourceline,) *dicitur, corrupta tamen voce, cũ efferendũ esset* Portzelkraut, *ac si porcellorum herbam dicerent.* Aliâs Sauubõ *iisdem appellatur.*

GENERA.

Portulaca hortensis. Syluestris. *Portulaca in duas distribuitur species: vnã hortensem, & alteram syluestrem, quæ non est tertium Aizoi genus, vt aliqui seducti mẽdosis Dioscoridis exemplaribus credunt. Nam quòd plærique nomina harũ duarum plantarum confuderint, factum subinde est vt multa adulterina, quæ scilicet tertij generis Aizoo debentur, capiti de Portulaca syluestri inserta sint, quæ omnia prorsus expungenda veniunt, vt paulò pòst clarius monstrabimus.* Hortẽsem Germani *simpliciter* Burtzelkraut. *syluestrẽ verò* Vuil oder ackerburtzel *vocant.*

FORMA.

Hortẽsis caules habet crassos, pingues, teretes, in altum

altum erectos, lentè vergentes in puniceũ, folia pinguia, à tergo candida, flores exiguos luteos, semina nigra in herbaceis calycibus cõtenta Syluestris folia oleæ obtinet, minora tamen multò, numerosiora & tenera, rubentes cauliculos ab vna radice multos in terra sessiles, qui commanducati succo abundant, glutinosiq;, & sapore salsi sunt. Hæc est genuina apud Dioscoridem Portulacæ delineatio, reliqua verò omnia sunt adulterina, & ab imperito aliquo rerum ex capite de tertio Aizoo excerpta, & huic sine omni iudicio inserta.

LOCVS.

Prouenit in hortorum areolis, vineis, & aliis cultis locis, hortensis. Cæterũ syluestris in petrosis & incultis etiam nascitur.

TEMPVS.

Iunio & Iulio potissimum mensibus carpẽda folia & flores: semen verò sequentibus.

TEMPERAMENTVM.

Refrigerat vtraque quidem in tertio ordine à temperatis ac mediis, humectat verò in secundo. Quare viribus etiã non distant: hinc quæ in Dioscoride leguntur non sunt propriæ, sed Aizoi tertij generis, & à sciolo aliquo temere Portulacæ syluestri attributæ.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Portulaca vim habet adstrictoriam. Cũ polenta illita, capitis doloribus, oculorũ inflammationibus,

& aliarum partium, stomachi ardoribus, crysipelatis. & vesicæ doloribus. auxiliatur. Commãducata *dentium stuporem, stomachi & intestinorũ æstuationẽ fluxionesq́; sedat.* Renes *erosos & vesicã adiuuat.* V*eneris impetus exoluit.* P*ari effectu et succus eius prodest potus, & in febribus etiam valẽs.* Contra *rotundos lumbricos, sanguinis excreationẽ, dysenterias, hæmorrhoidas, pfluuia sanguinis per cocta efficax.* Contra S*epis morsus.*Ocularib. *medicamentis vtiliter commiscetur.*Intestinis *fluxione laborantibus, aut vulua erosione affecta infunditur.* Contra *dolores capitis ex vstione cum rosaceo, aut oleo ex alto destillatur.*Ex*anthemata in capite cum vino exterit.* V*ulneribus ad syderationem spectantibus ex polenta illinitur.*

EX GALENO.

P*ortulaca frigida & aquea tẽperamento est, paucæ cuiusdã austeritatis particeps.* P*roinde fluxiones reprimit, maximè biliosas & calidas, cum eo quòd eas mutet, & in qualitate alteret, magnopere refrigerans.*Hac *ratione & æstuantes, vt si quid aliud, adiuuat, tũ vẽtris osculo imposita, tum totis hypochondriis, potißimũ in hecticis febribus.* Præ*terea dentium stuporem sanat, nẽpe quæ ab acidorũ contactu asperè exiccata fuerant, leniens atque replens, vtpote cũ viscosam habeat humiditatem.* S*imiliter verò & succus eius.*Itaq; *non foris modò impositus, sed epotus quoque refrigerat.* H*oc sanè*

&

& toti herbæ comeſæ accidit. Quoniam autẽ adſtringit, vtiliter dyſentericis editur, & in muliebri profluuio, & ſanguinis reiectionibus. Sed ad hæc multò quidem efficacior eſt herbæ ſuccus.

EX PLINIO.

Portulacæ memorabiles vſus traduntur. Sagittarũ venena & ſerpentium hæmorrhoidũ & preſterum reſtringit, pro cibo ſumpta, & plagis impoſita extrahit. Itẽ hyoſcyamo poto, è paſſoq; expreſſo ſucco. Cum ipſa nõ eſt, ſemen eius ſimili effectu prodeſt. Reſiſtit & aquarum vitiis, capitis dolori, vlceribusq; in vino tuſa & impoſita. Reliqua vlcera cũ melle cõmanducata ſanat. Sic & infantium cerebro imponitur, vmbilicoq; prociduo. In epiphoris verò oĩm, fronte tẽporibusq; cũ polẽta. Sed ipſis oculis, è lacte & melle. Eadẽ, ſi procident, prodeſt, foliis tritis cũ corticibus fabæ. Puſtulis cũ polenta & ſale, & aceto ac cera. Et vlcera oris tumoremq; gingiuarũ cõmanducata cruda ſedat. Itẽ dentium dolores: Tonſillarum vlcera ſuccus decoctæ. Mobiles dentes ſtabilit cõmanducata. Cruditates ſedat, vocemq; firmat, & ſitim arcet. Ceruicis dolores cũ Galla & Lini ſemine pari mẽſura ſedat. Mammarum vitia cum melle aut cimolia creta. Salutaris & ſuſpirioſis, ſemine cum melle hauſto. Stomachũ in acetariis ſumpta corroborat. Ardentibus febrib. imponitur cum polenta. Et aliâs manducata refrigerat etiam inteſtina. Vomitiones ſiſtit. Dyſenteriæ

& vomicis datur ex aceto, vel bibitur cũ Cumino. Tenasmis autẽ cocta, & comitialib. cibo vel potu prodest. Purgationib. mulierum, acetabuli mensura in sapa. Podagris calidis, cũ sale illita, et sacro igni. Succus eius potus renes iuuat & vesicas. Ventris animalia pellit. Ad vulnerũ dolores, ex oleo cũ polenta imponitur. Neruorũ duritias emollit. Venerẽ inhibet, Venerisq; somnia. Prætorij viri pater est, Hispaniæ princeps, quem scio propter impatibiles vuæ morbos, radicem eius filo suspensam è collo gerere, præterquam in balneis, & ita liberatum incommodo omni. Quinetiam inueni apud autores, caput inde litum destillationem toto anno non sentire. Oculos tamen hebetare putatur.

DE ASPHODELO. CAP. XL.

Asphodelus mas Dioscoridi scriptus, nobis est frequens folio porraceo, radicibus glandium magnarũ effigie multis simul agnatis, porcorũ cibus. NOMINA.

Affodillus Ἀσφόδελος *Græcis, Asphodelus Latinis, Officinis corrupta voce Affodillus, Germanis* Golduurtz (*gallicè* Haste Royalle) *nominatur.*

GENERA.

Duo Asphodeli genera. *Duo esse Asphodeli genera, vtcunque vno cõtentus sit Dioscorides, testatur Plinius libro xxi. cap. xvij. marem nimirum & fœminam. Mas propriè* *Albucus.* *Albucus nominatur, fœmina verò Hastula regia, quod scilicet dum floret, prorsus regij sceptri effigiẽ referat,*

referat, Germanicè Goldwurtz. Marem depingit Dioſcorides, & radicem eius acrem atque adeo cibo inutilem eſſe tradit. Fœminæ Theophraſtus lib. vij. de hiſtoria plantarũ cap. xij. & Heſiodus mentionem facere videntur, quandoquidem eius vſum in cibo quotidianum fuiſſe ſcribant. Hoc enim de mare dici haud poſſe, radicis mirifica acrimonia facit. Galenus etiam lib. ſecundo de aliment. facul. Aſphodelon fœminam cognouiſſe videtur, dum ſcribit, Aſphodeli radicem Scyllæ radici, magnitudine, figura & amaritudine quadantenus ſimilẽ eſſe. Hæc enim de Dioſcoridis Aſphodelo verè dici non poſſunt, cuius quidem radix nõ Scyllæ, ſed Pæoniæ potius ſimilis eſt. Denique non eſt vt fœminæ amara, ſed acris. Neq; obſtat quòd noſtra Haſtula regia tantã amaritudinẽ, quantã ei Galenus tribuit, nõ habeat. Nã neque ea quã Heſiodus ſuo carmine tãtopere celebrauit, tanta prædita fuit amaritudine: aliâs enim citra coctură multam, cuius tamen ille non meminit, cibo quotidiano idonea eſſe nõ potuiſſet. Et certè vt Aron non in omnibus regionibus parẽ acrimoniam obtinet, ita nec Haſtula regia parẽ amaritudinem omnib. in locis ſortitur. Adeò vt dubiũ non ſit Heſiodum de noſtra Aſphodelo, quæ fœmina eſt, loquutum eſſe. De fœmina autẽ loquutum eſſe Heſiodum, confirmat quòd alibi tradat in ſyluis naſci Aſphodelũ. Quod certè de ea quã fœminam fecimus, rectè dici poteſt, quando raro alibi

Heſiodus fœminæ mentionẽ feciſſe videtur.

quàm in sylvis nascatur. Sententiã nostram firmare videtur Apuleius ille, qui in libro suo de herbis inscripto, seorsim & Asphodelum, & hastulã regiam describit.

FORMA.

Asphodelus mas. Asphodelus mas folia habet Porro maiori similia. Caulem leuem in summo florem ferentem Anthericum vocatum. Radices sublongas, rotundas, glandibus similes, gustu acres. Nos marem hac vice habere non potuimus.

Fœmina. Fœmina folia habet oblõga, angusta, leuiter lenta, Plantagini minori non dissimilia: caulem leuem, in summo non vnum, sed plures flores pingues retrorsum incuruos, plenos puniceis maculis, radicem itidem bulbosam, capillis Allij instar multis sub bulbo enascentibus, comatam, gustúque glutinosam.

LOCVS.

Mas nõ prouenit in Germania, nisi in hortis culta & plantata. Fœmina verò in montibus & syluis sua sponte ac copiosè nascitur.

TEMPVS.

Iunio mense florent.

TEMPERAMENTVM.

Maris radix calida & sicca est. Fœminæ folia, cùm amara nonnihil sint & acria, itidẽ calida & sicca esse, quemadmodum etiam radicem, constat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radices Albuci vim calefaciẽdi obtinẽt, vrinas & mẽses potæ mouent. Lateris doloribus, tussibus, conuul-

conuulsionibus, ruptionibus, drachmæ pondere ex vino potæ medentur. Commanducata *astragali mẽsura vomitiones adiuuat. A serpẽte demorsis datur vtiliter trium drachmarum pondere. Illinire autẽ oportet morsus foliis, radice, & floribus cum vino. Item vlcera sordida, & depascentia. Mammarum quoque & testium inflammationes, tubercula & furunculos, decocta in vini fæce radice: ad recẽtes autẽ inflãmationes cũ polenta. Radicis succus, adiecto vetere vino dulci, myrrha & croco simul decoctis, perquã vtile fit oculis medicamentũ. Ad purulentas aures per se, & cum thure, melle, vino, & myrrha tepefactus prodest. In contrariã aurẽ per se infusus dentiũ dolorẽ mitigat. Cinis è radice cremata illitus, alopecias capillis explet. Oleũ in excauatis radicibus igni decoctum, illitum exulceratis pernionibus, & ambustis igni conducit. Dolori auriũ instillatus auxiliatur. Cãdidã vitiliginẽ linteo antea perfrictã in sole, illita radix emendat. Semẽ & flores in vino poti, scolopendræ & scorpionum venenis egregiè aduersantur. Aluũ quoq; deiiciũt.*

EX GALENO.

Asphodeli radix vtilis est, perinde atque Ari, Asari & Dracontii. Extergentis siquidem & discutiẽtis facultatis. Vstæ tamen cinis calidior, & exiccantior, magis tenuium partium, & ad discutiendũ potẽtior efficitur, propterea & alopecias sanat. Inest itaq; ei extenuandi facultas, atque obstructa demoliendi,

demoliendi, veluti etiam Dracontio. Ideoq; *ipsius cauliculus arquatis tanquam summum præsidiū exhibetur.* EX PLINIO.

Defectis corporib. & phthisicis constat bulbos eius cum ptisana decoctos aptißimè mederi, panēq; ex his cum farina subactum saluberrimū esse. Nicander *& contra serpentes & scorpiones, vel caulē vel semē, vel bulbos dedit in vino tribus drachmis: substrauitq; somno contra hos metus.* Datur *& cōtra venenata marina, & contra scolopendras terrestres.* Folia *quoque illinuntur, venenatorum vulneribus ex vino.* Bulbi *neruis articulisq; cum polenta tusi illinuntur.* Prodest *& concisis ex aceto lichenas fricare.* Item *vlcerib. putrescentibus ex aqua imponere.* Mammarū *quoque & testium inflāmationib.* Decocti *in fæce vini, oculorū epiphoris supposito linteolo medētur.* Folijs *in quocūq; morbo decoctis magis medici vtuntur.* Itē *ad tetra tibiarum vlcera, rimasq; corporū quacūque in parte, farina arefactorū. Succus quoque ex tusis expressus, aut decoctus, vtilis fit corporis dolori cum melle.* Idem *odorem corporis iucundū affectātibus, cū* Iri *arida & sale exiguo.* Folia *etiā supradictis medentur, & strumis, panis, vlceribus in facie, decocta cū vino.* Cinis *è radice alopecias emendat, & rimas pedū.* Decoctæ *radicis in oleo succus, perniones & ambusta.* Et *ad grauitatem auriū infunditur.* A *cōtraria aure in dolore dentium.* Prodest *& vrinæ pota modicè*

dicē radix, & menstruis, & lateris doloribus. Item *ruptis, conuulsis, tussibus drachmæ pondere in vino pota.* Eadem *& vomitiones adiuuat cōmanducata* Semine *sumpto turbatur venter.* Chrysermus *&* Parotidas *in vino decocta radice curauit.* Itē *strumas admixta cachry ex vino.* Quidam *aiunt, si imposita radice pars eius in fumo suspendatur, & quarta die soluatur, vnà cum radice arescere strumā.* Sophocles *ad podagras vtroq; modo, cocta crudaq; vsus est.* Ad *perniones decoctā ex oleo dedit, et suffusis felle in vino, & hydropicis.* Venerē *quoque concitari cū vino & melle perunctis, aut bibentib. tradiderunt.* Xenocrates *& lichenas & psoras, radice in aceto cocta tolli dicit.* Itē *si cocta sit cū hyoscyamo & pice liquida, alarū quoque & feminū vitia.* Et *capillū crispiorem fieri, raso prius capite, si radice eá fricetur.* Lapides *renū in vino decocta atque pota eximit.* Hippocrates *semē eius ad impetus lienis dari censet.* Iumentorum *quoque vlcera ac scabiem, radix illita, aut decoctæ succus ad pilum reducit.* APPENDIX.

Animaduertendum facultates à Dioscoride *&* Galeno *commemoratas,* Albuco *seu* Asphodelo *mari conuenire, huius enim radix gustu acris est.* Quæ *verò à* Plinio *recensentur, hæ partim mari, partim fœminæ debentur.* Fœminæ, *cuius radix & folia glutinosa & amara sunt, vlcera glutinandi, scabiem, rimásque corporum, & si quæ similes sunt facul-*

facultates conueniunt, quas periti methodi simplicium medicamentorum facilè discernent. Experien*tia etiam qnotidiana testatur, huius vsum esse in vlceribus malignis salutarem. Quæ autem mari sint tribuendæ, ex* Dioscoride, Galeno, *& gustu quiuis deprehendere poterit.* Nos *in transcursu tãtùm parum attentos monere voluimus, ne indiscriminatim & promiscuè vtrique generi has facultates inesse putarent.*

DE ATRAPHAXI. CAP. xli.

Atriplex nomen retinet, aliis Bonne dame, & Preudefemme dicitur.

NOMINA.

Ατράφαξις, ἢ χρυσολάχανον *Græcis*, Atri*plex Latinis et Officinis, Germanis* Moltẽ, oder Miltẽ. (*Gallis* Des Arroches, ou Des bõnes dames) *nominatur.* Atraphaxis *Atticis d literã int mutare frequẽter amantibus, dicta est, quòd* ἀδρῶς ἀύξει, *id est, statim in amplitudinem adolescat. Siquidem octauo à satu die prosilit, cõfestimq; incremento proficere videtur.* Fidem *celeris augmẽti facit ereptum in confinio cæteris herbis alimentum.* Ac *ne in hortis quidem iuxta eã nasci quicquam tradunt, nisi languidum.* Chrysolachanon *verò, id est, aureum olus dixerunt, à luteo quem profert flore.*

Atraphaxis quare dicta.

Chrysolachanon.

GENERA.

Duo Atriplicis sunt genera, satiua seu hortensis, &

& sylueſtris. Satiuam ſimpliciter Germani Molten, *ſylueſtrē verò cum adiectione aliqua,* Vuild molten oder Ackermolten, oder Klein ſcheiſzmilten *nominant.*

FORMA.

Hortenſis caulem fundit quadratum, ramis brachiatum, quibus primum flores lutei exigui, dein foliatum ſemen & obductum cortice promitur. Radicem vnam habet in altum deſcendentem, nō glabram, ſed fibris quibuſdam capillatam. Sylueſtris tam luxurioſa proceritate prodit, vt quaternos ſæpe cubitos excedat: caule vt hortenſis anguloſo, ramoſo, & purpuraſcente: folio hortenſi non admodum diſsimili, potiſsimum quòd ad colorem attinet: flore luteo exiguo, ſemine racematim congeſto, radice ſimplici in altum deſcendēte, ex qua ſe multæ promunt. *Atriplex hortenſis.* *Sylueſtris*

LOCVS.

Hortenſis non niſi ſata prouenit. Sylueſtris ſua ſponte naſcitur. Vtraque autem aſsiduo humore ſatiari amat.

TEMPVS.

Vtraque Iunio & Iulio menſibus floret, deinde ſemen proferunt.

TEMPERAMENTVM.

Atriplex humida in ſecundo ordine, frigida autem in primo. Hortenſis *tamen ſylueſtri humidior frigidiórque exiſtit.*

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Eſtur olerum modo elixum. Aluum *mollit. Crudum*

dum vel coctum illitum panos discutit. Semen eius potum cum aqua mulsa morbum regium sanat.

EX GALENO.

Atriplex celeriter, ob lubricitatem, ventrẽ permeat. Parum autem omnino eius est, quòd digerendi obtinet facultatem. Phlegmonis & phygethlis quidem incipientibus, crescentibus, & mollibus adhuc, ac veluti feruentibus, hortensis: vigentibus verò, declinantibus, & indurescentibus commodior est syluestris. Semen eius abstergentis est facultatis, proinde ad morbum regium ex iecoris obstructione prognatum vtilis est.

EX PLINIO.

Coquitur difficillimè. Addidere Dionysius & Diocles, plurimos gigni ex eo morbos, nec nisi mutata sæpius aqua coquendum: stomacho contrarium esse, lẽtigines & papulas gignere. Hippocrates vuluarum vitiis id infundi cum Beta. Lycus Neapolitanus contra cantharidas bibendum dedit. Panos, furunculos incipiẽtes, duritias omnes, vel cocto vel crudo illini vtiliter putant. Item ignem sacrũ, cum melle, aceto, nitróque. Similiter podagris. Vngues scabros detrahere dicitur sine vlcere. Sunt qui morbo regio dẽt semen eius cũ melle, arterias et tonsillas nitro addito perfricent, aluum moueant, cocto aut per se, aut cum malua, aut lenticula concitantes vomitiones. Syluestri capillos tingunt, & ad supradicta vtuntur medicina.

EX

EX SIMEONE SETHI.

Ventrem quidem cit, prodest ad caliditatem iecoris, ac ictericis, & calidam temperaturam habẽtibus succurrit. Cõmodissima autem biliosis. Cum malua illita inflammationes sedat.

DE ATRACTYLIDE.

CAPVT XLII.

Atractylus mitior frequens in viis flore Cnici, sed pallidiore. Atractylis hirsutior carduus benedictus, nobis hodie duplex.

NOMINA.

Ἀτρακτυλὶς, ἢ κνίκος ἀγρία *Græcis: Atractylis, Cnicus syluester Latinis dicitur. Atractylis autem ideo dicta, quòd ea antiquæ mulieres pro fuso vtebantur:* ἄτρακτος *enim fusus est Græcis. Syluestris verò Cnicus, quia Cnico vrbano similis est.*

Atractylis vnde dicta Syluestris Cnicus.

GENERA.

Syluestris Cnici seu Atractylidis, Plinio lib. xxi. cap. xv. & Theophrasto libro vi. cap. iiij. autoribus, duæ sunt species. Vna mitior, & Cnico satiuo similior. Hanc propriè Græci Atractylida, Latini verò fusum agrestem, aut colum rusticam, quòd eius caule rigido admodum & exili, veteres mulieres pro colo, vt dictum est, vtebantur, nominabant. Sunt qui Cartamũ syluestrẽ appellant. Germanicè itaque vocetur Vuilder feldsaffran *(Gallicè* Vne espece de Chardon ayant la feuille iaulne, ou du saffran batard,) *vt hac ratiõe di-*

Atractylis propriè dicta.

Cartamus syluestris.

ſcernatur à Cnico, quē aliqui Cartamum, & Crocū hortenſem nominant. Altera hirſutior, caules & folia Soncho non aſperæ ſimilia habens, quæ Officinis omnibus & vulgò Carduus benedictus nuncupatūr. Germanicè Cardobenedict Bornuurtz, oder Geſegneter diſtel *vocatur.*

Carduus benedictus.

FORMA.

Atractylis propriè dicta.

Spina eſt Cnico ſimilis, in ſummo autem virgularum folia multò longiora habens, caulem magna ex parte nudum, aſperúmque, quo etiam mulieres pro fuſo vtuntur. Capitula in cacumine aculeata, florem pallidum, radicem tenuem, inutilem. Ex qua ſanè deſcriptione omnibus perſpicuum eſſe putamus, ſpinam quam pictam exhibemus eſſe Atractylida, quòd Cnico ſatiuo ſimilis admodum ſit, & in cacumine virgularum folia quàm Cnicus longior habeat, caulem denique magna ex parte nudum, autumni potiſsimum tempore, quo folia ſua ſponte decidunt, & minimè lenem, ſed aſperum ſtriatúmque obtineat. Idem etiam rigidus & exilis eſt, vt fuſi vſum præbere queat. Summitati quoque eius capitula inſident ſpinoſa, flos illi pallidus, radix tenuis: & in ſumma, nulla eſt nota quæ huic non reſpondeat. Carduum autem benedictum vulgò nominatum eſſe alteram Atractylidis ſpeciem, ex Theophraſti & Plinij verbis oſtendi poteſt: hirſutus enim eſt, caulibus Soncheis, humi ferè reptantibus: propter ſui enim mollitiem

Carduus benedictus.

veluti

veluti ſeßilis caducuſq; ſolo procumbit, ſemine minuto, frequenti, amaro, & pilis barbato, quod molli lanugine operitur. Flos ei pallidus luteúſve.

LOCVS.

Mitior Atractylis in aruis & montibus, hirſutior autem in hortis iam paßim prouenit.

TEMPVS.

Prior Auguſto menſe apparet, eius tamen ſemẽ ante autumnum non matureſcit. Poſterior citius naſcitur, eius tamen ſemen ſerò etiam ad maturitatem peruenit.

TEMPERAMENTVM.

Guſtu cùm amaræ ſint ſpinæ hæ, euidentißimum eſt calido & ſicco temperamento eſſe præditas, id quod ex earundem etiã facultatibus colligi poteſt.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Atractylidis folia, coma & ſemen trita cum pipere vinóque pota, cõtra ſcorpionum ictus proſunt. Sunt qui dicant à ſcorpionibus percuſſos, quamdiu teneant eam herbam, nonſentire dolorem, depoſita verò, dolore affici.

EX GALENO.

Atractylis aut Cnicus ſylueſtris. Hæc planta ex ſpinarum eſt genere. Facultatem habet deſiccandi, & modicè digerendi.

APPENDIX.

Prima ſpina in ſanãdis vlcerib. & fiſtulis diuturnis efficacißima eſt. Altera quã Carduũ bene-

dictum vocant, obstructiones internorum viscerũ tollit, vrinam mouet, calculum frangit, vlcera, potissimum pulmonis, sanat. Percussis à feris venenatis medetur. Negant etiã pestis experiri contagia, qui aut cum cibo, vel potu præsumpserit. Iã quoq; correptis magno fore remedio sibi vulgus persuasit. Ex *quibus etiam omnibus fit perspicuum, easdem quas veteres* Atractyli *tribuerunt, vtranque spinã habere facultates.* Item *herbam quam* Carduum *benedictum vocant, contra serpentum & scorpionum morsus valere omnibus in confesso est: quã sanè facultatẽ cum* Atractyli *etiam aßignet* Dioscorides, *consequitur ab eadem diuersam non esse.* Recentiores Carduum *benedictum contra capitis vehementißimos dolores, vertiginem, memoriã amissam, in cibo aut potu sumptum valere tradunt.* Itẽ *ad putrescentia vlcera, mammarum potißimum, si in puluerem redactus inspergatur.*

DE ANGELICA. CAP. XLIII.

Angelica satiua Parisiis frequens, syluestris desideratur. NOMINA.

Angelica non est Smyrniõ, neque Silphion.

NVnquid veteribus cognita fuerit hæc herba, & quo nomine appellata sit, nondũ scire licuit. Neque enim Smyrnion est, quòd scilicet vmbellam Anethi & semen rotundum, aliáque multa quæ descriptio requirit, nõ habeat. Silphion etiam esse haud poterit, quòd folia Apii habere minimè deprehẽdatur. Recentiores autẽ vno ore omnes An-

gelicam

gelicam, & sancti spiritus radicem, à suauißimo eius radicis odore, quem spirat aut ab immensa cõtra venena facultate, appellant. Germanis Angelick oder des Heiligen geyst vurtz, oder Brustuurtz (*Gallicè* Angelic) *vocatur.* *Sancti spiritus radix cur dicta.*

GENERA.

Duo eius herbæ inueniuntur genera. Vna enim mitior est, cuius quidẽ radix valde odorata, à Germanis Zam Angelick *nominatur. Altera syluestris, eius radix suaui odore destituitur, & à Germanis* vuilde Angelick *nominatur.* Hortẽsis. *Syluestris.*

FORMA.

Caulem profert duûm cubitorum, concauum: folia oblonga, per ambitum serrata, subnigra: flores in purpura candidos, semen latum, foliaceum: radicem crassam & multam, foris nigricantem, intus candidam.

LOCVS.

Mitior in hortis plantata prouenit, & in mõtosis etiam nonnullis locis, perinde atque syluestris.

TEMPVS.

Iulio & Augusto mensibus floret.

TEMPERAMENTVM.

Calefacientem & desiccatoriam vim in tertio ordine ei aßignant herbarii recentiores.

VIRES.

Aperit, extenuat, discutit, vt recentiores perhibent Vnicè venenis aduersatur. Pestilentiæ populatim sæuientis arcet contagia. Corpora à lue pe-

stifera vindicat, si tãtùm, vt affirmãt, in ore teneatur. Per hyemẽ ciceris magnitudinẽ cum vino, per æstatem ex stillatitio rosarum liquore sumpsisse satis est. Nec sensurum eo die contagionem pollicentur, quo quis deuorarit: nã vrina & sudore venenũ abigit. Lentitiã pituitæ digerit, quapropter tussi, quã frigus attulerit, medetur. Crassa quæ in thorace coierint, discutit. Herba ipsa in vino & aquæ cocta, vulnera interna glutinat. Concretum sanguinem resoluit, stomachum esu corroborat. Cor recreat. Pituitam ventriculi deiicit, fastidia ciborũ discutit, & elanguescentem inuitat appetentiam. Rabiosi canis morsu, aut serpentis ictu liberat, si contrita cum ruta & melle folia indantur, dein cocta in vino bibantur. Libidinem extinguit ore ieiuno sumpta. Lassitudines reficit, thoracem expurgat. Supra febricitantis caput imposita, fertur ad se feruorem elicere. Valere cõtra fascinationes adfirmant, si quis eam secum gestarit.

DE AERA. CAP. XLIIII.

Lolium tuum est Githago & Nigella vulgaris, aliis iurea Gallis dicta.

NOMINA.

Officinarũ error.

Αἶρα, ἢ θύαρος, ἢ ζιζάνιον Græcis: Loliũ Latinis dicitur. *Officinæ nonnullæ, non sine magno errore, pro Melanthio seu Nigella vtuntur, vt non temere etiam Pseudomelanthion dici queat. Germanis* Ratten, oder Kornnegele (*Gallicè* yuraie,

yuraie,ou Gaſſe,) *apellatur.*

FORMA.

Folio conſtat anguſto, Theophraſto lib. viij. de Plantarum hiſtoria, cap. vij. teſte, pingui & piloſo, flore ſubpurpureo, ſemine exili in ſiliqua hiſpida, vel vt Plinius ait, in cortice aculeato. Ex qua ſiquidē deſcriptione ſatis perſpicuum ſit omnibus, Pſeudomelanthion hoc eſſe Lolium, folia nanque Porri habet, oblonga, hirſuta, florem purpureum, ſemen in piloſa, longa, angulata, ac per interualla ſtriata ſiliqua. Et vt paucis ſingula complectar, hordeo, cuius vt reliquarum frugum peſtis & vitium eſt, tota effigie non diſsimile eſt. Pſeudomelāthiō eſt Loliū.

LOCVS.

Non ſolùm in triticea & hordeacea, ſed in omni ferè alia ſegete per ſe prouenit. Frugum acerba peſtis, ideóque à Vergilio infœlix appellatum.

TEMPVS.

Iunio menſe floret, & ſubinde ſemen profert.

TEMPERAMENTVM.

Deſiccat & calfacit efficaciter, vt propinquum ſit acribus magis quàm Iris: ſed nō eſt perinde vt illa tenuiū partium, verùm multum abeſt. Secūdū hoc ponat ipſum quiſpiā in principio tertii ordinis excalefacientium, in fine verò ſecundi exiccantiū.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Lolium molitum nomas, putredines, & gangrænas cum raphanis & ſale illitum compeſcit. Feras

 impetigi-

impetigines, & lepras cũ sulphure viuo & aceto sanat. Strumas quoq; cum fimo columbino & lini semine in vino decoctum discutit. Quæ ægrè matu ranturrumpit. Decoctum ex aqua mulsa & illitũ, ischiadicis prodest. cum polenta, aut myrrha, aut croco, aut thure suffitum, conceptiones adiuuat.

EX PLINIO.

Lolium molitum ex aceto coctum impositúmq;, sanat impetigines, celerius quo sæpius mutatũ est. Medetur & podagris, aliísq; doloribus cum oxymelite. Curatio hæc à cæteris differt. Aceti sextario vno dilui mellis vncias duas iustum est: ita tẽperatis sextariis tribus, decocta farina Lolij *sextariis duobus vsque ad craßitudinem, calidúmque ipsum imponi dolentibus membris. Eadem farina extrahit ossa fracta. Magis etiam cæteris purgat vlcera vetera & gangrænas. Cũ raphano & sale & aceto lichenas. Lepras cum sulphure viuo. Et capitis dolores cum adipe anserino imposita fronti. Strumas & panos cõcoquit cum fimo colũbino, & lini semine decocta in vino.*

APPENDIX.

Iam commemoratas facultates huic etiam herbæ, quam Germani Ratten *nominant, recentiores tribuunt.* Mirificè *enim hanc in sanandis impetiginibus, aliísque scabiei generibus commendant. Itẽ in vulneribus glutinandis, ac fistulis curandis, com pescendóque sanguine, eius esse vsum tradunt, vt*

hinc

hinc etiam liqueat hanc ipſam à Lolio non eſſe diuerſam.

EX SIMEONE SETHI.

Vim æqualem Iridi obtinet.

DE ASCLEPIADE. CAP. XLV.

Aſclepias in ſyluis frequens.

NOMINA.

Ασκληπιὰς Græcis, *Aſclepias Latinis, herbariis* Hirundinaria, *Officinis* Vincetoxicũ, *Germanis* Schuualbẽuurtz *appellatur.* Aſclepias *autem ab* Aeſculapia *antiquo medicinæ autore nominata eſt.* Hirũdinaria *verò à ſiliquis quas producit, quæ dehiſcentes plumoſum ſemen oſtendũt, atq; adeò hirundinis effigiem referunt.* Vincetoxicũ, *vel rectius* νικητοξικὸν *haud dubiè dicta eſt, quòd illi inſignis aduerſus venena vis ſit, vt paulò pòſt fuſius docebimus.* *Aſclepias vnde dicta Hirũdinaria. Vincetoxicum.*

FORMA.

Ramulos profert longos, in quibus folia longa Hederæ ſimilia. Radices numeroſas, tenues, odoratas. Flores grauiter olentes. Semen Securidacæ ſeu Hedyſari. Ex qua delineatione nemini non perſpicuum ſit Vincetoxicum appellatam herbam, eſſe Aſclepiada. Fruticoſa ſiquidem herba eſt, caulem obtinens rotundum, leuem, tenuem, ac ferè iunceũ, ramulis longis, folio hederaceo, ſed oblongiori, in viridi nigricante, floribus exiguis, candidis, aut verius

rius in albo pallescentibus, grauiter odoratis, ex quibus siliquæ oblongæ fiunt, quæ dehiscentes semẽ plumosum Securidacæ simile, hoc est, rufum & latum ostendunt, radicibus multis, exiguis, tenuibus, & odoratis, adeò vt nulla sit prorsus nota quæ illi non respondeat aptissimè. His accedunt locus natalis & facultates, quæ singula cũ Asclepiade illi communia sunt, quemadmodum ex iis quæ statim subiiciemus manifestissimum fiet.

LOCVS.

Prouenit in mõtibus asperis, altis ac arenosis. Copiosissimè autem nascitur in monte haud procul à Tubinga sito, in quo olim arx posita fuisse fertur.

TEMPVS.

Augusto mense floribus abundat, ac subinde semina in folliculis oblongis, formam hirundinis cũ dehiscunt referentibus profert.

TEMPERAMENTVM.

Asclepias, Paulo teste, calida, sicca, & tenuis substantiæ est. Quo sanè temperamento Hirundinaria etiam prædita existit: *amara siquidem & parum glutinosa eius est radix, folia verò aliquã præ se ferunt adstrictionem: vt iterum euidenter appareat, Hirundinariam esse Asclepiada.*

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radices cum vino potæ, torminibus, & venenatorum morsibus subueniunt. Folia verò illita maleficiis in mammis & vtero vitiis opitulantur.

Ex paulo.

EX PAVLO.

Torminibus in vino pota competit. Illita verò venenatorum morsibus, & malignis mammarum & vteri vitiis succurrit.

EX PLINIO.

Radices torminibus medentur, & cōtra serpentium ictus non solum pota, sed etiā illita prosūnt.

APPENDIX.

Recentiores radice eius magna efficacia ad mēsium prouocationem vtuntur, & ad rabidi canis morsum, venenisq; potenter resistere affirmant, vnde etiam haud temere Victrix toxici ab iisdē appellata est. Hydropicis etiam radicē in vino maceratam & subinde coctā, mirificè auxiliari tradūt. Flores præterea foliaq; siccata, mox trita, vulneribus vtiliter inspergi aiunt. Sordida etiam vlcera purgare, & ad cicatricē perducere, genitaliúmque vitiis & rupturis egregiè mederi docent. Quæ in vniuersum omnes facultates cū iis quas Asclepias obtinet pulchrè quadrāt, vt eandē esse Hirundinariā vocatā herbā, nullus deinceps dubitare debeat. Victrix toxici.

DE APIO. CAP. XLVI.

NOMINA.

Ἄπιος, ἢ ἰσχάς, ἢ χαμαιβάλανος Græcis: Apios, Raphanus syluestris Latinis dicitur. Officinis īcognita. Germanis Erdnusz, Erckelē, Erdfeigē, & Erdmandel, (Gallicè Vne Raue sauuage, ou vne rayfort sauuage) appellatur.

Apion

Apios cur dicta. Ischas. Chamæbalanos.

Apion verò dixerunt Græci, quod radicis extremũ in pyri formam turbinatur. Eadem etiam ratione ischas & chamæbalanos ab iisdem nominata est, quod in ficus, vel glandis effigiem radicis extremũ turbinetur. Quapropter non ineptè Latinis etiam glans aut ficus, seu carica syluestris nominabitur.

FORMA.

Ramulos duos aut tres iunceos, tenues, rubentésque profert, qui supra terram parum se attollunt. Folia rutæ similia, longiora tamen, & virentia. Semen exiguum. Radicem Asphodelo similem, & ad pyri figuram accedentem, rotundiorem tamen, & liquore plenam, intus candidam, foris nigro cortice tectam. Hæc Dioscorides. Alij adiiciunt Apiõ habere tenues capreolos, florem Piso non dissimilem, sed longè minorem. Quæ singula satis declarant herbam cuius picturã exhibemus, esse Apion: ramulos enim magna ex parte duos, vel ternos, imò vt Theophrastus ait, quaternos, & interdum plures emittit, iunceos, tenuésque, & infima parte rubentes, qui supra terram parum se extollunt. Folia quoque Rutæ habet, at longiora & virentia. Semen etiam exiguum. Radicem denique Asphodelo mari similem, & ad pyri effigiem accedentẽ: quod tamen non de tota radice, quæ longissima est & tenuis, intelligendum venit, sed de extremis eiusdem, hoc est, nucibus seu glandibus ab ea dependentibus, pyri aut ficus formam habentibus, qua-

libus

libus etiã Pæoniæ fœminæ radix aſsimilatur. Succoſa quoq; radix eſt, intusq; candida. Quibus omnibus accedunt flores Piſo ſimiles, & mirificè odorati, minores tamen: necnon capreoli tenues. Conueniunt etiam vires, vt ex ſequentibus patebit, ita vt prorſus nulla ſit nota quæ reclamare videatur.

LOCVS.

Prouenit in frumentaceis agris, hordeaceis potiſsimum, tritici & zeæ, quos interdum ſues, ductæ cupiditate eius radicis, ſeu rectius nucum ex radice dependentium, prorſus euertunt. Atque hinc eſt quòd panis porcinus à quibuſdam nominatur. *Panis porcinus cur dictus.*

TEMPVS.

Floribus abundat odoratis admodũ Iunio mẽſe.

TEMPERAMENTVM.

Apios temperatura calida eſt & ſicca mediocriter, id quod ex guſtu facilè deprehenditur.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Pars radicis ſuperior ſumpta, vomitione bilem pituitámque extrahit. Inferior per aluum. Tota verò vtrinque purgationes mouet. Succus eius ſeſquioboli pondere hauſtus, vtraque parte, hoc eſt, ſuprà & infrà purgat. Cùm verò liquorem colligere volueris, tundito radices, coniectíſque in craterem aquà plenum miſceto, tum penna collectum qui ſupernatabit liquorem ſiccato.

EX PLINIO.

Succus purgat vtraque parte ſeſquiobolo in aqua

aqua mulsa. Sic *& hydropicis datur acetabuli mensura.*

APPENDIX.

Experientia testatur nuces has nauseam atque adeò vomitionem ciere, si quis illis vescatur.

DE ASTERE ATTICO.

CAP. XLVII.

Aster Atticus tuus hic non cognitus.

NOMINA.

Inguinalis. Ἀστὴρ ἀττικὸς, βουβώνιον *Græcis: Aster Atticus,* Inguinalis *Latinis dicitur. Officinis ignota herba.* Germanis Sternkraut. (Gallicè Du petit Muguet) *commodè appellari potest.*

Aster vnde dicta. *Asteris autē nomē, nō à foliorū in caulibus, sed in floribus potius figura & situ, accepit. Siquidem foliorū in huius herbæ flore numerus & forma, stellā præ se ferunt, vel vt* Plinius *ait, capitula per ambitū diuisa foliis pusillis, stellæ modo radiata sunt.* Errant *itaq; qui singula folia in caulibus stellæ formam repræsentare putant.* Buboniū & Inguinalis, *quod inguinum præsentaneum sit remedium, dicta est.*

Inguinalis *quare appellata.*

FORMA.

Cauliculus lignosus, purpureum & luteum in summo florem habens, veluti Chamæmeli capitulum, vndique per orbem incisuris diuisum, foliolis stellæ similibus. Quæ verò circa caulem sunt folia, oblonga & densa hirsutáve. Ex qua quidem delineatione omnibus perspicuum fit, herbam cuius pi-

cturam

cturam exhibemus, esse Astera atticum. Nam caulis eius lignosus est, foliis vestitus oblongis & densis, in cacumine flos illi purpureus & luteus, stellæ modo radiatus, qui subinde in pappos abit: radix fibris multis capillata.

LOCVS.

Nascitur in collibus, montibus altis, & syluis.

TEMPVS.

Augusto mense vt plurimum floret, durantq; in magnam autumni partem eius flores.

TEMPERAMENTVM.

Mixtæ est potentiæ, vti rosa: refrigerat enim, nō tamen vehementer, & digerit atq; exiccat, quòd scilicet illi amara insit qualitas.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Aestuanti stomacho illita cōfert. Succurrit etiā oculorum inflāmationibus, bubonibus, & procidenti sedi. Tradunt partem in flore purpuream, si bibatur ex aqua, angina correptis, & puerorū comitialibus opitulari. Recens inguinū inflāmationibus illita prodest. Sicca sinistra manu dolētis decerpta, inguini adalligata doloribus liberat.

EX GALENO.

Non tantùm illitum, sed etiam suspensum bubonas sanare creditur. Habet verò quiddam etiā digerēs, vt mistæ sit facultatis, verùm id nō astrīgit.

EX PLINIO.

Bibitur aduersus serpentes. Sed ad inguinū medicinam

dicinā ſiniſtra manu decerpi iubent, & iuxta cinctus alligari. Prodeſt & coxendicis dolori adalligata.

DE AGROSTI. CAP. XLVIII.

NOMINA.

Αγρωϛις *Græcis, Gramen Latinis, Germanis* Graſz, (Gallicè Dent de Chien) *appellatur. Gramen verò dictum eſt, quòd geniculatis internodiis mirificè ſerpat, à gradiendo, vel à gignendi fœcunditate: ſiquidem crebrò ab iis nouas ſpargit radices.*

Gramen *vnde dictum.*

FORMA.

Geniculatis per terram ſerpit ramulis, & ab iis dulces geniculatasq́; radices ſpargit. Folia eius acuminata, dura, & vt parua arundinis lata, quæ iumenta bouéſque paſcunt. Ex quibus verbis planum fit omnibus, plantam hãc, cuius picturam damus, eſſe veri graminis genus: geniculatis enim ramulis per terram ſerpit, & ab iis dulces, geniculatas, & exiguas admodum ac tenues radices ſpargit. E dodrantalibus etiam ramulis circa vnumquenque geniculum bina folia acuminata, dura ac lata emittit. Floribus denique ad gramen Parnaſi accedere videtur, cãdidi enim ſunt, & quinis diſtĩcti foliis, & his ipſis diſſectis: quibus decidentibus folliculi rotundi lini inſtar, ſemine pleni exiguo, vt Parnaſi gramen, prodeunt. Adeò vt nemo ſit qui nõ videat illi per omnia graminis reſpõdere notas. Quare reprehen-

prehensione digni sunt, qui Euphrasiam esse putãt. Error quorundã sceplasiariorum.

LOCVS.

Passim nascitur in vmbrosis locis, & dumetis.

TEMPVS.

In fine ferè Aprilis floribus suis cãdidis & elegantibus ornatur.

TEMPERAMENTVM.

Radix graminis mediocriter frigida & sicca est, mordacitatem quandam exiguam, & partium tenuitatem obtinens. Herba *verò ipsa in primo quidem excessu refrigerat, in humiditate verò & siccitate moderata. Semen alibi quidem imbecillum est, in* Parnaso *verò desiccatorium, & tenuiũ partium & subacerbum.*

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Graminis radix trita & illita vulnera conglutinat. Decoctum eius in potu torminibus medetur, & vrinæ difficultatibus. Calculosa etiam vesicæ excrementa comminuit.

EX GALENO.

Radix cruenta vlcera glutinat. Cæterùm mordacitas & tenuitas quæ radici inest, exigua est quidem, sed interdum tamen frangere lapides ass solet, si quis ipsam decoquens bibat. Semen autẽ alterius quidẽ imbecillum est, eius verò quod in Parnaso *nascitur, vrinam ciet, & fluxus vẽtris & stomachi resiccat.*

EX PAVLO.

Gramen Parnaſi maximè vtile eſt, ſiccat, modicè refrigerat, tenuium partium, & ſubacerbum, cóque vulnera cruenta glutinat, & decoctum eius veſicæ calculos confringit.

EX PLINIO.

Decoctum gramen vulnera conglutinat, quod & ipſa herba tuſa præſtat: tueturq́; & ab inflammationibus placat. Decocto adiicitur vinũ ac mel: ab aliquibus & thuris, & piperis, & myrrhæ tertiæ portiones. Rurſúſque coquitur in æreo vaſe ad dentium dolores & epiphoras. Radix decocta in vino, torminib. medetur, & vrinæ difficultatibus, vlceribusq́; veſicæ. Calculos frangit. Semen vehementius vrinam impellit. Aluum vomitionesq́; ſiſtit. Priuatim autem draconum morſibus auxiliatur. Sunt qui genicula nouem vel vnius, vel è duabus tribúſve herbis, ad hũc articulorum numerum inuolui lana ſuccida nigra iubeãt, ad remedia ſtrumæ panorúmve. Ieiuno debere eſſe qui colligat. Ita ire in domum abſentis cui medeatur, ſuperuenientique ter dicere, Ieiunio ieiunum medicamentum dare, atque ita alligare, triduoq́; id facere. Quod è graminum genere ſeptem internodia habet, efficaciſſimè capiti contra dolores adalligatur. Quidam propter veſicæ cruciatus decoctum ex vino gramẽ ad dimidias è balneis bibi iubent.

Superſtitioſum.

DE ALOE. CAP. XLIX.

Aloe in domib. frequens, Perroquet vulgò

gò dicitur, quod foliorum habitu & colore psittacum viridem referat.

NOMINA.

Ἀλοὴ Græcis, Aloe Latinis appellatur. Officinæ veterem appellationem retinuerunt. Germani destituti peculiari nomenclatura, pariter Latinis Aloen vocant. Sunt qui hanc à crassis foliis, & similitudine quam cum Semperuiuo habet, Sẽperuiuum marinum nominent. Semperuiuũ marinum.

FORMA.

Scyllæ folium habet Aloe, crassum, pingue, modicè latum, rotundum, repandúmque. Folia vtrinq; gerunt ex obliquis aculeos raros, & breues. Caulẽ profert Antherico similem, florem album, semen Asphodelo simile. Graui est tota herba odore, & gustu amarissima. Radice vna, pali in terram adacti specie. Nostra pictura non nisi radicem & folia ob oculos ponit, reliqua hoc tempore habere nõ potuimus. Dabimus autem operam, modò Deo sic visum fuerit, vt aliquando integræ plantæ picturam studiosis exhibere liceat.

LOCVS.

Nascitur copiosissima in India, præpinguisq;, vnde succus quoque defertur. Prouenit etiam in Arabia Asiaq;, & in maritimis aliquot locis & insulis, vt in Andro. Nunc in aliquot hortis germaniæ nostræ plantatur,

TEMPVS.

Neque florem neque semen in stirpe nobis vide-re cõtigit, quare de iis quo nimirum proueniãt tempore, nihil certi monstrare possumus.

TEMPERAMENTVM.

Aloe calefacientium est primi ordinis intensi, aut secundi remißi, tertij autem exiccantium.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Duo sunt succi concreti genera. Vnum arenosum, quod sedimẽtum purißimæ Aloes videtur (hoc officinis Caballinum vocatur.) Alterũ iecinoris modo coactum (Succotrinum barbari appellant.) Eligito puram quæ nihil doli sensit, sine calculis, splendentem, subruffam, friabilem, iecinoris modo cõcretam, facilè liquescẽtem, eximiæ amaritudinis. Reprobato autem nigram, & fractu contumacẽ. Est aloe vis adstringere, somnum conciliare, exiccare, corpora densare, aluum soluere, & stomachum purgare. Pondere cochlearium duorum aqua frigida, aut tepida pota, sanguinis excreationes sistit. Regiũ morbum purgat trib. obolis ex aqua, aut drachmæ pondere in potu. Deuorata cum resina, aut cũ aqua, aut cocto melle excepta, aluum soluit. Triũ drachmarum pondere perfectè purgat. Mixta aliis purgatoriis medicamẽtis, stomacho minus noxia ea reddit, Siccata & inspersa, vulnera glutinat, et vlcera ad cicatricem perducit, compescitq;. Priuatim autẽ exulceratis genitalibus medetur, & rupta infantiũ præputia agglutinat. Condylomata, rimasq;

rimasq; ſedis cum paſſo mixta ſanat. Sanguinis eru ptiones ex hæmorrhoidibus factas compeſcit. Digitorum reduuias ad cicatricem perducit. Liuores et ſugillata cum melle delet. Palpebrarum ſcabricies, angulorúmque prurigines lenit. Dolorem capitis ſedat temporibus & fronti ex aceto cum roſaceo inuncta. Capillos fluentes cum vino compeſcit. Tõſillis, gingiuis, & omnibus oris vlceribus, ex melle & vino prodeſt. Torretur oculorum medicamentis in teſta pura & cãdente, rudiculáque ſubinde verſatur donec æqualiter torreatur. Lauatur vt quod eſt arenoſiſsimum ſubſidat, tanquam inutile, & leue & pinguiſsimum aſſumatur.

EX GALENO.

Hæc herba non admodum apud nos prouenit: & quæ in magna naſcitur Syria aquoſior eſt, & facultatis imbecillioris: attamen vſque adeò deſiccare poteſt, vt vulnera conglutinet. At in regionibus calidioribus, qualis eſt Cœleſyria & Arabia multò eſt melior. Optima verò Indica, cuius liquor eſt id quod ad nos importatur medicamentum cognominatum Aloe, ad plurimas res propter ſiccitatem mordicationis expertem vtile. Eſt autem non ſimplicis naturæ, ſed, vt indicio eſt guſtus, adſtringit ſimul & amara eſt. Adſtringit quidẽ mediocriter, ſed vehementer amara eſt. Subducit & vẽtrem, vtputa ex numero medicamentorũ quæ Græci ab excernendo ſtercore vocãt ἐκκοπρωτικά. Verùm

& ipsius facultatis misturam attestantur particularia eius opera: nam & gratum stomacho est medicamen, vt si quid aliud, & sinus glutinat. Sanat & vlcera quæ ægrè ad cicatricē duci possunt, & maximè quæ in ano sunt & pudendo. Iuuat etiam eorum inflammationes aqua liquata, & vulnera ad eūdem modū glutinat. Congruit similiter vtenti & ad inflammationes in ore, naribus & oculis. In summa repellere & discutere simul potest, cum hoc vt paulum extergeat, quantum videlicet vlceribus puris non sit molestum.

EX PLINIO.

Natura Aloes spissare, densare, & leuiter calfacere. Vsus in multis et principalis, aluū soluere, cū penè sit sola medicamentorum quæ per se id præstant. Cōfirmat etiā stomachum adeò vt nō infestet vlla vis contraria. Bibitur drachma. Ad stomachi verò dissolutionem, in duobus cyathis aquæ tepidæ vel frigidæ, cochlearis mensura, bis térve in die ex interuallis, vt res exigit. Purgationis etiam causa plurimum tribus drachmis. Efficacior, si pota ea sumatur cibus. Capillum fluētem continet cum vino austero, capite in sole contra capillū perunēto. Dolorem capitis sedat, temporibus & frōti imposita, ex aceto & rosaceo. Dilutiorq; infusa, oculorum vitia omnia sanari ea conuenit. Priuatim prurigines & scabiē genarum, itē insignita ac liuida, illita cū melle, maximè Pōtico: tonsillas, gingiuas, et omnia oris

oris vlcera. Sanguinis excreationes, si modicæ sint, drachmæ pōdere ex aqua, si minus, ex aceto pota. Vulnerum quoq; sanguinem, & vndecunque fluētem sistit per se, vel ex aceto. Aliâs etiã est vulnerib. vtilißima, ad cicatricē perducens. Eadē inspergitur exulceratis genitalibus, virorũ condylomatis, rimisq; sedis, aliâs ex vino, aliâs ex passo, aliâs sicca per se, vt exigit mitigãda curatio, aut coercēda. Hæmorrhoidũ quoq; abundãtiam leniter sistit. Dysenteriæ infunditur. Et si difficilius concoquantur cibi, bibitur à cœna modico interuallo. Et in regio morbo tribus obolis ex aqua. Deuorantur pilulæ cum mellis decocto, aut resina terebinthina, ad purganda interiora. Digitorum pterygia tollit: Oculorum medicamentis lauatur, vt quod sit arenosißimum subsidat. Aut torretur in testa, pennáque subinde versatur, vt poßit æqualiter torreri.

DE BECHIO. CAP. L.

Tussilago vngula Caballina & passus asini vulgò dicitur.

NOMINA.

Βήχιον Græcis, Latinis Tußilago aut Farfaria dicitur. Sic vocata quòd βῆχας, hoc est, tusses iuuare credita sit. Herbariis & officinis hodie vngula caballina appellatur. Germanis Roßzhub, oder Brandtlattich, Gallicè Patte à cheual) quòd scilicet equinæ vngulæ persimilis sit, & ambustis medeatur.

Bechiō vndictũ. Vngula Caballina.

FORMA.

Folia hederæ habet, sed maiora, sex aut septẽ à radice prodeũtia, supernè virẽtia, inferiore autem sui parte albida, plures angulos habẽtia. Caulẽ palmum altũ. Florem vere prodeuntẽ pallidum, quem vnà cum caule confestim abiicit. Inde nonnulli existimauerunt sine caule hanc herbã nasci. Radix illi tenuis est, quæ minimè inutilis esse potest, quandoquidem illius, vt ex sequentibus patebit, in rumpendis thoracis absceßibus, & eiiciendo ex vtero emortuo fœtu vsus sit. Subesse itaq; errorem in Dioscoride manifestißimum est, vbi radicem Tußilaginis ἄχρηστον esse inquit, quẽ tamen nemo interpretum, quòd sciã, animaduertit. Hoc etiã adiiciẽdum duxi pro confirmanda Dioscoridis descriptione, & confutanda erronea quorundam sentẽtia, flores Tußilaginis esse fugacißimos: iis enim enatis breui vigor vitáque durat, longißimaq; mora triduum aut quatriduum, post quod illico tẽpus flaccescentes in pappos euanescunt, & caduci marcent, ita vt non nisi vere sese fortefortuna ferant obuiã, quo potißimum tẽpore flos & caulis sine foliis videntur. Quapropter qui herbam ipsam hoc tempore non conspexerunt, & tam subitam floris & caulis iacturam haud animaduerterunt, sine vtrisque nasci crediderunt. Nos tamen & florem & caulem sæpius oculis contemplati sumus, ideóque vt vtriusque pictura accederet diligenter curauimus.

Bechiõ nõ nascitur sine flore.

Dioscoridis locus emẽdatus

LOCVS.

Naſcitur prope fontes, & in aquoſis locis.

TEMPVS.

Flores vere, & in Aprili *colliguntur: ab hoc enim tempore, vt paulò antè diximus, nuſquam apparent.* Folia *& radix tota æſtate durant.*

TEMPERAMENTVM.

Folia Tuſsilaginis virentia aqueæ ſubſtantiæ admiſtionẽ habẽt, vt hac ratione frigida et humida dici poſsint. Sicca verò acriora ſunt, ideoq; calida. VIRES. EX DIOSCORIDE.

Tuſsilaginis folia trita cum melle illita, ignibus ſacris, & inflammationibus cunctis medentur. Eadem ſicca incenſa, eos qui ſicca tuſsi & orthopnœa infeſtantur, quum fumum per infundibulum hiãti ſuſcipiunt ore, ſanant. Abſ*ceſſus thoracis rumpunt. Eadem radix ſuffita poteſt, fœtumq; emortuum in aqua mulſa cocta & pota eiicit.*

EX GALENO.

Bechium ideo nuncupatum eſt, quòd βῆχας, *id eſt, tuſſes & orthopnœas iuuare creditũ ſit, ſi quis videlicet folia arida aut radicem in prunis accendens, aſcendentem inde fuliginem inſpiratu attrahat.* Eſt *autem modicè acris, vt ſine moleſtia noxáve omnes thoracis abſceſsus credita ſit rũpere. Sanè folia viridia partes cruda inflammatione obſeſſas illitu extrinſecus adiuuãt, propter aqueæ humiditatis admiſtionẽ, qua omnia virentia tenera, alia plus,*

plus, alia minus participant. Nam sicca Bechij folia acriora sunt, quam vt inflammatione laborantibus partibus conueniant.

EX PLINIO.

Tußilaginis aridæ cũ radice fumus per arũdinẽ haustus aut deuoratus, veterem sanare dicitur tussim: sed & in singulos haustus passum gustãdũ est.

DE BVGLOSSO. CAP. LI.

Buglossum Borrago.

NOMINA.

Borrago. Βούγλωσσον *Græcis:* Buglossum, *Bubula lingua,* Bouis *lingua Latinis, quòd scilicet eius folia bubulæ linguæ similia sint: officinis & herbariis* Borrago, *Germanis* Burretsch (*Gallicè* bourrache, ou Bourroche) *dicitur. Alia verò herba est quæ hodie Buglossa vulgò nominatur,* (Buglose) *vt suo loco indicabimus.*

FORMA.

Buglossum Verbasco simile est, folium habẽs in terram depressum, asperũ, nigrius, bubulæ linguæ nõ dißimile. Florem cœruleum, speciosum. Quæ nimirum descriptio ita hodie vocatæ Borragini herbæ quadrat, vt nemo non, nisi talpa cæcior sit, veterum esse Buglossum videat. Qui tamen eius rei plura argumenta desiderat, ea quæ lib. primo, cap. xxxiij. nostrorum Paradoxorum produximus, legat, & nihil puto deinceps dubitabit.

LOCVS.

Nascitur in plantis & sabulosis locis. Paßim etiam hodie in hortis seritur, ob id olitoribus optimè cognitum.

TEMPVS.

Carpitur Iulio mense.

TEMPERAMENTVM.

Buglossum calidi humidiq; temperamenti est.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Folium Buglosi in vinum deiectum animi lætitiam efficere creditur. Aiunt quæ tres caules emittat, si cum radicibus & semine tota teratur, & in potu detur, cõtra tertianos rigores prodesse: ad quartanas verò quæ quatuor. Horũ autẽ decoctio in vino fiat. Herbã absceßibus etiam vtilem esse ferũt.

EX GALENO.

Buglossum vinis iniectum lætitiæ et hilaritatis causa esse creditum est. Sed & iis qui ob faucium asperitatem tußiunt, in melicrato coctum cõuenit.

EX PLINIO.

Buglosso præcipuum quòd in vinum deiecta animi voluptates auget, & vocatur Euphrosynum. Buglosso inarescente, si quis medullã è caule eximat, dicátque ad quem liberandum febre id faciat, & alliget ei septem folia ante acceßionem, aiunt à febre liberari.

EX SIMEONE SETHI.

Buglossum vrinã cit, & sitim sedat. Caules eius

cocti

cocti & crudi comesti iecoris affectibus prosunt. A viatoribus ex eo conficitur xulapion, & est vtile.

DE BVPHTHALMO. CAP. LII.

NOMINA.

Cotula nõ fœtida. Buphthalmum cur dictum. Anethum vaccinũ.

Βούφθαλμον Græcè, *Buphthalmum* Latinè. *Hodie oculus bouis, aut vaccæ, & Cotula non fœtida herbariis vocatur. Germanis* Rindsaug oder Kueaug (*Gallicè* Oeil de Boeuf, ou pisse en lict) *Buphthalmũ autem non alia ratione dixerũt veteres, quàm quòd eius flores oculi imitentur formam, & boum potißimum oculis similes sint. Germanicè etiam* Kudill *hoc est, vaccinum anethum dicitur, quod scilicet verum* Anethum *eius folia referre videantur.*

FORMA.

Obiectionis solutio.

Buphthalmum caulem tenerũ emittit, folia fœniculo similia, flores luteos Anthemide maiores, oculorum figura, vnde & nomen traxit. Hæ siquidem notæ adamußim conueniunt herbæ quam vulgus herbariorum Cotulam non fœtidam vocant: caules siquidem eius teneri, folia fœniculo similia. Nec te moueat quod à Dioscoride Buphthalmo lutei floris tribuuntur. Cotulæ autem non fœtidæ albi sint: ad discũ enim mediúmve Diosc. respexit, quod luteũ est, non ad ambitũ, in quo folia radiata candida, vt in Chamæmelo, existunt. Quod dicimus, cõfirmant quæ Galenus lib. vi. de simpl. med. facul. in hunc modum scribit: Buphthalmi, inquiens, flo-

res colore Anthemidis floribus similimi sunt, sed multò maiores. Serapion quoque florem eius magis luteum flore Chamameli esse ait. Si itaque Anthemidis floribus similimi sunt, nec nisi sola magnitudine differunt, & Anthemidis propriè dictæ flores in medio lutei, & per ambitum candidi existunt, necesse est, vt Buphthalmi etiam flores tales sint, vt scilicet candida illorum folia, luteum medium cingant. Quid multa? Buphthalmi flores ab Anthemidis floribus non nisi sola magnitudine differũt: grandiores enim Buphthalmi flores quàm Anthemidis conspiciuntur, reliqua facie quam similimi. Quòd igitur ad colorẽ attinet, in nullo variãt. Iã dictis accedit, quòd Serapionis interpres sub Cotulæ nomine Buphthalmum delineat. Denique congenerem esse planè herbam Buphthalmum cũ Anthemide Dioscoridis tractandi ordo abundè docet, quum constet illum tres herbas sibi admodum similes, Chamæmelum nempe, Parthenium, & Buphthalmum, vno in loco describere. Vnde iterum planum fit Buphthalmum esse Cotulam non fœtidam, quòd scilicet Chamæmelo prorsus similis sit, excepto duntaxat flore, qui in illa maior est.

LOCVS.

In campis & circa oppida nascitur.

TEMPVS.

Carpitur Iulio Augustoq; mensibus, & durat etiam vsque ad Autumni medium.

TEM-

TEMPERAMENTVM.

Flores Buphthalmi acriores sunt Chamæmeli floribus, ob id illis sunt calidiores.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Buphthalmi flores cum cerato triti, œdemata & durities discutiunt. Ferunt post exitum à balneo potam, regio morbo correptis coloris bonitatem tractu temporis reddere. EX GALENO.

Buphthalmi flores Anthemidis floribus vehementius discutiunt, adeò vt & durities ex cerato mixti sanent. EX PLINIO.

Buphthalmos cum cera scirromata discutit.

DE BELLIDE. CAP. LIII.

Bellides nobis Margarite & Pasquetes quòd ad pascha ferè flores hi incipiant. Bellis maior consolida media vulgò.

NOMINA.

Bellis neque à Dioscoride, neque à Galeno, nec aliis etiam Græcis, quod sciam, descripta est, idcóque Græco nomine destituitur. Latinam itaq; duntaxat appellationem habet, & Bellis siue Bellius, autore Plinio, nominatur.

GENERA.

Duorum est generum, maioris & minoris discrimine insignis. Minor bellis est ea quam officinæ Cõsolidam minorem appellant. Hæc iterum duûm est generum. Quædam enim hortẽsis & domestica est Bellis, hanc Germani Monatblumle, oder rote blumle

Consolida minor.

blumle(*Gallicè* Des marguerites, ou des Pasquettes) *nominãt. Altera syluestris, quam vulgus herbariorum Primulã veris, quòd scilicet vere inchoante mox erumpat, Germani autem* Maßlieble, & Kleinzeitlosle (*Gallicè* Petite consyre) *nuncupant. Maiorem officinæ nonnullæ Cõsolidam mediam quòd credatur vulnera glutinare, Germani* Gensblum (*Gallicè* De la consyre) *vocant. Nos aliam Consolidã mediam infrà describemus.* *Primula veris.* *Consolida media.*

FORMA.

Minor hortensis, syluestri, præter florem qui rubicundus est, per omnia similis est. Constant verò flores ii interdum simplici, interdum multiplici foliorum contextu, vt pictura affabrè ostendit. Syluestris, Plinio lib. xxvi. cap. v. teste, flore constat albo, aliquatenus rubente, quinquagenisternis, interdum etiam quinquagenisquinis barbulis circinato, folio pingui, in terra iacente, in rotundum oblongo, leuißimè serrato. Neque obstat quòd Plinius lib. xxi. cap. viii. Bellio luteum esse florem tradat, quia non ad ambitum, sed ad discum mediúmve floris, quod sanè luteum est, respexit. Hinc est quòd à quibusdam Plinii locus ita legatur. Luteum & Bellio, vt subaudiatur semen. Maior Bellis procerior assurgit, folio non admodum diuerso, altioribus dũtaxat crenaturis laciniato, cauliculis tenuibus, surculosis, cubitum altis, flore priori non dißimili, maiore, paucioribus tãtùm barbulis, & in vniuersum *Minor.* *Plinii locus explicatur.* *Maior.*

candidis, medium luteum in orbem concinnè cingentibus. LOCVS.

Paßim in pratis vterque naſcitur Bellius. *Iã & in hortis ſeritur, ſed flore multiplici, barbularũ ſtipatu denſiore.* TEMPVS.

Minor primo ſtatim vere apparet, & tota ferè æſtate durat. Maior autẽ in Maio menſe floret, quo etiam tempore carpi debet.

TEMPERAMENTVM.

Bellius *vterque calidus & ſiccus eſt, id quod ex* Plinio *colligi poteſt, qui illorũ ad diſcutiendas ſtrumas vſum eſſe ſcribit.* Acetoſus *tamẽ ſapor quẽ in guſtu minor præ ſe fert, aliquam frigiditatis in ea portionẽ eſſe monſtrat.* Quicquid *tamen ſit, exiccare* Bellios *euidentißimum eſt.*

VIRES.

Quotquot hodie viuunt vulnerariam herbã Bellium *eſſe nouerunt, valétque potißimum in capitis fractura admota. Succus etiã herbæ vtiliter vulneratis bibitur. Laudatur etiã herba ad membrorũ reſolutionem, quam* Græci *paralyſin vocant: itemq; ad podagras, iſchiada, & aduerſus ſtrumas.*

DE BRATHY. CAP. LIIII.

NOMINA.

Βράθυς & βάρυθρον Græcis, *Sabina vel Sauina* Romanis, Seuenbaum *Germanis* (Gallicè Sauinier) *dicitur. Officinæ nomen vetus retinuerunt.* GENERA.

Duûm

Duûm est generum Sabina. Vnum quod hic pictum exhibemus: alterum Tamaricis folia habens.

FORMA.

Primi generis Sabina foliis Cupresso similis est, spinosior tamen, graui odore, acris & feruens. Arbor breuis & in latitudinem magis se fundens & explicãs. Topiarius itaque frutex est, immortali coma virens, patulo fastigio, iuniperi similitudine.

LOCVS.

Paßim in hortis nascitur.

TEMPVS.

Quouis tempore colligi potest, potißimum autem autumno, dum semine prægnans est.

TEMPERAMENTVM.

Tertii est ordinis excalfacientium & desiccantium, & ex numero eorum quæ vel maximè tenuium sunt partium.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Prioris foliis nõnulli pro suffitu vtuntur. Vtriusque folia nomas sistunt. Inflammationes illita mitigant. Cum melle illita nigritias repurgant, itemq; sordes & carbunculos abstergunt. Cum vino pota sanguinem per vrinam ducũt, fœtumq; excutiũt. Idem apposita & suffita præstant. Miscentur vnguentis excalefacientibus, priuatim Gleucino.

EX GALENO.

Sabina ex numero est fortiter exiccantium, idq; secundum tres qualitates quas in gustu præ se fert

m similiter

similiter Cupresso, nisi quòd ea acrior est, & vt sic dicam, magis aromatica, seu odoratior. Igitur huius quam modò dixi qualitatis est particeps, nempe acrimoniæ consistentis in calido temperamento, præterea amaritudinis & adstrictionis obscurioris quàm in Cupresso. Siquidem quanto magis acrimonia superat, tanto etiam potentius digerit. Itaque glutinare nequit ob siccitatis & caliditatis robur. Nam vtriusque illi tantum inest, vt etiam tendat, & inflammationem afferat. At putredinibus similiter Cupresso accommodari potest, maximè iis quæ maligniores fuerint, & diuturniores. Nam hæ citra noxam medicamenti vehementiam perferũt. Quin & quæ atra sunt reddita, & admodum sordida, ea cum melle expurgat. Carbunculos item soluit. Porrò ob essentiæ partiúmve tenuitatẽ menses quoque prouocat, vt si quid aliud. Et sanguinẽ per vrinas mouet. Fœtum etiam viuẽtem interficit, & mortuum eiicit. Vnguentis inditur, & potissimum Gleucino, & in multas antidotos iniicitur. Quidã verò etiam Cinnamomi vice duplũ eius adiiciunt: est enim extenuandi & digerendi facultatis, si pota fuerit.

EX PLINIO.

Sabina à multis in suffitus pro thure assumitur. In medicamentis vero duplicato põdere eosdem effectus habere quos cinnamomum traditur. Collectiones minuit, & nomas compescit. Illita vlcera purgat. Partus emortuos apposita extrahit & suffitu.

fitu. Illinitur igni sacro & carbunculis. Cum melle & vino pota, regio morbo medetur. Gallinacci generis pituitas fumo eius herbæ sanari tradunt.

DE BATO. CAP. LV.

Rubus ronce.

NOMINA.

Βάτος Græcis, Rubus aut *sentes Latinis vocatur. Aliquibus* Mora *vaticana, corrupta voce, eius fructus dicuntur, cum dicendum esset mora vacinia. Nam in hodiernum vsque diem Græci mora illa à* βάτȣ, βάτινα & βατίνια *cognominant. testis Galenus libro sexto, de compos. medic. secundum locos: capite primo.* Vergilius *in* Buco*licis vnius literæ inmutatione vacinia vocauit, inquiens: Alba ligustra cadunt, vacinia nigra leguntur.* Eclog. ii. *A nostræ ætatis medicis barbaris & Herbariis mora bacci appellantur, cum illis dicendum esset mora bati. Theophrasto libro tertio de plantarum historia, capite xviij. Chamæbatos, quasi dicas humilis rubus, appellatur. Germanicè* Bromber(*Gallicè* Ronce.)

FORMA.

Rubum omnes nouerunt, vbique enim vestibus prætereuntium sese affigit, remorámque viatoribus iniicit. Caulem habet minacibus ac pungentibus spinis & aculeis vestitum. Folia *incisuris diuisa, nigricantia ab vno latere, altero candentia.* Florem, *initio rubescentem, dein cãdidum profert,*

quo abeunte fructus exit, qui cùm maturuerit moro persimilis fit nigrescens, auibus gratus, nec hominibus insuauis cibus. Inest illi succus sanguineus, & veluti cruore atro manus inficiens.

LOCVS.

Paßim in dumis prouenit Rubus, qui protinus quàm paulò accreuit, retro vergit in terram, atq; ita radicatur, iterúmque ex se nascitur.

TEMPVS.

Diuersis temporibus folia, flores & fructus Rubi colliguntur. Folia namque in vere: flores æstatis initio, Iunio nimirum & Iulio mensibus: fructus autem vbi iam maturuerit per messes & extrema æstate decerpitur.

TEMPERAMENTVM.

Rubi folia, germina, flores, fructus et radix qualitate adstringente participant, eáque non obscura. Sed hoc inter se differunt, quòd folia potißimũ & recẽs nata plurimum in se habeant aqueæ substantiæ, parum vero adstringant. Eadem ratione & germina. Est itaque eorum temperies ex terrea frigida essentia, & aquea tepida. Fructus autem, si quidem maturus fuerit, non parum habet succi temperati calidi, qui dulcis est. Proinde eam ob rem, & propter modicam adstrictionem, esui non insuauis est. At immaturus à frigida terrea substantia vincitur, ac proinde acerbus est, & exiccatorius. Vterque autem siccatus reconditur, validius

quàm

quàm recens desiccans.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Rubus adstringit & desiccat. Capillos tingit. Ramorum eius decoctum potum aluum sistit, & fœminarum profluuia cohibet. Presteris morsui vtile. Gingiuas firmat. Oris vlceribus folia commanducata medētur. Cohibent herpetas, & in capite achoras, oculosq; procidentes, condylomata & hæmorrhoidas, illita folia sanant. Cardiacis & stomachi doloribus trita & imposita subueniunt. Succus ex caulibus, foliisq; eius expressus, & in sole coactus efficacius omnibus iā dictis medetur. Fructus eius optimè maturi succus, ad oris medicamēta cōuenit. Sistit & aluum in media maturitate comestus. Flos quoque eius in vino potus aluum sistit.

EX GALENO.

Folia & germina Rubi si mandantur, aphthas & alia oris vlcera sanant. Quin & alia vulnera glutinare valent. Flos eius eandem fructui immaturo facultatem poßidet: vtraq; ad dysenterias, & vētris profluuia, eiusq; robur deperditū, & sanguinis expuitiones, idonea remedia. Radix præter adstrictionē nō paucam in se habet substantiam tenuem, propter quam etiam in renibus lapides comminuit.

EX PLINIO.

Nec Rubos ad maleficia tantùm genuit natura, ideoq; ex eis mora vel hominibus cibos dedit. Vim habent siccandi, adstringendíque, gingiuis, tonsillis,

lis, genitalibus accommodatiſsimi. Aduerſantur *ſerpentiū ſceleratiſsimis, hæmorrhoidi & presteri, flos & mora. Scorpionum vulnera ſine collectionū periculo iungunt. Vrinam ciunt.* Caules eorū tundū*tur teneri, exprimiturq́; ſuccus, mox ſole cogitur in craßitudinem mellis, ſingulari remedio cōtra mala oris, oculorumq́; ſanguinē excreantes, anginas, vuluas, ſedes, cœliacos, potus aut illitus.* Oris quidē vi*tiis etiam folia commanducata proſunt, & vlceribus manantibus, aut quibuſcunque in capite illinūtur.* Cardiacis *vel ſic per ſe imponuntur à mamma ſiniſtra.* Item *ſtomachi doloribus, oculisq́; procidentibus.* Inſtillatur *ſuccus eorum & auribus. Sanat condylomata cum roſacco cerato.* Calculorum *ex vino decoctum præſentaneum eſt remedium.* Itē *per ſe in cibo ſumpti cymæ modo, aut decocti in vino auſtero, labantes dentes firmant.* Aluum *ſiſtunt & profluuia ſanguinis.* Dyſentericis *proſunt. Siccãtur in vmbra, vt cinis crematorum vuam reprimat.* Folia *quoque arefacta & contuſa, iumentorum vlceribus vtilia traduntur.* Mora *quæ in iis naſcūtur, vel efficaciorem ſtomaticen præbuere quàm ſatiua morus.* Eademq́; *compoſitione, vel cum hypociſthide tantùm & melle bibuntur in cholera, & à cardiacis, & contra araneos.* Inter *medicamenta quæ ſtyptica vocant, nihil efficacius* Rubi *mora ferentis radice decocta in vino ad tertias partes, vt colluantur eo oris vlcera, & ſedis foueantur. tantaq́;*
vis

vis est vt spongiæ lapidescant.

DE BALLOTE. CAP. LVI.

Ballote marrubium fœtidum.

NOMINA.

Βαλλωτὴ, ἢ μέλαν πράσιον *Græcis, ballote Latinis, Officinis Marrubium nigrum, aut Marrubiastrum, aut Praßium fœtidum dicitur.* Germanis schuuartz Andorn, oder Andorn Vueible (Gallicè Du marrubin noir.) *Marrubium à similitudine foliorum, nigrum à caulis colore, qui niger est Marrubij respectu, dicta* Ballote *est.* *Marrubiũ nigrũ cur dictum.*

FORMA.

Caules ex se mittit Ballote *quadrangulos, nigricantes, subhirsutas, ab vna radice complures. Folia Marrubio similia, maiora tamen, subrotunda, pilosa, per ĩterualla in caule disposita, Apiastro similia, graueolentia, vnde aliqui Apiastrum eã vocarũt. Flores in rotæ speciem caules circumiacent. Theophrastus etiam lib.vi.cap.ij. de historia plantarũ,* Ballotẽ *folio herbido, serratiori, incisurisq; profundioribus & cõspectioribus discreto cõstare scribit. Vnde liquidò constat hãc quã pictã damus esse verã* Balloten, *quòd illa sit herba fruticosa, quadrangulis caulibus assurgens, nigris, hirsutis ferè, folio Marrubij sed maiore, piloso, cingente per intercapedines caulẽ, odore graui, orbiculato florũ purpureorũ ambitu, qui scapos verticillatim obducunt.*

LOCVS.

Nascitur propter vias, domos, sepes, cœmiteria, & aliis vmbrosis in locis.

TEMPVS.

Floret in fine Iunij mensis, & initio Iulij, quo sanè tempore carpi commode potest.

TEMPERAMENTVM.

Amara & acris est, ideóque calefacit in secundo ordine iam cõpleto, aut tertio remisso: desiccat autem in tertio.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Huius folia cum sale illita, canis morsibus medentur. Feruenti cinere flaccescentia, condylomata reprimunt, sordidáque vlcera cum melle purgant.

EX PAVLO.

Ballote, quod alij Marrubium nigrum dicunt, acris est & abstersoriæ facultatis. Illitum cum sale canis morsibus medetur.

EX PLINIO.

Vis eius, efficax aduersus canis morsus, ex sale foliis tritis imposita. Item ad condylomata, coctis cinere, in folio oleris. Purgat & sordida vlcera cũ melle.

DE BATRACHIO.

CAP. LVII.

Ranunculi omnia hæc genera Gallis sunt frequẽtiss.ma in vineis, syluis, paludosis locis.

NOMINA.

Βατρά-

Βατράχιον Græcis, Batrachium & Ranũculus Latinis dicitur. Apuleius Sceleratam nominat. Vulgus medicorum perperam Pedem corui vocat. Sunt etiam qui Flammulam, ab vrendi facultate, appellant. Germani Hanenfusz. Batrachion autem siue Ranunculus dicta est haud dubiè, quòd limitibus humidis opacisq; marginibus ranarum more lætetur: aut quòd aquis vbi ranæ degunt potißimum, gaudeat, aut quia inter eius frutices ranæ frequẽter inueniantur. Agreste vero Apium seu Apiastrum, quòd foliis apium æmuletur. Scelerata, eo quòd comesta noxia sit: vel, quod magis arridet, quia validi sceleratiq; mendicantes sibi crura & lacertos hac ipsa dilaniãt, quò poßint impudentius stipem extorquere, atque hac impostura pecuniolam aucupari.

Scelerata

Flãmula.

Ranunculus vnde dictus.

Agreste apium.

Scelerata

GENERA.

Plura sunt Ranunculi genera, Dioscorides verò & Galenus quatuor potißimum esse tradunt. Primum duplex est: huius enim generis Ranunculus quidam syluestris est: & hic iterum duabus discriminatur differentiis. Vnus enim luteos flores profert, & Germanis Vueisser Hanenfusz dicitur. Alter vero purpureos, qui mihi, quòd sciam, nondum visus est. Quidam autem hortensis, qui nisi cultura accedat prouenire haud solet. Hic itidẽ duplex est. Vnus qui simplici florum textura constat, Germanicè Vngefulter garten hanẽfusz.

Syluestris ranunculus.

Hortensis

Alter

Alter multiplicem foliorũ in floribus compagem obtinet, ideoq; Germanis gefülter garten hanẽfusz dictus est. Alterum quod à foliorũ similitudine quam cum Apij foliis obtinet, à nonnullis σέλινον ἄγριον, id est, Apiũ syluestre, vel Apiũ risus cognominatur, Germani Vuasserhanenfusz vocant. Tertiũ genus exiguũ est, ob id etiã Germanis Kleiner Hanenfusz nominatur. Quartum etiã minimũ, germanicè Vualdthenle appositißima voce appellatur: est enim ĩter reliquas herbas quæ germanicè Pedes galli vocantur, & minima, & nõ nisi in syluis vt plurimum prouenit, adeoq; composita voce rectißimè Vualdhenle nominatur, quasi dicas minima inter pedes Galli, & in syluis prægnata. Estq; duûm generum, vnum quidem lacteo flore, alterum luteo, vt pictura docet. Primum autem quod lacteo flore ornatur, est id quod à Dioscoride pĩgitur, germanicè vocatur Vueisz Vualdhenle. Alterum, das gelb Vualdhenle.

Apiũ syluestre.

FORMA.

Primum genus.

Primum Ranunculi genus folia Coriandro similia habet, latiora, vel vt Plinius ait, ad maluæ latitudinem accedentia, subalbida & pinguia. Florẽ luteum, interdum purpureum. Caulem non crassum, cubitali altitudine. Radicẽ paruam, albam, amaram, adnascentias Ellebori modo habentem. Cæterum effecit cultura, vt qui in limitibus simplici foliorum cõpage flores oriantur, gemino quodam

dam densóq; ac multiplici foliorum stipatu nũc in hortis collucescãt, quemadmodum pictura affabrè monstrat. Alterum genus lanuginosius, vel vt Plinius inquit foliosius, altiore caule, pluribus foliorũ incisuris, copiosissimum in Sardinia, acerrimumq́;, quod iam Apium syluestre nominant. Tertium genus valde paruum, graui odore, flore qui auri speciem refert. Quartum huic simile, flore autem lacteo aut luteo, radice longiore, & modo quodam nodosa, gustu acri. Alterum. Tertium. Quartũ.

LOCVS.

Primum genus Ranunculi syluestris lutei sine cultura circa fluenta, & in limitibus pratisq; humidis & vliginosis prouenit. Hortensis verò adhibita cultura in hortis nascitur. Alterum genus secus aquas & fontes gignitur, & apud Sardos copiosissimũ. Ea si comedatur, vescentibus neruos cõtrahit, rictuq́; ora diducit, vt qui mortem oppetũt, velut ridentium facie intereant. Ob id Sardonius risus in prouerbium cessit. Etsi autem nostra non perinde efficax sit atque ea quæ in Sardinia nascitur, tamen hanc vehementissima etiam erodendi facultate esse præditam, gustus ostendit. Tertiũ genus in pratis & campestribus passim prouenit. Quartum, vt Germanicum nomen palàm demonstrat, syluis familiare est. Luteum vero in valle supra & infra Bebembusum monasterium iuxta aquas copiosissimè nascitur. Sardonius risus.

TEM-

TEMPVS.

Primum genus hortẽsis Ranunculi lutei, statim inter initia Aprilis floret: Maio autem mẽse disperit, & nusquam subinde conspicitur. Secundum & tertium genus itidem tota æstate inueniri possunt. Quartum in vere, Aprili nimirum mense, tantùm apparet, quo sanè tempore hoc ipso syluæ, luci & nemora scatent, floribusq; eius candicant.

TEMPERAMENTVM.

Omnium tum radix, tum vniuersa herba vehementer calida & sicca est. Primi tamẽ generis sylvestris lutei, non perinde ac reliquorum acris admodum est facultas.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Omnium folia & caules teneri si illinantur, exulcerandi, & crustas cum dolore creandi vim habent. Proinde scabros vngues & scabiem tollunt, & stigmata delẽt, myrmecias, acrochordonas & alopecias modico tempore illitu sanant. Tepido eorundem decocto perniones fouentur. Radix sicca tritáque, sternutamenta naribus admota ciet. Dẽtium dolores adhibita lenit, eos tamen conterit.

EX GALENO.

Quatuor habet speciatim Ranunculus differentias. Omnes verò vehementer acrem facultatẽ possident, adeò vt cum dolore exulcerent. Hac itaque ratione si moderatè vtare, psoras & lepras excoriant, & vngues leprosos diuellunt, ac stigmata discutiunt,

cutiunt, & acrochordonas & myrmecias detrahunt. Quin & alopecias iuuant pauco tēpore admota. Nam si diutius inhæreant, non excoriatur solum cutis, sed & in crustam vritur. Atque igitur hæc omnia caulis & foliorum sunt opera, si illinātur viridia. Porrò radix arefacta sternutatorium est medicamentum similiter aliis quæ valēter desiccant. Sed & dentiū dolores iuuat, vt & eos, vehementer scilicet exiccando, frangat.

EX PLINIO.

Omnibus vis caustica, si cruda folia imponantur, pustulasq; vt ignis faciunt. Ideo ad lepras & psoras vtuntur, & ad tollenda stigmata, causticisque omnibus miscent. Alopeciis imponunt, celeriter remouentes. Radix in dolore cōmāducata diutius, rumpit dentes. Eadem sicca concisa, sternutamentū facit. Nostri herbarij strumeam vocant, quoniam medetur strumis, & panis, parte in fumo suspensa.

DE BRYO. CAP. LVIII.

NOMINA.

Βρύον Græcis recentioribus, Lupus salictarius Latinis, Lupulus officinis, vulgò Humulus vocatur. Aliquot Italiæ rura, ad Græcam appellationem alludentes, Bruscandulam, quasi Bryon scansile nominant. Germani Hopffen, (Gallicè Du houblon.) Græci autem Bryon à Bryoniæ similitudine haud dubiè nominarunt. Lupus verò salictarius, quia subit scanditque salices, & arbusta omnia

Lupulus. Humulus Bryon. Lupus salictarius.

omnia circũuoluẽdo se circũplectitur, appellatus est. Hinc quoq; Lupus reptitius nonnullis nominatur.

Lupus reptitius.

FORMA.

Caules habet aculeatos, longißimósq;. Folia vitis alba, hispida, & nigriora. Flores cinereos seu candicantes, ac multis exilibus folliculis squamatim compactiles. Radicem subnigram, longam.

LOCVS.

Paßim & copiosè in Germania nostra iuxta vepres & salicta prouenit, ex eáque ceruisiam potũ, quo vini vice vtuntur, Germani conficiunt. Ideoq; in hunc vsum in hortis plantatur.

TEMPVS.

Augusto mense floret & Septembri.

TEMPERAMENTVM.

Sunt qui refrigerare Lupulum dicant, alij temperamento medium esse putant. At vtrique, mea quidem sententia, falluntur: flores enim quorũ potißimum vsus est, calidos & siccos esse, odoris & grauitas, & immodica amaritudo testantur. Antiquus etiam herbarius calidum & siccum in secundo ordine esse tradit. Denique constat radices quoque eius calidas esse.

VIRES. EX RECENTIORIBVS.

Bilem vtranque detrahit. Abscessus discutit. Pituitam in aqua inter cutem per aluum ducit. Succus eius crudus haustus ventrem magis subducit, minus verò obstructiones aufert. Coctus verò magis ab

gis ab obstructionibus liberat, minusq; ventrē subducit. Auribus instillatus eas à putredine vindicat, & à fœtore liberat. Radices obstructiones tollunt, lienis potissimum & iecoris.

DE VERONICA. CAP. LIX.

Veronica vtraque hic vsu rarissima.

NOMINA.

VEteribus Græcis & Latinis cognita fuerit nec ne hæc herba, nondum constat, Vulgus autem herbariorum hodie Veronicam, Germani Erenbreisz oder Grundheyl, *ob mirificam sanandi vlcera & vulnera facultatem, nominant.* Veronica.

GENERA.

Duûm est generum Veronica: *vna mas, altera verò fœmina. Discrimina earū ex descriptionibus patebunt.*

FORMA.

Veronica *mas herba est per terram serpens, cauliculo dodrantali & nonnunquam etiam longiore, rubescente & lanuginoso, foliis oblongis, nigris, hirsutis & serratis, floribus in cacumine purpureis, semen in vasculis loculi speciem habentibus, radice tenui.* Fœmina *itidem per terram serpit caule lanuginoso, foliis rotundis instar herbæ quæ* Cētummorbia & Nummularia *hodie vocatur, minimè in ambitu incisis, paulò quàm maris viridioribus, floribus in luteo purpureis, semine in vasculis*

rotundis,

rotundis, radice, vt mas, tenui.

LOCVS.

Nascitur incultis & syluestribus locis.

TEMPVS.

Iunio mense floribus & semine abundat.

TEMPERAMENTVM.

Amaritudinem quandam & vehementem adstrictionem in gustu præ se fert, vt hinc calidam & siccam esse coniicere liceat.

VIRES.

Mirificè ad cruenta ac vetera vulnera & vlcera sanãda confert. Scabiei denique & omnibus cutis vitiis medetur. Ferunt quondam huius herbæ adiumento Regem Galliæ elephantiæ morbo correptum, à quodam venatore sanatum esse, cùm is ceruum à lupo vulneratum eius herbæ comestione, & aßidua in illa volutatione, curasse seipsum animaduertisset. Tumores etiam, in quacũque corporis parte fuerint, potißimum autem in ceruice, discutere potest. Recentiores huius vsum vnicè cõmendant in febribus pestilẽtialibus, iecoris & lienis obstructionibus, potißimum vero pulmonis exulcerationibus.

DE BVLBO SYLVESTRI.

CAP. LX.

Bulbus syluestris hinc videtur esse quod leucoium Theophrasto pingitur & nobis iam in hortis frequentius ad natalẽ Christianum floret.

NO-

NOMINA.

ὀλβὸς ἄγριος Græcis, *Bulbus ſylueſtris Cepa ſylueſtris*

B *Latinis. Sunt quibus Cepa ſylueſtris appellatur.* Germanicè Feld, Vuild oder acker zuuibel. (*Gallicè* vn porrion.) *Bulbos au Bulbitem nominant radices ſuis membranis tunicatas, ſiue pluribus capitulis coagmententur, vno folliculo omnes ambiente, ſiue quadantenus diſtincta ſeparentur.*

FORMA.

Herba eſt caule dodrãtali, cauo, foliis porraceis, floribus liliĳ ſinuatim emicantibus, ſpecioſis, ſex foliis è calatho ſtellatim radiatis, ex viridi in luteũ tendentibus, capillo intus croceo, capitulo floribus decidentibus triangulari, ſeminibus pleno, radice bulboſa ceu Allium, *citra odorem glutinoſa.*

LOCVS.

In locis vmbroſis, circaq; margines quorundam pratorum copioſè prouenit. Quare in vallibus non procul à Tubinga iuxta monaſterium Bebẽhuſenſe *ſitis, & radice montis Auſtriaci ad pratum tenue vocatum,* Bulbus *plurimus naſcitur.*

TEMPVS.

Per initia veris, Martio & Aprili menſib. erumpit, ac ſtatim ſubinde euaneſcit. Semen non tantùm in caulibus, verumetiam iuxta radicem profert.

TEMPERAMENTVM.

Amara auſteráque qualitate præditos inuenies, non hunc, ſed & alios bulbos, qui guſtũ exactè conſuluerit.

fuluerit. Proinde hos abstergere simul & glutinare, & nimirum etiam exiccare posse, nemini nõ notum est.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Omnes bulbi acres sunt et calefaciũt, veneremque stimulant. Linguã & tonsillas exasperãt. Multum nutriunt. Carnes procreant, flatusq; faciunt. Ad luxata, collisa, surculos, articulorumq; dolores illiti conducunt. Gangrænis & podagris cũ melle, & per se, hydropicorúmque tumoribus & canum morsibus prosunt. Cum melle pariter & pipere trito illiti, sudores cohibent, & stomachi dolores sedãt. Furfures & achoras cum nitro tosto exterunt. Sugillata & varos per se, aut oui luteo purgant, & lentigines cum melle aut aceto. Fractis auribus cũ polenta, & contusis vnguibus prosunt. Ficos in calidis cineribus tosti, & cum mænarum capitibus crematis appositi, tollunt. Combusti verò & Alcyonio permisti vitia cutis in facie, & nigras cicatrices in sole illiti emendant. Cum aceto elixi & in cibo sumpti ad rupta faciunt. Cauere verò eorum in cibo copiam oportet, quoniã neruosas partes tẽtant.

EX GALENO.

Bulbi amaram austeramq; vim manifestam obtinent, quamobrem clanguescẽtis stomachi aliquatenus auiditatem excitant. At verò neq; iis inutiles sunt, quibus è thorace & pulmone pus expuendum erit, quãquam crassiore ac glutinosiore sit corporis substantia:

substantia: etiam amaritudo craßitudini aduersatur, læta crassaq; nata incidere. Quapropter bis elixi vberius quidem alūt, sed excreare volētib. reluctabuntur, vtpote omni amaritudine exuti. Tū verò ex aceto, oleo garoq; mistis, esitare satius fuerit: nam ita magis oblectabūt ac nutrient, minusq; inflabunt, & facilius concoquentur. Quidam horum cibo abundè & immodicè vsi, planè seminis auctā copiam, inq; venerem se esse promptiores senserunt. Hos quoque homines variè apparant. Non enim solùm aqua elixos, verumetiam patinas ex ipsis variè condîtas instruunt. Alij quidē in sartagine frigunt, multi in craticula assant. Verùm hi multam coctionem haud sustinent, admodum pauca contenti. Sunt qui nihil prorsus præcoquant: delectat nāque eos amaritudo ipsa ac austeritas integra, quippe qui amplius ab ea ad cibum alliciantur: quanquam ad huiusmodi illecebrā duo aut tres plus satis facient. Si verò liberalius sic apparati sumātur, præsertim, vbi vt mos est, crudiores ingeruntur, amplius cruditatem generabunt. Quidam etiam non probè cocti, inflationes & tormina pariūt. Qui ad hunc modum esitantur, alimentū minimè boni succi procreant. At plurimum decoctorum, aut bis etiam, succus craßior quidem ille erit, cætera verò melior ac alibilior reddetur.

EX PLINIO.

Bulbi ex aceto et sulphure vulnerib. in facie medentur

dentur: per se verò triti neruorum contractionem, & ex vino porrigines. Succũ cum melle canũ morsibus. Erasistrato placet cum pice. Sanguinẽ idem eos sistere tradit illitos cum melle. Alij si è naribus fluat, Coriandrum & farinam adiiciunt. Theodorus & lichenas ex aceto bulbis curat, & erũpentia in capite cum vino austero aut ouo. Et bulbos epiphoris idem illinit, & sic lippitudini medetur. Aequè vitia quæ sunt in facie, eorum rubentes maximè in sole illitis, cũ melle et nitro emendant. Lentiginem cum vino, aut cum cumino coctis. Vulneribus quoque mirè prosunt per se, aut, vt Damion, ex mulso, si quinto die soluantur. Iisdem & auriculas fractas curat, & testium pituitas. In articulorum doloribus miscent farinam. In vino cocti illiti ventri, duritiem præcordiorum emolliunt. Dysentericis in vino ex aqua cœlesti tẽperato dantur. Ad cõuulsa intus cum Silphio pilulis fabæ magnitudine. Ad sudorem tusi illinuntur. Neruis vtiles. Ideo & paralyticis dantur iuxtà in pedibus. Qui sunt ruffi ex his, citißimè sanant cum melle & sale. Venerem stimulant. Syluestres interaneorũ plagas & vitia cũ Silphio pilulis deuoratis sedant. Et satiuorum semen cõtra phalangia bibitur in vino. Ipsi ex aceto illinuntur contra serpentiũ ictus. Semen antiqui bibendum insanientibus dabant. Flos bulborum tritus crurũ maculas varietatesq; igne factas emẽdat. Elixos aßis minus vtiles adiiciunt

esse,

esse, & difficilè cõcoqui ex vi vniuscuiusq; naturæ.

APPENDIX.

Hic quem pictũ damus Bulbus facultatẽ emolliẽdi & discutiendi duros tumores habet. Humidis denique & depascentibus vlceribus tostus calido cinere, & cum melle tritus atque admotus prodest.

DE BICIO. CAP. LXI.

NOMINA.

ϐικιον Græcè, Vicia Latinè nominatur.

B Officinæ non sine maximo errore ea pro Orobo vtuntur. Germani alludentes ad Græcam appellationem, Vuicken simpliciter, vel cũ adiectione zam Vuicken (Gallicè De la vesce) vocant. Vicia autem, vt Varroni placet, dicta est à vinciẽdo, quòd itẽ vt vitis capreolos habeat, quibus sursum versus serpit. Officinarũ error. Vicia vnde dicta.

FORMA.

Cubitali altitudine surgit, foliis Aphaces, angustioribus tamen, flore Pisi, minutis, nigricantibusq; in siliquis seminibus, quorum quidem figura non rotunda est, sed, similiter lenti, latiuscula.

LOCVS.

Sicca loca maximè amat, inter autem segetes copiosè prouenit. TEMPVS.

Iunio mense floribus & semine prægnans est.

TEMPERAMENTVM.

Medium tenet caliditatis & siccitatis, validius tamen siccat, in secundo nimirum ordine.

VIRES. EX GALENO.

Semina hæc non solùm insuauia, sed concoctu etiam difficilia, & aluum retinentia. Perspicuũ ergo est, quum huiusmodi naturam obtineant, alimoniam quoque quæ ex ipsis in corpus permanat, improbi crassiq́; succi esse, idoneam ad humoris melancholici generationem.

DE BLITO. CAP. LXII.

Blitum iam in hortis frequens, viride, album, frequentius rubrum.

NOMINA.

Βλίτῳ Græcis, Blitum siue Blitus Latinis vocatur. *Officinæ hanc herbam cum Beta confundunt non sine magno errore.* Germanis Maier (Gallicè De la blette, ou espinars) *dicitur.* Blitum *nomen inde traxit quod iners & fatuum olus esset, sine sapore aut acrimonia vlla.* Nam βλίτους *stolidos & ignauos Græci dixerunt. Sic hodie Græca imitatione socordes, & nullius momenti homines, bliteos appellamus.* Ita *Plautus in* Truculento *bliteam meretricem nominauit.*

Officinarũ error.

Blitũ vnde dictũ.

βλίτοι.

FORMA.

B*litum non pingitur à* Dioscoride, *sed ab* Hermolao Barbaro, *homine non minus docto quàm diligente, in suo Corollario iis verbis describitur:* Bli-
« *tum erumpit ocyssimè, foliis betaceis, sine acrimo-*
« *nia fatuis & insipidis, semine vt* Beta *corticeo, co-*
« *pioso, racemoso, vt* Atriplex, *radice non vna, non in*

rectum

rectum tendente, sed multiplici, obliqua, & proli= xa. Ex quibus vtique verbis omnibus perspicuum fit, herbam quam depictam damus esse Blitũ. Hæc siquidem ocyßimè erũpit, atque in altum tollitur, foliaq́; Betacea prorsus habet. Insipida denique & sine acrimonia. Semen eius vt Betæ corticeum, co= piosum, racematim singulis ramis insidens. Radice non vna nititur, sed multiplici ac longa, non in re= ctum, sed obliquum tendente. Rectiorem tamẽ & magis descriptioni respondentem si quispiam pro= tulerit, non grauabimur nostram mutare sententiã, vt qui probè perspectum habeamus in iis herbis quæ à Dioscoride non descriptæ sunt, facilimè ali= quem in tanta rerum penè omnium caligine aber= rare posse.

LOCVS.

Etsi sponte sua interdum herba hæc proueniat, tamen vt de Blito etiã tradunt, si culto solo semel nata fuerit, ipsa se per multa sæcula seminis deie= ctione reparat, vt etiã si velis vix poßit aboleri, sic semel nata plurib. annis restibili fertilitate prouc= nit.

TEMPVS.

Floret æstate & autumno, semineq́; prægnãs est.

TEMPERAMENTVM.

Blitum frigidũ & humidum in secundo ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Blitum oleris vice in cibum venit. Aluo vtile est, nullam tamen medicamentosam vim obtinet.

EX GALENO.

Aquosum est olus, ac vti quis non absurdè dixerit, qualitatis expers, & insipidum: quapropter nō ex solo oleo garóq;, sed addito aceto sæpius meliúsq; assumitur. Nonnihil etiam ad leuigandā aluū momenti affert, verùm idipsum perquam exiguū est, quoniā nulla ipsis acris nitrosáve adest qualitas, quæ aluum ad excretionem irritare possit. Liquet etiam quod minima ab ipso alimonia in corpus dimanet.

EX PLINIO.

Blitum iners videtur ac sine sapore aut acrimonia vlla. Vnde cōuiciū fœminis apud Menandrum faciunt mariti. Stomacho inutile est. Ventrē adeò turbat, vt cholerā faciat aliquibus. Dicitur tamen aduersus scorpiones potum è vino prodesse, et clauis pedum illini. Item lieni & temporū dolori ex oleo. Hippocrates menstrua sisti eo cibo putat.

DE BVNIADE. CAP. LXIII.

Napus bunias satiuus nobis Nauet, & eius semen Nauette.

NOMINA.

B *βουνιάς Græcis, Romanis Napus, Germanis* Steckrub (Gallicè Nauet, ou Naueau) *appellatur. Buniadis autē appellationē à tumēte figura quā præ se fert, Græci deduxerūt. Nanq; radix Napi buniadis in amplitudinē excrescit, & in rotundum extuberat. Cliuos siquidem, colles, verrucosaq; loca βουνοὺς nominant.*

Napus Bunias quare dictus. *βουνοί.*

G E-

GENERA.

Napi buniadis, quē Galenus & alij veteres in Raporum sensum reponunt, duo sunt genera. Vnum satiuum, quod forma proximè ad Brassicam tertiæ speciei accedit, radicemq; oblongiorem obtinet, Germani huius generis Napos, Trucken steckruben *nominant: Alterum syluestre, quod foliis suis Erucæ non dissimile est, radice ampliore, & rotundiore. Germanicè* Naszsteckruben *appellantur eius generis Napi.*

Napus Bunias satiuus.

Syluestris

FORMA.

Folia habet Rapi, leuiora, Erucæ modo laciniata, caulem cubitalem, interdum altiorem, rotundum, flores luteos, Brassicæ proximos, semen in siliquis, radicem oblongam.

LOCVS.

Bunias gaudet frigidis locis.

TEMPERAMENTVM.

Cum easdē quas Rapum vires habeat Bunias, necesse est idem etiam vt obtineat temperamentū. Est itaque Napus bunias in secundo ordine calidus, & in primo humidus.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix Buniadis elixa, flatus creat, minus tamē quàm Rapum nutrit. Semen eius potum letalia venena inefficacia reddit. Miscetur antidotis. Radix etiam eius sale condîtur.

EX GALENO.

Easdem

Easdem quas Rapa vires obtinent. Vide itaque caput de rapis.

DE BOTRY. CAP. LXIIII.

Botrys herba hic frequēs, diuersa à frutice quē Piment vocamus. Blattaria & vua crispa nobis ignotæ.

NOMINA.

Βότρυς *Græcis*, Botrys *Latinis appellatur. Officinis & vulgaribus herbariis incognita. Germanis haud ineptè* Traubenkraut (*Gallicè* Du Pyment) *nominabitur*. Botrys *verò dicta est à semine, quòd racematim ramulis adnascitur.*

Botrys vnde dicta.

FORMA.

Herba tota est lutea, fruticosa, sparsa, multaq; alarum caua habens. Semen totis ramulis adnascitur. Folia Cichorio *similia obtinet, totaq; valde odorata est, ideoq; vestibus apponitur. Ex qua quidē descriptione omnibus manifestum fit, herbā cuius picturam exhibemus esse legitimam* Botryn: *vniuersa enim herba ad luteum colorem vergit, fruticosa est, & multis stolonibus fusa, foliis* Cichorii, *odoratis, semine circa ramulos totos in racemos collecto nascente. Quid multa? nulla est prorsus nota, quæ illi non appositißimè quadret.*

LOCVS.

Nascitur circa profluentes aquas & torrētes. In Germania tamen, quod equidem sciam, non nisi sata prouenit.

TEMPVS.

Augusto et Septẽbri ad maturitatẽ maximè peruenit: quibus etiã mensibus, vt Ruellius annotauit, venalis herba per Parisiẽsium vrbẽ defertur. Odoris enim gratia Galli vestimentis, pãnis, & linteis curiosè interponũt. Apud Germanos tamẽ eius herbæ nulla est gratia, quòd illis hactenus ignota fuerit.

TEMPERAMENTVM.

Calidã & siccã esse Botryn amaritudo eius quæ gustui occurrit, facilè monstrat. Itẽ vis eius incidendi, quæ illi propter calorem, tenuitatemq́; inest.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

In vino pota orthopnœas lenit.

EX PAVLO.

Planta est admodũ odorata, quæ cum vino pota non nisi recta ceruice spirantibus auxiliatur.

EX PLINIO.

Medetur orthopnoicis.

DE BARBA CAPRI. CAP. LXV.

NOMINA.

QVo nomine veteribus Græcis et Latinis hæc herba vocata sit, nobis nondum compertum est. Neque enim Pycnocomon est, quòd à descriptione illius prorsus abhorreat. Quare Barbam caprinam interea donec certius nomen nacti fuerimus, nũcupabimus, à florum nimirum figura, quæ caprinam barbam referre videtur. Germanicè Vuald geiszbart, vt eam segregaremus ab altera einsdem nominis, quæ non in sylvis, vt hæc ipsa, nascitur,

Hæc herba non est Pycnocomon.

Barba capri cur dicta.

nascitur, sed in pratis & senticetis, appellare nobis placuit.

FORMA.

Caulem habet tricubitalẽ, angulosum, folia Castaneæ aut Corylo similia, in ambitu serrata, flores candidos, exiguos, racematim cõpactos, instar barbæ canæ dependentes, radicem nigram, lignosam, intus candidam. Flores eius in iulos abeunt.

LOCVS.

Prouenit in obscuris syluis, & vallibus nonnunquam minus apricis.

TEMPVS.

Floret Iunio mense, ac subinde semen profert.

TEMPERAMENTVM.

Calidam & siccam esse hanc herbam facilè ex gustu deprehenditur: miram enim amaritudinem, in radice potißimum, gustata exhibet.

VIRES.

Abstergit haud dubiè expurgátque, & quæ in venis est, craßitiem incîdit. Quamobrem menses ducit, educendóque, ex thorace & pulmone, puri auxiliatur. Et in summa, siue crassa in eis pituita, siue pus, siue aliud quippiam contineatur eiusmodi, expurgat. Hac vtique ratione & morbo comitiali cõpetit. Extrinsecus illita & imposita, tumores ex pituita ortos discutit.

DE BLATTARIA. CAP. LXVI.

NOMINA.

Num

NVm Græcis authoribus cognita hæc herba fuerit, nondum compertum habeo. Plinius certè libro xxij. cap. ix. Blattariam nominat. Inuenit autem nomen hoc Latinum, à colligendis in se blattis. Ideoq; conuenientißimo nomine Germanis appellabitur Schabēkraut (Gallicè Herbe vermineuse semblable à Boillon blanc.) Blattariæ vnde dicta.

FORMA.

Plinius loco iā citato Blattariā sic pingit: Blattaria est similis Verbasco herba, quæ sæpe fallit pro ea capta foliis minus cādidis, cauliculis pluribus, flore luteo. Ex qua pictura satis constat, herbā cuius picturā damus esse Blattariā: sic enim Verbascum mentitur, vt pro eo sæpius ab imperitis decerpatur. Et sunt nō pauci herbarij, qui hac similitudine decepti, eā inter Verbasci genera connumerent. Folia tamē, quæ minimè sunt hirsuta & candida, sed potius viridia, facilè ab hoc errore paulò attentiores reuocare possunt. Plures deniq; cauliculos habet, flores item luteos, ad Verbasci flores proximè accedētes. Folliculos quoq; lini instar, in quibus semen cōtinetur.

LOCVS.

Nascitur iuxta aquas, & fluminum ripas.

TEMPVS.

Floret Iunio & Iulio mensibus.

TEMPERAMENTVM.

Vehemens amaritudo eius satis docet esse calidam & siccam.

VI-

VIRES. EX PLINIO.

Haec abiecta blattas in se contrahit, ideoq́; Romae Blattariam *vocant.*

APPENDIX.

Non plura de huius herbae facultatibus apud probatos autores inuenio, sed haud dubiè si quis ea vti voluerit, eadem quae alia amara, in corpore nostro efficere potest. Quae qualia sint, ex capite praecedente facilè intelliges.

DE BROMO. CAP. LXVII.

NOMINA.

Βρῶμος *Graecè, Auena latinis ac Officinis, Germanis* Habern (*Gallicè* Auoyne) *dicitur.*

FORMA.

Foliis & culmo Tritico similis, geniculis intersecto. In summo verò fructum habet veluti locustas duplici crure diuaricatas, in quo semen includitur. Radicem copiosam.

LOCVS.

Paßim in Germaniae agris nascitur, ac iumētorum potius quàm hominum pabulum exiſtit.

TEMPVS.

Seritur Martio mense, metitur autem Augusto.

TEMPERAMENTVM.

Auena vt medicamentum refrigerat, Galeno autore: vt alimentum verò, eodem teste, calefacit sufficienter. Vtroque verò modo exiccat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Semen eius haud secus quàm hordeum ad cataplasmata vtile. Plus etiam ex ea sit cohibendæ aluo accõmodata. Succus eius in sorbitione acceptus, tußientibus prodest.

EX GALENO.

Auena vt medicamentum similem hordeo vim obtinet. Nam illitum desiccat, & digerit mediocriter, & sine morsu. Nonnihil etiam adstrictionis obtinet, vt ventris profluuia iuuet.

EX PLINIO.

Semen vtile ad cataplasmata atque hordeum & similia. Prodest tußientibus succus. Auenæ farina in aceto tollit næuos.

DE VVA CRISPA. CAP. LXVIII.

NOMINA.

VEteribúsne Græcis & Latinis frutex ille cognitus fuerit, me ignorare adhuc ingenuè fateor. Quare cùm nomen aliud quo hunc appellaremus in promptu non esset, vulgarem & qua omnes hodie herbarij vtuntur nomenclaturam vsurpare voluimus. Vuam autem crispam fruticem hunc dixerunt ab intortis feréque in circulũ versis (crispa alij vocant) foliis, & acinis quos producit. Quò etiam respicientes Germani nostri, Kruſzbeer, oder Kruſelbeer vocant. Latinius fortè vua intorta nuncuparetur. *Vua crispa cur dicta.*

FORMA.

Frutex est ramulis multis, aculeatus, rectoq; spinarum

narum mucrone horridus, foliis intortis ac circinatæ rotunditatis, Apij modo dissectis, flore ex herbido purpurascente, acinis candicantibus, & splendescentibus, primum acerbis, à maturitate dulcibus. Ex iis abundè constare putamus, fruticẽ hunc cuius picturam exhibemus, non esse primam, vt nonnulli arbitrantur, Rhamni speciem. Nam etsi cætera respondeant, tamen folia quæ rotunda & minimè oblonga sunt, vt Rhamni, repugnare manifestè videntur. Posset tamen citra aliquod vitæ discrimen Rhamni generibus annumerari, quòd scilicet viribus illi similis admodum sit, quas etiã illi suo loco adscribemus.

LOCVS.

In frutetis & sepibus nascitur, non tamẽ passim. Nusquam autem copiosius quàm Tubingæ luxuriat, vbi circa omnes ferè sepes sese profundit.

TEMPVS.

Veris statim initio frutex ille pubet, primũ hoc tempore folia, dein flores, ac non diu pòst acinos seu baccas acerbitate gratas profert.

TEMPERAMENTVM.

Haud dubiè idem quod Rhamnus temperamẽtum obtinet. Vt enim hic adstringit & refrigerat, sic etiam illa. Refrigerat autem in primo cõpleto, aut secundo incipiente, desiccat verò in secundo.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Folia ignibus sacris & herpetis illita auxiliãtur.

Fertur

Fertur & ramos eius foribus & fenestris appositos veneficiorum arcere maleficia. E *quibus* Dioſco*ridis verbis ſatis liquet, Vuam intortam non hoc tantùm nomine ſepibus apponi vt eaſdem muniat, atque adeò alienorum ingreſſum prohibeat, verũ etiã vt veneficia ab hortis propulſet. Vt hinc quoque colligere liceat, eiuſdem cum* Rhamno *eſſe facultatis.*

EX GALENO.

Herpetes ſanãt, & eryſipelata non magnopere calida. Porrò *ad hæc teneris vtendum eſt foliis.*

DE BALSAMINE. CAP. LXIX.

Balſamine eſt in hortis religioſorum S. Germani frequens, Gallus Merueile à mirandis eius effectis, quæ in momordica ſcribit Pandectarius in fine.

NOMINA.

QVo *nomine veteribus tum* Græcis *cũ* Lati*nis appellatæ ſint hæ plantæ, me ignorare ingenuè fateor.* Puto *autem illis planè fuiſſe incognitas, quòd de iis ne verbum quidem apud eoſdẽ ſcriptum inueniatur.* Hodie Balſami*nes nomine vocant. Cauſam indicabimus paulò pòſt.Germani ad Latinam nomenclationem alludentes,* Balſamkraut, *haud (arbitror) ineptè appellabunt.*

GENERA.

Duo Balſamines genera damus. Prim*ã, quã nos* Prima *certioris diſcriminis gratia marẽ fecimus,* Ligures *Balſami-*

Hierosolymitanum pomum. Charantia. Padani Balsaminam vocant, Hierosolymitanũ pomum Hetruria, Mirabile Gallia, vulgus Italorum Charantiam, quoniam septi modo in hortis fenestrisq; per cancellos opere topiario facilè digeratur. *Altera Balsamĩe. Balsaminum.* Alteram, quam fœminam nominauimus, Itali neutro genere Balsaminum appellant, priori quidem quòd ad fructũ attinet similis, nisi quòd minor est, in aliis dißimilis: neque enim foliis, neq; etiam floribus respondet. Vtraque planta visu pulcherrima est, vt hoc saltẽ nomine pingi meruerint. Etsi præstet etiam harum habere picturas, vt de iis plura inuestigandi posteris occasio aliqua sit.

FORMA.

Primæ. Prima tenuibus prælongísq; flagellis vltro citróque reptãtibus euagatur, foliis Vitis albæ seu Bryoniæ, articulatioribus, exilibus pampinis ex alarum sinu prodeuntibus, quibus illigantes sese cancellatim vicinis implicant pergulis: flore cucumeris ex albo in luteum languescente, turbinato vtrinque fructu, carnosa cute, & per versus verrucosa, ac rigidioribus bullis intumescente, cucumeris sylucstris pusilli similitudine, puniceus maturo color, chartilago intus punicea vel lutea, sanguineúsque succus. Pomum maturitate dißilit, inanitásq; confracto patet, semina intus pomi formam referentia continẽs.

Alterius Altera caulem habet craßißimũ, Portulacæ aßimilem, in herbaceo colore rubescentem, Folia Salicis, in ambitu incisis, flores magnos, purpureos, instar

ſtar Conſolidæ hodie regalis vocatæ herbæ caudatos, fructum priori non diſsimilem, primo herbaceũ, dein pallidum luteúmve, piloſum, qui maturitate diſsilit, inanitáſque confracto apparet, ſemina intus aliquot lenticulæ ferè figura continentem.

LOCVS.

Non niſi ſatæ in Germania proueniunt. Sed iam in multorum hortis plantatæ naſcuntur.

TEMPVS.

Floribus & fructibus prægnantes ſunt Auguſto & Septembri menſibus.

TEMPERAMENTVM.

Idem quod Telephium temperamentum, potiſsimum alteram, obtinere arbitror. Quare in ſecundo ordine intenſo, aut certè principio tertij exiccare, nec inſigniter calefacere, primo nimirum ordine, eſt veriſimile.

VIRES.

Ex primi generis Balſamines ſeminibus oleũ exprimitur, ad vulnera, quod in Corollario ſuo annotauit doctiſsimus Hermolaus, præcipuum. Nõnulli pomum oleo prius imbutum aliquot dies inſolant, deinde vel fimo, vel terra tantiſper obruunt, dum prorſus intabuerit, ſic Balſami vires glutinãdis vulneribus adſciſcere pollicentur, inde tractum Balſaminæ vocabulũ. Quid multa? in vulneribus ſanãdis Telephio non inferiores eſſe coniicio, hincq; Balſaminas appellatas. Nos tamen de iis peculiarem *Balſamine vox vnde nata.*

o ij *expe-*

experientiam nullam habemus. Poterunt itaque alij, si lubet, earundem virium facere periculum.

DE GLYCYRRHIZA. CAP. LXX.

Glycyrrhiza Gallis partibus transpositis Rhiza glyceia, Riglice.

NOMINA.

Liquiritia. *Glycyrrhiza vnde dicta.* *Scythica radix.*

Γλυκύῤῥιζα *Græcis, Dulcis radix Latinis, Liquiritia officinis, Germanis* Suszholtz *(Gallicè* Erculisse, ou rigolisse*) dicitur. Nomẽ tum apud Græcos, tum etiam Latinos à dulcedine, qua radix eius prædita est, inuenisse notius est, quàm vt dici debeat. Theophrastus nono de plantarum historia libro, Scythicam nominauit radicẽ, quòd in Scythia circa Mæotim paludem plurimum proueniat. Sunt etiam qui* ἄδιψον *vocitent, quòd sitim retenta in ore arceat.*

FORMA.

Breuis frutex est, ramos binûm cubitorum altitudine spargens, in quibus folia densa, Lentisco similia, pinguia, tactuq; glutinosa, Florem fert Hyacintho similem. Fructum pilularum Platani magnitudine, asperiorem tamen, siliquas Lentis modo rubescentes, breuesq; habentem. Radices illi sunt longæ, colore buxeæ vt Gentianæ, subacerbæ, sed dulces, quæ Licij modo in succum coguntur & densantur. Hæc delineatio ita Liquiritiæ hodie vocatæ quadrat, vt nulla penitus sit nota quæ in illa nõ reperiatur. Fruticosa enim est, ramos, bicubitales emittens,

mittens, foliis lentiscinis, densis, pinguibus, tactuq; sequaci lentore glutinosis. Flore Hyacinthi, fructu pilularum Platani crassamento, sed asperiore, siliquas Lentis figura, & breues habente. Radicibus prælongis, buxeo colore, & dulcibus.

LOCVS.

Plurima & optima in Capadocia ac Ponto nascitur. Multa præterea nec ignaua aliquot Germaniæ nostræ locis, Pabẽbergẽsi præsertim agro, IOACHIMI *nostri Camerarij viri doctißimi patria, producitur.* Et *hodie nusquã ferè non seritur in hortis. His quæ semel comprehenderit, tam pertinaci fertilitate cohæret, vt vix vnquã poßit radicitus extirpari, tam restibili fœcunditate regerminat.*

Pabenbergensis ager Glycyrrhiza fœcũdus.

Ioach. Camerarius.

TEMPVS.

Carpitur Septẽbre mense, quando semine prægnans est, aut vergiliarum occasu. Flores suos Iulio mense profert.

TEMPERAMENTVM.

Natura eius nostræ temperaturæ familiaris est: nam tale monstratum est esse id quod dulce est. Sed quum adstrictio quædam adiuncta sit, vniuersum eius temperamentum quantum ex caliditate & adstrictione est, tepidæ potißimum caliditatis fuerit, quamproximè ad symmetrum temperatúmve accedens. Porrò quum etiam dulcis sit, humida quoque sit oportet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Succus radicis ad arteriæ exasperationes vtilis est. Oportet autẽ vt linguæ subditus eliquescat. Ardori stomachi, & ad iecinoris thoracísque vitia prodest. Vesicæ scabiem, & renum vitia cum passo potus emendat. Idem eliquatus sitim restinguit. Vulneribus prodest circunlitus. Cõmãducatus stomacho succurrit. Radicum recẽtium decoctum ad eadem conuenit. Radix verò sicca in puluerem trita, pterygiis commodissimè inspargitur.

EX GALENO.

Huius fruticis radicũ succus in primis vtilis est, similiter vt eius radices dulcis, simulq; modicè adstringens. Proinde asperitates lenire potest, nõ solùm in arteria, verumetiam scabra vesica, idq; temperaturæ mediocritate. Quoniã autem temperie quoque humidum est quod modicè dulcè est, iure sanè sitim arcens medicamentum est, nimirum modicè humidum, simul & natura humana frigidius. Refert Dioscorides, radicem siccam ad leuorem redactam, pterygiorum illitu idoneum esse remedium.

EX THEOPHRASTO.

Dulcis & Scythica radix vtilis ad suspiria, & tussim siccam, atque in totum thoracis laborantis medicamẽto commoda redditur. Quin & ex melle vlceribus mederi potest. Sitim quoque extinguit, si teneatur in ore. Qua de causa tum ea, tum Hippace, Scythas decem & duodecim dies degere, & vitam prorogare affirmant.

EX

EX PLINIO.

Radicis vsus in subditis decocta ad tertias, cætero ad mellis crassitudinem, aliquando & tusa. E quo genere & vulneribus imponitur, & faucium vitiis omnibus. Itē voci vtilissimo succo, sicut spissatus est linguæ subdito: itē thoraci & iecinori. In ore habētes sitim non sentiūt: ob id quidā Adipson *appellauerūt eam, & hydropicis dedere ne sitirēt. Nō parum auxilii confert iis qui perpetua siti excruciantur: ideo commanducata & stomatice est, & vlceribus oris inspergitur, sæpe & pterygiis. Sanat vesicæ scabiem, renum dolores, condylomata, vlcera genitaliū. Dedere eam quidam potui in quartanis drachmarum duarum pondere, & pipere, hemina aquæ. Commanducata sanguinem sistit ex vulnere. Sunt qui & calculos ea pelli tradiderunt.* Adipson.

DE GALEOPSI. CAP. lxxi.

Galeopsis tibi pingitur nostra cataria.

NOMINA.

Γαλήοψις, ἢ γαλιόβδολον Græcè: Galeopsis, *Vrtica iabeo Latinè, vulgò & officinis* Scrophularia maior, Ficaria, Millemorbia & Castrangula *dicitur.* Germanicè Kraunuuriz, Sauuurz groſz feiguuart Zenkrant. *Appositè autem Galeopsis appellatur, nomine ex græco & latino cōposito, quod eius flores prorsus galeæ aspectū referāt. Aut si græca cum latinis componi haud possunt,* γαλήοψις *cum* η *& nō* ι, *vt habent multa exēplaria,* *Scrophularia maior.* *Galeopsis cur dicta.*

ria, scribendum erit, vt idem valeat ac mustelæ aspectum referens: flores enim non dißimiles esse capiti illius animalis videntur. Et *ita legendum esse Plinius etiam testatur, qui Galeopsin hanc nominat herbam.* Scrophulariam *autem à curãdis strumis, quas scrophulas vocant recentiores, dixerunt.*

FORMA.

Totus cum suo caule & foliis frutex Vrticæ similis est, leuiora tamen habet folia, & cum teruntur grauiter odorata. Flores illi tenues, & purpurascentes. Huius *delineationis notæ in vniuersum omnes, nulla prorsus reclamante, herbæ quam vulgus Scrophulariam maiorem nominat, conueniũt. Frutex enim est qui ad humani corporis ferè longitudinem interdum assurgit, foliaq; Vrticæ habet, sed læuiora, & quæ trita grauem fundunt odorem. Flores tenues, atque purpurascentes. Respondet etiã locus natalis, vt ex sequentibus patebit. Esse autẽ veterum Galeopsin vulgi Scrophulariam maiorẽ, præter ea quæ iam diximus, manuscriptus quoque codex euidenter ostendit, in quo pictura ita Scrophulariã refert, vt nemo sit qui eam non agnoscat. Huc accedit quòd in descriptione, quam ex Dioscoride desumpsit, aperte testatur Scrophulariam maiorem alio nomine dictam esse Galeopsin & Galeobdolon. Neque facultates discrepant, sed vtrãque similes sunt, adeò vt haud dubiè veterũ Galeopsis, recentiorum herbariorum sit Scrophularia maior.*

maior. LOCVS.

Nascitur circa sepes, semitasq́;, & in areis ædificiorum paßim. TEMPVS.

Colligitur Iunio & Iulio mensibus, tum enim potißimum floret.

TEMPERAMENTVM.

Desiccat, extenuat, & discutit, adeoq́; partium est tenuium, id quod amaritudo quã in gustu præ se fert, satis indicat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Folia, succus, caulis & semen, duritias, carcinomata, strumas, parotidas & panos disiiciunt. Oportet autem bidie cum aceto tepidum cataplasma imponere. Fouentur & decocto eius vtiliter. Ad nomas, gangrænas, & putrescentia cum sale illita prosunt. EX PAVLO.

Galeopsis, quam alii Galeobdolon appellant, vrticæ similis herba est, maiorem tamen læuorem habet, & odorem grauem. Scirrhosos tumores dißipat & emollit. Itẽ ad nomas cataplasmatis modo illita confert. EX PLINIO.

Galeopsis folia caulesq́;, duritias & carcinomata sanant ex aceto trita & imposita. Item strumas, panos & parotidas discutiunt. Ex vsu est & decocto succo fouere. Putrescẽtia quoq; & gãgrænas sanãt.

APPENDIX.

Recentiores etiam Scrophulariæ tribuũt facultatem sanãdi vlcera putrescẽtia, & mariscas. Succum

cum eius mederi deformitati faciei iam ferè elephanticæ tradũt, vt inde satis constet à Galeopsi nõ diuersam esse. Semen in expellendis & enecandis lumbricis esse efficax adiiciunt, id quod ab eius amaritudine non abhorret.

DE GALLIO. CAP. lxxii.

Gallium à florum pallidorum & odororũ copia, floraſtre dicitur, aliis aspergula minori, quòd aspergilli formam habeat.

NOMINA.

Gallion vnde dictũ.

Γάλλιον, ἢ γαλλέριον, ἢ γαλάτιον *Græcis, Gallion Latinis. Officinis, vt multæ aliæ optimæ herbæ, neglecta et incognita est. Germanis* Vnser liebẽ frauuen Vueg oder Vual, oder betſtro (*Gallicè* Petit muguet) *dicitur.* Nomen *inuenit ex eo quod vim coagulandi, ac spissandi lactis habeat.*

FORMA.

Ramulos rectos, & folia Aparinæ similima habet. Florem in summo luteum, tenuem, frequẽtem, valde odoratum.

LOCVS.

Nascitur in aruis et humidis palustribúsve locis.

TEMPVS.

Iunio & Iulio potissimum mensibus floret.

TEMPERAMENTVM.

Gallium siccum est & subacre.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Flos eius ambustis illinitur, & sanguinis profluuia cohibet. Idẽ cerato rosaceo miscetur, insolatúrque

que donec albescat, & sic laßitudines recreat. Radix venerem stimulat.

EX GALENO.

Galliū inde adeò nomen sortitum est suum, quòd lac coagulet. Facultatem obtinet exiccatoriam & subacrem. Flos eius sanguinis profluuiis competere videtur, & ambustis mederi. Est autem boni odoris, & coloris lutei.

DE GLECHONE. CAP. lxxiii.

Pulegiū in syluis & locis æditis luxuriat.

NOMINA.

Γλήχων, ἢ βλήχων Græcè, Pulegiū Latinè vocatur, Officinæ latinū nomē retinēt. Germanicè Poley (Gallicè du Pouliot) Blechona autem appellarunt, quòd gustatum à pecore cū floret, balatū concitet. Id quod Plin. li. xx. capite xiiij. autore, de syluestri verè dicitur. Pulegium verò, quòd eius flos recens incensus pulices interficiat. Blechon.

GENERA.

Plinius & Apuleius duo Pulegii faciunt genera, alterum fœminam, alterum marem: nec alia ratione differre scribunt, nisi quod mas cādidū, fœmina verò purpureum florem habeat. Dioscorides Pulegium masculum, quod satiuum alio nomine in Dictamni descriptione vocat, duntaxat depingit. Syluestre autem secundam Calaminthæ speciē facit, quam latini propriè Nepetam nominant, vt suo loco dicemus. Satiuum Pulegiū. Syluestre.

FOR-

FORMA.

Pulegium mas seu satiuum, cuius picturam damus, fruticosum assurgit, & ad cubiti altitudinem increscit, maximè si sit quo sustêtetur: foliis Sampsychi, surculis hirsutis, rubicantibus, & per interualla purpureo flore orbiculatim coronatis.

LOCVS.

Prouenit locis cultis & aquosis: semelq; satum diutina durat ætate. TEMPVS.

Carpitur dum floribus prægnãs est, id quod Iulio & Augusto mensibus accidit.

TEMPERAMENTVM.

Pulegium quum acre & subamarum sit, valde tum excalefacit, tum extenuat, ideóque in tertio ordine calidum & siccum esse statuunt.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Extenuat, calefacit, & concoquit. Potum mẽses, secundas, & fœtus trahit. Cum melle & aloe potum, ea quæ circa pulmonem sunt, educit, & conuulsis auxiliatur. Nauseas stomachíque morsus cum posca potum lenit. Atram bilem per aluum educit. Cum vino potum venenatorũ morsibus succurrit. Defectos animo cum aceto naribus obiectũ recreat. Siccatum & in puluerem tritum crematúmque gingiuas firmat. Illitum cum polenta inflammationes omnes mitigat. Podagris per se confert vsquedum rubescat cutis. Cum cerato varos tollit. Lienosis cum sale vtiliter illinitur. Decoctũ

eius

eius prurigines si eo lauantur sedat. Inflationes, duritias, & conuersiones vuluæ in desessionib. iuuat.

EX GALENO.

Pulegium calefacere abundè magnum est testimonium, quòd illitum rubrificat, & quòd, si quis diutius toleret, exulceret. Extenuare verò satis indicat quum humida, crassa & lenta ex thorace et pulmone excreatu facilia faciat, mensésq; moueat.

EX PLINIO.

Magna societas cum Mentha, ad recreandos defectos animo, Pulegio cum surculis suis in ampullas vitreas aceti vtrisque deiectis. Qua de causa dignior è Pulegio corona vertigini quàm è rosis, cubiculis nostris pronunciata est. Nam & capitis dolores imposita dicitur leuare. Quin & olfactu capita tueri contra frigorum æstusq; iniuriam, et à siti traditur: neque æstuare eos qui duos è Pulegio surculos impositos auribus in sole habeant. Illinitur etiam in doloribus cum polenta & aceto. Nauseas cum sale & polenta in frigida aqua pota inhibet. Sic et pectoris ac ventris dolorem. Stomachi autē ex aqua item rosiones sistit, et vomitiones cum aceto et polenta. Intestinorum vitia melle decocta & nitro sanat. Vrinam pellit ex vino, et si aminæum sit, & calculos, et interiores omnes dolores, ex melle et aceto sedat. Menstrua & secundas, vuluas cōuersas corrigit, defunctos partus eiicit. Comitialibus in aceto cyathi mensura datur. Si aquæ insalu-

bres

bres bibendæ sunt, tritum inspergitur. Salsitudines corporis si cum vino tradatur minuit. Neruorũ causa & in contractione, cum sale, aceto & melle confricatur episthotono. Bibitur ad serpentium ictus decoctum. Ad scorpionum, in vino tritum, maximè quod in siccis nascitur. Ad oris exulcerationes, ad tußim efficax habetur. Flos recentis incẽsus, pulices necat odore. Xenocrates Pulegii ramum lana inuolutum, in tertianis ante acceßionem olfactandum dari, aut stragulis subiici, & ita collocari ægrum, inter remedia tradit.

EX SIMEONE SETHI.

Pulegiũ attenuat & calfacit vehementer, quapropter humida & crassa in thorace, & in pulmone humida & glutinosa iuuat, & vt excreentur efficit. Cum vino albo coctum & potum, calidumq́; syncerũ menses prouocat. Extrinsecus illitũ ischiadicis, & aliis partibus frigore affectis auxiliatur.

DE GENTIANA. CAP. LXXIIII.

Gentiana ex monte Iura huc cõuehitur.

NOMINA.

γεντιανὴ, *græcè* Gẽtiana *latinè appellatur.*

Nomen apud oẽs officinas retinet. Germanicè Entzian, oder Bitteruurtz *(Gallicè* Gẽtiane) *nominatur. Sic à Gentio Illyriorũ rege, qui in bello primus eius vires reperit, dicta est.*

Gentiana vnde dicta.

FORMA.

Folia Gentianæ iuxta radicẽ erumpunt iuglandi

di aut Plantagini similia, subrubētia: sed quæ à medio caule, præsertim autem cacumine prodeūt, breuioribus incisuris secta sunt. Caulis illi inanis, leuis, *digiti crassitudine, binûm cubitorum altitudine, geniculis intersectus, ex maioribus interuallis folia proferens.* Flores eius *lutei primum calycibus conclusi, postea intumescētes explicantur.* Semen in *calycibus obtinet latus, leue, glumosum, ad* Spondilij *semen accedens.* Radicem *mittit longam, similem* Aristolochiæ *longæ, crassam, & amaram.*

LOCVS.

Nascitur in altissimis montium cacuminibus, vmbrosis locis & aquosis. Plurima *verò & copiosissima sub* Alpinis *montibus in* Illyrio, *& in mōte* Farremberg *haud procul à* Tubinga *sito.*

TEMPVS.

Floret *æstate,* Iunio *potissimum mense, dein* Iulio *semen producit.*

TEMPERAMENTVM.

Amaritudo immensa satis monstrat radicem eius esse calidam & siccam.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Gentianæ radix calefactoriam & adstringentē vim habet. Venenatorū *morsibus succurrit, duarū drachmarū pondere cū pipere, ruta & vino pota.* Succi *drachma, laterum doloribus, ex alto cadentibus, ruptis et cōuulsis opitulatur.* Hepaticis, *stomachicis pota cum aqua subuenit.* Radix *collyrij mo-*

do

do subdita fœtus eiicit. Vulneraria est, imposita vt lycium, vulneribusq; sinuatim depascentibus, potissimum succus, medetur. Oculis inflammatione laborantibus illinitur. Pro meconio collyriis acribus miscetur succus. Radix alphos abstergit. Contusa radix diebus quinque aqua maceratur, postea in eadẽ decoquitur, dũ aquæ radices superstant emineántve: deinde vbi refrixerit aqua linteolo percollatur, iterúmque decoquitur, dum mellis craßitiem contrahat: demum in vase testaceo reconditur.

EX GALENO.

Radix Gentianæ herbæ admodũ efficax est quũ opus est extenuatiõe, purgatione, abstersione, obstructionis liberatione. Nec mirum si hæc poßit, quum impensè amara sit. EX PLINIO.

Vsus in radice & succo. Radicis natura est excalfactoria, sed prægnantibus non bibenda. Præcipuè aduersus angues duabus drachmis cum pipere & ruta, vini cyathis sex, siue viridis siue sicca pota prodest. Tanta huic vis est, vt iumentis etiam non tußientibus modo, sed ilia quoque trahentibus auxilietur pota. Stomachum corroborat ex aqua pota. Farina eius ex aqua tepida fabæ magnitudine pota, interancorum vitiis occurrit. Radix trita vel decocta, à ruptis, conuulsis, et ex alto deiectis potatur. DE GLYCYSIDA. CAP. lxxv.

Pæonia mas & fœmina nobis frequens, solam pingis fœminam.

NOMINA.

Γλυκυσίδη, ἢ παιονία Græcis, Pæonia & Casta herba Latinis dicitur. Nomen Pæoniæ in officinis seruat. Germanis Peōszblum, Konigzblum Gichtuurtz, Benignenrosz, Venedischrosz, Benedictenrosz, Pfingstrosz. (Gallicè Piuoine) vocatur. Glycysida porrò dicta est quòd grana mali punici acinis similia habere videatur. Nā sidia mali punici grana à Bœotis nominantur. Pæonia ab eius inuētore medicinæ peritissimo, Pæone appellata est. Glycysida vnde dicta. Pæonia cur dicta.

GENERA.

Duo eius genera sunt, mas & fœmina. Mas in vulgaribus herbariis Niniuenuurtz, fœmina verò Peonienblum, aliisq; nominibus Germanicis paulò antè cōmemoratis nuncupatur. Iidē, magno errore Pæoniam à Pionia differre putant, atq; adeo diuersis etiam capitibus, imò & viribus disiungūt. Ferēdus tamen is error esset, nisi vtrique etiam herbæ, hoc est, Pæoniæ & Pioniæ, duplex genus assignarent, marem nimirum & fœminam, cùm tamē sub vna Pæoniæ nomenclatura, vtrunq; genus Dioscorides & alij veteres complexi sint. Error herbariorum.

FORMA.

Caulis duorum ferè dodrantum altitudine nascitur, multas propagines habens. Mas Iuglandi nuci folia similia obtinet: fœmina verò smyrnij modo diuisa. Summo caule siliquas quasdam Amygdalis

P i similes

ſimiles profert, in quib. quum aperiuntur, grana rubra, multa, exigua, punici mali acinis ſimilia inueniũtur, ĩ medio nigra, purpurea, quinq; aut ſex. Radix maris digiti craßitudine, dodrãtali vero lõgitudine, guſtu adſtringens, alba. Fœminæ propagines ſoboléſve ſeu glandes ſeptem aut octo, vt Aſphodelus habet. Ex qua ſiquidem deſcriptione abũdè liquet, Pæoniam quæ paßim in hortis naſcitur, & cuius hîc picturam damus eſſe fœminã, quod eius folia Smyrnij modo ſint laciniata: & quòd radix ſeptem aut octo veluti glãdibus conſtet. Reliquæ notæ, potißimum quòd in ſiliquis grana alia rubẽtia, alia nigra ſint, vtrique generi communes exiſtunt.

LOCVS.

Naſcitur in altißimis montibus, & paßim hodie, fœmina potißimum in hortis prouenit.

TEMPVS.

Maio floret menſe.

TEMPERAMENTVM.

Pæonia radicem habet leuiter adſtringentem cũ quadam dulcedine. Si verò pluſculum dentib. mãdas, acrimoniam item quampiam ſubamaram ſubeſſe percipies, id quod in radice etiã noſtratis Pæoniæ, quam fœminam eſſe diximus, deprehendes. Pæoniæ verò in vniuerſum temperamentum tenuium eſt partium, exiccatorium, haud tamen inſigniter calidum, ſed aut ſymmetrum, aut paulò calidius.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Datur radix mulieribus à partu non purgatis. Cit menses Amygdalæ magnitudine pota. Ventris doloribus cum vino pota auxiliatur. Regio morbo correptis prodest, renum ac vesicæ doloribus. Decocta in vino & pota, aluũ sistit. Seminis grana rubra decem aut duodecim pota in vino austero, nigro, rubentem fluxionem sistit. Stomachicis & erosionibus comesta prosunt. A pueris pota et comesta, initia calculorum eximunt. Grana nigra nocturnis suppreßionibus, ephialtas nominant, vuluæ strangulationibus, & vteri doloribus in aqua mulsa aut vino quindecim pota, opitulantur.

EX GALENO.

Radix Pæoniæ menses cit ex mulsa Amygdalæ quantitate pota. Sanè tundere eam oportet ac cribrare, & sic inspergere. Expurgat etiã iecur obstructum & renes. Sed hæc efficere nata est quà acris & subamara est, quà verò quiddam etiam adstrictiorum obtinet, fluxiones ventris sistit. Oportet autem tunc in austerorum vinorum quopiam eã decoctam bibere. Est omnino resiccatoria vehemẽter, vt nõ desperauerim eam ex collo pueris suspensam, meritò comitialem morbum sanare. Equidem vidi puellum quandoque octo totis mensibus morbo comitiali liberum, ex eo quo gestabat radicem tempore. Vbi autem fortefortuna quod à collo suspensum erat decidisset, protinus morbo Historia.

correptus est: rursusq; suspenso in illius locum alio, inculpatè postea se habuit. Visum verò est mihi satius esse denuò id certioris experiētiæ gratia detrahere, id quum fecissem, ac puer iterum esset conuulsus, magnam ac recentem radicis partem ex collo eius suspendimus, ac deinceps prorsum sanus effectus est puer, nec postea conuulsus. Rationabile itaque erat aut partes quaspiam à radice defluentes, ac deinde per inspirationem attractas, ita affectos locos curare, aut aerem à radice assiduè mutari & alterari. Nam hoc pacto succus Cyrenaicus columellam phlegmone affectam iuuat, & Nigella fricta palàm destillationes & grauedines desiccat, si quis eam in calidum linteum rarum liget, assiduéque calorē ex ea per inspirationem quæ per nares fit, attrahat. Quinetiam si compluribus linis, maximè marinæ purpuræ, collo viperæ inieceris, illis viperam præfocaueris, eáque postea cuiuspiā collo obuinxeris, mirificè profuerit tum tonsillis, tum omnibus iis quæ in collo expullulant.

EX PLINIO.

Pæonia medetur Faunorum in quiete ludibriis. Rubra grana rubentes mēses sistunt quindecim ferè pota in vino nigro. Nigra grana vuluis medētur, ex passo aut vino totidem pota. Radix omnes ventris dolores sedat in vino, aluúmque purgat. Sanat opisthotonum, morbum regium, renes, vesicam. Matricem autē et stomachū decocta in vino, aluumq; sistit.

sistit. Estur etiam contra malum mentis, sed in medēdo quatuor drachmæ satis sunt. Grana nigra auxiliantur & suppreßionibus nocturnis in vino pota quo dictum est numero. Stomacho verò & erosionibus, et esse ea et illinire prodest. Suppurationes quoque discutiuntur recentes nigro semine, veteres rubro. Vtrunque auxiliatur à serpente percußis, et pueris contra calculos incipiente stranguria.

DE GERANIO. CAP. LXXVI.

Gerania omnia hîc frequentia.

NOMINA.

Γεράνιον Græcè, *Geranium Latinè, vulgò & herbariis Rostrum ciconiæ appellatur. Geranium autem à gruini capitis imagine, quæ summo eius plantæ capitulo inest, Græcis aptißima similitudine dictum est. Sic recentioribus à ciconiæ rostri effigie, Rostrum ciconiæ nominatum est.* — *Rostrum ciconiæ. Geraniū vnde dictum.*

GENERA.

Duo Geranij Dioscorides tradit genera. *Primum quod longioribus rostris, & in mucronem acuminatis constat.* Hoc hodie *officinis & herbariis* Acus *pastoris &* Muscata, *Germanis verò* Storckenschnabel *dicitur. Alterum quod maluæ folia habet,* Pes *columbinus vulgò nominatur. Sūt qui turpiter aberrantes,* Amomum *esse existimant. Germanicè* Taubenfusz, oder Schartenkraut *appellatur. Præter hæc duo alia adiecimus genera, inter quæ id quòd tertium ordine est, foliis Artemisiæ* — *Primum genus. Secundū. Amomū non est Pes colūbinus. Tertium.*

misiæ tenuifoliæ vel Chærephyllo simile existit, Robertiana. *herba* Roberti *&* Robertiana *à nonnullis, haud dubiè à superstitione aliqua* Diui, *qua superior ætas mirificè imbuta fuit, appellatur,* Germanicè Ruprechtskraut. Quartũ. *Quartũ folia obtinẽs laciniata,* Germanicè *ꝓ certiori discrimine* Kranich halsz *vocari potest.* Quintũ. *Quintum, quòd folia* Ranunculi *habet, gratia dei nominatur,* Germanicè Gottes Sextum. gnad, *ab insigni in sanãdis vulnerib. effectu. Sextum, quod forma quarto generi simillimum est, nec ferè ab illo nisi sola magnitudine foliorum, florum & radicis distat,* Germanicè Blutuurtz, *à rubro colore aut mirifica in sistendo sanguinis profluuio facultate vocatur.*

FORMA.

Primi. *Geranium primũ caules habet à radice rubẽtes, lanuginosos, folia* Anemones, *diuisuris incisa, flores purpureos, & in cacumine caulium fastigia capitulis ciconiæ aut gruum cum rostellis longitudine acus emicantia.* Radicem *oblõgam & subrotundã* Secundi. *dulcemq;. Alterum vt præcedens caules tenues, rubẽtes à radice statim, lanuginososq; obtinet, folia maluæ similia, candidiora, flosculos subpurpureos, capitella gruini capitis modo rostrata, radicẽ tenuẽ* Tertij. *& oblongam. Tertium caules habet à radice rubescentes, lanuginosos, geniculatos, saporis & odoris iniucundi, folia* Chærephyllo *aut* Artemisiæ *tenuifoliæ similia, flores purpureos, capitella gruini capitis modo rostrata, radicem intus viridem, &*

adstrin-

adstringentē. Quartum cauliculos itidem vt reliqua rubentē, lanuginosum, folia laciniata admodum, flores purpureos, ex quibus capitella gruini capitis instar rostrata, & in iis semina quinque nascuntur: radicem intus candidam, extrà subluteā. Quarti.

Quintum reliqua omnia magnitudine excedit, caules emittit oblongos, rotundos, modicè lanuginosos, à radice statim rubentes, folia Ranunculo *similia, flores ferè cæruleos, capitella præcedenti* Geranio *similia, radicem crassam & longam, multis exiguis radiculis veluti capillamentis quibusdam fibratam.* Quinti. *Sextū ramos habet tenues, lanuginosos, folia laciniata, tenuia, flores in summo purpureos ex quibus, vt in quarto, capitella gruini capitis formam referentia proueniunt. Radicem extrà & intus rufam.* Sexti.

LOCVS.

Omnia Geranij *genera in incultis proueniūt. Primum passim in campestribus, & nonnunquā inter segetes nascitur. Alterum in colliculis. Tertium in vmbrosis locis & dumetis. Quartum in agrorum limitibus, & iuxta sepes. Quintum in pratis. Sextū in locis montosis & saxosis.*

TEMPVS.

Primum statim inter initia veris Aprili *mēse flores suos ostendit, & subinde per integram æstatem. Alterum, tertium, & quartum,* Maio *mense florēt. Quintum* Iunio *&* Iulio *mensibus, quemadmodum etiam sextum.*

TEMPERAMENTVM.

Omnium folia & radices, primo excepto, cuius radix dulcis est quodãmodo, atque adeò discutiendi vi prædita, adstringunt ac siccant.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix Geranij primi in vino drachmæ pondere pota, vteri inflationes discutit. Secundum nullũ habet in medicina vsum.

EX PAVLO.

Geranium quod foliis respõdet Anemones, radicem habet esculentam, quæ cum vino drachmæ vnius pondere sumpta, vteri inflationes dissoluit. Altera Geranij species in re medica inutilis est.

EX PLINIO.

Primæ Geranij speciei radix, reficientibus se ab imbecillitate vtilissima. Bibitur contra phthisin drachma in vini cyathis trib. bis die. Itẽ contra inflationes, quæ & cruda idẽ præstat. Succus radicis auribus medetur. Opisthotonicis semen drachmis quatuor cum pipere & myrrha potum.

APPENDIX.

Etsi secundũ Geranij genus à Dioscoride aliisq; nonnullis, tanquã nullius in medicina vsus damnatum sit, tamen posterior ætas quotidiana experientia in sanandis vulneribus & fistulis, eius ac reliquorum etiam mirum esse effectum comperit: proinde eas herbas his ipsis in potu mirificè conferre tradunt. Et certè nõ mirum est earũdem vires olim

fuiſſe ignoratas, cùm & aliarum multarum plantarũ facultates, quas conſtat eſſe hodie notiſſimas, veteribus fuiſſe incognitas, notius ſit quã vt demõſtrari debeat. Antiquus quoq; herbarius, prædictorũ Geraniorum folia magnam vim obtinere in glutinandis vulneribus, & articulorum doloribus leniẽdis tradit. Primi autem radicem mouendi vrinam facultatem habere ait, ideóque calculoſis, ſtranguriæ & difficultati vrinæ prodeſſe. Tertium genus ad oris, mammillarum, pudendorúmque vlcera ſananda vnicè conducit. Reliqua ſimiliter ad glutinanda vlcera mirificè proſunt. Nullum verò ad ſanguinem vndecunque emanantem compeſcendum præſtãtius ſexto eſt: vnde etiam Germani, vt comprehenſum eſt, Blutuurtz hoc eſt, ſanguinariã radicem appellare voluerunt.

DE GONGYLE. CAP. LXXVII.

Rapum ſatiuum Auberuillianum Pariſiis commendant radice tuberoſa multum & terra extãte. Rapum ſylueſtre nobis cum Dioſcoride Rapontium dicitur.

NOMINA.

Γογγύλη ἢ γογγυλὶς *Græcis, Rapum Latinis & Officinis, germanis* Ruben (*Gallicè* Naueau rõd) *appellatur. Græci autem à figura eius, quæ plerunque rotunda eſſe ſolet, vocabulũ detorſerunt. Nanque quòd in rotunditatem coactum eſt, vel in orbem circumagitur,* γογγύλον *dixerunt.* *Gongyle quare dicta.* γογγύλον. Rapa

Rapa vnde. Rapa verò, quòd ex terræ rure, quasi ruapa, Varrone teste nominata est.

GENERA.

Rapi duo sunt genera. Vnum satiuum, quod simpliciter Germani Ruben vocant. Estq; id iterum duûm generum. Vnum candidum, quod Germani etiam Vueisruben vocant: & alterum rubrum, Rot ruben iidem appellant. Alterum syluestre, quod vulgus Rapunculum, quasi paruum rapum, Germani Rapuntzeln nominant. Rapunculus.

FORMA.

Rapum satiuum caule & foliis raphano simile est: floribus verò & siliquis, in quibus semen profert, Napis aut Braßicis. Syluestre frutex est cubitali altitudine, ramosum, in summo leue, folia nimirum leuia habens digitali latitudine, aut maiora. Semen in calyculatis fert siliquis: dehiscentibus verò seminum inuolucris, alia intus capitum specie est siliqua, ĩ qua semina parua nigrá sunt, sed quæ fracta intus albicent. Flos eius in purpureum vergit colorẽ. Radix digitalis ferè est. Quæ delineatio prorsus alludit ad hanc herbam quam vulgus Rapunculum nominat: siquidem cubitalis est, fruticosa, ramosa, folio digitali, nigro in siliquis semine, quod cùm frangitur album intus apparet. Flos etiã purpurei coloris est, radixq; digiti magna ex parte magnitudine constat. Syluestre rapum.

LOCVS.

Satiuum

Satiuum solum putre & solutum desiderat. Syluestre in aruis nascitur passim.

TEMPVS.

Satiuum rapum floret æstate, ac siliquatur subinde. Syluestre autem verno quidē tempore priusquam in caulem attollitur, acetariis frequenter inseri solet, erutum radicitus cum foliis suis iam recens enatis, quo sanè tempore à pueris etiam agnoscitur. Deinceps verò exit in caulē & adolescit, ac Iunio mense flores, ac subinde semina profert.

TEMPERAMENTVM.

Rapa calida sunt in secundo ordine, & humida in primo.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Satiui rapi elixa radix nutrit, inflat, carnem flaccidam generat, venerem stimulat. Decocto eius podagræ ac perniones fouentur. Ipsa etiam radix trita illita prodest. Si verò quispiam in excauata radice rosaceum ceratum feruenti cinere liquefecerit, exulceratis pernionibus proficiet. Asparagi eius decocti eduntur ciendæ vrinæ accommodi. Semen in antidota & theriaca, præsertim quæ dolores mitigare possunt, aptè additur. Potum venenis aduersatur. Venerē concitat. Muria conditū, comestum minus nutrit, sed appetentiam excitat. Syluestre rapum miscetur medicamentis quæ ad detergendam faciem reliquumq; corpus, ex lupinorum, aut tritici, aut lolii, aut erui farina conficiuntur.

EX

PLANTARVM HISTORIAE EX GALENO.

Rapi semen venerem excitat, vtpote spiritũ flatuosum procreans. Sic & radix concoctu difficilis est, inflátque & semen generat. Succus ex ea in corpus digestus, temperato craßior est: ideóque si quis vltra modum esitauerit, & maximè si perfectè conficere eam nequeat, crudum succum in venis congeret. Ad alui deiectionem nec conferre quicquam, nec officere dixeris, potißimum quando bene fuerit percocta, vt quæ longam elixationem requirat, optimaq; fit bis decoctionem perpessa. Sin crudior ingeratur, concoctioni pertinacius resistet, pariet inflationes, & stomachum infestabit, nonnunquam etiam mordere illum non verebitur.

EX PLINIO.

Rapo vis medica inest. Perniones feruens impositum sanat. Item frigus pellit è pedibus aqua decoctum. Et ius feruens podagris etiam frigidis medetur. Et crudum tusum cum sale cuicunque vitio pedum. Semen illitum & potum in vino, cõtra serpentes & toxica salutare esse proditur. A multis verò antidoti vim habere in vino & oleo. Democritus in totum ipsum abdicauit in cibis propter inflationes. Diocles magnis laudibus extulit, etiam venerẽ stimulari ab eo professus. Item Dionysius: magísq; si eruca condiretur. Tosta quoque articulorum dolori cum adipe prodest. Syluestri ad leuigandam albicandámve cutem in facie totóque corpore, vtũ-

tur

tur mixta, vrina pari mensura. Eius succus circa messem exceptus, oculos purgat, medetur caligini admixto lacte mulierum.

EX SIMEONE SETHI.

Admodum nutriunt rapa, vrinam ciunt, inflãt; genitale semen gignunt, fauces leniunt atque thoracem. Crebrior illorum vsus crassum humorẽ generat, et obstructiones iecoris parit. Ventrẽ nec sistũt, nec mouent. Si cum aceto & sale edantur, appetentiam excitant. Horum semen tritum & haustũ magna copia, venerem suscitat. Fertur quòd si quis hoc ipsum semen cum Calamintha & Lemnia terra commixtũ sumat, eo die neque veneno, neq; morsu venenati animalis lædi. Appensum inguinũ morbis peculiari quapiam proprietate medetur.

DE GINGIDIO. CAP. LXXVIII.

NOMINA.

Γιγγίδιον Grecè, *Gingidium Latinè, officinis Chærefolium, germanicè* Kerbelkraut (*Gallicè* Du cerfueil) *dicitur. Chærefolium autẽ, Græca voce & Latina coalescentibus in vnum nomen, ob id dictum est, quòd foliis luxuriet. Ne tamẽ vocabulorum vicinitas aliquam pariat confusionem, imperitóque lectori nomẽclationum similitudo imponat, sciendum est officinarum Chærefolium diuersum esse à Chærefolio Plinii.*

Chærefolium.

Chærefoliũ vnde dictum.

FORMA.

Herba est syluestri Pastinacæ similis, tenuior tantum

tùm & amarior. Radicula subcandida, amaricante. Vnde satis liquet herbam quam hodie Chærefolium nominant, esse Gingidium. Nam erraticæ Pastinacæ folium æmulatur, aliquanto tenuius, radicula subalba, amaricante, floribus candidis, semine in siliquis exiguis oblongo, angusto & acuminato.

LOCVS.

Paßim hodie in hortis colitur.

TEMPVS.

Maio mense floret, & subinde semen profert.

TEMPERAMENTVM.

Sicut gustu amaritudinem & adstrictionẽ præfert, sic temperamento quoque ipso caliditatem & frigiditatem. Secundum verò vtranque qualitatem desiccatorium in secundo ordine est: vnde iterum colligi potest, Chærefolium esse Gingidium, quod ipsum gustui amarorem & adstrictionem euidentißime repræsentet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Crudum & coctum olerum modo esui idoneum est. Editur etiam sale condîtum seruatúmve. Stomacho vtile. Vrinam ciet. Decoctum eius cum vino potum, vesicæ accommodum est.

EX GALENO.

Estur Scandicis modo. Stomacho mirè vtile siue crudum, siue elixum libeat sumere. Longioris decoctionis impatiens est. Nonnulli ipsum ex garo oleóque esitant. Alii vinum aut acetum adiiciunt, ac

multo

multo sic magis stomacho cōducit. Cū aceto assumptum, fastidiosos ad cibum inuitat. Perspicuum verò est hanc herbam medicamentū magis esse quàm cibum, quippe quæ & adstrictionis & amaritudinis non obscuræ nec exiguæ particeps est.

EX PLINIO.

Coctum crudúmque stomachi magna vtilitate estur. Siccat enim ex alto omnes humores eius.

APPENDIX.

Facultates iam commemoratas etiam Chærefolio suo tribuunt recentiores: scribunt enim mirificè conferre ventriculo, ciendisq́; mensibus, & vrinæ in vino decoctum, vt iterum hinc constet à Gingidio non esse diuersum.

DE GENISTA. CAP. lxxix.

NOMINA.

GENISTA *latinis rei rusticæ scriptoribus & Plinio nominatur. Officinis & barbaram sectantibus medicinam,* Genesta *&* Genestra. *Germanis* Ginst vel Genist (*Gallicè* Du Genet) *appellatur. Genistam autem vocāt haud dubiè quòd genu modo flexilis ad nexus sit: vel, vt aliis placet, quia genibus medeatur dolentibus. Alia autem est à Sparto, quòd hoc virgas habeat longas sine foliis, vt suo dicemus loco, illa autem minutis foliis scatet.*

Genesta. Genista vnde dicta. Genista nō est eadem cum Sparto.

FORMA.

Genista fruticat ramis herbaceis, scabris, foliis minutis

nutis scatentibus, flore luteo, apibusq; gratissimo, semine lenticulis haud absimili, quod siliquis innascitur, radice subluteа.

LOCVS.

Perarida loca amat, ideoq; in syluis & iuxta syluas nascitur. TEMPVS.

Floret Maio et Iunio mense, ac subinde in siliquis hirsutis semen profert.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit & siccat in altero ordine, id quod amaritudo quam gustata refert, & eius facultates abunde docent.

VIRES. EX PLINIO.

Semen Genestæ purgat Ellebori vice, drachma & dimidia pota in aquæ mulsæ cyathis quatuor ieiunis. Ramis similiter cum fronte in aceto maceratis pluribus diebus & tusis, succum dant ischiadicis vtilem, cyathi vnius potu. Quidam marina aqua macerare malũt, & infundere clystere. Perũguntur eodem succo ischiadici, addito oleo. Quidã ad strãguriam vtuntur semine. Genista tusa cum axungia, genua dolentia sanat.

APPENDIX.

Ex iam cõmemoratis verbis perspicuum omnibus fit, Sparto & Genistæ, nõ obstãte quòd forma nõnihil distẽt eandem inesse facultatem: vt enim Spartum pituitam per superna & inferna purgare potest, sic etiam Genista. Hinc adeò fit vt eius seminis

hodierno

hodierno tempore contra podagram magnus sit vsus. Vrinā etiam amaritudinis ratione mouet, & quia incidendi & extenuandi facultatem habet, lapidē tum in renibus, tum in vesica cōfringere, vt etiam recentiores tradunt, potest. Strumas denique atque alios tumores discutere posse iidem scribunt.

DE GENISTELLA. CAP. lxxx.

Genistella nobis frequens.

NOMINA.

P*Riori non admodum dißimilem herbam nō-nulli Genistellam vocant, quòd scilicet Genista exilior et humilior sit. Germanicè appellari potest,* die stechende Ginst. *Alii vocant* Erdpfrymē, oder klein streichblumen (*Gallicè* petit Genet) *Sunt qui non sine magno errore pro Genista vtantur, quum facultatibus diuersis prædita sit. Sunt qui rosmarinum aculeatum nominent, quòd eius folia Rosmarino ferè similia sint.* *Genistella* *Rosmarinus aculeatus.*

FORMA.

Frutex est Libanotidis coronariæ, quā Rosmarinum vocant, penè folio, sed rigido ac pungente, flore luteo, piso non dißimili. semine in exiguis siliquis rufo, radice sublutea.

LOCVS.

Nascitur in arenosis locis, secus vias.

TEMPVS.

Maio mense flores luteos producit, quibus pastæ apes improbum mel conficiunt.

TEMPERAMENTVM.

Adstringentem cum amaritudine facultatẽ possidet, ac proinde valenter, simulq́; citra mordicitatem exiccantem. VIRES.

Semen eius serpentibus aduersari tradunt. Decoctum foliorum, profluuium menstruorum sistit. Idem etiam potum ventris fluori succurrit. Et vt rem in pauca contraham, idẽ Genistella, quod Hippuris seu Cauda equina potest.

DE GNAPHALIO. CAP. lxxxi.

NOMINA.

Cẽtũculũ. Centuncularis herba.

Γναφάλιον *græcis, Centunculum aut Centuncularis herba latinis nominatur. Officinis ignota.* Germanis Rhurkraut *appellatur. Gnaphalium verò vocata est hæc herba, Galeno autore, à candidis mollibúsque eius foliis, quibus* ἀντὶ γναφάλων *hoc est, pro tomẽtis vtuntur. Gnaphalion itaque dicitur, quasi tomentitia. Centunculum autem dixerunt, quòd cẽtonibus cum tomento maxima sit cognatio. Germanicam nomenclaturam ab eius facultate aduersus dysenteriam illi inditam esse nemini non notum est.*

Gnaphalium quare dictũ. Centunculus cur vocata.

GENERA.

Duûm esse videtur generum: vnum enim paulò latioribus ac candidioribus foliis constat: alterum verò tenuioribus & minus candidis, quódque flores in summitate ac cacumine tantùm profert. Verùm cùm forma parum admodum, facultatibus verò

verò nihil distent, nos vna pictura genus vtrunque complexi sumus. FORMA.

Candida & mollia Gnaphalium obtinet folia, atque adeò tomentitia, floresque luteos, radicem vero capillatam ac tenuem, vt pictura ipsa monstrat. LOCVS.

Vulgaris herba vbique scatens Gnaphalium, in locis siccis potißimum, interdum etiam pinguibus proueniens. TEMPVS.

Iunio & Iulio mensibus floret.

TEMPERAMENTVM.

Adstringit atque adeò exiccat Gnaphalium.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Gnaphalii foliis aliqui pro tomento vtuntur. Tamen faciunt hæc ipsa in austero vino pota ad dysenteriam.

EX GALENO.

Folia Gnaphalii mediocriter adstringunt, ac proinde quidam id exhibent ex austerorum vinorum quopiam dysentericis.

EX PLINIO.

Datur in vino austero ad dysenteriam, ventris solutiones, mensesq; mulierum sistit. Infunditur autem tenasmo. Illinitur & putrescentibus vlcerum.

DE DIPSACO. CAP. lxxxii.

Dipsacus satiuus & erraticus nobis est.

NOMINA.

q ÿ Διψακος

Virga pastoris. Δίψακος Graecis, Labrum veneris, Carduus veneris Latinis, Virga pastoris officinis, & Cardo fullonũ dicitur. Germanis Kartendistel Bubenstrel, Vueberkarten (Gallicè Chardon à carder, Aliis Verge à Bergier, ou Chardon à Foullon) Dipsaci autem nomen à contrario invenit, quoniam concauo alarum sinu rorem vel imbrem recipiat, quo velut ad abigẽdas sitis iniurias abutitur. Labri veneris nomenclationem à carinato foliorum habitu contraxit, quae se anfractuosa sinuantia ambage, peluis vel lauacri speciem constituunt, & intra se humorem nunquam non retinent. Virga pastoris haud dubiè dicta est, ob longas virgas, quibus cardui ad poliendos pannos vtiles insident, quas pastores fortè sumunt, & ea parte qua possit manu capi aculeis nudãt, reliqua autem aculeata parte gregem ducunt. Carduus verò fullonius cœpit appellari, quòd ea rudes pannos velut echino quadam expoliunt, detractísque floccis concinnãt. Errat mirum in modum Serapionis interpres, qui sub Virgae pastoris nomine, Polygonon Dioscoridis delineat.

Dipsacus vnde dicta.

Labrũ veneris.

Virga pastoris.

Carduus fullonius.

Serapiõis interpres perstringitur.

GENERA.

Duũm est generum. Vnum quod à fullonibus in hortis plãtatur, alterũ quod sua sponte passim prouenit. Differunt inter se hac quidem ratione, quòd primum folia latiora & profundius in ambitu incisa, flores candidos, echinataq; capitula magis aculeata habeat: alterum contrà angustiora & minus

nus laciniata folia, flores purpureos, capitulaq; minus aculeata obtinet. Nos discriminis illius ratione habentes, primi generis appellauimus Dipsacum album, alterius verò Dipsacum purpureum, ad florum nimirum respicientes diuersitatem.

FORMA.

Aculeatarum generis est hæc herba. Caulem habet altum, spinis horrentem, folia caulem amplectentia, lactucæ similia, in singulis geniculis bina, oblonga, aculeis armata, quæ in dorsi medio veluti bullas intus & extrà spinosas habent, concauo quoque in geniculis cõiungũt sinu, quo aquæ, rores, et imbres asseruãtur, vnde Dipsaci quasi sitientis nomen traxit. In cacumine caulis, singulis surculis capitulum vnum echino simile inest, oblongum, aculeatum, quod postquam exaruerit candidum apparet. Dissectum per mediam medullam caput, vermiculos habet. Quod si itaque contempleris eam quã herbarii hodie Virgam pastoris & Carduum fullonum nominant herbam, offendes omnes huic notas respondere. Siquidem hæc pastoria virga profert caulem binûm cubitorum, imò qui sæpiuscule supra hominis altitudinem increscat, spinis horridum, geniculatum, folia lactucæ, in singulis geniculis bina, prælonga, aculeata, quorum toruli bullantibus turgent spinis, dorsoq; nocentibus aculeis rigent, carinato alarum sinu, qui peluis vel labri modò roris & imbris pluuii capax sit. Gnaræ la-

ticis huius auiculæ, cùm solis ardentißimus opprimit æstus, huc appelluntur ad satianda sitis desideria, illis facta bibēdi potestate anfractu liberalem potum ministrante. Scaporum fastigia echinato minātur vertice, resupina hamulorū flexura, mucronibusq; leuiter vncinatis, quibus rude lanificiū aspero ductu leuigatur. Singuli echini è rotundo in oblongum quodantenus turbinantur, inter quorū spicula candicans aut purpureus emicat flos. His dissectis in medullo vermiculos idētidem nobis in autumno quum exiccari incipit, licet inuenire. Vermiculus autem albus est, qui per cauitatem echini dimouetur, & in caudicem transit. Hyeme etiā eundem videre licebit antequā præ frigore moriatur, Imò etiā veris initio in quibusdam vermiculi à nobis reperti sunt, partim viui, partim mortui.

Vermiculi in echinis Dipsaci inuenti.

LOCVS.

Nascitur humectis locis, iuxta riuos aquarum & fontes: quapropter nonnulli Dipsacon à Græcis nominatum esse arbitrantur.

TEMPVS.

Carpitur in æstate, Iunio & Iulio potißimum mensibus.

TEMPERAMENTVM.

Dipsaci spinæ radix ex secundo ordine exiccantium est, habetq; nonnihil abstersorium.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Huius radix cum vino decocta & tusa vsq; dū

cerati

cerati craßitudinè accipiat, impoſita rimas fiſtu-láſq; ſedis ſanat. Oportet autē *medicamentū hoc æ-rea pixide recondere. Ferunt præterea formicis & verrucis penſilibus remedio eſſe. Vermiculi capitis eius in folliculo clauſi & collo aut brachio appēſi, quartanas ſanare produ̅tur.* EX PLINIO.

Sanat rimas ſedis, item fiſtulas decocta in vino radice vſq; dū ſit craßitudo ceræ, vt poßit in fiſtulā mitti. Item verrucas omnium generū. Quidam & alarum, quas modò diximus, ſuccum iis illinunt.

APPENDIX.

Aliæ facultates quæ à Serapionis interprete & aliis recentioribus illi conceduntur, non ſunt genui-næ, ſed ſpuriæ, & Polygono *adſcribendæ.*

DE DAPHNOIDE. CAP. LXXXIII.

NOMINA.

ΔΑφνοειδὴς *græcè,* Daphnoides *latinè nomi-natur, officinis & noſtræ ætatis herbariis, græcam imitantibus vocem,* Laureola. *Germanis* zeilant, & zeidelpaſt (Gallicè de la Laureol-le) *nuncupatur.* Dapnoides *autem &* Laureola, *à* Lauri *forma & ſpecie, quam in foliis & fructu refert, dicta eſt.*

Laureola.

Daphnoi-*des vnde dicta.*

FORMA.

Frutex eſt cubitalis, ramos cōplures habēs lori in-ſtar flexiles, à medio ſurſum verſus folioſōs. Cortex *ramos veſtiens admodū glutinoſus lentúſve eſt.* Fo-*lia* Lauro *ſimilia, molliora tamē, tenuiora, nec faci-*

lè fragilia, os & fauces erodentia, incendentiáque. Flores candidi. Fructus vbi ematuruerit subniger. Radix inutilis. Quæ in vniuersum omnes notæ Laureolæ hodie dictæ conueniunt. Nec obstat quòd Dioscorides suæ Daphnoidi candidos tribuat floris dissolures, cùm Laureola purpurascentes potius habeat: solet enim color secundum diuersas regiones in eadẽ sæpe herba mutari, vt fusius in Symphyto maiore dicemus. Et certè nihil incommodi erit si etiam Laureolæ flores quispiam candidos dixerit, cùm albi coloris non minor quàm purpurei in iis portio reluceat. Verisimile quoque est Dioscoridem ab extremo potius colore, quàm medio flores appellare voluisse.

Obiectio.

LOCVS.

Nascitur in montanis & syluestribus locis.

TEMPVS.

Floret primo statim vere antequã folia erũpũt. Fructum autem autumno profert.

TEMPERAMENTVM.

Calida est admodum & sicca.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Ducit per inferna pituitosa siccum aut recens Daphnoidis folium. Vomitus & menses cit. Commanducatum capitis pituitas elicit. Sternutamenta itidem mouet. Purgant etiam seminis eius pota grana quindecim.

EX PLINIO.

Daphnoi-

Daphnoides siue syluestris laurus aluũ soluit, recenti folio vel arido drachmis tribus cum sale & hydromelite manducata. Pituitas extrahit folium & vomitus. Stomacho inutile. Sic & bacca quinadenave purgationis causa sumuntur.

APPENDIX.

Animaduertendum hoc loco mirum in modum errare officinas, propterea quòd foliis Daphnoidis pro Mezereon, quæ tamen Græcorum est Chamælea diuersa admodum à Daphnoide, vtantur: & eius fructu pro cocco cnidio, quòd fructum Thymelææ esse notius est quàm vt demõstrari debeat. Sic in manifestißimis cæcutire solent officinæ, pulchrè interim ad eos errores conniuentibus medicis, non minus quàm illi, rei herbariæ imperitis. Thymelæan verò nõ esse laureolam hodie appellatam herbã, ex eo colligi potest, quod hæc ipsa, Dioscoride autore, linum nonnullis nominata sit, non alia quidem ratione, quàm quòd satiui lini similitudinem referat, cui quàm dißimilis laureola sit, nemo non nouit. Sunt etiam qui ad hanc similitudinem respicientes, in hodiernum vsque diem linum syluestre appellant. *Officinarũ error.* *Thymelæa nõ est Laureola.*

DE DRYI. CAP. LXXXIIII.

NOMINA.

Δρῦς Græcis, *Quercus* Latinis & *officinis*. Germanis Eychenbaum (*Gallicè* Vng Chesne) *appellatur*.

FOR-

FORMA.

Notissima est arbor Quercus, procera, crassiore & asperiore caudice, ramosa, foliis profundè laciniatis. Glandes producit optimas, & grãdissimas, gallas item & viscum. Radix eius latissimè circũiacentem terram amplectitur.

LOCVS.

Passim in syluis aliisq; locis nascitur.

TEMPVS.

Vere quidem germinat, sed tardius multis aliis arboribus. TEMPERAMENTVM.

Desiccat, adstringit & excalfacit paulò infra media, in genere scilicet eorum quæ tepida sunt.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Quercus omnis adstrictoriam facultatem habet, præsertim id quod inter corticem & caudicem mẽbranæ simile clauditur: quinetiam membrana putamini glandis subiecta, Decoctũ ex iis datur dysentericis & sanguinem excreantibus, & in pessis tritum cõtra fluxiones mulierum apponitur. Glandes idem possunt. Vrinam ciũt, capitis dolorem, & flatus comestæ pariunt. Resistunt esitatæ venenatorum ictibus. Decoctum corticis cum lacte bubulo potum, contra toxica prodest. Crudæ autem tritæ & illitæ inflammationes leniunt. Ad malignas duritias, & malefica vlcera cum adipe suillo salso cõueniunt. Galla fructus est quercus. Aliqua omphacitis appellatur, parua quidem, præ se ferẽs formam

in digitis articulorum, solida, nullo foramine pernia. Altera *leuis, plana, perforata.* Eligi *debet omphacitis quæ efficacior est.* Vtraque *vehementer adstringit.*Carnium *excrescentias tritæ, fluxiones gingiuarum & columellæ, atque in ore aphthas reprimunt.*Nucleus *earum cauernis dẽtium inditus, dolores sedat.* Crematæ *carbonibus donec igne flagrent, & vino aut aceto, aut oxalme extinctæ, sanguinem reprimunt.* Decoctum *earũ ad insessus vtile, contra vuluæ procidẽtias, fluxionésque.*Capillos *denigrant aceto aut aqua maceratæ.* Cœliacis, *dysentericis, cum vino aut aqua trita cõuenienter illinuntur aut bibuntur.* Vtiles *& obsoniis mixtæ, aut integræ in aqua præcoctæ, in qua aliquid coquendum sit quod ipsis conferat.* In *summa* Galla *vtendum quoties opus est adstrictione & exiccatione.*

EX GALENO.

Quercus oẽs partes adstrictoriæ facultatis participes sunt: Sed plus tamen quæ in trunci cortice membrana subest, tum quæ sub glandis putamine, ea videlicet quæ fructus carnem conuestit. Quamobrem ad fluxum muliebrem, sanguinis expuitiones, ventrisq; diuturnos fluxus, commodã esse credunt. Maximè *verò ea vtuntur decocta.* Siquidem *ego quandoque glutinasse me vulnus memini securi inflictum, quum nullum ad manũ esset medicamẽtum præter ipsius Quercus folia.* Terebam *verò in leui saxo, & vulnus cum circumiacẽtibus locis*

cis

cis illinebam. Eandem foliis vim habet & fructus Quercus, eóque medici nonnulli ad incipientes, & crescentes phlegmonas vtuntur. Nam quæ iam vehementes sunt, adstringentibus haud indigent. Galla quæ omphacitis nuncupatur, admodum acerbũ est medicamentum, plurimum terrenæ & frigidæ substantiæ particeps, per quã desiccat & reprimit fluxiones: adhæc constringit contrahítque partes laxas ac lãguidas, omnibúsque fluxionum affectibus strenuè resistit. Esto verò tertij in desiccando, secundi autem in refrigerando ordinis. Altera autẽ galla, flaua, laxa, & magna, exiccat quidẽ etiã ipsa, sed tanto, quanto acerbæ qualitatis minus est particeps. Cocta itaque ipsa per se, ac deinde trita, cataplasma nõ instrenuum est sedis phlegmonarum, ac procidentiarum. Porrò coquenda est in aqua, si modica opus sit adstrictione: sin vehemẽtiore, in vino. Et si augere insuper adstrictionẽ sit opus, vino etiã vtare austeriore. Denique gallæ combustæ sanguinis reprimendi facultatem acquirunt, ac nimirũ etiam calorem & acrimoniã ex vstione assumunt, suntq; iis quæ ignem non expertæ fuerint, tum subtiliorum partium, tum maiore desiccãdi potestate. Cæterùm quum ad sanguinis suppreßionẽ præparare eas voles, carbonibus impositas dũ vndequaq; candeant, aceto aut vino extinguere oportebit.

Vsta acrimoniã assumunt.

EX SIMEONE SETHI.

Glãdes difficilis sunt coctionis, & valde nutriũt,

tardius descendunt, crudósque humores generant, proptereaq; illarum vsum deuitari præcipimus.

DE DAVCO. CAP. LXXXV.

Dauci primum genus nobis tantùm frequens.

NOMINA.

ΔΑῦκος *Græcè*, *Daucus Latinè nominatur. Officinæ aliis & adulterinis herbis sub hoc nomine vtuntur. Germanicas appellationes in generum explicatione indicabimus.*

GENERA.

Dioscorides tria Dauci cõmemorat genera. Primum Creticũ daucũ vocat. Germanis Beruurtz, (*Gallicè* Carotte sauuage, ou panet sauuage) *propter capillatam radicem, aut quia vteri dolorẽ, qui iisdem* Bermuter *appellatur, sanat. Alterum nomine peculiari caret, foliis Laserpitio simile, Germanis* Vueiz Hirtzuurtz *dicitur. Tertium genus itidem nomine destituitur proprio, Germanis autem nonnullis* schuuartze Hirtzuurtz (*Gallicè* Ces deux autres, les herbiers appellent asiniani daucum) *nominatur.* *Beruurtz cur dicta.*

FORMA.

Creticus daucus folia Fœniculo similia habet, minora tamen & tenuiora. Caulem dodrantalem, vmbellam Coriandro similem. Flores candidos, & post hos semen acre, candidum, hirsutum, & in cõmanducando odoratum. Radicem craßitudine digitali, *Creticus daucus.*

gitali, & longitudine dodrãtali. Omnes huius descriptionis notæ, herbæ quam Beruurtz *Germani vocant conuenire ad vnguem videntur, vna duntaxat excepta: siquidẽ semen non est hirsutum. Sed quum omnia alia, atque adeò facultates etiam ipsæ respondeant, non est cur vna hæc nota nos impediat, cur minus* Creticum daucum *credamus, aut saltem* Germanicum *qui Cretico per omnia respondeat. Vel si prorsus alicui non satisfaciunt, quæ diximus, dicat planè hanc herbam esse* Seseli Creticum, *cuius etiam herbæ notæ omnes huic nostræ conueniũt, neque etiã facultates quas similes* Dauco cretico *habet, discrepant.* Alterum Apio *syluestri, vel, vt antea diximus,* Laserpitio *simile est: aromatum modo odoratum, acre, gustanti odoratum & feruens.* Tertium *foliis* Coriandro *assimilatur, flore candido, capite & semine* Anethi, *in quo vmbella erraticæ.* Pastinacæ *similis est, semine oblongo plenum, sapore vt* Cuminum *acri.*

LOCVS.

Primum in petrosis & apricis locis nascitur, nusquam verò in Germania *copiosius quàm in* Martianæ *syluæ quibusdam pratis prouenit.* Reliqua *duo genera in altis montibus gignuntur.*

TEMPVS.

Iunio & Iulio mensibus florent.

TEMPERAMENTVM.

Semen Dauci *admodum calefacit & exiccat.*

Idem

Idem etiam, sed minori efficacia, facit herba.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Omnium Daucorum semen calefaciẽdi vim obtinet. Potum menses, fœtus, & vrinas mouet. Torminibus liberat. Tusses diutinas lenit. Succurrit phalãgiorum morsibus cum vino potum. Oedemata illitum discutit. Ex aliis seminis tãtum vsus est, ex Cretico radicis etiam, quæ cum vino præsertim ad venenata bibitur.

EX GALENO.

Dauci semen efficax admodum tum mouendæ vrinæ medicamentum, tum prouocandis mensibus. Multum etiam discutere foris impositum valet. Ipsa etiam herba eandem vim obtinet, semine tamen inferiorem, nimirum ob aqueæ humiditatis misturam.

EX PLINIO.

Vehementer vrinam impellit. Creticum magis contra serpẽtes pollet. Bibitur è vino drachma vna, datur & quadrupedibus percußis, aduersatur phalangio, capitis dolori medetur, tußi subuenit, stranguriæ medetur drachma seminis. Eius radix in vino pota, dysenteriam sistit. Contusis & euersis potũ duobus obolis in mulsi cyathis tribus subuenit, aut si febris adsit, in aqua mulsa. Menses & secundas potum facilimè pellit. Calculos eiicit. Folia omnia tela infixa corpori extrahunt.

DE DRACONTIO MAGNO.

CAP.

CAPVT LXXXVI.

Dracunculus ſerpentaria vulgò.

NOMINA.

Δρακοντία μεγάλη, ἢ δρακόντιον μέγα *Græcis, Dracunculus maior Latinis, nonnul-lis Serpentaria maior dicitur. Officinis ignota her-ba*. Germani Schlangenkraut (*Galli* Serpentair, ou Serpentine) *vocant. Nomen autem à fi-gura ſumpſit: caulis enim glaber, purpureíſque re-ſperſus lituris, verſicolori facie, corpus anguinum repræſentat & æquat longitudine. Vertex quoque ſinuoſo oris hiatu linguam exerens cruentam, ca-put exprimit. Atque hinc eſt quòd veteribus etiã Romanis Colubrina ac Serpentaria nuncupata ſit: vel ſic dicta, Plinio autore, quòd è terra ad pri-mas ſerpentium vernationes exeat, rurſusq́; cum iiſdem ſe in terram recondat, nec omnino occultata ea appareat ſerpens.*

Serpentaria maior. *Dracũculus vnde dicta.* *Colubrina.*

FORMA.

Caulem habet glabrum læuumq́; rectum, bicu-bitalem, baculi craßitudine, verſicolorem, vt angui ſimilis videatur, purpureis etiam maculis abũdat. Folia fert Rumicis inflexa, & plicata. Fructum in ſummo caule racemoſum, coloris inter initia ci-neracei, poſtea quàm maturuit crocei & punicei. Radicem grandem, rotundam, candidam, tenui cortice veſtitã. Ex qua delineatione omnibus per-ſpicuum ſit, plantam eam cuius picturam exhibe-mus,

mus, esse Dracunculum maiorem. Simplici enim caule attollitur, binûm cubitûm alto, laui glabróve, recto, baculi craßitudine, versicoloribus anguiũ maculis variegato, purpureis etiã intercursantibus lituris, ita vt planè serpentis habitũ coloremq; mẽtiri videatur. In vertice comoso folia prodeũt sena septenáve, craßiore pediculo digitorum modo propẽdentia, puniceis respersa notis, Rumicis primi generis figura. E foliato scapi fastigio, vagina quædã foris herbacea prosilit, in mucronem sensim turbinata, velut erupturi partus inuolucrum, quæ cum dehiscens sese pandit, purpureum cornu in acumen fastigiatum demonstrat. Ea seminis incremento distenta dißilit in rimam, & tandem elanguescens flaccescit, subarescénsque perit relicto cornu. Cuius imam partem racemosus fructus ambit, acinis primo virentibus, dein croceo & puniceo colore rutilantibus. Radix denique magna, rotunda, alba, tenuique cortice vestita. Et in summa, nulla est prorsus nota, quæ reclamare videatur.

LOCVS.

Nascitur in opacis sepibus.

TEMPVS.

Carpitur semen cùm maturitate nigrescit. Radix per messem effoditur, hoc est, Iulio mense, aut initio Augusti.

TEMPERAMENTVM.

Dracunculus acris & amarus est, leuiculámque

quandam adstrictionem habet, vt calidam & siccam esse nullus dubitare posit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix calefaciendi vim obtinet. Tosta & elixa cum melle delicta orthopnoicis, ruptis, cõuulsis, tussibus, & destillationibus prodest. Pota cum vino venerem stimulat. Concisa & ex melle illita, vlcera maligna atque phagedænica expurgat, præsertim cum vite alba. Ex ea & melle collyria ad fistulas, & fœtus euocandos componuntur. Ad vitiligines cum melle efficaciter illinitur. Polypos & carcinomata absumit. Succus eius ad oculorũ medicamenta, item contra nubeculas, albugines, caliginemq́; vtilis est. Odor herbæ radicisq́;, recens conceptos abortu vitiat. Idem præstant triginta grana eius in posca pota. Sunt qui eius succum cum oleo aurium doloribus infudere. Quinetiam folia eius, vtpote adstringentia, vulneribus recentibus imposuere, in vino autem cocta pernionibus. Ferunt non feriri à vipera eos qui folia manibus affricuerint, aut radicem gestauerint.

EX GALENO.

Dracuntium quiddam Aro persimile habet, tum foliis, tum radice. Acre etiam est & amarum, tenuiumq́; partium. Obtinet quoque leuem quãdam adstrictionem, quæ quandoquidem cum prædictis duabus qualitatibus, acri scilicet & amara, cõiuncta est, medicamẽtum factum est, vtique maximè efficax.

efficax. Nam radix viſcera omnia expurgat, craſſos potiſſimũ & lẽtos humores extenuãs. Optimũq; remedium eſt cõtumacium vlcerum. Expurgat extergetq; ſtrenuè tum alia quæ exterſionem deſiderãt, tum alphos cum aceto. Folia quoque, vtpote ſimilem facultatẽ habentia, vlceribus, vulneribusq; recens inflictis accommoda ſunt, & quanto minus fuerint ſicca, tanto magis conglutinant: nam quæ ſicciora ſunt, viribus ſunt acrioribus quàm vt vulneribus cõueniant. Creditum eſt caſeum humidum ſi illis foris tectus reponatur, ob tẽperaturæ illorum ſiccitatem, à putredine cõſeruari. Fructus valẽtior eſt, non foliis tantùm, ſed & radice: proinde & cãcros, & polypodas eliquare creditus eſt. Succus quoque eius vitia oculorũ expurgat. Dracõtij radicem bis térve elixã, quo omnem exuat medicamẽtoſam vim, in cibo interdum Ari modo exhibemus, quum craſſi ac glutinoſi thoracem pulmonemq; infeſtantes humores fortiore vi expellendi veniunt.

EX PLINIO.

Omnino habentem Dracunculum ſerpentes fugiunt. Ideo percuſſis prodeſſe in potu maiorẽ aiũt: vt & menſes, ſi ferro non attingatur, ſiſtat. Succus eius & aurium dolori prodeſt. Reliquas facultates in Ari deſcriptione offendes. Videntur enim veteres Arum cum Dracunculo minori miſcuiſſe.

APPENDIX.

Hæc eſt vera Serpentaria quo officinis vtẽdum

erit,& minimè ea quam alio nomine Bistortam vocant. Nam viribus planè ab ea quæ genuina est dißidet, vt suo etiam loco monuimus. Quare non est cur deinceps eandem medicamētis quæ thoraci expurgando adhibentur admisceāt medici, sed hāc potius, cuius picturam oculis subiecimus.

DE DAPHNE ALEXANDRINA. CAP. LXXXVII.

Laurus Alexandrina bißlingua & bonifacia, mihi ex Germania delata visa est qualis hic pingitur.

NOMINA.

Δάφνη ἀλεξάνδρεια, ἢ ἰδαία græcis: Laurus Alexandrina, aut Idæa latinis, officinis Vuularia, nonnullis Bonifacia, multis etiā Pagana lingua, Germanis zapflinkraut, hauckatt, & auffenblatt dicitur. Theophrastus appellat ἐπιφυλλόκαρπον, quòd fructum super foliis ferat. Alexandrinam autem laurum dictam putamus, quòd Alexander victor ea vsus fuerit. Hinc est quòd Apuleius hanc victorialam nominet, quòd nimirum victores ea pro Lauro in triumphi & victoriæ signum vterentur: quanquam in eo capite Daphnoidis cum Victoriala confundat. Idæa verò ab Ida monte, quo in loco speciosior & copiosior nascatur.

Vuularia. Epiphyllocarpos. Alexandrina laurus cur dicta. Victoriala. Idæa.

FORMA.

Folia Rusco seu Myrio sylvestri similia habet, maiora

maiora tamen molliora & candidiora. Fructum in mediis foliis fert rubentem, Ciceris magnitudine. Ramos spargit à terra dodrantales, & aliquādo ampliores. Radicem Rusco similem, maiorem tamen, odoratam: & molliorem. Ex qua sanè delineatione satis perspicuum fit, eam herbam cuius picturam damus, esse Laurum Alexandrinam. Folio siquidem Myrti syluestris, sed vt Plinius lib. xv. cap. xxx. ait, acutiore, molliore, & candidiore, fructu inter folia rubro, magnitudine Ciceris, ramulis à terra sparsis dodrantalibus, radice syluestri, Myrto proxima, odorata & molli.

LOCVS.

Nascitur in locis montanis, & in Ida monte, vt comprehensum est, speciosissima. Nunc adfertur ex inferiore Pannonia, atque in nonnullis hortis plantata prouenit.

TEMPVS.

Fructum in æstate in medio folij, in geniculo alterius folij quod maiori supernascitur, profert.

TEMPERAMENTVM.

Calida & sicca est, id q̃d gustus euidēter mōstrat. Siquidem gustātibus acris simul & subamara est.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix eius pota pondere senum drachmarum cum dulci vino, difficulter parientibus, & stillicidio vrinæ laborantibus succurrit. Sanguinem quoque menstruum elicit.

EX GALENO.

Pota tum vrinas, tum menses prolicit.

EX PLINIO.

Celeres partus facit, radice pota trium denariorum pondere, in vini dulci cyathis tribus. Secundas etiam pellit mensesq́;, eodem modo pota.

APPENDIX.

Recentiores in faucium vlceribus, & humecta supra modum columella vtũtur. Hinc *est quod nõnulli appendant hanc herbam pueris, vt nimia illorum humiditas exiccetur.*

DE EPHEMERO NON LETALI. CAP. LXXXVIII.

Ephemerum non lethale quod nonnulli Hemerocalles, alij Lilium cõuallium, alij grand Muguet dicunt.

NOMINA.

Ἐφήμερον, ἢ ἶρις ἀγρία Græcis, *Ephemeron, Iris syluestris Latinis dicitur. Cùm autem Galeno, Paulo, & Dioscoride testibus, duo sint Ephemeri genera, alterum, quod Colchicon à natali solo dicitur, interficiens, de quo suo loco plura: alterum quod non letale est, & præcipuo nomine Ephemerum dicitur, hic de secundo, nempe non interficiente, nobis sermo duntaxat erit. Ephemerum autem nominatum est, non quod eadem die iugulet (nulla enim ei vis mortifera inest) sed quòd flos illius confestim marcescat, nec longius vnò & altero die cõmoretur.*

Ephemeri duo genera.

Ephemerum cur dictum.

moretur. *Vulgus & officinæ Lilium conuallium, Liliũ conuallium.*
quod in opacis & lucis nascatur, appellant. *Ger= manì* May enblumle(*Gallicè* du Muguet.)

FORMA.

Caulem & folia Lilio *similia habet, tenuiora tamen.Flores candidos amarósque. Fructum mollem.Radicem vnam digitali craßitudine,longam, adstringentem,odoratam. Quæ siquidem delineatio ita herbæ illi quam vulgus* Lilium conuallium *nominat, conuenit, vt nulla prorsus in ea sit nota, quæ ei non respondeat.Caulem enim & folia* Lilij *habet,sed tenuiora. Flores candidos & suauiter olentes,gustu amaros.Fructum mollem,colore puniceum, asparagi fructui non dißimilem. Radicem singularem digiti minimi craßitudine,longam,adstringentem & odoratam. Nec obstat quòd nũquã aut rarißimè apud nos reperiatur radix quæ minimi digiti craßitudinem æquet.* Dioscorides *enim cùm alicui herbæ aut radici mensuram tribuit, id facit vt maiori parti indiuiduorum illius speciei quadret,nec adeò statam mensuram aßignat,quin quandoque infra aut supra hanc esse poßit. Cui hoc etiam accedit, quòd magnitudô secundum diuersas regiones in vna eademque herba sæpe variatur, ita vt nihil mirum sit radices nostri* Ephemeri, *paulò quàm illius quas* Dioscorides *vidit, minores esse.* Obiectio diluitur.

LOCVS.

Nascitur in sylvis & vmbrosis locis.

TEMPVS.

In Maio mense flores illius magna copia erumpunt, ac mox iterum euanescunt atque decidunt. Deinde Iulio mense fructus profertur Asparago haud dissimilis, vt dictum est.

TEMPERAMENTVM.

Mistæ est temperaturæ, Galeno teste, nempe repellentis & discutientis, quia scilicet radix adstringit, floresque amari sunt.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Huius radix in dentium doloribus remedio est, si decocto eius colluuntur. Folia in vino decocta & illita, œdemata & tubercula, quæ nihil adhuc puris contraxerunt, discutiunt. πύον *enim & non* ὑγρὸν *legendum, vt ex Galeno liquet.*

EX GALENO.

Ephemerum nō illud letale, quod etiam Colchicum nominãt, sed alterum, quod & Irin agrestem vocãt, folia & caulem Lilio similem obtinet, radicem oblongam, non rotundã ceu Colchicum: digiti autem potissimum crassitudine est, adstringens & boni odoris. Ex quibus palàm fit quòd mistæ sit facultatis, nẽpe repellentis, & halitu digerentis. Testificantur verò id quæ particulatim ædit opera. Siquidem non inefficaciter radix eius in dentium doloribus colluitur. Folia tuberculorum tum augmẽto, tum vigori cõgruunt. Oportet autem in vi-

no dec-

no decocta prius quàm pus moueas illinere.

EX PLINIO.

Radicem vnam digiti craßitudine obtinet, dentibus præcipuam concisam in aceto, decoctámque vt tepido colluantur. Et ipsa etiam radix mobiles sistit, cauis & excesis imprimitur.

APPENDIX.

Recentiores roborare cor, iecur, cerebrumq́; tradũt. Hinc *est quòd eius succum aut decoctum syncopa, vertigine, morboq́; comitiali correptis, attonitis, & phreneticis exhibeant. Cæterum incipienti elephãtiæ, ne latius serpat, & altius radices agat, viam præcludere scribunt.* Oc*ularij medici ad oculorum caligines discutiendas eo etiam vtuntur.*

DE ELENIO. CAP. LXXXIX.

Elenium vulgo cum Latinis Enula Campana.

NOMINA.

Ἑλένιον *græcis,* Elenium *& Inula latinis, officinis* Enula, *rusticis Campana, vulgo iunctis* Enula cãpana. *vtrisque vocabulis* Enula Campana *dicitur. Germanis* Alant. Elenium *autem ab* Helenæ *lachrymis, è quibus natum fabulãtur, quidam dictum esse volunt. Alij quoniam contra serpentes ex eo primum ab* Helena *remedium inuentum sit.* Eleniũ vnde dictũ.

FORMA.

Caulem ex se mittit Elenium *crassum, hirsutũ, cubitalem, & aliquando maiorem (interdum enim*

iustam

iustam hominis staturā altitudine æquat) angulosumq́;. Huic supernè lutei flores insident, & in his semen Verbasco simile, tactu pruritum excitās. Folia angustifolio Verbasco similia obtinet, lanuginosiora tantùm & oblonga. Radicem subrussam, odoratam, magnam, subacrem, ex qua ad consitionem Liliorum aut Ari instar, pingues propagines appēdicésve auferuntur. Hæ siquidem notæ Enulæ cāpanæ vulgo dictæ pulchrè quadrant, neque obstat quòd non in cūctis Græcis exemplaribus omnes illæ habeātur, cum in nonnullis, iísque probatißimis saltem legantur. Sic Marcellus Virgilius Florentinus in suis quos ædidit in Dioscoridem commentariis testatur, sibi visum esse antiquißimum ac probatißimum codicem, in quo adhuc omnes seruētur. Et certè nihil absurdi committemus, si nonnullas Dioscoridem notas subticuisse dicamus, cùm euidētißimum sit Inulam non paßim vna forma præditam nasci, quando, eodem Dioscoride teste, in quibusdam locis caulem haud emittat: in irriguis denique procerior & elegantior, quàm in siccioribus proueniat. Huc accedit quòd aliâs sæpe notas etiā admodum necessarias prætermittat.

Obiectio diluitur.

Marcellus Florentinus.

LOCVS.

Nascitur montanis, vmbrosis, & siccis locis. In hortis etiam paßim hodie plantatur.

TEMPVS.

Radix æstate effoditur, & concisa siccatur. Floret

ret Iulio menſe.

TEMPERAMENTVM.

Elenij radix non primo ſtatim occurſu excalefacit, ac proinde non dicenda eſt calida & ſicca exactè, ceu mel & piper album, ſed cum recrementitio humore.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radicis Elenij decoctum potum, vrinā & menſes ducit. Ipſa deniq; in eclegmate cum melle ſumpta, tuſsi, orthopnœæ, rupturis, conuulſionibus, inflationibus, venenatorum morſibus prodeſt, calefaciendi vi quam in vniuerſum habet. Folia eius in vino cocta iſchiadicis vtiliter illinuntur. Radix etiam Elenij in paſſo cōdita, ſtomacho vtilis eſt. Siquidem ſalgamarij paululum ſiccatam eam, mox decoctam, frigida aqua demergunt, poſtremo in defrutum coniectam ad vſum recondunt. Ea trita & pota ſanguinem excreantibus auxiliatur.

EX GALENO.

Elenij radix maximè vtilis eſt. Eclegmatis quæ faciunt ad educendos lentos & craſſos qui ſunt in thorace & pulmone humores commodè miſcetur. Rubrificant quoque ea partes frigidis & diuturnis vexatas affectibus, cuiuſmodi ſunt nonnullæ coxarum paſsiones iſchiadas vocant, & exiguæ aſsiduæq; quorundam articulorum præ humiditate luxationes.

EX PLINIO.

Inula

Superstitiosum. Inula à ieiunis commanducata dentes cõfirmat, si vt eruta est, terram non attingat. Cõdita tußim emendat. Radicis verò decoctæ succus tineas pellit. Siccata autem in vmbra farina tusa, & conuulsis, & inflationibus, & arteriis medetur. Venenatorum morsus abigit. Folia ex vino lumborum dolori illinuntur.

DE EVPATORIO. CAP. XC.

Eupatorum Agrimonia.

NOMINA.

Agrimonia. Eupatorium cur dictum. Hepatorium. Ευπατώριον, ἢ ἡπατώριον Græcè, Eupatoriũ & Hepatorium latinè, officinis Agrimonia dicitur. Germanis Odermenig, Bruchuurtz (Gallicè de l'Empatoire, ou aigremoine.) Eupatoriũ ab Eupatore rege, qui illã primus inuenit, nominatã esse volunt. Hepatoriũ verò quoniã iecori præcipuè medeatur. FORMA.

Fruticosa est herba, vnum, interdum alterum etiam scapum efferens, tenuem, lignosum, rectum, nigrum, hirsutum, cubitalem, aut etiam maiorem. Folia per interualla partibus potißimũ incisa quinque, & aliquando pluribus, Quinquefolii vel Cãnabis potius foliis similia, nigricantia, & serræ modo in extremitatibus incisa. Semen à medio caule enascitur, deorsum inclinatum, hirsutum, adeò vt siccatum vestibus hæreat. Hæ delineationes adamußim, nulla reclamãte nota, herbæ quam vulgus & officinæ vocant Agrimoniam, cõueniunt. Quapropter

propter hanc verum & genuinum esse Eupatorium facilè deprehendet, qui singulas descriptionis partes diligenter expendet. Siquidem Agrimonia fruticosa est herba, scapum vnum aut alterum obtinens, lignosum, tenuem, rectum, nigricantem, hirsutum, cubitalem vel maiusculum. Folia ex interuallis Cannabina aut Quinquefolio similia, quinquepartita vel plurifariam incisa, per ambitum serrata. E medio caule semen erumpit deorsum spectans, subhirsutum, vt resiccatum vestibus adhærescat. Proinde præfracta quadam ac immedicabili cæcitate captos esse eos iudico, qui hoc ipsum hodie nõ animaduertunt. Agrimonia est vera Eupatoriũ.

LOCVS.

Nascitur passim locis montosis, campestribus etiam, pratis nempe, & circa sepes.

TEMPVS.

Carpitur in æstate, dum floribus abundat.

TEMPERAMENTVM.

Eupatorium herba tenuium partium, incidendi extergendiq; facultatem citra manifestam caliditatem obtinet. Inest ei & adstrictio modica.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Contrita huius folia & cum veteri suillo adipe imposita, vlceribus difficilè cicatricem contrahentibus medentur. Semen aut herba in vino pota, dysentericis, iecinorosis, & serpentium morsibus auxiliatur.

EX GALENO.

Obstru-

Obstructiones iecoris expurgat, & robur huic visceri addit. EX PLINIO.

Semẽ dysẽtericis in vino potũ auxiliatur vnicè.

DE EVPHRASIA. CAP. XCI.

NOMINA.

εὐφροσύνη cur dicta.

HAud dubiè Euphrasiæ herbæ nomen à Græcè linguæ imperitis pharmacopolis deprauatum est, cùm olim εὐφροσύνη dicta sit, quòd nimirum oculos, quorum caliginem discutit, delectet. Ad quod nomen Germani nostri pulchrè alludẽtes Augentroſt hoc est, oculorum solatium appellãt. Nonnulli hac quoque ratione moti ophthalmicam & ocularium nominant. Officinæ, vt ferè in omnibus aliis herbis, corruptam vocem retinentes, Euphrasiam vocant. Etsi autem herba hæc Græco & eleganti nomine donata sit, nihil tamen de ea, quod sciam, apud veteres græcos & latinos, nempe Dioscoridem, Plinium, Galenum, adde etiam recentiores, Aetium, Paulum, & Actuarium scriptum reperitur. Cùm verò appellatio ipsa Græcam testetur originem, videtur sanè à Buglosso veterum mutuata & desumpta esse. Vt enim hoc in vinũ coniectum animi lætitiam parit, atque adeò εὐφρόσυνον dictum est, ita etiam illa quia oculos iuuat & delectat, εὐφροσύνη appellari cœpit. Quã subinde vocem imperiti linguæ, vt diximus, deprauantes, in Euphrasiam verterunt.

Ophthalmica.

FORMA.

Herba est parua, palmæ vnius longitudine, Hysſopo similis, cauliculis purpureis, foliis exiguis, per ambitum serratis, flosculis albicantibus, radice exigua & inutili. Nec *obstat quòd* Hermolaus, *immēsæ eruditionis vir, libro tertio, capite decimooctauo sui* Corollarii, *luteolos esse dicit: is enim ad partem duntaxat florum respexit, quæ lutea esse euidenter apparet.* Certè *si flores* Euphrasiæ *exquisitè consideres, neque prorsus luteos, neque in vniuersum etiam candidos esse deprehendes: tribus enim coloribus, nempe purpureo, cādido & luteo, vt pictura ipsa ostendit, maculati sunt. Quum verò potior florum pars candido colore constet, factum est vt fermè omnes herbam hanc depingentes, albos illi aßignarint flores, nobis autem hos candicantes dicere placuit.* Hermolaus barbarus.

LOCVS.

Nascitur in apricis collibus, et pratis ferè oībus.

TEMPVS.

Inter autumni initia magna copia erumpit.

TEMPERAMENTVM.

Quas particulatim facultates obtinet, abūdè docent calidam & siccam esse herbam.

VIRES.

Vtuntur ea ad oculorum caligines & suffusiones vel per se imposita, vel ex vino decocta. Memoriam etiam oculorúmque aciem redacta in puluerem, & in vino albo pota, mirificè roborat, amißámque reparat.

DE

DE ELELISPHACO. CAP. XCII.

Saluia minor franca nobis dicitur.

NOMINA.

Ἐλελίσφακον Græcis, Saluia Romanis & officinis, Germanis Salbey appellatur. Porrò cùm ipsa herba semper retorrida & exucca videatur, factum est, vt Græcis Elelisphacon, quasi in tabē redacta, vel in syderationem flaccescens dicta sit, ἐλελίζειν & σφάκος vocibus in vnam coalescentibus appellationem. Est autem σφάκος, seu potius σφάκελος, malum in plantis quum per æstatem & ardentißimum canis æstum vi solis altius penetrante, humoréque quo nutriuntur deficiente, lāguent & arescunt. Latini syderationē nominãt. Saluia autem dicta latinis, quòd ad multa, præsertim ad fœcunditatem, salutaris sit.

Elelisphacon vnde dicta. *σφάκελος.* *Saluia cur vocata.*

GENERA.

Duo sunt Saluiæ genera, quemadmodum etiam plebeij abundè nouerunt. Vnum quod priuatim Elelisphacon dicitur, squalidius folio & scabrius, lacunosa facie præasperum, multo latius, quasi cultū senserit, adeò vt domestica aut hortensis Saluia dici poßit. Nos euidentiori distinctione vsi, Saluiam maiorem nominauimus. Germanis etiam grosz oder breyt Salbey (Gallicè de la Sauge) vocatur. Alterum folio læuius & contractius, quasi syluestrem ob id referat figuram, syluestris Saluia appellari potest, minus etiam squalore obsitū est. Nos

Saluia maior.

Saluiam

Saluiã minorem diximus. Germani creutz Salbey oder klein Salbey, oder spitz Salbey, edel Salbey (*Gallicè* De la saulge franche) *nominant.* *Dioscorides vtrunque genus sub vno Elelisphaci nomine complexus est, quod scilicet facultate nihil distent, sed idem prorsus efficiant.* *Saluia minor.*

FORMA.

Frutex est oblongus, ramosus quadrangulas & candidas virgas habẽs Folia mali Cotonei effigie, oblongiora tamen, asperiora, & craßiora, quæ sensim attritarum vestium modo hirsuta, subalbida, vehementer odorata, sed virosa sunt. Semẽ in summis caulibus syluestri Ormino simile gerit. Hæc descriptio, nulla prorsus reclamante nota, cum herba quam Saluiam vulgò vocant quadrat: nanque ea fruticosa est, rugosis foliis, extritarum latenter vestium asperitatem scabritiámve referẽtibus, incanis, vehementer odoratis, purpureo in spica flore, in aquilini rostri speciem falcato, semine syluestris Ormini, vt pictura graphicè monstrat.

LOCVS.

Nascitur in locis asperis, & vtrunque genus hodie paßim in hortis inuenitur.

TEMPVS.

Carpitur in Iunio & Iulio mensibus, quãdo nimirum floribus & seminẽ prægnans est.

TEMPERAMENTVM.

Elelisphacos euidenter excalfacit, ac leuiter adstringit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Foliorum ramorumq́; decoctum potũ vrinã cit, menses fœtusq́; extrahit. Pastinacæ marinæ ictibus auxiliatur. Capillos denigrat. Vulneribus herba vtilis est, sanguinemq́; compescit. Ferina tetráve vlcera purgat. Pudendorum pruritus foliorum & ramorum decoctum cum vino, si eo abluantur, sedat.

EX AETIO.

Tradunt quidam suffitam Saluiam menses immoderatè fluentes, & omnino muliebre profluuiũ compescere. Agrippa sacram herbam vocauit, quã prægnantes mulieres, si fluidæ laxæq́; fuerint, vtilißimè comedunt: continet enim conceptum vitalemq́; reddit, ac si succi huius heminam cum modico sale quarto à secubitu die mulier potauerit, deinde viro misceatur, proculdubio concipiet. Aiunt in quodam Aegypti loco post sæuas pestilentias ab his qui supersunt, ad eum succum bibẽdum mulieres cogi, plurimosq́; inde produci fœtus. Dato, inquit Orpheus, sanguinem expuentibus succi Saluiæ cyathos duos, ieiunis cum melle bibendos, & sanguis ilico cohibetur. Tabidis pilulæ in hunc modum parantur. Spicæ nardi, Zingiberis singul. drach. ij. seminis Saluiæ assati triti & cribrati drach. viij. Piperis longi drach. xij. cum succo Saluiæ pilulas conficito, & mane ieiunis drachmam vnam exhibeto, eodemq́; modo in vespere, ac postea aquæ puræ quippiam propinato.

Pilulæ.

EX

EX PLINIO.

Menses Saluia cit & vrinas. Pastinacæ marinæ ictus sanat. Torporem autem inducit percusso loco. Bibitur cum Absinthio ad dysenteriam. Cum vino eadem commorantes menses trahit. Abundantes sistit decocto eius poto. Per se imposita vulnerũ sanguinem cohibet. Sanat & serpentium morsus. Et si in vino decoquatur, pruritus testium sedat. Partus emortuos apposita extrahit, item vermes aurium. Ad tussim laterisq; dolores bibitur. Contra scorpiones eadem & dracones marinos efficax. Contra serpentes quoque ex oleo perungi ea prodest.

DE SERPYLLO. CAP. XCIII.

Serpyllum nobis Serpolet.

NOMINA.

ἕρπυλλον *Græcè*, *Serpyllum* Latinè. *Officinæ latinum nomen retinuerunt. Germanicè* E Quendel, Kinlin, Hunerkol (*Gallicè* Du Serpolet) *appellatur. Serpyllũ autẽ, vt autor est Varro, ab eo quòd serpat tã Græcis quàm latinis dictũ est, quoniã si qua eius particula terrã attingit, inibi radices demittit. Est enĩ vt Theophrastus libro sexto de plantarum historia, capite septimo ait, proprium quoddam eius ramulorum incrementũ, quippe cùm possit in quantã voluerit quispiam longitudinem trahi, adiecto illi pedamento aliquo, aut si prope sepes plãtetur, aut ex altiore loco aliquo deorsum demittatur: sic enim in longum* *Serpyllũ vnde dictum.*

protrahuntur: & ab hac plantæ in ramulis eius natura, quòd in longum serpit, græci & latini peculiariter Serpyllum nominauerunt.

GENERA.

Serpyllũ hortense. Syluestre ζυγεῖν.

Duo eius genera. Hortẽse, *quod Germanicè* heymischer Quendel *dicitur. Syluestre, quod priuatim Zygis vocatur, quod fortè eo iugarentur vites.* ζυγεῖν *enim Græcis interdũ idem quòd Latinis ligare & vincire significat. Germanicè simpliciter,* Quendel *dicitur.* Nos *syluestris tantùm Serpylli picturam damus.*

FORMA.

Hortense.

Hortense *non dissimile est Origano, potissimum quòd ad folia & ramulos ipsos attinet, quos candidiores tãtùm habet, odore tamen prorsus Sampsychum repræsentat.* Repit *humi, & in rectum nõ attollitur.*

Syluestre.

Syluestre contrà humi non serpit, sed rectũ exilibus ramulis & lignosis attollitur, Rutæ *foliis plenis, angustioribus tamen.* Flosculos *habet subpurpureos, gustu acres, odore iucundo, radicem multifidam.*

Plinii erratum.

Plinius *secus quàm* Dioscorides *hortense serpyllum nequaquam, syluestre verò humi serpere asserit, adeo vt subesse in hoc mendam verisimile sit: res enim ipsa & viuæ herbarum imagines satis testãtur,* Dioscoridis *sententiam esse veriorem.* Dioscoridi *subscribit* Aetius. Neque *mirum est magis humi reptare cultum, quòd infirmius humoris copia est, atq; adeò ramis inualidioribus stare nequit, quàm syluestre, quod illo rigidius ac lignosius existit.*

LOCVS.

Hor-

Hortense non nisi satum prouenit, & Columella teste, neque pinguem, neque stercoratũ, sed apricum locum desiderat, vt quod macerrimo solo nascatur. Syluestre autem in petris, collibus, & montibus plerisq; copiosissimè nascitur, ita vt eo quasi vestiri videantur. TEMPVS.

Syluestre tota æstate floret, hortense autẽ Iunio & Iulio *mensibus.*

TEMPERAMENTVM.

Serpyllum gustu acre est, ob id calidum valde, ita vt menses & vrinam moueat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Syluestre efficacius & maiori calefaciendi vi quàm hortense, atque ad vsum medicinæ aptius. Menses trahit, & vrinam cit potum. Torminibus, ruptis, conuulsis, iecinoris inflammationibus auxiliatur. Aduersus reptilia potum & illitum. Capitis dolores sedat coctum adiecto rosaceo, & aceto madefactum. Maximè verò lethargo & phrenitidi cõuenit. Sanguinis vomitum sedat succus eius quatuor drachmis cum aceto potus.

EX AETIO.

Serpyllum ita calefacit vt menses & vrinã ducat. Huius genus duplex. Syluestre efficacius calidiusq; hortensi, atque omnino vsus eius in medicina præfertur. Prodest torminibus, conuulsionibus, rupturis, inflammationibus iecinoris, reptilibusq;. Potum ac illitum capitis dolores sedat. Madefactum

autem aceto ac decoctũ admixto rosaceo lethargicis, & diutinã phrenitim patientibus summopere cõgruit. Praeterea drachmae vnius pondere ex aceto bibitum, sanguinis eiectiones compescit.

EX PLINIO.

Aduersus serpentes efficax, maximè Cenchrin & Scolopendras terrestres ac marinas & scorpiones, decoctis in vino ramis foliisq́;. Fugat & odore cominus si vratur, & contra marinorum venena praecipuè valet. Capitis doloribus decoctum in aceto illinitur temporibus, ac fronti cum rosaceo. Item phreneticis, lethargicis, contra tormina & iecinorũ dolores. Folia obolis quatuor dantur ad lienem ex aceto. Ad cruentas excreationes teritur in cyathis duobus aceti & mellis.

EX PLINIO VALERIANO.

Serpyllum calidũ, simul nobis vtile medicinae vsus ostendit. Capitis dolores coctũ ex aceto & rosaceo tẽpori ac fronti illitum mitigat. Serpentes & omnia animalia venenata adustum nidore repellit, ideo & messoribus in cibo miscetur, vt si fatigatos fortè somnus oppresserit, tutè quiescant contra animalia quae hoc tempore venenatis hausibus saeuire cõsueuerunt. Cõtusi puluis ex scrupulis xij. in aqua datus tormina emendat, vrinae difficultates resoluit, lienis quoq; iniuriae idẽ puluis ex aceto mixtus occurrit. Nec minus cruentis excreationibus subuenit, ex duobus cyathis mellis & aceto tẽperatur.

DE

DE ELYMO. CAP. XCIIII.

Panicum nomen retinet.

NOMINA.

Ἔλυμος *Græcis, Panicum Latinis, Germanis* Heydelpfenich, oder Fenich (*Gallicè* du Panir semblable au Millet) *dicitur. Panicum autem à paniculis in quibus semen est,* Latini *ap-pellauerunt.* *Panicum vnde di-ctum.*

FORMA.

Milij similitudine prosilit, denis vt plurimũ fo-liis luxurians, culmo penè in surculum extenuato, nutante, rubido panicularum fastigio, prædensis a-ceruato granis, aliâs purpureis, aliâs rufis, nigris a-liâs, item & candidis.

LOCVS.

Satum facilè quouis ferè loco prouenit, leuem autẽ & solutam terrã potißimum desiderat. Nec *in sabuloso duntaxat solo, sed in arena quoque na-scitur, modo humidum cœlum, vel riguum solũ sor-tiatur.*

TEMPVS.

Quadragesimo die postquã satum est absolui, vt omnia æstiua, inter omnes conuenit. Quocunq; igi-tur tempore satum fuerit, vbi semine prægnans e-rit, tum carpendum venit.

TEMPERAMENTVM.

Refrigerat et exiccat, præsertim si foris illinatur.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Milij similitudinem refert, eodemq; modo in pa-nes defingitur, & ad idem accõmodatum est, minus

tamen quàm milium nutrit & adstringit.

EX GALENO.

Panicum facultate pauci nutrimēti, & exiccatoria. Sistit quoq; nōnihil ventris fluxus, ceu ipsum etiam Milium. Panis itaque eius exigui est alimēti & refrigerans. Constat insuper præaridū & instar arenæ aut cineris friabilem esse: caret enim penitus pinguedine & lentore. Iure igitur aluum humentē desiccat, Agricolæ farina huius cocta admisto adipe suillo & oleo vescūtur. Panicum in omnibus Milio cedit insuauius esu, concoctu difficilius, vētrémque magis coercet, minusq; nutrit. Huius farinam interdum cum lacte coctam, rustici veluti triticeā esitāt. Clarumq; est id edulliū tanto quàm illud per se solum assumptū melius esse, quanto lac huius seminis natura ad boni succi procreationem, aliáque omnia eminētius habetur. Dico autem alia omnia, concoctionem, ventris subductionem, in totum corpus distributionem, adeoq; ipsam in edendo suauitatem & voluptatem. Hoc nāque semen nulla gratia aut iucunditate commendatur.

EX PLINIO.

Panicum Diocles medicus mel frugum appellauit. Effectus habet quos Milium. In vino potū prodest dysentericis. Similiter iis quæ vaporanda sunt excalfactum imponitur. Sistit aluū in lacte caprino decoctum, & bis die haustum. Sic prodest et ad tormina.

DE ERICA. CAP. XCV.

Erice Bruiere.

NOMINA.

Ἐρείκη Græcis, *Erica Latinis*, Heyd *Germanis* (*Gallicè* Briere) *dicitur. Officinis inusitata.*

FORMA.

Erica fruticosa arbor est, Tamarici similis, multo tamen breuior. Eius flore vtentes apes, reprobum mel conficiunt. Plinius lib. xxiiij. cap. ix. fruticem esse scribit non multum à Tamarice differentem, colore Rorismarini, & penè folio. Id quod verè de ea Erica, cuius nos picturam damus, dicitur. Theophrastus etiam Rosmarino similem Ericam facit. Habet flores in candido purpureos.

LOCVS.

In montibus & syluis locisq; arenosis nascitur.

TEMPVS.

Autumno floret sola ferè in syluis.

TEMPERAMENTVM.

Calida & sicca est Erica, id quod in gustu amaritudo satis docet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Ericæ coma & flores illita serpentium morsibus medentur.

EX GALENO.

Discutiēdi facultate prædita est Erica: flore eius potissimum & foliis vtendum.

EX PLINIO.

Ericen

Ericen aduersari serpentibus tradunt.

APPENDIX.

Recẽtiores herbarij præter iam commemoratas, alias facultates addũt, nimirum florum decoctum lumborum ac ventris dolores lenire posse. Succum ex foliis floribusq; elicitũ, oculis imbecillibus guttatim instillatum, aut foris inunctum conferre.

DE ERYSIMO. CAP. XCVI.

Erysimum in fossis huius partis vrbis luxuriat prope solum. NOMINA.

Ἐρύσιμον *Græcè,* Irion *Latinè vocatur. Officinis nostris incognita. Vulgares herbarij non ineptè Sinapin syluestrem, nõnulli etiam Rapistrũ,* Germani Hederich & Vuilden senff (Gallicè Velar, ou de la Tortelle) *appellãt. Sũt qui perperam, eo quòd gustu* Erucam *imitatur, syluestrem* Erucam *nominant.* Alia *enim est* Eruca *syluestris ab ea quam* Rapistrum *nominant herba, vt suo loco dicemus.* Erysimon *quidam* ἀπὸ τοῦ ἐρείκειν *nomen mutuatum esse credunt, id est, à multiplici foliorum sectione: nam* Erucæ *modo laciniata conspiciuntur. Alij ab oleris præstantia dictum volunt, quasi* ἐρίτιμον, *quod est preciosum & nobile. Mihi* ἀπὸ ἐρύειν *potius dictum esse videtur, quòd ob suam caliditatem maxima trahendi facultate prædita sit.* Latini *autem* Irionẽ *ab irruendo dixerunt, quòd ignea vi, & feruido sapore irruat in gustum.*

Rapistrũ non est syluestris Eruca.

Erysimon vnde dictum.

Irion quare vocata.

FORMA.

Folia habet sylueſtri Erucæ ſimilia, caules lori modo flexiles, flores luteos. In cacumine ſiliquas corniculorũ figura, vt Fœnigræci graciles in quib. ſemina continentur parua, Naſturtio ſimilia, guſtu feruido. Hæ vtiq; notæ invniuerſum omnes, herbæ illi quã pictã hîc exhibemus adamußim quadrãt.

LOCVS.

Naſcitur paßim prope vrbes, domorum areas, rudera & hortos.

TEMPVS.

Per integram æſtatem floret, autumno autem ſemen in ſiliquis profert.

TEMPERAMENTVM.

Semen Eryſimi haud ſecus quàm Naſturcij calfacit & exiccat. Herba etiam ipſa arefacta ſimilem ſemini vim obtinet. Humida tamẽ ac viridis, multo ſemine inferior eſt.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Eryſimi ſemen thoracis fluxionibus purulentis, tußientibus, regio morbo, coxẽdicum doloribus linctum cum melle confert. Bibitur etiam contra letalia venena. Ex aqua aut melle illitum, occultis carcinomatibus, duritiis, parotidibus, teſtiũ ac mãmarum inflammationibus prodeſt. In vniuerſum extenuat & calefacit. Mitius ad eclegmata fiet, ſi aqua madefiat & torreatur, aut linteolo illigatum circumlita paſta peraſſetur.

EX

rendi facultatem habet.

DE HEPTAPHYLLO.

CAP. XCVIII.

Heptaphyllum tormētilla quanuis & vulgare pentaphyllum sæpe cum foliis septē inuenitur, vt Tormentilla cum quinque.

NOMINA.

Tormentilla. Heptaphyllon.

Ἑπτάφυλλον *Græcè, septifoliū Latinè, vulgò Tormentilla nominatur. Sunt ex recentiorib. qui perperam Bistortam vocent.* Germanicè Tormentill, Rotheil Vurtz (*Gallicè* Tormētille) *appellatur. Heptaphyllon autē à septenario foliorum numero dicta est.*

FORMA.

Quinquefolio similima est, nisi quòd septem non quinq; habet folia, vtrinq; lanuginosa, exigua, parua, serrata, caulem certis ferè interstitiis ambientia, flores luteos, radicē puniceam ac modicè intortam. Ex *hac descriptione omnib. constare puto, herbam nostris* Tormentillam *dictam, non esse* Dioscoridis *Quinquefolium.* Hoc *enim, vt reliqua omittam, radicem non intortam, sed rectam & oblongā habet.* P*linius etiam lib. xxv. cap. ix. herbā quinquefolium incipere & desinere cum vite scribit.* T*ormentilla autem non maturè prouenit, sed cū vites iā florent.* A*ccedit quòd hæc in montosis & syluestribus incultisq;, hoc verò pratis, cultis & aquosis in locis potius prouenit.* A*puleius etiam vtranq; herbam seorsim describit.*

Tormētilla non est Quinquefolium.

LOCVS.

Nascitur montosis, vt diximus, locis ac syluis.

TEMPVS.

Serò ac cum iam vites florent, herba hæc apparere incipit.

TEMPERAMENTVM.

Recentiores iudicant hãc herbam in tertio ordine frigidã & siccam esse. Cæterùm non esse frigidam, potißimũ in tertio ordine facultates eius abũdè declarant. Gustus etiam adstrictionem illã tãta frigiditate prorsus carere palàm ostendit. Quare cùm easdem quas Quinquefoliũ facultates habeat, idem etiam temperamentum obtineat necesse est. Erit itaque radix desiccatoria ex tertio ordine, nullatenus tamen manifesta caliditate participans.

VIRES EX APVLEIO.

Heptaphyllo herba trita & cum oleo mixta, pedes perunges, & tertio die dolorem tollit.

EX RECENTIORIBVS.

Facultatem obtinet glutinandi vulnera. Farina herbæ vel radicis ex succo Plantaginis propinatur in difficultate vrinæ. Eadem respersu vulnera ad cicatricẽ perducit. Cum albo oui subacta & figlino decocta, datur cholericis. Foliorũ vis deploratis fistulis instillatur, neque non oculis ad discutiendas nubeculas. Ad putrescẽtia oris vlcera herba & radix cõmanducata, & in ore retenta valent. Herpetas, strumas, duritias, tumores, aneurismatáque sanant.

nat. Et vt *antea diximus, facultates ferè easdem quas Quinquefolium obtinet. Quapropter venenis resistit, dysenterias, & omnes sanguinis eruptiones compescit.*

DE ERVCA. CAP. XCIX.

Eruca nobis Roquete.

NOMINA.

Εὔζωμον Græcis, *Eruca Latinis, officinæ Latinum nomen retinuerunt*, Germanis Vueiſz ſenff (Gallicè de la Roquette) *appellatur*. *Euzomos autem Græcis, quoniam iura commendet, habeatq́; in eiſdem peculiarem gratiã, dicta eſt*. *Erucam verò ideo nominatam volũt quòd erodat: hæc enim vbi deguſtaueris, os & linguam ſatis acriter vellicat.*

Euzomos vnde dicta.

Eruca.

GENERA.

Duplex eſt Eruca. *Vna hortenſis ſeu ſatiua, quæ Germanis* zam Vueiſz ſenff *dicitur*. Altera *ſylueſtris iiſdem* Vuilder Vueiſz ſenff *appellatur*.

FORMA.

Seſquipedali thyrſo conſurgit ſatiua, folio longo, anguſtóque, in profundas ſed rariores crenas laciniato, guſtu præter modum acri, floribus pallidioribus, ſemine in ſiliquis rapi, vel ſinapi, firmo, radice candida. Syluestris folio ſatiuæ ſimili, ſtrictiore tamen & minore flore luteo.

LOCVS.

Satiua in hortis naſcitur. Sylueſtris Hiſpaniæ *familiaris:*

miliaris:prope tamē aquas prouenit magna copia. Quæ autem apud nos creditur esse syluestris Eru*ca, ea non est, sed* Erisimon, *de qua quidem herba suo in loco abundè scripsimus.*

TEMPVS.

Satiua tota æstate floret: syluestris autem circa Calendas I*unij potißimum erumpit: alio enim tēpore vix reperitur.*

TEMPERAMENTVM.

Temperamentum E*rucæ idem cum temperamēto* E*risimi.*

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Cruda E*ruca satiua largius comesta venerē stimulat.* I*dem potest semen eius, quod vrinam cit, coctionem adiuuat, aluumq́; bonū efficit.* V*tuntur semine ad condimenta. Quod vt plurimo tēpore seruetur, aceto vel lacte maceratum, & in pastillos digestum recōdunt. Syluestris semine homines in* H*ispania sinapis vice vtuntur.* E*st autem ad ducendā vrinam efficacior, & multo quàm satiua acrior.*

EX GALENO.

Olus hoc perquam manifestè calefacit, adeò vt non facilè solùm absque iunctis L*actucæ foliis edatur. Quin etiam genitale semen augere creditur, & in venerem stimulos addere.* C*aput magis dolore afficiet si solum edatur.*

EX PAVLO.

E*ruca tēperamēto* E*rysimo similis, flatulenta est,*

ob quod ad venerē instigat. Semē eius vrinā quoque mouet. Cæterùm syluestris domestica valentior est.

EX PLINIO.

Eruca diuersæ est quàm Lactuca naturæ cōcitatrix veneris: idcirco iungitur illi ferè in cibis, vt nimio frigori par feruor immixtus tēperamētū æquet. Eius semen scorpionū venenis & muris aranei medetur. Bestiolas omnes innascētes corpori arcet. Vitia cutis in facie cū melle illitū. Lētigines ex aceto. Cicatrices nigras traducit ad candorem cū felle bubulo. Aiunt verbera subituris potū ex vino, duritiam quandam contra sensum inducere. In cōdiēdis opsoniis tanta est suauitas, vt Græci euzomon appellauerint. Putāt subtrita Eruca si foueantur oculi, claritatem restitui. Tussim infantium sedari. Radix eius in aqua decocta, fracta ossa extrahit. Trita folia syluestris Erucæ sinistra manu decerpta, & trita ī aqua mulsa, si bibātur, venerē stimulāt.

DE EVPATORIO ADVLTERINO. CAP. C.

Eupatorium adulterinum quod hactenus officinæ celebrarunt.

NOMINA.

NVm herba hæc veteribus Græcis & Latinis cognita fuerit, & quo nomine ab iisdem appellata sit, mihi nondum constare ingenuè fatcor. Officinæ tamen ferè omnes pro Eupatorio vero, cùm tamen non sit, haud sine magno errore vtuntur.

Officinarū error.

tur. Hinc cùm nomen aliud non esset quo illam appellaremus, Eupatorium adulterinũ nominare placuit. Germanicè Kunigundkraut, *hoc est, herba* S.Kunigundis *vocatur,* & Vuasserdost, (Gallicè Curaige) *ab Origani similitudine, & quòd iuxta aquas proueniat.* Aliis Hirtzenklee, *quòd vulnerati cerui sibi hac medeantur herba.*

Eupatoriũ adulterinum.

FORMA.

Caulem ædit rotundum, purpureum, geniculatũ, solidum & hirsutum, circa quam alæ panduntur, folia longa, Canabinis *ferè similia, amaraq́;*. Flores *In summo paruos coaceruatos, in candido purpurascentes, tandem in pappos tenues abeuntes.* Radicem *multis fibris capillatam & inutilem.* Errant *haud dubiè qui herbam hanc* Dioscoridis Hydropiper *esse putant.* Nam *etsi ferè tota eius herbæ facies floribus demptis,* Hydropiperis *delineationi respondeat, tamen quia nulla prorsus piperis in foliis aut floribus acrimonia apparet, non est cur* Hydropiper *dici poßit aut mereatur.*

Eupatoriũ adulterinũ non est Hydropiper.

LOCVS.

In fluminum ripis, aliisq́; locis humidis nascitur, potißimum verò iuxta resides aquas, aut tardo fluxu prorepentes.

TEMPVS.

Iulio & Augusto mensibus floret.

TEMPERAMENTVM.

Gustu vehemẽter amara est, vt calidam & sic-

cam esse in secundo ordine, aut in medio tertij non sit dubium.

VIRES.

Haud dubiè herba hæc abstergit, expurgátque, & quæ in venis est, craßitiem incidit: quamobrem menses & vrinas mouet, educẽdóq; ex thorace pulmonéq; puri auxiliatur, aliasq; facultates amari saporis, quas recenset Galenus lib.iiij. de Simp.med. facul.cap.xvij.obtinet. Potest *itaque obstructiones iecoris & lienis aliarumq; partium corporis soluere.* Ex *recentioribus sunt qui hanc vulnerariã esse tradunt, neque temerè: idipsum enim posse, siccitas eius testatur. Suffitum præterea eius herbæ venenatas fugare feras iidem scribunt.* Euidentißimum *verò est hanc etiam contra venena esse admodum efficacem.*

DE EREBINTHO. CAP. CI.

NOMINA.

Ἐρέβινθος *græcè, Cicer latinè, officinæ latinũ nomen retinuerũt, Germanicè* zyssern (*Gallicè* pois cices) *nominatur.*

GENERA.

Tria præcipua sunt Cicerum genera, album, rufum & nigrum. Nos *ex iis tribus nigri tantùm picturam damus.* Differunt *potißimum in floribus: hoc enim vt cernis purpureos, album verò candidos flores producit.*

FORMA.

Cicer

Cicer satiuũ caule est lignoso, obliquo. foliis exiguis, multis, circinatis, flore albo vel purpureo, siliquis rotundis, radice tenui & non admodum lõga.

LOCVS.

Pullo crassóque solo gaudet.

TEMPVS.

Floret Iunio & Iulio mensibus, atque subinde in siliquis semen producit.

TEMPERAMENTVM.

Calidum & siccum est primo in ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Cicer satiuum bonam facit aluum, vrinã cit, inflationes parit, cutis colorem commendat, mẽses & fœtus educit, lac auget. Cum Eruo decoctum illinitur ad inflammationes testium & myrmecias. Ad scabiem, acoras, impetigines, vlcera cõcrescẽtia & maligna, cum hordeo & melle. Alterum genus arietinum nominatur. Vtrunque cit vrinas, dato cum Rosmarino contra regium morbum & cutem subeuntes aquas eorum decocto. Lædunt autem vesicã exulceratam & renes. Contra myrmecias & acrochordonas iubent aliqui noua luna singula earum capita eminentiásve singulis Ciceribus tãgere, deligataq; in linteolo semina illa post se abiicere, vt acrochordones decidant.

EX GALENO.

Cicer legumen est flatuosum quod nutrire potest, aluo mouendæ habile, ciendæ vrinæ idoneum, &

tamen quàm milium nutrit & adstringit.

EX GALENO.

Panicum facultate pauci nutrimēti, & exiccatoria. Sistit quoq; nōnihil ventris fluxus, ceu ipsum etiam Milium. *Panis itaque eius exigui est alimēti & refrigerans.* Constat *insuper praearidū & instar arenae aut cineris friabilem esse: caret enim penitus pinguedine & lentore. Iure igitur aluum humentē desiccat, Agricolae farina huius cocta admisto adipe suillo & oleo vescūtur. Panicum in omnibus* Milio *cedit insuauius esu, concoctu difficilius, vētrémque magis coercet, minusq; nutrit. Huius farinam interdum cum lacte coctam, rustici veluti triticeā esitāt.* Clarumq; *est id edulij tanto quàm illud per se solum assumptū melius esse, quanto lac huius seminis natura ad boni succi procreationem, aliáque omnia eminētius habetur.* Dico *autem alia omnia, concoctionem, ventris subductionem, in totum corpus distributionem, adeoq; ipsam in edendo suauitatem & voluptatem.* Hoc *nāque semen nulla gratia aut iucunditate commendatur.*

EX PLINIO.

Panicum Diocles *medicus mel frugum appellauit.* Effectus *habet quos* Milium. *In vino potū prodest dysentericis. Similiter iis quae vaporanda sunt excalfactum imponitur. Sistit aluū in lacte caprino decoctum, & bis die haustum. Sic prodest et ad tormina.*

DE ERI-

DE ERICA. CAP. XCV.

Erice Bruiere.

NOMINA.

Ἐρείκη Græcis, *Erica Latinis*, Heyd *Germanis* (*Gallicè* Briere) *dicitur. Officinis inusitata.*

FORMA.

Erica fruticosa arbor est, Tamarici similis, multo tamen breuior. Eius flore vtentes apes, reprobum mel conficiunt. Plinius lib. xxiiij. cap. ix. fruticem esse scribit non multum à Tamarice differentem, colore Rorismarini, & penè folio. Id quod verè de ea Erica, cuius nos picturam damus, dicitur. Theophrastus etiam Rosmarino similem Ericam facit. Habet flores in candido purpureos.

LOCVS.

In montibus & syluis locisq; arenosis nascitur.

TEMPVS.

Autumno floret sola ferè in syluis.

TEMPERAMENTVM.

Calida & sicca est Erica, id quod in gustu amaritudo satis docet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Ericæ coma & flores illita serpentium morsibus medentur.

EX GALENO.

Discutiẽdi facultate prædita est Erica: flore eius potißimum & foliis vtendum.

EX PLINIO.

Ericen aduersari serpentibus tradunt.

APPENDIX.

Recẽtiores herbarij prater iam commemoratas, alias facultates addũt, nimirum florum decoctum lumborum ac ventris dolores lenire posse. Succum ex foliis floribusq; elicitũ, oculis imbecillibus guttatim instillatum, aut foris inunctum conferre.

DE ERYSIMO. CAP. XCVI.

Erysimum in fossis huius partis vrbis luxuriat prope solum. NOMINA.

Ἐρύσιμον *Graecè,* Irion *Latinè vocatur. Officinis nostris incognita. Vulgares herbarij non ineptè Sinapin syluestrem, nõnulli etiam Rapistrũ,* Germani Hederich & Vuilden senff (*Gallicè* Velar, ou de la Tortelle) *appellãt. Sũt qui perperam, eo quòd gustu* Erucam *imitatur, syluestrem Erucam nominant.* Alia enim est Eruca *syluestris ab ea quam Rapistrum nominant herba, vt suo loco dicemus.* Erysimon *quidam* ἀπὸ τοῦ ἐρείκειν *nomen mutuatum esse credunt, id est, à multiplici foliorum sectione: nam* Erucae *modo laciniata conspiciuntur. Alij ab oleris praestantia dictum volunt, quasi* ἐρίτιμον, *quod est preciosum & nobile.* Mihi ἀπὸ ἐρύειν *potius dictum esse videtur, quòd ob suam caliditatem maxima trahendi facultate praedita sit. Latini autem* Irionẽ *ab irruendo dixerunt, quòd ignea vi, & feruido sapore irruat in gustum.*

Rapistrũ non est syluestris Eruca.

Erysimon vnde dictum.

Irion quare vocata.

FOR-

FORMA.

Folia habet ſyluestri Erucæ ſimilia, caules lori modo flexiles, flores luteos. In cacumine ſiliquas corniculorũ figura, vt Fœnigræci graciles in quib. ſemina continentur parua, Naſturtio ſimilia, guſtu feruido. Hæ vtiq; notæ in vniuerſum omnes, herbæ illi quã pictã hîc exhibemus adamuſsim quadrãt.

LOCVS.

Naſcitur paſsim prope vrbes, domorum areas, rudera & hortos.

TEMPVS.

Per integram æſtatem floret, autumno autem ſemen in ſiliquis profert.

TEMPERAMENTVM.

Semen Eryſimi haudſecus quàm Naſturcij calfacit & exiccat. Herba etiam ipſa arefacta ſimilem ſemini vim obtinet. Humida tamẽ ac viridis, multo ſemine inferior eſt.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Eryſimi ſemen thoracis fluxionibus purulentis, tuſsientibus, regio morbo, coxẽdicum doloribus linctum cum melle confert. Bibitur etiam contra letalia venena. Ex aqua aut melle illitum, occultis carcinomatibus, duritiis, parotidibus, teſtiũ ac mãmarum inflammationibus prodeſt. In vniuerſum extenuat & calefacit. Mitius ad eclegmata fiet, ſi aqua madefiat & torreatur, aut linteolo illigatum circumlita paſta peraſſetur.

EX

EX GALENO.

Irionis semen sicut gustu Nasturtio simile apparet, ita facultate igneum est & excalefactoriũ. Porrò vbi in eclegmate vti ex vsu est, præstat aqua præmaceratum torrere, aut linteolo illigatũ subindéque crustæ pistoriæ inuolutum assare. Vtile est cum eclegmatis ad promouendas crassorum lentorúmque in thorace & pulmone humorum expuitiones. Quin & parotidas induratas, atque duritias mammarum & testiculorum veteres iuuat. Refert Dioscorides, quòd cũ aqua & melle illitum, occultis prosit cancris.

EX PLINIO.

Vtilißimum tußientibus cum melle, & in thoracis purulentis excreationibus. Datur & regio morbo, & lumborum vitiis, pleuriticis, torminibus, cœliacis. Illinitur verò parotidum & carcinomatum malis. Testium ardoribus ex aqua, aliâs ex melle. Infantibus quoque vtilißimum. Itẽ sedis vitiis & articulariis morbis cum melle & fico. Cõtra venena etiam efficax potum. Medetur & suspiriosis. Item fistulis cũ axungia veteri, ne intus addatur.

DE HELXINE CISSAMPELO.

CAP. XCVII.

Helxine Cissampelos à ligando lizet & lizeron.

NOMINA.

Ἑλξίνη κισσάμπελος græcis, Helxine cissãpelos et Cõuoluulus Latinis nominatur. Vulgus hera

herbariorũ & officinæ, Volubilẽ mediam & Vi*tealem appellant,Germani* Mitteluuinden,oder Vueingartenuuinden (*Gallicè* Campanette, ou Vitreole,aliis Lizet)*Rectè autem Cissampelos dicitur: in vineis enim potissimum nascitur, & folio hederaceo.Conuoluulus verò,quòd crebra reuolutione vicinos frutices & herbas implicet.*

Vitealis. *Cissampelos quare dicitur.* *Cõuoluulus.*

FORMA.

Folia habet Hederæ *similia,minora tamen.*Ra*mulos exiguos circumplectentes quodcunque contigerint.Folia denique eius scãsili ordine alterna subeunt.Flores primum candidos* Liliј *effigie, dein in puniceum vergentes,profert. Semen angulosum in folliculis acinorum specie.*

LOCVS.

In vineis nascitur, vnde etiam ei appellatio Cis*sampeli,vt diximus,indita est.*

TEMPVS.

Aestate,potissimum autẽ Iulio & Augusto mensibus,floret.

TEMPERAMENTVM.

Calidam esse ex viribus quas illi veteres tribuunt,facilè coniicere licebit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Succus foliorum eius potus, aluum subducendi facultatem obtinet.

EX GALENO.

Helxine,*quæ &* Cissampelos *nũcupatur,dige-*

rendi

rendi facultatem habet.

DE HEPTAPHYLLO. CAP. XCVIII.

Heptaphyllum tormẽtilla quanuis & vulgare pentaphyllum sæpe cum foliis septẽ inuenitur, vt Tormentilla cum quinque.

NOMINA.

Tormentilla. Heptaphyllon.

Ἑπτάφυλλον *Græcè, septifoliũ* Latinè, *vulgò* Tormentilla *nominatur. Sunt ex recentiorib. qui perperam* Bistortam *vocent.* Germanicè Tormentill, Rotheil Vurtz (*Gallicè* Tormẽtille) *appellatur.* Heptaphyllon *autẽ à septenario foliorum numero dicta est.*

FORMA.

Quinquefolio simillima est, nisi quòd septem non quinq; habet folia, vtrinq; lanuginosa, exigua, parua, serrata, caulem certis ferè interstitiis ambientia, flores luteos, radicẽ puniceam ac modicè intortam. Ex *hac descriptione omnib. constare puto, herbam nostris* Tormentillam *dictam, non esse* Dioscoridis *Quinquefolium.* Hoc *enim, vt reliqua omittam, radicem non intortam, sed rectam & oblongã habet.* Plinius *etiam lib. xxv. cap. ix. herbã quinquefolium incipere & desinere cum vite scribit.* Tormentilla *autem non maturè prouenit, sed cũ vites iã florent.* Accedit *quòd hæc in montosis & syluestribus incultisq;, hoc verò pratis, cultis & aquosis in locis potius prouenit.* Apuleius *etiam vtranq; herbam seorsim describit.*

Tormẽtilla non est Quinquefolium.

LO-

LOCVS.

Nascitur montosis, vt diximus, locis ac syluis.

TEMPVS.

Serò ac cum iam vites florent, herba hæc apparere incipit.

TEMPERAMENTVM.

Recentiores iudicant hãc herbam in tertio ordine frigidã & siccam esse. Cæterùm non esse frigidam, potißimũ in tertio ordine facultates eius abũdè declarant. Gustus etiam adstrictionem illã tãta frigiditate prorsus carere palàm ostendit. Quare cùm easdem quas Quinquefoliũ facultates habeat, idem etiam temperamentum obtineat necesse est. Erit itaque radix desiccatoria ex tertio ordine, nullatenus tamen manifesta caliditate participans.

VIRES EX APVLEIO.

Heptaphyllo herba trita & cum oleo mixta, pedes perunges, & tertio die dolorem tollit.

EX RECENTIORIBVS.

Facultatem obtinet glutinandi vulnera. Farina herbæ vel radicis ex succo Plantaginis propinatur in difficultate vrinæ. Eadem respersu vulnera ad cicatricẽ perducit. Cum albo oui subacta & siglino decocta, datur cholericis. Foliorũ vis deploratis fistulis instillatur, neque non oculis ad discutiendas nubeculas. Ad putrescẽtia oris vlcera herba & radix cõmanducata, & in ore retenta valent. Herpetas, strumas, duritias, tumores, aneurismatáque sanat.

nat. Et vt antea diximus, facultates ferè easdem quas Quinquefolium obtinet. Quapropter venenis resistit, dysenterias, & omnes sanguinis eruptiones compescit.

DE ERVCA. CAP. XCIX.

Eruca nobis Roquete.

NOMINA.

Εὔζωμον Græcis, Eruca Latinis, officinæ Latinum nomen retinuerunt, Germanis Vueisz senff (Gallicè de la Roquette) appellatur. Euzomos autem Græcis, quoniam iura commendet, habeatq; in eisdem peculiarem gratiã, dicta est. Erucam verò ideo nominatam volũt quòd erodat: hæc enim vbi degustaueris, os & linguam satis acriter vellicat.

Euzomos vnde dicta.

Eruca.

GENERA.

Duplex est Eruca. Vna hortensis seu satiua, quæ Germanis zam Vueisz senff dicitur. Altera syluestris iisdem Vuilder Vueisz senff appellatur.

FORMA.

Sesquipedali thyrso consurgit satiua, folio longo, angustóque, in profundas sed rariores crenas laciniato, gustu præter modum acri, floribus pallidioribus, semine in siliquis rapi, vel sinapi, firmo, radice candida. Syluestris folio satiuæ simili, strictiore tamen & minore flore luteo.

LOCVS.

Satiua in hortis nascitur. Syluestris Hispaniæ familiaris:

miliaris: prope tamẽ aquas prouenit magna copia. Quæ autem apud nos creditur esse syluestris Eru*ca, ea non est, sed* Erisimon, *de qua quidem herba suo in loco abundè scripsimus.*

TEMPVS.

Satiua tota æstate floret: syluestris autem circa Calendas Iunij *potißimum erumpit: alio enim tẽpore vix reperitur.*

TEMPERAMENTVM.

Temperamentum Erucæ *idem cum temperamẽto* Erisimi.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Cruda Eruca *satiua largius comesta venerẽ stimulat.* Idem *potest semen eius, quod vrinam cit, coctionem adiuuat, aluumq; bonũ efficit.* Vtuntur *semine ad condimenta. Quod vt plurimo tẽpore seruetur, aceto vel lacte maceratum, & in pastillos digestum recõdunt. Syluestris semine homines in* Hi*spania sinapis vice vtuntur. Est autem ad ducendã vrinam efficacior, & multo quàm satiua acrior.*

EX GALENO.

Olus hoc perquam manifestè calefacit, adeò vt non facilè solùm absque iunctis Lactucæ *foliis edatur. Quin etiam genitale semen augere creditur, & in venerem stimulos addere. Caput magis dolore afficiet si solum edatur.*

EX PAVLO.

Eruca *tẽperamẽto* Erysimo *similis, flatulenta est,*

ob quod ad venerẽ instigat. Semẽ eius vrinã quoq; mouet. Cæterùm syluestris domestica valentior est.

EX PLINIO.

Eruca diuersæ est quàm Lactuca naturæ cõcitatrix veneris: idcirco iungitur illi ferè in cibis, vt nimio frigori par feruor immixtus tẽperamẽtũ æquet. Eius semen scorpionũ venenis & muris aranei medetur. Bestiolas omnes innascẽtes corpori arcet. Vitia cutis in facie cũ melle illitũ. Lẽtigines ex aceto. Cicatrices nigras traducit ad candorem cũ felle bubulo. Aiunt verbera subituris potũ ex vino, duritiam quandam contra sensum inducere. In cõdiẽdis opsoniis tanta est suauitas, vt Græci euzomon appellauerint. Putãt subtrita Eruca si foueantur oculi, claritatem restitui. Tußim infantium sedari. Radix eius in aqua decocta, fracta ossa extrahit. Trita folia syluestris Erucæ sinistra manu decerpta, & trita ĩ aqua mulsa, si bibãtur, venerẽ stimulãt.

DE EVPATORIO ADVLTERINO. CAP. C.

Eupatorium adulterinum quod hactenus officinæ celebrarunt.

NOMINA.

NVm herba hæc veteribus Græcis & Latinis cognita fuerit, & quo nomine ab iisdem appellata sit, mihi nondum constare ingenuè fateor. *Officinarũ error.* *Officinæ tamen ferè omnes pro Eupatorio vero, cùm tamen non sit, haud sine magno errore vtuntur.*

*tur.*Hinc *cùm nomen aliud non esset quo illam appellaremus,*Eupatorium *adulterinũ nominare placuit.* Germanicè Kunigundkraut,*hoc est, herba* S.Kunigundis *vocatur,&* Vuasserdost,(Gallicè Curaige) *ab Origani similitudine, & quòd iuxta aquas proueniat. Aliis* Hirtzenklee, *quòd vulnerati cerui sibi hac medeantur herba.* Eupatoriũ adulterinum.

FORMA.

Caulem ædit rotundum, purpureum, geniculatũ, solidum & hirsutum, circa quam alæ panduntur, folia longa, Canabinis ferè similia, amaraq́;. Flores in summo paruos coaceruatos, in candido purpurascentes, tandem in pappos tenues abeuntes. Radi*cem multis fibris capillatam & inutilem. Errant haud dubiè qui herbam hanc* Dioscoridis Hydro*piper esse putant.*Nam *etsi ferè tota eius herbæ facies floribus demptis,*Hydropiperis *delineationi respondeat, tamen quia nulla prorsus piperis in foliis aut floribus acrimonia apparet, non est cur* Hydro*piper dici poßit aut mereatur.* Eupatoriũ adulterinũ non est Hydropiper.

LOCVS.

In fluminum ripis, aliisq́; locis humidis nascitur, potißimum verò iuxta resides aquas, aut tardo fluxu prorepentes.

TEMPVS.

Iulio & Augusto mensibus floret.

TEMPERAMENTVM.

Gustu vehemẽter amara est, vt calidam & sic-

cam esse in secundo ordine, aut in medio tertij non sit dubium.

VIRES.

Haud dubiè herba hæc abstergit, expurgátque, & quæ in venis est, craßitiem incidit: quamobrem menses & vrinas mouet, educẽdoq́; ex thorace pulmoneq́; puri auxiliatur, aliasq́; facultates amari saporis, quas recenset Galenus *lib. iiij. de* Simp. med. *facul. cap. xvij. obtinet.* Potest *itaque obstructiones iecoris & lienis aliarumq́; partium corporis soluere.* Ex *recentioribus sunt qui hanc vulnerariã esse tradunt, neque temerè: idipsum enim posse, siccitas eius testatur.* Suffitum *præterea eius herbæ venenatas fugare feras iidem scribunt.* Euidentißimum *verò est hanc etiam contra venena esse admodum efficacem.*

DE EREBINTHO. CAP. CI.

NOMINA.

Ἐρέβινθος *græcè, Cicer latinè, officinæ latinũ nomen retinuerũt, Germanicè* zyssern *(Gallicè* pois cices*) nominatur.*

GENERA.

Tria præcipua sunt Cicerum genera, album, rufum & nigrum. Nos *ex iis tribus nigri tantùm picturam damus.* Differunt *potißimum in floribus: hoc enim vt cernis purpureos, album verò candidos flores producit.*

FORMA.

Cicer

Cicer satiuũ caule est lignoso, obliquo, foliis exiguis, multis, circinatis, flore albo vel purpureo, siliquis rotundis, radice tenui & non admodum lõga.

LOCVS.

Pullo crassóque solo gaudet.

TEMPVS.

Floret Iunio & Iulio mensibus, atque subinde in siliquis semen producit.

TEMPERAMENTVM.

Calidum & siccum est primo in ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Cicer satiuum bonam facit aluum, vrinã cit, inflationes parit, cutis colorem commendat, mẽses & fœtus educit, lac auget. Cum Eruo decoctum illinitur ad inflammationes testium & myrmecias. Ad scabiem, acoras, impetigines, vlcera cõcrescẽtia & maligna, cum hordeo & melle. Alterum genus arietinum nominatur. Vtrunque cit vrinas, dato cum Rosmarino contra regium morbum & cutem subeuntes aquas eorum decocto. Lædunt autem vesicã exulceratam & renes. Contra myrmecias & acrochordonas iubent aliqui noua luna singula earum capita eminentiásve singulis Ciceribus tãgere, deligatáq; in linteolo semina illa post se abiicere, vt acrochordones decidant.

EX GALENO.

Cicer legumen est flatuosum quod nutrire potest, aluo mouendæ habile, ciendæ vrinæ idoneum, &

femini generando aptum. Prolicit verò & menses. Porrò quod vocatur arietinum, cæteris efficacius vrinam prouocat. Decoctum eius calculos renum confringit. Reliquum autem Cicerum genus quod Orobiæum vocant, eadem vi pollet, puta attrahēdi, digerēdi, incidēdi, extergendi. Lienem & iecur, & renes expurgant, scabiésque & impetigines extergunt. Parotidas & testes induratos discutiunt. Maligna etiam vlcera cum melle sanant.

EX SIMEONE ANTIOCHENO.

Cicera difficulter cōcoquuntur & excremēta gignunt. Venerem stimulāt, magisq; quàm fabæ nutriunt, obstructiones tollunt, & menses educūt. Habent salsam simul & dulcem qualitatem, & ob salsuginem ventrem mouent, propter dulcedinem autem vrinam. Inflationes quoque faciunt, & lac gignūt, extergendiq; facultatem obtinēt. Nigra medicamentosam vim habent: vrinā enim vehementißimè mouent, & calculos renū & vesicæ frāgūt. Nullū verò legumen sic vt Cicera, præcipuè autem nigra & parua, lapides frāgere potest. Id verò magis eius ius, quod tamē vesicæ morbis supra cætera legumina officit. Cicera verò rubra calidiora & craßiorū sunt partiū quā alba. Oīa autē vrinā ducūt. Madefacta nocte vna ī aqua & sumpta, lūbricos eiiciunt, sed qui vtitur, sex ieiunet horas oportet. Imposita vt cataplasma parotidibus, molliūt & discutiūt tumorē. Farina horū aceto subacta.

cta, & scabiosis inuncta prodest. Ius eorũdem icte-ricos iuuat, & vrinam albã reddit. Oportet verò iis neque ante cibum, neque post vti, sed in medio.

DE ECHIO. CAP. CII.

Echion in viis frequẽs agro Pharrhisino.

NOMINA.

Εχιον, ἢ ἀλκιβιάδιον *græcis,* Echion *&* Alci*biacum latinis dicitur. Officinis ignotũ.* Vul*gares herbarij syluestre* Buglossum *nominant, quos* Bugloßũ *sequẽtes Germani* Vuild Ochsenzungen, (*Gal*= *syluestre.*
licè Pois cices) *appellant.* Echion *autem dictũ vo* Echion
lunt, quòd contra ferarũ ictus sit vtile. Alij quòd quare di=
florescit capitulis viperæ similibus. Rectius Diosco *ctum.*
rides, quòd semina viperino capiti similia habeat.

FORMA.

Folia obtinet oblonga, aspera, tenuia, Anchusæ *proxima, minora tamẽ & pinguia.* Habet *& aculeos exiles foliis adiacentes.* Cauliculos *tenues multos, & vtrinque foliola tenuia, pennata, nigra, minora proportione ad cacumen caulis.* Iuxta *folia flores purpureos, in quibus semen est viperino capiti simile.* Radix *digito exilior, subnigra.* Ex *qua sanè delineatione sole clarius fit, herbam cuius picturã hîc exhibemus esse* Echion. *Folia enim habet prælonga, hirsuta, tenuia, ad* Anchusam *accedẽtia, minora tamen pinguiáque, tenuibus spinis horridula, cauliculos tenues, numerosos, minutaq́; folia vtroque latere dependentia, nigra, in summo caule*

minuſcula, inter quæ purpurei flores emicant, in quibus ſemina viperarum capitulis ſimilia inſidēt, à ceruice paulatim in roſtellum extenuata, tumidiore ſuperna parte, in qua quædā prominulæ quaſi ſedes oculorum apparent, id quod ego hiſce oculis non ſemel, ſed iterum atque iterum conſpexi. Radix digito tenuior nigricat.

LOCVS.

Vbiq; ferè ad itinera, & in aſperis locis naſcitur.

TEMPVS.

Iunio menſe floret.

TEMPERAMENTVM.

Calidum eſſe citra tamen inſignem ſiccitatem inde coniicitur, quòd lactis procreatricem facultatem obtinet. Medicamenta enim, Galeno lib. quinto, capite vigeſimo de Simp. med. facul. teſte, quia pituitoſos humores calefacientia in ſanguinem vertunt, lac procreare ſolent.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix nō ſolum iis qui à ſerpentibus morſi ſunt ſuccurrit pota cum vino, verumetiam præſumentes eam ne feriantur facit. Idem præſtant folia & ſemen. Sedat etiam dolores lumborum, & cum vino aut ſorbitione ſumpta lac proritat.

EX PAVLO.

Echion ſpinoſa herba eſt, quæ non modo à ſerpēte commorſis cum vino pota auxiliatur, ſed præſumentes quoque percuti non patitur.

DE ELEOSELINO.
CAPVT. CIII.
NOMINA.

Ελεοσέλινον, ἢ ὑδροσέλινον *græcis*, *Apium palustre & rusticum latinis*, *Germanis* Vuasser epff, oder Eppich, oder bauren eppich (*Gallicè* de Lache, ou esgrun persil) *nominatur. Sic dictum græcis, quòd in paludibus & aquosis locis proueniat.*

FORMA.

Apio satiuo maius est, caule tenero, concauo, folio molli, raro nec hirsuto, simile Apio sapore, odore, floribus, semine & radice.

LOCVS.

Nascitur in paludibus & aquosis locis.

TEMPVS.

Iulio mense floribus & semine prægnans est.

TEMPERAMENTVM.

Idem quod Apium satiuum temperamentum obtinet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Eadem omnia quæ satiuum potest.

EX PLINIO.

Eleoselino vis priuata contra araneas.

DE ELLEBORO ALBO.
CAP. CIIII.

Ellebori radice nobis sola cogniti, noster enim elleborine quædam verius fuerit.

NO-

NOMINA.

Ἐλλέβορος λευκὸς Græcis, Elleborus cādidus & Veratrum album Latinis, officinis pariter Latinis Elleborus albus, Germanis Vueiſz nieſzuurtz (Gallicè Ellebore blanche) appellatur.

Elleborus cur dictus Elleboron autem Græci dictum volūt, quòd cibum corporis eripiat. Album à radice vocarunt, quæ nigri respectu candida est.

Albus quare cognominatus.

FORMA.

Plantagini similia folia obtinet, aut Betæ syluestris, breuiora tamen, nigriora, & colore rubentia. Caulem palmi altitudine, cauum, quum siccari inceperit corticibus seu tunicis inuolutum. Radices illi subsunt numerosæ, tenues, ab exiguo & oblongo capite ceparum modo prodeuntes. Quod autē Dioscorides dicit colore rubere folia, id de costis eorum intelligendum erit.

LOCVS.

Nascitur in montanis locis frigidis & asperis.

TEMPVS.

Radices eius per messem legendæ sunt.

TEMPERAMENTVM.

In tertio ordine est excalefaciētiū & exiccātiū.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Optimus habetur qui mediocriter extentus est & albus, fragilis, carnosus, nō acuminatus, iūceúsque, aut quū frangitur puluerulentus, exilem interiorem medullam habens, gustu non admodum feruens,

uens, neque saliuam confertim ciens. Huiuscemodi *autem strangulat.* Purgat *vomitionib. varia educens.* Miscetur *collyriis, quæ claritati oculorũ efficientia purgare possunt.* Menses *ducit, & fœtus in vtero appositus enecat.* Sternutamenta *cit, & mures interficit, cum melle & polenta subactum.* Carnes *simul coctum minuit.* Datur *ieiunis per se & cum* Sesamo, *aut* Ptisanæ *succo, aut* Alica, *aut mulsa, aut pulte, aut lenticula, aut alia sorbitione.* Pani *compinsitur & torretur.* Apparatus *& victus ratio ab iis tradita est, qui de ratione & modo dãdi eius, dicato priuatim opere, scripserunt.* Potissimum *autẽ* Philonidi Siculo *ab* Enna *subscribimus.* Longum *enim esset ei qui de medica materia agit, curandi quoque rationem docere.* Dant *autẽ aliqui cum copiosa sorbitione, aut succo multo, aut modicũ cibum dari præcipientes, statim* Elleborum *offerũt, præsertim iis in quib. suspecta timendáve erit strãgulatio, aut corporis imbecillitas imminet: tutò enim ea sic peragitur purgatio, quòd non intempestiuè medicamentum corporibus cibo munitis accedat.* Sedi *etiam balani ex* Elleboro *subditæ cũ aceto, vomitiones eliciunt.*

EX GALENO.

Elleborus *extergentis simul & excalfacientis facultatis est.* Quamobrem *ad alphos, impetigines, scabies, leprasq́; accommodus est.* Quinetiam *si in fistulam callo induratam infundatur duobus tribúsve*

búsve diebus, callum detrahit. Dentibus si cũ aceto colluantur prodest.

EX PLINIO.

Candidum veratrum vomitione, causasq; morborum extrahit: quondam terribile, postea tã promiscuũ, vt plerique studiorum gratia ad prouidenda acrius quæ cõmentabantur, sæpius sumptitauerint. Carneadem responsurum Zenonis libris: Drusum quoque apud nos, tribunorum popularium clarissimum, cui ante omnis plebs adstãs plausit, optimates verò bellum Marsicum imputauere, constat hoc medicamẽto liberatum comitiali morbo in Anticyra insula. Ibi enim tutissimè sumitur, quoniam vt diximus, Sesamoides admiscent. Italia veratrũ vocat. Farina eius per se & mixta radiculæ qua lanas diximus lauari, sternutamentũ facit, somnúmque. Leguntur autem tenuissimæ radices breuesq; ac veluti decurtatæ etiam hæ. Nã summa quæ est crassissima, cepis similis, canibus tantũ datur purgationis causa. Antiqui radicem corticemq; carnosissimum eligebant, quò tenuior eximeretur medulla. Hanc humidis spongiis opertam turgescentémque, in longitudinem findebant. Deinde fila in vmbra siccabant, iis vtentes. Nunc ramulos ipsos à radice sua grauissimi corticis, ita dantes. Optimum quod acre gustu, feruensq; in frangendo puluerem emittit. Optimum præterea quod celerrimè mouet sternutamenta, sed multo terribilius nigro, præcipuè

pus si quis apparatum poturorum apud antiquos legat, contra horrores, strangulatus, intempestiuas somni vires, singultus infinitos, aut sternutamenta, stomachi dissolutiones, tardiores vomitus aut longinquiores, exiguos aut nimios. Sed antiquorum vitium erat, quòd propter hos metus parcius dabãt, cùm celerius erumpat, quò largius sumitur. Themison binas non amplius drachmas donauit. Sequentes et quaternas dedere, claro Herophili *præconio, qui* Elleborum *fortissimi ducis similitudini æquabat.* Concitatis *enim intus omnibus, ipsum inprimis exire. Præterea mirũ inuentum est, quòd incisum forficulis, cortex remanet.* Hoc *inanito, medulla cadit.* H*æc in nimia purgatione data, vomitiones sistit.* Cauendum *est fœlici quoque cura, ne nubilo detur die, quippe impatibiles cruciatus existũt.* Nam *æstate potius quàm hyeme dandum, nõ est in dubio.* Corpus *septem diebus præparandum cibis acribus, abstinentia vini, quarto & tertio die vomitionibus, pridie cœnæ abstinentia.* Albũ *è dulci datur, aptissimè verò in lacte aut pulte.* Nuper *inuenere dissectis raphanis inserere* Elleborum, *rursusq́; comprimere raphanos, vt transeat vis, atque eo lenimento dare.* R*eddi post quatuor ferè horas incipit.* Totum *opus septenis peragitur horis.* Medetur *in morbis comitialibus, vertigini, melancholicis, insanientibus, lymphaticis, elephãtiæ albæ, lepris, tetano, tremulis, podagricis, hydropicis, incipientibusq́;*

natalem, ut comprehensum est, floret. Syluestris autem verè & initio æstatis.

TEMPERAMENTVM.

Quũ experientia testetur Elleborum *nigrũ adulterinum, potissimum hortensem, eandem quam genuinus habere facultatem, idem etiam obtineat tẽperamentum necesse est. Calidus itaque & siccus in tertio ordine erit.*

VIRES.

Purgat perinde atque genuinus inferiorem ventrem, pituitam & flauã bilem ducens. Prodest comitiali morbo laborantibus, melancholicis, insaniẽtibus, articulorum doloribus correptis, & resolutis. Menses in pesso subditis trahit. Fœtus necat. Porrò cum illis etiam insit extergendi vis, alphos, impetigines, scabiem, leprasq́; curant. Erodentibus medicamentis commiscentur. Ideóque syluestris non temere, quòd pediculos interficiat, Leüszkraut *Germanis meis dicitur. Non verò pediculos tantum, verum etiam oues & alia animantia comestus necat.*

DE HELXINE. CAP. CVI.

Helxine Parietaria nobis.

NOMINA.

Ἑλξίνη, ἢ περδίκιον Græcè, *Helxine & Vrceolaris Latinè nominatur. Officinæ vocant parietariam, & dempta vna litera Paritariam. Vulgus* Muraliũ *&* Muralem, *Germani* Tag vnd nacht, S. Peterskraut, oder Glaszkraut. (*Gallicè*

dicè Parietaire.) *Helxine autem ab aspero semine quòd tenaci nexu vestibus adhæret, dicta est. Perdicium verò, quod ea perdices præcipuè vescantur. Vrceolaris autem, quòd detergendis vitreis, vrceolis vasisq; efficax sit.* Muralis & Parietaria, *quòd muros ac parietes natales locos sibi fecerit.*

Helxine vnde dicta. Perdiciō. *Vrceolaris. Muralis. Parietaria.*

FORMA.

Cauliculos habet tenues, subrubentes, folia Mer*curiali similia, hirsuta, circa caules veluti exigua semina, aspera, vestibus adhærentia.* Hæc *sanè pictura sic plantæ illi respondet, vt nulla prorsus sit nota quæ illi non adamussim conueniat.* Est *enim fruticosa, cubitalis, cauliculis tenuibus, leniter rubescentibus, foliis* Mercurialis *herbæ, hirsutis, floribus purpureis minutissimis, exili per ambitū eius semine, aspero, vestibus adhærēte, radice subrubra, fibris capillata.*

LOCVS.

Nascitur in sepibus, muris, maceriis, parietibus & vinetis. Nūc in hortis etiam plantata prouenit.

TEMPVS.

Iulio mense floret.

TEMPERAMENTVM.

Facultas Perdicio *inest abstergendi & constringendi cum humiditate subfrigida.*

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Folia refrigerandi constringendiq; vim obtinēt. Quare illita sacros ignes sanant, condylomata, a-

v *dusta,*

natalem, vt comprehensum est, floret. Syluestris autem verè & initio æstatis.

TEMPERAMENTVM.

Quũ experientia testetur Elleborum *nigrũ adulterinum, potißimum hortensem, eandem quam genuinus habere facultatem, idem etiam obtineat tẽperamentum necesse est. Calidus itaque & siccus in tertio ordine erit.*

VIRES.

Purgat perindè atque genuinus inferiorem ventrem, pituitam & flauã bilem ducens. Prodest *comitiali morbo laborantibus, melancholicis, insaniẽtibus, articulorum doloribus correptis, & resolutis. Menses in pesso subditis trahit. Fœtus necat.* Porrò *cum illis etiam insit extergendi vis, alphos, impetigines, scabiem, leprasq́; curant.* Erodentibus *medicamentis commiscentur.* Idcóque *syluestris non temere, quòd pediculos interficiat,* Leuszkraut *Germanis meis dicitur. Non verò pediculos tantum, verum etiam oues & alia animantia comestus necat.*

DE HELXINE. CAP. CVI.

Helxine Parietaria nobis.

NOMINA.

Ἑλξίνη, ἢ περδίκιον *Græcè, Helxine & Vrceolaris Latinè nominatur. Officinæ vocant parietariam, & dempta vna litera* Paritariam. *Vulgus* Muraliũ *&* Muralem, *Germani* Tag vnd nacht, S. Peterskraut, oder Glaszkraut. (*Gallicè*

dicè Parietaire.) *Helxine autem ab aspero semine quòd tenaci nexu vestibus adhæret, dicta est. Perdicium verò, quod ea perdices præcipuè vescantur. Vrceolaris autem, quòd detergendis vitreis, vrceolis vasisq; efficax sit.* Muralis & Parietaria, *quòd muros ac parietes natales locos sibi fecerit.*

Helxine vnde dicta. Perdiciũ. Vrceolaris. Muralis. Parietaria.

FORMA.

Cauliculos habet tenues, subrubentes, folia Mercuriali *similia, hirsuta, circa caules veluti exigua semina, aspera, vestibus adhærentia.* Hæc *sanè pictura sic plantæ illi respondet, vt nulla prorsus sit nota quæ illi non adamussim conueniat.* Est *enim fruticosa, cubitalis, cauliculis tenuibus, leniter rubescentibus, foliis* Mercurialis *herbæ, hirsutis, floribus purpureis minutissimis, exili per ambitũ eius semine, aspero, vestibus adhærẽte, radice subrubra, fibris capillata.*

LOCVS.

Nascitur in sepibus, muris, maceriis, parietibus & vinetis. Nũc *in hortis etiam plantata prouenit.*

TEMPVS.

Iulio mense floret.

TEMPERAMENTVM.

Facultas Perdicio *inest abstergendi & constringendi cum humiditate subfrigida.*

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Folia refrigerandi constringendiq́; vim obtinẽt. Quare *illita sacros ignes sanant, condylomata, a-*

v dusta,

dusta, incipientes panos, inflammationes omnes, & œdemata. Succus eius cerussæ mixtus, ignib. sacris & iis quæ serpunt malis vtiliter illinitur. Inungitur podagris cum cerato Cyprino, vel seuo hircino. Diuturnas tusses adiuuat, cyathi mensura absorptus. Contra inflammatas tonsillas gargarissatus & illitus prodest. Aurium quoque dolores cum rosaceo infusus iuuat.

EX GALENO.

Vim habet abstergendi & paulatim constringẽdi ac refrigerandi. Quare phlegmonas omnes inter initia, & in augmento vsque ad statum sanat, maximè calidas. Quinetiam incipientibus phygethlis cataplasmatis ritu illinitur. Succus quoque eius ad dolores phlegmonosos mediocriter profuerit. Gargarizãdum item nonnulli exhibent ad paristhmia. Aliqui etiam medicorum iis qui diutina tussi vexantur, illam exhibuerunt. Certè euidens extergendi experimentum præbet & in vasis vitreis.

EX AETIO.

Exterit alopecias & impetigines priuatim assiduè illita. Sedis hæmorrhoidas aperit, fistulis medetur, & sinus cohibet trita & cum modico sale apposita.

EX PLINIO.

Hæc inficit lanas, sanat ignes sacros, tumores, collectionesq; omnes & adusta. Panos succus eius cum psimmythio, & guttura incipientia turgescere. Itẽ

veterem

veterem tußim cyatho hausto. Et omnia in humido. Sicut tonsillas & varices cum rosaceo. Imponitur & podagris cum caprino seuo ceráq; Cypria.

APPENDIX.

Monēdi sunt hoc loco medici vt rectum Helxines *vsum discant. Nam hactenus non rectè eam in frigidis vitiis pro fomento vsurparunt, cum refrigerandi constringendíque vim habeat. Cæterùm cùm abstergendi quoque illi facultas insit, poteſt etiam calculosis, & iis qui difficultate vrinæ laborāt exhiberi potißimum si aliquid cōsimilem facultatem obtinens ei admisceatur. Sic Aetius sedis hæmorrhoidas aperire tradit, si trita cum sale, cui etiam abstergendi vis ineſt apponatur. Quare qui calculosis hanc herbam propinant, curent vt aliquid quod abstergendi facultatem habeat, commisceāt.*

DE ERYTHRODANO.
CAP. CVII.

Rubia satiua nobis Garance, & syluestris frequens.

NOMINA.

Ἐρυθρόδανον *Græcè, Rubia Latinè vocatur. Rubiacur Officinæ rubeam tinctorum appellant. Germanicè* Rote *(Gallicè* Garance*) nominatur. A rubore radicis, quo lanæ & coria tinguntur, factum illi vtrunque nomen eſt.*

GENERA.

Dioscoridi & aliis duo Rubiæ sunt genera. Altera enim satiua est, altera verò sponte prouenit, et syluestris existit: nec esse videtur alia quàm quæ à nostris Stellaria vocatur. Satiua.

FORMA.

Caules satiuæ quadranguli, longi, asperi, similes Aparinæ, multo tamen maiores robustioresq́;, folia per interualla in singulis geniculis habentes, stellarum modo in orbem circumiacentia. Fructus rotundus, per initia viridis, mox ruber, postea cùm maturuit niger. Radix tenuis, longa, rubra. Syluestris itidem caules quadrangulos, vt diximus, emittit, folia per interualla in singulis geniculis stellarũ instar in orbem circumiacentia, flores candidos, radicem tenuem, longam & rubram, adeò vt suo colore tingere etiam videatur.

LOCVS.

Nascitur in plerisque nunc Germaniæ locis, agro potißimum Argentoracensi & Spirensi. Seritur autem propter emolumentum quod ex ea quæstuosissimum sentitur.

TEMPVS.

Aestate colligitur fructus, & subinde etiam effoditur radix.

TEMPERAMENTVM.

Calida est in secundo ordine, & sicca in tertio.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix vrinã ciet, qua de causa regio morbo la=

borantibus cum aqua mulsa auxiliatur: itē ischiadiacis & resolutis. Vrinam multam & crassam ducit, nonnunquam etiam sanguinem. Bibentes quidē quotidie lauari oportet, & excrementorū quæ redduntur differentiam spectare. Aduersus venenatorum morsus succum cum foliis bibere prodest. Semen ex oxymelite potum, lienem absumit. Apposita radix, fœtus, menses, & secundas trahit. Albas vitiligines ex aceto illita sanat.

EX GALENO.

Rubia tinctorum radix acerba & gustu amara est. Itaque quæcunque agere diximus vbi eiusmodi coiuerint qualitates, ea omnia in hac radite luculenter conspicies: quippe quum & lienem & iecur expurget, et vrinam crassam copiosamq́; ac nōnunquam etiam sanguinolētam moueat. Quin & menses ciet, ac mediocriter quæ extersionem postulant, extergit: proinde vitiligines albas cum aceto illita iuuat. Sūt qui eam ischiadicis & resolutis in potu cum melicrato exhibeant.

EX PLINIO.

Erythrodanū, quam nos Rubiam vocamus, qua tinguntur lanæ, pellesq́; perficiuntur, in medicina vrinam cit, morbum regium sanat ex aqua mulsa, & lichenas ex aceto illita: & ischiadicos & paralyticos, ita vt bibentes lauentur quotidie. Radix semenq́; trahūt menses, aluum sistunt, & collectiones discutiunt. Contra serpentes rami cum foliis impo-

nuntur. Folia & capillum tingunt. Inuenio apud quosdam morbum regium sanari hoc frutice, etiam si adalligatus spectetur tantùm.

DE ZEA. CAP. CVIII.

Zea spelta nobis.

NOMINA.

Semen cur dicta Zea.

Ζεία Græcis, Zea & Semen Latinis, vulgo & Italis Spelta dicitur. Gallicè de l'espeautre) *Semen autem latini à præstantia frugis appellarunt. Hinc est quòd Homerus etiã hanc celebrauerit dicens,* ζείδωρος ἄρουρα. *Quibus sanè verbis innuit aruum Zeam largiens, non vt nonnulli arbitrantur quòd vitam donet, Plinio autore.*

ζείδωρος ἄρουρα.

GENVS.

Duo Zeæ Dioscorides facit genera. Vnum cuius grana in singulis tunicis seu glumis gemina, quod Græcis eam ob causam δίκοκκος *cognominatur.* δίκοκκος *Germanis hoc genus* Speltz, oder Dinckelkorn *vocatur. Alterũ simplicis est grani, & Germanicè nominatur.* Einkorn, oder S. Peters korn.

FORMA.

Primum genus. Alterum.

Primum genus culmo, geniculis & spica tritico simile est, duobusq; vtriculis iunctis duo grana simul fert. Alterum culmo & spica est breuioribus, grana singula in singulis tunicis dupliciordine seu versu dispositis proferens, ac in summitate aristis suis planè hordeum refert.

LO-

LOCVS.

Lætum pingueq; solum desiderat.

TEMPVS.

Iunio mense floret, Iulio autem maturitatem consequitur.

TEMPERAMENTVM.

Zea media quodammodo est inter triticum & hordeum, quatenus ad calefaciendi & refrigerandi facultatem attinet, placidè verò exiccat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Zea magis nutrit quàm hordeum. Ori *suauis est. Digesta in panificia minus quàm triticum alit.*

EX GALENO.

Zea vniuersa sua facultate quodãmodo in medio est tritici & hordei: itaque ex illis cognoscatur.

EX PLINIO.

Zeæ farina efficacior hordeacea videtur, trimestris mollior. Ex *vino rubro ad scorpionum ictus tepida, & sanguinem excreantibus.* Item *arteriæ. Tussi cum caprino seuo aut brutyro.* Ex *Fœnogræco mollissima omnium.* Vlcera *manantia sanat, & furfures corporis, stomachi dolores, pedes & mammas cum vino & nitro cocta.*

EX SIMEONE SETHI.

Zea facultatẽ habet proximam tritico. Est verò facilis concoctionis, boníque succi: ad hæc etiam emplastica existit.

DE ERIGERONTE. CAP. CIX.

Senecio nobis senecon.

NOMINA.

Ηριγέρων *Græcis, Senetio latinis, officinis in-usitata, Germanis* Grindtkraut (*Gallicè* du Senesson) *dicitur. Græcis autẽ Erigerõ quasi* Erigeron cur dicta. *vernus senex nominatur, seu citò vel vere senescẽs quod celeriter in pappũ & lanuginem abeat.* Itaque *compositione nominis, tempus simul quo floret, & floris mox deflorescentis euentum, indicare voluerunt* Græci, *vt quo tempore quærenda, & quibus notis inuenienda esset, omnes scirent.* Non *igitur senectutis ratio aliqua in ea est, sed canescentes humani capilli modo post florẽ eius pappi, vt à senectute denominaretur, effecerunt.* Eam *etiam ob* Senetio. *causam* Romani *Senetionem illam vocauerunt.*

FORMA.

Herba est cauliculo cubitali, subrubro, foliis cõtinuis, in extremitatibus Erucæ *modo incisuris diuisis, sed minoribus multo: floribus luteis, celeriter scissis dehiscentibúsve, & in pappos deflorescentibus: vnde &* Erigeron *dicta est, quòd vere scilicet capilli modo flores canescant.* Radice *inutili.* Omnes *hæ* Dioscoridis *notæ, herbæ quam* Germani Creutzuurtz & Grintdkraut *nominant, respõdere deprehenduntur.* Siquidem *cauliculus est illi cubitalis, subruber, folia cõtinua habẽs, per extremitates* Erucæ *instar laciniosa, minora tamen.* Flo-

res lutei, qui scißi statim in lanuginem abeunt. Errant toto cœlo qui Senetionẽ Nasturtium esse garriunt. *Senetio nõ est Nasturtium.*

LOCVS.

Nascitur paßim in sepibus, & circum oppida.

TEMPVS.

Verè erumpit, quo etiam tempore, vt dictũ est, canescit, & durat ferè tota æstate eius herbæ prouentus. TEMPERAMENTVM.

Erigeron, Paulo Aegineta autore, mixtã temperaturã obtinet: refrigerat enim & modicè discutit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Folia cum floribus refrigerandi vim obtinent, quapropter cum exiguo vino, aut per se illita folia, testium sedisq; inflammationes sanant. Cum manna, tum reliquis vulneribus, tum neruorum quoq; medentur. Idem præstant pappi per se ex aceto illiti, verùm recentes epoti strangulant. Totus autem caulis in aqua decoctus, & cum passo potus, stomachi dolores à bili contractos persanat.

EX PLINIO.

Lanugo eius cum croco & exiguo aquæ frigidæ tritæ illinitur epiphoris. Tosta cum mica salis, strumis. Erigeron quoque cum farina thuris & vino dulci, testium inflammationes sanat.

DE HEDYOSMO. CAP. CX.

Mentha nobis nomen retinet, & Balsamũ quoque dicitur multiplex.

NO-

NOMINA.

Ἡδύοσμος, ἢ μίνθη Græcè, Mẽta Latinè dicitur. Officinæ nomen latinum retinuerunt. Germanicè Muntz (Gallicè de la Mente) vocatur. Hedyosmon Græci, quod suauem spiret odorem nominauerunt. Menta autem dicta est, quòd odore suo mẽtem excitet, aut quod grato, vt ait Plinius, odore mensas percurrat.

Hedyosmon vnde dictum.

Menta.

GENERA.

Mentæ in vniuersum duo sunt genera. Vna enim satiua & hortensis est: altera syluestris & fera. Satiuæ iterum quatuor præcipua sunt genera. Vna est quam Germani Deyment simpliciter, vel krausz Deymẽt vocant. Altera, quã iidẽ krausz Balsam. Tertia, quæ iisdẽ Balsammuntz appellatur, & Vnser Frauuen mũtz oder spitz mũtz: à nostræ ætatis herbariis Romana vel Saracenica. Quartam Germani quidam Hertzkraut nonnulli Balsamkraut vocant. Per me tamen licebit has species, quãdoquidem facultatib. similes sint vt cuiuis placuerit, nominare. Nobis autem vt certius discernerẽtur prædictis nominib. appellare placuit. Syluestris, quæ latinis Mẽtastrum vocatur, & vulgò equina Menta, Germanicè Roszmuntz Vuilder Balsam, oder Vuild Muntz dicitur. Non ignoramus plures esse Mẽtæ species, nos tamen eas duntaxat quas vidimus, pictas exhibemus.

Satiuæ genera.

FORMA.

Satiua

Satiua prima caulẽ habet quadrangulum, à radice lentè punicantem, & lanugine pubescentẽ, folium ferè rotundum, serratum, molle & odoratum, flosculos purpureos internodia geniculatim coronantes, verticillato semper ambitu. Prima. *Altera priori per omnia similis est, nisi quòd illi subpurpureus flos circa cauliculorum fastigia spicatur. Tertia folio longiore & acutiore constat, flosculis purpureis coliculorum cacuminibus spicatim insidentibus. Quarta itidem longioribus foliis est, floribusq; purpureis internodia geniculatim, haud secus quàm in prima, caules coronantibus.* Secunda. *Mentastrum verò foliis lanugine canescentibus, atque hirsutioribus, Sisymbrio procerius, odore magis viroso, flosculis spicatim coliculorum fastigia coronantibus.*

LOCVS.

Satiuæ paßim in hortis proueniunt. Amant apricum locum, non pinguem, non stercoratum, humidis facilius adolescunt. Syluestris autem, quæ Mentastrum alio nomine appellatur, vliginosis gaudet locis, paßimq; irrigua hoc Mentastro pubent.

TEMPVS.

Florent omnes mense Augusto.

TEMPERAMENTVM.

Vtraq;, tam hortensis scilicet quàm syluestris, gustu acris, & facultate calida est, ex tertio ordine excalefaciẽtiũ. Infirmior tamẽ est hortẽsis, minusq; calefacit. Exiccat autẽ in secundo ordine: illi enim

ex

ex cultura aliquid humiditatis accedit.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Calefaciendi, adstringendi atque exiccandi vim habet menta hortensis. Proinde sanguinem sistit succus eius cum aceto potus. Lumbricos rotundos enecat. Venerẽ concitat. Singultus, vomitiones, choleramq́; sedant duo aut terni surculi cum acidi granati succo poti. Cum polenta illita abscessus discutit. Imposita fronti, capitis dolores mitigat. Mammas quæ tenduntur, aut lacte turgent, compescit. Cum sale canum morsibus illinitur. Aurium doloribus eius succus cum aqua mulsa subuenit. Mulieribus ante coitum admota, conceptioni resistit. Linguæ scabritiem confricata leuigat. Lac coire densariq́; in caseum nõ sinit, immersis in iis foliis. In summa, stomacho vtilis est, & in condimentis peculiarem vsum habet. Syluestris in sanitate deterioris vsus est quàm satiua.

EX GALENO.

Menta satiua ad venerem mediocriter excitat, id quod omnibus inest, quæ humiditate semicocta & flatuosa participant. Denique in abscessibus aliqui eam cum polenta imponunt. Habet etiã quiddam amarum in se & acerbum: illo quidem lumbricos interficit, acerbitate verò si cum oxycrato bibatur, recẽtes sanguinis excreationes reprimit. Substantia est, vt si qua alia herba tenuium partium. Aetius addit, potum eius decoctum tribus seriatim

tim diebus, colicos omnino ſanare.

EX PLINIO.

Mentæ hortenſis odor animum excitat, & ſapor auiditatem in cibis: ideo in mammarum mixtura familiaris ipſæ acceſſere, vt coire denſarióq; lac nō patiantur. Quare lactis potionibus additur, ne huius coagulati potu ſtrangulentur. Data in aqua & mulſo, eadem vi reſiſtere & generationi creditur, cohibendo genitalia denſari. Aequè maribus & fœminis ſanguinem ſiſtit, & purgationes fœminarum inhibet. Cum amylo ex aqua pota, cœliacorum impetus. Syriation & vomicas vuluæ curauit. Ille & iecinorum vitia ternis obolis ex mulſo datis. Item ſanguinem excreātibus in ſorbitionem. Vlcera in capite infantium mirè ſanat. Arterias humidas ſiccat, ſiccas adſtringit, pituitas corruptas purgat in mulſo & aqua, Voci ſuccus ſub certamine vtilis duntaxat, qui & gargariſatur vua tumēte, adiecta ruta & coriandro ex lacte. Vtilis et cōtra tonſillas cum alumine, linguæ aſperæ cum melle. Ad conuulſa intus per ſe, vitiiſq; pulmonis. Singultus & vomitus ſiſtit cum ſucco granati, vt Democritus monſtrat. Recentis ſuccus narium vitia ‡ *Aliâs* ‡ *ſpiritu ſubducto emendat. Ipſa trita cholera in ſpiritus aceto quidem pota. Sanguinis fluxiones intus: Ileū ſubductos. etiam impoſita cum polenta, & ſi mammæ tēdantur. Illinitur & temporibus in capitis dolore. Sumitur & contra ſcolopendras, & ſcorpiones marinos,*

&

& ad serpentes. Epiphoris illinitur, & omnibus in capite eruptionibus, item sedis vitiis. Impetigines quoque, vel si teneatur tantùm, prohibet. Auribus cum mulso instillatur. Aiunt & lieni mederi eam in horto gustatã, ita ne vellatur. Aridæ quoq; farinam tribus digitis apprehensam, & stomachi dolorem sedare in aqua, & similiter aspersa in potionem, ventris animalia pellere.

APPENDIX.

Animaduertendum, ea quæ Plinius Mentastro tribuit, Calaminthæ deberi, vt satis liquet Dioscoridem legenti. Neque sanè mirum, quandoquidem autores societate quæ est inter Mentam, Mentastrum & Nepetam decepti, tum species, tum nomina confundunt.

APPENDIX ALTERA.

Cæterùm appendicis etiam vice hic annotãdum erit, Aristotelem sectione xx. proble. secundo, cùm asserit Mentam refrigerare posse corpora, non pugnare cum Galeno aliisq; medicis qui illã esse calidam affirmant. Per se nanque calida est Menta: at quia esa libidinem proritat, & hæc cùm immodica fuerit corporis vires deiicit, atque adeò animum & corpus refrigerat, ideo eam ex accidente, quia videlicet vt in venerem immodicè ruamus efficit, refrigerare dixit Aristoteles.

EX SIMEONE SETHI.

Iuuat iecur frigidum, & ventrem corroborat

ac stomachum, coctionem facit, vomitum sedat & singultum. Prodest etiam ad cordis morsus, & appetitionem suscitat. Flatus discutit, & lũbricos interimit, potissimum sylvestris Mentæ ius. Venerem stimulat, & iecinoris obstructiones tollit. Verùm hoc vesci ad satietatẽ non oportet, quoniam sanguinẽ extenuat, & serosum facit, & ipsum in flauã bilẽ mutat: dein efficit vt sanguis qui maximè est tenuiũ partiũ discutiatur, & crassus ac melancholicus relinquatur, atq; idcirco oportet biliosos ab ea abstinere. Cõtrita cũ sale, & morsui rabiosi canis imposita medicamentũ fit salubre. Arida verò trita, & post cibum sumpta, ad concoctionẽ facit, & lienosos iuuat. Cũ vino pota difficulter pariẽti succurrit. Ferunt etiã quòd mansa lippienti imposita, fiat remedium: quodq; eius decoctum absortũ, confestim sanguinem è faucibus eiicientes sanet. Huius semen ventrem purgat, & pulmonem lædit.

DE HEMIONITIDE CAP. CXI.

Hemionitis tua est Dioscoridis phyllitis, vulgaris scolopendria. NOMINA.

Ἡμιονῖτις, ἢ σπλήνιον Græcis, *Hemionitis latinis, Plinio* Teucrion, *officinis et herbarius Scolopẽdria &* Lingua ceruina, *Germanis* Hirszung (*Gallicè* Langue de Cerf) *nominatur. Alia tamen est à* Dioscoridis *Scolopendrio, quæ Asplenon alio nomine dicitur.* FORMA.

Scolopendria officinarum.

Folium Dracunculo simile profert, lunatũ. Radices

dices verò illi multæ subsunt, tenues. Neque caulem, neque semen, neque florẽ fert. Ex qua descriptione satis liquet, eam herbam quam vulgus Scolopendriam vocat, esse Hemionitin, quòd tota illi Dioscoridis pictura, nulla reclamante nota, conueniat. Sunt enim illi folia Dracunculi seu Ari, instar lunæ corniculantis falcata. Etsi enim interdum in altum surgant, tamen inter initia potißimum incurua, & lunæ crescentis modo falcata sunt. Radicibus etiam cohæret multis exilibus, nunquã florescens, nec caulem, nec semen proferens. Non esse autem Phyllitim in primis folia docent, quæ in ea sunt recta, & minimè sicut in Lingua ceruina lunata. Dein in tergo veluti vermiculi, qui in Phyllitide pensiles, in Lingua ceruina autem sesiles & nequaquam propendentes sed liratim digesti sunt. Tertio natales ipsi: Phyllitis enim in vmbrosis opacisve, & hortis nascitur, Scolopẽdria verò seu Hemionitis in petrosis. Quarto, quod me omnium maximè mouet, Phyllitidi nulla prorsus lienem liquãdi facultas inest, quam tamen Scolopendriæ vulgari adesse, præter communem consensum, quotidiana etiam experimenta demonstrant. His itaque de causis Phyllitis, Scolopendria vulgaris esse aut dici nõ debet. Dato enim quòd descriptio per omnia conueniret, facultates tamẽ ipsæ, quæ diuersæ sunt, aliam à Scolopendria esse manifestè docerent.

Scolopendria est Hemionitis.

Scolopendria non est Phyllitis.

LOCVS.

Nascitur

Naſcitur locis vmbroſis, montoſis ac petroſis, copioſiſſimè autem iuxta montem haud procul à Tu*binga ſitum, quẽ* Germanico *vocabulo* Farnberg *nominant, prouenire ſolet.* Nunc *paßim in hortis habetur.*

TEMPVS.

Aeſtate vſque ad autumnum abundè naſcitur.

TEMPERAMENTVM.

Adſtringens ſimul & parum amara eſt, vnde credibile eſt in primo ordine eſſe calidam, & in ſecundo ſiccam.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Herba *guſtu adſtringit.* H*æc autem cum aceto pota lienem liquat.*

EX GALENO.

Hemionitis *ſimul & adſtrictionem & amaritudinem poßidet: quamobrem cum aceto pota, lienoſis auxilio eſt.*

EX PLINIO.

Medetur *lienibus. Conſtátque ſic inuentum: cùm exta ſuper eã proiecta eſſent, fertur adhæſiſſe lieni, eumq́; exinaniſſe. Ob id à quibuſdam* Splenion *vocatur.* Narrant *ſues qui radicem eius edunt, ſine ſplene inueniri.* *Splenios vnde dictum.*

DE ERYNGIO. CAP. CXII.

NOMINA.

Ἠρύγγιον Græcis, Eryngium *latinis, officinis corrupto vocabulo* Iringus *vocatur.* Pleri*que etiam* Centumcapita *nominant, à numero nimirum capitum quæ in ſummo obtinet.* Plinij *tamen* Centumcapita, *ab* Eryngio *eſt diuerſa, vt etiã* *Iringus. Centumcapita.*

Serapionis Centumcapita est Aster.

Serapionis. Si quis enim diligenter eius descriptionem excutiat, eã planè esse deprehendet, quæ Dio*scoridi* Aster *Atticus & Inguinalis appellatur. Vtriusque enim picturæ sic sibi respondent, vt planè vna esse herba videatur. Germanis* Eryngium *nominatur* Manſztreu, Brachendiſtel, & Raddiſtel (*Gallicè* Chardon nommé cent teſtes.

FORMA.

In genere aculeatarum stirpium est Eryngium, *cuius folia initio sale condîta olerum modo comeduntur. Sunt autem lata, & in ambitu aspera, gustu odorata. Quum vero adolescunt, in multis caulium eminentiis spinis aculeantur: in quorum summitatibus globosa capita, durarum acutißimarũq; spinarum ambitu stellæ instar circumuallantur, quorum color modo viridis aut cãdidus, interdum cæruleus inuenitur.* Radix *illi oblonga, lata, foris nigra, intus alba, pollicis craßitudine, & odorata.* E *qua nimirum delineatione omnibus perspicuum fit, spinam cuius picturam nunc exhibemus, esse* Eryngiũ: *aculeatis enim foliis & per extrema spinosis conspicitur, odoratis, caule cubitali, in cuius vertice coacta in globum capitula, durorum & acutißimorum spiculorum vallo, stellæ instar radiãtur, quorũ color in pubertate viridis, adultæ cœruleus flaccescenti candidus conspicitur: radice pollicari, intus candida, foris nigra, sed odorata.*

LOCVS.

Nascitur

Naſcitur in campeſtribus & aſperis locis. Prope Argentoratum eius magna eſt copia.

TEMPVS.

Colligi hanc quidam, vt Plinius tradit, cum ſol Cancri hoſpitium tenet, hoc eſt, ſub ſolſtitio, iuſſere.

TEMPERAMENTVM.

Eryngiũ caliditate aut parum aut nihil ea quæ moderata & temperata ſunt ſuperat. Siccitatem vero in tenui eſſentia cõſiſtentẽ nõ exiguã obtinet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vim habet calefactoriam radix. Pota mẽſes & vrinas pellit. Tormina & inflationes diſcutit. Cum vino iecinoroſis, venenatorum morſibus, & iis qui letiferum hauſerunt ſuccurrit. Bibitur aduerſus plurima cum Staphylini ſemine pondere drachmæ vnius. Appenſa & illita tubercula diſcutere proditur. Radix cum hydromelite pota, opiſthotonicis et comitialibus medetur.

EX AETIO.

Potum radicis decoctum colicis medetur. Mulſo addito calculos, ſtillicidia, difficultates vrinæ, & renũ vitia ſanat: quod per quindecim iugiter dies, & ieiunos, & in lectũ ituros bibere oportet. Quod ſi cum eo Sium quoque decoxeris, magis proficies. Affirmabat quidam aßiduo Eryngij vſu, nũquam poſtea minxiſſe calculos, cum prius eo morbo frequentißime vexaretur.

EX PLINIO.

Clara in primis aculeatarum Eryngion *est, contra serpentes & venenata omnia nascens. Aduersus ictus morsusq; radix eius bibitur drachmæ pondere in vino: aut si plerunque tales iniurias comitatur febris, ex aqua. Illinitur plagis, peculiariter efficax contra chersydros ac ranas. Omnibus verò cõtra toxica & aconita efficaciorẽ* Heraclides *medicus, in iure anseris decoctam, arbitratur.* Apollodorus *aduersus toxica cũ rana decoquit, cæteri in aqua.*

DE THRIDACE. CAP. CXIII.

NOMINA.

Θρίδαξ *Græcè,* Lactuca *Latinè: officinæ latinũ nomen retinuerũt:* Germanicè Lattich, oder Lactuck (*Gallicè* Vne Laictue) *nominatur. Dicta autem Lactuca est, quòd copia lactis, quod credebatur leniter mouere ventrem, exuberet: vnde apud veteres in primis epulis veniebat, quod Martialis etiam iis testatur verbis:*

Lactuca vnde dicta.

Prima tibi dabitur ventri Lactuca mouendo Vtilis.

GENERA.

Lactuca primũ in satiuam & syluestrem deducitur. Satiuæ tria sunt genera, crispa nimirum, rotunda, & capitata. Nos *vna icone duo complexi sumus genera. Folium enim quod statim à radice erumpit, eam Lactucam refert quæ Latinis crispa, à foliis crispißimis, Germanis* krauser Lattich *appellatur. Columella lib. xi. cap. iij. Cecilianam & Beticã à regionibus in quibus crescit, nominat. Reliqua*

Crispa Lactuca.

liqua folia eam quæ rotunda à foliis rotundis vocatur, præ se ferunt. Germanicè Breiter Lattich *nominatur. Tertii generis Lactuca, quæ Capitata dicitur, à foliis suis, quæ vbi parum à terra attolluntur, mâli cuiusdam speciem rotundam obtinent, & instar* Braßicæ *capitatæ, in capitis ferè formã exuberãt.* *Germanis* grosser Lattich *vel* Vueisser Lattich *à semine candido nominatur. Syluestris Lactuca satiuæ opponitur, sponte enim sua in aruis nascitur.* *Germanis* Vuilder Lattich *nuncupatur.* Rotunda. Capitata

FORMA.

Satiua prima, cuius imaginem hîc damus, folia I*ntybo satiuo haud dißimilia habet, in rectúmque surgit, caulibus in summo brachiatum, in quorum cacumine flores sunt lutei.* A*ltera foliis, quæ crispa admodum sunt, duntaxat à priori variat, aliâs per omnia similis.* S*ic etiã capitata non nisi foliis suis, idq; dũ paululũ creuerũt, à prioribus differt.* I*deóque duabus picturis, quæ omnes referunt, contenti fuimus. Syluestris similis est satiuæ* L*actucæ, radice tamen breuior, proceriore caule, candidioribus foliis, gracilioribúsque, asperioribus, & gustu amaris, quæ vt addidit* T*heophrastus, vbi consummata sunt, aculeantur.* E*x qua delineatione abundè constat,* L*actucam syluestrem esse eam herbam quæ paßim nunc ab officinis & herbariis, non sine magno errore,* E*ndiuia dicitur.* E*a enim in arui & vinearum limitibus sponte nascitur, folio* L*a-* Lactuca Syluestris. Officinarũ error.

 ctucæ,

ctucæ, & cum adoleuit per oras aculeato, & laciniatim ſerrato, caulibus bicubitali proceritate conſurgentibus, ſpinulis inhorreſcentibus, quibus ſuccus ineſt lacteus, amarusq́; flore vt Lactuca *ſatiua luteo.* De*ſinant itaque deinceps ea herba pro* Endi*uia vti medici, ſi modo rectè cõſultũ ægris cupiũt.*

LOCVS.

Satiua in hortis prouenit. Syluestris in aruis & vinearũ hortorúmq; maceriis ſua ſponte naſcitur.

TEMPVS.

Florent I*ulio menſe, atq; ſubinde ſemen proferũt.*

TEMPERAMENTVM.

Lactuca *ſatiua humidum eſt frigidumq́; olus, non tamen extremè: ſiquidem edendo non foret: verùm maximè ſecundum aquæ, vt ſic dicam, fontanæ frigiditatem.* Simeon Sethi *frigidam & humidam in tertio ordine ſtatuit. Syluestris autem minus refrigerat & humectat.*

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Satiua Lactuca *ſtomacho accommodata eſt, refrigerat, ſomnum conciliat, aluum mollit, lactis abũdãtiam facit.* Elixa *magis alit.* I*llota autem cõeſta ſtomachicis prodeſt. Semen eius potum venerem aſsiduè ſomniantibus opitulatur, & concubitum arcet.* I*pſæ tamen frequentiores in cibo, claritati oculorum officiunt.* Condiuntur *muria. Quum in caulem prodierunt, vim quandam nanciſcuntur ſucco aut lacti ſylueſtris* Lactucæ *ſimilem. Sylue-ſtris*

ſtris viribus in totum Papaueri *ſimilis eſt,vnde a-liqui eius ſuccum* Meconio *permiſcuerunt.* A*quoſa per aluum purgat potus in poſca liquor obolorum duorum pondere.*Ex*terit argema & caliginē.*Cum *lacte muliebri inūcta ad ambuſta prodeſt.*In *vni-uerſum ſoporifera eſt & dolorem leuat.*M*enſes tra hit.*Contra *ſcorpionum ictus,& phalangiorū mor ſus bibitur.* S*emen haud ſecus quàm ſatiuæ libidi-num imaginationes in ſomno,ac venerē arcet. Suc-cus ad eadem valet, ſed viribus infirmior.* R*epo-nitur ſuccus eius in fictili vaſe,antea,vt in aliis li-quaminibus moris eſt,inſolatus.*

EX GALENO.

L*actuca ad calidas phlegmonas accōmoda eſt, et ad parua et leuia eryſipelata,maioribus tamē ſa tisfacere minimè idonea eſt.* E*ſt etiā eduliū ſitim arcens.*S*emē potū genituræ profluuiū cohibet:quā-obrem etiam iis qui libidinoſis ſomniis vexantur, datur.*Sic *& ſylueſtris* L*actucæ ſemen.* C*uius quo-que ſuccus colligitur,argema & caliginem expur-gans.*A*d aduſtiones cū lacte mulierū inungitur.*O-*mnibus aliis oleribus paucißimū ſanguinē et vitio-ſum generantibus,ex ſola lactuca non multus qui-dē,nec vitioſus,haud tamen omni ex parte laudabi-lis gignitur.* V*t plurimum cruda ipſa veſcuntur.* A*eſtate autem cùm in ſemen iam proruptura eſt, in aqua dulci præcoquentes,cum oleo,garo & aceto aſſumūt,aut cū aliquo ex condimentis, opſoniiſve,*

 præſertim

præsertim iis quæ caseo constant. Plerique etiam antequam excaulescat, in aqua elixa vtuntur: vti ego iam facio, ex quo dentes mihi deteriores esse cœperunt. Nã amicus quidam meus, quum olere hoc à longo tempore me vt familiari cibo vsum fuisse sciret, viderétque pòst mandi à me citra magnam molestiam non posse, cocturæ rationem indicauit. In iuuentute enim, quoniam aßiduo os ventriculi bile efferuescebat, æstus moderandi gratia Lactucis vtebar. Quum autẽ ad prouectam ætatem peruenissem, olus hoc contra quàm in iuuẽtute somnũ iã studio & industria accersenti mihi, auxilio fuit: quippe qui etiamnum iuuenis vigiliis dedita opera me assuefeceram declinante iam ætate, ipsa ex se in somni, grauius hoc incommodo molestabar. Aduersus quod vnicum mihi præsentißimum remediũ Lactuca vespere cõmãducata semper fuit. Frigidũ ergo humidumq́; succum profert, haud quaquã tamen vitiosum. Itaq; sicut alia olera à iusta cõcoctione non excidit, neque aluum cohibet, vti neq; impellit. Atque hæc illi non immeritò accidunt, quum nec austera, nec acerba sit, quibus facultatibus in vniuersum aluus sistitur, quemadmodũ a salsis, acribus, & omnino abstergendi vim habentibus ad excretionem concitatur, quorũ nihil Lactucæ inest.

EX PLINIO.

Est quidẽ natura omnibus refrigeratrix, & ideò æstate grata à stomacho fastidium auferunt, cibiq́; appetentiam

appetentiam faciunt. Diuus certè Augustus Lactuca conseruatus in ægritudine fertur, prudētia Musæ medici, cùm priores eam ob religionem minimè commanducarent, in tantùm recepta commēdatione, vt seruari etiam in alienos menses eas oxymelite repertum sit. Venerem inhibent, æstum refrigerant, somnumq; faciunt. Cruditatē ipsæ nequaquā faciunt, nec vlla res maiorem in cibis auiditatē incitat inhibetq;. Ambustis prosunt recentibus, priusquam pustulæ fiāt, cum sale illitæ. Vlcera etiā quæ serpunt, coercent initio cum aphronitro, mox in vino tritæ. Igni sacro illinuntur. Conuulsa & luxata caulibus tritis cum polenta ex aqua frigida leniunt. Eruptiones papularum ex vino & polenta. In cholera quoque coctas patellis dederūt, ad quod vtilißimæ quammaximi caulis & amaræ. Quidā lacte infundunt. Deferuefacti ii caules & stomacho vtilißimi traduntur, sicut somno, & satiua maximè Lactuca, & amara lactensq;, quam Miconidem vocauimus. Hoc lac & oculorum claritati cum muliebri lacte vtilißimum esse præcipitur, dū tempestiuè capiti inunguntur. Semen satiuarū contra scorpiones dari. Semine trito ex vino poto & libidinum imaginationes in somno compesci. Tentantes aquas non nocere Lactucam edētibus. Quidam tamen frequētiores in cibo officere claritati oculorum tradiderunt.

DE THYMBRA. CAP. CXIIII.

Satureia nomen retinet Sarriete. NO-

NOMINA.

Θύμβρα Græcis, Thymbra Cunilàque latinis, Kunel Germanis (Gallicè de la Sarriette) appellatur.

GENERA.

Hortensis — Thymbræ seu Cunilæ duæ sunt species. Vna hortēsis seu satiua, quæ quia minori est acrimonia, in condimentario genere eduliis concoquitur: hinc à saturando Satureia dici cœpit. Alii tamen à Satyris nomen traxisse putant, quòd scilicet marcescentes coitus stimulet. Germanicè Saturon, Hunerful, Ioseplen, Zuuibel oder Gartenhysop, oder Sergenkraut nominatur. Altera agrestis siue rustica Cunila est, quæ peculiariter Thymbra nūcupatur.

Satureia vnde dicta.

Syluestris

FORMA.

Thymbra similis est Thymo, sed minor atq; tenerior, ferens spicam floribus plenam, coloris viridis. Satureia pedali altitudine surgit, fruticosa, surculosis vtrinque cauliculis, folio Hyssopi, flosculis per interualla ex purpura candicantibus, odore saporéque gratissimo.

Satureia.

LOCVS.

Thymbra in tenui solo & asperis locis nascitur. Satureia in hortis seritur passim.

TEMPVS.

Aestate vtraque Cunila floret.

TEMPERAMENTVM.

Thymbra calida & sicca in tertio ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Thymbra

Thymbra eadem quæ Thymus præstat si consimiliter sumatur. Vtilis etiam in sanitate eius vsus. Est etiam satiua Thymbra in cunctis syluestri minor: ad cibum verò vtilior, propterea quod non adeò efficax illi sit acrimonia.

EX PAVLO.

Thymbra syluestris eadē quæ Thymus præstat. Hortensis autem omnibus quidem imbecillior, sed ad cibum laudatior.

EX PLINIO.

Nusquam vtrunque Thymbræ genus additur, quippe similis effectus.

EX HERBARIO ANTIQVO.

Farina eius ex vino pota, medetur pulmonis, thoracis, & vesicæ vitiis. Ciet vrinas, menses pellit. Herba ipsa cum floribus Lethargicos excitat calfactu, aut coronæ modo capiti imposita. Succus cū rosacco auribus infunditur. Cū triticea farina coxēdicibus illinitur. Satureiæ vsus marcescētes coitus stimulat, quare à Satyris traxisse nomen putant. Stomachi concoctiones adiuuat, fastidia discutit, hebetes oculos exacuit.

DE THLASPI. CAP. CXV.

Thlaspi nobis frequens.

NOMINA.

Θλάσπι, ἢ θλασπίδιον, ἢ σίνηπι ἄγριον *græcis dicitur: Thlaspi, Capsella, et Scādula ceu latinis* Gal. Senene sauuage. *Sūt hui⁹ tēporis*

Nasturtiũ tectorum. Sinapi rusticum. Bursa pastoris. Thlaspi vnde dictum.

herbarij qui Nasturtium tectorũ, & Sinapi rusticum, quòd digitis friatum sinapim suboleat, appellent. Alij Bursam pastoris vocant, non sanè quòd sit reuera eius herbæ species, sed quòd ad formã illius quamproximè accedat. Sic antiquo herbario Bursam pastoris appellare Thlaspin placuit. Thlaspi autem Græcis a fructus forma dictum est, qui Nasturtio similis est, sed latior, & velut infractus & contusus, θλᾶσθαι enim iisdẽ contundi est & infringi, infringẽdoq; quod globosum tumidúmve erat malleo, lapide, pedéve cũ dilatatione exæquare.

GENERA.

Duo Thlaspis genera damus, Vnũ latioribus foliis, quod ad Dioscoridis descriptionẽ proximè accedit. Hoc Germanicè Baurnsenff, oder Kresz nominatur. Alterum foliis angustioribus constat, et Germanicè Besemkraut, quòd scoparũ vices suppleat, vocatur. Quare si quispiam hæc duo genera ab inuicem distinguere certis appellationibus voluerit, primum Thlaspi maius aut latifolium, alterum verò minus aut angustifolium appellet. Dioscorides etiam duo Thlaspios genera facit, vnum latifolium, alterum angustifolium.

FORMA.

Herbula est angustis foliis ad digiti longitudinem, in terrã versis, in extremitatibus incisis, subpinguibus. Caulem tenuem, duorum dodrantum emittit, adnascentes sibi paucos ramulos habentem, &

& per totum eius ambitum fructus est in summo modicè latus, in quo semẽ exiguum Nasturtio simile, disci figura, veluti conquassatum, vnde & nomẽ inuenit. Florem obtinet album, semenq; acre. Ex ea sanè descriptione satis constat, herbam hanc quam pictã damus esse Thlaspin, angusta enim folia habet, potissimum suprema eius parte, digitali longitudine, in terram se cõuertentia, per extrema leniter incisa, caulem duûm dodrantum, agnatis in eo paucis calycibus, breui pediculo nitẽtibus, quadam ligularum vel cochleariorum effigie, in quib. semen continetur Nasturtio simile, sed latius & veluti cõquassatum, quod acerrimi esse gustus deprehenditur, ita vt mãsum Sinapis modo, os & linguã vellicet.

LOCVS.

In fossis, semitis, & sepibus prouenit.

TEMPVS.

Maio & Iunio mẽsibus floribus & semine praegnans inuenitur.

TEMPERAMENTVM.

Semen calfacit & exiccat in quarto ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Calefacit, bilem per superna & inferna purgat acetabuli mensura potum. Ischiadicis in clystere infunditur. Potum sanguinem ducit, & interiores abscessus rumpit, menses cit, & fœtus necat.

EX PAVLO.

Semẽ Thlaspi facultatem habet acrem, adeò vt

internos

internos abscessus potum disrumpat. Menses cit, & *fœtus enecat.* Per *sedem infusum sanguinolēta euacuans ischiadibus prodest.* Potest *enim alioqui tum supernè, tum infernè biliosos vacuare humores acetabuli mensura epotū.* Infunditur & *contra coxendicum dolores. Quinetiam potum sanguinem trahit, & internos abscessus rumpit.*

EX GALENO.

Thlaspi semen facultate acre est, adeò vt internos abscessus potum rumpat. Menses mouet, & *fœtus necat.* Per *sedē infusum sanguinolenta euacuās ischiadibus prodest.* Est *enim alioqui tum infernè, tum supernè biliosorum humorum euacuatorium, acetabuli mensura potum.*

EX PLINIO.

Semen asperi gustus, bilem & pituitam vtrinq; extrahit. Modus *sumendi acetabuli mensura.* Prodest & *ischiadicis infusum, donec sanguinem extrahat.* Menses *quoque cit, sed partus necat.*

DE THERMIS. CAP. CXVI.

NOMINA.

Θέρμος ἥμερος Græcis, *Lupinus satiuus Latinis:* Officinæ *Latinum nomen retinuerunt:* Germanis Feigbon (Gallicè Lupin.) *appellatur.*

FORMA.

Vnicum caulem obtinet Lupinus, *folium quinquefariam aut septifariam dissectum, florem candidum, siliquas in quibus quina senáve intus grana,*

na, dura, lata, rufaq́; continentur. Radicem luteam capillamentis fibratam.

LOCVS.

Exilem amat terram, arenosam & rubricā præcipuè. Limoso agro nō exit, culturāq́; reformidat.

TEMPVS.

Ter floret, primum Maio, deinde Iunio, & tertio Iulio mense. Post vnumquemque florem siliquas producit.

TEMPERAMENTVM.

Immensa amaritudo euidenter calidum & siccum esse monstrat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Farina eius cum melle lincta lumbricos pellit. Ipsi quoque macerati, & amari adhuc comesti idē efficiunt. Decoctum eorundem cum Ruta & Pipere potum idem facit: vnde & lienosis prodest. Eodem gangrænas, vlcera tetra, incipientem scabiem, alphos, maculas, exanthemata, & achoras perfundere vtile. Menses & fœtus idem decoctum cū myrrha & melle subditum trahit. Farina eorum cutem liuorémque expurgat. Inflammationes cum polenta & aqua mitigat. Ischiades & tubercula cū aceto lenit. In aceto cocta & illita strumas dissipat, et carbunculos rumpit. Decocti pluuiali aqua donec in succum liquescant faciem abstergunt. Cum radice nigri Chamæleonis ouium scabiei medētur, si tepido decocto abluantur. Radix cum aqua cocta

&

& pota cit vrinam. Vbi autem edulcati fuerint, triti cum aceto & poti stomachi fastidium leniunt, & cibi auiditatem excitant.

EX GALENO.

Lupinus editur coctus, multis antè diebus maceratione in aqua amaritudinē deponens, fitq́; tunc nutrimentum crassi succi. Cæterùm vt medicamen ita præparatus ex genere est emplasticorū. Qui verò natiuam amaritudinem habet, huic extergendi & dirigendi vis inest. Lumbricos occîdit illitus, & cum melle linctus, aut cū posca potus. Quin & decoctum eius lumbricos eiicere potest. Foris identidē perfusum, alphos, achoras, exanthemata, scabies, gangrænas, vlceraq́; maligna iuuat, partim extergendo, partim digerendo, citraq́; mordacitatem siccando. Expurgat iecur & lienē cum Ruta & Pipere suauitatis gratia assumptum. Elicit menses ac fœtum cum myrrha & melle adpositum. Porrò Lupinorum etiam farina sine mordacitate digerit: nec enim liuida tantum, sed & strumas & tubercula curat: atqui tunc in aceto, aut oxymelite, aut posca hanc decoquere oportet, pro laborantis nimirum temperamento, & affectus diuersitate, quòd ex vsu est inueniēdo. Digerit item quæ liuida sunt, & quæcunque modo dictum est præstare decoctū, eadem omnia efficit & farina. Sunt verò etiā qui Ischiadicis cataplasmatis modo illinunt.

EX PLINIO.

Ex omnibus quæ eduntur ſicco nulli minus ponderis eſt, nec plus vtilitatis. Miteſcunt *cinere aut aqua calidis.* Colorē *hominis frequentiores in cibo exhilarant.* A*mari contra aſpidas valent.* V*lcera atra, aridi decorticatiq́; triti, ſuppoſito linteolo, ad viuum corpus redigūt.* S*trumas, parotidas in aceto cocti diſcutiunt.* S*uccus decoctorum cū ruta & pipere, vel in febri datur ad ventris animalia pellenda, minorib. triginta annorum.* P*ueris verò impoſiti in ventrem ieiunis proſunt.* E*t alio genere toſti, & in defluto poti, vel ex melle ſumpti.* I*idem auiditatem cibi faciunt, faſtidium detrahunt.* F*arina eorū aceto ſubacta, papulas pruritusq́; in balneis illita cohibet, & per ſe ſiccat vlcera.* L*iuores emendat.* I*nflāmationes cū polenta ſedat.* S*i ad mellis craſſitudinem decoquantur, vitiligines nigras & lepras emendant.* R*umpunt carbunculos impoſiti, panos & ſtrumas minuunt, aut maturant.* C*octi ex aceto cicatricibus candidum colorem reddunt.* S*i vero cœleſti aqua decoquantur, ſuccus ille ſmegma fit, quo ſolent fouere gangrænas, eruptiones pituitæ, vlcera manantia, vtiliſſimum.* E*xpedit ad lienem bibere, & cum melle menſtruis hærentibus.* L*ieni crudi cū fico ſicca triti ex aceto imponuntur.* R*adix quoque in aqua decocta, vrinas pellit.* M*edentur pecori cū* C*hamæleonte herba decocti, aqua in potum collata.* S*anant & ſcabiem quadrupedum omniū in amurca decocti, vtroq; liquore poſtea mixto.* F*umus*

crematorum culices necat.

DE IO. CAP. CXVII.

Viola purpurea aut nigra nobis Martia & quadragesimalis quòd tunc ferè floreat.

NOMINA.

Ion quare dicta. Ion πορφυροῦν *Græcis, Viola muraria vel purpurea Latinis,* blauu Veiel oder Mertzē violen *Germanis* (*Gallicè* Violette de Mars) *dicitur. Officinæ simpliciter* Violam *nominant.* Nicander *Ion Græcis dictam credit, quòd Nymphæ quædam Ioniæ, florem illum Ioui primum dedere muneri. Alij Græci Ion vocatum putant, quòd cum Io* *Viola vnde vocata.* *in vaccam à Ioue conuersa esset, terra florem illum pabulo bouis eius fuderit. Latini quoque detrita t litera, Violam quasi vitulam imitatione Græca videri possunt appellasse.*

FORMA.

Folium habet minus tenuiusq́; quā Hedera, nigrius tamen nec dissimile. Cauliculus statim à radice medius prosilit, in quo flosculus suauiter olens, purpureus. Humilis præterea est, statimq́; à numerosa radice orbiculata folia sine ramis exeunt. Semē quoq; minutū in folliculis vasculísve rotundis, vt pictura indicat, extrema ferè æstate producit.

LOCVS.

Nascitur in opacis & asperis locis, ad radices maximè murorum, hortorum marginibus, & sepibus.

TEM-

TEMPVS.

Viret hæc perpetuò, Theophrasto teste, si cultus adhibeatur: tamen vere, & Martio mense floret, quo potissimum tempore colligi flores eiusdem debent. Semina verò in æstate, vt dictum est.

TEMPERAMENTVM.

Violæ folia aqueam & subfrigidam substãtiam superantem possident. Frigidæ autem sunt primo ordine, humidæ verò secundo.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Refrigerandi vim obtinet. Folia eius per se et cũ polenta illita, stomacho æstuanti, oculorum inflammationibus, sediuq; procidentiis auxiliantur. Præterea id quod in flore purpureum est cum aqua potum, angina correptis, & puerorum comitialib. mederi affirmant.

EX GALENO.

Folia per se, aut cum polenta illita, calidas phlegmonas mitigãt, Imponuntur & ori ventriculi æstuanti, & oculis.

EX PLINIO.

Purpureæ violæ refrigerant. Contra inflammationes illinuntur stomacho ardenti. Imponuntur & capiti in fronte. Oculorum priuatim epiphoris, & sede procidente, vuluáve. Et contra suppurationes. Crapulã & grauedines capitis impositis coronis olfactúve discutiunt. Anginas ex aqua potæ. Id quod purpureum est ex iis comitialibus medetur,

maximè pueris, in aqua potum. Semẽ scorpionibus aduersatur.

EX SIMEONE SETHI.

Prosunt ad intestinorum dolores, cor vero offendunt. Dolores capitis qui fiunt à flaua bile sopiunt potæ & odoratæ. Ventriculum irritant, & flauam in eo inuentam bilem. Caput siccum humectant, calidúmque refrigerant suo odoratu. Somnum inducũt. Humida capita destillationibus obnoxia reddunt.

DE VIOLA MATRONALI. CAP. CXVIII.

Violæ matronalis tibi pictio dictæ, nobis Bachares videntur.

NOMINA.

Veteribus Græcis & Latinis cognitæ fuerint necne Violæ quæ hodie, quòd eas matronæ colere soleant, matronales vocantur, nondum compertum habemus. Quare vulgari & vsitato nomine, donec rectius inuentum fuerit, vtemur. Germanicè, quòd raræ adhuc in Germania dum ista scriberemus fuerint, Vuelsch veiel *appellare voluimus, vt nimirũ hac nomenclatura à* Leucoiis, *de quibus suo dicemus loco, segregaremus. Possent etiam haud ineptè* Frauuenueiel, *ad imitationẽ Latini nominis appellari.*

GENERA.

Tria Violarũ matronalium damus genera. Primi

mi enim generis candida est, alterius punicea, tertij purpurea: nec differre admodum nisi solis floribus videntur.

FORMA.

Fruticosa est herba, cubitali altitudine, ramosa, caule & foliis lanuginosis, oblongis, angustis, mollibus ac canescẽtibus, floribus aut albis, aut puniceis, aut purpureis quadrifoliis, semine in oblongis siliquis lato ac tenui, radice longa, lignosa, subrufa & acri.

LOCVS.

In hortis & cultis locis proueniunt.

TEMPVS.

Iulio & Augusto mensibus florent.

TEMPERAMENTVM.

Admodum calidas esse sapor foliorũ & radicis, qui acris est, abundè docet. Humiditatẽ autem multam, Galeno lib. 4. cap. 18. de simplic. medi. facul. teste, eo quòd amaræ non sint, admistam habent.

VIRES.

Incidendi & digerendi per halitum vim obtinent. Ideoq; radix aut folia decocta in aqua, conuulsis, difficultate spirandi laborantibus, & veteri tussi auxiliantur. Vrinam & menses ducunt, sudoresq; ciendi facultatem habent.

DE IRIDE. CAP. CXIX.

NOMINA.

Ἶρις Græcis, Iris Latinis *appellatur: officinis suam appellationem retinuit.* Germanis blauu Gilgen,

gen, blau Schuuertel, Veieluurtz (*Gallicè* du glaieul, ou de la flābe) *dicitur*. *A cœlestis arcus similitudine, quam flores eius repræsentāt, vt paulò pòst dicemus, nomen accepit* Iris. *Sunt qui non sine pudendo errore aliam aßignent herbam recto, aliam casui paterno, ita vt* Iris *ab* Ireos, *tanquam purpureus color à niueo, distingui putetur imperitis herbariis*. Promanasse *autem hunc errorem ex* Græca *voce* λείριον, *qua* Lilium, *quod candidos profert flores, genti illi significatur, parū per vnius literæ abiectionem deprauata verisimile est*. *Primam nanque literam abiicientes, vltimam verò in* σ *vertentes,* ἔιριος *dixerunt pro* λείριον. *Sed hæc opinio indigna est quæ explodatur, cùm* Dioscoridem *&* alios *veteres omnes seorsim de* Iride *&* Lyrio *siue* Lilio *agere constet*.

Iris vnde dicta.

Causa vulgaris erroris.

FORMA.

Folia *Gladiolo similia fert, maiora tamen, latiora & pinguiora*. Flores *in caule æqualibus inuicem spatiis distantes, inflexi, varij*. Aut *enim cādidi, aut virides, aut lutei, aut purpurei, aut cœrulei conspiciuntur*. Vnde *ob hanc varietatē arcui cœlesti aßimilata est*. Radices *subsunt geniculatæ, solidæ, odoratæ: quæ simulatq; fuerint dissectæ, siccantur in vmbra, & filo traiectæ recōdūtur*. Hæc Dioscoridis *pictura tota huic herbæ, quam* Irim *hodie herbarij & officinæ vocant, suffragatur*. Siquidem *ea radicibus nititur solidis, geniculatis & odoratis,* adeo

adeò vt violarum purpurearum odorem prorsus referre videatur, & hoc nomine à Germanis nostris Veieluurtz, *hoc est,* V*iolacea radix, sit appellata.* Folia Gladioli *faciem simulant, maiora duntaxat, latiora & pinguiora.* Caule *recto sesquipedali, è cuius fastigiis pari interuacante spatio flores erumpunt, inflexis mutuò foliorum labris, qui nitēt varia colorum mistura, instar cœlestis arcus. Quēadmodum enim aquarius ille arcus, qui est imago malè expressi solis, caua nube recepta, varios mentitur colores, sicut cœruleas, virides, luteas, purpureasq; lineas ducat, ita cauo calyculi sinu versicolores lituras flores ostendunt, qua diuersa specie cœlestem æmulantur arcum.* Falluntur *itaque qui in toto floris ambitu huiusce modi varietatem perquirūt, cùm inflexa foliorum labra vel purpureus, vel cœruleus semper color inficiat.* Violacea radix.

LOCVS.

P*aßim in hortis & maceriis vinearū pueniit.* Laudatißima *tamē est quæ in* Illyrio *&* Macedonia *nascitur, & melior inter has quæ densa & breui radice constat, quæq; frangenti contumax est, colore subruffa, admodum odorata, gustuq; feruida.*

TEMPVS.

Floret *vere,* Maio *potißimum mense, quo sanè tēpore flores colligi debent.* Radices *autem suo tempore, hoc est, autumno.*

TEMPERAMENTVM.

Iris in altero calefacit ordine, in tertio autẽ deesiccat. Abstergit quoque & maturat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Irides omnes calefaciendi extenuandiq; vim obtinent. Contra tußim efficaces, humoresque non facilè excreabiles extenuant. Biles ex hydromelite drachmarum septem pondere potæ purgant. Somnum conciliant. Lachrymas cient. Torminibus medẽtur. Cum aceto potæ venenatorum morsibus, lienosis, conuulsis, refrigeratis, rigentibus, & quibus genitura effluit, auxiliatur. Menses cum vino potæ ducunt. Decoctũ earum ad muliebria fomenta vtile, molliens aperiensq; locos. Ischiadicis infunditur. Fistulas & sinus carne explent. Quinetiam glandis modo cum melle appositæ, fœtus extrahunt. Strumas veteresq; durities coctæ & illitæ emolliunt. Aridæ vlcera explent, & cum melle purgãt. Nudata ossa carne operiunt. Doloribus capitis cum aceto & rosaceo vtiliter illinuntur. Lentigines, cutis in facie vitia cũ Elleboro albo, & duabus mellis partibus illitæ emendant. Peßis, malagmatis & acopis miscentur. In vniuersum magni vsus sunt.

EX PAVLO.

Iris tußi vtilis. Humores in thorace nõ facilè excreabiles extenuat. Torminibus medetur, vlceraq; sordida expurgat. Cum mulsa pota aluum ducit.

EX PLINIO.

Infantibus eam circumligari salutare est. Dentientibus

tientibus præcipua est & tußientibus, tinearúmve vitio laborantibus instillari. Cæterùm vlcera purgat, capitis præcipuè, suppurationes veteres. Aluum *soluit duabus drachmis cum melle.* Tußim, Tormi*na, inflationes, pota .* Lienes ex aceto. Contra ser*pentium & araneorum morsus, ex posca valet.* Cō*tra scorpiones , duarum drachmarum pondere in pane vel aqua sumitur .* Contra canum *morsus ex oleo imponitur.* Et contra *perfrictiones. Sic & neruorum doloribus.* Lūbis *verò & coxendicibus cum resina illinitur.* Vis ei *concalfactoria.* Naribus *subdita sternutamenta mouet, caputq; purgat.* Dolori *capitis cum* Cotoneis *mâlis aut* Strutheis *illinitur.* Crapulas *quoque & orthopnœas discutit .* Vomitiones *cit, duobus obolis sumpta.* Ossa *fracta extrahit , imposita cum melle .* Ad *paronychias farina eius vtuntur.* Halitus *oris commanducata abolet, alarúmque vitia . Succo duritias omnes emollit. Somnum conciliat , sed genituras consumit. Sedis rimas & condylomata, omniáque in corpore excrescentia sanat.*

DE HIERACEO. CAP. CXX.

Hieraceum vtrunque hîc frequens.

NOMINA.

Ιεράκιον, ἢ σογχίτης Græcis, *Hieraceum Latinis dicitur: officinis inusitatū.* Germanicè, *quum aliud nomen expiscari non potuerimus,* Habichkraut (*Gallicè* Cichoréeiaulne) *appellauimus,*

ad

ad Græcam alludentes appellationem: neque enim alia ratione Græci hanc herbam Hieraceum nominarunt, nisi quod accipitres, quos illi ἱέρακας dicunt, scalpendo eam, succoq; oculos tingendo, obscuritatem cùm sensere discutiant. Sonchites autẽ dicta est, quòd Soncho non admodum dissimilis sit, maximè quòd ad eius circunferentiam & extremam partem, in qua caules & flores sunt, attinet. Hæc enim & illa concauo, & lacteũ succum emittente caule, luteisq; floribus est. Apuleius Lactucã syluaticam appellat. Plinius quoque libro vigesimo, cap. 7. vt alij omnes ferè, in Lactucarum sponte nascentium numero, propter similitudinem, Hieraceon hoc habet. Quàm autem inuicem similes sint Hieraceum & Lactuca syluestris, vtriusque icones & effigies collatæ monstrabunt.

Hieraceũ vnde dictum. Sõchites. Lactuca syluatica.

GENERA.

Hieracei duo sunt genera maius nimirũ & minus. Maius Germanicè groſz Habichkraut, minus autem klein Habichkraut nominatur.

FORMA.

Hieraceũ maius.

Hieraceum maius caulem habet asperum, modicè rubentem, spinosum, cõcauum. Folia per interualla rariusculè diuisa, Soncho per circunferẽtiam similia. Flores in oblongis capitulis luteos. Quæ designatio prorsus hãc quam pictam damus herbam exprimit. Siquidem caulem emittit scabrum, subrubrum, spinulis horrentem, cauum, folia ex inter-

uallis

uallis & rarò laciniata, Sonchi foliis non dißimilia. Flores in longiusculis capitulis luteos. Minus Hieraceum folia ex interuallis per ambitum diuisuris scissa obtinet. Caules de se emittit cauos, teneros & virides, in quibus flores lutei circulum circumscribentes. Quæ itidem notæ omnes herbæ illi, cuius picturam exhibemus, conueniunt. Hieraceū minus.

LOCVS.

Vtrunque in quibusdam pratis prouenit.

TEMPVS.

In fine Iulij mēsis, & per vniuersum Augustum floret Hieraceum. *Succus eius capitur per messes inciso caule.*

TEMPERAMENTVM.

Maius Hieraceum *planè Sonchi temperamento constare videtur, refrigerat itaque & mediocris adstrictionis est particeps. Minus in gustu paulò maiorem amaritudinem refert.*

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vim habet Hieraceum *maius refrigerandi, & modicè adstringendi, ideoq; æstuanti stomacho, & inflammationibus illitum prodest. Succus erosionē eiusdem in sorbitione mitigat. Herba ipsa cum radice illita scorpionum ictibus auxiliatur. Minus facultates habet superiori easdem.*

EX PLINIO.

Succus sanat omnia oculorum vitia cū lacte mulierum. Arcet nubeculas, cicatrices, adustionésque omnes,

omnes, præcipuè caligines. Imponitur etiam oculis in lana contra epiphoras. Idem succus aluum purgat, in posca potus ad duos obolos. Serpentium ictibus medetur in vino potus. Et folia tosta, thyrsiq́; triti ex aceto bibuntur. Vulneri illinuntur, maximè contra scorpionum ictus. Verum contra phalãgia, commixto vino ex aceto.

APPENDIX.

Sunt qui tantã inesse huic herbæ vim cõtra oculorum vitia credant, vt radicem etiam à collo suspensam caliginem oculorum sanare posse dicant.

DE HIPPVRI CAP. CXXI.

Hippuris cauda equina vulgo, multiplex etiam nobis est.

NOMINA.

Equisetũ. Ἵππουρις Græcis, Equisetum, herba aut salix equinalis Latinis, recẽtioribus herbariis verbum

Cauda equina. verbo reddẽtibus, Cauda equina, Germanis Roszschuuantz, Pferdtschuuantz, Roszuuadel, Ratz, enuuedel, katzenzagel, kannenkraut, Schaffthouu (*Gallicè* Queue de Cheual) *nominatur.* Nomen tam Græcum quàm Latinum à

Hippuris cur dicta. *caudæ equinæ imagine, quam comæ illius præ se ferunt, accepit.*

GENERA.

Eius duo sunt genera. Vnum longius, quod nonnulli ætatis nostræ herbarij ab asperitate quam obtinet

Asprella. *Asprellam vocant.* Hinc est quod materiarij

fabri

fabri ligneam pectinum & aliorum minutorum operum ruditatem huius herbæ scabritia in nitorem expoliant. Germanicè groſz Roſzſchuuantz *dicitur*. *Alterum breuius eſt, ad abſtergenda vaſa aptum*. *Germani* klein Roſzſchuuantz *appellant*.

FORMA.

Primum Equiſeti genus cauliculos habet inanes, leniter rubentes, ſubaſperos, ſolidos, geniculis qui inuicem inſeruntur diſſectos, in quibus folia iuncea, crebra & tenuia. In altitudinem adſurgit, ſcādendo proximas ſtipites comis circunfuſa depēdet multis, nigris vt equorum cauda. Radix illi eſt lignoſa, dura. Alterum comas per interualla habet breuiores, candidiores & molliores.

LOCVS.

Longius Equiſetum in aquoſis locis & ſcrobibus prouenit, nec eo in foſsis prope aquas & vmbroſis locis alia planta frequentior eſt, vt hoc nomine χαράδραιον *Græcis dictum ſit. Neque enim* χαράδρα *aliud eſt illis niſi terræ rima & fiſſura.* ἔφυδρον *etiam non alia ratione, quàm quod in aquoſis produceretur, nominauerunt. Alterum in pratis inuenitur, nec ferè frequentius occurrit, inuiſa fœniſecis.* χαράδραιον. ἔφυδρον.

TEMPVS.

Vtrunque æſtate ſuis in locis copioſe prouenit.

TEMPERAMENTVM.

Adſtrin-

Adstringentem cum amaritudine facultatem, ac proinde valenter simulq; citra mordicationem exiccantem, obtinet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Herba ipsa adstringit, quapropter succus eius sanguinem ex naribus erumpentem sistit. Dysentericis cum vino potus confert. Vrinam cit. Folia cruenta vulnera glutinant trita & inspersa, Herba & radix tußietib. orthopnoicis, ruptisq; succurrit. Quin etiam intestinorum diuisiones, vesicæ dissectionem, & intestinorum ramicem coalescere cogique folia in aqua pota feruntur.

EX GALENO.

Vulnera maxima conglutinat, etiamsi præsectos esse neruos contingat: præterea intestinorum ramices cogit. Cæterùm ad sanguinis reiectionem, ad fluxum muliebrem, potißimum rubrum, ad dysenterias, & ad alia vẽtris profluuia generosum est medicamentum herba ipsa aut ex aqua, aut ex vino epota. Sunt qui de ea scriptum reliquerunt, quòd nonnunquam etiam vesicæ, & tenuium intestinorum vulnera succus ipsius sanauerit. Prodest etiam profluuio sanguinis ex naribus, tum fluxu obnoxiis in ventre affectibus ex austerorum quopiam vinorum potus, ac si febre teneatur ex aqua.

EX PLINIO.

Vis eius spissare corpora. Succus sanguinem è naribus fluentem inclusus sistit, item aluum. Medetur dysente-

dysentericis in vino dulci potus cyathis tribus. Vri*nam cit.* Tu*ßim, orthopnœam sanat: item rupta, & quæ serpunt.* Inte*stinis & vesicæ folia bibuntur.* Ente*rocœlen cohibet.*

DE HIBERIDE. CAP. CXXII.

Hiberis in pratis frequens.

NOMINA.

Ιβηρὶς, ἢ καρδαμαντικὴ, ἢ ἀγριοκάρδαμον *Græcis, Galeno & Paulo alio nomine Lepidion: Hiberis, Nasturtium agreste Latinis appellatur. Officinis nostris incognita. Germanis* Gauchblum (*Gallicè* Passeraige sauuage) *non alia ratione quàm quòd plerósque qui in illius notitiam nondum peruenerunt infatuet. Potest etiam commodè dici* Vuilder Kreiz. *Cardamantice, & Agriocardamum Græcis appellata, quòd radici odor insit Nasturtij: vel quòd eius folia partim Nasturtio aquatico, quod à Dioscoride Sisymbrium cardamine dicitur, partim etiam hortensi, quod Cardamon Græcis nominatur, similia sint: vel quòd gustu Nasturtium referant.*

Nasturtiũ agreste.

Agriocardamõ cur dicta.

FORMA.

Folia Nasturtio similia habet, verno tẽpore virentia, cubitali lõgitudine, aut minore, flore lacteo, radicibus duabus, sed vna apud nos frequentius, nititur, odore Nasturtij quàm acerrimo. Ex qua nimirum descriptione omnibus perspicuum sit, herbam cuius picturam exhibemus esse Hiberida: *caulem*

caulem enim cubitalem obtinet, foliáque Nasturtio similia. Quæ enim à radice statim exeunt, aquatici, quæ verò in supremo caule emicant, hortensis Nasturtij folia referunt. Verno quoque tempore virent, flos denique lacteus est, hoc est, in albo purpurascens: hunc enim Dioscoridem vocare lacteum florem, satis testatur quarta Ranunculi species, cuius etiam florem, qui colore huic similis est, lacteum esse scribit. Semen quoque in siliquulis tam exiguum producit, vt, Plinio etiam teste, vix aspici possit: radicem autem exilem atque acrem, cui inest Nasturtij odor.

LOCVS.

Nascitur incultis locis, circa itinera & prata.

TEMPVS.

Verno tempore apparet, Aprili potissimum mense & Maio, durátque ad æstatis initia, quo potissimum tempore lacteum florem fundit: initio enim purpureo colore maculatus videtur: efficaciorémque vsum obtinet, quòd tum semen etiam in siliquulis proferat.

TEMPERAMENTVM.

Ex quarto est ordine calefacientium, vt Nasturtium, minus tamen eo desiccat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix calefacit & adurit. Vtilis est ad coxendicis dolores cum suillo adipe salso, emplastri modo quaternis horis illita. Deinde in balneum descendatur,

ſcendatur, & oleo cum lana locus perungatur.

EX GALENO.

Similis Naſturtio tum odore, tum guſtu, tum viribus.

EX PLINIO.

Coxendicibus & articulis omnibus cum axũgia modica vtiliſsima, viris plurimum quaternis horis, fœminis minus dimidio adalligata, vt dein in balneum deſcẽdatur in calidã, & poſtea oleo & vino corpus perungatur, diebusq́; vicenis interpoſitis idẽ fiat, ſi qua admonitio doloris ſuperſit. Hoc modo *rheumatiſmos omnes ſanat occultos. Imponitur in ipſa inflammatione, ſed imminuta.* Adalligata *capiti cum Quinquefolio, epiphoras & ſi qua in oculis vitia ſunt, emendat.*

APPENDIX.

R*ecentiores herbarij eius herbæ cuius picturam damus vſum probant contra pediculos, ſi lixiuio incoquatur.* V*nde colligere licebit, eam exiccandi & ex alto euocandi trahendiq́; facultatem, haud ſecus atque* N*aſturtium aut* S*inapi, habere.* N*ã,* G*aleno lib.i. de compoſit. medic. ſecundum locos, cap. vij. teſte, medicamenta quæ phthiriaſi medentur, neceſſariò exiccant atque ex alto trahunt.* V*t iterũ euidentiſsimum ſit hanc herbam, eo quòd* N*aſturtij facultates obtineat, eſſe veram* H*iberida, nõ obſtante quod rarò aut nunquam duabus, ſed vna potius & exili nitatur radice.*

DE HIPPOSELINO. CAP. CXXIII.

NOMINA.

Officina= rũ error.

Hipposelinum vnde dictũ.

Olus atrũ quare appellatum.

Ἱπποσέλινον Græcis, *Olus atrum* Latinis dicitur: *officinæ eius semine perperam pro* Petroselino *macedonico vtũtur.* Germanis grosz Epffich, oder grosz Eppich (*Gallicè* ache, ou hache) *appellatur.* Hipposelinon *autem à magnitudine dictum est: siquidem* Græci *magnis & amplis rebus hippo præponere solent, adeò vt* Hipposelinum *Latinis nihil aliud nisi grande* Apium *sit.* Olus *autem atrum vel pullum à foliis, quæ atro colore nitent, appellatum esse videtur.*

FORMA.

Maius est hortensi Apio, *caule cauo, alto, tenero, veluti lineas habente, foliis latioribus, subpuniceis,* Libanotidis *coma, plena flore, in corymbos antequam defloreat congesta, semine nigro, oblõgo, solido, acri, odorato, radice odorata, intus candida, ori grata, pro caulis magnitudine non admodũ densa.* Porrò *ne mireris quòd picturæ non ex omni parte respondeat descriptio: neque enim* Hipposelinũ *integrum, & quod ad perfectam peruenit ætatem, floresq́; & semen produxit, damus, sed id tãtum quòd primo erumpit.* Radicẽ *itaque tantùm & folia depingi curauimus, vt quæ* Oleris atri, *cuius sæpe fit apud* Dioscoridem *mentio, forma, saltẽ in foliis & radice, esset, cerneres.* Annitemur *tamen vt aliquãdo integram eius herbæ picturam exhibeamus.*

LO-

LOCVS.

Nascitur in vmbrosis, & iuxta paludes.

TEMPVS.

Satum tardè prouenit, ideóque factum vt integrè depictum dare nobis haud licuerit. Floret, Plinio teste, æstate.

TEMPERAMENTVM.

Calidum est in secundo ordine, vt Apium, & siccum in medio tertij.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Estur olerum modo ceu Apium. Radix etiam cocta & cruda estur. Quinetiam folia & caules cocti manduntur, & per se aut cum piscibus præparantur. Crudáque ad salgama condiuntur. Semē potum in mulso menses ducit. Rigore concussos calfacit potum & illitum. Vrinæ stillicidio auxiliatur. Radix eadem præstat.

EX GALENO.

Hipposelini similis Apio vis est, validior tamen. Mensium autem & vrinæ ciendæ potissimum facultatem habet, vt liquet ex capite eiusdē de Smyrnio.

EX PLINIO.

Olus atrum quod Hipposelinum vocant, aduersatur scorpionibus. Poto semine torminibus interaneis medetur. Itémque difficultatibus vrinæ semen eius decoctum ex mulso potum. Radix eius in vino decocta calculos pellit, & lumborum ac lateris dolores. Canis rabiosi morsibus potum & illitum medetur.

DE IXO. CAP. CXXIIII.

NOMINA.

Ἰξὸς *Græcis, Viſcum Latinis & officinis, Germanis* Miſtel, oder Affolter (*Gallicè* du Guy, ou de la Glu) *nominatur.*

FORMA.

Planta eſt fruticoſa, lenta, ſemper virens, intus porracei coloris, extrà ſubflaua, foliis buxi, acinis exiguis, ſine flore.

LOCVS.

Nunquam in terra, ſed ſemper in arbore, quercu præſertim, piro, mâloq; prouenit.

TEMPVS.

Autumni initio cum ſuis acinis decerpitur.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit cũ acrimonia: ex plurima enim aeria & aquea, pauciſſima terrena ſubſtantia cõſtat. Igitur acrimonia in eo amaritudinem excellit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Diſcutit, emollit, attrahit: tubercula, parotidas, cæteroſq; abſceſſus cum reſina & pari cæra mixtũ, maturat. Epinyctidas in ſplenio curat. Cũ thure antiqua vlcera, et malignos abſceſſus mollit. Lienes cum calce aut gagate lapide, aut aſio coctum & impoſitum minuit. Cum auripigmento aut ſandaracho illitum, vngues extrahit. Mixtum cũ calce & fæce, vim ſuam intendit.

EX GALENO.

Valente-

Valenter ex alto humores extrahit: nec tenues tantùm, sed & crassiores eosq; diffundit ac digerit. Est autem ex eorum genere quæ non protinus admota calfaciunt, sed quæ tempus requirunt, velut Thapsia.

DE ISATIDE. CAP. CXXV.

Isatis syluestris nobis Guesde.

NOMINA.

Ἰσάτις *Græcis,* Isatis *Latinis vocatur. Gallis, vt in commentariis suis testatur* Cæsar, *Glastum olim dicebatur, nunc* Guadum. *Germanis autem ad hoc nomẽ alludẽtibus,* Vueydt (*Gallicè* du Guesde, ou Pastel) *nominatur. Arabibus* Nil, Nilech, *&* Indicum, *vt libro primo* Paradox. *cap. vigesimosexto monstrauimus.* Barbari *deprauata voce* Osatim *appellant.* Guadum. Nilech. Indicum. Osatis.

GENERA.

Duo Isatidis *sunt genera. Vna enim satiua, qua tingendis lanis infectores vtuntur. Altera verò syluestris, qua lanarum infectores haud vtuntur. Priorem Germani simpliciter* Vueydt, *alteram verò cum adiectione* Vuild Vueydt *nominant.*

FORMA.

Satiua folia habet Plãtagini *similia, sed pinguiora, nigrioráque, caulẽ duobus cubitis altiorẽ. Hæc* Dioscorides, *qui reliquas notas, quæ syluestri similes per omnia sunt, commemorare noluit. Ex syluestris tamen effigie facilè quales sint æstimare pote-* Satiua.

 ris,

ris, hæc enim teste Dioscoride, satiuæ similis est, folia tamen maiora obtinet, ad Lactucæ folia accedentia: caules etiam tenuiores, multifidos, rubicantes, qui in cacumine folliculos linguarũ figura multos dependentes habent, in quibus semen. Flos ei luteus & tenuis.

Syluestris

LOCVS.

Isatis satiua copiosè in Germania prouenit præsertim agro Erphordiano, cui magnum quæstũ adfert. Viridem enim herbam trusatilibus molis premunt, vt herbaceam saniẽ excludant: dein abacto liquore digerunt in magnos globos, quos tabulatis computrescere in æstate feruente sinunt. Hos cortinis infectoriæ coquunt officinæ, & laneos pannos, ac vellera demergunt, vt cœruleum imbibant colorem. Syluestris sua sponte in quibusdam Germaniæ locis nascitur, vt Tubingæ, vbi omnes vinearũ maceries hac herba septæ videntur.

TEMPVS.

Maio & Iunio mense florent, ac subinde semen proferunt.

TEMPERAMENTVM.

Isatis satiua valenter admodũ exiccantis, nondũ tamen mordentis facultatis est: amara enim simul atque adstringẽs existit. Syluestris verò acre quiddam tum gustu, tum actione præfert: proinde valentius quàm satiua desiccat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Isatidis

Isatidis satiuæ folia omnia œdemata & tubercula illita discutere possunt. Cruenta vulnera glutinant. Sanguinis profluuia sistunt. Vlcera phagedænica, herpetas, erysipelata, & putrescentia sanant. Syluestris eadem quæ satiua potest. Lienosis etiam pota & illita auxiliatur.

EX GALENO.

Satiua magna vlcera durorũ corporũ glutinat, etiam si in capitibus musculorum fuerint, & sanguinis profluuio laborantib. partibus vtiliter illinitur. Tumores œdematodeis mirificè discutit, simul & reprimit, omnibusq; vlceribus malignis mirabiliter resistit, etiamsi putrescant, etiamsi erodantur. Quòd si quando laborantis natura validior appareat, foliis eius tritis aut panẽ, aut hordeaceã farinam, aut triticeã, aut polẽtam, pro vincẽte in vnoquoq; affectu, miscere oportebit. Syluestris verò potentißimè humidis putredinibus obsistit, ad cætera verò iã comprehensa deterior: immoderatius enim & cum mordacitate desiccat, talia nanque irritantur hoc pacto, & phlegmone grauari incipiunt. Cæterùm ob facultatis robur lienosis quoq; vtilis est, quum altera prodesse nondum poßit.

EX PLINIO.

Isatidis folia trita cum polenta, vulneribus prosunt. Sanguinem sistit. Phagedænas & putrescẽtia vlcera, & quæ serpunt, sanat. Itẽ tumores ante suppurationem. Contra ignem sacrũ, radice vel foliis

prodeſt, vel ad lienes pota.

DE ITEA. CAP. CXXVI.

NOMINA.

Ιτέα Græcis, Salix Latinis, Vuiden, oder Felber Germanis (Gallicè Saulx) appellatur. Salix verò à ſaliẽdo dicta eſt, quòd ea celeritate creſcat, vt quaſi ſalire videatur. Sic etiam Iteã quaſi Salicem vocauerunt Græci.

Salix cur dicta.

Itea vnde vocata.

GENERA.

Tria Salicis genera Theophraſtus lib. iij. capi. xiij. de hiſtoria plantarũ recenſet. Primam nigram nominari dicit, quòd nigro aut puniceo cortice obducta ſit. Secundam candidam, quod cãdido obducatur cortice. Tertiã coactæ breuitatis ac pumilã, Helicen Arcadibus appellari ſcribit. Plinius etiam lib. xvij. cap. xxxvij. tria Salicis nomina cõmemorat: Viminalem, candemq́; purpuream. Vitellinam à colore luteo, graciliorem priore: Gallicam, quæ ſit tenuiſſima. Lucius Columella lib. iiij. ca. xxx. eiuſdem quoq; tria facit genera, Græcam, Gallicam, et Sabinam, quã etiam Amerinam vocari à plurimis ſcribit. Græcam flaui coloris, Gallicã obſoleti purpurei, tenuiſſimiq́; viminis, Sabinã gracilib. virgis atque rutilibus eſſe aſſerit. Quæ ſanè ſingula pulchrè cum iis quæ Theophraſtus tradit, cõuenire videntur. Nam primam Salicis ſpeciem, quam Theophraſtus nigram aut puniceam vocat, Plinius Viminalem, Columella verò Sabinam & Amerinam appellat,

Salix nigra. *Candida.* *Pumila.* *Viminalis* *Vitellina.* *Gallica.* *Græca.* *Sabina.* *Prima Salicis ſpecies.*

*appellat,*Germani rot Vuiden *nominant. Secundã speciẽ, quam Theophrastus candidam, Plinius Vitellinam,Columella autem Græcam vocat, Germani,*geel Vueiden.*Tertiam,quæ Theophrasto Helix dicitur, Plinius & Columella Gallicã appellant,Germani verò à tenuitate* klein Vueidẽ. *Secunda. Tertia.*

FORMA.

Salix breui caudice cõsurgit, ramis longis,è trũco extremo veluti à capite prodeuntibus,lentis,flexilibus:foliis longis,subtus incanis, supernè virentibus:flore seu nucamento squamatim compactili, lanuginoso,propendente,fructu qui facilè ante maturitatem euanescat.

LOCVS.

Aquosis lætatur,ideoq; auctu perquam facilis.

TEMPVS.

Floret primo statim vere.Ocyßimè amittit fructũ,antè quàm omnino maturitatem sentiat, ob id dicta Homero ὠλεσίκαρπος,*hoc est,frugiperda* Odyss.κ.*vbi sic canit:* μακραί τ' αἴγειροι καὶ ἰτέαι ὠλεσίκαρποι.*Fructũ siquidem fert,Plinio autore,abeuntẽ in araneã antequam percoquatur.*

TEMPERAMENTVM.

Salicis tum folia,tum flores,citra mordacitatem exiccantis sunt facultatis, ac modicè adstringunt. Cortex tamen eius siccior.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Adstringunt Salicis folia,fructus,cortex & succus.

cus. Folia trita cum exiguo pipere & vino pota ileosis conueniunt. Per se etiam cum aqua sumpta, præstant mulieribus ne concipiant. Fructus potus sanguinem expuentibus prodest. Cortex eadem præstat. Vstus & cum aceto subactus, clauos & callos illitus tollit. Ex foliis & cortice succus in putamine mali punici cum rosaceo calfactus, aurium doloribus auxiliatur. Decocto eorum podagras foueri optimum. Furfures exterit. Excipitur etiam è Salice succus exciso cùm floret cortice: in interiore enim eius parte concretus inuenitur. Vim autem habet exterendi quæcunque pupillæ claritati obstant.

EX GALENO.

Salicis foliis ad cruenti vulneris glutinationem quis vti posset. Verùm floribus eius maximè propè omnes vtuntur medici ad exiccãtis emplastri præparationem: est enim vis eorum desiccatoria: habẽt etiam quandam adstrictionem. Sunt qui succũ ex ea expressum, medicamen seruent mordacitatis expers & exiccatorium, ad multas res vtile. Haud enim inuenias quid ad plures res vtilius medicamento citra mordacitatem exiccãte, quod paulùm etiam adstringat. Porrò arboris cortex similem facultatem obtinet, tum floribus, tum foliis, nisi quòd temperaturæ sit siccioris, velut omnes cortices. Sed hunc quidam comburunt, eiusq; cinere vtuntur ad ea omnia quæ valenter desiccare oportet. Nam cla-

nos quos vocant, callos, myrmeciasq; tollunt, aceto ipsum macerantes acri. Nonnulli autem dum floret Salix, corticem eius incidunt, & succum quendam colligunt, vtunturq; ad ea quæ pupillas obfuscant, extergente videlicet simulq; tenuium partium medicamine. Vti verò illo ad multa alia quis posset, siquidem talis sit.

EX PLINIO.

Salicis fructus ante maturitatem in araneam abit. Sed si prius colligatur, sanguinem reiicientibus prodest. Corticis è ramis primis cinis, clauum & callū aqua mixta sanat. Vitia cutis in facie emendat, magis admixto succo suo. Est autem hic trium generum. Vnum arbor ipsa exudat gummi modo. Alterum manat in plaga cùm floret, exciso cortice trium digitorū magnitudine. Hic ad purgāda quæ obstant oculis, item ad spissanda quæ opus sunt, ciēdámque vrinā, & ad omnes collectiones intus extrahendas. Tertius succus est detruncatione ramorum à falce destillans. Ex iis aliquis cum rosaceo in calyce mâli punici calfactus, auribus infunditur: vel folia cocta, & cum cera trita imponuntur. Itē podagricis. Cortice & foliis in vino decoctis fouere neruos vtilissimum. Flos tritus cum foliis furfures purgat in facie. Folia trita & pota intemperātiam libidinis coercent, atque in totum auferunt vsum sæpius sumpta.

DE

DE CAPNO. CAP. CXXVII.

NOMINA.

Κάπνος *Græcis*, *Fumaria Latinis: officinis Fumus terræ, Germanis* Erdtrauch, Daubenkropff, katzenkorbel (*Gallicè* Fumeterre, ou pied de Geline) *appellatur. Fumaria verò hæc herba dicta est propterea quòd succus eius oculis inditus, veluti fumus lachrymas mouet, oculósque mordicat.*

FORMA.

Fruticosa herbula est, Coriandro *similis, tenera admodum: foliis candidioribus, ceniracei coloris, vndique numerosis: flore purpureo.*

LOCVS.

Nascitur *in segetibus hordeaceis, hortis, vineis, sepibus, & maceriis, aliísque locis incultis atque pinguibus.*

TEMPVS.

Carpitur in fine Maij mensis & Septembris.

TEMPERAMENTVM.

Capnos calida & sicca in secũdo esse videtur ordine, id quod ex gustu patet: acris enim & amara est.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Huius succus acris est, visum acuit, lachrymas ducit, vnde & nomen traxit. Illitus *cum gummi duplices palpebrarum pilos renasci non sinit. Commanducata herba biliosam vrinam trahit.*

EX GALENO.

Capnos

Capnos acris simul & amare qualitatis est particeps, nec tamen planè expers est acerbæ. Quãobrem biliosam vrinã multam prouocat, sanatq; iecinoris obstructiones & debilitates. Succus eius oculorũ aciem acuit, nõ parũ lachrymarum trahẽs, veluti ipse fumus: nam hinc ei appellatio indita. Plebeius quidam ea vtí solebat ad stomachum roborandum, vnaq́; ventrem lubricandum. Siquidẽ herbam primũ desiccatã cõdebat: dein cũ vti volebat subductionis quidem gratia melicrato inspergebat roborandi verò causa, vino nimirum diluto.

EX PLINIO.

Claritatem facit inũctis oculis, delachrymationémque ceu fumus vnde *nomen accepit*. Eadem *euulsas palpebras renasci prohibet*. Bilem *per vrinam trahit.*

DE CICI. CAP. CXXVIII.

NOMINA.

Κίκι, ἢ κρότων *græcis*, Ricinus *latinis*, Mauritanis Kerua, *officinis nonnullis* Cataputia maior, *quibusdam etiam* Pẽtadactylon & Palma Christi, *quòd scilicet eius folia in humanæ manus effigiem articulentur*: Germanis. Vunderbaum, oder Creutzbaum *dicitur*. *Croton autem &* Ricinus *à similitudine animalis, quod semen eius referre videtur, nominata est*. *Sunt enim* Græcis κρότωνες, & Latinis Ricini, *insecta animantia, quæ canibus præsertim adhærent, quibus cibi nullus*

Cherua. Cataputia maior. Croton & Ricinus vnde dicta. κρότωνες.

lus exitus est, colore liuido, nullis discreta membris, in globum continuè crescentia, donec plenius saginata, post aliquot dies sponte sua decidãt. Hinc *est quod à* Germanis *nostris* Zeckenkorner *nominentur.*

FORMA.

Arbor est paruæ ficus magnitudine, folia Platano *similia habens, maiora tamen, læuiora & nigriora.* Caudices *verò & ramos arundinis modo cõcauos.* Semen *in vuis racemísve asperis, quòd cortice nudatum,* Ricino *animali simile est. Quæ descriptio ita picturæ quadrat, vt nihil magis.*

LOCVS.

Nascitur nusquã in Germania *nostra, nisi satum fuerit.* Satum *autem semel copiosè prouenit.* Sine *difficultate etiam paßim iam in hortis prouenit.*

TEMPVS.

Carpitur Autumno *dum semine abundat.*

TEMPERAMENTVM.

Ricinus *in secundo vel summum tertio ordine calefacientium & siccantium esse apparet.*

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Oleũ Ricininum. Ex *semine* Ricini *oleũ nomine* Ricininum *exprimitur, ad edendũ minimè aptũ: alioquin tamen lucernis & emplastris vtile.* Grana *triginta numero putaminibus purgata, trita & pota, pituitam, bilem, & aquam per aluum deiiciunt.* Vomitiones *etiam mouent.* Est *verò iniucunda admodũ & laboriosa*

boriosa huiuscemodi purgatio: stomachũ enim validè subuertit. Tusa & illita varos, maculásque sole contractas purgant. Folia trita cum polenta, oculorum œdemata & inflammationes sedant, mammásque turgentes cohibent. Per se aut cum aceto illita, ignes sacros restinguunt.

EX. GALENO.

Semen Ricini, quòd etiã purgat, extergẽdi & digerendi facultatem obtinet. Sic verò & foliũ, sed vndequaque debilius. Oleum quod ex semine cõficitur, tum calidius, tum tenuiorum partium, quàm est oleum commune, ac proinde quoque digerit.

DE CIRSIO. CAP. CXXIX.

Circium Buglossum.

NOMINA.

Κίρσιον Græcè, *Spina mollis, Buglossum magnum* Latinè *nominatur: officinæ, necnon herbarij* Buglossam *vel linguam bouis vocant.* Cirsion *autem eò quòd varices, quos Græci* κιρσοὺς *nominant, sanet, dicta est. Germanis* Ochsenzung (*Gallicè* Buglose, ou langue de Beuf) *appellatur.* *Buglossa.* *Cirsiõ cur dicta.*

GENERA.

Nos duo damus genera, quorum vnum Germanicum, alterum verò Italicum est, in quo omnia sunt maiora.

FORMA.

Caulis est tener, duûm cubitorum, triangularis.

Ab

Ab inferiore parte foliolis rosaceorum figura, angulos spinosos per interualla, sed molles habentibus. Folia Buglosso similia, modicè hirsuta, longiora, albicantia, extremitatibus aculeata obtinet. Cacumen in caule orbiculatum, hirsutum, in quo capitula in summo purpurea, quæ in lanugines euanescunt. Hæc sanè descriptio satis monstrat, Cirsion esse Buglossam hodie vocatam, cùm ei delineationes omnes, nulla ferè reclamãte nota, conueniãt. Siquidem caulis ei tener, bicubitalis, triangularis, spinosis per interualla angulis, sed mollibus & innoxiis aculeis. Folia Buglosso similia, longiora tamen aut lege μικρότερα, hoc est, minora, cũ Plinio: subcandida, leniter hirsuta, in extremis partibus aculeata. Cacumen quoque caulis circinatum, hirsutum, in quo capitula purpurea. Et si verò reliqua omnia conueniant, tamen capitula purpurea non abeunt in pappos neque in nostra, neque in Italica.

Buglossa nostra.

Locus Dioscoridis emẽdatur.

LOCVS.

Producitur locis cultis & incultis, arenosis potißimum & petrosis. Italicum etiam hodie in multis hortis magna copia nascitur.

TEMPVS.

Carpitur Iunio & Iulio mensibus.

TEMPERAMENTVM.

In primo calefacere & humectare ordine apparet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radicem Cirſii laboranti loco adalligatam, dolores varicum ſedare Andreas ſcripſit.

EX PLINIO.

Hanc herbam radicémve eius adalligatam, dolores varicum ſanare tradunt.

APPENDIX.

Non plures iam commemoratis facultates Cirſio, Dioſcorides & veteres alij tribuunt. Videant igitur noſtræ ætatis medici, ne temere Bugloſſæ ſuæ quas non obtinet vires adſcribant.

DE CORIANNO. CAP. CXXX.

Coriandrum nobis frequens, odore dum viret ſtercoris humani.

NOMINA.

Κόριον, ἢ κορίαννον græcis: Corion ſeu Coriãnon latinis, vulgò & officinis Coriandrum, Germanis, qui latinã ſeu officinarũ appellationem imitãtur Coriander (Gallicè Coriandre) nominatur. Corio nomen feciſſe cimices veriſimile eſt, quos folia & caules eius olent: κόρις enim Græcis inſecti id genus eſt, quod latinis cimex dicitur. Coriandrum. Coriõ quare vocatũ. κόρις.

FORMA.

Caulis Corianno exilis, ſeſquicubitalis, ramoſus. Folium dum primum erumpit Adiãti, dein Fumariæ, odore graui. Flores candidos. Semen rotundum ac nudum, firmũ & diutinum. Radicem breuiuſculam, ligneam, neque admodum fibratam.

LOCVS.

Amat terrā pinguē, Palladio teste, sed & macro solo nascitur. Nūquam autem nisi satum prouenit.

TEMPVS.

Autumno dum semine prægnans est carpitur.

TEMPERAMENTVM.

Coriandri temperamētum minimè frigidum ac simplex est, sed variè coalitum & compositum. Est enim copiosæ quidem amaritudinis particeps, quæ in tenui simul ac terrestri substantia fundatur: sed & aquosæ humiditatis tepidæ ei non parum inest. Habet etiam adstrictionis nōnihil, sicut paulò pòst ex Galeni verbis clarius innotescet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Hæc Dioscoridis verba paulò pòst Galenus exibilat.

Vim refrigeratoriā habet Coriandrum, vnde illitum cum pane aut polenta erysipelatis, & herpetibus medetur. Epinyctidas, testium inflammationes, carbunculósque cum melle & vua passa sanat. Cum lomento strumas & tubercula discutit. Lumbricos semen cum passo potum pellit, geniturámque auget. Largius tamen sumptū, mentem non sine periculo mouet, quapropter copiosiorem & cōtinuum eius vsum cauere oportet. Succus cum cerussa, aut argenti spuma, necnon aceto & rosaceo illitus, ardentes in summa cute inflammationes iuuat.

EX GALENO.

Coriannon siue Corion, aut vtcumque vocare libet. Vetustiores Græci Coriannon nominabant, ac

recentiores

recentiores omnes medici Corion *appellitant, sicut & Dioscorides refrigeratoriam esse herbam dictitans, sed perperã. Siquidem ex cõtrariis constat facultatibus, plurimũ habens amaræ essentiæ, quam ostendimus esse tenuium partium, & terrenam, nec modicum etiã aqueæ humiditatis obtinentem, quæ est facultatis tepidæ.* Habet autem *& adstrictionis pauxillum.* Ex *quibus omnibus variè quidem agit ea quæ scribit* Dioscorides; *& non tãtùm ex refrigeratione. Cæterùm ego cuiusque particulatim actionis causam enarrabo, tametsi propositum fuerat mei vnius duntaxat hoc in libro sentẽtiam expromere. Sed fortè nihil obstabit, imò si verum fatendum est, proderit nonnihil superioriores methodos, quæ in paucis medicamentis sunt dictæ, hunc in modum repetere. Primum ergo non* Dioscorides *tantùm, sed & alij complures medicorum indeterminatè, & citra limitationem de morbis pronunciant, sicut sanè hac quoque tempestate non paucos reperias medicos insignes, præter alia, hac in re maximè hallucinantes.* Interdũ *enim atra, liuida, frigidáq; reddita parte quæ erysipelas habuit, nec amplius refrigerantia poscente medicamenta, ceu antea, sed ea quæ infixum parti præter naturam humorem euacuent, ij tamen refrigerare perseuerant.* Aliquãdo *autẽ ad digerentia quidẽ transeunt, cæterùm erysipelas sanare dicũt.* Et *sanè scribunt incipientibus etiamnũ & crescentibus erysipelatis alia*

Dioscorides reprehenditur.

conuenire medicamenta, aliaq; declinantibus. Verùm res ita non habet. Neq; enim erysipelas etiam vocari debet posteaquam inflammatio eius & feruor, ac biliosum illud abierint: neq; quæ facultate sunt frigida, neq; quæ illa sanant, remedio esse putandum est, sed velut si vel initio protinus aut percussis, aut alia de causa quauis tumor in parte quapiam aut liuidus, aut niger extiterit, eũ frigidum esse affectum existimabis, & quæ digerant excalfaciantq; poscere: ad eundem modum si calida affectio in frigidam reciderit, negligenda quidẽ prior est, sed secunda alio nomine appellanda. Aut si displicet nominis mutatio, saltẽ sicut aliqui alia scribunt principij, alia declinationis remedia, haud frigida esse autumantes declinationis remedia, concedendum sanè est, si cui ita placet, vt talis affectio etiã erysipelas vocetur: sed eã etiam calidam dicere vbi iam refrigerata est, id verò neutiquã concedendum. Itaque ne quod tunc ei auxilio est, refrigeratoriũ esse credamus, sicut Dioscorides Coriannon, quod, vt ipse ait, cum pane aut polẽta illitum, erysipelas sanet. Nã quod exquisitum est erysipelas & iam vtique inflãmatum & flauum est, nequaquã cũ pane sanabit Coriannon, sed illud quod iam refrigeratũ est. Proinde nos superioribus voluminibus, quum determinata ac definita experientia cuiusque medicamenti facultatem explorandam censuimus, quam maximè fieri posset simplicißimum

eligi

eligi affectum cõsuluimus. At *plærique medici, neque quòd vel plurimi morborum protinus ab initio compositi inuadant, norũt, neq; quòd alius affectus sit erysipelas exactum, alius verò is qui vocatur ab omnibus nobis vsitatè, vt à veteribus quoq;, phlegmone.* Alij *autẽ inter hos medij plurimi, partim vt sic dicam erysipelata phlegmonode, partim phlegmone erysipelatodes.* Ac *inuenias nõnũquam vbi neutrũ vincat, sed ad vnguẽ paria sint. Quin etiam nonnunquam œdematodes esse erysipelas cõspicitur, sicut aliud scirrhodes, vt cõpositorũ morborum haud paruus aceruetur numerus.* De *quibus copiosius cum alibi disseruimus, tum in libris de curandi ratione.* Dicetur *autem & nunc, quoad saltem eorum meminisse necesse est, quòd exactum erysipelas haud vnquam ab antedicto cataplasmate curari poßit.* Voco *autem exactũ, quum tum à biliosa fluxione pars impleta fuerit.* Porrò *quòd longè à refrigeratione absit* Coriandrum, *vel ex iis quæ ipse scripsit* Dioscorides *discere licet,* Nã *strumas, inquit, cum lomento discutit.* Quòd *verò nullum refrigerantium medicamentorum idoneum sit discutiendis strumis, vel ipsum* Dioscoridem *nõ dubitare arbitror, vt qui sexcenta scripserit medicamẽta strumas sanare potentia, quæ omnia temperie calida, & actionibus digerentia esse confessus est.* Hactenus Galenus: *cuius quidem, etsi prolixa sint, verba ideo recẽsere placuit, vt vulgi & nõnullorũ*

Lib. 14.

Exquisitum erysipelas.

etiam medicorum errorẽ detegeremus, qui præter veritatem Coriãdri temperamentũ esse frigidũ asserunt. Denique vt ex hoc loco discerent studiosi, quàm periculosum sit Dioscoridis ac aliorũ veterũ scripta sine limitatione sequi. Admonitos quoq; lectores esse volumus, hoc caput ex eorum esse numero, in quo Galenus à Dioscoride dissentit.

Periculosum Dioscoridis scripta sine limitatione legere.

EX PLINIO VALERIANO MEDICO.

Non dubitanter Coriãdro refrigeratrix potestas datur, non tamen simplex, vt prudentißimè Galeno videtur, sed cui quædã portio austeritatis immixta sit, inde quòd quædã ex eo vitia curantur, quæ nũquã omnino curaret, si sola virtute frigida niteretur. Cum melle & vua passa tritum & impositũ, omnes tumores collectionésque compescit. Præcipuè tamen isto genere medicaminis doloribus testium subuenitur. Succo mali granati & oleo in potione permixtum, animalia interaneis innata persequitur. Semen ex aqua potum solutionem vẽtris stringit. Scriptũ à multis legitur tria Coriandri grana tertianas excludere ante accessionem si fuerint deuorata. Iisdem quoque repellendis efficax est ipsum Coriandrum ante solis ortum ignoranti ceruicali viride subiectum. Mirum est quod Xenocrates tradit, si vnum seminis granum femina biberit, vno die menstrua cõtineri, biduo si duo, & totidem diebus quot grana sumpserit.

Eadem

Eadem ferè sunt quæ alter Plinius lib. naturalis histo. xx. capite xx. scribit, ideóque omittere placuit. Tantùm addit, Marcum Varronem putare Coriandro subtrito cum aceto, carnem incorruptam æstate seruari.

APPENDIX.

Non transeundum silentio erit quod Dioscorides hic diligenter monet, Coriandri copiosum & cõtinuum vsum esse fugiendum. Ideoq; errare vehemẽter recentiores medicos, qui eo tam frequenter, potissimum ad caput roborandum, cui infensissimum est, vtũtur, manifestius est quàm vt probatione indigeat. A quo sanè errore vel id saltẽ reuocare eos deberet, quòd idem Dioscorides, libro sexto, Coriandrum inter venena connumeret. *Coriandro nõ copiose & continuò vtendum.*

EX SIMEONE SETHI.

Stomacho bonum est, & eundem corroborat. Cibos in ventriculo donec probè concoquantur retinet. Tostum igne ventrem sistit. Prodest ad phlegmonas & calidas temperaturas. Sanguinis profluuium potum, & si imponatur, compescit. Cum vino potum, lumbricos educit: immodicus tamen eius vsus delirium facit. Huius etiam succus potus venenũ est & occidit. Qui enim hunc bibunt, muti fiunt, & desipiunt.

DE CASSVTHA. CAP. CXXXI.

Cassutha si thymo innascitur Arabum est Epithymum, nobis in satureia, hyssopo

& maiorana est sæpe visa omnino eadē, nec genere ab hac variare videtur quæ in lino, orobo, lente, vicia etiam luxuriari solet. Ea omnis primum radiculis nititur, quæ tū arescunt & vanescunt quando primum à planta cui inuoluitur cirris suis alienum depascitur alimentum.

NOMINA.

Κασσύθα *recentioribus Græcis:* Cassutha, *y litera in v transeunte, vt sæpè fieri solet, latinis appellatur: officinis & herbariis nostræ ætatis hinc deflexa quadam pristini nominis vmbra,* Cuscutha *dicitur, cùm primū* Cassutha, *dein conuersa* Cascuta, *postremo* Cuscuta *cœperit appellari. Sunt qui podagram lini vocant, quòd quasi compedibus id cui incederit illiget, nec vinctum eo facilè possit extricari. Germanis* Filtzkraut, oder Flachszseiden, oder Todtern (*Gallicè* Goutte de lin, ou agoure de lin) *dicitur. Errant qui Dioscoridis Androsacen esse putant, cùm veteres Græci, quod sciam, de Cuscuta hodie dicta, nihil memoriæ prodiderunt. Plinius tamen lib. xvi. capite vltimo, eius videtur meminisse iis verbis: Est & in Syria herba quæ vocatur Cassythas, non tantùm arboribus, sed ipsis etiam spinis circumuoluens sese: Cassythas enim legēdū non Cadytas: sic enim codices aliquot Pliniani, vt in suis annotationibus doctißimus Hermolaus admonet, ijq; emendatiores, habent.*

Podagra lini.

Androsace non est Cassutha.

Plinii locus emendatus.

habent. Iam igitur memoria Plinij Caſſytas herba ſuo nomine Syriaco venerat in Latiū, quod multis poſtea ſæculis vſurpantes tam Pœni quàm Arabes, ſuis ſcriptis protriuerunt. Quòd autem Plinius ſine ſpiritu protulit, id librariorum culpa factum eſſe ſuſpicor, qui inuertentes mutarunt Caſſytha in Caſſythas. FORMA.

Herboſis fruticibus adnaſcitur, earum adminiculo fulta: radice nulla, ſed velut ab alarū ſinu prodeunte cirro capillamētóve miræ longitudinis, ſtatim ab eius ortu ſeſe ramulis conuoluente. Quæ iā veluti clauiculis nixa, ſenſim proſerpens herbarum faſtigia ſcandens, & crebris volutionibus opere topiario per vertices rotata, comas herbarum cōplectitur: tā volubilis illi natura eſt. Foliis vidua cernitur, Florem fundit album, ſemine quoque ſcatet tenui. Cirri dilutiore rutilant purpura, nōnunquam ex rubro rufeſcunt, fidibus lyrarum craſſitie pares.

LOCVS.

Nō in terra, ſed in herbis arboribusq́; paſsim naſcitur Caſſytha, quas tam ſpiſſo ſæpius irretit cōtextu, vt tentorii modo herboſum ceſpitē à ſole vindicet. Nonnunquam cacuminibus impendens ſtirpes humi deturbat, propriámque parentem ſuis laqueis ſtrangulat, aut continuò materni alimenti ſuctu perducit ad tabem.

TEMPVS.

Aeſtate, Iulio potiſsimum & Auguſto mēſibus, maximus

maximus illius in Germania prouentus esse solet, hoc enim tempore tanta eius est luxuria, vt mole sua stirpes oneratæ ferè procumbere videantur.

TEMPERAMENTVM.

In primo calefacientium abscessu seu ordine, & desiccantium secundo statuendum: quandam enim resipit amaritudinem.

VIRES.

Abstergendi naturam obtinet, & cum quadam adstrictione roborandi facultate prædita est. Iecinoris impedimenta laxat, infarcti & obstructi lienis expedit vitia, venas pituitosis atque biliosis exonerat humoribus, pellit vrinam. Regio morbo subuenit, qui iecinoris obstructionibus contrahitur. Febribus iis auxiliatur, quæ pueros malè habent: sed vsu nimio stomachum sua adstrictione grauat: verùm noxa tollitur, si Anisi momentum adiiciatur. Natura eius flauam bilem per aluum exigere, sed efficaciorem cum Absinthio præbet effectum. Hæ quidem ex Pœnorũ ac Arabum sententia facultates Cassuthæ tribuuntur, qui vtique vires illius lõgè magis gliscere pollicentur, si parentis ingenium ei patrocinetur. Hinc est quòd hanc forsitan veteres Græci, quamuis triuialem, eo nomine subticuerunt, quòd natiuas suæ merito parentis dotes adsciuisset, è sinu cuius vernaculum ebibens humorem aleretur. Nam vt testatum iidem Arabicæ factionis medici reliquerunt, si calidæ insidet herbæ arborive,

borive, calidam sortietur facultatem, & si decu-bucrit frigidæ, vim sibi frigidam vendicabit.

DE CESTRO. CAP. CXXXIII.

Betonica betoine, Syluestris autē duplex nobis armorie dicitur, tunica & tunici ablata prima syllaba, & o in v corrupta officinis, altilis autem nobis ocellus eulet dicitur.

NOMINA.

Κέστρον *Græcè, Betonica seu Vetonica latinè: in officinis antiquũ nomen retinuit,* braunbetonick *Germanicè* (*Gallicè,* Betoine, ou de la Betoesne) *appellatur. A varietate autem & copia remediorum, Cestron à Græcis dicta est: hac siquidem voce opus interpũctum, acúve pictũ nominauere. Libri etiam à varietate subiecti, ab aliquot Græcis hoc titulo inscripti sũt. Plinius quoque aliquando Ebur cestrum, id est, picturatum dixit. Betonica verò ab inuentoribus Vetonibus, Hispaniæ populis, nominata est.* *Cestron vnde dicta.* Betonica.

FORMA.

Herba est caulem tenuem obtinens, cubiti altitudine, aut maiorem, quadrangulum. Folia longa, mollia, quernis similia, per ambitum incisuris diuisa, odorata, propè radicem maiora. In summo caulium semen veluti Thymbræ spicatum inest. Radices subsunt tenues vt Ellebori.

LOCVS.

Nascitur in pratis, syluis, mõtosis, frigidis et opa-

ψυχότροφον. cis locis, ideóque Græcis ψυχότροφον vocata est.

TEMPVS.

In Maio & Iunio mensibus floribus abundat.

TEMPERAMENTVM.

Calida & sicca in primo ordine completo, aut in medio secundi.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Folia Betonicæ carpũtur & siccantur plurimos ad vsus. Radices cũ hydromelite potæ, pituitosam vomitionem eliciunt. Folia dantur ruptis, cõuulsis, vuluæ affectionibus, & eiusdem strangulationibus drachmæ vnius pondere cum hydromelite. Ternæ in vini sextarijs duobus contra serpentium morsus ebibuntur. Herba ipsa illita venenatorũ morsibus prodest. Aduersus etiam venena drachma ex vino pota conuenit. Hãc siquis persumpserit, letale haustum venenum nihil nocebit. Vrinam cit. Aluum subducit. Medetur comitialibus & furiosis cum aqua pota. Iecinoris & lienis vitiis drachmæ pondere cũ aceto mulso pota succurrit. Cõcoctionẽ adiuuat, si quis à cœna eã fabæ magnitudine cũ melle cocto deuorauerit. Eodem modo & acida ructantibus propinatur. Stomachicis eam manducare, & succum deuorare proderit, si postea dilutum vino sorbeatur. Datur sanguinem excreantibus triũ obolorum pondere cum diluti vini cyatho vno. Ischiadicis, renum & vesicæ doloribus ex aqua. Hydropicis autem binis drachmis, febrientibus cum hydromelite,

dromelite, non febricitantibus cũ mulſo Regio morbo laborantes recreat. Menſes ducit drachmæ pondere cum vino pota. Aluũ purgant drachmæ quatuor cum hydromelitis cyathis decem potæ. Cũ melle tabidis, purulentis auxiliatur. Folia cum inaruerint trita ad hos effectus fictili vaſe reponuntur.

EX GALENO.

Vim habet incidendi, vt guſtus indicat. Amariuſcula enim eſt, & ſubacris ipſa herba, id quod et particulatim edita oſtendit actio. Nam conſiſtentes in renibus lapides rumpit, & pulmonem & thoracem & iecur expurgat, abſtergitq́;. Menſes mouet, & comitialibus prodeſt. Rupta atque conuulſa curat, & omnibus beſtiarum morſibus illita vlceri auxiliatur. Acidum ructantibus & iſchiadicis bibita ſuccurrit. EX PLINIO.

Morſibus ſerpentum imponitur Betonica præcipuè, cui vis tanta perhibetur, vt incluſæ circulo eius ſerpentes, ipſæ ſeſe interimant flagellando. Datur & ad ictus ſemen eius denarii pondere cũ tribus cyathis vini, vel farina drachmis tribus ſextario aquæ imponitur. Obolis tribus in aqua, contra purulentas, contráque cruentas excreationes facit. Faciles præſtat vomitiones radix eius Ellebori, modo quatuor drachmis in paſſo aut mulſo. Iſchiadicos dolores & ſpinæ leuat eiuſdem farina ex aqua mulſa. Aluum ſoluit drachmis quatuor, in hydromelitis cyathis nouem. Folia ſiccantur in farinam

plurimos

plurimos ad vſus. Fit vinum ex ea & acetum, ſtomacho & claritati oculorum. Paralyſin ſanare dicitur. Eadem torpentibus membris prodeſt. Ad lateris & pectoris dolores farina eius bibitur.

DE BETONICA ALTERA. CAP. CXXXIII.

NOMINA.

DVas eſſe Betonicæ ſpecies præter Paulũ Aeginetam lib. vij. Plinius etiam lib. xxv. cap. viij. abundè docet: & in aliquibus Dioſcoridis codicibus huius quoque ſecundæ Betonicæ mentio fit. Hanc itaque poſteriorem, tam officinæ quàm herbarii medici Tunicã, detractis à Betonica duabus literis prioribus, nominant. Germanis Graſzblumen & Negelblumen, quòd flores eius garyophyllorum odorem referant, appellare placuit.

Herba Tunica.

GENERA.

Duûm eſt generũ. Vna ſiquidẽ ſylueſtris eſt, quã Germani Vuild Negelblumen, hoc eſt ſylueſtrẽ Garyophylleam, & Dondernegele, Feldtnegele, & Blutſz ropffle (Gallicè Des armoiries.) Altera altilis eſt, quæ alio nomine Betonica ſeu Vetonica coronaria, quòd illius in coronis nimius vſus fit, dicitur. Germani heymiſch Negelblumen (Gallicè des euilletz) quaſi domi natam Garyophylleam appellant.

Syluestris

Altilis.

FORMA.

Specie multum à priore Betonica differt. Radicem

cem enim totam rubram, odoratamq́; habet. Folia *porracea, oblonga, stamine quo medium diuiditur puniceo ac rubente, cum recto calamo triangula, floribus in vertice purpureis.* Hæc Dioscoridis *delineatio vtrique generi communis est: priuatim tamē syluestris* Betonica *herba fruticosa est, foliis porri, oblongis, angustis, per extremum mucronatis, cæsiis, cōcoloribus calamis, teretibus, geniculatis, cubitalibus, floribus speciosis, simplicibus, qui quinis, senisve foliis constāt, lentè fimbriatis, magna ex parte purpureis, quamuis & interdum niuei conspiciātur.* Altilis *seu coronaria, foliis est porraceis, oblongis, per extremum mucronatis, concoloratu cæsiis, teretibus cauliculis sesquicubitalibus, geniculatis, coeuntibus pyxidatim internodiis, floribus omniū speciosissimis,* Garyophyllorum *odoratu, sed longè suauissimo, quandoquidem alius cocco rutilat, alius saturata nitet purpura, alius candido, alius emaculato blanditur colore, alius versicolore variatur commistu.* Omnibus *teres longiusculúsque calyx spectatur, orbiculo superiorum denticulatus, à quo quina senáve folia prodeunt, lentè quidem fimbriata.* Nonnulli *tamen flores frequentiore coma stipantur, geminis vtrinque emicantibus stamineis apicibus.*

Syluestris Betonica.

Altilis seu coronaria Betonica.

LOCVS.

Syluestris in pratis, montibus, nitidisq́; locis nascitur. Coronaria *vero passim in fictilibus vasis alitur,*

tur, neque facilè ædes inuenies, ante quas non expositam intuearis. TEMPVS.

In æstate vtriusque magna est copia. Coronaria *tamen longiori tempore durat, atque æstiuas, autumnales, hyemaléſque ſtruit coronas.*

TEMPERAMENTVM.

Calidam & ſiccam eſſe tum amaritudo, tũ odor & alia multa declarant.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Animas hominum & corpora custodit. Contra nocturnas peregrinationes, loca inſidioſa, & difficiles ſomnos commẽdatur. In totum, ad omnem medendi rationem celebrata. Recens trita vulneribus capitis indita dolorem finit. Vulnera glutinat. Fracta oſſa extrahit, et hoc quotidie efficit, donec perſaneſcat. Dolori capitis medetur, ſi decocta ea ex aqua caput perfundatur, aut temporibus cum bitumine illinatur, aut radix eiuſdem ſuffiatur.

EX INCERTO.

Farina eius tam aduerſus toxica quàm ſerpentũ & ſcorpionũ ictus ex albo vino bibitur. Quartanæ reliquarúmque febrium horrores diſcutit. Comitialibus opitulatur ſub ipſam acceßionem propinata. Eadem per ſe carcinomatis inſpergitur, quæ tamen præſtiterit herbæ ſucco prius abluiſſe. Eſtur contra ventris tænias. Succus peſtis arcet cõtagia, atque etiam hauſtus, ſi iam morbus inuaſerit, liberat. Fit ex flore oleum ad canis rabioſi morſus, ad fiſtulas

stulas & parotidas, quibus illitu medetur. Visus aciem exacuit. Ieiuno sumpta dolorem dentium sedat, iure decocti colluto ore. Discutit grauedines. Partum, qui sine febre sit, accelerat. Neruorũ vulneribus imponitur. Præsumpta ebrietatem arcet. Intertriginem in itinere faciundo non sentient, qui ex vino biberint. Fastidia cũ aceto mulso discutit. Iis qui ex morbis sese recolligunt, aluum ex aqua calida deiicit. Vomitiones cohibet. Dolores podagræ ac inflationes ventris sedat. Venena rabiosi canis morsu impressa elicit plagæ diutius illigata.

APPENDIX.

Recentiores syluestris Betonicæ succum mirificè commendant in atterendo & educendo calculo, & medendis comitialibus. Altilis autem radicem contra pestis contagia vtilẽ esse tradunt. Hãc ob causam ex floribus etiam eiusdem, medicamentum conficiunt, quod Conseruam hodie vocãt, quod ad eundem vsum adhibent.

DE COLCHICO. CAP. CXXXIIII.

Colchicon à necandis canibus nobis tuchien. Ephemerum non lethale nobis lilium conuallium & grand muguet.

NOMINA.

Κολχικὸν, ἢ ἐφήμερον Græcis: *Bulbus agre* Hermodactis *latinis, officinis & herbarijs* Hermodactylus. *ctylus dicitur.* Germanis Zeitloſẽ (*Gallicè* Mort Colchicũ au chiẽ) *Colchicum à Colchide veneni ferace, in cur dictũ*

qua nascitur, nomen desumpsit. Dictum vero est Ephemerum, quoniam vno die sumptum interficiat, atque adeo ab altero Ephemero, quod minimè letale est, & de quo suo loco diximus, non solum figura, verumetiam facultatibus differt. Etsi verò Ephemeron Colchicum etiam significet, tamen præcipuè id Ephemerō quòd veneno caret, hoc nomine intelligitur.

Ephemerum.

FORMA.

Autumni exitu florem subcandidum, crocino similem profert. Post florem folia Bulbo similia, pinguiora tamen. Caulem palmo altum, rufum ferentem semen. Radicem habentem corticem in nigro rufescentem, quæ cortice suo nudata, alba, tenera, succo plena, et dulcis inuenitur. Habet Bulbus eius in medio rimam fissurámve vnde flos erumpit. Huius descriptionis in vniuersum notæ omnes ita Hermodactylo nostro conueniunt, vt nemo, nisi Tiresia cæcior sit, Dioscoridis esse Colchicū ambigere possit. Exitu enim autumni in pratis florem ædit albicātem, croci floribus similem. Posterius, Februario nimirum mense & primo statim vere, folia Bulbi, sed pinguiora. Caulem palmeum ferētem semen rufum. Radicem cortice in nigro, colore rufescente, quæ decorticata cādicat, teneraq́; succo plena, & dulcis apparet. Bulbus etiam eiusdem diuisionem in medio obtinet, ex qua flos erumpit, vt pictura exquisitè tibi monstrat. His accedit, quod Serapio Arabs

rabs sub nomine Hermodactyli, Dioscoridis Col*chicon prorsus depingat. Alium tamen esse à nostro* Hermodactylo *illum putamus, quem* Aetius, Pau*lus* Aegincta *lib.vij. &* Actuarius *peculiariter & priuatim articulorum doloribus conducere scribũt.* Paulus *enim separatim tanquam diuersorum mentionem fecit, & de* Colchico *&* Ephemero *diuersa ab* Hermodactylo *capita constituit.* Hermodactylus recẽtiorũ Græcorũ.

LOCVS.

Magnus Colchici in Messenia, & apud Colchos prouentus. Nascitur & paßim in omnibus pratis Germaniæ nostræ.

TEMPVS.

Flores in Autumni exitu, vt diximus, apparent. Folia autem post flores generantur, & primo statim vere è terra erumpunt. Semen in æstate Iunio potißimum mense producitur.

TEMPERAMENTVM.

Calidum & siccũ nonnulli Colchicum in secundo ordine, seu à medio recessu statuunt.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix eius comesta fungorum modo strangulãdo enecat. Hanc autẽ depinximus, ne pro Bulbo deuorata aliquem lateat. Mirũ est enim quantum ignaros propter suauitatem inuitet. Hæc Dioscorides. Proinde satis liquet Hermodactyli huius nostri vsum minimè tutum esse: venenum enim est, & vsq; ad sanguinis excretionem per inferna subducit. Eius tamen, radicis potißimum & foliorum, ad enecandos

 candos

candos ac abigendos pediculos vsus esse potest.

REMEDIA CONTRA COLCHICVM.

Remedio sunt edētibus quæcūque cōtra fungos opem ferunt. Bubulum etiam lac potum, adeò vt quoties hoc affuerit, nullum præterea quærendum præsidium sit. EX PAVLO.

Ephemeron, quod nonnulli Colchicon, eò quòd in Colchide nascatur, vocant, aut Bulbum agrestem, epotum protinus totum corpus prurire facit, velut vrtica & scilla tactū irritatumq́; interiora erodit, stomachum vrit cum pōderosa grauitate. Inualescēte autē malo, cruenta strigmētis mista per aluū egeruntur. Succurrendum, vt Salamādræ, vomitionibus & clysterib. Sed antequā vires sibi adsciscat venenum, dari debet foliorum quercus, aut glādiū, aut malicorii, aut serpylli decoctum cum lacte bibendū: aut Polygonii succus, aut surculorum vitis, aut rubi, aut tenerarū ferularū medullæ, aut myrti cum vino. Benefacit etiam castanearū interior tunicula, si cū aliquo è succis, quos prædiximus, assumatur. Origanū quoque cū lixiuia potum, in idem efficax est. Adeò verò exactum præsidium est lac vaccinum calidum potum, & simul in ore cōtentum, vt hoc præsente nullum aliud desideretur.

DE CLEMATIDE DAPHNOIDE CAP. CXXXV.

Clematis nobis Peruinca dicitur.

NO-

NOMINA.

Κληματὶς δαφνοειδὴς Græcis, Clematis Daphnoides latinis, Peruíca officinis, Vinca peruinca vulgò nominatur. Germ. eò quod semper vireat, Yngrun, vel Syngrun, (Gallicè Du Lisseron.) Clematida Græci, quoniam κλήματα, hoc est, sarmenta seu viticulas per terram spargat, dixerũt. Daphnoida verò à foliorum Lauri, quam eius folia habent figura. Plinius lib. xxiiij. cap. xv. Clematida Aegyptiam nominat: libro autem xxi. cap. xi. Vincam peruincã, alióque nomine Chamædaphnẽ dici tradit, quòd scilicet humilis videatur Laurus, vt nomen sonat. Non est autẽ cur eã Chamædaphnẽ putes, quæ Romanis Laureola aut Laurago dicta est, hæc enim à Vincaperuinca genere & facultatibus diuersa est, & seorsim illam Chamædaphnen depingit Plinius lib. xxiiij. cap. xv. vt hinc manifestißimum sit Plinio duplicẽ esse Chamædaphnen. Vnã quam sic appellant Dioscorides, Galenus, & alii Græci. Alteram quam priuatim Vincamperuincam alio nomine vocat Plinius. Sic autem, quod humi serpat, & se in modum funiculi porrigat vicina quæq; vinciens, appellat.

Clematis vnde dicta Daphnoides.

Chamædaphne.

Plinio duplex Chamædaphne.

FORMA.

Sarmenta oblonga habet, ianceæ craßitudinis. Folium exiguum, Lauro figura & colore simile, multò tamen minus. Iam si quis imaginem & effigiem Clematidis Daphnoidis exquisitius explo-

Vincaperuinca. ret, ea deprehẽdetur esse quæ hodie vulgò Vincaperuinca nominatur. Hæc enĩ humiles & graciles spargit iuncos, foliaq; Lauri figura et colore obtinet, multò tamẽ minora: flore hyacinthino seu in purpurãcœruleo, inodoro, rotundo, foliis quinq; sed continuis distincto. Ea etiam, vt Plinius ait, semper viret, in modum lineæ foliis geniculatim circundata. Hybernas sua perpetua fronde texit coronas.

LOCVS.

Gignitur pingui, vmbroso, lætoq; solo, sed inculto, in agrum vinearumq; marginibus.

TEMPVS.

Hæc etsi nunquam non virescat, vere tamẽ duntaxat florescere videtur, Martio potißimum mense & Aprili.

TEMPERAMENTVM.

Siccitas in Clematide, Paulo Aegineta teste, cæteris qualitatibus præualet. Id quod gustus etiam ostendit: gustanti enim adstrictionem quandam & amarorem habere videtur. Adstringit autem modicè, sed fortiter amara est. Siccat itaque, at citra mordicationem.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Huius, caules ac folia in vino pota, alui profluuia & dysenterias finiunt. Vteri dolores cũ lacte & rosaceo, aut cyprino in pesso apposita sanant. Cõmanducata dentium dolorem mitigant. Venenatorum morsibus imposita prosunt. Feruntur & aspidum

ſpidum morſibus cum aceto pota auxiliari.

EX GALENO.

Clematis daphnoides nequaquam eſt exulceratoria, neque acris, imò alui profluuiis & dyſenteriis cum vino pota prodeſt, dentiúmque dolores manſa mitigat. V teri doloribus in peſſo admodũ vſui eſt, tantùm abeſt vt vrat aut vlceret.

EX PAVLO.

Clematis quibuſdam Daphnoides, aliis Myrſinoides, nõnullis Polygonoides, ſarmenta habet prælonga, craßitudine iunci, folium verò Lauri. Siccandi facultate pollet, qua alui fluores, difficultates inteſtinorum, & dentium dolores ſinit. Contra venenatorum morſus prodeſt.

APPENDIX.

Iã commemoratæ facultates ſatis oſtẽdunt Clematida daphnoida eſſe Vincamperuincam: nam codex antiquus manuſcriptus, quẽ in rebus dubiis lubens cito & ſequor, eaſdem prorſus vires Peruincæ tribuit. Sanguinis enim è naribus profluuio mirum in modum prodeſſe tradit. Item iis qui ſanguinem vomũt aut ſpuunt. In ſumma omnem ſanguinis fluxum folia eius ſiſtere aſſerit, ita vt euidentißimum ſit Peruincam officinarum eandem eſſe cum Clematide hac noſtra. Quibus etiam accedit pictura & deſcriptio eiuſdẽ, quæ vtraque adamußim Peruincæ noſtræ reſpondent.

DE CARDAMO. CAP. CXXXVI.

Cardamum id est nasturtium narbonensibus nascitur, à naribus torquendis dicitur nobis cresson alenois.

NOMINA.

Cresſio hortenſis.

Cardamũ vnde dictum.

Κάρδαμον Græcè, *Naſturtium ſatiuũ latinè dicitur. Officinis latinũ nomen retinuit. Barbari noſtræ ætatis herbarii Creſsionẽ hortenſem vocant. Germanicè* Gartenkreſz (*Gallicè* Cresson alenoys, ou nasitort) *dicitur. Cardamum verò Græcis nonnulli dictum eſſe arbitrantur,* ἀπὸ τῆς καρδίας, *quòd cor foueat, & in ſyncope illa, quã Cardiacam nominant, plurimum valeat. Alij diuerſa ratione vſi, ſic dictum quòd caput edomet, quaſi* καρηδαμον, *putant. Nam arcem mentis obſidens ſuo ferit acremento, & ignea vi præditum caput tentat. Sunt è Græcis qui* παρὰ τὸ κόρας μύειν, *id eſt, quòd pupillas oculorum coeuntibus vnà palpebris abſcondat, ita dici cenſeant. Nam luminibus admotum ſubinde cogit conniuere. A quo, vt volũt, euentu* καρδαμύττειν *verbum declinarũt, quod conniuere noſtra lingua dicimus. Naſturtium autem appellatum eſt, Varrone & Plinio teſtibus, à naribus torquendis, quòd odore & ſeminis acrimonia ſternutamenta prouocet.*

καρδαμύττειν.

Naſturtiũ quare appellatum.

FORMA.

Naſturtium caulibus aſſurgit ſeſquipedalibus, ſtatim à radice minutorum foliorum pediculo, floribus

ribus candidis semine per ramorum latera copioso, firmo, calyculis orbicularibus contento, acri sapore.

LOCVS.

Paßim in hortis satum prouenit.

TEMPVS.

Floret æstate, Iunio potißimum mense. Sequenti tempore semine prægnans est.

TEMPERAMENTVM.

Nasturtii semẽ calefacit et desiccat ordine quarto. Herba *quoque sicca similem semini facultatem poßidet.* Humida *autem adhuc & viridis propter aqueæ humiditatis admiſtionẽ multò inferior est, adeóque sic mordacitas eius moderata est, vt cum pane ea vti liceat ceu opsonio.*

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Omnium semen calefacit, acre est, & stomacho inimicum. Aluum *turbat.* Lumbricos *pellit.* Lienẽ *imminuit.* Fœtus *in vtero enecat.* Menses *cit.* Venerem *excitat.* Sinapis *&* Erucæ *semini simile est.* Lepras *& impetigines abstergit.* Lienem *illitum cum melle extenuat & reprimit, & fauos expurgat.* Sorbitionibus *incoctũ ea quæ in thorace sunt educit.* Potum *serpentibus aduersatur.* Suffitu *easdem fugat.* Capillos *deciduos continet,* Carbunculos *rumpit ad suppurationem ducens.* Ischiadicis *cum polenta & aceto illitum confert.* Oedemata *& inflãmationes discutit.* Furunculos *cum muria illitum ad suppurationes ducit.* Herba *omnia eadem*

dem

dem, sed minore effectu, potest.

EX GALENO.

Nasturtii semen adurentis est facultatis particeps sicut sinapi. Proinde coxendicis & capitis dolores, atque adeò quodcunque rubrificationem postulat, eo perinde atque Sinapi excalefaciunt. miscetur quoque remediis quæ exhibentur asthmaticis, tanquam id quod crassos humores valenter incidere valet, velut et Sinapi. Nam per omnia ei simile est.

EX PLINIO.

Nasturtium Venerem stimulat, animum exacuit, aluum purgat. Detrahit bilem potum in aqua decem denariorum pondo. Cum lomento strumis illitum, opertumq; Braßica, præclarè medetur. Capitis vitia purgat, visum clarificat. Commotas mentes sedat ex aceto sumptum. Lienem ex vino potũ, vel cũ fico extenuat. Tußim ex melle, si quotidie ieiuni sumant. Semen ex vino omnia intestinorum animalia expellit, efficacius addito Mentastro. Prodest & contra suspiria cum Origano & vino dulci. Pectoris doloribus decoctum in lacte caprino. Panos discutit cum pice, extrahitq; corpori aculeos. Et maculas illitũ ex aceto. Cõtra carcinomata adiicitur ouorũ album. Et lienibus illinitur ex aceto. Infantibus verò è melle vtilißimè. Sestius adiicit hoc serpentes fugare, scorpionibus resistere. Capitis dolores contritum & alopecias emendare addito Sinapi: grauitatem aurium trito imposito auribus cum

fico.

fico. Dẽtium dolores infuso in aures succo. Porrigi- nem & vlcera capitis cum adipe anserino. Furunculos concoquit cum fermento. Carbũculos ad suppurationem perducit & rumpit. Phagedænas vlcerum expurgat cum melle. Coxendicibus & lumbis cum polẽta ex aceto illinitur. Item licheni & vnguibus scabris: quippe natura eius caustica est.

DE CRINO. CAP. CXXXVII.

Lilium nomẽ retinet. Est nobis & Lilium rubrum, vulgò dictum à floris colore in flauum inclinãte, radice bulbosa, sed crocea quod hic croceum vocat.

NOMINA.

Ϗίνον, καὶ λείριον *Græcis*, Lilium *siue Iu-*
K *nonis rosa* Latinis, *Lilium album officinis*, Vueisz Lilgen, oder Gilgen *Germanis*, (*Gallicè* Du lis) *dicitur. Veteres Græcorum poetæ fingunt è Iunonis lacte respersa terra natũ Lilium. Nanq; cùm Hercules puer, quem ex Alcmene susttulerat Iupiter, Iunonis dormiẽtis vberibus admotus esset, & lacte se replesset, post suctũ digressus mãma lactè copiose profluxit. Quod in cœlo à puero vago & incerto suctu perfusum est, lacteam effecit viam: quod humi sparsum est, Lilium lacteo flore nitentem creauit, vnde rosa Iunonis dictum.*

Iunonis rosa quare dictum Lilium.

FORMA.

Lilium caule simplici, raro duplici, tricubitali, comoso, foliis longis, Satyrij effigie, ex herbaceo nitentibus,

tentibus, flore eximij cādoris, foliis foris striatis, & ab angustiis in latitudinem se paulatim laxātibus, forma calathi, resupinis per ambitū labris, luteis emicantibus ex fundo calycis apicibus, alterius quā flos odoris, constat. Flos ille languido semper collo est, non sufficiēte capitis oneri. Radix bulbosa. Hæc descriptio planè huic Lilio conuenit, quod hodie cādidum vocamus. Nos *alterius etiam generis picturam adiecimus, quod* Croceum *appellauimus, à flore eius, qui non, vt in priore, candidus, sed croceus est. Folia quoque eius angustiora sunt quàm prioris, aliâs simile, vt pictura luculenter ostendit.*

LOCVS.

Paßim apud nos in hortis prouenit.

TEMPVS.

Floret initio mensis Iunij.

TEMPERAMENTVM.

Lilij flos temperaturam mistam obtinet, partim ex tenui, partim ex terrena essentia, ex qua vtique in gustu amaritudinē habet, partim ex aquea, eáque tēperata. Radix autem & folia primi ordinis sunt exiccantium & abstergentiū. Plus tamen inest abstergentis facultatis in radice quàm in foliis.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Lirinum olcum. Ex *Lilij flore vnguentum fit quod ab aliis Lirinum, ab aliis Susinum appellatur, ad emolliendos neruos, priuatimq́; vuluarum durities aptum. Folia herbæ illita, serpentium morsibus subueniunt. Fer-*

uefacta

uefacta ambustis prosunt. Eadem in aceto condita vulneribus opitulantur. Succus foliorum cum aceto & melle in æreo vase coctus, contra vetusta vlcera, & recentia vulnera medicamentum fit. Radix assa, aut cum rosaceo trita ambustis medetur, vuluã emollit, mẽstrua ducit, & vlceribus cicatricem inducit. Cum melle subacta neruorũ præcisionibus & luxatis auxiliatur. Alphos, lepras, furfuresq; emẽdat. Achores abstergit, faciemq; emẽdat et erugat. Testiculorũ inflãmationes trita cum aceto, aut Hyoscyami foliis, & farina triticea demulcet. Semen cõtra serpentium morsus potũ valet. Illinũtur sacris ignibus semen & folia cum vino trita.

EX GALENO.

Quod ex flore Lilij conficitur oleum & vnguentum, citra mordicationem digerendi simulq; emolliendi facultatẽ obtinet. Vnde fit vt vteri duritiebus sit aptißimum. Porrò radix foliaq; per se trita desiccant, & abstergunt, & digerũt moderatè: proinde quoq; ambustis cõpetunt: siquidem hæc quoq; moderatè desiccantem extergentemq; facultatem postulant. Radicem ergo assam tostámue, ac deinde cum rosaceo contritam, ambustis quoad obducatur cicatrix imponũt: quippe cum alioqui & aliorum vlcerum omnium bonum sit inducendæ cicatrici remedium. Quinetiam vteros emollit, mensésque prouocat. Folia verò præcoquentes, & ipsa ad obductam vsque cicatricem imponunt, non

in

in ambustionibus duntaxat, sed aliis quoque vulneribus. Sed sunt qui aceto ea condientes ad vulnera suo tempore vtantur. Quum alphos, aut psorã, aut lepram, aut achoras, aut aliquid id genus extergere volumus, commiscemus illi aliquid aliorum medicamentorum validius extergentium, cuiusmodi mel est. Cæterùm si id moderatè illi ac cõuenienter admisceatur, & ad neruorum diuisiones competit, & ad alia vniuersa quæ valenter exiccari postulant absque morsu. Imposuimus verò etiam quandoque & foliorum succum cum aceto & melle coctum. Quinque partibus succi plus vtroq; erat, atque insigne medicamen ad omnia ea quæ exiccari postulãt absque morsu fuit, ceu vulnera omnia ingentia, & maximè quæ in capitibus musculorum eueniunt, & quæcunque humida flaccidáue, diuturna & ægrè ad cicatricem perducuntur.

EX PLINIO.

Lilij radices multis modis florem suum nobilitauerunt, contra serpentium ictus ex vino potæ, & cõtra fungorum venena. Propter clauos pedum in vino decoquuntur, triduoq; non soluuntur. Cum adipe aut oleo decoctæ pilos adustis reddunt. E mulso potæ inutilem sanguinem cum aluo trahũt. Lieni & ruptis & vulsis prosunt. Et menstruis fœminarum in vino decoctæ. Impositæq; cum melle neruis præcisis medentur. Lichenas, lepras & furfures in facie emendant. Erugãt corpora. Folia in aceto cocta vulne-

vulneribus imponuntur. Epiphoris *testium in melle cum* Hyoscyamo *& farina tritici. Semen illinitur igni sacro.* Flos *& folia vlcerum vetustati imponũtur. Succus qui flore expressus est, ab aliis mel, ab aliis syrium vocatur, ad emolliẽdas vuluas vtilis. Sudores mouet, suppurationes concoquit.*

EX SIMEONE SETHI.

Odoratum frigido capiti prodest. Oleum verò quod ex ipso paratur, vim habet discutiendi, & emolliendi. Huius *autem radice quidam vtuntur ad vulnerum sanationem.*

DE CVCVRBITA SATIVA. CAP. CXXXVIII.

Cucurbita lata longa & minor quæ nobis lagenosa dicitur, est frequens.

NOMINA.

K ολοκύνθα ἐδώδιμος *Græcis*, *Cucurbita Latinis vocatur: Officinæ latinũ nomen retinuerunt. Germanis* Kurbsz (*Gallicè* vne Courge.) *Græci ex aduerso vocabulum imposuere*, κολοκύνθην *nominantes, quòd scilicet pumili breuésque sint partus, quos ipsa paßim enititur, cũ tamen corporis mole omnes herbarum arborúmve fructus videantur superare. Cucurbitam verò* La*tini à concuruatu haud dubiè dixerunt, quòd facilè si quid obstiterit aut fuerit impedimẽto quo minus extendatur, incuruescat.*

κολοκύνθα *quare nominata.*

Cucurbita cur dicta.

GE

GENERA.

Plinius lib.19.cap.5. duo satiuæ Cucurbitæ genera facit. Vnam camerariam vocatam, quæ facili & admodum flexibili ramorum curuitate, tecta, pergulas & testudines operit. Alteram plebeiam, quæ scilicet suis flagellis humi repit. Nos ad formā respicientes tria eiusdem genera fecimus. Vnā maiorem, alterā verò minorem. Maiorem vocauimus sic à floribus & fructu, quos maiores habet. Minorem cōtrà, quæ prædicta minora obtinet. Tertiam longiorem, à fructu oblongiore diximus.

FORMA.

Cucurbita amplexicaulis est, reptantibus flagellis in altum scandens, in ramósque vitis modo se diffundit: tamen ob caulis infirmitatem, humi spargitur, ni propius adsit cui caducus innitatur: folio rotūdo, Personatiæ aut Asari foliis haud dißimili: flore candido, fructu coloris herbacei primum, flaui paulò pòst, pyri forma turbinato, qui aut in longum prorogatur, aut in orbem collectus intumescit, aut in breue crassamentum cogitur. Cortex recenti tener, inueterato durus, quo carne prius exinanito peregrè proficiscentes vrceorum vice frequenter vtuntur in eo vina condentes, quo per iter se à sitis iniuria vindicare poßint.

LOCVS.

Amat rigua & aquosa loca Cucurbita, nec nisi sata prouenit.

TEM-

TEMPVS.

Tardius in Germania ob soli frigiditatem fructus Cucurbitæ maturescit, ideóque vix ante exactum autumnum maturum eius fructum inuenies. Cibus autem quotidianus, donec lignescat, esse potest.

TEMPERAMENTVM,

Cucurbita frigidæ humidæq; temperaturæ est, vtraque qualitate secundi ordinis.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Cucurbita cruda trita & illita, œdemata, abscessusq; mitigat. Ramenta eius infantibus contra capitis ardorem, quam siriasin vocãt, in sincipite vtiliter illinuntur. Oculorum inflammationes, podagrásque similiter iuuant. Succus è ramentis contusis per se, & cum rosacco instillatus, aurium doloribus auxiliatur. Adustiones cutis inunctus adiuuat. Totius Cucurbitæ elixæ & expressæ succus cum exiguo melle & nitro potus, aluum leniter soluit. Si quis in Cucurbitam crudam excauatam vinum infundat, & sub dio habeat, temperatumq; ieiunus bibat, aluum leniter molliet.

EX GALENO.

Succus ramentorum Cucurbitæ ad aurium dolores cũ phlegmone iunctos, cum rosacco vtentibus prodest. Sic tota quoque illita calidas phlegmonas mediocriter refrigerat. Comesta humida est, & sitim arcet. Cruda cibo insuauis est, stomacho perni-

ciosa, & concoctu planè inexpugnabilis, adeò vt si quis alterius cibi inopia ingerere eam cõpellatur, ceu quidam iam ausus est, pondus cum algore ventriculo incumbere sit sensurus, stomachumq́; euertet, & ad vomitionem concitabit; quæ vna cum ab vrgentibus symptomatis liberare potest. Hanc *igitur, aliaq́; ex fugacibus complura, aut mox quàm elixata est, aut frictã in sartagine, aut assam omnes homines esse consueuerunt.* Ipsa *quantum in se est, humidum frigidumq́; corpori alimentum præbet, ac idipsum ea de causa exiguũ, sed leniter per aluũ subit, cum ob suæ substantiæ lubricitatem, tum ob communem omnium humidorum ciborum rationẽ, qui scilicet citra adstrictiones tales sunt.* Nec *sanè infœliciter concoquitur, modò non anteuertat corruptio.* P*lura lib. ij. de aliment. facul.* Galenus.

EX PLINIO VALERIANO.

V*eteres medici de* Cucurbita *ita senserunt, vt eã aquam dicerent coagulatam.* Galenus *humidæ putat virtutis & frigide, idq́; ex eo probat, quòd ipsa in cibo sumpta stomachum relaxat, bibendi desideria non excitat.* C*ætera etiam in* Cucurbita *talia, vt apertè frigidæ potestatis exempla demonstret.* C*rudæ & tritæ leniunt omnem tumorem.* I*n cibo sumptæ molliunt ventrem.* S*uccus earum, vt* Galenus *ait, ad compescendum velociter auriculæ dolorem tepefactus infunditur.* I*dem succus & dolorem dentium mitigat, si diutius in ore teneatur.*

Sed

Sed & rosaceo mixtus, & vnctioni corporis admotus, febrium restinguit ardores. Cinis aridæ corticis efficaciter potest combusta sanare. Eundem cinerem didicimus ab expertis vulnera in veretro iam in putredinem versa purgare, & ad cicatricem vsque perducere. Semini sicco illa vis traditur, vt in puluerē tusum & inspersum impleat vulnera quæ cauata sunt. Quidam illud in vino bibendum dedere, vt solutiones alui fluentis inhiberet. Viticulæ quoque Cucurbitæ iam senescentes cum passo & aceto dysentericis datæ, miro modo saucia intestina componunt.

EX SIMEONE SETHI.

Concoctu facilis, beniq; succi est, & admodum nutrit. Sitim sedat, vrinam cit, & ventrem mouet. Calidis & siccis temperaturis prodest, & inflāmationes ventris & iecoris sedat. Pituitosos autem lædit, colicósque affectus. Si malos humores assequitur, ab iis corrūpitur, & malum succum generat. Semen genitale minuit, & Veneris appetentiā extinguit. Sanguis ex ea procreatus, cōsistentia tenuis est. Thoraci, pulmoni & vesicæ prodest. Succus ramentorum eius cum rosaceo impositus, ad aures inflammatione laborantes confert. Integra verò illita, calidas inflammationes refrigerat.

DE COLOCYNTHIDE.

CAP. CXXXIX.

Colocynthis nomen retinet nobis.

NOMINA.

Coloquintida. Κολοκυνθὶς Græcis, syluestris Cucurbita Latinis, Coloquintida barbaris & officinis, germanis Vuilder Kurbsz, vel Coloquint (Gallicè des Coloquintes) appellatur. Sic autem nominata est, quasi parua Cucurbita. Nam si eius fructum satiuæ contuleris, quantitate longè minor erit, ac pilæ forma in orbem coactus.

Colocynthis vnde dicta.

FORMA.

Viticulas foliaq; per terram strata emittit, satiuo Cucumeri, ei nimirum quē Citrulum hodie officinæ vocant, similia, diuisuris scissa, fructum rotūdum, mediocri pilæ similem, vehementer amarum, fungosa candidaq; intus medulla: flores, quod Dioscorides omisit, pallescētes ac luteos, Cucumeri iam nominato similes.

LOCVS.

In Germania sua sponte non nascitur, sata tamen prouenit, sed rarißimè perfectionem attingit, quòd frigidior sit eius terra quàm quòd in ea fructū proferre poßit. In orientalibus enim & calidioribus locis nata ad nos defertur.

TEMPVS.

Eius flores in fine ferè æstatis, fructus autem extremo autumno apparent, qui primum quidem herbacei, mox pallidi fiunt. Legēdi verò sunt cùm cœperint in pallidiorem colorem demutari. Et durat integris natura & viribus ad quinque annos.

TEMPE=

TEMPERAMENTVM.

Calefacit & deficcat in tertio ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Medulla fructus purgandi vim habet, quatuor obolorũ pondere cum mulſa aqua ſumpta, & cum nitro, myrrha & melle coacta in catapotiũ. Arefa*ctæ pilæ tritæ, vtiliter miſcẽtur clyſteribus iſchiadicorum, reſolutionis neruorum, & colico dolore affectorum, pituitam, bilem & ſtrigmenta, interdũ etiam cruenta educentes.* Appo*ſitæ fœtus enecant.* D*entium dolores, ſi quis repurget hanc, & luto oblinat, & in aceto nitroq; inferueſcat, & ad colluẽdos dentes det, tollit.* Si *verò quis aquam mulſam aut paſſum in ea decoxerit, & ſub dio refrigeratũ bibendum dederit, craſſos humores & ſtrigmenta purgat.* Stomacho *ſupra modum aduerſatur.* Sedi *etiam ex ea balani ſubiiciuntur, ad excrementa eiicienda.* Q*uinetiam virentis ſucco, iſchiadici vtiliter perfricantur.*

EX GALENO.

Colocynthis *guſtu amara eſt.* Sed *quæ amariſſimo dũ potatur adſunt opera medicamẽto, ea euidẽter efficere nequit, ob purgatoriã facultatem quã validam in ſe continet, nimirum cum iis quæ expurgat, per aluum & ipſa excerni præuertens.* V*iridis ipſius ſuccus intritus iſchiadicis prodeſt.*

EX PLINIO.

Herbacea *arefacta per ſe inanit aluum.* Infuſa

quoque clysteribus intestinorũ omnium vitiis medetur, & renum, & lumborum, & paralysi eiecto semine. Aqua mulsa in ea decoquitur ad dimidias, sic tußienti infunditur obolis quatuor. Prodest & stomacho, farinæ aridæ pilulis cum decocto melle sumptis. In morbo verò regio vtiliter semina eius insumuntur, & protinus aqua mulsa. Carnes eius cum absinthio & sale dentium dolorẽ tollunt. Succus verò cum aceto calefactus mobiles sistit. Item spinæ & lumborum ac coxarum dolores, cum oleo si infricetur. Præterea, mirum dictu, semina eius si fuerint pari numero adalligata febribus, sanare dicuntur quas Græci periodicas vocant.

DE COTONEA MALO.
CAP. CXL.
NOMINA.

Cydonia vnde dicta. Cotonea.

K ηδωνία μηλέα Græcis, *Mâlus Cotonea et Cydonia Latinis, officinis* Citonia, *germanis* Kuttenbaũ (*Gallicè* Vne Coingnaciere) *nominatur. Cydoniam verò Græci à Cydone Cretæ oppido, vnde primum aduecta est, dixerunt. Cotonea verò à Sidonte Corinthi vico nominata est. Sunt tamen qui sic vocatam velint, quòd mâla eius lana quadam tegi videantur, quæ coton dicitur. Atqui in re non admodum magni momenti, parum refert vtram amplectari sententiam.*

GENERA.

Cotoneæ arboris mâla Dioscoride *&* Galeno *autoribus*

toribus duûm sunt generum. Alia enim minora, rotunda, odoratioráque sunt, quæ vera Cotonea appellantur. Alia autem maiora, dulciora, ac minus acerba, Galeno in fine libri sexti de tuenda sanitate teste, Struthea nuncupantur. *Struthea.*

FORMA.

Arbor notior est quàm vt debeat repræsentari. Mâlo vulgari haud dißimilis est, nisi quòd infra magnitudinem illius subsidet, fructu scilicet incuruatos deprimente ramos, prohibentéque parentem crescere. Folium quoque eius angustius à terra albicat. Poma tenui lanugine pubescunt, & incisuris crispantur, vt pictura affabrè ostendit.

LOCVS.

In cultis & hortis prouenit. Locum tamen peculiariter & frigidum & humidum desiderat. Si in calido statuitur aßidua irrigatione illi succurri opus est: fert tamen mediocris situs, inter frigoris & caloris naturam, statum. Planis & decliuis gaudet.

TEMPVS.

Autumno poma eius maturescunt.

TEMPERAMENTVM.

Mâla Cotonea frigido & terrestri temperamento donata sunt, propterq; vincentem adstrictionem minus cæteris mâlis humida existunt. Frigida itaque sunt primo ordine, & sicca secundo.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Cotonea stomacho accommodata sunt, vrinam

 mouent.

mouent, Tosta mitiora fiunt. Cœliacis, dysentericis, purulenta excreantibus, cholericis prosunt, præsertim cruda. Maceratorum liquor potus stomachi atque alui fluxionibus opitulatur. Succus crudorum assumptus orthopnoicis auxilio est. Decocto eorum sedes & vuluæ procidentes proluuntur. Quæ melle condiuntur, vrinam ciet, mel autem naturã eorum induit: quippe adstringens & cõspissans obstruénsve fit. Quæ autem cum melle coquũtur, stomacho vtilia sunt, & gustu iucunda, minus autem constringunt. Cruda cataplasmatis miscentur ad cohibendam aluum, contráque stomachi subuersionem: & ardorem, mammarum inflammationes, lienes induratos & condylomata. Fit vinum ex iis tusis & expreßis, sed quo perduret, sedecim sextariis succi, vnus mellis adiicitur, alioqui acescit. Prodest autem ad omnia quæ dicta sunt. Vnguẽtum etiam ex ipsis conficitur, quod Melinum appellatur, quo vtimur quãdo adstringẽti oleo opus est. Eligi oportet vera, quæ parua, rotunda & odorata sunt. Struthea autẽ vocata & magna, minus vtilia. Flos & viridis & siccus cataplasmatis vtilis, iis potißimum quæ adstrictionem desiderant conueniẽs. Inflammationib. oculorum, sanguinis reiectionibus, alui fluxionibus, mensiumq; impetui cum vino potus prodest.

Vnguentũ Melinum.

EX GALENO.

Eximiũ quid Cotonea præ aliis mãlis poßident: nam & plus adstringũt, & durabilem succum habent,

bēt, si cocta cum melle asseruare quis cupiat. Alio*rum succus repositus acescit, vtpote frigida humiditate multa redundans. Struthcorum quoque succus perennare potest, vbi rectè fuerit præparatus, quemadmodū & Cotoneorum: verùm hic minus suauis & iucundus est, maximéque adstringit, ita vt huius quoq; aliquādo vsus sit idoneus ad vētris maiorem in modum dissoluti robur restituendum.*

EX PLINIO.

Cotonea *cocta suauiora. Cruda tamen dūtaxat matura, prosunt sanguinem excreantibus, ac dysentericis, cholericis, cœliacis.* Non *idem possunt decocta, quoniam amittunt constringentem illam vim succi.* Imponuntur *& pectori in febris ardoribus, & tum decoquuntur in aqua, ad eadem quæ suprà scripta sunt.* Ad *stomachi autem dolores cruda decoctáve cerati modo imponuntur. Lanugo eorū carbunculos sanat, cocta in vino, & illita cum cera.* Alopeciis *capillum reddunt. Quæ ex iis cruda in melle cōdiuntur, vrinam mouent.* Mellis *autē suauitati multum adiiciūt, stomachóque id vtilius faciunt. Quæ verò in melle cōdiuntur cocta, quidam ad stomachi vitia trita cum rosaceo foliis decoctis dant pro cibo. Succus crudorū lienibus, orthopnoicis, hydropicis prodest.* Item *mammis, condylomatis, varicibus.* Flos *& viridis & siccus, inflammationibus oculorum, excreationibus sanguinis, mensibus mulierum.* Fit *& succus ex iis mitis, cum vi-*

no dulci tusus, vtilis & cœliacis & iecinori. Decoꝰ cto quoque eorum fouentur, si procidant vuluæ & interanea. Fit & oleum ex iis, quod Melinum vocauimus, quoties non fuerint in humidis nata. Minus vtilia Struthea, quamuis cognata.

EX SIMEONE SETHI.

Stomachũ adstringunt & corroborant & ante cibum sumpta ventrẽ cohibent, vrinam prouocãt. Si ad satietatem edantur, difficulter cõcoquuntur. Dulcia minus adstringunt, acida verò magis, vomitúmque compescunt. Post cibum sumpta ventrem mouent: sed quibus est imbecilla facultas vẽtris retentrix, & excretrix valida, plus cibi accipiant. Mansa à potu vini vaporẽ in caput distribui prohibent. Si qua prægnans, vt fertur, crebrius hæc comedat, puerum industrium & versutum pariet.

DE CASTANEA. CAP. CXLI.

NOMINA.

Κάστανα, ἢ Διὸς βάλανος, ἢ σαρδιάνα βάλανος, ἢ λόπιμον Græcis: *Castanea, Sardiana glans, Iouis glans, Nuxq́; castanea Latinis appellatur. Germanis nostris* Castani, *vel* Kesten *(Gallicè* Chastaignier*) vocãtur. Castaneæ autem à Castano Magnesiæ oppido, vnde primum aduectæ sunt, nominatas esse cõstat. Sardianæ verò glandes, quoniam in Sardinia optimæ nascantur.*

Castaneæ vnde dictæ.

Sardianæ glandes.

FORMA.

Arbor est vulgò cognita, Iuglandi haudquaquã dissimilis,

dissimilis, folio tãtùm venosiore & fimbriato. Nux *quam producit intus solida, & plurimum plana, triplici tegminis ambitu septa, membrana primum amara, mox lento cortice, demum echinato calyce.*

LOCVS.

Puram & resolutam terram desiderat, opacoq́; & septentrionali cliuo lætatur. Montes *& valles diligit.* In *plerisque* Germaniæ *locis copiosissima prouenit.*

TEMPVS.

Ineunte vere germinat, seriusq́; Vergiliarum *occasu fructificat.*

TEMPERAMENTVM.

Adstringit *& exiccat* Castanea *haud secus quã aliæ glãdes.* Calida *verò & sicca est primo ordine.*

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Castaneæ adstringunt, eademq́; quæ glãdes possunt. Potissimum *autem quæ inter carnem & corticem membrana est.* Caro *his qui* Ephemerõ, *hoc est,* Colchicon, *biberunt, accommodata est.*

EX GALENO.

Castaneæ inter omnes glandes principatũ tenẽt, solæq́; syluestrium fructuum alimentum memorabile corporibus præbent.

EX PLINIO.

Castaneæ vehementer sistunt stomachi & ventris fluxiones, sanguinem excreantibus prosunt, carnes alunt.

EX PLINIO VALERIANO.

Castaneæ ex omnibus fortißimum quidẽ cibum corpori præstant, sed qui difficilè concoquatur. Coctæ autem in carbonibus, vel in fictili vase sicco assatæ, & cum melle ieiunis datæ, tußientib. prosunt. Aqua in qua cum suo cortice decoquuntur, cœliacis, dysentericis, sanguinemq; excreantibus bibenda haud inutiliter propinatur. Interior mẽbrana quæ corticem fructúmque discernit, ad tertiam partem decocta in aqua & potui oblata, mirè aluũ fluentem refrenat, adeò vt Dioscorides putet etiam cathartico dato, per hanc potionem iri obuiam posse, si plusquam necesse sit, purget.

EX SIMEONE SETHI.

Copiosum corpori alimentum præbent, tardè transeunt, & difficulter coquuntur. Crassum humorem, capitis dolorem, & flatus efficiunt, ventremq; sistunt. Si torreantur, aut siccentur, multum nocumenti deponunt.

APPENDIX.

Capitis dolores creant. Inflationes pariunt, concoctu difficiles. Tostæ tamen crudis innocentiores sunt. Arefactæ multum noxæ remittũt. Tritæ cum melle & sale rabiosorum canum morsibus imponũtur. Mammarum duritias discutiunt, cum hordeaceo polline & aceto impositæ, iisq; vino maceratis, & cum farina subactis, peßi vice vtuntur ad supprimendos menses.

DE CARYO BASILICO.

CAP. CXLII.

NOMINA.

Κάρυον βασιλικὸν Græcis, Regia nux & Persica, Iuglánsq; Latinis: officinis nux simpliciter, Germanis Vuelschnusz (Gallicè Noix) appellatur. Κάρυον autem Græcis à capitis grauedine vocatam esse notißimum est. Nam folia arboris huius grauem expirant halitum, viresq; eius in cerebrum penetrant, atque adeò eos sopore tentans lædit qui sub arbore decubuerint. Basilicã verò, Regiámve & Persicam, eò quòd è Perside primum in Græciam à regibus delata sit, dictam esse constat. Iuglandem à iuuando & glande nominatam existimant.

Caryō vnde Græci appellarint.

Basilica et Persica cur dicta.

Iuglans.

FORMA.

Arbor est prægrandis, multis prælongísque nixa radicibus, procero caudice, multis summatim ramis ingentibus brachiato, ad binûm ternûmve cubitorum complexus sæpius crassescente, cortice hiulco, & in rimas altas dehiscente, foliis latis, oblongis, è iucundo grauiter subolentibus, patulámque iaculãtibus vmbram & insalubrem, per autumnum deciduis. Verni temporis initio veluti quodã gestiente foliorum conceptu, panicula prælõga, collo squamatim compactili protracta, ordine nucis pineæ protuberat, dehiscítque. Flauescens statim quàm frondem facere cœpit, nutans caducáque prolabitur.

Vmbra Iuglãdis arboris insalubris.

tur. Tum super ramenti huius pediculum flos erumpit, totidémque calyculacea tegumenta quot flores petiolo contrahuntur, singulísque iis singulæ includuntur nuces, multis munitæ inuolucris. primũ herbaceo cortice, mox ligneo putamine, dein tenui tunica. Crispi intus nuclei quadripartitò digerũtur, lignosa intercedente membrana.

LOCVS.

Montibus lætatur, aquasq; odit. Paßim in omnibus ferè Germaniæ hortis prouenit.

TEMPVS.

Germinat post afflatum Fauonij, non cacumine vt maxima pars arborum, sed lateribus impulso priore pullulo. Fructificat autumno.

TEMPERAMENTVM.

Huius temperamentum ex virium enarratione patebit. Virides verò nuces primo ordine siccæ, secundo verò calidæ censentur.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Nuces iuglandes difficiles cõcoctu, stomacho inutiles, bilem augent, capitis dolorem faciũt, tußientibus inimicæ. Ad vomitiones ieiunis in cibo vtiles. Præsumptæ & à cibo comestæ cum caricis & ruta letalib. venenis aduersantur. Largius esitatæ latos lumbricos pellũt. Illinuntur mammarũ inflammationi, abscesßibus, luxatisq; cum exiguo melle & ruta. Cum cepa verò, sale & melle, canis hominísque morsui conferunt. Tormina cum putamine suo crematæ

matæ & vmbilico admotæ sedant. Cortex *combustus, tritusq́; in vino & oleo, infantibus inunctus capillos elegantes efficit, alopeciasq́; replet. Sistit menses crematum tritumq́;, cũ vino admotum quod intra nuces clauditur.* Vetu*starum autem nucum nuclei illiti, gangrænas, carbunculos, ægilopas & alopecias commanducati & impositi celeriter sanant.* Fit *etiam ex iis contusis & expressis oleũ.* R*ecentes nuces stomacho minus nocent, dulciores enim sunt.* Q*uam ob causam alliis miscentur, vt acrimoniam auferant.* I*llitu liuores quoque tollunt.*

EX GALENO.

Arbor tum in germinibus, tũ in foliis adstrictionem quandam possidet. C*æterùm euidentẽ & plurimam in nucis putamine recenti & sicco: proinde eo fullones quoque vtuntur.* A*t nos ea exprimẽtes, succo similiter vt mororum & ruborum decocto in melle, vt stomatico medicamento vtimur, & ad omnia reliqua ad quæ modo dicti succi conueniunt.* P*orrò nucis ipsius quod edendo est, oleosum est & tenuiũ partiũ, ideoq́; etiam facilè † exprimitur: & quo diutius recõditum fuerit, magis tale efficitur.* Q*uamobrem oleum ex eo inueterato exprimere licet: tunc sanè admodum discutiens fit, vt eo nõnulli gangrænas, & carbũculos, & ægilopas sanẽt: nõnulli verò etiã ad neruos vulneratos vtũtur.* C*æterùm si recens sit adstringentis nonnihil qualitatis quoque obtinet.* A*t quod imperfectũ est etiamdum, & nondum*

† *Aliâs* ἐκχολοῦται, *in bilem vertitur.*

nondū ſiccum, veluti reliqui fructus omnes quiviꝛides ſunt plenum eſt ſemicoctæ humiditatis. Corꝛtex *tamē eius vbi inaruit, tenuium partiū & exiccatorium eſt medicamentum, morſus expers.*

EX PLINIO.

Arborum ipſarum foliorúmque vires, in cerebrū penetrant, hócque minore momento, ſed in cibis nuclei faciunt. Sunt autem recentes iucundiores, ſiccæ vnguinoſiores, & ſtomacho inutiles, difficiles cō coctu, dolorem capitis inferentes, tuſſientibus inimicæ, & vomituris ieiunis aptæ in tenaſmo ſolo: trahunt enim pituitam. Eædē *præſumptæ venena hebetant.* Item *anginam cum ruta & oleo.* Item *aduerſantur cepis, leniuntq́; earum ſaporem.* Aurium *inflammationi imponuntur cum mellis exiguo.* Itē *cum ruta mammis & luxatis. Cum cepa autē & ſale & melle, canis hominisq́; morſui.* Putamine *nucis iuglandis, dens cauus inuritur.* Putamen *combuſtum tritumq́; in oleo aut vino, infantium capite perunctо, nutrit capillum: & ad alopecias ſic vtuntur. Quo plures quis nuces ederit, hoc facilius tineas pellit.* Et *quæ perueteres ſunt nuces, gangrænis & carbunculis medentur.* Item *ſugillatis.* Cortex *iuglandium lichenū vitio & dyſentericis prodeſt.* Folia *trita cum aceto, aurium dolori.* In *ſanctuariis Mithridatis maximi* Regis *deuicti,* Cn. Pompeius *inuenit in peculiari commentario ipſius manu compoſitionem antidoti, duabus nucibus ſiccis,* Item *ficis*

cis totidem, & rutæ foliis viginti simul tritis, addito salis grano: & qui hoc ieiunus sumat, nullum venenum nociturum illo die. Contra rabiosi quoq; canis morsus, nuclei à ieiuno homine commanducati illitiq;, præsenti remedio esse dicuntur.

EX PLINIO VALERIANO.

Nux viridis, vtpote adhuc aquatioris humoris, styptica & frigida virtute censetur. Potest denique & stomacho aliquid vigoris acquirere; & vẽtrem cũ garo sumpta mollire. Nuces autem siccæ, duræ, cum caricis duabus, & viginti rutæ foliis addito salis grano simul conteruntur, nullisq; venenis opprimi poterit ea die quisquis ieiunus accepit. Inter Calendas & Idus Iulij centum numero nuces statim vt arbori demptæ sunt, cortice adhærẽte quassantur: his admiscentur aluminis scissi libræ tres, et in nouo fictili vase ponuntur: super hæc infunduntur olei boni libræ tres, & diligenter in loco neque humido, neque nimiũ sicco obruuntur, post nonaginta dies dabunt oleum, quod fluentium capillorũ damna restituit.

EX SIMONE SETHI.

Virides ventrem mouent, quamobrem quidam ante cibũ cum sapo comedũt. Facilius etiam quàm amygdalæ concoquuntur, Aridæ in ore inflammationes & plagas efficiunt. Stomacho meliores fiũt, si cum caricis edantur. Ferũt etiam eum qui nuces cum caricis & ruta ante reliquos cibos esitauerit,

D non

non magnopere à venenatis medicamentis lædi. Cõcoquuntur facilè nuces in frigidis vẽtriculis, in calidis verò in bilem magis mutantur. Fauciũ & capitis dolorem afferunt, & tusses augent. Ante alios *cibos sumptæ, vomitum adiuuant.* Ad satietatẽ co*mestas, lumbricos educere scimus.* Ad *dentium pruritum vtiles sunt.*

DE CALTHA. CAP. CXLIII.

Caltha seu calendula nobis Soulsie à solsequio dicitur, quòd flos cum solis ortu aperitur, & occasu clauditur.

NOMINA.

QVo *nomine Græci plantam hanc appellauerint, fateor ingenuè mihi nondum constare. Latinis autẽ dicta videtur Caltha vel Calthula, quam vocem deinde corrumpentes officinæ, in Calendulam immutarunt. Quanquam verisimile etiam sit, sic nominatam esse, quòd omnib. mensium Calẽdis fruticare comperiatur.* Atq; *hinc fit quòd nonnulli florem omnium mensium appellent.* Germani Ringelblumẽ (*Gallicè* Soulsie) *vocant, ab intorto, & in circulum acto semine.*

Calẽdula quare dicta.

Flos õniũ mensium.

FORMA.

Herba est fruticosa, caule dodrantali, lignoso, foliis longiusculis, in angustum desinentibus, floribus speciosis croceis luteísve, non ingrati, quanuis grauis odoris, qua dote in coronamenta venit: semine, cuius vagina scorpionis caudã imitatur: radice simplici,

plici, multo capillitio fibrata. Cur autem hãc herbã Caltham esse credã, facit imprimis Plinius, qui lib. xxi. cap. vi. Caltham odore graue esse scribit. Dein Virgilius qui Aegloga secunda sic canit: Mollia luteola pingit vacinia Caltha. Luteolam à luteo florum hauddubiè colore, nominans.

LOCVS.

Prouenit in cultis, atque vix hortum inuenies in quo copiosè nascatur.

TEMPVS.

Singulis ferè mensium Calendis, vt diximus, florere deprehenditur, Maio incipiens mense: Magis autem autumno eiusdem emicant flores.

TEMPERAMENTVM.

Calidam & siccam esse statuunt, neque id immeritò, quandoquidem dulcedine modica cũ amaritudine coniuncta participet.

VIRES. EX RECENTIORIBVS.

Herba ipsa adhibetur condimẽtis & acetariis. Flos ex vino potus ciet menses: item herbæ succus, quo in dentium dolore os præsentaneo remedio colluitur. Non parũ etiam eius flos ad flauos reddendos capillos conducit. Idem perinde atque ipsa herba, secundas educit mirificè, si aridus suffitibus admotus fuerit.

DE CARYOPHYLLATA. CAP. CXLIIII.

Caryophyllata quòd radix siccata Caryo-

phyllum olet, nobis Sana munda ab effectis vocatur, acetariis etiam folio expetita herba.

NOMINA.

Caryophyllata non est Lagopus.

QValiter Graecis & antiquis Latinis scriptoribus haec herba nominata sit, nondum cõpertũ habeo. Cur enim Dioscoridis Lagopum non esse credam, etsi paniculum pedi leporino prorsus similem habeat, facit quòd in manuscripto & peruetusto herbario seorsim descriptam & depictam vtranque herbam viderim. Pictura autem Lagopi longè aliam herbam, quae in segetibus nascitur, quàm sit Caryophyllata, exprimit: de qua suo loco dicemus. Neque desunt qui herbã hãc de qua agimus, Geum Plinio dictam velint, quorũ certè sentẽtia periculo vacat, quòd eadem facultas vtrisque radicibus sit. Sed ad institutum reuertamur. Herbam quam recentiores Latini Caryophyllatam, ab odoris suauitate quam radices de se praebent, nominant, vulgus herbam Benedictã, à diuina sua efficacia, & Sanamundam appellant. Germani Benedicte nuurtz. (Galli l'Herbe benoitte.)

Benedicta Sanamunda.

GENERA.

Caryophyllata hortensis.

Duo esse eius herbae genera animaduerti, nõ tamen multum à se dissidentia. Primum genus Caryophyllatam hortensem vocauimus, cui ex cultura aliqua teneritas accedit in foliis, floribus & paniculis. Flos huic paulò minor & pallidior quàm syluestri.

sylueſtri. Germanicè Gartē, oder heymiſch Benedictenuurtz *appellari poteſt*. *Alterum huius herbæ genus Caryophyllatam ſylueſtrem diximus, quod ſcilicet citra culturam proueniat. Flores eius multò maiores, magiſque ad croci colorē accedūt.* Germanicè Vuild Benedicten vurtz *nominari commodè poteſt. Differentiam tamē nemo rectius quàm ipſa pictura demonſtrabit.* *Caryophyllata Sylueſtris*

FORMA.

Caulis illi ſequicubitalis, geniculatus, anguſtus, terna è pediculo longo folia articulatim exeuntia, per ambitum ſerrata, bina etiam prioribus minora, ſingula genicula cingunt. E medio alarum ſinu ramuli funduntur tenues, quib. in ſummis flos luteus emicat, quo ſuccuſſo caput extuberat circinatis aciculis cumulatè ſtipatum, quaſi rudimentū eluceat naturæ fragum inchoantis. Radix multis luteis capillamentis fibrata, Caryophyllon olet.

LOCVS.

Primum in hortis plantatum prouenit. Alterum in montanis, opacis, & iuxta ſepes naſcitur.

TEMPVS.

Floret Maio & Iunio menſibus.

TEMPERAMENTVM.

Recentiores, & peruetuſtus etiā herbarius, calidā & ſiccam eſſe in ſecundo ordine ſtatuunt. Folia ſanè in guſtu nō mediocrem adſtrictionē oſtendunt. Radix itidem haud paruam adſtrictionē obtinet.

VIRES. EX RECENTIORIBVS.

Radix eius luto & sordibus eluta siccatur, et imbre aceti respersa arcas & vestes iucundo commendat odore. Decoctum huius sumitur ad perficiēdas concoctiones, sedandósque coli dolores. Radix eius pectoris laterisq; dolores & cruditates iucundo sapore discutit. Manuscriptus herbarius facultatē habere dissoluendi, digerendi, & obstructiones tollendi scribit. Fomentum item ex vino decoctionis eius menses ciêre. Contra venena tritam cum vino sumptam valere. Concoctionem præterea roborare, dolorem ventriculi & intestinorum à frigiditate aut flatibus ortum, decoctam in vino sanare ait. Mirificè etiam ad interna vulnera huius herbæ decoctū confert. Externa verò ex ea collui debent.

DE CENTAVRIO MINORE. CAP. CXLV.

Centaurium paruum nomen nobis retinet, Centore.

NOMINA.

Κενταύριον μικρὸν, ἢ λιμνήσιον, καὶ λιμναῖον *Græcis, Febrifuga & Fel terræ Latinis, officinis Centauria minor, Germanis* Klein Tausendtguldēkraut, Fieberkraut, Erdtgall & Biberkraut, (*Gallis* Centaure, ou Fiel de terre) *appellatur. Centaurium, quòd ea curatus dicitur Chiron Centaurus, cum Herculis excepti hospitio pertractanti arma sagitta excidisset in pedē.*

Cētauriū vnde dictum.

Limnesiū.

Limnesiō & Limnaeum, quòd secundum aquarum scatebras ac paludes, quas Graeci λίμνας *dicunt, nascatur. Febrifuga, eo quòd febres fugat, & procul è corpore pellat. Fel terrae, ob summā quam habet amaritudinem.* *Febrifuga* *Fel terrae.*

FORMA.

Herba est Hyperico Origanóve similis, caulem habens altitudine supra dodrantem, angulosum. Flores in puniceo colore subpurpurascētes, ad Lychnidis flores accedentes. Foliis paruis & oblōgis veluti Rutae, Semē tritico simile. Radicem exiguam, inutilem & leuem.

LOCVS.

Propter lacus & rigua loca, Dioscoride autore, nascitur. Apuleio verò teste in solidis & fortibus quoque locis prouenit, id quod non rarò in Germania nostra accidere compertum habeo.

TEMPVS.

Floret aestate & autumno, quo maximè tempore, quia semine est praegnans, colligitur.

TEMPERAMENTVM.

In foliis & floribus vincit qualitas amara paululum obtinens adstrictionis, atque propter eiusmodi temperamētum admodum exiccatorium est medicamentum, expers mordacitatis.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Herba ipsa adhuc virens tusa & illita vulnera glutinat. Vlcera vetera purgat, & cicatrice obdu-

cit. Biliosa & crassa per aluum ducit. Decoctum eiusdem ischiadicis commodè infunditur, sanguinē educens, & à dolore leuans. Succus ad oculorū medicamenta perutilis, cum melle quæ pupillas obtenebrant expurgans. In pesso admotus menses ac fœtus educit. Priuatim potus neruorum affectibus succurrit.

EX GALENO.

Centauri minoris radix prorsus inefficax est. Rami verò & potißimum folia quæ in iis sunt atque flores, vtiliora. Vlcera magna herba ipsa adhuc recens illita glutinat. Vetera quoque & quæ ægrè ad cicatricem perduci possunt eodem modo vtentibus cicatrice obducuntur. Arefacta glutinatoriis & desiccatoriis miscetur facultatibus, iis videlicet quæ sinus & fistulas sanare sunt natæ, & veteres duricies emollire, tum vlcerū maligna sanare. Miscetur etiam iis quæ rheumaticis affectibus medentur, in quibus ea medicamenta optima sunt quæ vehemēter desiccantia cum quadam adstrictione nullā habent mordacitatem. Decoctū herbæ quidā Ischiadicis infundunt, ceu biliosa ac crassa ducens; nam & talia purgat. Quanquam quum adeò vehementer operabitur vt cruenta euacuet, tunc magis proderit. Succus porrò eius quum adsimilis sit facultatis, hoc est, exiccatoriæ & absterforiæ, & reliqua iam dicta pulchrè efficere potest. Cum melle etiam oculis illinitur, mensesq; & fœtum appositus in pes-

so

ſo euocat. Sunt qui ipſum præbeant & iis quibus nerui affecti ſunt, vt qui euacuet & deſiccet innoxiè quæ impleta ſunt. Optimũ etiam medicamentum eſt ad iecinoris obſtructiones ſoluẽdas. Bonum quoque lieni indurato foris impoſitum, & nihilo ſecius ſi quis bibere ſuſtinuerit.

EX PLINIO.

Purgat aluum ſuccus Centaurij minoris drachma in hemina aquæ cum exiguo ſalis & aceti, bilémque detrahit.

DE CYAMO. CAP. CXLVI.

NOMINA.

Κύαμος Græcis, Faba Latinis dicitur. Officinæ Latinum nomen retinent. Germanis Bonen, (Gallis Vne Febue) appellatur.

FORMA.

Sola Faba inter legumina ſine adminiculo nititur, folio carnoſo, Portulacæ ſimili, flore criſtato, verſicolore, partim albo partim purpureo, atris quibuſdam maculis notato, quas M. Varro lugubres vocat literas: ſiliqua planáque ſemipedali, fructu intus lato humani vnguis effigie, colore nõ ſimplici, ſed aut fuluo, aut nigro, iam verò etiã herbaceo & coccineo: radice ſingulari, lignoſa, & capillata fibris. Quæ hic à quibuſdam, quaſi noſtra non eſſet vera Faba, afferuntur argumenta, non tanti momenti ſunt vt confutatione indigeant: conſtat enim noſtram, eas quas veteres illi adſcripſerunt, habere

notas

EX PLINIO VALERIANO.

Castaneæ ex omnibus fortißimum quidē cibum corpori præstant, sed qui difficilè concoquatur. Coctæ autem in carbonibus, vel in fictili vase sicco assatæ, & cum melle ieiunis datæ, tußientib. prosunt. Aqua in qua cum suo cortice decoquuntur, cœliacis, dysentericis, sanguinemq; excreantibus bibenda haud inutiliter propinatur. Interior mēbrana quæ corticem fructúmque discernit, ad tertiam partem decocta in aqua & potui oblata, mirè aluū fluentem refrenat, adeò vt Dioscorides *putet etiam cathartico dato, per hanc potionem iri obuiam posse, si plusquam necesse sit, purget.*

EX SIMEONE SETHI.

Copiosum corpori alimentum præbent, tardè transeunt, & difficulter coquuntur. Crassum humorem, capitis dolorem, & flatus efficiunt, ventremq; sistunt. Si torreantur, aut siccentur, multum nocumenti deponunt.

APPENDIX.

Capitis dolores creant. Inflationes pariunt, concoctu difficiles. Tostæ tamen crudis innocentiores sunt. Arefactæ multum noxæ remittūt. Tritæ cum melle & sale rabiosorum canum morsibus imponūtur. Mammarum duritias discutiunt, cum hordeaceo polline & aceto impositæ, iisq; vino maceratis, & cum farina subactis, peßi vice vtuntur ad supprimendos menses.

DE CARYO BASILICO. CAP. CXLII.

NOMINA.

Κάρυον βασιλικὸν Græcis, Regia nux & Persica, Iuglánsq; Latinis: officinis nux simpliciter, Germanis Vuelschnusz (Gallicè Noix) appellatur. Κάρυον autem Græcis à capitis grauedine vocatam esse notißimum est. Nam folia arboris huius grauem expirant halitum, viresq; eius in cerebrum penetrant, atque adeò eos sopore tentans lædit qui sub arbore decubuerint. Basilicã verò, Regiámve & Persicam, eò quòd è Perside primum in Græciam à regibus delata sit, dictam esse constat. Iuglandem à iuuando & glande nominatam existimant.

Caryõ vnde Græci appellarint. *Basilica et Persica cur dicta.* *Iuglans.*

FORMA.

Arbor est prægrandis, multis prælongísque nixa radicibus, procero caudice, multis summatim ramis ingentibus brachiato, ad binûm ternûmve cubitorum complexus sæpius crassescente, cortice hiulco, & in rimas altas dehiscente, foliis latis, oblongis, è iucundo grauiter subolentibus, patulámque iaculãtibus vmbram & insalubrem, per autumnum deciduis. Verni temporis initio veluti quodã gestiente foliorum conceptu, panicula prælõga, collo squamatim compactili protracta, ordine nucis pineæ protuberat, dehiscítque. Flauescens statim quàm frondem facere cœpit, nutans caducáque prolabitur.

Vmbra Iuglãdis arboris insalubris.

tur. Tum super ramenti huius pediculum flos erumpit, totidémque calyculacea tegumenta quot flores petiolo contrahuntur, singulísque iis singulæ includuntur nuces, multis munitæ inuolucris. primũ herbaceo cortice, mox ligneo putamine, dein tenui tunica. Crispi intus nuclei quadripartitò digerũtur, lignosa intercedente membrana.

LOCVS.

Montibus lætatur, aquasq; odit. Paßim in omnibus ferè Germaniæ hortis prouenit.

TEMPVS.

Germinat post afflatum Fauonij, non cacumine vt maxima pars arborum, sed lateribus impulso priore pullulo. Fructificat autumno.

TEMPERAMENTVM.

Huius temperamentum ex virium enarratione patebit. Virides verò nuces primo ordine siccæ, secundo verò calidæ censentur.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Nuces iuglandes difficiles cõcoctu, stomacho inutiles, bilem augent, capitis dolorem faciũt, tußientibus inimicæ. Ad vomitiones ieiunis in cibo vtiles. Præsumptæ & à cibo comestæ cum caricis & ruta letalib. venenis aduersantur. Largius esitatæ latos lumbricos pellũt. Illinuntur mammarũ inflammationi, abscessibus, luxatisq; cum exiguo melle & ruta. Cum cepa verò, sale & melle, canis hominísque morsui conferunt. Tormina cum putamine suo cre-

mala & vmbilico admotæ sedant. Cortex combustus, tritusq́; in vino & oleo, infantibus inunctus capillos elegantes efficit, alopeciasq́; replet. Sistit menses crematum tritumq́;, cũ vino admotum quod intra nuces clauditur. Vetustarum autem nucum nuclei illiti, gangrænas, carbunculos, ægilopas & alopecias commanducati & impositi celeriter sanant. Fit etiam ex iis contusis & expreßis oleũ. Recentes nuces stomacho minus nocent, dulciores enim sunt. Quam ob causam alliis miscentur, vt acrimoniam auferant. Illitæ liuores quoque tollunt.

EX GALENO.

Arbor tum in germinibus, tũ in foliis adstrictionem quandam poßidet. Cæterùm euidentẽ & plurimam in nucis putamine recenti & sicco: proinde eo fullones quoque vtuntur. At nos ea exprimẽtes, succo similiter vt mororum & ruborum decocto in melle, vt stomatico medicamento vtimur, & ad omnia reliqua ad quæ modo dicti succi conueniunt. Porrò nucis ipsius quod edendo est, oleosum est & tenuiũ partiũ, ideoq́; etiam facilè † exprimitur: & quo diutius recõditum fuerit, magis tale efficitur. Quamobrem oleum ex eo inueterato exprimere licet: tunc sanè admodum discutiens fit, vt eo nõnulli gangrænas, & carbũculos, & ægilopas sanẽt: nõnulli verò etiã ad neruos vulneratos vtũtur. Cæterùm si recens sit adstringentis nonnihil qualitatis quoque obtinet. At quod imperfectũ est etiamdum, & nondum

† Aliâs ἐκχολοῦται, in bilem vertitur.

nondū ſiccum, veluti reliqui fructus omnes qui virides ſunt plenum eſt ſemicoctæ humiditatis. Cortex tamē eius vbi inaruit, tenuium partiū & exic catorium eſt medicamentum, morſus expers.

EX PLINIO.

Arborum ipſarum foliorúmque vires, in cerebrū penetrant, hócque minore momento, ſed in cibis nuclei faciunt. Sunt autem recentes iucundiores, ſiccæ vnguinoſiores, & ſtomacho inutiles, difficiles cō coctu, dolorem capitis inferentes, tuſſientibus inimicæ, & vomituris ieiunis aptæ in tenaſmo ſolo: trahunt enim pituitam. Eædē præſumptæ venena hebetant. Item anginam cum ruta & oleo. Item aduerſantur cepis, leniuntq; earum ſaporem. Aurium inflammationi imponuntur cum mellis exiguo. Itē cum ruta mammis & luxatis. Cum cepa autē & ſale & melle, canis hominiſq; morſui. Putamine nucis iuglandis, dens cauus inuritur. Putamen combuſtum tritumq; in oleo aut vino, infantium capite perunctο, nutrit capillum: & ad alopecias ſic vtuntur. Quo plures quis nuces ederit, hoc facilius tineas pellit. Et quæ peruetereſ ſunt nuces, gangrænis & carbunculis medentur. Item ſugillatis. Cortex iuglandium lichenū vitio & dyſentericis prodeſt. Folia trita cum aceto, aurium dolori. In ſanctuariis Mithridatis maximi Regis deuicti, Cn. Pompeius inuenit in peculiari commentario ipſius manu compoſitionem antidoti, duabus nucibus ſiccis, Item fi-

cis totidem, & rutæ foliis viginti simul tritis, addito salis grano: & qui hoc ieiunus sumat, nullum venenum nociturum illo die. Contra rabiosi quoq; canis morsus, nuclei à ieiuno homine commanducati illitiq;, præsenti remedio esse dicuntur.

EX PLINIO VALERIANO.

Nux viridis, vtpote adhuc aquatioris humoris, styptica & frigida virtute censetur. Potest denique & stomacho aliquid vigoris acquirere, & vẽtrem cũ garo sumpta mollire. Nuces autem siccæ, duræ, cum caricis duabus, & viginti rutæ foliis addito salis grano simul conteruntur, nullisq; venenis opprimi poterit ea die quisquis ieiunus accepit. Inter Calendas & Idus Iulij centum numero nuces statim vt arbori demptæ sunt, cortice adhærẽte quassantur: his admiscentur aluminis scissi libræ tres, et in nouo fictili vase ponuntur: super hæc infunduntur olei boni libræ tres, & diligenter in loco neque humido, neque nimiũ sicco obruuntur, post nonaginta dies dabunt oleum, quod fluentium capillorũ damna restituit.

EX SIMONE SETHI.

Virides ventrem mouent, quamobrem quidam ante cibũ cum sapo comedũt. Facilius etiam quàm amygdalæ concoquuntur, Aridæ in ore inflammationes & plagas efficiunt. Stomacho meliores fiũt, si cum caricis edantur. Ferũt etiam eum qui nuces cum caricis & ruta ante reliquos cibos esitauerit,

D non

non magnopere à venenatis medicamentis lædi. Cō coquuntur facilè nuces in frigidis vētriculis, in calidis verò in bilem magis mutantur. Fauciū & capitis dolorem afferunt, & tusses augent. Ante alios cibos sumptæ, vomitum adiuuant. Ad satietatē comestas, lumbricos educere scimus. Ad dentium pruritum vtiles sunt.

DE CALTHA. CAP. CXLIII.

Caltha seu calendula nobis Soulsie à solsequio dicitur, quòd flos cum solis ortu aperitur, & occasu clauditur.

NOMINA.

Quo nomine Græci plantam hanc appellauerint, fateor ingenuè mihi nondum constare. Latinis autē dicta videtur Caltha vel Calthula, quam vocem deinde corrumpentes officinæ, in Calendulam immutarunt. Quanquam verisimile etiam sit, sic nominatam esse, quòd omnib. mensium Calēdis fruticare comperiatur. Atq; hinc fit quòd nonnulli florem omnium mensium appellent. Germani Ringelblumē (*Gallicè* Soulsie) *vocant, ab intorto, & in circulum acto semine.*

Calēdula quare dicta.

Flos ōniū mensium.

FORMA.

Herba est fruticosa, caule dodrantali, lignoso, foliis longiusculis, in angustum desinentibus, floribus speciosis croceis luteisve, non ingrati, quanuis grauis odoris, qua dote in coronamenta venit: semine, cuius vagina scorpionis caudā imitatur: radice simplici,

plici, multo capillitio fibrata. Cur autem hãc herbã Caltham esse credã, facit imprimis Plinius, qui lib. xxi. cap. vi. Caltham odore grauẽ esse scribit. Dein Virgilius qui Aegloga secunda sic canit: Mollia luteola pingit vacinia Caltha. Luteolam à luteo florum haud dubiè colore, nominans.

LOCVS.

Prouenit in cultis, atque vix hortum inuenies in quo copiosè nascatur.

TEMPVS.

Singulis ferè mensium Calendis, vt diximus, florere deprehenditur, Maio incipiens mense: Magis autem autumno eiusdem emicant flores.

TEMPERAMENTVM.

Calidam & siccam esse statuunt, neque id immeritò, quandoquidem dulcedine modica cũ amaritudine coniuncta participet.

VIRES. EX RECENTIORIBVS.

Herba ipsa adhibetur condimẽtis & acetariis. Flos ex vino potus ciet menses: item herbæ succus, quo in dentium dolore os præsentaneo remedio colluitur. Nõ parũ etiam eius flos ad flauos reddendos capillos conducit. Idem perinde atque ipsa herba, secundas educit mirificè, si aridus suffitibus admotus fuerit.

DE CARYOPHYLLATA.

CAP. CXLIIII.

Caryophyllata quòd radix siccata Caryo-

phyllum olet, nobis Sana munda ab effe-ctis vocatur, acetariis etiam folio expetita herba.

NOMINA.

Caryophyllata non est Lagopus. QValiter Græcis & antiquis Latinis scriptoribus hæc herba nominata sit, nondum cõpertũ habeo. Cur enim Dioscoridis Lagopum non esse credam, etsi paniculum pedi leporino prorsus similem habeat, facit quòd in manuscripto & peruetusto herbario seorsim descriptam & depictam vtranque herbam viderim. Pictura autem Lagopi longè aliam herbam, quæ in segetibus nascitur, quàm sit Caryophyllata, exprimit: de qua suo loco dicemus. Neque desunt qui herbã hãc de qua agimus, Geum Plinio dictam velint, quorũ certè sentẽtia periculo vacat, quòd eadem facultas vtrisque radicibus sit. Sed ad institutum reuertamur. Herbam quam recentiores Latini Caryophyllatam, ab odoris suauitate quam radices de se præ-*Benedicta Sanamunda.* bent, nominant, vulgus herbam Benedictã, à diuina sua efficacia, & Sanamundam appellant. Germani Benedicte nuurtz. (Galli l'Herbe benoitte.)

GENERA.

Duo esse eius herbæ genera animaduerti, nõ tamen multum à se dißidentia. Primum genus *Caryophyllata hortensis.* Caryophyllatam hortensem vocauimus, cui ex cultura aliqua teneritas accedit in foliis, floribus & paniculis. Flos huic paulò minor & pallidior quàm

sylueſtri.

sylueſtri. Germanicè Gartẽ, oder heymiſch Benedictenuurtz *appellari poteſt*. *Alterum huius herbæ genus* Caryophyllatam *ſylueſtrem diximus, quòd ſcilicet citra culturam proueniat. Flores eius multò maiores, magíſque ad croci colorẽ accedũt.* Germanicè Vuild Benedicten vurtz *nominari commodè poteſt. Differentiam tamẽ nemo rectius quàm ipſa pictura demonſtrabit.* *Caryophyllata Syluestris*

FORMA.

Caulis illi ſesquicubitalis, geniculatus, anguſtus, terna è pediculo longo folia articulatim exeuntia, per ambitum ſerrata, bina etiam prioribus minora, ſingula genicula cingunt. E medio alarum ſinu ramuli funduntur tenues, quib. in ſummis flos luteus emicat, quo ſuccuſſo caput extuberat circinatis aciculis cumulatè ſtipatum, quaſi rudimentũ eluceat naturæ fragum inchoantis. Radix multis luteis capillamentis fibrata, Caryophyllon olet.

LOCVS.

Primum in hortis plantatum prouenit. Alterum in montanis, opacis, & iuxta ſepes naſcitur.

TEMPVS.

Floret Maio & Iunio menſibus.

TEMPERAMENTVM.

Recentiores, & peruetuſtus etiã herbarius, calidã & ſiccam eſſe in ſecundo ordine ſtatuunt. Folia ſanè in guſtu nõ mediocrem adſtrictionẽ oſtendunt. Radix itidem haud paruam adſtrictionẽ obtinet.

VIRES. EX RECENTIORIBVS.

Radix eius luto & sordibus eluta siccatur, et imbre aceti respersa arcas & vestes iucundo commendat odore. Decoctum huius sumitur ad perficiēdas concoctiones, sedandósque coli dolores. Radix eius pectoris laterisq; dolores & cruditates iucundo sapore discutit. Manuscriptus herbarius facultatē habere dissoluendi, digerendi, & obstructiones tollendi scribit. Fomentum item ex vino decoctionis eius menses ciêre. Contra venena tritam cum vino sumptam valere. Concoctionem praeterea roborare, dolorem ventriculi & intestinorum à frigiditate aut flatibus ortum, decoctam in vino sanare ait. Mirificè etiam ad interna vulnera huius herbae decoctū confert. Externa verò ex ea collui debent.

DE CENTAVRIO MINORE.

CAP. CXLV.

Centaurium paruum nomen nobis retinet, Centore.

NOMINA.

Κενταύριον μικρὸν, ἢ λιμνήσιον, καὶ λιμναῖον *Graecis, Febrifuga & Fel terrae Latinis, officinis Centauria minor, Germanis* Klein Tausendguldēkraut, Fieberkraut, Erdtgall & Biberkraut, (*Gallis* Centaure, ou Fiel de terre) *appellatur. Centaurium, quòd ea curatus dicitur Chiron Centaurus, cum Herculis excepti hospitio pertractanti arma sagitta excidisset in pedē.*

Cētauriū vnde dictum.

Limnesiū.

Limnesion

Limnesiō & Limnæum, quòd secundum aquarum scatebras ac paludes, quas Græci λίμνας dicunt, nascatur. Febrifuga, eo quòd febres fugat, & procul è corpore pellat. Fel terræ, ob summā quam habet amaritudinem. Febrifuga Fel terræ.

FORMA.

Herba est Hyperico Origanóve similis, caulem habens altitudine supra dodrantem, angulosum. Flores in puniceo colore subpurpurascētes, ad Lychnidis flores accedentes. Foliis paruis & oblōgis veluti Rutæ, Semē tritico simile. Radicem exiguam, inutilem & leuem.

LOCVS.

Propter lacus & rigua loca, Dioscoride autore, nascitur. Apuleio verò teste in solidis & fortibus quoque locis prouenit, id quod non rarò in Germania nostra accidere compertum habeo.

TEMPVS.

Floret æstate & autumno, quo maximè tempore, quia semine est prægnans, colligitur.

TEMPERAMENTVM.

In foliis & floribus vincit qualitas amara paululum obtinens adstrictionis, atque propter eiusmodi temperamētum admodum exiccatorium est medicamentum, expers mordacitatis.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Herba ipsa adhuc virens tusa & illita vulnera glutinat. Vlcera vetera purgat, & cicatrice obdu-

cit. Biliosa & crassa per aluum ducit. Decoctum eiusdem ischiadicis commodè infunditur, sanguinẽ educens, & à dolore leuans. Succus ad oculorũ medicamenta perutilis, cum melle quæ pupillas obtenebrant expurgans. In pesso admotus menses ac fœtus educit. Priuatim potus neruorum affectibus succurrit.

EX GALENO.

Centauri minoris radix prorsus inefficax est. Rami verò & potißimum folia quæ in iis sunt atque flores, vtiliora. Vlcera magna herba ipsa adhuc recens illita glutinat. Vetera quoque & quæ ægrè ad cicatricem perduci possunt eodem modo vtentibus cicatrice obducuntur. Arefacta glutinatoriis & desiccatoriis miscetur facultatibus, iis videlicet quæ, sinus & fistulas sanare sunt natæ, & veteres durities emollire, tum vlcerũ maligna sanare. Miscetur etiam iis quæ rheumaticis affectibus medentur, in quibus ea medicamenta optima sunt quæ vehemẽter desiccantia cum quadam adstrictione nullã habent mordacitatem. Decoctũ herbæ quidã Ischiadicis infundunt, ceu biliosa ac crassa ducens; nam & talia purgat. Quanquam quum adeò vehementer operabitur vt cruenta euacuet, tunc magis proderit. Succus porrò eius quum adsimilis sit facultatis, hoc est, exiccatoriæ & absterforiæ, & reliqua iam dicta pulchrè efficere potest. Cum melle etiam oculis illinitur, mensesq; & fœtum appositus in pes-

so

so euocat. Sunt qui ipsum præbeant & iis quibus nerui affecti sunt, vt qui euacuet & desiccet innoxiè quæ impleta sunt. Optimũ etiam medicamentum est ad iecinoris obstructiones soluẽdas. Bonum quoque lieni indurato foris impositum, & nihilo secius si quis bibere sustinuerit.

EX PLINIO.

Purgat aluum succus Centaurij minoris drachma in hemina aquæ cum exiguo salis & aceti, bilémque detrahit.

DE CYAMO. CAP. CXLVI.

NOMINA.

Κύαμος *Græcis,* Faba *Latinis dicitur. Officinæ Latinum nomen retinent. Germanis* Bonen, (*Gallis* Vne Febue) *appellatur.*

FORMA.

Sola Faba inter legumina sine adminiculo nititur, folio carnoso, Portulacæ *simili, flore cristato, versicolore, partim albo partim purpureo, atris quibusdam maculis notato, quas M. Varro lugubres vocat literas: siliqua plærũque semipedali, fructu intus lato humani vnguis effigie, colore nõ simplici, sed aut fuluo, aut nigro, iam verò etiã herbaceo & coccineo: radice singulari, lignosa, & capillata fibris. Quæ hic à quibusdam, quasi nostra non esset vera Faba, afferuntur argumenta, non tanti momenti sunt vt confutatione indigeant: constat enim nostram, eas quas veteres illi adscripserunt, habere*

notas

notas & facultates. Non tamen negamus in diuersis terris maiorem aut minorem produci posse.

LOCVS.

Paßim in hortis sata prouenit. Lætatur loco pinguißimo & stercorato.

TEMPVS.

Floret æstate.

TEMPERAMENTVM.

Faba in refrigerando & exiccando ad mediam temperaturam propinquißimè accedit. Est itaque frigida & sicca in primo ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Spirituosa, inflans, concoctu pertinax, insomnia tumultuosa faciens. Tußi tamen confert, carnésque generat. Decocta in posca, & cum cortice comesta, dysenterias & cœliacas fluxiones sistit. Vtilis contra vomitiones in cibo sumpta. Minus inflat priore aqua in decoctione effusa. Viridis magis stomacho nocet, plusq; inflat. Farina eius per se & cum polenta illita, ex plaga inflammationes mitigat, & cicatrices ad reliqui corporis colorem reducit. Mammis in quibus lac in grumos cogitur, & inflammatione laborãtibus auxiliatur, lacq; extinguit. Cum melle & fœnigræci farina furunculos, parotidas, ac sugillata oculorum discutit. Cũ rosa, thure, & oui albo, procidẽtes oculos, staphylomata & œdemata cõpescit. Macerata in vino suffusiones & ictus oculorũ sanat. Ad sistendas fluxiones sine cortice cõmandu-

cata fronti imponitur: testiũ inflammationes in vino decocta sanat. Puerorum pubi illita diu impuberes seruat. Alphos exterit. Euulsos pilos vt non nutriantur & graciles fiant, corticesilliti efficiunt. Cum polenta, alumine & oleo veteri illiti strumas discutiunt. Decoctum illorum lanas tingit. Factas ab hirundinibus sanguinis eruptiones, cortice ablato, Faba qua parte cohæret diuisa, si dimidia apponatur, compescit. EX GALENO.

Caro Fabæ paulùm quid abstergentis facultatis continet, sicut cortex adstringentis: idcirco medicorum nonnulli totam Fabam cum polenta decoctam dysentericis, cœliacis & vomentibus exhibuerunt. Porro vt edulium flatulẽta est, & coctu difficilis, vt si quid aliud. Excreationibus quidẽ ex thorace & pulmone idonea. Vt medicamentũ verò foris imposita sine molestia exiccat. In podagricis ea sæpenumero vsi sumus ex aqua decocta, deinceps adipem suillum admiscentes. Ad neruorũ tum cõtusiones, tum vulnerationes, farinam eius cũ oxymelite imposuimus. Ad eos qui ex ictu iã phlegmone occupabantur, cum polenta. Sed & testium & mammarum bonum est cataplasma. Nam hæ partes cũ phlegmone tenentur, moderatè refrigerari amant, maximè cum mãmæ ex lacte in ipsis cõcreto phlegmonen patiãtur. Quin lac quoque ab eo cataplasmate extinguitur, sicut puerorum pubes farina fabacea illita plurimo tẽpore glabra permanet. Manifestè

nifestè fabacea farina cutis sordes detergere cõspicitur, quod intelligentes mangones, ac mulierculæ, in balneis quotidie hac vtuntur. Illinunt præterea & hac faciem quemadmodum ptisana: nam quæ in summa cute eminent lentes exterit, & maculas velut ex sole cõtractas. EX PLINIO.

Faba hebetare sensus existimata, insomnia quoq; facere. Solida fricta, feruensq; in acri aceto coniecta, torminibus medetur. In cibo fressa, & cum allio cocta, contra deploratas tusses suppurationesq; pectorum, quotidiano cibo sumitur: & commanducata ieiuno ore, etiam ad furunculos maturandos discutiendósve imponitur, & vino decocta ad testium tumores & genitalium. Lomento quoque ex aceto decocto, tumores maturat atque aperit. Item liuoribus, combustis medetur. Voci etiam prodesse, autor est M. Varro. Fabalium etiam siliquarum cinis, ad coxendices, & ad neruorum veteres dolores, cum adipis suilli vetustate prodest. Et per se cortices decocti ad tertias sistunt aluum.

DE CONSOLIDA MEDIA. CAP. CXLVII.

Quam hic dat Consolidam mediã vulneribus glutinandis aptissimam, nouimus à media nobis dicta diuersissimam.

NOMINA.

INter multas alias herbas quibus vulnera glutinandi facultas inest, & hæc cuius picturam damus

mus connumeratur. Hinc est quòd vulgus herbariorum illam Consolidam mediam nominet. Qua etiã appellatione nos vti voluimus quòd nobis, quo nomine veteribus græcis aut latinis appellata sit, nondum constaret. Rectius tamen Solidago diceretur. Germanis Gulde guntzel *nuncupatur.* *Consolida media.*

FORMA.

Caulem habet quadrangulum, lanuginosum, ex quo per internalla folia bina ex singulis geniculis in extremitatibus laciniata, Menthæ similia emicant. A medio caulis ad fastigium vsque ex singulis foliorum alis, flores sex aut septem in purpureo cœrulei exeunt. Radix illi subest lignosa, quæ multas à se exiguas radices capillamẽtorum instar per terram late serpentes propagat.

LOCVS.

Paßim in pratis nascitur.

TEMPVS.

Floret copiosè Maio mense.

TEMPERAMENTVM.

Gustu adstringit & amara est, vt calidam & siccam esse nemo dubitare poßit.

VIRES.

Vulnera glutinat. Sanguinis grumos ex casu, vel cõtusionibus coactos in corpore disiicit et dissoluit. Præsens remedium est aphthis & vlceribus in ore serpentibus. Decoctum eius tumoribus illitum eos dißipat. Vsus etiam eius ad intertrigines, vlcera pudenⁿ

pudendorum, & intestinorũ exulcerationes prodest.

DE CANNABE. CAP. cxlviii.

NOMINA.

Κάνναβις Græcis, Cannabis Latinis, Barbaris & vulgò Canapus dicitur, Germanis autem Hanff (Gallis Du Chanure.)

GENERA.

σχοινόστροφος. *Cannabis duo sunt genera. Vna enim satiua est, quam Græci σχοινόστροφον, quòd magni in vita vsus sit ad robustissimos funes texẽdos. Germa.* Zamer hanff *dicitur. Altera syluestris, quam* Latini Terminalem *vocant, Germani* Vuilden hanff.

FORMA.

Satiua Cãnabis. *Syluestris* *Satiua Cãnabis folia fert fraxino similia, grauis odoris, caules longos, inanesq́; semen rotundum. Syluestris verò virgas fundit Altheæ similes, nigriores, asperiores & minores, cubitali altitudine. Folia satiuæ similia, asperiora & nigriora. Flores subrubeos, Lychnidi similes. Semen & radicem Altheæ similia. Eius effigiem videre nobis nondum licuit.*

LOCVS.

Satiua in locis cultis sata prouenit. Syluestris in syluis & asperis locis, Apuleióque teste, iuxta semitas & sepes nascitur.

TEMPVS

Herba ad vsus medicos carpitur dum maximè viret. Semen autem eius, Plinio autore, cùm maturũ est, id quod prope autũni æquinoctiũ accidit.

TEM-

TEMPERAMENTVM.

Admodum calefacit & exiccat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Satiuæ maiori copia sumptum genituram extinguit. Ex viridi autem succus expressus, contra auriũ dolores vtiliter instillatur. Syluestris radix decocta illitaq́; inflammationes mitigat. Tumores discutit, & callos disiicit. Huius cortex texendis funibus vtilis est. EX GALENO.

Cannabis semen flatus extinguit, adeóque desiccat, vt si plusculum edatur genituram exiccet. Sũt qui ex viridi succũ exprimentes, ad aurium dolores ab obstructione, vt mihi videtur, natos vtuntur. Semen etiam Cannabinũ difficulter concoquitur, stomacho & capiti aduersatur, prauósque humores creat. Admodum excalfacit, ideoq́; caput æstuoso ac medicamentoso halitu sursum misso tentat.

EX PLINIO.

Semen Cannabis extinguere genituram virorũ dicitur. Succus ex eo vermiculos auriũ, & quodcũque animal intrauerit, eiicit, sed cum dolore capitis. Tantaq́; vis ei est, vt aquæ infusa, coagulare dicatur, et ideo iumẽtorũ aluo succurrit pota in aqua. Radix contractos articulos emollit in aqua cocta. Item podagras & similes impetus. Ambustis cruda illinitur, sed sæpius mutatur priusquam arescat.

EX SIMEONE SETHI.

Semẽ Cãnabis comestum idem nocumentũ quod Corian-

Coriandrũ affert: immodicè enim si estur, vt illud, deliriũ facit. Folia verò arida pota, veluti farina, aut magis pro potione hæc farina exiccata, ebrietatem quandam hospitalẽ facit, & quæ ab hauriente non sentiatur. Apud Arabas enim pinsitur, subigitúrve pro vino, & inebriat. Desiccat verò semẽ genitale vt Caphura. APPENDIX.

Quum ex iam dictis constet Cannabinũ semen caput facilè tentare, atque adeo lædere, imprudenter faciunt, qui vulgi errorem sequentes, in morbis, iisq; maximis, capitis ex hoc semine confecta iuscula ægrotantibus magno eorum malo exhibent.

DE CARDIACA CAP. CXLIX.

Cardiaca nobis Agria palma, haud scio qua ratione dicitur, nisi fortè à rudi foliorum fissura tanquã in digitos, à qua sed perfectiore ricinus, vulgò etiam Palma Christi nuncupatur: Amara sorba in hortis sponte sua passim luxurians.

NOMINA.

QVo nomine herba hæc veteribus sit appellata, nondum nobis constat. Nostri tamen temporis herbarii Cardiacam vocant. Germani Hertzgspan, oder Hertzgsper. *Cardiaca verò hauddubiè à recentioribus nominata est, quòd cordis palpitationi, quàm illi perperàm* καρδιακὴν *appellant, mirificè conferre videatur. Alia est hæc à Ballote, de qua suo loco diximus.*

Cardiaca cur dicta.

FOR-

FORMA.

Cardiaca caulem ex se mittit quadrangulũ, geniculatũ, nigrum: folia laciniata, nigra, per interualla in caule ex singulis geniculis prodeuntia: flores in candido purpureos, orbiculato ambitu caules circumiacentes: radicem luteam, intortam, capillamentis fibratam. LOCVS.

Paßim in ruderibus & circa sepes nascitur.

TEMPVS.

Iulio mense floribus abundat.

TEMPERAMENTVM.

Amara admodũ exiſtit, vt hoc nomine calidam esse in secundo ordine, & siccam in tertio conſtet.

VIRES.

Recentiores rectè contra cordis palpitationẽ, conuulsionem, & resolutionem conducere tradunt: potest enim quum amara sit herba, sua caliditate & siccitate crassos humores qui in venis & aliis partibus, neruosis potißimum, sunt, incidere, extenuare, & discutere. Hac etiam ratione *morbo comitiali, confert, vrinas mouet, & menstrua educit, aliásque facultates quas Galenus lib.iiij.de Simp med. facul.cap.xvij. amaris tribuit, obtinet.*

DE CARO. CAP. CL.

NOMINA.

Κάρος *Græcis, Caron vel Careum latinis, officinis Carui nominatur. Germani* Matkumich, oder Vuysenkumel (*Gallis* Des Carotes) *Carui.*

Careũ vn de dictũ. tes) dicitur. A Caria fortè regione, in qua laudatißimum naſcitur, appellationem accepit.

FORMA.

Caules emittit quadrangulos ab vna radice multos, folia Staphylini, flores candidos, & in caulium ſummo ſemen anguloſum ac copioſum, radicem oblongam & luteam.

LOCVS.

Paßim in pratis Germa. noſtræ prouenit. Optimũ tamen eſt quod in Caria, vt diximus, naſcitur.

TEMPVS.

Iunio menſe floribus & ſemine prægnans eſt.

TEMPERAMENTVM.

Cari ſemen calfacit & exiccat tertio quodãmodo ordine, moderatè acrem qualitatem poßidens.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Semen Cari calfacit, vrinam cit. Stomacho & cori gratũ accõmodumq́; Concoctiones adiuuat. Antidotis & oxyporis vtiliter miſcetur, Aniſo proportione reſpondens. Radix elixa Paſtinacæ ſylueſtris modo edendo eſt. EX GALENO.

Flatus extinguit & vrinas ciet, non ſemen tantum, ſed & planta.

DE CARYO PONTICO, CAP. cli.

NOMINA.

Auellanæ. Κάρυα ποντικά, ἢ λεπτοκάρυα Græcis: Auellanæ nuces, & Præneſtinæ Latinis, Haſelnuſz Germa. (Gallis Noyſette, ou Aueline) nomina-

nominatur. Pontic*æ autem vocantur, quòd in* A*siã Græciámque è* Ponto *venerũt.* P*aruæ, quòd* I*u= glandibus minores sint.* GENERA. *Pontica quare vocata.*

Duo eius sunt fastigia. V*na enim est syluestris, quam priuatim* Germani *nostri* Haselnusz *nominant.* Altera *verò vrbana seu domestica, quam iidem* Rotnusz, oder Rurnusz *appellant.*

FORMA.

Corylus arbor in qua Auellana *nux prouenit, caudice est multis infernè stolonibus fruticante, supernè ramis brachiato, virgis breuibus, sine alarum sinu enodibus, craßisq́; nonnullis, foliis ab vna parte nigris, altera verò subalbis, per ambitum serratis, materia admodum lenta, cortice summo tenui, pingui, maculis albis vario, medulla tenui & flaua.* Non *floret, sed floris vice quidã in eo peculiares cõpactili callo racematim cohærentes, & veluti prælongi vermes singulari pediculo pẽsiles iuli erũpũt, qui ineũte vere dehiscunt ac defluunt cũ folia prosiliũt, ac tum calyculacea tegumenta totidem summatim fimbriata, quot iuli supra pediculũ exeunt, eorumq́; singulis nuces singulæ insunt. Domestica nõ differt à syluestri, nisi quòd eius foliũ maius, & caudex procerior, melior fructus, rubra membrana inclusus.* LOCVS. *Corylus. Iuli. Domestica.*

Gaudet argillosis & vliginosis locis: nascitur itaque in plano. Nemora *etiam & mõtes Corylis vestiuntur.*

TEMPVS.

Autumno leguntur Auellanæ nuces.

TEMPERAMENTVM.

Tum cortex, tum planta, tum fructus gustanti austerior quàm Iuglans apparet, plus itaque habet essentiæ terrestris & frigidæ. Simeon Sethi calidas & humidas esse Auellanas asserit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Stomacho aduersantur Auellanæ. Tritæ in aqua mulsa, & potæ veterem tußim sanant. Tostæ verò & cum exiguo pipere comestæ destillationem maturant. Totæ crematæ, tritæ cum axungia aut seuo vrsino & inūctæ, alopecias explent. Ferunt aliqui vsta earum putamina, & in puluerem redacta cum oleo cæsiorum oculorum pupillas infantibus denigrare, perfuso syncipite.

EX GALENO.

Valentiores sunt Auellanæ quàm Iuglandes: nā denßior strictiórq; his est substantia, ac minus oleosa. Cætera magnæ nuci similia sunt.

EX AETIO.

Auellana, quæ & Nux pontica nūcupatur, quòd in Euxino pōto frequens sit, præter quod frigidior, austerior, terrestriorq; est, in reliquis Iuglandi aßimilatur. Comesta dolorem capitis inuehit.

EX SIMEONE SETHI.

Magis nutrit quàm Iuglandes nuces, difficilimúq; cōcoquuntur. Inflationes faciunt, &, vt quidam

dam aiunt, ieiunum intestinum lædunt. Facilius autem concoquuntur, minusq; ventrem sistunt, si interior earum cortex abiiciatur. Dicitur quòd si quis ante reliquos cibos cum ruta sumpserit, huic neque morsus, neque venena officere illo die posse, et scorpiones ab ipso fugere. Sumptæ cum caricis, iam à scorpione ictos iuuant. Ad aciditatem à nigro humore exiccatam omnino confert.

DE CENTVMMORBIA. CAP. clii

An hæc Centummorbia sit vulgò dictum & putatum gramen Parnasi explora.

NOMINA.

HVic herbæ, vt aliis multis, nomen aliud imponere nō licuit, quàm, quo vulgò hodie appellari solet, Centummorbiæ. *Sic autem haud dubiè à chirurgis, qui illa quotidiè vtuntur, à mirifica sua quam in plurimis vlceribus medendis obtinet facultate, dicta est. Sunt qui à foliorum similitudine, quæ nummi speciem referunt,* Nummulariam *vocant. A nonnullis* Hirundinaria, *quòd passim terræ hirudinis instar affixa sit, dicitur.* Nec *desunt qui* Serpentariam *appellent, quòd compertum sit serpentes hac herba si vulnerentur sibi mederi.* Germanicè Egelkraut, oder Klein Naterzung, oder Pfennigkraut *nominatur.*

Centummorbia vnde dicta.

Nummularia.

FORMA.

Serpit per terram, exiguisq; radiculis è coliculis

 latis

latis prodeũtibus nititur. Folia *habet ex vtroque caulis latere rotunda, pinguiáque: flores luteos.*

LOCVS.

Prouenit in locis humidis, potißimum verò circa fluenta.

TEMPVS.

Maio mense apparet, Iulio autem floret.

TEMPERAMENTVM.

Gustu admodum adstringit, vt hinc constet secũdi aut tertij ordinis exiccantium esse herbam.

VIRES.

Huius flores & folia trita adeò desiccãt adstringuntq́; vt quæuis vlcera glutinare valeãt. Ideoq́; pota cum vino dysenterias, ventris imbecillitates fluxúsque ac humiditates sanant. Cataplasmatis *ritu illita vlcerum putredinosa iuuant.* Prosunt *etiã ad sanguinis reiectiones, profluuia muliebria, & ad omnia interanea vulnera & vlcera potißimũ pulmonis.* Externis *etiam vlceribus summè cõfert, si vino in quo herba hæc decocta est, lauentur atque abstergantur.*

DE COCCIMELEA. CAP. CLIII.

NOMINA.

Κοκκυμηλέα *Græcis,* Prunus *Latinis & officinis,* Germanis *eius arboris fruct⁹* Pflaumen, oder Prumen, (*Gallis* Vn prunier) *dicũtur.*

GENERA.

Satiua Pruna. *Duo sanè prunorum habentur genera.* Vnum *satiuorum, in quo genere sunt nigra, cãdicantia, versicoloria,*

ſicoloria, cerea, hoc eſt, ex candido in luteum palleſcētia, purpurea, Damaſcena, & ſi qua ſunt alia. Alterum ſylueſtrium, quæ Galeno lib ij. de alimentorum facultatibus ἀγριοκοκκυμῆλα, *& in Aſia* προῦμνα. *Pruneola ſiue Prunula vulgò nominantur, Germanicè* Schlehen. *Caue eorum amplectaris ſententiam, qui Poterium eſſe putant: neque enim facultates, neque notæ Prunulis reſpondent.* Pruneola.

FORMA.

Prunus arbor eſt radicibus ſummo ceſpite vagātibus paucis, caudice ſubrecto, ſcabro, multis brachiato ramis, folio ex oblongo ferè rotundo, per oras minutim ſerrato, flore candido, foliato, pomo, carne, cuteq; veſtito, oſſe intus duro in quo nucleus includitur.

LOCVS.

Satiua Prunus in hortis naſcitur. Damaſcena in Damaſco Syriæ, à quo cognominata ſunt. Sylueſtris autem paßim in ſepibus reperitur.

TEMPVS.

Satiua in æſtate poma ſua profert, ſylueſtris autem autumno.

TEMPERAMENTVM.

Satiuæ pruni fructus mediocriter humectāt & refrigerant. Sylueſtris adſtringunt, vt fuſius ex eorundem facultatibus innoteſcet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Eius pomum eſtur, ſtomacho tamen aduerſatur.

Aluum mollit. Syriaca autem pruna, & præsertim in Damasco genita, exiccata stomacho vtilia sunt, & aluum cohibent. Folia in vino decocta & gargarissata columellam, gingiuas, & tonsillas fluxione laborantes reprimunt. Præstant idem & syluestrium Prunorum fructus cum maturuerunt siccati. Cum sapa decocti stomacho vtiliores, & ad cohibendam aluum aptiores redduntur. Gummi Prunorum glutinat. Potum in vino calculos conterit. Ex aceto illitum, impetigines infantium sanat.

EX GALENO.

Pruni fructus ventrem subducit, recens quidem plus, aridus verò minus. Cæterũ Dioscorides, haud scio cur, Pruna Damascena siccata ventrem sistere ait, quum tamen & ipsa palàm etiam subducant, minus tamen iis quæ importantur ex Iberia. Damascena quidem magis adstringunt: at quæ Iberia fert, dulciora sunt. Quin & ipsæ arbores fructibus proportione respondent: minus enim astringũt quæ in Iberia nascũtur, magis verò quæ Damasci. Porrò vt in summa dicam, quarum in foliis aut germinibus adstrictio quædam inesse apparet manifesta, iis decoctis phlegmonæ in columella aut tonsillis existentes colluuntur. Syluestrium fructus euidenter adstrictorius est, vẽtremq; sistit. Gummi autem arboris sunt qui dicant cum vino potum lapides cõfringere, cum aceto verò puerorum sanare impetigines. Ac si id præstat, clarum est incidendi tenuãdiq;

diq; illi facultatem inesse. Raro fructum hunc austerum aut acidum, aut omnino iniucundum inuenias, vbi exactam maturitatem fuerit assecutus. Priusquam enim eò perueniat, nullus est fermè qui non acorem, aut acerbitatem præ se ferat: est qui & amaritudinem. Proinde ex hoc fructu minimum alimenti corpus accipit. Verùm quum humectare & refrigerare mediocriter vetrem statuemus, vtilis erit: quem subducit humiditatis & lentoris sui gratia. Prunis porrò æquè ac ficubus concessum est, vt vel exiccata vtilia permaneant. Damascenis prima laus bonitatis magna hominum opinione defertur. Proxima iis quæ in Iberia & Hispania proueniunt. Probatißima in Damascenis sunt, quæ cũ mediocri adstrictione magna laxaq; sunt; at parua, dura, acerbaq;, & in cibo permolesta, & ventri subducendo minus idonea, cui officio Iberica maximè conueniunt. In melicrato plus mellis habente, abũdè vẽtrem molliũt, etiãsi sola comedãtur, & multò magis si melicratum ipsum subsorbeatur.

EX PLINIO.

Pruni folia decocta tonsillis, gingiuis, vuæ prosunt in vino decocta, & subinde ore colluto. Ipsa Pruna aluum molliunt. Syluestrium quidem Prunorum baccæ, vel è radice cortex, in vino austero si decoquatur, ita vt triens ex hemina supersit, aluum & tormina sistunt. Satis est singulos cyathos decocti sumi. Et in iis & satiuis Prunis est limus arborum.

borum, quem Græci Lichena appellant, rhagadiis & condylomatis mirè vtilis.

DE CONIO. CAP. CLIIII.

Cicuta nobis est maior, cuius caule cauo quòd bibant rustici, bibeul dicitur: Gall. Cigue. Alia est minor, odore nō ingrato, tenera multum. Cætera priori similis quæ arborescit terra pingui.

NOMINA.

Κώνειον *Græcè*, *Cicuta Latinis & officinis*, *Germanis* Vutzerling, Vundtscherling Schirling, oder Vuterich, (*Gallicè* Cigue) *quasi tyrānus dicitur, quòd scilicet hominē interficiat: si intra corpus sumatur.* Hinc *est quòd* Athe*niēses eius succo in interimēdo sapientißimo philosopho Socrate, quē falsò Anytus & Melytus quasi parum rectè de Diis sentiret, accusarunt, vsi sunt.*

FORMA.

Caulem profert geniculatū Fœniculi modo, magnum. Folia ferulæ, vel, vt Plinius ait, Coriandro similia, angustiora tamen & grauεolentia. In cacuminibus aduascentes ramulos & vmbellā. Florem subalbum, semen Aniso simile, albidius tamen. Radicem concauam nec profundam.

LOCVS.

Paßim in pratis, locis incultis, & vmbrosis nascitur.

TEMPVS.

Iulio mense flores & semina profert.

TEMPERAMENTVM.

Summam habet refrigerandi vim Cicuta, atque adeò venenum est.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Inter letalia cõnumeratur Cicuta, sua frigiditate enecans. Remedio est meraci vini potus. Succus exprimitur ex eius cacuminibus cõtusis, priusquam semen & coma arescat, expressusq́; in sole dẽsatur. Multus aridi ad medendi rationem vsus est. Miscetur vtiliter collyriis, quæ leuãdi doloris gratia adhibẽtur. Herpetas & erysipelata illitus restinguit. Herba cũ coma trita & testibus circumlita, libidinum in somno imaginationibus auxiliatur, sed genitalia illita resoluit, languidaq́; reddit. Lac extinguit, mammas in virginitate increscere prohibet. Puerorum testiculos tabescere facit.

EX PLINIO.

Cicuta venenum est, publica Atheniensium pœna inuisa, ad multa tamen vsus nõ omittẽdi. Semini & foliis refrigeratoria vis, quæ si enecat, incipiũt algere ab extremitatibus corporis. Remedio est, priusquã perueniat ad vitalia, vini natura excalfactoria. Sed in vino pota, irremediabilis existimatur. Succus exprimitur foliis floribusq́;: tũc enim maximè tẽpestiuus est & melior. Semine trito expressus, & sole densatus in pastillos, necat sanguinẽ spissando. Hæc altera vis. Et ideo sic necatorum maculæ in corporibus apparent. Ad dissoluenda

medica-

re, à miliaria summa deriuatum.

FORMA.

Frumenti genus stipula cubito altiore, geniculata, folio arundinaceo, semine in iuba tereti & pendulo, folliculo concluso, radice numerosa, capillata, ac multiplici fruticante culmo.

LOCVS.

Satum in aruis prouenit. In frigido & aquoso solo prius serendum, postea in calido præcipiunt. Gaudet solo limoso vliginosoq́;.

TEMPVS.

Augusto mense demetendum.

TEMPERAMENTVM.

Milium primo ordine refrigerat, exiccat autem tertio exoluto, aut certè secundo intenso. Paululum etiam tenuium est partium.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Minus cæteris frugibus alit. In panes autem coactum, aut tanquam puls confectum aluum sistit, vrinam autem mouet. Tostum verò saccis inditum & fomenti loco appositum, torminibus & aliis doloribus auxilio est.

EX GALENO.

Milium vt ferculũ comestũ inter omnia frumẽtacea edulia minimum nutrimenti confert. Sed & ventrem desiccat. Porrò foris impositum in sacculis idoneum est fomentũ iis quæ citra morsum exiccari postulant. Cataplasmatis etiam modo illitum

exiccare

exiccare potest, attamen admodum friabile est, proinde difficilis est eius in cataplasmatis vsus. Panis ex milio. *Panis ex milio exigui est alimenti & refrigerantis. Constat insuper praearidum & instar arenulae aut cineris friabilem esse: caret enim penitus glutinoso pingui: iure itaque aluum humentem desiccat. Milium tamen ad omnia panico praestantius, nam & suauius editur, facilius concoquitur, ventremq; minus cohibet, ac magis nutrit. Huius farinam lacti incoctam esitant, veluti triticeam agricolae: clarúmque est id edulij tanto quàm illa quae per se sola sumuntur melius esse, quanto lac milij natura ad boni succi procreationem, aliáque omnia eminentius habetur. Dico autem alia omnia, concoctionem, ventris subductionem, in totū corpus distributionem, adeóque ipsam in edendo suauitatem ac voluptatem.*

EX PLINIO.

Milio sistitur aluus, discutiuntur tormina, in quē vsum torretur antè. Neruorum doloribus & aliis feruens in sacco ponitur, neque aliud vtilius, quoniam leuissimum mollissimumq; est, & caloris capacissimū. Itaque talis vsus eius est ad omnia quibus calor profuturus est. Farina eius cū pice liquida serpentium & multipedae plagis imponitur.

EX SIMEONE SETHI.

Difficulter concoquitur, ventrem sistit parumq; nutrit. Iuuat eos qui refrigeratione & exiccatione

ventriculi

ventriculi indigent. Sumptum cum lacte, vel amygdala thasia facilius cócoquitur, & humidius fit.

DE CRAMBE SATIVA.

CAP. CLVIII.

Brasica nobis à caule insigni & arboreo caulis dicitur. Ea nobis multiplex magis est quàm quæ hîc scribitur & pingitur.

NOMINA.

Κράμβη ἡ ἥμερος *græcè, Brasica sativa latinè, officinis & vulgò* Caulis, *Germanicè* Kol (*Gallicè* Des Chauls) *appellatur. Crābe græcis dicta cēsetur quasi* κοράμβλη, *quòd pupillas oculorum, quas Græci* κόρας *vocāt, obtundat, hebetetq́;. In qua certè sententia fuisse Columellam hoc eius de cultu hortorum carmen testatur:*

Nũc veniat quãuis oculis inimica Corāble.

Attici integro nomine κοράμβλη *protulerunt, alio sed potiore etymi sensu, quasi* κορῶ ἀμβῆ, *vel rectius* ἀντέβη, *id est, crapulæ satietatiq́; contraueniat. Nã vino aduersatur, vt inimica vitibus. Antecedēs in cibis ebrietatem arcet, & postea sumpta crapulam discutit.*

GENERA.

Etsi plurima sint Brasicæ *genera, vt ex veteribus rei rusticæ scriptoribus liquet, quatuor tamen dũtaxat, quæ hodie vsitatæ sunt, producemus: quarum vna Græcis* λεία, *hoc est, læuis nominatur,* Brasica *grandibus & latis foliis, caule magno: Germanis læuis.*

breiter oder grosser kol *vocatur. Altera crispa;* *Apiana.* *quæ à similitudine apij* σελινοειδὴς, *id est,* Apia*na nuncupatur. Vulgò crispus caulis,* Germanicè *Crambe.* krauser kol. *Tertia propriè vocatur Crãbe, minutioribus caulibus, & tenuioribus foliis, flore luteo,* Germanicè kleiner kol, *vt ab aliis discernatur, nominari potest, aut simpliciter & sine adiectione* *Capitata.* kol. *Quarta sessilis est, folio & capite patula. Vulgus caputos caules, quasi capitulatos appellat, quoniã in capitis formã extuberant. Folia enim horum in orbem glomerãtur, exterius callosa & per ambitum rugata, multis intus carinarum voluminibus, externis semper interiora cõplectentibus. Huc alludentes Germani* Cappiszkraut *vocãt. Nõnulli à candore foliorũ* Brassicam *albam, & caules albos, appellare maluerunt.* Hoc *genere* Brassicæ *in plærisque* Germaniæ *partibus,* Boioaria *potissimum, per integrum anni curriculum quotidie victitant, quòd illic eius prouentus sit vberrimus.*

FORMA.

Caule est Brassica *leuiter rubẽte, crasso folio prægrandi, carnoso, ex cæsio candicante, in latus vtrinque diffuso prominulis venarũ toris fruticãte, cyma patula, flore tum luteo, tum albo; semine in siliquis.*

LOCVS.

In hortis hodie passim proueniunt Brassicæ. *Frigidis verò & pluuiis regionibus positio earumdem optima.*

TEM-

TEMPVS.

Augusto mense potissimum florent, ac subinde semen etiam proferunt.

TEMPERAMENTVM.

Brassica tum manducata, tum foris imposita exiccat. Sicca verò & calida primo ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Brassica satiua aluo est idonea, si leuiter feruefacta edatur. Percocta verò aluum sistit, & multo magis bis cocta, & in lixiuio decocta. Aestiua stomacho nocet & acrior est. In Aegypto propter amaritudinem non estur. Obscuritate visus laborantibus & tremulis comesta auxiliatur. A cibo sumpta ex crapula & vino noxas restiguit. Cyma eius stomacho vtilior, sed acrior, & ad ciẽdam vrinam validior. Cõdita sale stomacho inimica est, aluúmque conturbat. Crudus eius succus cum iride & nitro deuoratus aluum mollit. Cum vino potus viperarum morsibus succurrit. Cum Fœnigræci farina, podagricis & articulorum doloribus correptis, vlceribusq; sordidis & vetustis illitus prodest. Caput purgat per se naribus infusus. Menses ducit cum loliacea farina inditus. Folia per se aut cum polenta trita, oĩbus inflãmationibus & œdematis cõferũt. Erysipelatis, epinyctidis & lepris medẽtur. Cũ sale carbũculos rũpũt. Capillorũ in capite defluxũ retinent. Cocta autẽ & melli mixta gãgrænarũ pascẽtibus malis opitulantur. Cruda ex aceto comesta

lienosis prosunt. Mansa verò deuorato succo vocem amissam restituunt. Decoctum eius potum, aluum & menses mouet. Flos post conceptionem in pesso subditus sterilitatem facit. Semen eius praesertim quae in Aegypto nascitur, potum lumbricos pellit. In antidota cœliacorum additur. Faciem lentiginésque expurgat. Cauliculi virides cũ radice cremati, & adipe porci vetusto excepti, diuturnos laterum dolores impositi mitigant.

EX GALENO.

Braßica esculenta desiccãdi vim habet tum esa, tum foris imposita, non tamen etiam admodũ acrẽ. Alioqui & vlcera glutinat, & maligna vlcera sanat. Praeterea phlegmonas iam induratas, ac ægrè solubiles, & id genus quoque erysipelata. Eadẽ facultate epinyctidas & herpetes sanat. Habet quid dam etiã in se abstersorium, quo lepras curat. Porrò semen eius potum lumbricos interficit, maximè Braßicae Aegyptiae, quanto ea scilicet temperatura siccior est. Sanè amarae qualitatis particeps semen est, sicut videlicet omnia alia medicamẽta quae ad lumbricos idonea sunt. Secundum eandem facultatem ephelidas, lentigines, & quaecũque alia modicam abstersionem postulãt, adiuuat. Caules Braßicae combusti, cineres efficiunt admodũ desiccantes, vt videlicet iam & adurentẽ vim participẽt. Hac ratione ei veterem adipem commiscentes, ad inueteratos laterum dolores, & si quid eius fuerit generis,

neris, adhibent. Nam valenter digerens medicamentum efficitur. Braßicæ quoque succus purgandi quandam vim obtinet: contrà solidum eius corpus siccitatis ratione cohibere magis quàm incitare deiectionem potest. Proinde quum expellere alui excrementa propositum erit, aheno in quo elixa vnà cum aqua fuit, propius admoto, ipsam eximere confestim, vasculóque in quo paratur, oleũ cum garo iniicere oportebit. At humentem aluum siccare volentes, quum mediocriter bulliisse videbitur, priore aqua effusa repentè aliam calentem iniicimus, ac ita rursus in ea discoquimus vsque dũ tenera flaccidáque euaserit.

EX PLINIO.

Cato crispam maximè probat, dein leuem grandibus foliis, caule magno. Prodesse tradit capitis doloribus, oculorũ caligini, scintillationibusq́;, vel stomachi doloribus, crudam ex aceto & melle, coriandro, ruta, mentha, laseris radicula, sumptam acetabulis duobus matutino. Tantamq́; esse vim, vt qui terant hæc validiores fieri se sentiant. Ergo vel cum vino tritam, sorbendam, vel ex olei intinctu sumẽdã. Podagræ autẽ, morbisq́; articulariis illini cũ rutæ, coriãdri & salis mica, hordei farina. Aqua quoque eius decocta, neruos articulosq́; mirè iuuari. Si foueantur vulnera & recentia & vetera, etiã carcinomata, quæ nullis aliis medicamẽtis sanari possunt. Foueri prius aqua calida iubet, & bis die tri-

TEMPVS.

Autumno leguntur Auellanæ nuces.

TEMPERAMENTVM.

Tum cortex, tum planta, tum fructus gustanti austerior quàm Iuglans apparet, plus itaque habet essentiæ terrestris & frigidæ. Simeon Sethi calidas & humidas esse Auellanas asserit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Stomacho aduersantur Auellanæ. Tritæ in aqua mulsa, & potæ veterem tußim sanant. Tostæ verò & cum exiguo pipere comestæ destillationem maturant. Totæ crematæ, tritæ cum axungia aut seuo vrsino & inũctæ, alopecias explent. Ferunt aliqui vsta earum putamina, & in puluerem redacta cum oleo cæsiorum oculorum pupillas infantibus denigrare, perfuso syncipite.

EX GALENO.

Valentiores sunt Auellanæ quàm Iuglandes: nã densior strictiórq; his est substantia, ac minus oleosa. Cætera magnæ nuci similia sunt.

EX AETIO.

Auellana, quæ & Nux pontica nũcupatur, quòd in Euxino põto frequens sit, præter quod frigidior. austerior, terrestriorq; est, in reliquis Iuglandi aßimilatur. Comesta dolorem capitis inuehit.

EX SIMEONE SETHI.

Magis nutrit quàm Iuglandes nuces, difficiliusq; cõcoquuntur. Inflationes faciunt, &, vt quidam

dam aiunt, ieiunum intestinum lædunt. Facilius autem concoquuntur, minusq; ventrem sistunt, si interior earum cortex abiiciatur. Dicitur quòd si quis ante reliquos cibos cum ruta sumpserit, huic neque morsus, neque venena officere illo die posse, et scorpiones ab ipso fugere. Sumptæ cum caricis, iam à scorpione ictos iuuant. Ad aciditatem à nigro humore exiccatam omnino confert.

DE CENTVMMORBIA. CAP. clii

An hæc Centummorbia sit vulgò dictum & putatum gramen Parnasi explora.

NOMINA.

HVic herbæ, vt aliis multis, nomen aliud imponere nõ licuit, quàm, quo vulgò hodie appellari solet, Centummorbiæ. Sic autem haud dubiè à chirurgis, qui illa quotidiè vtuntur, à mirifica sua quam in plurimis vlceribus medendis obtinet facultate, dicta est. Sunt qui à foliorum similitudine, quæ nummi speciem referunt, Nummulariam vocant. A nonnullis Hirundinaria, quòd passim terræ hirudinis instar affixa sit, dicitur. Nec desunt qui Serpentariam appellent, quòd compertum sit serpentes hac herba si vulnerentur sibi mederi. Germanicè Egelkraut, oder Klein Naterzung, oder Pfennigkraut *nominatur.*

Centummorbia vnde dicta.

Nummularia.

FORMA.

Serpit per terram, exiguisq; radiculis è coliculis

latis prodeũtibus nititur. Folia habet ex vtroque caulis latere rotunda, pinguiáque: flores luteos.

LOCVS.

Prouenit in locis humidis, potißimum verò circa fluenta.

TEMPVS.

Maio mense apparet, Iulio autem floret.

TEMPERAMENTVM.

Gustu admodum adstringit, vt hinc constet secũdi aut tertij ordinis exiccantium esse herbam.

VIRES.

Huius flores & folia trita adeò desiccãt adstringuntq́; vt quæuis vlcera glutinare valeãt. Ideoq́; pota cum vino dysenterias, ventris imbecillitates fluxúsque ac humiditates sanant. Cataplasmatis ritu illita vlcerum putredinosa iuuant. Prosunt etiã ad sanguinis reiectiones, profluuia muliebria, & ad omnia interanea vulnera & vlcera potißimũ pulmonis. Externis etiam vlceribus summè cõfert, si vino in quo herba hæc decocta est, lauentur atque abstergantur.

DE COCCIMELEA. CAP. CLIII.

NOMINA.

Κοκκυμηλέα *Græcis, Prunus Latinis & officinis, Germanis eius arboris fruct⁹* Pflaumen, oder Prumen, (*Gallis* Vn prunier) *dicũtur.*

GENERA.

Satiua Pruna. *Duo sanè prunorum habentur genera. Vnum satiuorum, in quo genere sunt nigra, cãdicantia, versicoloria,*

sicoloria, cerea, hoc est, ex candido in luteum pallescētia, purpurea, Damascena, & si qua sunt alia. Alterum syluestrium, quæ Galeno lib ij. de alimentorum facultatibus ἀγριοκοκκυμήλα, & in Asia, προῦμνα. Pruneola siue Prunula vulgò nominantur, Germanicè Schlehen. Caue eorum amplectaris sententiam, qui Poterium esse putant: neque enim facultates, neque notæ Prunulis respondent. Pruneola.

FORMA.

Prunus arbor est radicibus summo cespite vagātibus paucis, caudice subrecto, scabro, multis brachiato ramis, folio ex oblongo ferè rotundo, per oras minutim serrato, flore candido, foliato, pomo, carne, cuteq; vestito, osse intus duro in quo nucleus includitur.

LOCVS.

Satiua Prunus in hortis nascitur. Damascena in Damasco Syriæ, à quo cognominata sunt. Syluestris autem paßim in sepibus reperitur.

TEMPVS.

Satiua in æstate poma sua profert, syluestris autem autumno.

TEMPERAMENTVM.

Satiuæ pruni fructus mediocriter humectāt & refrigerant. Syluestris adstringunt, vt fusius ex eorundem facultatibus innotescet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Eius pomum estur, stomacho tamen aduersatur.

Aluum mollit. Syriaca autem pruna, & præsertim in Damasco *genita, exiccata stomacho vtilia sunt, & aluum cohibent.* Folia *in vino decocta & gargarissata columellam, gingiuas, & tonsillas fluxione laborantes reprimunt.* Præstant *idem & syluestrium* Prunorum *fructus cum maturuerunt siccati. Cum sapa decocti stomacho vtiliores, & ad cohibendam aluum aptiores reddũtur.* Gummi *Prunorum glutinat.* Potum *in vino* calculos conterit. *Ex aceto illitum, impetigines infantium sanat.*

EX GALENO.

Pruni *fructus ventrem subducit, recens quidem plus, aridus verò minus. Cæterũ* Dioscorides, *haud scio cur, Pruna Damascena siccata ventrem sistere ait, quum tamen & ipsa palàm etiam subducant, minus tamen iis quæ importantur ex* Iberia. *Damascena quidem magis adstringunt: at quæ* Iberia *fert, dulciora sunt. Quin & ipsæ arbores fructibus proportione respondent: minus enim astringũt quæ in* Iberia *nascũtur, magis verò quæ* Damasci. *Porrò vt in summa dicam, quarum in foliis aut germinibus adstrictio quædam inesse apparet manifesta, iis decoctis phlegmonæ in columella aut tonsillis existentes colluuntur. Syluestrium fructus euidenter adstrictorius est, vẽtremq; sistit. Gummi autem arboris sunt qui dicant cum vino potum lapides cõfringere, cum aceto verò puerorum sanare impetigines. Ac si id præstat, clarum est incidendi tenuã-*

diq;

diq; illi facultatem inesse. Raro fructum hunc austerum aut acidum, aut omnino iniucundum inuenias, vbi exactam maturitatem fuerit assecutus. Priusquam enim eo perueniat, nullus est ferme qui non acorem, aut acerbitatem præ se ferat: est qui & amaritudinem. Proinde ex hoc fructu minimum alimenti corpus accipit. Verùm quum humectare & refrigerare mediocriter vētrem statuemus, vtilis erit: quem subducit humiditatis & lentoris sui gratia. Prunis porrò æquè ac ficubus concessum est, vt vel exiccata vtilia permaneant. Damascenis prima laus bonitatis magna hominum opinione defertur. Proxima iis quæ in Iberia & Hispania proueniunt. Probatissima in Damascenis sunt, quæ cū mediocri adstrictione magna laxaq; sunt; at parua, dura, acerbaq;, & in cibo permolesta, & ventri subducendo minus idonea, cui officio Iberica maximè conueniunt. In melicrato plus mellis habente, abūdè vētrem molliūt, etiāsi sola comedātur, & multò magis si melicratum ipsum subsorbeatur.

EX PLINIO.

Pruni folia decocta tonsillis, gingiuis, vuæ prosunt in vino decocta, & subinde ore colluto. Ipsa Pruna aluum molliunt. Syluestrium quidem Prunorum baccæ, vel è radice cortex, in vino austero si decoquatur, ita vt triens ex hemina supersit, aluum & tormina sistunt. Satis est singulos cyathos decocti sumi. Et in iis & satiuis Prunis est limus arborum.

borum, quem Græci Lichena appellant, rhagadiis & condylomatis mirè vtilis.

DE CONIO. CAP. CLIIII.

Cicuta nobis est maior, cuius caule cauo quòd bibant rustici, bibeul dicitur: Gall. Cigue. Alia est minor, odore nō ingrato, tenera multum. Cætera priori similis quæ arborescit terra pingui.

NOMINA.

Κώνειον *Græcè, Cicuta Latinis & officinis, Germanis* Vutzerling, Vundtscherling Schirling, oder Vuterich, (*Gallicè* Cigue) *quasi tyrānus dicitur, quòd scilicet hominē interficiat: si intra corpus sumatur.* Hinc *est quòd Atheniēses eius succo in interimēdo sapientißimo philosopho Socrate, quē falsò Anytus & Melytus quasi parum rectè de Diis sentiret, accusarunt, vsi sunt.*

FORMA.

Caulem profert geniculatū Fœniculi modo, magnum. Folia ferulæ, vel, vt Plinius ait, Coriandro similia, angustiora tamen & graucolentia. In cacuminibus aduascentes ramulos & vmbellā. Florem subalbum, semen Aniso simile, albidius tamen. Radicem concauam nec profundam.

LOCVS.

Paßim in pratis, locis incultis, & vmbrosis nascitur.

TEMPVS.

Iulio mense flores & semina profert.

TEM-

TEMPERAMENTVM.

Summam habet refrigerandi vim Cicuta, atque adeò venenum est.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Inter letalia cõnumeratur Cicuta, sua frigiditate enecans. Remedio est meraci vini potus. Succus exprimitur ex eius cacuminibus cõtusis, priusquam semen & coma arescat, expressusq; in sole dēsatur. Multus aridi ad medendi rationem vsus est. Miscetur vtiliter collyriis, quæ leuãdi doloris gratia adhibētur. Herpetas & erysipelata illitus restinguit. Herba cũ coma trita & testibus circumlita, libidinum in somno imaginationibus auxiliatur, sed genitalia illita resoluit, languidaq; reddit. Lac extinguit, mammas in virginitate increscere prohibet. Puerorum testiculos tabescere facit.

EX PLINIO.

Cicuta venenum est, publica Atheniensium pœna inuisa, ad multa tamen vsus nõ omittēdi. Semini & foliis refrigeratoria vis, quæ si enecat, incipiũt algere ab extremitatibus corporis. Remedio est, priusquã perueniat ad vitalia, vini natura excalfactoria. Sed in vino pota, irremediabilis existimatur. Succus exprimitur foliis floribusq;: tũc enim maximè tēpestiuus est & melior. Semine trito expressus, & sole densatus in pastillos, necat sanguinē spissando. Hæc altera vis. Et ideo sic necatorum maculæ in corporibus apparent. Ad dissoluenda

medica-

medicamenta vtuntur illo pro aqua. Fit ex eo ad refrigerandum malagma. Præcipuus tamen est ad cohibendas epiphoras æstiuas, oculorumq́; dolores sedandos circunlitus. Miscetur collyriis, & alios omnes rheumatismos cohibet. Folia quoque tumorem omnem doloremq́; & epiphoras sedant. Anaxilaus autor est, mammas à virginitate illitas, semper staturas. Quod certum est, lac puerperarũ mãmis imposita extinguit, veneremque testibus circa pubertatem illita.

DE CYNOGLOSSO OFFICINARVM. CAP. CLV.

NOMINA.

Lingua canina.

Κυνόγλωσσον *Græcè, Latinè lingua canina: officinæ Græcam appellationem retinuerũt,* Germanicè Hundszung (*Gallicè* Langue de Chien) *appellatur. Animaduertendum tamen nos non temerè adiecisse officinarum: neque enim Dioscoridis damus* Caninam *linguam, quæ vidua caule est, & viribus etiam ab hac nostra diuersa.*

Dioscoridis Cynoglosson.

FORMA.

Caulem obtinet cubitalem, & interdum lõgiorem, hispidum, surculosum: folia angusta, prælonga & lanuginosa, non venosa, molliaq́;: florem primum purpureum, dein cœruleum, stamina habentem purpurea: radicem oblongam, & profundè terram penetrantem.

LOCVS.

Pass.m

Paßim circa itinera prouenit.

TEMPVS.

Iunio & Iulio mensibus floret.

TEMPERAMENTVM.

Recentiores herbarij frigidam & siccam esse statuunt in ordine secundo.

VIRES.

Oris & aliis maleficis vlceribus medetur. Dysenteriæ etiam prodest. Debet itaque illius herbæ vsus esse in omnibus vlceribus, vulneribus, scabie Hispanica, *& similibus morbis. Auxiliatur etiam gonorrhœæ & destillationibus: atque hinc est quòd catapotiorum compositioni, quorum nomenclatura est ad omnes morbos catarrhi, aut de* Cynoglosso, *admisceatur.* Catapotia de Cynoglosso.

DE CNICO. CAP. CLVI.

NOMINA.

Κνίκος Græcè, Cnicus & Cnecus Latinè nominatur. *Officinæ* Cartamum & Crocũ *hortensem appellant. Germani* Vuilden gartensaffran (Gallicè Safran sauluage) *ad differentiam Atractylidis, de qua suprà dictum est.* Cartamũ Crocus hortensis.

FORMA.

Folia habet oblonga, incisuris diuisa, aspera, aculeata. Caules cubitales, in quibus capita oliuæ magnitudine. Florem similem Croco, *semen candidum & rufum, oblongum, angulosum.*

LOCVS.

Nascitur

Nascitur in hortis & agris satus.

TEMPVS.

Floret Iulio & Augusto *mensibus, ac subinde semen etiam profert.*

TEMPERAMENTVM.

Tertij est ordinis excalefacientium eius semen, si quis foris eo vti volet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Huius flore vtuntur in opsoniis. Semen tunditur & ex eo exprimitur succus, qui cũ hydromelite aut gallinaceo iure datus aluum purgat. Stomacho tamen aduersatur. Fiunt etiam placentæ quæ aluum emolliunt, si succus eius amygdalis, nitro, aniso, & melli cocto misceatur. Oportet autem ante cœnam in partes quatuor diuisas Iuglandis *nucis quãtitate duas aut tres sumere. Eas hoc modo conficere oportet. Sumatur* Cnici *candidi sextarius, amygdalarum tostarum & decorticatarum cyathi tres, anisi sextarius vnus, aphronitri drachma vna, caricarum triginta carnes. Seminis succus lac cogit, & ad soluendum aluum efficacius efficit.*

EX GALENO.

Cnici semine duntaxat ad purgationes vtimur.

DE CENCHRO. CAP. CLVII.

NOMINA.

Ἔγχρος *Græcis,* Milium *Latinis & officinis, Germanis* Hirsz (*Gallicè* du Mil, ou du Millet) *appellatur. Nomen,* Festo *autore, à*

Miliũ vnde dictũ. K

re, à miliaria summa deriuatum.

FORMA.

Frumenti genus stipula cubito altiore, geniculata, folio arundinaceo, semine in iuba tereti & pendulo, folliculo concluso, radice numerosa, capillata, ac multiplici fruticante culmo.

LOCVS.

Satum in aruis prouenit. In frigido & aquoso solo prius serendum, postea in calido præcipiunt. Gaudet solo limoso vliginosóq;.

TEMPVS.

Augusto mense demetendum.

TEMPERAMENTVM.

Milium primo ordine refrigerat, exiccat autem tertio exoluto, aut certè secundo intenso. Paululum etiam tenuium est partium.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Minus cæteris frugibus alit. In panes autem coactum, aut tanquam puls confectum aluum sistit, vrinam autem mouet. Tostum verò saccis inditum & fomenti loco appositum, torminibus & aliis doloribus auxilio est.

EX GALENO.

Milium vt ferculū comestū inter omnia frumētacea edulia minimum nutrimenti confert. Sed & ventrem desiccat. Porrò foris impositum in sacculis idoneum est fomentū iis quæ citra morsum exiccari postulant. Cataplasmatis etiam modo illitum exiccare

exiccare potest, attamen admodum friabile est, proinde difficilis est eius in cataplasmatis vsus. Panis ex milio exigui est alimenti & refrigerantis. Constat insuper praearidum & instar arenulae aut cineris friabilem esse: caret enim penitus glutinoso pingui: iure itaque aluum humentem desiccat. Milium tamen ad omnia panico praestantius, nam & suauius editur, facilius concoquitur, ventremq; minus cohibet, ac magis nutrit. Huius farinam lacti incoctam esitant, veluti triticeam agricolae: clarúmque est id edulij tanto quàm illa quae per se sola sumuntur melius esse, quanto lac milij naturae ad boni succi procreationem, aliáque omnia eminentius habetur. Dico autem alia omnia, concoctionem, ventris subductionem, in totũ corpus distributionem, adeóque ipsam in edendo suauitatem ac voluptatem.

Panis ex milio.

EX PLINIO.

Milio sistitur aluus, discutiuntur tormina, in quẽ vsum torretur antè. Neruorum doloribus & aliis feruens in sacco ponitur, neque aliud vtilius, quoniam leuissimum mollissimumq; est, & caloris capacissimũ. Itaque talis vsus eius est ad omnia quibus calor profuturus est. Farina eius cũ pice liquida serpentium & multipedae plagis imponitur.

EX SIMEONE SETHI.

Difficulter concoquitur, ventrem sistit parumq; nutrit. Iuuat eos qui refrigeratione & exiccatione

ventriculi indigent. Sumptum cum lacte, vel amygdala thasia facilius cõcoquitur, & humidius fit.

DE CRAMBE SATIVA.

CAP. CLVIII.

Brassica nobis à caule insigni & arboreo caulis dicitur. Ea nobis multiplex magis est quàm quæ hîc scribitur & pingitur.

NOMINA.

Κράμβη ἢ ῥάφανος *græcè, Brassica satiua latinè, officinis & vulgò Caulis, Germanicè* Kol (*Gallicè* Des Chauls) *appellatur.* Crãbe *græcis dicta cẽsetur quasi* κορύμβλη, *quòd pupillas oculorum, quas Græci* κόρας *vocãt, obtundat, hebetetq;. In qua certè sententia fuisse* Columellam *hoc eius de cultu hortorum carmen testatur:*

Nũc veniat quãuis oculis inimica Corãble.

Attici integro nomine κοράμβλω *protulerunt, alio sed potiore etymi sensu, quasi* κορῶ ἀμβῆ, *vel rectius* ἀντιβῆ, *id est, crapulæ satietatiq; contraueniat. Nã vino aduersatur, vt inimica vitibus. Antecedẽs in cibis ebrietatem arcet, & postea sumpta crapulam discutit.*

GENERA.

Etsi plurima sint Brassicæ genera, vt ex veteribus rei rusticæ scriptoribus liquet, quatuor tamen dũtaxat, quæ hodie vsitatæ sunt, producemus: quarum vna Græcis λεία, *hoc est, læuis nominatur,* Brassica *grandibus & latis foliis, caule magno: Germanis læuis.*

breiter oder grosser kol *vocatur. Altera crispa, quæ à similitudine apij* σελινοειδής, *id est, Apiana nuncupatur. Vulgò crispus caulis, Germanicè* krauser kol. *Tertia propriè vocatur Crābe, minutioribus caulibus, & tenuioribus foliis, flore luteo, Germanicè* kleiner kol, *vt ab aliis discernatur, nominari potest, aut simpliciter & sine adiectione* kol. *Quarta sessilis est, folio & capite patula. Vulgus caputos caules, quasi capitulatos appellat, quoniā in capitis formā extuberant. Folia enim horum in orbem glomerātur, exterius callosa & per ambitum rugata, multis intus carinarum voluminibus, externis semper interiora cōplectentibus. Huc alludentes Germani* Cappiszkraut *vocāt. Nōnulli à candore foliorū Brassicam albam, & caules albos, appellare maluerunt. Hoc genere Brassicæ in plærisque Germaniæ partibus, Boioaria potissimum, per integrum anni curriculum quotidie victitant, quòd illic eius prouentus sit vberrimus.*

Apiana. *Crambe.* *Capitata.*

FORMA.

Caule est Brassica leuiter rubēte, crasso folio prægrandi, carnoso, ex cæsio candicante, in latus vtrinque diffuso prominulis venarū toris fruticāte, cyma patula, flore tum luteo, tum albo, semine in siliquis.

LOCVS.

In hortis hodie passim proueniunt Brassicæ. Frigidis verò & pluuiis regionibus positio earundem optima.

TEMPVS.

Augusto mense potißimum florent, ac subinde semen etiam proferunt.

TEMPERAMENTVM.

Braßica tum manducata, tum foris imposita exiccat. Sicca verò & calida primo ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Braßica satiua aluo est idonea, si leuiter feruefacta edatur. Percocta verò aluum sistit, & multo magis bis cocta, & in lixiuio decocta. Aestiua stomacho nocet & acrior est. In Aegypto propter amaritudinem non estur. Obscuritate visus laborantibus & tremulis comesta auxiliatur. A cibo sumpta ex crapula & vino noxas restiguit. Cyma eius stomacho vtilior, sed acrior, & ad ciẽdam vrinam validior. Cõdita sale stomacho inimica est, aluúmque conturbat. Crudus eius succus cum iride & nitro deuoratus aluum mollit. Cum vino potus viperarum morsibus succurrit. Cum Fœnigræci farina, podagricis & articulorum doloribus correptis, vlceribusq; sordidis & vetustis illitus prodest. Caput purgat per se naribus infusus. Menses ducit cum loliacea farina inditus. Folia per se aut cum polenta trita, oĩbus inflãmationibus & œdematis cõferũt. Erysipelatis, epinyctidis & lepris medẽtur. Cũ sale carbũculos rũpũt. Capillorũ in capite defluxũ retinent. Cocta autẽ & melli mixta gãgrænarũ pascẽtibus malis opitulantur. Cruda ex aceto comesta

lienosis prosunt. Mansa verò deuorato succo vocem amissam restituunt. Decoctum eius potum, aluum & menses mouet. Flos post conceptionem in pesso subditus sterilitatem facit. Semen eius præsertim quæ in Aegypto nascitur, potum lumbricos pellit. In antidota cœliacorum additur. Faciem lentiginésq; expurgat. Cauliculi virides cū radice cremati, & adipe porci vetusto excepti, diuturnos laterum dolores impositi mitigant.

EX GALENO.

Braßica esculenta desiccādi vim habet tum esa, tum foris imposita, non tamen etiam admodū acrē. Alioqui & vlcera glutinat, & maligna vlcera sanat. Præterea phlegmonas iam induratas, ac ægrè solubiles, & id genus quoque erysipelata. Eadē facultate epinyctidas & herpetes sanat. Habet quiddam etiā in se absterforium, quo lepras curat. Porrò semen eius potum lumbricos interficit, maximè Braßicæ Aegyptiæ, quanto ea scilicet temperatura siccior est. Sanè amaræ qualitatis particeps semen est, sicut videlicet omnia alia medicamēta quæ ad lumbricos idonea sunt. Secundum eandem facultatem ephelidas, lentigines, & quæcūque alia modicam absterfionem postulāt, adiuuat. Caules Braßicæ combusti, cineres efficiunt admodū desiccantes, vt videlicet iam & adurentē vim participēt. Hac ratione ei veterem adipem commiscentes, ad inueteratos laterum dolores, & si quid eius fuerit generis,

neris, adhibent. Nam valenter digerens medicamentum efficitur. Braßicæ quoque succus purgandi quandam vim obtinet: contrà solidum eius corpus siccitatis ratione cohibere magis quàm incitare deiectionem potest. Proinde quum expellere alui excrementa propositum erit, aheno in quo elixa vnà cum aqua fuit, propius admoto, ipsam eximere confestim, vasculóque in quo paratur, oleũ cum garo iniicere oportebit. At humentem aluum siccare volentes, quum mediocriter bulliisse videbitur, priore aqua effusa repentè aliam calentem iniicimus, ac ita rursus in ea discoquimus vsque dũ tenera flaccidáque euaserit.

EX PLINIO.

Cato crispam maximè probat, dein leuem grandibus foliis, caule magno. Prodesse tradit capitis doloribus, oculorũ caligini, scintillationibusq́;, vel stomachi doloribus, crudam ex aceto & melle, coriandro, ruta, mentha, laseris radicula, sumptam acetabulis duobus matutino. Tantamq́; esse vim, vt qui terant hæc validiores fieri se sentiant. Ergo vel cum vino tritam, sorbendam, vel ex olei intinctu sumẽdã. Podagræ autẽ, morbisq́; articulariis illini cũ rutæ, coriãdri & salis mica, hordei farina. Aqua quoque eius decocta, neruos articulosq́; mirè iuuari. Si foueantur vulnera & recentia & vetera, etiã carcinomata, quæ nullis aliis medicamẽtis sanari possunt. Foueri prius aqua calida iubet, & bis die tri-

tã imponi. Sic etiam fiſtulas eluxatas, & tumores reuocari, quæq; diſcuti opus ſit. Inſomnia etiã, vigiliasq; tollere decoctam, ſi ieiuni edant quamplurimam ex oleo & ſale. Tormina, ſi decocta iterum decoquatur addito oleo & ſale cumino, polenta. Si ita ſumatur ſine pane, magis profuturam. Inter reliqua bilem detrahit per vinum nigrũ pota. Quin & vrinam eius qui Braſsicã *eſitauerit, aſſeruari iubet, calefactámque neruis remedio eſſe. Auribus quoque ex vino ſuccum* Braſsicæ *tepidum inſtillari ſuadet. Idq́; etiam tarditati audientium prodeſſe aſſeuerat. Et impetigines eadem ſanari ſine vlcere. Græci biles detrahere non percoctam putant. Item aluum ſoluere, eandemq́; bis coctam ſiſtere. Vino aduerſari, vt inimicam vitibus. Antecedente in cibis caueri ebrietatem. Poſtea ſumpta crapulã diſcuti. Hũc cibum & oculorum claritati conferre multum, ſucco verò crudæ angulis vel tantùm tactis cum Attico melle, plurimum,* Hippocrates *cœliacis dyſentericis bis coctam cum ſale dari iubet. Itẽ ad tenaſmon, & renum cauſas. Lactis quoque vbertatem puerperis hoc cibo fieri indicans, & purgationem fœminis. Crudus quidem caulis ſi edatur. Partus quoq; emortuos pelli. Inuenio & à podagra liberatos edẽdo eam, decoctæq; ius bibendo.* Hoc *& cardiacis datum & comitialibus morbis addito ſale. Itẽ ſpleneticis in vino albo per dies quadraginta. Cõtra verò ſingultus coriãdro, & anetho, & melle, ac*

le, ac pipere, & aceto. Illitã quoque prodesse inflationibus stomachi. Item serpentiũ ictibus, & sordidis vlceribus & vetustis, vel ipsam aquam cũ hordeacea farina. Succũ ex aceto, vel cũ Fœnograeco. Sic aliqui & articulis, podagrisq; imponũt. Epinyctidas ac quicquid aliud serpit in corpore, imposita leuat. Item repentinas caligines: has & si mãditur ex aceto. Sugillata verò & alios liuores pura illita. Lepras & psoras cũ alumine rotundo ex aceto. Sic & fluentes capillos retinet. Epicharmus testiũ & genitalium malis hanc vtilissimè imponi asserit. Efficacius eandẽ cum faba trita. Item cõuulsis cũ ruta. Et muris aranei morsus, foliorũ aridorũ farina alterutra parte exinanit. Stirpiũ Brassicae aridorum cinis, inter caustica intelligitur. Ad coxẽdicum dolores cũ adipe peruetusto. Plura de Brassicae viribus vide apud Catonẽ de re rustica, cap. clvij.

EX SIMEONE SETHI.

Malum & melancholicum succum procreat. Visum hebetat, & somnum per cõtraria insomnia interturbat. Succus eius aliquatenus purgat: corpus verò eius ventrem sistit. Quapropter in quibus humectam aluũ exiccare volumus, ipsam modicè decoquẽtes, aquamq; primam abiiciẽtes, confestim alteri aquae feruenti indimus: nihil enim neque aeris, neq; frigidae aquae quod bis coquitur, tangere debet. Aestiua Brassica peioris succi est quàm hyberna. Cit verò vrinam, lumbricos interficit, &

iis qui ex vino crapula laborant auxiliatur. Fertur autem quòd ab humiditate ortam hebetudinem sanet. Cocta cum pingui carne, plurimum noxæ atq; vitij amittit. Flos eius proprietate quadam semen genitale corrumpit, vtero impositus; & mulieres concipere prohibet. Pulmonem lædit. Tradũt quoque si ante alios cibos assumpta fuerit, ebrietatem arcere. Et quòd eius succus cum melle sumptus, magnificè defectiones vocis iuuet. Vulneribus imposita, ea conglutinat, & malefica vlcera, & induratas inflammationes sanat.

DE CRVCIATA. CAP. CLIX.

Cruciatam habemus aliam à foliorum quatuor situ, in crucis formam, flore pallido, denso, enterocelis efficacem.

NOMINA.

QVo nomine veteres hãc herbam appellauerint, nondum compertum habeo. Neq; enim Isatis est, quam vulgus Saponariã vocat, vt suo loco docebimus, ideoq; nomen quo illam nominaremus fingendum fuit. Ad imitationem autem Germanicæ nomẽclaturæ Cruciatã diximus, quòd eius radix in modum crucis transfossa sit. Vt hoc etiam nomine Græcè σαυρότυπος dici posset. Germanicè Creutzuurtz, Sperenstich, & Madelgeer (Gallicè La Cruciate) nuncupatur.

Cruciata cur dicta. σαυρότυπος.

FORMA.

Caulem rotundum obtinet, dodrantalem, in summo

summo rubentem, alas multas habentem, è quibus singulis bina folia crassa, angusta & oblonga, floresque orbiculatim purpurei è siliquis coloris herbacei prodeunt. Radicem albam, longam, crucis instar ab vtroque latere perforatam, à qua illi nomen inditum est.

LOCVS.

Nascitur locis incultis.

TEMPVS.

Floret Iulio mense.

TEMPERAMENTVM.

Admodum amara est, vnde facilè colligere licet calidam & siccam esse.

VIRES.

Recentiores eius esse magnum contra pestilentiæ venena vsum tradunt. Item quòd ea quæ in thorace sunt educere valeat. Quæ sanè singula præstare posse, amarus sapor qui illi inest abundè docet. Abstergunt enim expurgántque amara, & quæ in venis est crassitiem incidunt, Galeno libro quarto de simplicium medicamentorum facultatibus capite decimoseptimo, autore. Quamobrem menses etiam mouet, comitiali morbo competit, & alia quæ amaris ab eodem tribuuntur, præstare potest. Vulneribus etiam glutinandis mirificè conducit.

DE CISSO. CAP. CLX.

NO-

NOMINA.

K Ἱσσὸς Græcè, Hedera Latinè Epheuu Germanicè (Gallicè du Liarre) dicitur. Athenienses Bacchum appellarũt Citton, quo nomine rigens Hedera quæ sine adminiculo stat, sola omnium generum ob id vocata est cissos: è diuerso nunquam nisi repens humi Chamæcissos.

Cissos cur nominata

Dionysia. Sic Dionysia, hoc est, Bacchica nominata est à Baccho, qui primus ex indis in Græciam Hederam asportauit: vel quòd in tutela eius fuerit. Nam vt ille iuuenis semper, ita hæc viret. Nec secùs omnia, sicut ille mentes hominum, illigat. Hedera verò dicta est, quòd vetustis parietibus hæreat: vel potius quia ædita petat, & altè diuagetur: vel quia id cui adhæserit, edat atque corrumpat.

Hedera vnde appellata.

GENERA.

Plurimas, Dioscoride autore, sigillatim habet species, sed maximè generales tantùm tres. Cãdida enim quædam dicitur, eo quòd candidum fert fructum: hæc fœmina à Plinio vocatur. Germanis Vueisser Epheuu nominari commodè potest. Altera nigra, quæ nigrum producit fructũ: hæc Plinio mas nominatur. Germanis schuuartzer Epheuu. Hæc etiam parietibus obrepit, murísque pertinacius hæret quàm vt possit abire, hinc Mauerepheuu Germanis vocatur, & Baumepheuu, quòd scilicet arbores suo complexu strangulet. Tertia priuatim Helix, id est, clauicula, & hedcrula nũcupa-

Candida.

Nigra.

Helix.

*nũcupatur.*Germanis klein Epheuu, oder Erdepheuu.

FORMA.

Nigra, quæ in Germania nostra prouenit, arbores & parietes radicosis amplectitur brachiis, in totum fruticosa, folia primùm cùm pubescit angulosa, complurimum in triangulam faciem exeuntia habens. Vetustiori rotundantur, pinguia, dura, immortali virore: flore exili, vitigineo, non inodoro: baccis primum herbaceis, mox atris, & nonnũquã croceis, longiori pediculo in vuæ modum dependẽtibus, sparsioribus racemis non in globum candidæ modo coeuntibus, sed in acinos discretis. Radice numerosa, densa, flexuosa, contorta, ac surculosa, nec admodum profunda. Candida inter media folia emittit brachia, quibus arbores complectitur, maximè ramosa & robusta, corymbis, hoc est, racemis in orbem circumactis, aut folio albicat. Helix quãtumuis diu viuat, Theophrasto autore, nunquam fert fructũ, adeoq; sterilitate à cæteris distat. Parua tenuiáve huic folia, angulosa & rubra, viticulæq; tenues sine corymbis. Nigræ. Candidæ. Helicis.

LOCVS.

Hedera aquis gaudet. Nigra paßim circa muros crescit. Helix verò in syluis humi serpit.

TEMPVS.

Nusquam non viret Hedera.

TEMPERAMENTVM.

Hedera ex cõtrariis composita est facultatibus:

habet

habet enim quiddam adstringentis subst͞atiæ, quæ terrena & frigida est. Habet etiam *nonnihil acris, quæ calida est.* Nec *deest tertia, aqueam nanq; substantiam quandam tepidam obtinet, certè si viridis sit. Siquidem dum arescit, hæc prima exhalet necesse est, manétque quæ terrea est & frigida adstringensq́;, & ea quæ calida & acris.*

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Hedera *omnis acris & adstringens est.* Neruos *tentat.* Flores *triũ digitorũ carptu, in vino bis die poti, ad dysentericos faciunt.* Ambustis *cum cerato illiti prosunt.* Tenera *folia ex aceto cocta, aut cruda cum pane detrita, lienes sanant.* Foliorũ *& corymborum succus cum irino vnguento, melle, aut nitro naribus infunditur.* Et *contra veteres capitis dolores valet, atque eo perfunditur caput cũ aceto & rosaceo,* Dolentibus *& purulentis auribus cùm oleo medetur.* Nigræ *hederæ succus, aut epoti corymbi imbecillitatẽ pariũt, mentemq; turbant largius sumpti.* Pilulæ *quinq; corymborũ tritæ calefactæq; in malicorio cum rosaceo si instillentur in contrariam aurẽ, dolorẽ dentiũ mitigant.* Denigrãt *capillum illiti corymbi,* Folia *in vino decocta, omniũ vlcerum generi, etiamsi cacoethe sint, illinuntur.* Vitia *cutis in facie & ambusta, vti iam diximus decocta, sanant.* Mouẽt *menses triti & subditi corymbi.* Iidem *poti post purgationes fœminarum drachmæ pondere sterilitatem faciunt.* Pediculus *foliorum*

rum

rũ melle irrigatus, ac vuluæ inditus, menstrua & fœtus extrahit. Succus instillatus in naribus, grauecolentiam & putredines expurgat. Lachryma eius depilat, pediculosq; illita necat. Radicum succus cum aceto potus, phalangiorum morsibus succurrit. EX GALENO.

Viridis, foliis eius in vino decoctis, vlcera grandia conglutinat, quæque maligna sunt, ad sanitatẽ reducit. Igne etiã factas exulcerationes cicatrice includit. Cũ aceto decocta folia lienosis prosunt. Flores autem quodammodo validiores sunt, vt ad læuorem redacta cum cerato ambustis conueniant. Præterea succus medicamentum est, quòd naribus infusum capiti purgando idoneum existit. Vetustas aurium fluxiones sanat: ad hæc vlcera vetera tum in auribus, tum in naribus. Porrò si acrior appareat aut rosaceo, aut dulci oleo misceatur. Lachryma eius pediculos interimit, pilis nudat, vsque adeo calidæ potestatis vt obscurè adurat.

EX PLINIO.

Natura omniũ Hederarum in medicina anceps. Mentem turbat & caput purgat largius pota. Neruis intus nocet. Iisdẽ neruis adhibita foris prodest. Eadem natura quæ & aceto, ei est. Omnia genera eius refrigerant. Vrinam ciunt potu, capitis dolorẽ sedant præcipuè cerebro: continentiq; cerebrũ membranæ vtiliter mollibus foliis impositis, cũ aceto & rosaceo tritis et decoctis, addito postea rosaceo oleo. Illinun-

Illinuntur autem fronti, & decocto eorum fouetur os, caputq; perungitur. Lieni & pota & illita prosunt. Decoquuntur & contra horrores febrium, eruptionesq; pituitæ, aut in vino teruntur. Corymbi *quoque poti vel illiti lienem sanant: iecinora autem illiti.* Trahunt *& menses appositi.* Succus Hederæ *tædia nariū grauecolentiamq; emendat, præcipuè albæ satiuæ.* Idem *infusus naribus caput purgat, efficacius addito nitro.* Infunditur *etiam purulentis auribus, aut dolentibus cum oleo.* Cicatricibus *quoque decorem facit.* Ad lienes *efficacior albæ est, ferro calefactus: satisq; est acinos sex in vini cyathis duobus sumi.* Acini *quoque ex eadem alba terni, in aceto mulso poti, tineas pellūt: in qua curatione vētri quoque imposuisse eos vtile est.* Hæderæ *quam chrysocarpon appellauimus, baccis aurei coloris viginti, in vini sextario tritis, ita vt terni cyathi potentur, aquā quæ cutem subierit, per vrinam educit* Erasistratus. Iisdem *acinos quinq; tritos in rosaceo oleo, calefactosq; in cortice punici, instillauit dentium dolori à contraria aure.* Acini, *qui croci succum habent, præsumpti potu, à crapula tutos præstant.* Item *sanguinem excreantes, aut torminibus laborantes.* Hæderæ *nigræ candidiores corymbi poti steriles etiam viros faciunt.* Illinitur *decocta in vino omnium vlcerum generi, etiamsi cacoethe sint.* Lachryma Hederæ *psilothrum est, phthiriasimq; tollit.* Flos *cuiuscunque generis triū*

digitorum

digitorum carptu, dyſentericos & aluum citam emendat, in vino auſtero bis die potus. Et ambuſtis illinitur vtiliter cum cera. Denigrant capillum corymbi. Radicis ſuccus in aceto potus, contra phalangia prodeſt. Huius *quoque ligni vaſe ſpleneticos bibentes ſanari inuenio. Et acinos terunt, méxque comburunt, & ita illinunt ambuſta, prius perfuſa aqua calida. Sunt qui & incîdant ſucci gratia, cóque vtantur ad dentes croſos, frangíque tradunt, proximis cera munitis ne ledantur. Gummi etiam in* Hedera *quærũt, quod ex aceto vtiliſsimũ dentibus promittunt.*

DE CERASO. CAP. clxi.

NOMINA.

Κέρασος Græcis, Ceraſus Latinis, Germanis Kirſchenbaum (Gallis vng Cerißer) *dicitur. Ceraſum autem arborem, vt* Athenæus *refert li.ij.* Dipnoſoph. *à* Ceraſunte Pontica *ciuitate, primus in* Italiam Lucullus *intulit, debellato* Mithridate. *Ille idem eſt qui etiam fructum cognomine ciuitatis appellauit Ceraſium.* *Ceraſus vnde dicta.*

GENERA.

Multa Ceraſiorũ ſunt genera, in Germania tamẽ tria, quòd ſciam, duntaxat proueniunt. Primi *enim generis ſunt rotunda, ac maximè rubent, ſuaq́; voce illis dicuntur* Amarellen. *Alterius generis, quòd ad figuram attinet, prioribus ſimilia ſunt, differunt autem colore, qui illis ad nigredinem accedit.* Primum. *Secundũ.*

Vocan-

Tertium. *Vocantur autem horum lingua* Vueichsel. *Tertij generis prædictis minora sunt ac longiora, partimq́; rubent, partim nigricant: à nõnullis priuatim* Kirschen *vel* Kerschen *appellantur. Nos vna icone omnia tria complexi sumus. Quæ in vtroque genere nigra sunt, ea vescentium manus & labra succo suo, qui sanguineus est, mororum instar inficiunt.*

FORMA.

Cerasus folio ferè Mespili, duro, latiore, et in ambitu serrato constat, cortice læuo, in candido nigricante, flore albo racematim congesto, fructu rubro aut nigro, magnitudine fabæ.

LOCVS.

Frequens est in omnibus hortis Cerasus. Quæ tamen posterioris generis Cerasia profert, in syluis nonnunquam & nemoribus etiam reperitur. Gaudet autem aquosis montibus,

TEMPVS.

Iunio ac Iulio potißimum mensibus fructus maturitatem consequitur. Flores primo statim vere apparent. TEMPERAMENTVM.

Cerasorum non vnum idemq́; est temperamentũ, quod ex eorundem facultatibus perspicuum fit. Simeon tamen Sethi frigida & humida esse tradit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Cerasia quidem ipsa si viridia sumantur, ventri vtilia sunt. Eadẽ siccata aluum sistunt. Gummi Cerasorum cũ vino diluto sumptũ, vetustæ tußi medetur,

detur. Colorẽ cõmendat. *Visum exacuit. Appetentiam inuitat. Idem ex vino potum calculosis auxilio est.* EX GALENO.

Cerasus arbor fructum fert non paris adstrictionis in omnibus particulatim plantis participẽ. Nã & in horum, sicut etiam malorum granatorum, & malorum, quibusdam austera qualitas, in quibusdã verò dulcis, in nonnullis autem acida exuperat. Quinetiam ipsorum dulcium ea quæ nondũ concocta sunt ac matura, quædã admodũ acerba sunt, quædam similiter moris acida. Sed in moris immaturis acida qualitas acerbam exuperat, in Cerasiis non semper. Ergo quæ dulcia sunt, magis quæ in intestinis sunt, subducunt; sed minus apta stomacho sunt. Contrà *austera. Quæcunque verò acida sunt ea pituitosis excrementosisq́; stomachis conueniũt. Siquidem austeris magis exiccant, & nonnihil etiam incidunt.* Porrò *ipsius arboris gummi commune omnibus viscosis & mordacitatem expertis medicamẽtis facultatem obtinet, quæ ad arterias exasperatas accommoda est.* Propriè *autem (si quidẽ verum est quod quidam scribunt) calculis vexatos cum vino potum adiuuat.* Nam *sic illi tenuiũ partium quædam facultas inest.*

EX PLINIO.

Cerasa & aluum molliunt, stomacho vtilia. Eadẽ *siccata aluum sistunt, vrinam ciunt.* Inuenio *apud autores, si quis matutino roscida deuoret cum*

suis nucleis, in tantum leuari aluum, vt pedes morbo liberentur.

EX SIMEONE SETHI.

Cerasia mali succi sunt, ventrem subducunt, humidum ventriculum lædũt, præsertim cùm nõ sunt matura. Prosunt autem calidis & siccis ventriculis ac temperaturis. Gummi verò arboris cum vino sumptum calculosis auxiliatur.

APPENDIX.

Sunt qui tradunt gummi quod ex arbore destillat veteri tussi mederi, exq́; vino sumptum, gutturis lenire asperitates, fastidia discutere, & ciborũ appetentiam moliri. Colorem cutis facere gratiorem, & oculis afferre claritatem. Lichenes infantium ex aceto sanare.

DE CYANO. CAP. CLXII.

Cyanus vt Græcis dicitur, à colore floris, sic nobis Bleuet & percele, cur verò Gal. Aubifoin, velut ab albo fœno dicatur, non video, nisi fortè quòd in eo genere quædã flore sunt etiã albo, & qui purpurei sunt in serta ligati, & aquæ inferna parte immissi tandem albescunt.

NOMINA.

Baptisecula. Κύανος *Græcis, Plinio & Latinis aliis Cyanus appellatur.* Nonnullis *Baptisecula, quòd secantibus & metentibus officiat, retusa in eius occursu falce. Nam & seculam veteres falcem dixerunt.*

runt. Rectius tamen Blaptiſecula vocaretur, quòd βλάπτειν Græcis nocere ſignificet. Noſtri florem frumẽtorũ, Ger. autẽ Blau kornblumen, (Galli Blaueole, ou Aubifoin, ou Bluet, ou Bleuet) nominãt, quòd ſcilicet in frumẽtario naſcatur agro. Cyanos verò dicta eſt hæc planta, ob florem quem profert cœruleum, aut quòd honorem nomenq; dederit cœruleo colori. Hinc eſt quòd pueri in hodiernũ vſque diem barbulas calycibus erutas, ex candido oui liquore terant, quo in pingendis grandioribus literis cœrulei nitorem mentiantur.

Flos frumentorũ.

Cyanos cur dicta.

FORMA.

Caulis illi eſt anguloſus, folia anguſta & oblonga, calyces roſarum, ſed ſquaroſi atque triſtes, quos plurimæ cœruleæ ſtipant Barbulæ. Radix oblonga, lignoſa, fibris quibuſdam capillata.

LOCVS.

Triuialis flos eſt, paßim in frumentis naſcens.

TEMPVS.

Iunio potißimum menſe floret, nec parum gratiæ ſuo cœruleo colore frumentis adfert. Hinc eſt quòd ruſticorum etiam coronis inſeratur, quanquam inodorus prorſus ſit.

TEMPERAMENTVM.

Frigidæ eſt temperaturæ atque adeò repellentis, id quod guſtus etiam facilè indicat, viſcoſitatem manifeſtam, & nullum prorſus caloris indicium præ ſe ferens. VIRES.

G ij Recen-

Recentiores rectè tradunt huic herbæ facultatẽ inesse, qua oculis aliisq; partibus inflammatione laborantibus prosit.

DE CROMMYO. CAP. clxiii.

NOMINA.

Κρόμμυον *Græcis, Cepa, & in neutro Cepe, Latinis dicitur. Officinæ genuinum nomẽ retinuerunt.* Germanis Zuuibel (*Gallis* Oignon) *appellatur: quod sanè vocabulum à Gallico detortum esse videtur: quandoquidem Galli sua lingua Cepam vocent Siboulam. Crommyon autẽ, Aristotele in problematis autore, dictum est, quòd oculi pupillam comprimi cogat. Nam oculos vellicando expressis subinde lachrymis contrahi pupillas certũ est. Itidem libro ix. Dinosoph. testatur* Athenæus. *Cepa verò à capitis magnitudine.*

Crõmyon vnde dictum.

Cepa quare vocata.

FORMA.

Folia habet ferè porracea, intus concaua: caulem teretem rotundumq;, per cuius fastigium flores primùm candidi, ac subinde semen, in orbem sparguntur: radicem capitatã pluribus compactã tunicis, quæ summatim prætenuibus rufisq; vestitur membranis, vertice nigricantem, à quo fibræ capillitii modo fruticant.

LOCVS.

Terram Cepæ amant pinguem, vehementer subactam & irriguam, passimque hodie in omnibus plantantur hortis.

TEMPVS.

Floret Iulio potißimum menſe, & deinceps ſemē profert, quòd non antè legendum, quàm cùm nigrū colorem præ ſe feret. Siquidem eo colore perfectionem fatetur, nigritiaq́; maturitatis index eſt.

TEMPERAMENTVM.

Ex *quarto eſt ordine excalefacientium, eſſentiáque eius craſſarum eſt partium. Si ſuccum eius exprimas, quod reliquum eſt admodum terreæ ſubſtantiæ eſt, eiúſque calidæ: at ſuccus aqueæ aeriaq́; caliditatis.*

VIRES, EX DIOSCORIDE.

Cepa longa acrior eſt quàm rotunda, item flaua quàm cãdida, ſicca quàm viridis, & cruda quàm cocta, aut ſale condita. Omnes *tamen mordicãt, flatus gignunt, appetentiam inuitant, extenuãt, ſitim excitant, faſtidium pariunt & expurgant.* Aluo *vtiles ſunt.* Detractis *tunicis inq́; oleum coniectæ, ac pro glandibus ſubditæ hæmorrhoidas, reliquasq́; excretiones aperiunt.* Succus *cum melle illitus, oculorum hebetudinibus, argemis, nubeculis, & incipientibus ſuffuſionibus auxiliatur, anginaq́; laborãtibus. Suppreſſos mẽſes mouet.* Caput *purgat naribus infuſus.* Canis *morſibus cum ſale, ruta et melle illinitur.* Cū *aceto autem in ſole inūctus alphos ſanat.* Cum *pari ſpodio, ſcabra, lippitudines ſedat. Varos cum ſale reprimit.* Contra *calceamẽtorum attritus, cum gallinacco adipe vtilis eſt.* Alui *fluoribus prodeſt.* Auriū *grauitati ac ſonitui confert.* Ad

 puru-

purulentas aures, & eliciendam aquam in iis interceptam valet. Alopeciæ carũ *succo vtiliter perfricantur: celerius enim quàm Alcyonium pilos euocat.* Largior Ceparum *cibus capitis dolores ciet.* Cocta *vehementius vrinam pellit.* In *morbis, cocta etiam, copiosius comesta, lethargum efficit. Cũ passis vuis, & fico illita, tubercula concoquit & rũpit.*

EX GALENO.

Hæmorrhoidas aperit, tum apposita, tum cum aceto inũcta. In *sole alphos abstergit, & alopeciis attrita pilos* Alcyonio *citius restituit.* Porrò *succus eius iis qui suffusione oculorum laborant, aut aciem oculorum obtusam præ craßitudine humorum obtinent, inũctus prodest.* Tota Cepa *manducata flatuosa est.* Itaque *quæ temperatura sunt sicciore, minus flatuum generant.* Crassos *corporis humores extenuat, glutinososq; incidit.* Bis *tamen aut ter in aqua decocta, acrimonia spoliatur, quãquam ne sic quidem vim perdit extenuandi: verum facultatem quandam obscurißimam alendi corporis exinde acquirit, cuius antea quàm decoqueretur, nihil prorsus obtinebat.*

EX PLINIO.

Cepæ *olfactu ipso & delachrymationi, & caligini medentur, magis verò succi inũctione. Somnũ etiam facere traduntur, & vlcera oris sanare, commanducatæ cum pane.* Et *canis morsus virides ex aceto illitæ, aut sicca cum melle & vino, ita vt post*

dicm

diem tertium soluantur. Sic & trita sanāt. Tostam in cinere epiphoris multi imposuere cū farina hordeacea, & genitaliū vlceribus. Succo & cicatrices oculorum, & albugines, & argemas inunxere, & serpentium morsus, & omnia vlcera cū melle. Item auricularum cum lacte mulierum, & in iisdem sonitum ac grauitatem emendantes, cum adipe anserino, aut cum melle stillauere. Et ex aqua bibēdum dederunt repente obmutescentibus. In dolore quoq; ad dentes colluendos instillauere, & plagis bestiarū omnium, priuatim scorpionum. Alopecias fricuere & psoras tusis cepis. Coctas dysentericis vescēdas dedere, & contra lumborum dolores. Purgamenta quoque earum cremata in cinerem, illinentes ex aceto serpentium morsibus, inter ipsas quoque multipedes ex aceto. Reliqua inter medicos mira diuersitas. Proximi inutilia esse præcordiis & cōcoctioni, inflationemq; & sitim facere dixerūt. Asclepiadis schola ad validum quoque colorem profici hoc cibo. Et si succum ieiuni quotidie edant, firmitatem valetudinis custodiri, stomacho vtilia esse, ac spiritus agitationi, ventrem mollire, hæmorrhoidas pellere subditas pro balanis, succum cum succo fœniculi contra incipientes hydropyses mirè proficere. Item cōtra anginas, ruta & melle. Excitari eisdem lethargicos.

EX SIMEONE SETHI.

Cepa lotium cit, & semen genitale gignit. Cibi

appetentiã excitat. Capitis dolores facit, & stomacho officit. Rationem etiam, vt aliqui ferũt, lædit. Si verò coquatur, plurimum malignitatis deponit, & vtilis fit ad thoracis asperitates, & tusses. Hæmorrhoidas imposita aperit, & cum aceto inũctum alphos extergit. Etsi autem crassarũ partium substantiam habeat, humores tamen crassos & lentos extenuat. Vẽtriculum verò inflat. Si crebrius quis ea vtatur, in lienis vitia incidit.

DE CAMPANVLA. CAP. CLXIIII.

Campanula huius videtur nobis Gantelée, & Gan nostre Dame à dactylothecæ in floribus forma.

NOMINA.

Campanula vnde dicta.

Ceruicaria.

Q*Vum nobis non constet quo nomine veteribus appellata sit hæc herba, placuit illam Cãpanulam, à florum similitudine, qui campanam planè referunt, nominare. Germanis* Halszkraut, *hoc est Ceruicaria,* (*Gallis* des gãs nostre Dame, ou des ganteletz) *dicitur, quòd scilicet ad oris & ceruicis fauciumq; mala mirificè conferat.*

FORMA.

Caulem profert quadrangularem, hirsutum, rubescẽtem, folia oblonga, hirsuta, in extremitatibus incisa & serrata, ad Vrticam proximè accedẽtia, flores purpureos campanæ aut calatho similes, in medio luteum quid prominens obtinentes, quibus emarcescen-

emarceſcentibus in rotundis capitulis ſemen prouenit. Radicem multifariam intortam, & cādidam.

LOCVS.

Gignitur in pratis ſiccis, in quibus dumeta plurima exiſtūt. Propemodum enim nunquam niſi in dumetis reperiri poteſt.

TEMPVS.

Floret Iunio & Iulio menſibus.

TEMPERAMENTVM.

Guſtu aſtringit, vt hinc exiccandi illi vim eſſe quiſque coniicere queat.

VIRES.

Adſtringendi habet facultatem, ideoq; decoctum illius vnicè ad oris exulcerationes, aliaq; eiuſdem mala quæ adſtrictione indigent, confert. Vtilis etiā haud dubiè ad alia quæuis vlcera, ob inſignē quam obtinet in exiccando facultatem.

DE CALAMINTHA.

CAP. CLXV.

Quænam herbæ Calaminthis genera apud Dioſcoridem & Galenum explicant, hodie parum conſtat, vt Muſæ Ruellius repugnet, ob hiſtoriæ Dioſcoridis & Galeni obſcuram breuitatem.

NOMINA.

Καλαμίνθη *Græcis, Calamintha Latinis, officinis Calamentum nominatur. Germanicas appellationes paulò pòſt indicabimus. Calamintha verò dicta.* *Calamintha quare*

verò dicitur quasi vel bona, vel vtilis mentha: nã-que nidore suo serpẽtes fugat. Quod testatur etiam Aristophanes iis verbis: σὺ δὲ ὄζεις καλαμίνθης, ὄφιως ἐλαστικῆ. *Nisi quis existimet à* κάλυ, *hoc est, ligno, quasi lignosam appellari mentham.*

GENERA.

Primum. Calaminthæ *Dioscorides tria facit genera. Primum amat mõtes, ideo huius generis Calamintha montana vocatur. Germanis* Stein oder Katzen mũtz (*Gallis* Calamẽt, ou Poliot sauuage, ou herbe au Chat) *dicitur.* *Secũdum. Pulegium syluestre.* *Alterum Latini propriè Nepetam, vulgus eò quòd Pulegio simile sit, syluestre Pulegium nominat. Germani etiam vulgi opinionẽ sequentes,* Vuilden Poley & Kornmũtz *vocant. Officinæ pro Calamento hoc solo genere vtuntur.* *Tertium.* *Tertium Mentastro simile est, Germanicè* Geelmuntz *commodè appellatur.*

FORMA.

Primum Calaminthæ genus folia Ocymò similia habet, subalba, ramulos angulosos, florem purpureum. Alterum Pulegio simile est, maius tamen: propter quod quidam, vt dictum est, syluestre Pulegium nominant, quoniam & odorem illius æmuletur. Tertium mentastri similitudine est, longioribus foliis, caule & ramis prædictis maius, sed minus efficax: flore luteo.

LOCVS.

Primi generis Calamintha in montibus & asperis

ris gignitur, vnde & montana dicta est. Alterius in campestribus & agris. Tertij in aquosis locis.

TEMPVS.

Florent Iunio, potißimum verò Iulio mense.

TEMPERAMENTVM.

Calamintha essentia est tenui & calida, siccáq; in tertio quodámodo ordine. Horũ *manifesta sunt indicia, partim gustu apparentia, partim experientia cognita. Gustu quidem acris & palàm calida est, ac paulum omnino amaritudinis obtinet.*

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Omnium folia gustu feruentia admodũ & acria. Radix inutilis. Pota *aut illita demorsis à serpente opitulatur.* Deco*ctum eius potum vrinas & menses expellit.* R*uptis, conuulsis, orthopnϾ, torminibus, choleræ, rigoribusq; auxiliatur.* P*ræsumpta in vino venenis resistit.* R*egium morbum expurgat. Lumbricos & ascaridas cum sale & melle pota, enecat.* N*ec secus cocta crudaq; si teratur.* E*lephãticos esitata adiuuat, si postea serum lactis bibatur. Folia trita & apposita menses ducunt, & fœtus interimũt.* A*ccẽsa aut substrata serpẽtes fugant.* N*igris cicatricibus candorem reddunt, in vino cocta & illita. Sugillata tollunt. Ischiadicis imponitur, vt humorem ex alto euocet, meatusq; transmutet, summam cutem exurens.* V*ermes necat succus auribus instillatus.*

EX GALENO.

Pericli-

here. Cæterùm quæ illi inest amaritudo, planè exigua est, verùm ad quædam ita efficaciter agit, vt quæ valentißima est, nimirum quum coniuncta sit vehementi calori cũ tenui essentia. Quare & ascaridas & lumbricos succus eius infusus aut potus enecat. Eadem ratione aurium vermes, aut si alicubi in parte corporis sinuosa, aut implicata quæ putredine tẽtetur, talis prouenerit affectus. Sic & cõceptũ seu pota, seu admota interimit & eiicit. Igitur incidendi quidem ei vis adest propter calorem eius, tenuitatem, & amaritudinem: abstergendi verò propter vnicam amaritudinem. Itaque asthmaticis ob omnia antedicta prodest. Ictericis verò potißimum ob amaritudinem, sicut alia ferè omnia amara, vtpote abstergentia & expurgantia in iecinore prouenientes obstructiones. Ad omnia iam dicta efficacior est montana.

EX PLINIO.

Deco*cta in aqua ad tertias discutit frigora. Mulierum menstruis prodest. Aestate sedat calores. Vires quoque contra serpentes habet. Fumum ex ea nidoremq; fugiũt, quam & substernere in metu obdormituris vtile est. Tusa ægilopis imponitur, & capitis doloribus recens, cum tertia parte panis temperata aceto illinitur. Succus eius instillatus naribus supinis, profluuium sanguinis sistit. Item radix cum myrti semine in passo tepido gargarizata, anginis medetur.*

DE CRI-

DE CRITHE. CAP. CLXVI.

Hordeum Polystichon seu hexastichon à distichο Picardis distinguitur, Parisiensibus confunditur.

NOMINA.

Κριθὴ Græcis, Hordeum Latinis & officinis dicitur. Germanis Gersten, (Gallis Orge.) Ex eo polenta, quam Græci ἄλφιτον nominãt, & Ptisana, medicamenta veteribus vsitatissima, conficiuntur.

Polenta.

GENERA.

Hordeum polystichũ

Rustici duo esse Hordei genera tradunt. Vnũ Polystichum, quod sic dictum est, quia in multos versus spicatur. Sunt enim ex hoc genere quæ spicam tribus, interdum quatuor, nunc sex, nũc octo versibus distinctam proferũt. Germanis Grosz Gerst, hoc est. Hordeum magnum vocatur. Alterum Distichum nominatur, quòd scilicet in duos duntaxat versus spicetur. Germani Klein Gersten, id est, Hordeum exiguum appellant.

Distichũ.

FORMA.

Culmum habet tritici, fragiliorem tamen minoremq;, quinque, sex, & interdum pluribus geniculatum articulis, simplici in stipula folio, & eo quidem scabro ac lato. Grana ferè nuda, longiore capillamento, mordacique arista. In versus spicatur, radice frequenti, capillis fibrata.

LOCVS.

Hordeum pinguissimum amat agrum.

TEM-

TEMPVS.

Erumpit à primo satu die septimo, & caput alterum grani in radicem exit, alterum in herbam. Metitur Augusto mense.

TEMPERAMENTVM.

Hordea primi sunt ordinis in exiccando & refrigerando.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Hordeum optimum est candidum, purumq́;. Minus quàm triticū nutrit. Ptisana tamen ob cremorem in elixatione redditum, plus alimenti præbet quàm polenta ex hordeo facta. Contra acrimonias atque faucium scabritias, exulcerationesq́; pollet, quibus etiam triticea ptisana præsidio est, sed plus alit, magisq́; vrinā mouet. Lac abunde suppeditat, si cum Fœniculi semine decocta sorbeatur. Abstergit, vrinā ciet, inflat, stomacho aduersatur, & œdemata concoquit. Farina hordeacea cum fico in mulsa aqua decocta, œdemata & inflāmationes discutit. Duritias cum pice, resina & fimo columbino cō coquit. Cum meliloto autem & papaueris calyce dolores finit qui latus excruciant. Aduersus intestinorum inflationes, cum lini semine, fœnograeco & ruta illinitur. Strumas cum pice liquida, cera, oleo, & impubis pueri vrina, ad concoctionem perducit. Cum myrto autem, aut vino, aut syluestribus pyris, aut rubo, aut malicorio, alui profluuia sistit. Podagricis inflammationibus cum cotoneis,

aut

aut aceto prodest. Decocta in acri aceto, modo quo hordeacecum cataplasma, & calida imposita, lepris medetur. Liquata eadem cum aqua, atque cum pice & oleo decocta, pus excitat. Cum aceto autem liquata, & cum pice decocta, contra articulorũ fluxiones prodest. Farina ex iis aluum cohibet, inflammationesq; mitigat.

EX GALENO.

Hordea pauxillum etiam abstersionis habent. Paulò etiam plus desiccant quàm farina fabacea, cui non insint cortices. Cætera verò similia sunt foris vtentibus. In cibo autẽ hoc præstant fabis, quòd flatuosam naturam exuant: fabis quantumcunque coxeris, flatuosa natura remanet: sunt enim crassioris essentiæ quàm hordea, quamobrem iis plus etiã nutriunt. Quoniam verò ambo paulum à medio recesserunt, multo sunt vsui. Nam talia medicamenta multis aliis miscentur ceu materiæ quædam: itaque etiam cera & oleum paucis medicamentis coniungũtur. Polenta verò multo plus hordeo desiccat. Plura de hordeo ptisana & polenta apud Galenũ libro primo de alimentorum facultatibus offendes.

EX PLINIO.

Farina ex hordeo et cruda & decocta, collectiones impetusq; discutit, lenit & concoquit. Decoquitur aliâs in mulsa aqua, aut fico sicca. Ad iecinoris dolores eam in posca positam cõcoqui opus est, aut cum vino. Cum verò inter coquendum discutiendumq;

dumq; cura est, tūc in aceto melius, aut in fæce aceti, aut cotoneis pyrísve decoctis. Ad multipedū morsus cum melle, ad serpentium in aceto & contra suppurātia ad extrahēdas suppurationes ex posca, addita resina & galla. Ad cōcoctiones verò & vlcera vetera cum resina. Ad duritias cum fimo columbino, aut fico sicca, aut cinere. Ad neruorū inflāmationes, aut intestinorum, vel laterum, vel virilium dolores, cum papauere aut meliloto, & quoties ab oßibus caro recedit. Ad strumas cum pice & impubis pueri vrina. Cum oleo & fœnograco contra tumores præcordiorum, vel in febribus cum melle, vel adipe vetusto. Suppuratis triticea farina multò lenior. Neruis cum Hyosciyami *succo illinitur.* Ex *aceto & melle lentigini.*

DE CROCO CAP. CLXVII.

NOMINA.

Κρόκος *Græcis*, Crocus *Latinis appellatur. Officinæ antiquum nomen retinuerunt. Germani* Saffran (*Galli* Safran) *vocant simpliciter, aut cum adiectione*, zamet saffran. *Sic verò vocatus à* Croco *iuuene, qui propter amorem* Smilacis *virginis, in florem sui nominis versus est: quod Ouidius testatur, qui sic scriptum reliquit:* Crocus vnde dictus.

Et *Crocum in paruos versum cū Smilace flores.*

FORMA.

Crocus folio est angusto adusque capillamēti penè exilitatem: flore purpureo Colchici *floribus non*

admodum dißimili, in quo flammea Croci stamina: radice bulbosa, copiosaq́; ac viuaci.

LOCVS.

Nascitur in Coryco monte Ciliciæ optimus. Proxima nobilitas ei qui in Olympo Lyciæ mōte prouenit. Dein ei qui ex Aegis Aetoliæ vrbe affertur. Nunc in plerisque Germaniæ locis plantari cœpit haud infœliciter, quòd viribus è locis iam commemoratis allatis haud cedat.

TEMPVS.

Florem ante folium ædit: per autumnum nanque Vergiliarum occasu floret, neque vltra mensis spacium flores durant. Postquam autem hi decidunt, statim folia angusta & oblonga prodeunt, virentq́; tota hyeme.

TEMPERAMENTVM.

Crocus paulum quid adstringens obtinet, quod terreum frigidúmque est: sed superat in eo calefaciens & qualitas & facultas, vt tota essentia secundi sit ordinis excalefacientium, & primi exiccantium.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Crocus emollit, cōcoquit, leniter adstringit, vrinam cit, & coloris bonitatem efficit. Arcet crapulā cū passo potus. Fluxiones oculorum cū lacte muliebri inunctus sistit. Potionibus quæ pro interaneis parantur, vtiliter miscetur: item iis quæ vuluæ sediq́; subiiciuntur & illinuntur. Venerem stimulat.

Inflam-

Inflammationes erysipelatosas inunctus lenit. Aurium remediis vtilißimus est. Letalem sanè dicunt hunc si trium drachmarum pondere cum aqua bibatur. Radix eius cum passo pota vrinam cit.

EX GALENO.

Crocus concoquendi vim quandam habet, ad iuuante scilicet in hoc & pauca adstrictione. Quippe quibus medicamentis, quum non admodum excalfaciant, paucula adest adstrictio, ea parem facultatem habent essentiis emplasticis nominatis, quas cum iunctas caliditati non vehementi contigerit, concoquentes esse constat.

EX PLINIO.

Discutit inflammationes omnes quidem, sed oculorum maximè ex ouo illitum. Vuluarum quoque strangulatus. Stomachi exulcerationes, pectoris & renum, iecinorũ, pulmonum, vesicarumq;, peculiariter inflammationi earum vehemẽter vtile. Item tußi & pleuriticis. Tollit & pruritus. Vrinam cit. Qui Crocũ prius biberint, crapulã nõ sentiẽt. Ebrietati eo resistũt. Coronæ quoq; ex eo mulcent ebrietatem. Somnũ facit. Caput leniter mouet. Venerem stimulat. Flos eius igni sacro illinitur cũ Creta Cimolia. Ipsum plurimis medicaminibus miscetur.

EX SIMEONE SETHI.

Stomacho bonus est, ciborumq; concoctionem efficit. Obstructiones tollit. Pituitosa & lethargica vitia iuuat. Discutiẽdi quoque vim obtinet &

visceribus vtilis est, ad spiritusq; difficultatem conducit. Si quis illo mediocriter vtatur, bonum colorem habebit: sin verò citra modum, pallorem contrahet, & capitis dolorem, cibiq; inappetētiam faciet. Cum opio & lacte & rosaceo pedum doloribus impositus vbi dolēt, summopere prodest, superpositis Betæ foliis.

DE CYNOCRAMBE.
CAP. CLXVIII.

Hęc brassica canina licet mercurialis mas dicatur ob eius similitudinē, tamen Dioscoridi diuersæ sunt plantæ.

NOMINA.

κυνοκράμβη, ἢ κυνία ἢ λινόζωστις ἄγρια
K ἄῤῥην *Græcis, Canina Brassica, Cynia, & syluestris Mercurialis mas Latinis,* Vuild Bingelkraut das mennle, Hundszkol *Germanis appellatur.*

FORMA.

Caulē ex se mittit dodrantalē, tenerum & subalbidū. Folia Mercuriali similia, albescentia ex certis interuallis. Semen prope folia paruum, rotūdū. Ex qua quidē delineatione sole meridiano clarius est, herbam cuius picturā damus esse Cynocrāben. Siquidem ea caulem binûm palmorū altitudine habet, mollem & subcandidum. Folia Mercuriali similia admodū, certis interstitiis, subalbida. Semen item iuxta folia exiguū, rotūdum, geminorū instar testicu-

testiculorum cõnexum: & in summa, nihil est quod non in ea descriptioni adamußim respondeat.

LOCVS.

In syluis copiosè prouenit.

TEMPVS.

Semen veris initio, nempe Aprili mense, profert, maturescit autem Maio.

TEMPERAMENTVM.

Quum gustu nihil à satiua Mercuriali distet Cynocrambe, colligitur hinc idem quod illa, obtinere temperamentum.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Caulis & folia pota, & olerum modo comesta aluum cient. Ius verò decoctorum bilem & aquosa detrahit.

APPENDIX.

Alia est Cynocrambe ab hac nostra, ea cuius mẽtionem facit Galenus, Paulus & alij, adde etiam Dioscorides, verùm sub nomine Apocyni: quod lectorem, ne diuersas herbas vnam esse putaret, monere volui.

DE COLVTEA. CAP. CLXIX.

Colutea nobis Baguenaudier, cuius folia & folliculos sene loco non sine viribus substituunt pauperes.

NOMINA.

Κολυτέα *Græcis, Colytea & Colutea Latinis* (Gallicè Baguenaudier) *dicitur: à nullo*

tamen, quod sciam veterum, quàm à Theophrasto lib. iij. de plant. hist. cap. xviij. celebrata.

GENERA.

Colutea. *Duo eius sunt genera. Vnũ quod priuatim Colutea vocatur, officinis incognitũ. Germani* Vuelch Linsen *appellãt. Alterum officinis cognitũ & frequenti vsu à medicis vsurpatũ, Mauritano sermone Sena nominatur. Germani ad eam alludẽtes appellationem,* Senet *nuncupant. Differunt autem inter se magnitudine: siquidẽ primũ genus maius est altero, vtpote quod quadriennio, Theophrasto loco paulò antè citato teste, se in arborẽ efferat. Siliquæ etiam illius magis turgido spiritu distenduntur, Sena verò siliquas profert lunatas, nec ita prætumidas. Semen denique Coluteæ rotundum, lentis obtinens similitudinem, Senæ autem oblongum, cordisq; humani instar acuminatum.*

FORMA.

Coluteæ descriptio *Frutex est ramis exilibus, folio fœnigræci, flore genistæ aut pisi luteo, membraneo folliculo, pellucente, prætumido, & veluti quodam spiritu distendente turgido, ita vt digitis si prematur, crepitans dissiliat, in quo semen atrum, durum, latum, lentis magnitudine, pisi gustu, in ordinémque digestum clauditur.*

LOCVS.

Satum vtrunque in hortis prouenit.

TEMPVS.

Floret

Floret Colutea Maio & Iunio mensibus, ac subinde in siliquis oblongis semen profert.

TEMPERAMENTVM.

Arabes calidam in principio secundi, & siccam in primo ordine statuunt.

VIRES. EX ACTVARIO.

Sene (siliquosus quidam fructus à barbaris appellatur, qui citra noxam drachmæ pōdusculo potus, pituitā & bilem deiicit: post hos reliquos humores modestissimè purgat, retorridam atramq́; bilem, eiúsque suffusiones ex gallinaceo iure depellit. Vetusto capitis dolori, scabiei, comitialibus, impetigini succurrit. Sed feruefacti ius potius quàm triti farina propinatur. Interaneorum obstructiones tollit.

APPENDIX.

Quum non forma tantùm, imò etiam sapore duo hæc Coluteæ genera sibi similia sint, facilè etiā hīc colligitur facultate inter se minimè differre. Quare vtrunque citra molestiā atram bilem retorridamq́; educit, caputq́; ac cerebrum, & instrumenta sensuū à noxiis purgat humoribus. Quid multa? aduersus omnia vitia ab atra bile nata valet.

APPENDIX ALTERA.

Dum hosce commentarios conscriberemus non erat ad manum Græcus Theophrastus: quare cū Latino tantùm vtendum esset exēplari Theophrasti, non satis coniicere potuimus, an per y aut per ou vox ipsa scriberetur, cùm nō rarò Latini eas voces

in quibus Græcè υ est, per v efferant. Quare Latinè dici hanc herbā Coluteam & Colyteam putauimus. Sed nacto tandem Græco Theophrasti codice, statim deprehendimus κολουτέαν à κολυτέα diuersam esse: idipsum enim Theophrastus manifestè innuit. In Latina verò Theodori versione perperam pro Colytea scribitur Colycea: id quod nobis etiam tenebras offudit.

Colutea differt à Colytea.

DE CORONOPO. CAP. CLXX.

Coronopum, id est, pedem cornicis pingit quam nos merito cornu cerui vocamus, quòd adulta eius folia cornu ceruini effigie ramosa sint. Coronopus nobis alius est in syluis frequens folio infernè violam nigram aut geranium referente, superno exiguo in pedis cornicis formam planè diuiso, cui flos supereminet luteus paruus.

NOMINA.

Pes Cornicis. *Coronopus vnde dicta.* *Sanguinaria.* *Herba stellæ.*

K Ορωνόπους, ἢ ἄστριον *Græcis,* Pes Cor*nicis & Sanguinaria Latinis dicitur. Officinis incognita herba. Germanis cōmodè* Kraen oder Rappenfusz (*Gallicè* Capriole, ou sanguinaier, ou dent au Chien) *appellari potest. Coronopus enim non alia ratione dici cœpit, quàm quòd Cornicis pedem effigie repræsentet. Sāguinaria autem Sanguinalísve vocata est, quòd sanguini sistendo apta sit herba. Sunt qui herbam*

Stellæ

Stellæ nominant, alludētes haud dubiè ad Græcam appellationem astrion. Nonnulli quòd folium eius multipartitò cōsectum in ceruini cornu imaginem effigietur, Ceruinum cornu vocarunt.

FORMA.

Herbula est oblonga, per terram strata, foliis fissis, radice gracili & adstringēte. Ex qua quidē descriptione, etsi concisa admodum, satis liquet, herbā hanc cuius picturam damus esse Coronopum. Herbula enim est foliis oblongis & scissis, ac in multas partes laciniatis, atque adeò cornicis pedem effigie referentibus, humi quoque semper sparsa proserpit: radice denique tenui admodū & adstringente prædita. Quibus omnibus id quoque accedit, quòd Dioscorides Psyllium folia Coronopo similia habere scribit: quod si verum esse ex vtriusque herbæ collatione experiri volueris, senties Coronopi huius nostri folia planè Psyllij foliis similima esse, potissimum vbi primum è terra erumpunt: imò quòd ad folia, flore & semina attinet, omnia in vtrisque sibi similia deprehendes, in eoq; solo distare cōperies, quòd Psyllium folia non fissa habeat, & in altum surgat, singuláque iam dicta maiora producat: contrà Coronopus humi repat, minoraq; omnia proferat. Vtraque igitur herba luteos obtinet flores, & semina in capitulis pulicibus similia. Capitula verò in Coronopo sunt multo quàm in Psyllio tenuiora ac longiora, id quod pictura graphicè monstrabit.

bit. Ex iis quoque manifestũ fit errare illos toto cœlo, qui gramen aculeatum & Coronopum vnam & eãdem herbam esse contendunt, cùm tamen forma non parum distare videantur. Atque hinc est quòd omnes veteres tã Græci quàm Latini vtrãq; herbam seorsim, & in diuersis locis descripserint. Plinius siquidem lib. 24. cap. 19. aculeatum gramen in cacumine aculeos plurimum quinos habere, atque adeò Dactylon vocatum esse hoc nomine, quòd scilicet digitorum speciem referat, scribit. Coronopus verò neq; quinos, neque in cacumine aculeos obtinet, sed tãtùm folia fissa, vel si aculeos placet appellare has fissuras, non in cacumine, sed in ambitu paßim foliorum eas reperies: vt certum sit Coronopum non esse aculeatum gramen.

LOCVS.

Dioscorides in incultis, semitis, & iuxta domicilia nasci tradit. In Germania tamen, quòd sciam, nusquam nisi sata prouenit.

TEMPVS.

Floret Iunio mẽse, ac subinde in oblongis capitulis semen profert.

TEMPERAMENTVM.

Ex adstrictione ipsa satis constat radicem ipsam siccandi vi præditam esse.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Herba cocta estur olerũ modo. Radicẽ habet in cibo adstringentem, quæ cœliacis conducat.

EX GA-

EX GALENO.

Coronopodis radix comesta cœliacis prodesse creditur.

EX PLINIO.

Seritur interim Coronopus, quoniam radix cœliacis præclarè facit in cinere tosta.

DE CYCLAMINO. CAP. CLXXI.

Cyclaminus frequens in luco Aurelianēsi. in hortis etiam nostris prouenit.

NOMINA.

Κυκλάμινος, ἢ ἰχθυόθηρον *Græcis*, *Rapũ et tuber vmbilicusq́; terræ Latinis*, *Cyclamen officinis mutata voce*, *Panis porcinus & terræ, atque Arthanita à nostræ ætatis herbariis, Germanis* Erduurtz oder Apffel, Schuuein oder Seuubrot (*Gallicè* Pain de Porceau) *dicitur*. *Cyclamino Græci nomen fecerunt, circumactā in orbē eius circinationē cōtemplati*, ἀπὸ τοῦ κύκλου, *quasi ab orbe Cyclaminon, hoc est, orbicularē dixerunt. Fuitq́; hæc prior & antiquior plantæ huius appellatio. Ichthyotheron verò iidem, quòd pisces ea necantur, nominauerũt. Romani Rapum terræ, quoniam eius radix in terra velut Rapum extuberat. Qua sanè ratione terræ tuber, quòd in molem, quãdam intumeat: aut vmbilicum terræ, quoniam vt vmbilicus circinata forma emergit, sic & Cyclaminus sub terra conspicitur, etiam appellarunt. Panem Porcinũ hauddubiè primũ vocarũt subulci,* qui

Cyclaminus vnde dicta.

Ichthyotheron.

Rapũ terræ.

Tuber terræ.

Vmbilicus terræ.

Panis porcinus.

qui pecori suo radicem huius gratam pabulis cognouerunt. Cæteri antiquum Cyclamini nomen ignorãtes, quòd sæpius radicem in orbem circumactam intuerentur, quæ non in globum intumescens, sed veluti pressa sese in latitudinẽ explicaret, qua forma quotidiano vsu panes visuntur, terræ panẽ cœperunt appellare.

Panis terræ.

FORMA.

Folia Hederæ habet, purpurea, varia, suprà infraq; albicantibus maculis. Caulẽ longitudine quatuor digitorum, nudum, foliisq; carentem, in quo flores rosarum effigie purpurei. Radicem nigram, rapo similem, in latitudinem se pandentem.

LOCVS.

Nascitur in vmbrosis & vepribus, maximè sub arboribus.

TEMPVS.

Cyclaminus ad finem Augusti folia sua quæ per integrũ retinuit annum, amittit, & subinde noua emittit, atq; statim inter ea flores ostendit, qui integro durant autumno.

TEMPERAMENTVM.

Clarum est ex particularib. operationibus, quas statim subiiciemus, Cyclaminum esse calidam & siccam in tertio ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix Cyclamini cum hydromelite pota pituitam, aquamq; per inferna trahit. Menses pota & apposita

appoſita cit. Tradunt ſi prægnans mulier radicem tranſgrediatur, abortum fieri. Partum appenſa accelerat. Bibitur & in vino cõtra letalia, præſertim leporem marinũ. Illita contra ſerpentium ictus remedio eſt. Immiſtà vino ebrietatem facit. Regium morbum ſiſtit tribus drachmis pota cum paſſo, aut diluta mulſa. Sed oportet eũ qui bibit cubiculo calido reclinare, multis veſtibus cõtectum, quò ſudet. Eiectus verò ſudor felleus colore inuenitur. Succus eius ad purgandum caput, naribus inſtillatur. Sed & etiam ad deiiciẽda excrementa in lana ſubiicitur. Vmbilico, imo ventri & coxæ illitus ſuccus aluum mollit, verùm abortum efficit. Suffuſis & hebetibus oculis inunctus cum melle ſuccus prodeſt. Medicamentis abortum inferentibus admiſcetur. Sedẽ procidentem cum aceto inunctus ſuccus compeſcit. Exprimitur tuſa radice ſuccus, & ad mellis craßitudinem decoquitur. Radix cutem extergit. Exanthemata reprimit. Vulneribus per ſe ex aceto aut melle medetur. Illita lienem minuit. Vitia cutis in facie à ſole & alopecias emendat. Decocto eius luxata, podagra, & capitis vlcuſcula, pernionéſque vtiliter fouentur. Ipſaq; in vetere oleo feruefacta, ad cicatricem perducit quæ oleo illo inuncta fuerint. Cauata radix oleo expletur, & cineri feruenti imponitur, adiecto interdum thyrrhenicæ ceræ modico, vt ſtrigmenti craßitudinem contrahat vnguẽtum, cum primis vtile pernionibus. Radix Scillæ

læ modo concisa reponitur. Narrant ad amatoriam assumi contusam, & in pastillos conformatam.

EX GALENO.

Cyclaminus varias vires obtinet, nã et extergit, & incidit, & ora venarũ aperit, et attrahit, & discutit. Clarũ verò id est ex particularib. operibus. Nã succus eius hæmorrhoidas reserat, violenterq; ad secessum prouocat in floccis appositus. Sic etiam medicamentis tubercula, strumas, aliasq; duritiees discutiẽtibus commiscetur, ac suffusis cũ melle illitus cõpetit: ad hæc quoque per nares expurgat. Adeò est vehemens eius facultas, vt abdomine illito ventrẽ subducat, & fœtum interimat. Nã & alioqui validũ interimendo conceptui medicamen est, in pesso addita. Tota verò radix succo imbecilior est, quãquam & ipsa vehemens sit. Nã & menses siue epota, siue apposita euocat, & regio morbo prodest. nõ modo ipsum viscus expurgans, sed etiã quæ in toto corpore bilis fuerit, eam per sudorem excernens. Proinde à potione omnibus modis sudoris adiuuanda prouocatio est. Modus eius bibendi est drachmarum trium, siue cum melicrato, siue cum passo. Cutem extergit cùm in aliis, tum quòd alopecias, ephelidas, omniaq; exanthemata curet. Lienẽ quoque induratum iuuat illita, tum recẽs, tum arida. Sũt qui radicem siccam asthmaticis exhibeãt.

EX PLINIO.

Cyclamini radix cõtra serpentes omnes bibitur.

In

In omnibus serenda domibus, si verum est, vbi sata sit, nihil nocere mala medicamenta: amuletum vocant: narrantq; ea ebrietatem repræsentari, addita in vinum radice. Et *siccata* Scillæ *modo cõcisa reponitur, decoquiturq; eadem ad crassitudinem mellis. Suum tamen venenum inest ei, tradúntque si prægnans radicem eam transgrediatur, abortũ fieri.* Radix *denique tribus drachmis bibitur in loco calido, & perfrictionibus tuto: sudores enim felleos mouet.*

DE CYPERO. CAP. CLXXII.

Cyperus nobis Souchet, fortè à radice quam Galli Souche vocant, cuius vis & vsus est præcipuus.

NOMINA.

Κύπειρος ἢ κύπειρος *Græcis, Cyperus & Cypirus* Latinis *dicitur. Quũ enim Græci quãdoq; diphthongo, vt* Theophrastus, *quandoque vocali breui, quemadmodum* Dioscorides, Galenus *et alij quidam, penultimam scribant, fit vt aliqui, e, alij verò i retineant. Poetæ qui e ex diphthongo retinuerũt, meritò penultimam in Cypero producũt.* Officinæ Latinum *nomen retinuerunt.* Germanis Vuilder Galgan (Gallicè Souchet) *vocatur.*

FORMA.

Cyperus porri folia habet, longiora tamen, graciliora & solidiora. Caulẽ cubitalem, & nonnunquã altiorem, angulosum, schœno similem, in cuius cacumine

cumine minutorum foliorum ac seminis productio est. Radices illi subsunt, quarum vsus est, oblongæ, oliuarum modo sibi inuicem commissæ, aut rotundæ, nigræ, suauiter olentes, & amaræ: vel, vt Theophrastus delineauit, inæquales, partim crassæ, carnosæq;, partim graciles atq; surculosæ. Ex qua descriptione omnib. esse perspicuum arbitramur, stirpem cuius nūc picturam damus esse Cyperum. Siquidē folia fert porracea, longiora, exilioraq́;: caulem altitudine cubiti, aut altiorem, angulosum, in cuius cacumine minuta folia prodeunt, inter quæ semen residet. Radices huic sunt oblōgæ, oliuarum modo inter se connexæ ac inuicem implexæ, aut rotundæ, nigræ, iucundè spirantes, gustu amaræ. Præterea magna īæqualitate notantur, quòd pars quædam crassa carnosáque, quædam gracilis atque lignosa sit. Nemo enim non videt radicis tenuitatem surculosam protinus in oliuaria tubercula verticillari. Nascitur quoque è latere huius radicula, quod Theophrastus etiam notauit, vnde cauliculus erūpit alius, vt pictura affabre monstrat.

LOCVS.

Nascitur in locis cultis & palustribus. In Germania certè non nisi cultus in hortis prouenit.

TEMPVS.

Minuta folia in cacumine cum semine Iunio & Iulio mense producit.

TEMPERAMENTVM.

Cyperi

Cyperi radices maximè vsui sunt, excalfacientes pariter & exiccantes citra mordacitatem.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radici Cyperi calefaciendi vis inest, vrinamq; mouendi. Calculosis & aqua inter cutem correptis pota succurrit. Aduersus scorpionum ictus remedio est. Refrigerationibus vuluæ & præclusionibus fotu auxiliatur. Pellit menses. Arida trita oris vlceribus, etiam si depascant, prodest. Malagmatis calefacientibus miscetur, & vnguentorum spissamentis accommodatur.

EX GALENO.

Cyperi radices maximè vsui sunt, excalfacientes pariter & exiccantes citra mordacitatem. Itaque vlceribus quæ præ nimia humiditate cicatricem difficulter admittunt, mirificè prosunt: habet enim quiddam etiam adstringens, quapropter vlceribus item oris conueniunt. Quin & incidendi vim quampiam illis inesse testificandum, qua & calculo vexatis congruunt, & vrinam mensesq; mouent.

EX PLINIO.

Cypero vis in medicina psilothri. Illinitur pterygiis, vlceribúsque genitalium, & quæ in humore sunt omnibus, sicut oris vlceribus. Radix aduersus serpentium ictus & scorpionum præsertim remedio est. Vuluas aperit pota. Largiori tanta vis, expellit eas. Vrinam ciet & calculos: ob id vtilissima hydropicis. Illinitur & vlceribus quæ serpunt, sed

his præcipuè quæ ī stomacho sunt, ex vino vel aceto illita. Iunci radix in tribus heminis aquæ decocta ad tertias tussi medetur. Semen tostum & in aqua potū, sistit aluum & fœminarum mensē, capitiq; dolores facit.

DE LATHYRI. CAP. CLXXIII.

Lathyris nobis à purgandi violentia Espurge dicitur.

NOMINA.

Catapu-tia minor quare di-cta.

Λαθυρὶς Græcis, *Lathyris Latinis, officinis Cataputia minor, quod in pilulis quibusdā, seu potius catapotiis, semē ferat: aut, quod verisimilius est, quia granis eius ad aluum subducēdam pro catapotiis vtantur.* Germani Springkraut, Springkorner oder Treibkorner (*Gallicè* Espurge) *appellant, quòd semen scilicet nisi in tempore auferatur, sua sponte ex loculamentis saliendo excidat.*

FORMA.

Caulem profert cubitalem, vacuum, digiti crassitudine: in eius cacumine sunt alæ. Folia in caule oblonga, amygdalinis similia, latiora tamen & læuiora. Quæ vero in summis sunt ramulis, minora, Aristolochiæ aut oblongæ Hederæ *figura. Fructum fert in summis ramis tribus loculamentis distinctum, rotundum ceu Capparin, in quo terna sunt semina putaminibus inuicem discreta, rotunda, maiora, eruis quæ quum corticibus exuuntur, candida sunt, & gustu dulcia. Radix*

Cataputia minor

dix illi tenuis & inutilis. Totus *autẽ frutex lacteo liquore,* Tithymali *modo, plenus est.* Hãc *certè descriptionẽ, si singula cõparare velis, ita* Cataputiæ *minori quadrare inuenies, vt nulla prorsus sit nota quam nõ pictura referat. Nã hæc caulem cubitali emittit longitudine, & digitali craßitudine.* Gignũ*tur in fastigio alæ, & folia in caule oblonga, amygdalæ proxima, latiora & læuiora. Quæ autem in summis emicant ramulis, minora iis quæ caulẽ ambiunt conspiciuntur,* Aristolochiæ *aut lõgioris* Hederæ *figura. In cacuminibus fructum gerit triplici cellula conceptaculóve distinctũ, ceu* Capparin *rotũdum, in cuius ventriculis grana tria intercursantibus membranis diuisa continentur, eruis maiora, rotunda, quæ corticibus exuta alba spectantur, gustatu dulcia.*

LOCVS.

Nascitur locis cultis & sabulosis.

TEMPVS.

Carpitur autumno dum fructu prægnans est, semenq; eximitur dum tunicula quibus includitur, inaruerunt.

TEMPERAMENTVM.

Calidam in tertio, & in primo ordine humidam statuunt.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Purgant aluum grana eius sex vel septem sumpta in catapotio, aut comesta, aut cum caricis aut palmulis deuorata, frigida superpota aqua. Ducũt

autem pituitam & bilem, & aquas. Succus Tithymali modo exceptus, eundem effectum præstat. Fo*lia cum gallinaceo aut oleribus decoquuntur ad eosdem effectus.*

EX GALENO.

Sunt qui Lathyrin dicant Tithymali esse speciem, tum quòd similiter illis succum habeat, tum quòd eodem modo purget, vniuersaq; illis facultate similis sit, nisi quòd semẽ gustantibus videatur dulce: quod sanè etiã maximè purgatoriã vim obtinet.

EX PLINIO.

Grana vicena in aqua pura aut mulsa pota, hydropicos sanant. Trahunt & bilem. Qui vehementius purgari volunt, cum folliculis ipsis sumunt ea, nam stomachum lædunt: itaque inuentum est, vt cũ pisce, aut iure gallinacei sumerentur.

DE LEVCOIO DIOSCORIDIS. CAP. CLXXIIII.

Leucoia nobis à caryophylli in floris figura, & acrimonia Gyroflée dicũtur, & vnũ genus luteũ officinis cum Mauris Keiri.

NOMINA.

Viola alba. *Cheiri.*

Λευκόιον *Græcis, Viola alba, vel Viola simpliciter Latinis, officinis Mauritana voce Cheiri vel Keirim appellatur, Germanis Veiel (Gallicè* Gyroflée,) *Non autem temere adiectum est Dioscoridis: hac enim voce à leucoio Theophrasti, de quo suo loco dicemus, segregare voluimus.*

GE-

GENERA.

Etsi Leucoij nomine Viola significetur cādida, tamen & pro lutea, & cærulea, & purpurea solet vsurpari. Quatuor itaq; Violæ huius sunt genera, quæ sola florum diuersitate inter se differunt. Alia enim candida, alia lutea, alia purpurea. Non est tamen quòd per purpureā hîc intelligas eā quæ Græcis ἴον, & Latinis propriè Viola dicitur: nam eius alia ab ea de qua hîc agimus familia est, huícque tum qualitate tū facultate, adde etiā forma, cōtraria. Ea enim quæ ἴον Græcis vocatur, humilis est, ob id à nōnullis Sessilis dicta, & latiore folio. Contrà nostra illa, vt mox dicemus, cubitali est altitudine, & minimè sessilis. Idem de candida dictū putes, nā ea quoque duplex est: vna de qua hîc fit sermo, alia sessilis, de qua in præsentia nihil dicemus. Nos tria dūtaxat genera picta damus: cæruleas enim videre nō licuit. Quare suppositititiū hoc verbū in Dioscoride puto, maximè cum Plin. lib. xxi. vbi de satiuis Violis loquitur, purpurea scilicet lutea & alba, nullam de cærulea mentionem fecerit.

Viola purpurea duplex.

Viola candida duplex.

FORMA.

Cubitali altitudine prosiliunt, ramosæ, caule Brassicæ exiliore, folio longo, molli, canescente, flore quadrifolio, Violæ syluestris odorem referente, non vnius coloris, nam alij candidi, alij lutei, alij purpurei. Semen foliaceum tenuibus quidem, sed quincuncialibus siliquis continetur.

LOCVS.

Vbique ferè in hortis & cultis reperiuntur. Nõ enim naſcuntur magna ex parte niſi ſatæ fuerint.

TEMPVS.

Primo vere & Maio potißimum menſe, inter flores emicat Leucoion. Hoc itaque tempore flores carpendi. Semen inter æſtatis initia profert.

TEMPERAMENTVM.

Leucoion abſtergentem facultatem poßidet, & tenuium eſt partium, Galeno autore, proinde vt calidum ſit neceſſe eſt.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Lutea in medicina præcipui vſus eſt. Huius flores aridi efferuefacti in deſeßionibus, contra vuluæ inflammationes valent, & menſtrua educunt. Cerato excepti rimas ſedis ſanant: cum melle oris vlcera. Semen eius duûm drachmarum pondere ex vino potum, aut cum melle appoſitum, menſes, ſecũdas & fœtus educit. Radices cum aceto illitæ, reprimunt lienem, & podagricos iuuant.

EX GALENO.

Leucoii frutex vniuerſus extergentem facultatem obtinet, ac tenuiũ partium eſt, plus tamen flores, & inter hos qui ſunt ſicciores magis etiã quàm virides, adeò vt & oculorum craſſas cicatrices extenuent. Tum menſes quoque decoctum eorum mouet, & ſecundas, fœtumq; emortuum elicit, & ſi bibatur, abortum facit. Eſt ergo id medicamentum

vt

vt si quod aliud amarũ. Quòd si quis viriũ eius vehemẽtiã multa aqua admista mitiget, aut certè id genus aliquo, habebit & ad phlegmonas bonũ medicamentum. Sic decoctum eius si non merũ fuerit, vteri phlegmonas identidem perfusum sanat, potissimum quæ diutino tempore ad scirri modũ indurvere. Sic cum cerato vlcera ægrè ad cicatricẽ peruenientia curat. Sunt verò etiã qui cum melle ad oris vlcera adhibeant. Semen quum eiusdem sit facultatis, aptißimũ est duarum drachmarum mensura potum, tum mensibus ciẽdis cũ melle appositum conuenire creditur, fœtumq; viuẽtem interficere ac mortuum eijcere. Radices similis quoque facultatis, nisi quatenus craßioris sunt essentiæ, & magis terrenæ, cum aceto lienes induratos sanant. Nõnulli verò & phlegmonas induratas iis curant.

EX PLINIO.

Extenuant, menstrua & vrinam ciunt. Minor vis est recentibus, ideoq; aridis post annum vtendũ. Lutea dimidio cyatho in aquæ tribus, menses trahit. Radices eius cum aceto illitæ sedant lienem. Item podagram, oculorum inflammationes, cum myrrha & croco. Folia cum melle purgant capitis vlcera, cum cera rimas sedis, & quæ in humidis sunt. Ex aceto verò collectiones sanant.

DE LAPATHO. CAP. clxxv.

Oxylapaton à lapato, vulgus Lapatiẽce & Parelle. Secundũ genus Lapatum, rotun-

dum vulgò dictum videtur, aut ei affine rhabarbarum cartusianorum. Tertium genus est oxalis, Turonice nobis dicta. Quartum oxalis vulgaris, nomen Parisiis oxaile retinens.

NOMINA.

Λάπαθον Græci, *Rumicem Latini, barbari Lapatium vocant. Lapathum autem ab effectu nomen accepit, quòd scilicet exinaniat: etenim* λαπάζειν *vacuare vel exinanire Græcis est: omnium siquidem generum foliis decoctis aluus mollitur.*

Lapathũ vnde dictum. λαπάζειν.

GENERA.

Primum. *Huius quatuor genera facit* Dioscorides. *Primũ oxylapathon Græcis & Latinis dicitur. Officinæ* *Lapatiũ acutum.* *Lapatium acutũ, Germ.* Mengeluurtz Grindtuurtz, Streyffuurtz, Zitteruurtz, Vuildampffer (Gallicè De la parelle, ou de Lapaciẽce) *nominant. Oxylapathum, quamuis anceps in acidũ saporem vel acutam figuram videatur significatio, tamen nomẽ hoc à foliis quæ in mucronem desinũt accepisse videtur.* *Secundũ.* *Secundum genus hortense priori dißimile, non quidem in vniuersum, sed duntaxat in foliis, quæ Serapione teste, multò sunt latiora.* Hoc *genus haudubiè est* Rhabarbarum *monachorum, quod paßim hodie in hortis plantatur: Oxylapatho enim per omnia ferè simile est, folia tamen latiora obtinet, & ob cultum paulò tenerius est. Cùm autem primùm erumpunt folia, purpurea ferè sunt, dein quotidie viridiora fiunt, vt pictura*

ipsa

ipsa monstrat. Tertium sylvestre, paruum, plantagini simile, molle & humile est, quod vulgato nomine bonus Hěrichus, *Germanicè* guter Heinrich *dicitur, id quod ex forma primùm colligitur: folia enim eius oxalidi, nisi quòd ampliora sunt, atque adeo ad plantaginis nonnihil accedunt folia, similia sunt. Flores autem eius & semen sic* Oxylapathum *referunt, vt vix ab inuicem discerni queant. Dein vires etiam conueniunt: vulneraria enim herba est* Bonus Henrichus, *ac mirificè ad sordida purganda, ac glutinanda vlcera confert, sic vt appensa etiam, ac trita vulneribus imposita, vermes qui in iis nati sunt excidere faciat. Quartum genus Græci* ὀξαλίδα, *Latini* Oxalidem, *officinæ* Acetosam, *Germani* Saur Ampffer *nominant.* Oxalis *autem ideo dicta est, quòd in gustu acorem planè resipiat, vnde etiam vulgus* Acetosam *vocauit. Hanc propriè* Romani *appellarunt* Rumicem, *forsitan quòd ab ea succus non aliter atque mamma, quam* Rumen *veteres dixerunt, sitientibus exugi soleat.* Galenus *tria tantum genera* Lapathi *facit,* Oxalidě, Oxylapathon *&* Hippolapathon, *quòd sic Græci quasi grande* Lapathum *dicunt, magnis amplísque rebus hippo præponere soliti, ab equo excellẽtis amplitudinis animali magnitudinem mutuantes.*

Tertium. Quartum Acetosa. Rumex vnde dicta. Hippo.

FORMA.

Oxylapathum foliis duris & in cacumine acutis, semine herbaceo acuminato ex minutißimis peidi-

Oxylapathi.

pediculis dependente, radice longa & lutea vel potius crocea. Secūdū genus Oxylapatho perquàm simile est, foliis tamen latioribus ac tenerioribus constat, caule bicubitali interdum, striato, floribus exiguis, luteis, semine vt Oxylapathō triangulari, radice longa & lutea seu crocea. Tertium genus, quod vulgus hodie Bonum Henrichum vocat, folium Oxalidi, latius tamen, aut Aro, vel vt Dioscorides inquit, plantagini've simile obtinet. Aliqua enim Ari, aliqua autem plantaginis folia referunt. Caulem prioribus duobus humiliorem, in quo flores & semina racematim multa dependent. Radicem verò longam & subflauam. Oxalis autem folia syluestri & paruo humili've Rumici similia habet. Caulis eius non adeò grandis est, sesquicubitum altus. Semen acuminatum, rubrum, quod foliaceo vestitur inuolucro, sapore acri, quod in caule & adnascentibus coliculis nascitur.

Oxalidis.

LOCVS.

Oxylapathon in palustrib. & circa fossas potissimum nascitur. Secundum genus hodie in multorum hortis cōsitum prouenit. Tertium paßim in areis, sepibus & circa itinera crescit. Oxalis in omnibus pratis copiosißimè prouenit.

TEMPVS.

Aestate antequam prata demetantur omnium copia haberi potest.

TEMPERAMENTVM.

Recentiores Acetosam statuunt esse frigidam & siccam in secundo. Atqui quale huius & reliquarum Rumicum sit temperamentum, ex facultatib. earundem, quas mox dicemus, facilè deprehendent studiosi. Secundi generis Rumex in foliis manifestißimam aciditatem ostendit, vt hinc etiam coniicere liceat esse Rumicem, vtcunque monachi & cum iis multi quoque medici, Rhabarbarum esse contendant.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Omnium Rumicum olus decoctum aluum mollit. Crudum illitum cum rosaceo aut croco meliceꝛides discutit. Semē syluestris & Oxylapathi et Oxalidis cum aqua aut vino vtiliter contra dysenterias, cœliacos affectus, stomachi fastidia, scorpionumq́; ictus bibitur. Si quis etiā in potu præsumat, nihil ictus patietur. Radices ipsarū ex aceto et crudæ illitæ, lepras, impetigines, scabrosósq́; vngues sanant. Sed antea locus aceto & nitro in sole perfricandus est. Pruritus decoctū earum sedat, si eo foueantur. Coctæ in vino si cum iure colluantur, aurium dentiumq́; dolorem mulcent. Strumas parotidasq́; discutiunt si cum vino decoctæ illinantur. Lienes autem cum aceto. Aliqui vtuntur radicibus cōtra strumas, vinculo collo eas appendentes. Tritæ & appositæ fœminarum fluxiones sistunt. Decoctæ cum vino & potæ regio morbo correptos emēdant. Calculos vesicæ comminuunt. Menses cient.

Scorpionum

Scorpionum ictibus auxiliantur. Hippolapathon *easdẽ ante dictis* Rumicũ *generibus vires obtinet.*

EX GALENO.

Lapathum moderatè digerentem facultatem habet, oxylapathum verò mistam: nam simul cum eo quòd digerit, nonnihil quoque reprimendi facultate participat. Semen eorum manifestam quandam adstrictionem obtinet, adeò vt & dysenterias, & alui profluuia sanet, potißimum autem oxylapathi. Hippolapathon *easdem dictis facultates obtinet, sed imbecilliores.*

EX PLINIO.

Syluestria Lapatha *scorpionum ictibus medentur, & ferire prohibent habentes.* Radix *aceto decocta si coletur, succus dentibus auxiliatur: si verò bibatur, morbo regio. Semen stomachi inextricabilia vitia sanat.* Hippolapathi *radices priuatim vngues scabrosos detrahunt. Dysentericos semen duabus drachmis in vino potum, liberat.* Oxylapathi *semen lotum in aqua cœlesti, sanguinem reiicientibus, adiecta acacia lẽtis magnitudine, prodest. Præstantißimos pastillos faciũt ex foliis & radice, addito nitro & iure exiguo. In vsu aceto diluunt. Sed satiuum in epiphoris oculorum illinunt frontibus.* Radice *meliceris & lepras curant. In vino verò decocta, strumas & parotidas & calculos. Poto vino & lienes, cœliacos æquè & dysentericos & tenasmos.* Ad *eadẽq; omnia efficacius ius* Lapathi.

&

& ructus facit, & vrinam ciet, & oculorum caliginem discutit. Item pruritũ corporis, in solia balnearum additum, aut prius ipsum illitum sine oleo. Firmat & commanducata dentes. Eadem decocta cum vino, sistit aluum. Folia soluunt adiecto sale.

APPENDIX.

Alterius generis Rumicis, qui Rhabarbarũ monachorum vocatur, radix purgandi etiam vim obtinet, si in puluerem redacta drachmæ pondere sumatur. Neque id mirum admodum, cùm etiã Dio*scorides ipse omnium Rumicum olus decoctum aluum mollire, atque decoctas eorundem radices cũ vino, regio morbo correptos emendare, ob bilis nimirum per inferna eductionem, testetur.* *Rhabarbari monachorũ facultas.*

DE LIMONIO. CAP. clxxvi.

Limonium nobis frequens officinis nomen non habet.

NOMINA.

Λειμώνιον *Græcis*, *Limonion, Beta syluestris & Tintinabulum terræ Latinis, vulgo* Pyro*la, Germanis* Vuintergrun, Holtzmangoldt, Vualdtmangoldt, oder Vualdtkol (*Gallis* Limoine, ou Bette de pre, ou bette sauuage,) *appellatur.* Beta *autem syluestris hæc herba dicta est, quòd in syluis & locis muscosis, hortensi* Betæ *primum erumpenti haud dißimilis, proueniat.* Tinti*nabulum, à floribus eius tintinabulo similibus.* Py*rola, quòd eius folia arboris pyri folio similia sint.* *Beta syluestris vnde dicta.* *Tintinabulum terræ.* *Pyrola.*

FOR-

FORMA.

Folia Betæ similia habet, tenuiora tamen & minora, decem, aut plura. Caulem tenuem, rectum, lilio æqualem, semine rubro, gustuq; adstringente plenum. Ex qua siquidem descriptione abunde liquet, herbam quam vulgus Pyrolam vocat esse Limonium. Foliis enim Betæ similis est, verùm tenuioribus & minoribus (legendum enim in Dioscoride μικρότερα & non μακρότερα, Plinio lib. vigesimo, capite octauo, teste) decē, interim pluribus. Caule tenui, recto, lilio simili, pleno seminis rubri, quod gustu adstringit. Quibus accedit quòd germanicè Vualdtmangolt, *id est, Beta syluestris nominatur. Neque vires discrepant: adstringit enim, vulnerariaq; herba est Pyrola, haud secus atque Limonium. Flores denique tintinabulo similes sunt, vt citra vllum discrimen Pyrolam Dioscoridis esse Limonium asseuerare liceat.*

LOCVS.

In vmbrosis & syluestribus prouenit locis.

TEMPVS.

Iunio mense floret.

TEMPERAMENTVM.

Folia & semen gustu vehementer adstringunt, ita in tertio ordine siccitatis illud rectè recentiores collocent.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Semen tritum in vino potum acetabuli mensura, dysenteri-

dysentericis ac cœliacis auxiliatur. Rubrum fœminarum profluuium sistit.

EX GALENO.

Limonii semen vtpote austerum, cœliacis, dysentericis & sanguinẽ spuentibus cum vino exhibent. Iuuat & profluuium muliebre. Satis autem est acetabuli mensura.

EX PLINIO.

Huius folia ambustis vtilia, guttantia adstringunt. Semẽ acetabuli mensura dysentericis prodest. Aquæ è radice coctæ maculas vestium eluere dicuntur, itémque membranarum.

EX RECENTIORIBVS.

Pyrolæ decoctum interna & externa vulnera potum sanat. Item fistulis ac aliis malignis vlceribus medetur.

DE LAMIO. CAP. CLXXVII.

Lamiũ vrtica alba à flore vulgo dicitur.

NOMINA.

LAmium *Plinio lib. xxi. cap. xv. & lib. xxij. cap. xiiij. vocatur. Vulgo vrtica iners & mortua. Sunt qui albam Vrticam nominent, & Archangelicam. Officinis inusitatum, Germa.* Todtnessel, oder Taubnessel (*Gallicè* Ortie morte, ou ortie blanche) *dicitur. Iners & mortua cognominata, quòd foliis non mordentibus sit, & mitißima.*

Archangelica.

Vrtica mortua quare dicta.

GENERA.

Vrtica

Vrticæ mortuæ tria inueniuntur genera. Vnum albis, quod propriè Lamium dicitur: alterum luteis, & tertiũ purpureis floribus constat. Nos, *quia solis floribus differunt, nec in eorum foliis aliquod discrimen apparet, vna icone omnia tria complexi sumus genera.* FORMA.

Foliis constat Vrticæ *pungentis, minoribus, fimbriatis, candidioribus, lanugine nequaquam mordaci, caule quadrangulo, flore albo, luteo, aut purpureo, radice ex interuallis cincinnis capillata.* Graui *odore tota fragrat.* Innoxia *est & morsu caret.* Semen *in caulibus per interualla copiosum & nigrũ profert.* LOCVS.

Paßim circa semitas & sepes nascuntur.

TEMPVS.

V*ere primo,* Maio *potißimum mense, floribus abundant, & tota ferè æstate.*

TEMPERAMENTVM.

C*alidum & siccum est* Lamium, *veluti etiam alia* Vrticæ *genera, id quod ex gustu, eiusq; facultatibus deprehenditur.*

VIRES. EX PLINIO.

M*edetur cum mica salis contusis incußisq;, inustis et strumis, tumoribus, podagris, vulneribus.* A*lbum habet in medio folio, quod ignibus sacris medetur.* Q*uidam è nostris tempore discreuere genera.* Autumnalis Vrticæ *radice alligata in tertianis, ita vt ægri nuncupentur cùm eruitur ea radix, &*

dicatur

dicatur quæ, & cui, & quorum filio eximatur, liberari morbo tradiderunt. Hoc idem contra quartanas pollere. Iidem radice vrticæ addito sale, infixa corpori extrahi. Foliis cũ axungia strumas discuti, vel si suppurauerint, erodi compleriq́.

EX RECENTIORIBVS.

Recentiores hac inerti Vrtica vtuntur sistendo ruentis è naribus sanguinis impetu, imæ ceruici vel scapulis alligando, inde sperant in aduersum trahi cruoris manantis impetum. Vlceribus denique, putredinibus & fistulis mirificè conferre, ac mederi tradunt.

DE LINO. CAP. CLXXVIII.

NOMINA.

Λίνον Græcis, *Linum latinis & officinis, Germanis* Lein, oder Flachsz (Ga. Du Lin) *appellatur.*

FORMA.

Herba est tenui caule, foliis angustis, oblongis, et in summo acuminatis, floribus cœruleis, speciosis, quibus decidentibus folliculus enascitur in quo semina continentur fulua.

LOCVS.

Gaudet pingui solo & modicè humido. Agris autem noxiũ est, deteriores enim eos facit, id quod iis carminibus in Georgicis significauit Virgilius: *Linum agris noxium.*

Vrit enim lini campum seges, vrit auenæ,
Vrunt letheo perfusa papauera somno.

K TEM-

TEMPVS.

Vellitur æstate vbi maturitatem consecutum fuerit, quæ sane duobus argumentis intelligitur, intumescente semine, vel flauescente colore.

TEMPERAMENTVM.

Est in primo ordine calidum, ac humiditatis & siccitatis quodammodo in medio situm.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Semen Lini eandem Fœnogræco facultatem obtinet. Omnem intus foriśq; inflammationem discutit & emollit, cum melle, oleo, exiguáque aqua decoctum, aut melle cocto exceptum. Vitia cutis in facie crudum, varósque cum nitro & sicu illitum. Cũ lixiuia autem parotidas, duritiésque discutit. Herpetas in vino decoctum, & fauos purgat. Vngues scabros cum pari modo Nasturtii & mellis eximit. Cum melle vice eclegmatis sumptũ, ea quæ in thorace sunt educit. Tußim lenit. Venerem stimulat si cum melle & pipere mixtum pro placenta largius sumatur. Huius decoctum intestinorum vteriq; erosionibus iniectum medetur, adq; excrementorum eductionem prodest. Ad vuluæ inflammationes in deseßionibus haud aliter quàm Fœnigræci perquam vtile est.

EX GALENO.

Lini semen esum flatuosum est, etiam si frigatur, adeò sanè excrementitia humiditate plenum est. Visceribus tamen quæ circa hypochondria sunt, vt si quid

si quid aliud, gratum existit. Quidam hoc tosto instar opsonii non secus ac factitio sale cũ garo vtuntur. In vsu est & melle consperfum. Inserunt nonnulli panibus quoque. Stomacho & concoctioni repugnat. Tenuiter corpus alit. Quod spectat ad deiectionem, nec laudandum, nec vituperandum, perexiguam tamen vim mouẽdæ vrinæ tenet, quæ in tosto efficacior est. Idem quoque aluum magis sistit. Rustici sæpenumero torrefacto adiecta portione mellis vtuntur.

EX PLINIO.

Lini semen cum aliis quidem in vsu est. Et per se mulierum cutis vitia emendat in facie. Oculorũ aciẽ succo adiuuat. Epiphoras cum thure & aqua, aut cum myrrha. Cum vino sedat parotidas. Cum melle, aut adipe, aut cera, stomachi solutiones inspersum polẽtæ modo. Anginas in aqua et oleo decoctum, & cum aniso illitum. Torretur vt aluum sistat. Cœliacis & dysentericis imponitur ex aceto. Ad iecinoris dolores estur cũ vua passa et ad phthisim vtilißimè. Semine fiunt & ecligmata. Musculorum, neruorum, articulorum, ceruicum duritias, cerebri mẽbranas mitigat farina seminis, nitro aut sale, aut cinere additis. Eadem cum fico item concoquit ac maturat. Cũ radice verò cucumeris syluestris extrahit quæcũq; corpori inhærent. Sic et fracta ossa. Serpere vlcus in vino decocta prohibet. Eruptiones pituitæ cũ melle emẽdat. Vngues scabros

cum pari modo Nasturtii, & testium vitia, & ramices cum resina & myrrha, & gangrænas ex aqua. Stomachi dolores cum Fœnogræco sextariis vtrisque decoctis in aqua mulsa. Intestinorū et thoracus perniciosa vitia, clystere in oleo & melle.

DE LICHENE. CAP. clxxix.

NOMINA.

Hepatica Lichen quare dicta.

Λειχὴν Græcis, Lichē latinis, officinis & herbariis Hepatica, Germ. Stein, oder Brunnenleberbraut dicitur. Lichena autem Græci & latini nominauerunt, quòd contra Lichenas omnibus remediis anteponatur: aut à re ipsa nomen de derunt, quoniam saxa quibus hæret linguæ modo lambat. Hepaticam verò recentiores vocarunt, quòd iecinorum fibris similis conspiciatur.

Hepatica quare.

FORMA.

Folio succi pleno, crasso & oblongo constat, roru lentis petris adhærente, sub quo cauliculi, pediculorum forma, capitula stellata habentes, exeunt.

LOCVS.

Nascitur in roscidis & grauiter olentibus saxis.

TEMPVS.

Iulio mense ea qua picta est forma decerpitur.

TEMPERAMENTVM.

Abstergentem ac modicè refrigerantem facultatem, vtranque verò resiccantem habet. Abstergentem quidem atque exiccantem à petra, refrigerantem autem ab aqueo humore.

VI.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Lichen illitus sanguinis eruptiones sistit, et inflãmationes compescit. Impetigines sanat. Inunctus cum melle regio morbo affectis prodest. Oris & linguæ defluxiones arcet.

EX GALENO.

Lichen qui in petris nascitur, est veluti muscus quidam, sed rectè ex plantarum genere censeri potest. Sic nominatus videtur, quòd lichenas seu impetigines curet. Extergentem & mediocriter frigidã facultatem obtinet. Porrò quòd ex talibus substantiis componitur, aduersum esse inflammationi nihil mirum est. An verò sanguinis eruptiones sistat, vt Dioscorides ait, id neutiquam dicere queo.

EX PLINIO.

Sanguinem sistit vulneribus instillatus, & collectiones illitus. Morbum quoque regium cũ melle sanat ore illito & lingua. Stigmata etiam delet.

DE LINOZOSTE. CAP. CLXXX.

Λινόζωσις, ἢ ἑρμοῦ βοτάνιον, ἢ πόα *Græcis, Mercurialis latinis & officinis dicitur.* *Germanis* Bingelkraut, Mercuriuskraut, oder Kuurtz, (*Gallis* Mercurialle) *Mercurialis dicta est, quòd à Mercurio inuenta sit.*

Mercurialis.

Mercurialis cur dicta.

GENERA.

Duo eius genera, mas & fœmina, quæ facilè ex eorundem descriptionibus discerni poterunt. Folia verò maribus nigriora, fœminis candidiora.

FORMA.

Mercurialis folia Ocimo similia habet, ad Helxines foliorum figuram accedentia, minora tamen. Ramulos geniculatos, alarum caua multa & densa habētes. Fœmina semen fert racemosum & multum. Mas verò iuxta folia exiguum rotundum, geminorum testiculorum modo connexum. Totus frutex dodrantalis, & nonnunquam maior.

LOCVS.

Nascitur in campestribus cultis, vinetisq́; aliquibus locis tam copiosa & efficax, vt sapore suo vina etiam inficiat, & bibentibus ingrata reddat.

TEMPVS.

Augusto mense semine prægnans est.

TEMPERAMENTVM.

Calidam & siccam in primo ordine esse asserũt.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vtraque aluum mouet olerum modo comesta. Cocta in aqua & epota aqua, bilem & aquosa ducit. Creduntur præterea fœminæ folia trita & pota, aut post purgationem pudendis apposita, vt fœminæ concipiantur efficere. Masculæ verò similiter adhibita, mares progenerare.

EX GALENO.

Mercuriali omnes duntaxat ad ventris purgationes vtuntur. Verumenimuerò si quis eius facere periculum volet in cataplasmate, sanè digerentis admodum facultatis esse experietur.

EX PLINIO.

Mirum est quod de vtroque eorum genere proditur: vt mares gignantur hunc facere, vt fœminæ illam. Hoc contingere *si à conceptu succus protinus bibatur in passo, edantúrve folia decocta ex oleo et sale, vel cruda ex aceto.* Quidam *decoquunt eã in nouo fictili cũ heliotropio, & duabus aut tribus spicis, donec decoquatur.* Decoctum *dari iubent & herbam ipsam in cibo altero die purgationis mulieribus per triduum, quarto die à balneo coire eas.* Hippocrates *miris laudibus in mulierum vsu prædicauit illas.* Eásque *ad hunc modum adhuc medicorum nemo nouit.* Ille *eas vuluæ cum melle, vel rosaceo, vel irino, vel lirino admouit.* Item *ad ciendos menses, secundásque.* Hoc *idem præstare potu fotúque dixit.* Instillauit *auribus surdis succum, inunxítque cum vino vetere.* Aluo *folia imposuit, epiphoris, stranguriæ & vesicæ.* Decoctum *eius dedit cũ myrrha & thure.* Aluo *quidem soluendæ, vel in febri, decoquitur quantum manus capiat, in duobus sextariis aquæ ad dimidias, bibitur sale & melle admixto: necnon cũ vngula suis, aut gallinaceo decoctum salubrius.* Purgationis *causa putauere aliqui vtranque dandam, siue cum malua decoctum.* Thoracem *purgant, bilem detrahunt, sed stomachum lædunt.*

DE LIBANOTIDE CORONARIA CAP. CLXXXI.

Rosmarinum coronariam tantùm pingit, quòd passim luxuriet.

NOMINA.

Rosmarinus. Λιβανωτὶς, Græcis, Rosmarinus latinis & officinis, Germanis Rosmarin, (Gallis Rosmarin) appellatur. Libanotis verò dicta est, quòd odorem thuris reddat. Libanotida autem non eam quæ simpliciter sic nominatur à Græcis intellige, sed eam quæ cum adiectione, coronaria Libanotis appellatur.

Libanotis cur dicta. Libanotis coronaria.

FORMA.

Rosmarinus qua nectentes coronas vtuntur, virgas habet tenues, circa quas sunt folia tenuia, crebra, oblonga & gracilia, intus candicãtia, exteriore autem parte viridia, grauiter odorata. Florem, quod Dioscorides omisit, in candido cœruleum, radicem nigram, multis fibris capillatam.

LOCVS.

Hodie paßim in hortis & fictilibus vasis plãtatur. In Narbonensi autem Gallia sua sponte prouenit tam copiosè, vt eius incolæ aliud lignum non vrant.

TEMPVS.

Carpitur Maio mense & deinde vsque ad Septembris medium. Florétque bis annuatim, vere & autumno.

TEMPERAMENTVM.

Calida & sicca est, id quod ex gustu & viribus coniicere quisque poterit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Cal-

Calfacit. Regium morbum sanat, si quis eam in aqua decoxerit, & ante exercitia bibendam dederit, dein post exercitia lauerit, & vino potauerit. Miscetur etiam acopis, & musto oleo.

EX GALENO.

Libanotidis, quæ ad coronas est vtilis, quã Romani Rosmarinum nuncupant, decoctum regio morbo laborantes potum adiuuat. Omnes enim Libanotides abstergentis & incidentis facultatis sunt participes.

APPENDIX.

Recentiores Rosmarinum suffitu tußim & destillationem sedare tradunt. Et quod in primis nobile, tutam præstare in pestilentia domum crematam, nidore improbam aeris diluentem perniciem. Adiiciunt & alias facultates, eas nempe: Rosmarinus corroborat cerebrum, sensus interiores, memoriã & cor. Succurrit tremori, resolutioniq; partiũ. Loquelam amissam reparat, & alia multa potest, quæ commemorare superuacaneum est.

DE LIGVSTRO. CAP. CLXXXII.

Ligustrum tronia officinis dicitur.

NOMINA.

Ligustrum Plinio aliisque latinis nominatur. Officinis inusitatum, Germanis Beinholtzlin, Mundtholtz, Rein oder Schuluueidem, (*Gallis* Du Troesne) *dicitur. Quo autem nomine* Græcis *appellatum sit, nondum certo nobis constat:*

Ligustrũ nõ est Cypros. stat: neque enim vt fere omnes hodie putant Cypros est, quæ Plinio lib. xij. teste, semen habet Coriandri, peregrináque existit arbor. At Ligustrum semen non Coriandro simile, quod rotundũ ac subflauum est, sed potius atrum, & altera parte latũ modicéque concauum in racemis profert. Nec arbor est peregrina, sed sponte in sepibus & senticetis vbique prouenit. Phillyrea videtur esse Ligustrum. Mea tamen sententia Phillyrea potius apud Dioscoridem erit, quòd hæc Cypro cõgener ac similis sit, easdémque quas Ligustrum facultates habeat. Iudicium tamen penes prudentem lectorem esse volumus.

FORMA.

Ligustrum arbor est parua, foliis Oleæ similibus, floribus paruulis, candidis & odoratis, racematim florentibus, fructibus initio virentibus, processu tẽporis nigris, vuarum more congestis.

LOCVS.

Nihil frequentius Ligustro in vepribus occurrit, nihilq; crebrius in dumetis inuenitur, ita vt hoc nomine contemptui habeatur. Quapropter huc respiciens Virgilius in Bucolico carmine, eius flores negligi à pastorib. ac inutiliter perire canit, dicẽs:

Alba ligustra cadunt, vacinia nigra leguntur.

TEMPVS.

Maio mense floret, autumno autem cum maturis baccis nigrescit.

TEMPERAMENTVM.

Etsi

Etsi forma nonnihil à Cypro distet Ligustrum, temperamento tamen eodem est præditum. Eius enim folia & surculi mixta qualitate constant: discutiens enim quiddam cum aquea substantia, modicè calida, & quiddã etiã adstrictoriũ ex terrena substantia frigida, & sine morsu siccãte, obtinent.

VIRES. EX PLINIO.

Succus eius neruis, articulis, algoribus, folia vbique veteri vlceri cum salis mica, & oris exulcerationibus prosunt. Acini contra phthiriasim, itẽ contra intertrigines, foliáve. Sanãt & Gallinaceorum pituitas acini.

APPENDIX.

Recẽtiores Ligustri succũ vlcera oris, ver etríque sanare tradunt. Idem etiam posse folia in vino decocta adiiciunt: vt hinc euidentißimũ sit, foliis Ligustri, haud secus atque Cypri aut Phillyreæ, adstrictoriam inesse vim, propter quã cõmanducata & decocta, oris potißimum vlceribus opitulantur.

DE LVNARIA MINORE.

CAP. clxxxiiii.

Lunaria minor inuentu hic rara, quanquam nomen herbariis prope omnibus in ore est frequens, tum eius, tum etiam maioris.

NOMINA.

Diu multumq; de huius herbæ nomenclatura fuimus solliciti, at vtcũq; multos ĩterrogauerimus,

rimus, tamen aliud nomen quàm idipsum quo nunc appellamus expiscari haud potuimus. Vocetur itaq; Lunaria minor donec certiorem appellationem habere contigerit. Germanicè Klein Monkraut, vt sit ad Latinam nomenclaturam allusio quædã, nuncupetur.

Lunaria minor.

FORMA.

Rotundo est caule, cui folia vtrinque septẽ annexa, cordis ferè humani formam habẽtia: in summitate caulis semen Betæ simile profert.

LOCVS.

Nascitur in montibus. Copiosissimè autem Tubingæ in pede mõtis Austriaci prouenit. Prope hãc nunquam non Ophris, de qua suo dicemus loco, inuenitur.

TEMPVS.

In fine Maij & Iunio mense inuenitur, dein statim euanescit.

TEMPERAMENTVM.

Terrestre quid præ se fert gustata, atque parum adstringit, vt hinc mediocriter frigidam & siccam esse verisimile sit.

VIRES.

Vis foliorum eius hauddubiè vulneribus efficax, glutinãdi nanque facultate prædita est. Chymicorum nugas, quibus eius herbæ vsus frequentissimus est, lubens prætereo. Constat autem experientia, ad supprimendos menses, & album muliebre profluuium, mirificè conferre hanc herbam.

DE

DE LEPIDIO. CAP. CLXXXIIII.

Lepidium iam in hortis frequens, tritum olet sinapi, & illius ac piperis est acrimonia.

NOMINA.

Λεπίδιον Græcis, Lepidium Latinis appellatur. Vulgus herbariorũ Piperitim nominãt. Quam denominationem sequentes Germani nostri Pfefferkraut, (*Gallorum vulgus* Passe rage) *vocant. Nomen verò hoc à pipere traxit, cuius acrimoniam herba hæc gustata refert. Diuersa est verò, vt obiter parum attentos moneam, ab ea planta quam Plinius Piperitim nuncupat, de qua suo loco dicemus copiosè. Sũt qui Lepidiũ alio nomine Raphanum nominent, quod non alia fit ratione, quàm quòd herba hæc quòd ad folia attinet, Raphano syluestri, quẽ Amoraciam alio nomine dicunt, admodum similis sit. Lepidium verò appellatum, quòd λεπίδας, hoc est, squamas & maculas in facie deleat & repurget.*

Piperitis

Raphanus cur dicatur Lepidium.

Lepidium vnde dictum.

FORMA.

Fruticosum est, in cubitalẽ altitudinem surgẽs, foliis laurinis, sed mollibus, & maioribus. Sic quidẽ Lepidion depingit Plinius & Paulus. Vnde sole clarius fit, herbam cuius picturã damus esse Lepidion: cubitalis enim & interdum bicubitalis est, caule solido & rotundo, foliis oblongis & laurinis, maioribus tamen & mollioribus, gustu piper referentibus & acribus, magnopereq́; linguam vellicãtibus, floribus

ribus candidis, exiguis admodum, semine paruo, radice oblonga. In summa, forma totius herbæ Raphano, vt diximus, syluestri similis est.

LOCVS.

In hortis potißimum prouenit, in quibus viuacitatem suam vsque ad multos annos prorogat.

TEMPVS.

Floret Iunio & Iulio mensibus, deinde semen profert.

TEMPERAMENTVM.

In ordine quarto calefacit, vt Nasturtium, exiccat autem ipso minus.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Salgamorum more, sale cum lacte conditur. Foliorum vis acris & exulceratrix est. Quapropter ischiadicis præsenti remedio illinitur, tritum cum radice Inulæ, & quarta vnius horæ parte impositum. Similiter & lienosis prodest. Lepras idē pellit. Radix collo adalligata, dentium dolorem leuare creditur.

EX GALENO.

Facultate Nasturtio simile est.

EX PLINIO.

In facie cutem emendat exulcerando, vt tamen cera & rosaceo facilè sanetur. Sic lepras & psoras tollit semper facilè, & cicatricum vlcera. Tradunt in dolore dētium adalligatum brachio qua doleat, compescere dolorem.

APPENDIX.

Lepidion

Lepidion crassos & glutinosos cibos & humores extenuare, & incidere valet: ideoq; culinaria est herba, & salsamentis idonea.

DE LEVCOIO. THEOPHRASTI. CAP. CLXXXV.

Leucoion Theophrasti à Massario in lib. ix. Plinii deprehēsum est, quod nobis circa natalē Christianum etiam summis frigorib. floret pasśim in sylvis, & nūc quoque in hortis quibusdam.

NOMINA.

Λευκόϊον *Theophrasti hoc loco describimus, quòd planè diuersum est à* Leucoio *Dioscoridis, quod suprà depinximus, id quod tamen plerique etiam docti viri non animaduerterunt. Latinis* Viola *alba dicitur. Germanicè* Vueiſz Hornungſzblumē, oder Mertzenblumē (*Gallicè* Violette ou Giroflée.) *Non autem ab re* Viola *alba dici cœpit: flos enim huius herbæ colorem album, &* Violarum *odorem refert.* *Viola alba.* *Viola alba cur dicta.*

FORMA.

Folia habet Porro similia, tenuiora tamē & molliora, ex radice bulbosa prodeuntia. Pediculū etiā profert dodrantalem, tenuem ac ferè iunceum, in quo candidus flos est, in medio croceus, Violarum *purpurearum odorem referens, quo decidente, capitula* Nucis *auellanæ quantitate erūpunt, in quibus semen* Sinapi *haud dissimile continetur. Quod si ad*

si ad hanc descriptionẽ adhibeas ea quæ de Viola alba Theophrastus libro sexto, & septimo de stirpium historia tradit, certè sole manifestius erit herbam hanc cuius picturam damus esse eam, quam λευκόϊον Theophrastus vocat. Nã hæc prima florum se ostendit. Emicat vbi cœlum clementius, statim, etiam non hyeme exacta: vbi verò immitius, postea. Celeriter quoque euanescit. Radicem denique bulbosam & florẽ odoratum obtinet. Quæ singula etiam de hac nostra herba verè dici possunt. Prima siquidem florum, hyeme etiam nondũ exacta, Februario nimirum mense, & die diuo Valentino sacro, vbi cælum clementius fuerit, apparet. In Aprili, vbi appropinquare iam cœperit Maius, euanescit. Flos item eius, Violarum purpurearum prorsus odorem refert. Radix etiam ad Bulbi similitudinem orbiculata existit, vt hoc nomine nemini dubium esse debeat, quin sit Viola alba Theophrasti.

Theophrasti alba viola.

Flos Februarij vocatus.

LOCVS.

Prouenit in vmbrosis syluis & locis, qualis est non procul à Tubinga paulò suprà & infra monasterium Bebenhusum vocatum, vbi copiosissimè nascitur. Plantatur nunc etiam passim in hortis.

TEMPVS.

In Februario statim hæc erumpit, vt diximus, herba, & inter initia Martij ad perfectionem venit. Semen in Aprili ostendit in capitulis, vt in altera pictura vides.

TEM-

TEMPERAMENTVM.

Folia ferè qualitatis omnis expertia: radix autem dulcis & glutinosa est, vt hoc nomine adstringat & exiccet, vt reliqui bulbi.

VIRES.

Digerentem leuiter, & cum hoc adstringentem facultatem, sicut reliquos bulbos, habere ex iis quæ commemorauimus satis constat. Tamē nunc nullus, quòd sciam, eius stirpis vsus est.

DE LITHOSPERMO.

CAP. CLXXXVI.

NOMINA.

Λιθόσπερμον Græcis, *Lithospermū Latinis, officinis & medicis hodie omnibus* Miliū *solis appellatur.* Germanis Meerhirsz, oder Steinsomen (Gallicè du Gremil.) *Nomē à lapidea seminis duritia accepit: neque enim Lithospermon aliud sonat Græcis, quàm lapideum semen. Quum itaque semina tanquam calculos ferat, candore & rotunditate margaritarum, duritia verò lapidea, commodissima voce Lithospermon dictum est. Milium verò solis recentioribus nominatū puto, quòd semen eius candore solis & lucis splendore fulgeat.*

Miliū solis.

Lithospermon vnde dictum.

FORMA.

Folia habet Oleæ similia, longiora tamē & latiora, & quæ in ima parte sunt, humi iacent. Ramulos verò rectos, tenues, crassitudine Iunci acuti, solidos, lignososq́;. In quorum cacumine bifidi diua-

ricatiq; exortus, cauliculorum speciem exhibēt longa habentes folia, inter quæ semen lapideum, rotundum, paruum, eruo æquale. Plinius graphiceè cādore & rotunditate margaritas referre dixit. Nostrū autem Lithospermon multo minus quàm Dioscorides & Plinius tradiderunt semen profert, quod soli diuersitati acceptum referendum erit. Radix etiam Lithospermi, quod adiiciendum esse arbitror, exteriore sui parte rubore perfunditur.

LOCVS.

Lithospermō asperis & sublimibus locis gaudet. Satum etiam in hortis prouenit.

TEMPVS.

Floret Iunio & Iulio mensibus, eóque tempore semen etiam profert.

TEMPERAMENTVM.

Semen Lithospermi, cuius maximè vsus est, calidum & siccum esse facilè ex eiusdem facultatibus coniicitur. Omnia siquidem vrinā cientia, Galeno libro v. de simpl. medicam. facult. cap. xij. teste, calida & sicca sunt.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Semen cum vino albo potum, calculos frāgit, & vrinam ducit.

EX PAVLO.

Semen cum vino albo potū, calculos conterit, & vrinas pellit.

EX PLINIO.

Lapillis

Lapillis eius drachmæ pōdere potis vino albo ca l culos frangi pelliq; constat, & stranguriā discuti.

DE LYSIMACHIA. CAP. CLXXXVII.

Lysimachia officinis nomen non habet.

NOMINA.

A υσιμάχιου Græcè, Lysimachia Latinè, vulgò Salicaria, Germanicè Vueiderich (Gall. Cornelle, ou soucy deaue ou Pellebosse) nominatur. Lysimachia verò ab eius inuentore Lysimacho appellata, aut quia vis tanta herbæ, vt iumentis discordantibus imposita iugo, asperitatem cohibeat. Quare à dissoluēda dissidētium pugna, non ineptè Lysimachia videbitur nominata. Salicaria verò quòd folia salicis, aut quòd inter salices nascatur, dicta est. Lysimachia vnde dicta. Salicaria.

GENERA.

Lysimachiæ duo esse genera ex Dioscoride & Plinio satis liquet. Pliniȳ enim purpureum florem habet, hinc nos illam purpuream appellauimus. Germanicè braun Vueiderich. Dioscoridis verò rufos, hoc est, aureos, vt ipsemet interpretatur, flores obtinet, ideoq; luteam nominauimus, Germanicè geel Vueiderich. Et hæc quidē altera magis adstringit, inq; vsu medico hoc nomine eidē præferenda.

FORMA.

Caules profert cubitales, aut etiam maiores, tenues, fruticosos, quorū à geniculis folia exeunt gra-

cilia, ſalici ſimilia, guſtū adſtringentia, flores rufos, aut ad auri colorem declinantes. Ex qua pictura nulli non notum ſit, plantas quas pictas damus eſſe Lyſimachias. Caules enim emittunt cubitales, & multo quoq; longiores, tenues & fruticoſos. Folia etiam habent ſalicis cum lentore quodam adſtringentia. Flores hæc rufos, illa autē purpureos habet, vt nō contemnendus autor eſt Plinius. His accedit locus natalis, & alia quæ referre non attinet.

LOCVS.

Naſcuntur paluſtribus locis, & prope aquas, potiſſimum vbi ſalices proueniunt.

TEMPVS.

Iunio & Iulio menſibus florent, ac ſubinde purpurea in ſiliquis oblongis ſemen producit, lutea verò decidentibus floribus, ſemen exiguum, Coriādro haud diſsimile profert, quod guſtum non ſecus atq; folia adſtringit.

TEMPERAMENTVM.

Superantem adſtrictoriam qualitatem, adeóque exiccatoriam vim obtinent.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Succus foliorum eius, cui adſtringendi facultas eſt, ad ſanguinis excreationes, & dyſenterias potus & infuſus confert. Siſtit & mulierū fluxum appoſitus. Contra erumpentē ē narib. ſanguinem herba ipſa vtiliter inſeritur. Vulneraria etiam eſt, & ſanguinē compeſcit. Incenſa acerrimū habet fumū, vt

ſerpentes

serpentes quidem abigat, & muscas enecet.

EX GALENO.

Vulnera glutinat, erumpentemq; ex narib. sanguinẽ emplastri modo illita sistit: quin & reliquas sanguinis eruptiones compescere tum ipsa, tum succus eius multò magis potest. Pota dysenterias, sanguinis reiectiones, ac muliebrem fluxum sanat.

EX PLINIO.

Vis eius tanta est, vt iumentis discordantibus iugo imposita, asperitatem cohibeat. Pota vel illita, vel naribus indita, sanguinis profluuium sistit. Vulneribus iis priuatim quæ calceamento facta sunt, contrita & arida infricata efficax est.

DE LAGOPO. CAP. CLXXXVIII.

Lagopus in tritico messibus frequens hic inuenitur.

NOMINA.

Λαγώπους *Græcis*, *Leporinus pes* Latinis, Trifoliũ *humile &* Trinitas *à tribus foliis herbariis dicitur. Officinis nostris ignota est herba. Germanis* Hasenfusz, oder Katzenklee, oder Katzle (*Gallicè* Pied de Lieure) *nominatur. Sic verò* Græci *atque* Latini *hanc herbam appellarũt, quòd* Leporino *pedi similem paniculam habeat.* Trinitas. Lagopus cur dicta.

FORMA.

A nullo, quòd sciam, Lagopus *describitur.* Herba *autẽ quã pro eo exhibemus, caules habet rotundos, hirsutos, folia* Loto *trifoliæ quæ in pratis gignitur*

similia, semen in paniculis muscosis lanuginosisq;, leporino pedi similibus admodũ adstringẽtis gustus.

LOCVS.

In segetibus, Plinio etiam authore, & in hortorum arcis, vt testatur Dioscorides, gignitur.

TEMPVS.

Iulio & Augusto mensibus potissimum apparet.

TEMPERAMENTVM.

Exiccandi facultatem obtinet, Galeno teste, Lagopus.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vim habet Lagopus herba sistendi aluum cum vino pota. Febriẽtibus autem cum aqua dãda. Alligatur eadem contra inguinum inflammationes.

EX GALENO.

Fluxus alui probè exiccat.

EX PLINIO.

Lagopus sistit aluum è vino pota, aut in febri ex aqua. Eadem inguini adalligatur in tumore.

APPENDIX.

Ex iis omnibus abũdè constat, herbam eã quam depictam damus esse Lagopum, siquidem & nomẽ & forma illi aptissimè respondent. Locus etiã conuenit: nascitur enim copiosissimè in segetibus. Nec temperamentum abhorret, quod illi est adstrictorium & exiccans. His omnib. accedunt vires, vulgò enim omnes hac planta in dysenteria, & alui profluuio vtuntur.

DE

DE LARICE. CAP. CLXXXIX.

Larix in alpibus delphinum frequens, folia eius in nostrate manna sunt plurima, quòd ex hac arbore ferè decutiatur.

NOMINA.

A *Λάριξ græcis, Larix & Larex latinis, officinis & vulgò Larga, Germanis* Lorchbaum (*Gallicè* Vn arbre retirant a vn Pin, ou Sapin) *appellatur*. Larix *seu* Larex.

FORMA.

Larix arbor est magna, Piceæ similis, crassior, læuiorique cortice, folio villoso pectinum modo, pingui & denso, mollique flexu, materia præstanti, rubente odore, acri. Hinc *erumpit nonnihil liquoris melleo,* Dioscoride *ac* Plinio *testibus, colore atque lento, nunquam durescentis. Est autem resina quam* Larignam, *aut certè* Laricinam *vel* Laricea*m vocant, qua hodie omnes ferè officinæ pro terebinthina, non sine errore vtuntur. Terebinthina enim cādida est, pellucida, & in modum coloris vitri cærulea & odorata.* Lignum *eius propemodum ignibus inuictum, neque flagrat, neque in carbones recidit, nec alio modo ignis vi consumitur, quàm saxum in fornace ad calcem coquendam adhibitum, quod quidem nec flammam recipit, nec carbonem remittit, sed longo spacio tardè comburitur. E ramis eius paniculārū modo nucamenta dependent, quod pictura affabrè ostendit.* Resina laricina hodie pro terebinthina vtūtur officinæ.

LOCVS.

Larix, vt autor est Vitruuius, circa ripam fluminis Padi, & litora maris Adriatici nascitur. Copiosissimè autem in Silesia prouenit, vnde illustrissimus Princeps GEORGIVS *Marchio Brandenburgensis, dominus meus clementissimus, plures arbores Onoltzbachium transferre curauit, à quo sanè hanc etiam cuius hîc damus picturam ad me Tubingam transmisit. In Silesia ex eius arboris ligno hypocausta construuntur, tantus illius ibidem prouentus est.*

GEORGIVS Marchio Brandenburgensis.

TEMPVS.

Larix nullo exhilaratur flore, sed turgens tantùm edit germina.

TEMPERAMENTVM.

Minimum in eius temperamento ignis & aeris, humoris autē terreni plurimum. Hinc cùm nō habeat spacia foraminum quà poßit ignis penetrare, fit vt eius vim, quēadmodum paulò antè diximus, reiiciat, nec patiatur ab eo citò lædi. Adstrictoriā itaque facultatem, haud secus atque piceæ, eius folia & cortices, vt statim dicemus, obtinent.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Cortex eius adstringit, ac intertriginibus tritus & illitus prodest, & vlceribus summam cutem occupantibus ambustisq́; cum lithargyro & manna thuris. Vlcera in teneris corporibus cerato myrtino exceptus ad cicatricem perducit. Tritus cum atramento

mento sutorio, serpentia cohibet. Fœtus & secundas suffitu eiicit. Potus aluum sistit, & vrinam mouet. Folia eius trita illitaq; inflammationes leniunt, & vulnera ab inflammatione vindicant. Trita verò & in aceto cocta, calida collutione dentium dolorem mulcent. Resina eius vt omnes aliæ, emollit, calefacit, discutit, expurgat. Tußientibus ac tabidis in ecligmate per se aut cũ melle conuenit. Thoracis vitia expurgat. Vrinam etiam cit, maturat, & aluum mollit. Pilos in palpebris glutinat. Cõtra lepras cum erugine, atramento sutorio, & nitro inungitur. Auribus saniem stillantibus cum melle & oleo, & in genitalium pruritu. Miscetur etiam emplastris, malagmatis & acopis. Lateris doloribus per se inuncta & imposita auxiliatur.

EX GALENO.

Cortex eius vincentem habet adstrictoriam facultatem vsqueadeò, vt & intertrigines bellißimè sanet, & ventrem potus sistat. Sed & ambustis cicatricem inducit. In foliis arboris, vt quæ multo sunt cortice humidiora, vis inest vulnerum glutinatoria. Resina eius desiccat & calefacit.

EX PLINIO.

Laricis folia trita & decocta in aceto, dẽtiũ dolori prosunt. Cinis corticum intertrigini & ambustis medetur. Potus aluum sistit. Vrinã mouet. Suffitu vuluas corrigit. Resina larigna tußi efficax habetur, polletq; contra viscerum vlcera.

DE MELISSOPHYLLO.

CAP. CXC.

Vulgari Melissophyllo affricant apiaria rustici, vt illuc apes alliciant, nec infœliciter.

NOMINA.

Melissa. Μελισσόφυλλον, ἢ μελίφυλλον Græcis, Apiastrũ siue Citrago latinis, officinis Melissa dicitur. Germanis Melissen, Melissenkraut, Honigblum (Gallicè de la Melisse.)

Melissophyllum vnde dictum. *Melissophyllum non alio nomine appellatum est, nisi quòd apes eius folio magnopere delectentur: neque enim* μελισσόφυλλον *aliud quàm apum folium significat. Meliphyllon verò, qua voce* Nicander *vsus est, mellis folium indicat. Sic itaque nominari cœpit, quod hinc apes mellis materiam colligant.*

Apiastrũ. *Pari ratione* Latini *Apiastrum hauddubiè dixerunt, quòd ea herba apes plurimũ lætẽtur, adeò vt si ea aluearia cõfricentur perungantúrve, detẽtũ in eis examen non fugiat.*

Citrago. *Citraginem autẽ ab odore Citri: nares enim si consulantur Citrium mâlũ olebit.*

GENERA.

Duo sunt ex vulgarium herbariorum sententia Melissophylli genera. Vnum verum, alterum adulterinum, quod Germani Vuantzenkraut *nominant, vt paulò pòst dicemus.*

FORMA.

Folia & cauliculi veri Melissophylli, Balloti seu Marru-

Marrubio nigro similia sunt, maiora tamen & tenuiora, nec ita hirsuta, citri mâli odore. Perperam hodie officinæ pro vera Melissa *vtũtur herba passim in hortis proueniente, quam* Germani, *vt diximus, quia cimices olere videtur,* Vuantzenkraut *nominãt. Fœdus itaque cùm huius herbæ odor sit, non est cur apes ea delectentur, neque ei florenti insident, sed eam potius fugiunt. Contrà illa quam pro vera pictam damus vnicè oblectantur, quòd illius tam gratus odor sit, vt in ædibus strata, eas gratißimo odore compleat.*

LOCVS.

Nascitur in syluis verum, adulterinum autem in hortis.

TEMPVS.

Carpitur æstate, Iunio potißimum mense, quo floribus prægnans est.

TEMPERAMENTVM.

Melissophyllon *ex secundo ordine calefacientiũ censetur, desiccat verò non æquè, sed ipsum quispiã in hoc primi ordinis esse posuerit.*

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Folia cum vino pota aut illita, contra scorpionũ phalangiorum, canumq; morsus prosunt. Decoctum *eorundem, si eo perfundantur, idem potest.* In in*seßionibus ad ducendos menses vtile est.* Dentes *eodem in dolore colluuntur.* Dysentericis *iniectum prodest.* Fungorum *strangulationibus, folia cum*

nitro

nitro pota succurrũt. Torminibus auxiliantur. Dãtur in eclegmate orthopnoicis. Illita cum sale strumas discutiunt. Vlcera purgant. Articularios dolores illita mitigant.

EX GALENO.

Melissophyllon Marrubio facultate simile est, sed plurimum ab eo vincitur: quamobrem nec vtitur illo quispiam. Superuacaneum siquidem foret præsente Marrubio, cuius tantus est vbique terrarũ prouẽtus, velle vti Melissophyllo. Cæterùm si cui fortè ad manum quandoque Marrubium non fuerit, illo ad quæcunque vti licebit, modò quãto ab hoc exuperetur cognitum habuerit.

EX PLINIO.

Melissophyllo siue Melittæna si perungantur aluearia, non fugient apes: nullo enim magis gaudent flore. Copia istius examina facilimè continentur. Idem præsentißimum est contra ictus earũ vesparumq; & araneorum, item scorpionum, remedium. Item contra vuluarũ strangulationes addito nitro. Contra tormina è vino. Folia eius strumis illinuntur, & sedis vitiis cum sale decocta. Succus fœminas purgat, & inflationes discutit, & vlcera sanat. Articularios morbos sedat, canisq; morsus. Prodest dysentericis veteribus, & cœliacis, orthopnoicis, lienibus, vlceribus thoracis. Caligines oculorum succo cum mellè inungi eximium habetur.

EX SIMEONE SETHI.

Ad

Ad ſtomachi ex frigiditate morſus, & à nigra bile triſtitias & timores qui ſine ratione ex illa ſiunt, confert. Hilaritatem efficit, & ad melancholicum ac pituitoſum humorem prodeſt. Fertur quòd induſtriam afferat, & quòd ante ſomnum ſumptũ, bona ſomnia faciat, cõtraria ratione cum Braßica, quæ mala inſomnia affert. Bubones lædit.

DE MARATHRO. CAP. CXCI.

NOMINA.

Μάραθρον Græcè. *Fœniculum* Latinè, *officinæ antiquum & Latinũ nomen retinuerunt*, *Germanicè* Fenchel (*Gallicè* du Fenouil) *dicitur. Marathrum Græcis dictum putant à marceſcendo, quòd ad condienda plurima cum inaruerit commendatißimum ſit. Fœniculum autem dici exiſtimant, quòd ſatum magno cum fœnore ſemen reddat.* *Marathrum cur appellatũ.* *Fœniculum.*

FORMA.

Fœniculum ferulacei generis eſt, hominisq; plerumq; proceritatem ſuperat, caule geniculato, fungoſa intus medulla, leui exterius cortice & herbaceo, folio Abrotoni, ſed longiore molliorią;, iucundo odore, vmbella rotunda, ampla, lutea, in orbem radiatim circinato, in qua ſemen nudum dependet, radice candida, longa & odorata.

LOCVS.

Paßim in hortis ſatum prouenit. Sua etiam ſpõte interdum ſeu Anethum naſcitur.

TEM-

TEMPVS.

Colligitur caule turgescẽte. Floret Iunio & Iulio mensibus.

TEMPERAMENTVM.

Fœniculum tam valẽter excalfacit, vt ex tertio ordine excalefacientium censeri poßit. Exiccat verò non æquè, sed ipsum quispiam in hoc primi esse ordinis posuerit. Proinde lac procreat, quod, si admodum desiccaret, non sanè efficeret.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Fœniculi herba comesta mammas lacte replet. Idem potest semen potũ, aut decoctũ cum ptisana. Comæ decoctũ subditum impositúmve, renum & vesicæ vitiis vtile: quippe quod vrinã ciere potest. Cõtra serpentium ictus in vino potum prodest. Mẽses ducit. In febribus nauseam, & stomachi ardorẽ ex aqua frigida potum, sedat. Radices contritæ & cum melle illitæ, morsibus canum medẽtur. Succus caulibus & foliis expreßis in sole siccatus, medicamentis quæ ad excitandam oculorum aciem conficiuntur, vtiliter adiicitur. Extrahitur etiam succus ex semine viridi, foliis, ramulisq́;, ad eadẽ vtilis. Radix in prima germinatione exprimitur. In occidẽtali Iberia liquorem gummi similem reddit. Caulem medium dum herba floret incolæ demetunt, igniq́; admouent, quo facilius vi caloris exudans gummi remittat. Hoc efficacius succo est ad medicamenta oculorum.

EX GALENO.

Fœ-

Fœniculum lac procreat. Suffusis auxiliatur. Vrinas mensésq; cit. In condimentis aßiduus Anethi vsus, Fœniculi verò & in opsoniis. Apud nos in hoc reponunt, nō secus ac Pyrethrum & Terebinthum condientes, vt in totum annum vsui sit, quemadmodum & cepas & rapas, & alia huiusmodi quædā in solo aceto, alia in oxalme asseruantes.

EX PLINIO.

Ad scorpionum ictus & serpentium, semine in vino poto valet. Succus & auribus instillatur, vermiculósque in his necat. Idipsum condimentis propè omnibus inseritur. Oxyporis etiam aptißimè. Quin & crustis subditur panis. Semen stomachum dissolutum adstringit. Nauseam ex aqua tritū sedat. Pulmonibus & iecinoribus laudatißimum. Ventrem sistit cum modicè sumitur, vrinam excitat, & tormina mitigat decoctum, lactisq; defectu potum mammas replet. Radix cum ptisana pota renes purgat, siue decocto succo, siue semine sumpto. Prodest & hydropicis radix ex vino cocta: itē conuulsis. Illinuntur folia tumoribus ardentibus ex aceto. Calculos vesicæ pellunt. Genituræ abundantiam quoquo modo haustum facit. Verendis amicißimum, siue ad fouendum radice cum vino cocta, siue contrita in oleo illitum. Multi tumoribus & sugillatis cum cera illinunt. Et radice in succo vel cum melle contra canis morsum vtuntur. Et cōtra multipedem ex vino.

EX SI-

vatas est quarta, quæ sylucstris Nigella dicitur, quòd scilicet suã spõte in aruis nascatur. Germanis Vuild schuuartzer Coriander *nominatur. Videtur autem esse potius tertium genus* Cumini *syluestris.*

FORMA.

Melanthion frutex est pusillus, ramulis tenuibus, altitudine palmorum duorum vel amplior, foliis paruis, Senetionis herbæ similibus, multo tamẽ exilioribus, capitulo in cacumine exiguo ceu Papaueris*, oblongo, intercursantibus internè distinctionibus loculosis quinque aut sex, in summitate extrinsecus corniculatis, quibus semen nigrum, acre, odoratum includitur. Syluestre alteri hortensi ferè simile est, folia siquidem anethi habet, flores primo similes, nisi quòd colore sint elegantiores. Capitulũ planè* Aquileiæ *respondet, atque in se semina nigra & odorata continet.* Melãthiõ.

LOCVS.

Melanthion domesticum non nisi in hortis satum prouenit. Syluestre autem, vt dictũ est, in agris sua sponte prouenit.

TEMPVS.

Melanthion floret Iunio mense, Iulio autem & Augusto semine prægnans est.

TEMPERAMENTVM.

Melãthiũ excalefacit atq; desiccat tertio ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Capitis doloribus illitum fronti Melanthium, &

incipientibus suffusionibus cum irino tritum & naribus infusum prodest. Tollit *lentigines, lepras, œdemata vetusta duritiesq́; cum aceto illitum.* Circumscarificatos *clauos excutit cum vetere vino impositum.* Dentium *doloribus cum aceto & teda decoctum, si eo colluantur, succurrit.* Rotundos *ventris lumbricos expellit, ex aqua vmbilico illitum.* Tritum *autem & in linteo colligatũ & olfactum, destillatione laborantes adiuuat.* Pluribus *diebus potum, vrinam, menses & lac prouocat.* Difficultatem *spirandi cum vino potum finit.* Phalangiorum *morsibus drachmæ pondere cum aqua haustũ auxiliatur.* Suffitu *serpentes fugantur.* Tradunt *largius epotum enecare.*

EX GALENO.

Tenuium *est partiũ* Melanthium, *vnde destillationes sanat calidũ in linteo admotũ, atque aßiduò olfactũ.* Quinetiam *si intrò in corpus sumatur, vel maximè flatus extinguit.* Hinc *constat essentiæ ipsum esse tenuis, & ad vnguẽ à caliditate elaboratæ.* Propterea *sanè etiã amarum est.* Itaq; *mirum non est si lũbricos interimat non esum modò, sed etiam foris impositũ.* Neque *sanè etiã mirandum si lepras, clauos, myrmecias eiiciat.* Sic *verò etiam orthopnœam iuuat, & menses prouocat, qui ob craßitiem aut viscedinem retẽti fuerint.* In *summa, vbi incisione, extersione, desiccatione, excalefactione est opus, præstantißimum id remedium est.*

EX

EX PLINIO.

Melanthion medetur serpentium plagis & scorpionum. Illini ex aceto & melle reperio, incensúq; serpentes fugari. Bibitur drachma contra araneos. Destillationem narium discutit tusum in linteolo olfactum. Capitis dolores illitum ex aceto, & infusum naribus mitigat. Cum irino oculorum epiphoras & tumores lenit. Dentium dolores coctum cum aceto. Vlcera oris tritum & commanducatum. Lepras & lentigines ex aceto tritum emendat. Difficultates spirandi addito vino potum. Duritias tumoréſque veteres & suppurationes illitū. Lac mulierum auget continuis diebus sumptum. Colligitur succus vt Hyoscyami. *Oculos purgat, vrinam & menstrua ciet. Similiter largius venenum est, quod miremur, cùm semen gratißimè panes etiam condiat. Quinimo linteolo alligatis tantùm granis triginta, secundas trahi reperio. Aiunt & clauis in pedibus mederi tritum in vrina. Culices suffitu necare: item muscas.*

EX SIMEONE SETHI.

Est tenuiū partium, lūbricos in ventre necat, flatus discutit, pituitamq; incīdit. Ad orthopnœas & defluxus capitis facit odoratū, præsertim postquam calefactum fuerit. Dicitur verò quòd si teratur, & cum aceto ventri imponatur, etiam sic lumbricos necare. Et si cum melle fermentetur, & calida aqua hauriatur, calculos in renib. & vesica minuit,

vrinam cit, menses ducit, & veluti remedium contra venena est, si quis ipsum ieiunus assumat.

DE MALACHE. CAP. CXCIII.

NOMINA.

Malua quare dicta. *μαλάττειν.*

Μαλάχη Græcè, *Malua* Latinè, *Officinis latinum nomē retinuit, Germanicè* Pappel, (Gallicè Maulue) *dicitur. Malua autem Græcis ab emollienda aluo nomē traxit:* μαλάττειν *enim mollire significat. Quinetiam Latinis* Varro *Maluā quasi moluam, quòd aluū molliat, dictam esse contendit. Antiqui enim ea vtebantur in acetariis cū Lactuca ad subducendam aluum.* Vnde *Martialis libro decimo ait:*

Exoneraturas ventrem mihi villica maluas
Attulit, & varias quas habet hortus opes.

GENERA.

Hortensis Malua.

Maluarum genera esse duo Dioscorides & Galenus tradunt. Vna enim hortensis, altera sylvestris Malua dicitur. Hortensis, *quæ in hortis sata prouenit, Germanis* Romische Pappel, *vel* Ernrosz, *quòd scilicet meßis tēpore floreat, vel* Herbstrosz *nominatur. Huius iterum varia sunt genera: alia siquidem rosas purpureas, & has vel simplici vel multiplici foliorum textura constantes, vt pictura mōstrat: alia candidas & iterum foliorum texturá differentes producit.* Nos *vna pictura quatuor hæc hortensis* Maluæ *genera complexi sumus. Sylvestris*

Syluestris

uestris

uestris non quæ in syluis, aut asperis locis, sed quæ in incultis locis sua sponte nascitur, intelligi debet: id quod Græca vox χέρσαια, qua Dioscorides vtitur, maximè docet. Hæc enim Græcis incultā & inelaboratam terram significat, qualis in semitis, pratis, aliisq; huiusmodi ruris & agri partibus est. Erratica hæc seu syluestris Malua itidē in duas distribuitur species: quædā enim pumila est, & humi serpēs, hanc Germani Genszpappel, Rasz oder Hasenpappel *vocāt. Quædā altius attollitur, & ferè arborescit, hanc Germanicè* Roszpappel *nominant.* χέρσαια Pumila. Arborescens.

FORMA.

Hortensis Malua *grandescit in arborem, eiusq; scapus tanta magnitudine proficit, vt baculi vsum præbeat. Folia huic ampla, circinatæ rotunditatis, multis in ambitu segmentis. Caudex simplex, luxuriosæ proceritatis attollitur, à medio ferè ad verticē pulcherrimis floribus decoratus, breui admodū pediculo dependentibus, qui venustate rosis non cedunt, & si suppeteret odor, de principatu certarēt. Colore constant purpureo, vermiculatóve & cādido. Capitula quædam breuibus innixa petiolis, & leuiter in mucronem fastigiata primū è caule prosiliunt, iisq; paulatim intumescentibus, prægnantia florū inuolucra fatiscunt, in quibus dehiscentes rosæ sese pādunt, & explicantur in folia quinque, interdum structili quadā serie, vt diximus, numerosa, calycibus apices paucos complexis, qui lutei mediis* Hortensis

 emicant,

emicant, quibus decidentibus erumpunt purpurea stamina. His *fœtus succrescit multipliciter tunicatus, atq; in vmbilici formam numeroso semine coagmẽtatus, in quib. cùm decussa sunt folia, reliquarum* Maluarum *modo semina recluduntur.*

Syluestris pumila. *Syluestris pumila & humirepens, folio rotundo, pingui, & in ambitu serrato constat: caule magno, floribus ex candido purpurascentibus, radice cãdida.*

Syluestris proccrior. *Syluestris altior folio magis laciniato nascitur, floribus ex cœruleo purpureis, radice candida.*

LOCVS.

Hortensis *in hortis sata prouenit.* Syluestris *autẽ locis incultis, pinguibus potißimum, & humidis.*

TEMPVS.

Hortensis *floret* Iulio *&* Augusto *præsertim mẽsibus; neque enim flos is vt rosa fugax est, sed diu vigor vitaq; durat.* Syluestris *pumila per totã æstatem, & in maximam autumni partem durat.* Arborescens *autem* Iunio *&* Iulio *mensibus, floribus quam maximè abundat.*

TEMPERAMENTVM.

Malua *syluestris digerentis paululũ, & emollientis leuiter est facultatis.* Hortensis *verò quãto plus habet aqueæ humiditatis, tanto facultate imbecillior est.* Fructus *eius tãto validior est, quãto et siccior.* Inter Lactucã, Betam, & Maluã *id est discriminis, nempe quòd sicciora sint syluestria, satiua humidiora.* Permistum *est* Maluæ *succo aliquid glutinosum,*

Syluestria satiuis sicciora.

nosum,quo Lactuca caret. A refrigerandi facultate manifestè abest,vt ante sumptionē cernere licet, si ex ambobus particulatim oleribus,quemadmodum factitare homines consueuerunt,cataplasma ad calidum quempiam affectum,qualis est erysipelas,cōponas,molliuscula folia diligēter tundens donec ad leuorem redacta sint exactissimum. Tum nanq; cognosces Lactucam manifestè refrigerare, Maluam verò modicum,et quasi tepidum quendam calorem obtinere. Facilè hoc olus deorsum labitur, non tantùm quia humidū est,sed etiam quia glutinosum. Si horum trium olerū succos inter se compares, tenuis & abstersorius Betæ,crassior glutinosiorq; Maluæ,in vtriusque medio Lactucæ statuetur. Hæc Galenus lib.ij.de Alimentorum facultatibus.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Esui aptior hortensis multò quàm syluestris. Stomacho noxia,aluum bonam efficit,præsertim caules,intestinis & vesicæ vtiles. Folia cruda illita,& cum modico sale addito melle commāducata, ægilopas sanant. Verum in inducenda cicatrice, ea sine sale vtendum est. Contra apum vesparumq; ictus illita prodest. Et si cruda tritaq; cum oleo antea se inunxerit aliquis,non feritur. Achoras,furfuréſque cum vrina illita sanat. Sacris ignibus & ambustis decocta folia tritaq; vtiliter cum oleo imponuntur. Eius decoctum vuluas insessione mollit. Prodest erosionibus intestinorum , vuluæ sediſque clystere infusum.

infusum. Ius decoctæ cum radice sua omnib. letalibus venenis auxiliatur, si continuò à bibentib. reuomatur. Contra phalangiorũ morsus remedio est. Lac proritat. Semẽ eius admixto Loti syluestris semine potum cum vino vesicæ dolores lenit.

EX PLINIO.

Maluæ contra omnes aculeatos ictus efficacior vis, præcipuè scorpionum, vesparum similiumq́;, & muris aranei. Quin & trita cũ oleo qualibet earũ perunctí antè, vel habẽtes eas non feriũtur. Folium impositum scorpionibus torporem affert. Valent cõtra venena. Aculeos omnes extrahũt illitæ crudæ, aut cum † anetho potæ. Decoctæ verò cum radice sua, leporis marini venena restringunt: & vt quidã dicũt, si vomatur. De eisdẽ mira & alia tradũtur, sed maximè, si quotidie quis succi ex qualibet earũ sorbeat cyathum dimidium, omnibus morbis cariturum. Vlcera manantia in capite sanant, in vrina putrefactæ lichenas, & vlcera oris cũ melle. Radix decocta furfures capitis & dẽtium mobilitates. Eius quæ vnũ caulem habet, radice circa dentẽ qui doleat punge, donec desinat dolor. Eadem strumas et parotidas panosq́;, addita hominis saliua, purgat citra vulnus. Semen in vino nigro potum, à pituitis & nauseis liberat. Radix mammarũ vitiis occurrit, adalligata in lana nigra. Tußim in lacte cocta, & sorbitionis modo sumpta, quinis diebus emẽdat. Stomacho inutiles Sextus Niger dicit. Olympias

† aliâs accto.

Thebana,

Thebana, abortiuas esse cum adipe anseris. Aliqui purgari fœminas, foliis earum manus plenæ mensura, in oleo & vino sumptis. Vtique constat parturientes substratis foliis celerius solui, protinus à partu reuocanda, ne vulua sequatur. Dant & succum bibendum parturientibus ieiunis, in vino decoctæ hemina. Quin & semen tritũ adalligant brachio, genitale non continentium. Adeoq; eæ Veneri nascuntur, vt semen vnicaulis aspersum genitali, fœminarum auiditates augere ad infinitum Xenocrates tradat. Item tres radices iuxta adalligatas, tenasmo & dysentericis vtilißimè infundi. Item sedis vitiis, vel si foueantur. Melancholicis quoque succus datur cyathis ternis tepidus, & insanientibus quaternis. Decoctæ comitialibus heminæ succi. Hic & calculosis, et inflatione, & torminibus, aut opisthotonico laborantibus tepidus illinitur. Et sacris ignibus & ambustis decocta in oleum folia imponuntur, & ad vulnerum impetus cruda cum pane. Succus decoctæ neruis prodest, & vesicæ, & intestinorum rosionibus. Vuluas & cibo & infusione mollit ĩ oleo. Succus decoctæ pori meatus suaues facit.

EX SIMEONE SETHI.

Ventriculum facile subit, non solum propter humiditatem, verumetiam glutinositatem, atq; imprimis si cum oleo & garo offeratur, vino quo editur tempore irrorata. Vesicam, thoracem, pulmonemq; iuuat,

iuuat, & raucam vocem lenit. Syluestris malua, vt ferunt, comesta, dolores ex vesparum morsu tollit. Si quis morsus à vespis aut apibus, succo Maluæ, præsertim syluestris, perungatur, confestim dolore leuatur. Dicitur etiam quòd huius decoctum potum, lapides conterit, somnum conciliat, facilemq; partum præstat, si mulier ea crebrius vtatur. Illita inflammationes lenit, eáque quæ indurata sunt emollit. Illud Maluæ peculiare est, vt imposita ictibus vesparum & apum, dolores leuet.

DE MYRICE. CAP. CXCIIII.

Tamarix in Gallia Narbonensi luxuriat, nunc etiam in hortis regiis quos fons bellæ aquæ irrigat, & in hortis Reuerēdi Bellaij Parisiensis episcopi & Cardinalis, Posterorum memoria, & nostra omnium veneratione dignissimi, vt qui nullis parcit sumptibus, quo partem medicinæ plantariam reddat illustriorem & certiorem.

NOMINA.

Tamariscus. Μυρίκη Græcis Myrice & Tamarix Latinis, officinis Tamariscus, Germa. Tamarisck. & Porst (Gallis Bruyere (nominatur.

GENERA.

Dioscorides duo Tamaricis genera facit. Vna enim syluestris est, qualis est ea quæ in plerisq; Germaniæ locis prouenit, quamq; hic pictam damus.

Altera

Altera satiua, quæ priori in cæteris similis est, nisi quòd fructifera est, & minimè, vt illa, sterilis.

FORMA.

Syluestris arbustum frutéx ve humilis est, ramis ex herbaceo fuluoq; colore variegatis, foliis Sabinæ aut Erices, flore muscoso, qui demum in pappos euolat. Satiua cætera similis est syluestri, fructum tamen gallæ non dissimilem profert, qui gustu inæqualiter adstringit.

LOCVS.

Proxime paludes, resides stagnantesq; aquas nascitur, Syluestrisq; copiosa in Germania ad Rhenũ & Isarum, insignes fluuios, prouenit. Satiua in Syria & Aegypto, vbi procerissimas æquat arbores, gignitur.

TEMPVS.

Perpetua coma frondet.

TEMPERAMENTVM.

Myrice abstergentis est ac incidentis facultatis, absque perspicua desiccatione: habet verò etiã adstrictionem nonnullam. Cæterùm fructus & cortex non paucam sortita est adstrictionem, adeò vt gallæ omphacitidi seu immaturæ proxima sint, nisi quòd acerbitas euidens est in galla, sed Myrices fructui temperatura inest inæqualis: immista est enim naturæ eius multa partium tenuitas, atque vis abstergendi, quod sanè gallæ haud inest. Porrò Myricæ combustæ cinis admodum desiccatoriæ

facultatis,

facultatis est, plurimam abstergendi facultatē habens, pauxillam adstringendi.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Fructu vice gallæ in oris oculorumq; medicaminibus vtuntur. Cruentis *sputis in potu, cœliacis, fœminarum fluxionibus, morbo regio, & phalangiorum morsibus prodest.* Oedemata *illitus reprimit.* Cortex *eadem quæ fructus potest.* Decoctum *foliorum cum vino potum lienem minuit.* Ad *dolorem dentium in collutionibus salutare est, & mulierum fluxionibus in desessionibus.* Aptè *his in quibus pediculi & lendes abundant circunfunditur.* Cinis *lignorum eius appositus profluuium ex vtero supprimit.* E *trunco eius nonnulli potorios calices fabricant, quibus in lienosis pro poculo vtuntur, quò datus in iis potus proficiat.*

Calices *potorij ex trunco tamaticis.*

EX GALENO.

Myrice prodest admodum lieni indurato, decoctis cum aceto aut vino radicibus, siue foliis, siue extremis ramulis. Sanat *verò etiam dentium dolores.*

EX PLINIO.

Lenæus sanari ea carcinomata in vino decocta tritáque cum melle dicit. Ad *lienem præcipua est, si succus eius expressus in vino bibatur.* Adeóque *mirabilem eius antipathiam contra solū hoc viscerum faciunt, vt affirment, si ex ea alueis factis bibāt sues, sine liene inueniri.* Et *ideò homini quoque splenetico cibum potumq; dant in vasis ex ea factis.*

ctis. Lignum & flos & folia & cortex in eosdem vsus adhibentur, quanquam remissiora. Datur sanguinem reiicientibus cortex tritus, & cōtra profluuia fœminarum, cœliacis quoque. Idem tusus impositúsque collectiones omnes inhibet. Foliis exprimitur succus. Ad hæc eadem & in vino decoquuntur: ipsa verò adiecto melle gangrænis illinuntur. Decoctum eorum in vino potum, vel impositum cum rosacco & cera sedat. Sic & epinyctidas sanāt. Ad dentium dolorem auriúmque decoctum eorum salutare est. Radix ad eadem, similiter & folia. Hæc amplius ad ea quæ serpunt, imponuntur cum polenta. Semen drachmæ pondere aduersus phalangia & araneos bibitur. Cum altilium verò pingui furunculis imponitur. Efficax & contra serpentium ictus, præterquam aspidum. Necnon morbo regio, phthiriasi, lendibúsque decoctum infusum prodest, abundantiámque mulierum sistit. Cinis arboris ad omnia eadem prodest.

DE MECONE RHOEADE.
CAPVT CXCV.
NOMINA.

MΗκων ῥοιάς Græcis, *Papauer rhœas, hoc est, fluidum aut erraticum* Latinis, *Papauer rubeum officinis & herbariis*. Germanis *à strepitu quem ludentes pueri harum foliis concauo pugno impositis, altera palma incussa ædunt*, Klapperrosen, *quasi dicas crepitaculares rosas, &* Papauer rubeum.

Glitschen,

Glitschē, & vuild Maen, *ac* Kornrosen, (*Gal.* Coquelicoc, ou Ponceau) *appellāt.* R*hœas autem à flore, qui ei protinus decidit, dictum est.*

Rhœas vnde dictum.

FORMA.

Folia Erucæ, *aut Cichorio similia, & incisa habet, lōgiora tamen & aspera. Caulem † lanuginosum, rectum, asperum, cubitalem. Florem puniceū, & aliquando cādidum, similem sylvestris* Anemones *flori.* Caput *oblōgum, minus tamen quàm* Anemones. S*emen rufum.* R*adicem oblongam, subalbā, minoris digiti craßitudine, amaram.* E*x qua delineatione omnibus perspicuum fit, herbam quā* P*apauer rubeum hodie vulgò nominant, esse* R*hœada, quòd sit folio* Erucæ, *laciniato, scabro & lōgiore: caule lanuginoso, recto, aspero, cubitali: flore syluestris* Anemones *puniceo, nonnunquam albo, oblongo capite: semine rufo, radice longa, subalbida, minoris digiti craßitudine, gustu amara.* E*rrant itaque qui* Anemonem *esse arbitrantur, quòd folia eius, quæ* Coriandri *sunt, euidentißimè reclament.* Nos R*hœadis vtriusque picturas damus.* V*nius atque adeò primi, quod* Erucæ *folia habet, alterius quod* Cichorij.

† aliàs iūceum.

Papauer *rubeū non est* Anemone.

LOCVS.

Nascitur in aruis & segetibus paßim.

TEMPVS.

Vere & æstate dum frumenta messem appetūt, floret: quo etiam tempore decerpitur.

TEMPERAMENTVM.

Refrigerat, vt alia genera Papaueris.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Huius Papaueris quinque sex'ue capita cum tribus vini ciathis decocta donec ad duas reducātur, potui dabis quibus somnum accersere volueris. Semen acetabuli mēsura cum aqua mulsa potum, aluum leniter emollit. Ad idem præstandum mellitis & dulciariis immiscetur. Folia cum calycibus illita inflammationes sanant. Eorundem perfusione & fotu somnus allicitur.

EX GALENO.

Papauer quoddā Rhœas nuncupatur, quòd scilicet celeriter flos eius defluat. Huius semen validius refrigerat, ita vt nequaquam eo quis innoxiè solo vti poßit, veluti satiuo melli admiscens. Admodum verò ita sumptum somnum conciliat. Sed & pusillum eius inspergunt iis quæ ex melle conficiūtur bellariis, placentis & panibus.

EX PLINIO.

Aluum exinaniunt capita quinque decocta in vini tribus heminis: pota somnum faciunt.

EX RECENTIORIBVS.

Sacro igni medetur. Mulierum menstrua profluuia compescit. Sanguinem è naribus fluentem iecori impositū sistit. Lingua ex decocto eius lota, ardorem faucium sanat. Pudēdorum tumores detumescere facit. Tēporibus illitum, phreneticis somnum conciliat.

conciliat. Calidos oculorum dolores linteo impositũ mitigat. Vnde rursus omnibus liquet, Papauer hoc rubrum nõ esse Anemonem, quòd scilicet hæc ipsa contrarias planè facultates obtineat.

DE MECONE SATIVO.

CAP. CXCVI.

NOMINA.

Μήκων ἥμερος *græcè, Papauer satiuum latinè dicitur. Officinæ antiquum nomen retinuerunt.* Germanicè Magsomen oder Man, (Gallicè Du Pauot) *vocatur. Dictũ autem Græcis* μήκων *à* μὴ ὑργεῖν, *hoc est, non ministrando, quòd suis fungi muniis vescentes non patiatur.*

Mecõ quare appelletur.

GENERA.

Satiui Papaueris duplex genus, album videlicet cuius flos & semen candidum: & nigrum, quod semine nigro constat. Nos vtrunque genus vna pictura complexi sumus.

FORMA.

Foliis constat longis, per ambitum serratis, nullóque pediculo cauli adhærentibus: floribus vel candidis, vel ex candido leniter purpureis: capitibus oblongis, in quibus semen atrum vel candidum.

LOCVS.

Paßim in hortis satum prouenit.

TEMPVS.

Aestate floret, ac subinde semen profert.

TEMPERAMENTVM.

Refrigerat,

Refrigerat, sicut omnia alia Papaueris genera, in quarto ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Communis ipsis refrigerandi vis est: proinde folia & capita in aqua decocta fotu somnum accersunt. Bibitur & decoctum contra vigilias. Capita trita & cum polenta cataplasmatis mixta, ignibus sacris & inflammationibus prosunt. Oportet autem viridia ipsa tundere, & in pastillos conformare, siccatósque reponere ac vti. Capita per se etiam ad dimidias in aqua decocta, dein iterum cũ melle dum humor densetur crassescátque decocta, eclegma medicamentum efficiunt, dolorem mitigãs in tussi, fluxionibus arteriæ, & cœliacis affectionibus. Efficacius redditur adiecto Hypocistidis succo & Acacia. Papaueris nigri semen tritum cum vino bibitur contra fluxiones alui & fœminarum profluuia. In peruigiliis fronti temporibúsque cum aqua illinitur. Eiusdem liquor plus refrigerat, inspissat, siccátque. Erui quantitate sumptus dolorem leuat, somnum conciliat & concoquit. Tussi atque cœliacis affectibus auxiliatur. Maiori autem copia haustus nocet, lethargicos efficiens, & interimit. Ad dolores capitis cum rosaceo perfusus facit. Aures dolentibus cum amygdalino, myrrha & croco instillatur. In oculorum inflammationibus cum tosto oui luteo & croco. Igni sacro & vulneribus cum aceto, podagris cum lacte mulieris & croco,

sedi pro balano subditus, somnum allicit.

EX GALENO.

Satiui Papaueris semen panibus vtiliter ceu dulciarium inspergitur, nō secus ac Sesamum. Candidius nigriore præstat, vimq; refrigerandi habet, ideoq; somnificum est. Si verò liberalius sumatur, soporem etiam inducet, ægreq; concoquetur. Tussim præterea ex thorace & pulmone compescit. Cōfert aduersus tenues ex capite destillationes. Corpori nullum notatu dignum exhibet nutrimentum.

EX PLINIO.

Cādidi semen tostum in secunda mensa cū melle apud antiquos edebatur. Calyx ipse teritur & bibitur somni causa. Semen elephātis medetur. E nigro Papauere lacteus succus scapo inciso exprimitur, qui dēsatur, & in pastilles tritus in vmbra siccatur, non vi soporifera modò, verùm si copiosior hauriatur, etiam mortifera per somnum: opion vocant. Semine eius trito in pastillos, è lacte vtuntur ad somnum. Item ad capitis dolores cum rosaceo. Cum his aurium dolori instillatum. Podagris illinitur cum lacte mulierum. Sic & foliis ipsis vtuntur ad sacros ignes. Item vulnera cū aceto. Ego tamen damnauerim, collyriis addi, multoq; magis quas vocant lexipyretas, quasq; pepticas & cœliacas. Nigrum tamen cœliacis in vino datur.

EX SIMEONE SETHI.

Melius est albū quàm nigrum. Somnificam vim habet,

habet,& difficilis est cõcoctionis,parumq́; nutrit. Si autem cũ melle edatur, semini genitali adiicit. Prodest & thoraci,& asperæ arteriæ,ac tussi. Ventrem sistit,etsi quidã falso putauerunt ipsum moue re,cùm contrariam habeat vim. Lædit caput,si copiosius sumatur, itemq́; aggrauat. Sunt qui ipsum conterunt,& vigilantium fronti imponunt, in hoc vt somnum conciliet. Cæterum nigrum Papauer frigidius est,& magis somniferum, adeò vt si quis eo immodicè vtatur,somno profundo similiter lethargicis capiatur. Cum rosaceo impositum capiti eiusdem dolores à calore ortos sanat. Dicitur etiã quòd illitum cum lacte muliebri & croco,podagricos iuuet. Huius lachryma venenum est. Nigri autem succus est vocatum opium.

DE MECONE CERATITE.
CAP. CXCVII.

In Papauere corniculato mirum cur Dioscorides omiserit rictum, ceu colubri in summa siliqua conspicuum, notam planè illustrem.

NOMINA.

Μήκων κερατῖτις *Græcis, Papauer corniculatum Latinis, officinis Papauer cornutum, Germanis* Gelb olmagen *appellatur. Corniculatum à fructu quem producit, cornu modo inflexo, nominatum est.* *Papauer cornutũ.*

FORMA.

N. ij Folia

Folia habet candida, hirsuta, Verbasco similia, per ambitũ Papaueris syluestris modo serrata: caulem etiam similem, florem luteum pallidúm ve, fructum paruum vt cornu inflexum, fœnigræci corniculo similem, vnde & nomen inuenit. Semen pusillum, nigrum quale Papaueris. Radicem in superficie terræ hærentem, nigram, crassam.

LOCVS.

Dioscorides in maritimis & asperis locis prouenire ait. In Germania tamen nostra non nisi satum fuerit, nascitur.

TEMPVS.

Iunio floret mense: Semen autem circa messes legitur.

TEMPERAMENTVM.

Calidum & siccum esse facultates eius, & in gustu nitrositas, satis ostendunt.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix ad dimidias cocta in aqua & pota, ischiadas, & iecinoris affectus sanare potest. His etiam qui crassas & araneosas faciunt vrinas prodest. Semen acetabuli mensura cũ aqua mulsa potum, aluum leniter purgat. Folia præterea floresq́; cum oleo illita crustas emarginant. Eadem inuncta iumentorum argema ac nubeculas emendant.

EX GALENO.

Papauer corniculatum nominatum quidem est à fructu leuem inuersionem habente, veluti & fœnumgræcum,

numgræcum, vt bouis cornu ſimile eſſe videatur. Vim habet incidendi & abſtergendi. Proinde radix herbæ in aqua decocta ad dimidium, iecinoris affectus adiuuat. Folia & flores, ſordida admodū & maligna vlcera iuuant. Sed ab his abſtinere oportet vlceribus iam purgatis: adeò enim abſtergere valent, vt & puræ quoque carnis nonnihil eliquent. Hoc facultatum robore nō ſordes duntaxat, ſed & cruſtam vlceribus detrahit.

EX PLINIO.

Semen aluum purgat dimidio acetabulo in mulſo. Folia trita cum oleo, argemas iumentorum ſanant. Radix acetabuli mēſura cocta in duobus ſextariis ad dimidias, datur ad lumborū vitia & iecinoris. Carbunculis medentur ex melle folia.

DE MORO. CAP. CXCVIII.

NOMINA.

Μορέα, ἢ συκάμινέα Græcis, Morus Latinis, officinis & vulgaribus herbariis Morus celſi, Germanis Maulberbaum, (Gallis Vn Meurier) appellatur. Morus celſi.

FORMA.

Morus arbor notior eſt quàm vt deſcribi deſideret. Folia autem rotunda ferè habet, niſi quòd in ſummo ſint acuminata, ĩ extremitatibus ſerrata, et ad Mēthæ hortenſis primi & ſecundi generis folia accedentia. Flores lanugineos, fructum ſtatim ab ortu candidum, cùm pubeſcit rubrum, vbi maturuit

 atrum.

atrū. Non est certè silentio transeundū, quòd Mori foliis quadraginta ferè diebus à Vergiliarum exortu vsq; ad solstitium pasti vermiculi, qui σῆρες græcis, latinis bombyces ac Seres nominantur, sericeum vellus, quo turget vterus, pedibus explicantes cōficiunt: nulla enim in re alia natura sagacior deprehēditur, nec ars aliquid ab iis accepisse videbitur, in quo ingeniosius laborauerit, si tam multas dū id vellus perficitur naturæ mutationes, & artis dū ad vitæ vsum disponitur, labores æstimemus. Appetente siquidem vere oua, pisciū ouis haud dissimilia, linteolo chartaúe adhærescentia, quæ proximo autumno produxerunt, radiis solis exponuntur, aut calido in loco, hypocausto nimirum, seruātur. Quo fit vt vermiculi excludantur exigui, qui mox Mori foliis nutriuntur, quoad grandiores facti fuerint: tum statim penulæ cuiq; chartaceæ, vel potius inuolucra conficiūtur, quibus inclusi mirabili naturæ opere lanitio sese inuoluunt, ac congesto glomeri se cōdentes, postquam suū nendi obierūt munus emoriūtur, adeò vt semestris tantum illis apud nos vita sit. Mortuis testacea subinde tunica inducitur, qua aliquot diebus obducti reuiuiscunt, ac ascitis sibi alis in volucres papiliones degenerant, qui assiduè inuicem incidentes coeuntésque, tandem relictis ouis milij forma & colore, quibus sua rediuiua proles sequente anno renascitur, iterum moriuntur, atque adeò cū nullius præterea sint vsus abiiciuntur.

Seres vermiculi vnde nutriātur, & eorūdem mirāda metamorphosis.

ciuntur. Oua autem ad veris vsque initia seruãtur. Hanc mirificam metamorphosin quàm non raró summa cum admiratione ac delectatione sum contemplatus, non potui non commemorare, quò studiosis vermiculorum istorũ qui Mori foliis pascuntur natura prorsus perspecta esset.

LOCVS.

Nascitur in hortis quibusdam. Amat autem in primis loca calida sabulosaq́;. Gaudet foßione & stercore.

TEMPVS.

Nouißima vrbanarum germinat, nec nisi exacto frigore, ob id dicta sapientißima arborum. Proinde cũ hanc germinare viderimus, frigus minimè timendum erit. *Morus sapientißima arborum.*

TEMPERAMENTVM.

Immaturus Mori fructus vbi exaruerit admodũ adstringit. Maturus autẽ mediocriter adstringit. Cortex radicis arboris amaritudinis cuiusdã et purgantis facultatis particeps est. Folia & germina quodammodo media temperie inter adstrictionem & purgatoriam facultatem sunt prædita.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Mori fructus aluum soluit. Facilè corrumpitur. Stomacho inimicus est. Præstat hoc idem eius succus. Decoctus aũt æreo vase, aut ĩsolatus, magis adstrĩgit. Admixto mellis exiguo ad fluxiones, nomas & tõsillarũ inflãmationes facit. Augetur vis eius adiecto scißili alumine, galla, croco & myrrha, itẽ

tamaricis ſemine, iride & thure. Mora verò immatura ſicca tuſaq;, Rhois vice opſoniis miſcentur, & cœliacos iuuant. Radicis cortex decoctus in aqua & potus aluum ſoluit. Latos ventris lumbricos expellit: iis quoq; auxiliatur qui aconitum hauſerũt. Folia trita & cũ oleo illita, ambuſtis igne medentur. Decocta in aqua cœleſti cum vitis & nigræ fici foliis capillos tingunt. Succus foliorum cyathi menſura potus, phalangiorum morſibus auxiliatur. Corticis & foliorum decocto colluuntur vtiliter in dolore dentes. Colligitur per meſſem ſuccus, circũfoſſa & ſecta radice arboris: inuenitur enim poſtri die concretus, qui in dolore dentium vtilis eſt. Tubercula diſcutit, & aluum purgat.

EX GALENO.

Mori fructus maturus ventrem quidem ſubducit: immaturus arefactus medicamentum fit ſatis conſtringens, adeò vt ad dyſenterias & cœliacos affectus, aliosq; omnes qui ex fluxionũ ſunt genere efficax ſit. Cõtunditur autem & opſoniis miſcetur, veluti Rhois fructus: aut ſi cui ita videatur, ex aqua aut vino bibitur. Porrò quòd maturorum ſuccus ad ſtomatica medicamenta ſit vtilis, propter eam videlicet quæ ineſt illi adſtrictionem, neminem latet. Præterea ad alia cõplura particularia, quæ mediocrem poſcunt adſtrictionem, cõpetit. At immatura præter acerbitatem aciditate etiam participant. Tota quoque arbor in omnibus ſuis partibus

mistam aliquam obtinere facultatem ex constringente & purgante compositam videtur. Attamen in radicis cortice purgatoria cum quadam amaritudine exuperat, adeò, vt & latum lumbricum interficiat. In aliis autem partibus constringens vincit. In foliis tamen & germinibus media quodammodo cōprimentis & subducentis facultas est. Cæterùm mora vbi in ventriculum purum, & prima fuerint ingesta, citißimè per intestina transeunt, et aliis cibis suo veluti ductu viam struunt. Verùm secundo loco assumpta, aut prauum in ventre humorem inuenientia, celerrimè aliis vnà cum cibis corrumpuntur, extraneam quandam atque inexplicabilem corruptelam inducētia similiter Cucurbitis. Tametsi enim fugacibus hæc omnia sint esculentis innocētiora, corruptione tamen nisi velociter deorsum concedant, non secus ac Pepones, vitiantur. Porrò quando ventriculi os squalidum calidumq́; erit, tum sicut peponibus, ita & moris vtendum. Tale nāque iecur etiam tunc esse necesse est. Immatura Mora ab arbore decerpta, siccataq́; in hyemen reponunt, vt sibi medicamen ex ijs parent, vtile ad dysenteriam, aluiq́; diuturnum florem persanandum. Quòd quidem facilè descendant fortè eis vsuuenit sola substantiæ humiditate & lubricitate, fortè etiā admistione acrioris facultatis, quæ stimulandæ ad excretionē aluo sit satis. Nam adstringens qualitas adeò nihil ad deiectionem opitulatur, vt etiā

reprimere

reprimere stipareq; sit nata. Proinde *Moris exiguā quandam eius facultatis portiunculam inesse cōiicio, cuius permagna in purgantibus medicamentis habetur: quæ facit non solum vt facile deiiciantur, verumetiam vt diutius morata in ventre corrumpantur. Quod si corruptionē effugiant, omnino quidem humectant, sed non planè refrigerant, nisi frigida accipiantur. Parcißimè corpus alunt, similiter vt* Pepones, *haud tamen vomitum cient, nec stomacho vt illi aduersantur.*

DE MYRRHIDE CAP. CXCIX.

Myrrhis etiam in segetibus nobis frequēs.

NOMINA.

Cicutaria

Μύῤῥις, ἢ μύῤῥα Græcis, *Myrrhis latinis, vulgaribus herbariis Cicutaria, quòd scilicet caule & foliis Cicutæ similima sit. Hac similitudine quidā decepti, veram esse Cicutam putauerūt, cùm tamē ab ea, viribus potißimum, diuersißima sit. Germanis* Vuilderkorffel *appellatur.*

Error de duplici Cicuta.

FORMA.

Cicutæ caule & foliis similis est, radicē obtinet longam, teneram, rotundam, odoratam, in cibo non insuauem. Hæc tota Dioscoridis delineatio, nulla prorsus reclamante nota, herbæ cuius effigiem damus pictam suffragatur. Siquidem caule striato, foliis & flore Cicutæ similima est, adeò vt eam nonnulli à Cicuta discernere nesciāt. Radicem etiā habet longam, teneram, rotundam, cibo iucundam & odoratam.

LO-

LOCVS.

Paßim in hortis & pratis nonnullis prouenit.

TEMPVS.

Maio mense loca in quibus nascitur huius floribus quasi candicant.

TEMPERAMENTVM.

Ex secundo est ordine excalfacientium, adiuncta partium tenuitate.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Phalangiorum morsibus radix Myrrhidis succurrit cum vino pota. Menses purgat & secundas educit. Cocta in sorbitione tabidis vtiliter datur. Ferunt præterea aliqui eam bis térve die potam ex vino in pestilentialibus constitutionibus, à morbo seruare incolumes.

EX GALENO.

Radix eius menses mouet, quæq; in thorace & pulmone sunt expurgat.

EX PLINIO.

Cit menstrua & partus cum vino. Aiunt quoq; eandē potā in pestilentia salutarem esse. Subuenit et phthisicis in sorbitione. Auiditatē cibi facit. Phalangiorū morsus restringit. Vlcera quoque in facie aut capite succus eius in aqua triduo macerata sanat. DE MELILOTO. CAP. CC.

Ab vtraque tua Meliloto nostra est diuersa, & odoris gratia nobis iucundissima, vt etiam cubicula præsertim dum recens est,

aut

aut etiam dum cœlum fit æstate pluuium, odore grato repleat.

NOMINA.

Μελίλωτος Græcis, *Melilotus, Sertula campana,* & Corona *regia latinis dicitur.* Meli*loti nomen officinæ retinuerunt.* Sertulam *verò dixerunt, quod flos eius coronamentis dicatus sit, & quia ex ea antiquitus coronæ & serta factitata sint.* Coronam *autem regiam, quoniam luteis floribus supernè coronetur.*

Sertula cur dicta.

Corona regia.

GENERA.

Vulgaris Melilotus.

Tria Meliloti *hodie faciunt genera.* Primū *vulgarem, statim à radice fruticosam, cubitalem folio fœnigræci minuto ac lentè fimbriato, flosculo luteo, odoris suauis, tereti per ramos diffuso semine.* Hoc *quanquam tertio generi, quod nos verum esse putamus, foliis & floribus simile sit, tamen cū nullam gustu præ se ferat adstrictionem, quàm summè requirunt* Dioscorides, Galenus, *& alii veteres medici, & præter amaritudinem haud exiguam acrimoniam habeat, sit vt inter* Melilotos, *meo quidem iudicio, rectè cōnumerari non poßit.* Hinc *est quòd nos infra, hanc alio nomine dignati sumus,* Saxifragamq; *luteam appellauerimus.* Alterum *aspectu cano,* Croci *flore, foliis* Trifolii, *minutißimis, vt paulò pòst fusius dicemus.* Hoc *sanè genus nos Melilotum germanicam vocauimus, quòd illa, & non prior in* Germania *nostra pro vera Meliloto sit vsurpanda,*

Primum genus non est vera Melilotus.

Germanica Melilotus.

ob

ob adstrictionẽ illã manifestam quam gustu præfert. Accedũt folia quæ pinguia sunt, & flores Cro*ci colorem referentes, quos* Dioscorides *requirit. Sẽtentiam nostram cõfirmat antiquus manuscriptus herbarius, qui hanc pro* Meliloto *pingit.* Neq; *obstat quòd hæc herba non admodum odorata sit: fatemur enim non esse laudatißimam* Melilotum, *sed eam quam* Germania *nostra profert.* Nam *quum* Plinio *lib.xxi.cap.xi.teste,* Melilotus *vbique nascatur, suam quæuis habeat ferè regio necesse est.* Ni*hil igitur mirum si huic herbæ non adsint singulæ notæ, quas illi veteres græci & latini attribuũt. Satis autem est ei mistam quandam, nempe adstringentem & digerentem inesse facultatem, haud secus quàm optimæ.* Germani *hanc herbã nominant* Vaser frauuen schuchlin, *vel* Vuilden kl.e (*Galli* Du Melilot.) *Tertium genus nos optimam & legitimam esse arbitramur* Melilotũ, *quã nos maioris discriminis causa* Italicam *nuncupauimus, quòd mos sit patrius* Germaniæ *nostræ omnia ferè peregrina vocare* Italica. *Germa. itaque haud ineptè* Vuelscher Steinklee *nominabitur.* *Italica Melilotus.*

FORMA.

Vulgaris Meliloti *descriptionem inuenies suo loco. Germanica, herba est humilis, palmi altitudine, folio pratensis* Trifolii, *pingui & cano, flore pisi, minore tamẽ, luteo, semine in siliquis, radice rufa.* Ita*lica, quam è* Campania *allatam in* Germaniã *arbitror,* *Melilotus Germanica.* *Italica.*

bitror, caulem habet subrufum, rotundum, foliũ fœnigræci, in ambitu serratum, flore luteo, odorato, semine in siliqua lunata, vt pictura luculenter ostendit. Tota etiam herba odorata est, vt hinc etiã conijcere liceat veram esse Melilotum.

LOCVS.

Germanica paßim in pratis Germaniæ, montosis potißimum, nascitur. Italica in Germania, nisi sata fuerit, non prouenit. In Campania verò circa Nolam, Dioscoride teste, copiosè nascitur.

TEMPVS.

Floret ferè per integram æstatem vtrumque genus. Siliquas tamen in fine Iulii & Augusto mense proferunt.

TEMPERAMENTVM.

Mixtæ est facultatis: habet enim quiddam adstringens, sed & discutit & maturat: copiosior enim in ea est substantia calida quàm frigida.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Melilotus adstringendi facultatem obtinet. Mollit omnes inflammationes, præcipuè autem oculorum, vteri sedis & testium in passo decocta & illita. Aliquando autẽ addito oui luteo assato, aut fœnigræci farina, aut lini semine, aut polline molario, aut capitulis Papaueris, aut Intybo recentes meliceridas per se cum aqua, & achoras cũ creta Chia, et vino aut galla illita sanat. Stomachi dolorem cum vino cocta, & cruda cum antedictis leuat.

uat. Aurium etiam dolores crudæ expressus succus, & cum passo instillatus sedat. Capitis dolorem lenit, cum aceto & rosaceo inspersa.

EX PLINIO.

Melilotos oculis medetur cũ lacte, aut cum lini semine. Maxillarũ quoq; dolores lenit, et capitis cũ rosaceo: itẽ auriũ è passo, quæq; in manibus intumescunt vel erumpunt. Stomachi dolores in vino decocta, vel cruda tritaq;. Idẽ effectus est ad vuluas. Testes verò & sedẽ prociduã, quæq; ibi sunt vitia, recens ex aqua decocta, vel ex passo. Adiecto rosaceo illinuntur ad carcinomata. Deferuescit in vino dulci. Peculiariter & cõtra meliceridas efficax.

DE MANDRAGORA. CAP. CCI.

NOMINA.

Μανδραγόρας, ἢ κιρκαία *Græcis*, ἀνθρωπόμορφος *Pythagoræ, Latinis canina aut terrestris mâlus, officinis* Mandragora *Germanis* Alraun (*Gal.* Maudragore) *dicitur. Qui Circæã vocarunt, nomen illi à* Circe *fecerũt, quoniã creditur radix eius ad amatoria cõducere. Pythagoras hauddubiè ab humana forma, quàm radix eius referre videtur,* Anthropomorphon *appellauit. Hinc sumpta occasione, agyrtæ & impostores illi circũforanei radices humana effigie insignitas circũferunt, quas* Mãdragoras *esse testãtur, cũ tamẽ cõstet eas esse fictitias, & manu factas ex cãnarũ radicibus humana specie sculptis, postea plãtatis.*

Circæa quare dicta Mandragora.

Anthropomorphos cur nominata.

Agyrtarũ cõmẽtum.

Nascuntur autem subinde radiculæ paruæ, quæ repræsentant capillos, barbã, pectinis pilos, & ex terra eum acquirũt colorem, vt radices esse appareãt. Sunt & alia multa quæ nebulones illi fabulantur, vt pecuniam ab imperitis extorqueant, quæ commemorare in præsentia nihil attinet. Terrestrẽ mâlum Romani dixerunt, quòd mâla proferat, nec in altum vt reliquæ arbores surgat.

Terrestris mâlus.

GENERA.

Mas.

Fœmina.

Locus Theophrasti explicatu difficilis.

Duo Dioscoridi & Plinio Mandragoræ sunt genera. Mas candida est, μώριον Græci vocant. Huius hic effigiem, citra tamen poma, quæ habere non potuimus, damus. Fœmina nigra, Græcis θριδακίας à similitudine foliorum appellata. Theophrastus tamen li. vi. de historia plantarum, ca. ii. tertiũ quoddam genus Mandragoræ constituere videtur: cuius fructus sit μέλας, καὶ ῥαγώδης, καὶ οἰνώδης τῷ χυμῷ, hoc est, niger, acinosus, & sapore vinosus. Et nisi hoc genus à prioribus diuersum esse statuas, discrepare inter se non leuiter Theophrastũ & Dioscoridem necesse est fatearis. Nam Dioscorides palàm asserit poma priorum duorum generum vitellis ouorũ esse similia, & pallida: contrà Theophrastus nigra, acinosa, vt diximus, & sapore vinosa esse tradit. Accedit quòd idem Theophrastus eodem loco Mandragoræ caulem tribuat, perinde atque Plinius, quem Dioscorides penitus aufert: vt hoc nomine necesse sit hæc omnia ad tertium hoc

genus Mandragoræ referre, quod nos tamen infrà inter Solani genera recensebimus, vbi etiam eius pi ɛturam offendes.

FORMA.

Fœmina angustioribus & minoribus quàm La ɛtuca foliis est, grauiter odoratis & virosis, per ter ram sparsis, iuxtaq; folia pomis vitellis oui similib. pallidis, odoratis, in quibus semen quale pyri, radi cibus magnis, binis ternísve, sibi inuicem implici tis, in superficie nigris, intus candidis & crassi cor ticis. Caulē verò nō fert. Maris folia sunt magna, candida, lata, læuia vt Betæ. Mâla duplo maiora quàm fœminæ, croci colore, cū aliqua grauitate odo rata, quæ comedētes pastores quadantenus soporan tur. Radix supradiɛtæ similis, maior tamen candi diorq;. Orbata & hæc est caule. Fœminæ.

LOCVS.

Prouenit in syluis & vmbrosis locis. Nunc in hor tis etiā plātatur.

TEMPERAMENTVM.

Mandragora vincentem habet facultatem refri geratoriam, adeò vt tertii sit ordinis refrigerantiū. Veruntamen nonnihil etiam caloris inest, & in po mis humiditatis. Radicis cortex non tantùm refri gerat, sed & deficcat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Succus colligitur è cortice recentis radicis tuso & prælis subieɛto, quem insolatum cùm iam concreue-

rit, in fictili vase reponere oportet. Colligitur itidẽ è pomis succus, ignauior tamen. Delibratur radicis cortex, & traiectus lino ad vsum suspẽditur. Quidam Mandragoræ radices in vino ad tertias decoquunt, & traiectum per colum ius seruant, vtẽtes cyathi vnius mensura in peruigiliis, & dolorib. & in his quos sine doloris sensu secare aut vrere voluerint. Potus obolorũ duorum pondere cum mulsa aqua Mandragoræ liquor, pituitam, nigramq; bilem veratri modo purgat. Verũ maiore copia potus vitam adimit. Miscetur medicamẽtis ocularibus, & iis quæ dolores finiunt, peßis quoq; emolliẽtibus. Per se semioboli pondere appositus, menses & fœtus trahit. Sedi pro balano subditus somnum facit. Radix ebur emollire fertur, si senis horis cũ eo decocta sit, & in quã voluerit aliquis formam fingi & forma ri facilem reddere. Folia recentia, oculorũ & quas vlcera excitarunt inflãmationibus cum polenta illita prosunt. Discutiunt eadem omnem duritiẽ, abscessus, strumas, tuberculaq;, quinq; aut sex diebus leniter confricata. Stigmata sine vlceratione delent. Folia condita sale seruantur in eosdẽ vsus. Radix autẽ trita ex aceto ignibus sacris, & serpentiũ ictibus ex melle aut oleo medetur. Strumas atque tubercula ex aqua disiicit. Articulorum dolores cũ polenta sedat. Cõficitur citra coctionem vinũ è cortice radicis. Ternæ minæ in vini dulcis metretam coniiciuntur. Dantur ex eo terni cyathi, iis qui secari,

cari, aut vri debent, vt ante dictum est. Siquidẽ nullo tunc afficiuntur dolore, eò quòd somno quodam presi torpescant. Mâla olfactu, & comesta soporẽ afferunt. Potest idem & eorum succus. Nimius tamen eorundẽ vsus obmutescere facit. Semen malorũ potũ vterum purgat, appositumq; cum sulphure ignem non experto rubra fœminarum profluuia sistit. Colligitur ex radice liquor, ea scarificata multifariã, & eo quod erũpit, in cauũ vas recepto. Est autẽ liquor succo efficacior. Sed nõ ferunt omnibus locis liquorem radices, idq; experientia ostendit.

EX GALENO.

Soporem conciliandi vim habent Mandragoræ poma. Radicis cortex valentißimus est, reliquum quod intus est imbecillum existit.

EX PLINIO.

Succus fit & è mâlis et è caule, deciso cacumine, et radice pũctis aperta aut decocta. vtilis hæc vel surculo. Concisa quoque in orbiculos seruatur in vino. Succus non vbique inuenitur, sed vbi potest, circa vindemias quæritur. Odor grauis eius, sed radicis & mâli grauior. Mâla matura in sole siccantur. Succus ex iis sole densatur: item radicis tusæ, vel in vino nigro ad tertias decoctæ. Folia seruãtur in muriis efficacius, aliâs recẽtiũ succus pestis est: sic quoque vires noxiæ. Grauedinem afferũt etiam olfactu, quanquam mâla in aliis terris mandantur nimio tamen odore obmutescunt ignari. Potu quidẽ

largiore etiam moriũtur. Vis somnifica pro viribus bibentium. Media potio *cyathi vnius. Bibitur & contra serpentes, & ante sectiones punctionesq́; ne sentiantur. Ob hæc satis est aliquibus somnum odore quæsisse. Bibitur et pro* Elleboro *duobus obolis in mulso. Ad strumas radix* Mandragoræ *ex aqua bibitur. Articulis prosunt folia cũ polenta, vel radix recens tusa cum cucumere sylvestri, vel decocta in aqua. Cum cerato apostemata & vlcera tetra, folia* Mandragoræ *recentia sanant.* Radix *vulnera cum melle aut oleo.*

DE MALIS INSANIS.
CAP. CCII.

Poma amoris etiam hodie vulgò dicũtur, mala hæc insana.

NOMINA.

QVæ *mâla insana hodie appellãtur, et à Neapolitanis* Melãzana, *ab aliis amoris poma, à Germanis verò* Melantzan (Gallicè Pomes damours) *num veteribus cognita fuerint asseuerare non ausim. Non latet tamen* Hermolaũ *in* Corollario *suo in ea esse sententia, vt putet esse tertiam* Mandragoræ *speciem, quã* Morion *vocãt. Quam tamen sententiã cur non probẽ, facit imprimis* Theophrastus *qui lib. vi. de historia stirpium ca. ij. eius fructum esse nigrum, acinosumq́; scribit, qualia mâla insana non sunt. Dein quòd Morij fructus letalis sit, mâla verò insana minimè, vt paulò*

Mâla insana nõ sunt tertia Mãdragoræ species.

pòst

pòst dicemus. Mala autem insana dicta sunt, non quòd letalia sint, sed quòd difficulter concoquātur. Amoris autem poma, quòd propter elegantiam & pulchritudinem digna sint quæ amentur. Mala insana cur dicta. Amoris poma quare vocata.

GENERA.

Duo sunt malorum insanorum genera. Aliqua enim purpurea ferè tota, aliqua verò lutea, aut candorem aliquem præ se ferentia. Primi generis poma Germanicè braun Melantzan, alterius autem, geel Melantzan vocantur.

FORMA.

Mala insana in frutice nascuntur, qui Personatiā propemodum caule & foliis refert. Differūt autē huius folia à Personatiæ, quòd longiora, magisq́; laciniata sint. Flores habet purpureos, speciosos, sex foliis è calatho stellatim radiatis, fructus oblōgi mali forma & magnitudine, in quibus semen siliquastro non dissimile. Radicem multis capillatam fibris luteámque.

LOCVS.

In hortis apud nos seruntur, sed frequenter in fictilibus & pensilibus fenestrarum hortis. Et eodē cultu quo cucumeres & melones gaudent.

TEMPVS.

Floret Augusto & Septembre mensibus, ac subinde fructum profert.

TEMPERAMENTVM.

In his malis hauddubiè vt in cucumere esculento aut fungo, frigida & humida temperies superat.

VIRES.

Nullũ, quòd sciã, in medicina vsum habent. Eduntur autẽ à nonnullis ex oleo, sale & pipere fungorũ modo cocta. Alii vbi paululũ inferbuerũt igni, in orbiculos vel taleolas digerunt, & in acetariis ex oleo, vel pipere & aceto comedunt. Salgamarii in muria acida seruant, cibo per hyemẽ & ver ori grato, sed tamen qui ægrius cõcoquatur. Quid multa? delicatorũ & omnia digustare volentiũ cibus est malũ insanũ. Quare qui sanitatis studio aliquo tenẽtur, ij statim nomine ipso territi, vsum illorũ euitabunt. DE NYMPHAEA. CAP. CCIII.

NOMINA.

Nenuphar. Nymphaea cur dicta.

Νυμφαία Graecis, Nymphæa latinis, officinis Nenuphar barbara voce nominatur. Germanis Seeblum, Vuassermahen (Gallicè Blãc d'eau, ou Iaulnet d'eau.) Nymphæa autem nomen sibi vendicasse videtur, quòd aquosa amet loca: vel, vt ex veterib. aliqui fabulati sunt, à Nympha, quæ zelotypia Herculis intabuit & mortua est, inq; palustrem hanc plantam mutata.

GENERA.

Candida. Lutea.

Duo eius genera. Vna enim à flore candido, Liliȷ simili, candida appellatur. Germa. Vueiſz Seeblumen. Altera itidem à floribus, qui lutei sunt, lutea nominatur, Germanicè geel Seeblumen. Possent etiam radicibus discerni, cùm prior nigra, altera verò candida constet, adeò vt hoc nomine prima

candi-

candida, altera autem nigra diceretur. Multò verò consultius est à floribus, quàm radice discrimen sumere, quòd illi nunquam non oculis expositi sint, radices autem non nisi effossæ intueri poßint.

FORMA.

Prima, folia Ciborio similia habet, minora tamẽ & longiora, quadantenus super aquam eminẽtia, aliqua tamen etiam sub aquis, plura ab vna radice prodeuntia. Flos candidus, Lilio similis, in medio quòd croceũ sit obtinẽs Hic cũ defloruerit rotũdus, & mâlo circũferentia, aut Papaueris capiti similis, colore niger fit. In quo sanè semen clauditur nigrũ, latũ, densum, gustu glutinosum. Caulis illi læuis, minimè crassus, niger, Aegyptiæ fabæ similis. Radix nigra, aspera, clauæ persimilis. Hæ singulæ notæ alteri Nenuphari vocato quadrãt. Folio enim conspicitur orbiculato, læui, herbaceo, amplo, in stagnantibus aquis supernatante: flore candido, Lilio simili, in medio croceum habente, & cùm defloruerit capite Papaueris, in quo semen latum, amarũ, pingue. Caulis gracilis est et lænis. Radix nigra & ampla, dulcis, nodosa, clauæ formam repræsentans. Altera folia antedictæ ßimilia habet, sed radicẽ albam & asperam: florẽ luteũ, splendentem, rosæ similem. Quæ itidem notæ in vniuersum omnes alteri Nenuphari, quæ luteis est floribus, respondent.

LOCVS.

Nascitur in paludibus, & aquis stagnantibus.

TEMPVS.

Flores in fine Maij & Iunio mense colliguntur, Radices autem in autumno effodiuntur.

TEMPERAMENTVM.

Nymphææ tum radix, tum semen refrigerandi & citra morsum desiccandi vim obtinet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix prioris sicca cum vino pota, cœliacis & dysentericis prodest. Lienem absumit. Stomachi vesicæq; doloribus illinitur. Alphos ex aqua exterit. Alopecias cum pice imposita sanat. Eadē contra Veneris insomnia bibitur, siquidem ea compescit. Paucis diebus, si quis cōtinuò bibat, genitale infirmat. Idem semen potum efficit. Alterius quæ lutea dicitur, radix & semen contra muliebria profluuia ex vino nigro bibuntur.

EX GALENO.

Nymphææ radix & semen, vētris profluuia cohibēt, semenq; genitale siue per somnia, siue alio pacto immodicè profluens retinent. Iuuant dysentericos. Cæterùm Nymphæa quæ candidā radicem habet, potentioris est facultatis, vt & muliebri profluuio medeatur. Verum & hæc, & ea quoque quæ atrā habet radicem, ex vino nigro austero bibitur. Porrò nonnullā etiā abstergendi vim obtinent, ita vt alphos & alopecias sanēt. Ad alphos verò macerātur aqua, ad alopecias pice liquida. Sed ad hæc aptior est ea cuius radix nigra est, sicut ad alia, cuius alba.

EX THEOPHRASTO.

Nymphæa trita plagæ imposita sanguinem sistere traditur. Vtilis et ad difficultates intestinorũ pota.

EX PLINIO.

Venerẽ in totũ adimit Nymphæa, semel in quadraginta dies pota. Insomnia quoq; Veneris à ieiuno pota, et in cibo sumpta. Illita quoque radix genitalibus, inhibet non solũ Venerẽ, sed effluentiã geniturae: ob id corpus alere, vocemq; dicitur. Semen cum vino potũ dysentericis auxilio est. Tenesmo radix eiusdem ex vino bibitur. In vino quoque pota lienem consumit. Dolores vesicæ sedat ex vino. Manantia sanat vlcera. Maculas omnes emẽdat. Trita plagis imponitur. Vlceribus, priuatim iis quæ calceamento facta sunt, prodest arida infricata.

DE NAPY. CAP. CCIIII.

NOMINA.

Νάπυ, ἢ σίνηπι Græcè, Sinapis & Sinapi Latinè vocatur. Officinæ nomẽ retinuerunt. Perperam tamẽ faciunt, quòd altero genere pro Eruca, quam suo loco depinximus, vtuntur. Germanicè Zam oder Gartensenff (Gallicè Seneue) nominatur. Sinapis autem nomen è Græcia venit in Latium, censetq; dictum Athenæus libro nono Dypnosoph. Sinapi, ὅτι σίνεται τὰς ὦπας ἐν τῇ ὀδμῇ, hoc est, quòd olfactum luminibus officiat. Pleraque Græcia Napy nominat, quasi Naphy, vt idem eodem in loco interpretatur, quoniam

Officinarũ error.

Sinapis vnde dicta.

Napy cur vocatum.

non sine natura sit, sed acri & proinde incommoda donetur. Alii Napy per priuationem videlicet νή-πιον, quasi immite dici volunt, quoniam acrimoniæ vehementis particeps sit.

GENERA.

Sinapis duo inueniuntur genera, foliis, floribus & semine distantia. Primum siquidem genus rapi tiam frondem exprimit, floremq; luteũ obtinet, ac semen album profert. Nos à *floribus luteis Germanicè* geelé Garté enff *nominauimus. Alterum in* Erucæ *folium laciniatur, floréque albicante, & semine vesco pullóque constat. Nos genus hoc ab albicantibus floribus* Vue ſſen Gartenſenff *appellauimus, vt esset huius aliqua ab* Erucæ *nomenclatura diuersitas, quam Germani simpliciter* Vueiſſen Senff *vocant.*

FORMA.

Primum caulem habet hirsutum, longum, ramosum, folia rapi, minora tamen & asperiora, flores luteos, siliquas rotundas ac hirsutas, plenas semine candicante. Alterũ genus itidem hirsuto caule præditum est, minore tamen, foliis Erucæ, *maioribus tamen ac latioribus, laciniatis floribus albicantibus, erucæq; effigiem referentibus, siliquis teretibus & oblongis, semine pullo rufescentéve refertis.*

LOCVS.

Vtrumque in hortis satum prouenit. Et quamuis nullo cultu plærumque germinet, terram tamẽ ara-

tam

tam & congestitiam magis amat.

TEMPVS.

Floret vtrūque Iunio ac Iulio mensibus, eodémque tempore semen in siliquis suis profert.

TEMPERAMENTVM.

Sinapi calefacit & desiccat quarto ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Calfaciendi, extenuandi & extrahendi vim habet. Commanducatum capitis pituitam elicit. Succus eius hydromeliti mixtus contra tonsillarū prædurós tumores, ac veterem callosamq; arteriæ scabritiem conuenienter gargarizatur. Tritum naribus admotū, sternutamenta ciet. Comitialibus quoque auxiliatur. Fœminas vuluæ strāgulatu oppressas excitat. Lethargicis, deraso capite, illinitur. Ficis ammistum & impositum donec rubescat locus, ad coxendicum cruciatus, lienes, & omnis generis diuturnos dolores confert, cùm permutandæ passionis causa ex alto in cutis superficiē aliquid trahere voluerimus. Alopeciis illitum medetur. Faciem purgat. Sugillata cum melle, aut adipe, aut cerato delet. Ex aceto contra lepras, & feras impetigines perungitur. Aridum contra febrium circuitus bibitur, aut potui polentæ modo inspersum. Extrahentibus emplastris, scabiemq; extenuantibus vtiliter ammiscetur. Grauitati aurium & sonitui, tritum cum fico impositum prodest. Succus ad hebetudines oculorum & palpebrarum scabritiem illinitur.

Exprimitur autem ex viridi adhuc semine succus, & in sole siccatur.

EX PLINIO.

Synapi Pythagoras principatum habere ex his, quorum sublime vis feratur, iudicauit: quoniã non aliud magis in nares & cerebrum penetret. Ad serpentium ictus & scorpionum tritum cum aceto illinitur. Fungorum venena discutit. Contra pituitam tenetur in ore donec liquescat, aut gargarizatur cum aqua mulsa. Ad dentium dolorem manditur. Ad vuam gargarizatur cum aceto & melle. Stomacho vtilißimum contra omnia vitia, pulmonibúsque. Excreationes faciles facit in cibo sumptum. Datur & suspiriosis. Item comitialibus tepidum cum succo cucumerum. Sensus atque sternutamenta capitis purgat, aluum mollit, menstrua & vrinam ciet, & hydropicis imponitur. Cum fico & cumino tusum ternis partibus comitiali morbo. Et vuluarum conuersionem suffitum excitat odore aceto mixto. Item lethargicos: & si vehemẽtior somnus lethargicos premat, cruribus aut etiam capiti illinitur cum fico & aceto. Veteres dolores thoracis, lumborum, coxẽdicum, humerorum, & in quacũque parte corporis ex alto vitiã extrahẽda sunt, illitum caustica vi emendat pustulas faciendo. At in magna duritia sine fico impositum: vel si vehementior vrigo timeatur, per duplices pannos. Vtũtur ad alopecias cum rubrica, psoras, lepras, phthiriases,

riases, tetanicos, opisthotonicos. Inungunt quoque scabras genas, aut caligantes oculos cum melle. Succusq; tribus modis exprimitur in fictili, calescitque in eo in sole modicè. Exit & è cauliculo succus lacteus, qui ita cum induruit, dentium dolori medetur. Semen ac radix cum immaduere musto, conteruntur, manúsque plenæ mensura sorbentur ad firmandas fauces, stomachum, oculos, caput sensúsq; omnes. Mulierum etiam lassitudines, saluberrimo medicinæ genere. Calculos quoque discutit potum ex aceto. Illinitur & liuoribus sugillatísq; cũ melle & adipe anserino, aut cera Cypria. Fit & oleũ ex semine madefacto in oleo expressóque, quo vtuntur ad neruorum rigores, lumborúmque & coxẽdicum perfrictiones.

EX SIMEONE SETHI.

Sinapi vim habet dissoluendi & discutiendi humiditates quæ in capite & stomacho sunt. Confert etiã lienis affectibus ab humiditate & flatu procreatis. Item quartanis morbis, qui ex adusta pituita contracti sunt: ad hæc & podagris à pituita factis. Officit verò visui, & calido capiti, ac iecori. Adiuuat concoctionem & distributionem ciborum crassarum partium. Minuit quæ in ventriculo sunt humiditates. Illitum lepris, eas in melius mutat. Linguas etiam humiditate grauatas siccat. Si cum melle sumatur, tusses resoluit. Cum caricis verò ischiadicis illitum, & lienosis vtile est: trahit enim

quæ intus sunt ad corporis superficiem. Suffitum verò & incensum, serpentes fugat.

DE NERIO. CAP. CCV.

NOMINA.

Oleãder.

Rhododaphne cur dicta.

Νήριον, ἢ ῥοδοδάφνη, ἢ ῥοδόδενδρον *græcis*, Nericon *&* Rhododendron *latinis, officinis & barbaris* Oleander, *Germanis* Oleander, (*Gallis* Rosage, ou Rosagine) *dicitur.* *Rhododaphnen autem Græci dixerũt à rosæ floribus & lauri folijs, quæ fruticis huius præcipue sunt notæ. Nec refert quòd Dioscorides amygdalæ folijs eius folia comparauerit, lauro enim & amygdalæ non dissimilis magnopere foliorum figura est. Fecit idem rosæ flos & arbor, vt eadem gens Rhododendrum nominauerit.*

Rhododẽdros quare.

FORMA.

Notus frutex, amygdalæ longiora & crassiora folia habens, florem rosarum figura, fructum amygdalæ similem, veluti cornu, qui dehiscens lanea natura plenus est, pappis acanthinis simili. Radix illi est acuminata, longa, lignosa, gustanti salsa.

LOCVS.

Nascitur in hortis, maritimis, & secundum amnes locis.

TEMPVS.

Quo mense floribus & fructu prægnans sit Nerion, non satis constat: neq; enim vel flores vel fructus eius nobis videre licuit. Hinc est quòd etiam

pictura

pictura quam exhibemus iisdem careat.

TEMPERAMENTVM.

Nerium Arabes calefacere in principio tertij ordinis, & in secundo siccare tradunt.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Flores & folia canes, asinos, mulos & quadrupedes plurimos enecant: hominum verò cum vino pota contra venenatorum morsus præsidia salutaria sunt, præsertim si rutæ cōmiscueris. Infirmiora verò animantia, vt oues, capræq́; , si aquam biberint in qua folia eius maduerint, moriuntur.

EX GALENO.

Nerium aut Rhododaphne notus omnibus est frutex. Foris quidem illitus discutiēdi vim obtinet. Intrò autē in corpus assumptus, perniciosus ac venenosus non tantùm hominibus, verumetiam plærisque pecudibus.

EX PLINIO.

Rhododendros ne nomen quidem apud nos inuenit Latinum: Rhododaphnen vocant, aut Nerium. Mirum, folia eius quadrupedum venenum esse, homini verò contra serpentes præsidium, ruta addita, & è vino pota. Pecus etiā & capræ si aquā biberint in qua folia ea maduerint, mori dicuntur.

DE OXYACANTHA. CAP. CCVI.

NOMINA.

Ὀξυάκανθα Græcis, Oxyacantha Latinis, *Officinis* Berberis, *Germanis* Paisselocer, Saurich, Berberis.

Saurich, Erbsel, Versich, (*Gallis* Espine vinette, ou du Berberis) *vocatur*. *Hauddubiè Græci à spinarum acuminatis cuspidibus* Oxyacantham *dixerunt*.

Oxyacantha vnde dicta.

FORMA.

Syluestri pyro similis arbor est, sed minor & nimis spinosa. Fructum fert Myrto similem, plenum cōfertúmve, rubētem, fractu facilem, intus nucleos habentem. Radicem multifidam & altam. Huius delineationis notæ, nulla prorsus reclamante, arbori quam vulgò Berberim barbara voce nominãt, adamussim respondent. Nanque arbuscula est pyri syluestris aspectu, sed humilior, ramis ex interuallo spinosis, folio lentè per ambitum aculeato, acinis rubentibus, in pediculo iuxtà & racemo pendulis, gustu acido & subaustero, duobus intus granis, radice numerosa.

LOCVS.

Multis nascitur locis, syluis nempe, frutetis, campestribus, montanis, siccis & aquosis.

TEMPVS.

Germinat ineunte vere, ab occasu autem Vergiliarum fructifera. Per Septēbrem itaq; ac Octobrē menses carpitur, campos syluasq; exornans.

TEMPERAMENTVM.

Oxyacantha astringit & desiccat, atque adeò quorundam sententia frigida & sicca in secundo est ordine. Fructus tamen tenuium est partium, &

paululum

paululum quiddam incisiuum habet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Huius fructus potus & comesus, alui profluuiū, & muliebrē fluxū sistit. Radix trita & illita aculeos & spicula extrahit. Abortum facere tradūt, si sensim venter ter radice feriatur aut perungatur.

EX GALENO.

Oxyacanthus arbor vt pyro syluestri similem habet speciem, ita & facultates minime dissimiles. Quin & ipsi fructus Pyri quidē syluestris prorsum atque absolutè austerus est, Oxyacāthes autem tenuium partiū est, & modicè incidit. Porrò arboris huius fructus, pyri syluestris similis nō est, sed Myrti potius fructui, rubēs scilicet & †rarus. Habet verò & nucleos. Cæterū nō tantū esus, sed & bibitus omnes fluxionum affectus cohibet atque sistit.

† ἁδρὸς videtur legēdum, vt est apud Dioscori.

EX RECENTIORIBVS.

E baccis vinum exprimitur eodem fere vsu, quo vinum ex malo punico. Condiuntur item acini vel melle vel saccharo ad restringendam sitim, depellēdamq; febricitātium malaciam, quorum morosum nimis palatum cibum ferre quemcūque respuit. Elāguescēs appetentia grato huius acore recreatur.

DE OSYRIDE. CAP. CCVII.

NOMINA.

Ὄσυρις Græcis, Osyris Latinis, officinis Linaria, nonnullis herba vrinalis appellatur. Germanicè Flaschizkraut, Lynkraut, Harnkraut,

Vnser frauuen flachsz, Vuild flachsz, krotenflachsz, Nabelkraut. *Linariam autem dixerunt recentiores à foliis quæ lini faciem referre videntur.*

Linaria quare dicta.

FORMA.

Virgultum sarmentúmve nigrum est Osyris, tenues virgas lentásque habēs. In quibus foliola sunt terna, & quaterna, modò quina, interim & sena, ceu Lini nigra initio, dein colore mutato subrubescentia. Iam si rem diligenter expendas, nullam delineationis notā Osyridi traditam, in Linaria dicta hodie deesse reperies. Siquidem hæc cauliculis fruticat nigricātibus, & qui ob suum lentorē haud facile franguntur, tenuibus, atris quoque foliis, Lini facie. Concolori denique semine tantisper dum maturescit, postquam ematuruit rubescente. Senescentes quoque ramuli nigritiā in ruborem vertūt. His accedit antiqui & manuscripti herbarij testimonium, qui Linariam eam esse herbā tradit, quæ Dioscoridi Osyris dicitur, floremq; habere luteū inquit. Respondet etiam per omnia pictura,

LOCVS.

Paßim in campestribus prouenit.

TEMPVS.

Floret æstate tota & autumno.

TEMPERAMENTVM.

Osyridi amara inest qualitas, & obstructiones aperiendi, adeóque vt calida sit necesse est. Amara nanque,

nãque, Galeno lib. iiij. cap. x. de simpl. medicamento. facult. teste, qualitate prædita, omnia calida sũt. Sic etiam eodem authore lib. v. cap. xi. eiusdem tractationis, singula quæ poros & meatus expurgant, ab infractuq; liberant medicamẽta, calida sunt & tenuium partium. Vehementer itaque errant, qui Linariam frigidam & humidam esse asserunt. Et certè præter ea quæ iam dicta sunt, vel hoc vno argumento erroneam illorum sententiam confutare omnium maximè licebit. Cùm etenim Linariæ vrinam mouendi facultatem inesse scribant vulgares etiam herbarij, colligitur illam nõ esse frigidam & humidã, quando Galeno libro iam citato cap. xij. attestante, omnia quæ vrinam ducunt ex acriũ atque adeò calidorum & siccorum sint genere. *Linaria nõ est frigida.*

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Huius decoctũ potũ morbo regio affectos iuuat.

EX GALENO.

Osyridi, ex qua medicamenta ad exterẽdam leuigandamq; cutem, Græci κορήματα vocant fieri solent, amara inest qualitas, & obstructiones expediendi facultas. quare & in iecinore consistẽtes obstructiones adiuuat.

κορήματα enim non solum scopas, vt quidam arbitratur, verumetiam κόσμητρα, Suida & Phauorino testibus, hoc est, comptória & venustantia faciem medicamenta *Additio.*

Græci dixerunt: è quorum ſanè numero Oſyris eſt, quæ cùm amara ſit, extergere etiam quæ ſunt in corpore, facie potiſsimum, maculas poteſt. Hinc rectè Plinius ex eius foliis mulieribus, vtpote quę plus aliis comere & venuſtare faciem ſolent, ſmegmata fieri tradit.

EX AETIO.

Oſyris eſt herba ſubfruticoſa, tenuibus virgulis, fractioni renitentibus, foliis Lino ſimilibus, nigris primo, poſtea ſubrubeſcentibus, guſtu amaris, vnde regio morbo conferunt.

EX PLINIO.

Smegmata mulieribus ex Oſyridis foliis faciũt. Radicum decoctum potum, ſanat arquatos. Eædem priuſquam matureſcit ſemen conciſæ, & ſole ſiccatæ, aluũ ſiſtunt. Poſt maturitatem verò collectæ, & in ſorbitione decoctæ, rheumatiſmis ventris medẽtur, & per ſe tritæ ex aqua cœleſti bibuntur.

DE OCIMO. CAP. CCVIII.

NOMINA.

Ὤκιμον *Græcis*, Ocimum *Latinis, recentioribus Græcis* βασιλικὸν, *id eſt, regium appellatur, quod nomen apud omnes noſtræ ætatis herbarios & officinas vſurpatur. Sunt tamen quibus* Ocimum *gariophyllatum nominetur.* Germanicè Baſilien, *vel* Baſilgram, (*Gallicè* du Baſilic) *dicitur.* Ocimum *autem quibuſdam à naſcendi*

celeritate

celeritate dictum est ; siquidem à satu tertio statim die emicat. Quod verius Ocimo *videtur cõuenire, quod pabuli & farraginis quoddam genus est, sic nominatum ab* ὠκὺς Græca *dictione, quæ citò significat.* Proinde *sunt qui significantius per z scribendum ducant* Ozimũ, *ab* ὄζω, *quod redolere denotat, quoniam herba tota suauißimum spiret odorem.* Ab *eodem odore, quòd basilicâ & regia domo dignum sit,* Basilicum *hodie nuncupatur.* Ozimum cur dictũ. Basilicũ.

GENERA.

Sunt qui duo Ocimi *cõminiscãtur genera: vnum latiora folia habens, quod priuatim* Basilicum: *alterum angustiora, quod* Ocimum *gariophyllatum appellant.* Nos *tria tibi exhibemus ex vno promiscuè semine nobis nata. Primũ maioris discriminis ratione* Ocimum *exiguum,* Germanicè Klein Basilien, *nominauimus. Alterum mediocre,* Germanicè Mittel Basilien. *Tertium magnum,* Germanicè grosz Basilien *vocauimus. Neq; enim nisi foliis solis distare videntur, quæ in primo genere exigua admodum sunt, in altero verò paulò latiora, in tertio primi respectu latißima.* Odor *autẽ omnibus tribus vnus idemq; est.*

FORMA.

Ocimum *pedali altitudine prosilit, surculosum, ramulis rotundis, folio* Mercurialis, *diluti viroris. Floret particulatim, primò parte inferiore, demum superiore : flosculo candido, semine pullo nigróve,*

cui cortex obducitur. Radix vna descendit in altitudinem, craßior & lignosa, ceteræ à lateribus funduntur exiles ac prolixæ.

LOCVS.

Paßim in figulinis vasis mulieres extra fenestras ædium fouent Ocimum. In hortis etiam satũ prouenit.

TEMPVS.

Iunio & Iulio mẽsib. floret, dein semẽ producit.

TEMPERAMENTVM.

Ocimum ex secundo est ordine calefacientium, cum excrementitia quadam humiditate.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Copiosè comestum oculorum aciem hebetat, aluum emollit, flatus mouet, vrinam cit, lac euocat, ægreq; in ventre mutatur. Illitum cum polentæ farina, rosaceo & aceto, inflammationibus, mariniq; draconis & scorpionis ictibus auxilio est. Per se autem cum vino Chio oculorum doloribus. Oculorum caligines succus eiusdem abstergit, eorundémque fluxiones exiccat. Semen potum quibus atra bilis gignitur, difficultati vrinæ, inflatísque conuenit. Olfactu per nares attractum, copiosa sternutamenta mouet. Quod idem herba efficit. Porro instante sternutamento oculos comprimere oportet. Sũt qui Ocimum cauent minimeq; comedũt, quandoquidẽ manducatum, & in sole positũ vermes gignat. Libyes autem adiecerunt, quòd si feriantur à scorpione qui Ocimum ederint, nullo dolore conflictari.

EX

EX GALENO.

Ocimum excrementiam humiditatem habet, proinde nec commodum est quod in corpus sumatur. Cæterùm foris illitum, ad digerendum & concoquendum vtile est. Plærique hoc etiam vt opsonio vtuntur, ex oleo & garo offerentes. Vitiosioris autem succi est. Admentiuntur ob hoc quidam dicentes, si tritũ fictili nouo indatur, celerrimè intra paucos dies scorpiones gignere, præsertim vbi quis quotidie ollam soli expositam calfecerit. Sed hoc sanè à vero abest. Id porrò verè de eo dixeris, praui succi, stomacho inimicum, & concoctu pertinax olus esse.

EX PLINIO.

Ocimum Chrysippus grauiter increpuit, inutile esse dicens stomacho, vrinæ, oculorum quoque claritati. Præterea insaniam facere, & lethargos, & iecinoris vitia, ideoq; capras id aspernari: hominib. quoque fugiendum censet. Adiiciunt quidã, tritum si operiatur lapide, scorpionem gignere: commanducatum, & in sole positum, vermes afferre. Alij verò, si eo die feriatur quispiam à scorpione, qui ediderit Ocimum, sanari non posse. Quinimò tradunt aliqui, manipulo Ocimi cum cancris decem marinis vel fluuiatilibus trito, conuenire ad eum scorpiones à proximo omnes. Diodotus in empiricis, etiam pediculos facere Ocimi cibum. Secuta ætas alacriter defendit, nã id esse capras, nec minus quã

mẽtham & rutham scorpionũ terrestrium ictibus, marinorúmque venenis mederi cũ vino, addito aceto exiguo. Vsu quoque compertum, deficiẽtibus ex aceto odoratum salutarem esse. Item lethargicis, et inflammatis refrigerationi. Illitum capitis doloribus cum rosaceo, aut myrteo, aut aceto. Item oculorum epiphoris impositum ex vino. Stomacho quoq; esse vtile, inflationes & ructum ex aceto dissoluere sumptum. Aluum sistere impositum. Vrinam ciere. Sic & morbo regio & hydropicis prodesse. Choleras eo & destillationes stomachi inhiberi. Ergo etiã cœliaci, Philistio dedit, & coctum dysentericis & colicis Plistonicus. Aliqui & in tenasmo, & sanguinem excreantibus, in vino. Contra duritiã præcordiorum illinitur mammis. Extĩguit quoq; lactis prouentum. Auribus vtilißimum infantium, præcipuè cum adipe anserino. Semen tritum & haustum naribus, sternutamenta mouet, & destillationes capiti quoque illitũ. Vuluas purgat in cibo ex aceto. Verrucas mixto atramento sutorio tollit. Venerem stimulat.

EX SIMEONE SETHI.

Basilica ocima olfacta cor & caput iuuant. Si aqua irrigantur, humidiora fiunt, & somnum conciliant. Semen eorum cardiacis affectibus succurrit. Animi mœrorem ex atra bile ortam, in hilaritatem & lætitiam mutat.

APPENDIX.

Vides

Vides in referendis Ocimi facultatibus non parum inter se dissentire Dioscoridem, Galenũ & Plinium, ita vt vix pugnantes illorum sententias conciliare poßis. Quare consultum erit vt hic, quemadmodum in aliis etiam, Galeni amplectaris opinionem, qui quodammodo inter hos medius interiectus, commendat exteriorem eius vsum in iis quæ σύμπεψιν, καὶ διαφόρησιν, *id est, concoctionẽ & discußionem desiderant: damnat verò internũ ob excrementitium humorem quo grauat & lædit interanea. Et ad hunc etiam scopum respiciens, plerasque alias Dioscoridis & Plinij contradictiones tollere poteris.*

DE ORIGANO. CAP. CCIX.

NOMINA.

Ὀρίγανος *Græcis, Origanus vel Origanũ Latinis, officinis nomen suum retinuit, Germanis* Vuolgemut, Dosten, Braũdostẽ, *vel* bergmuntz, (*Gallis* Marioleine d'angleterre) *nominatur. Origanum verò quòd montibus gaudeat appellationẽ apud Græcos inuenit,* ἀπὸ τοῦ ὄρους, *id est, monte, &* χαρᾶς, *gaudio.* Herodianus *quòd visum exacuat nomẽ duxisse testatur, ab* ὁρᾶν *videre, &* γανῶ *clarifico, quasi aciem oculorum illustrans.* Theodorus *grammaticus nomen ex aduerso datũ putat, à* ῥιγῶ, *quod est algeo, fieri* ῥίγανον, *quasi rigens, censet, & tandem ascita litera principe, o, in Origanum esse confictum, contrario tamen sensu,* Origanũ vnde dictum.

sensu, quòd minimè refrigeret.

GENERA.

Heracleoticum. *Origani genera seu rectius cognomina quatuor esse constat. Est enim Heracleoticum, Onitis, Tragoriganum, & syluestre. Primũ ab Heraclea Ponti dictum, cætera à pecoribus cognomenta desumpserunt.* Onitis. *Onitis, quòd ab asinis impeteretur, ac in cibo gratum esset.* Tragoriganum. *Tragoriganum, quasi hircinum Origanum, non alia forsitan ratione quàm quòd eius pabuli voluptate animal hoc carperetur.* Syluestre. *Syluestre, quòd sine cultura, & sua sponte proueniat, cognominatum fuit. Cæterùm quum in tanta cum nomenclationum, tum historiæ ambiguitate varietateq́; tam Græcorum quàm Latinorum non facilè sit quicquam in solidum de his statuere, satis sit vnum genus, syluestre nimirum & vulgare, pro omnibus pictum exhibere, quòd, vt Paulus ait, vtcũque nominibus distinguantur, vna tamen omniũ sit facultas, adeoq́; in re admodum incerta, multũ operæ aut laboris temerè insumere minimè necessarium putaui.*

FORMA.

Vulgare. *Origanũ vulgare fruticulus est, tam foliis quàm ramis Serpyllo syluestri similis, comante supra cacumen vmbella, in qua flores haud secus quàm in Serpyllo in albo purpurei, odore iucundo præditi emicant. Ex qua sanè delineatione satis liquet, Origanũ hoc vulgare, Tragoriganũ, vel saltem eiusdẽ*

speciem

speciẽ quandã esse, quod hoc vt Dioscorides refert, foliis & ramulis syluestri Serpyllo simile existat.

LOCVS.

Montibus cliuosisq; locis gaudet Origanum nostrum, paßimq; in his propter sepes nascitur.

TEMPVS.

Floret Iulio mense.

TEMPERAMENTVM.

Omnes Origani species, Galeno & Paulo testibus, calefaciunt & exiccant in tertio ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Heracleoticũ excalfacit, vnde decoctum eius cũ vino potum venenatorum morsibus prodest: cum passo autem iis qui cicutam, aut meconium: cum oxymelite iis qui gypsum aut ephemerum hauserũt. Ruptis, conuulsis, hydropicis cum fico manditur. Aridum acetabuli mensura potum cum aqua mulsa, atros humores per aluum ducit, mensesque ciet. Linctum ex melle tußibus medetur. Prurigines itidem, scabies, regiúmque morbum, decoctum eius cũ in balnea descensum est, iuuat. Succus eiusdem adhuc virentis, tonsillas, columellas, orísque vlcera sanat. Per nares cum oleo irino infusus trahit. Cum lacte aurium dolores mitigat. Conficitur ex eo & cepis, & rhu opsoniorum vomitorium medicamentum, omnibus iis in ære Cyprio sub Canis ardenti æstu per quadraginta dies insolatis. Herba verò substrata serpentes fugat. Onitis

eadem

eadem qua Heracleoticum Origanum præstat, non tamen eadem efficacia. Syluestre priuatim foliis et floribus cum vino potis, venenatorũ morsibus auxiliatur. Omnia autem Tragorigani genera calefaciunt, vrinam mouent, bonam faciunt aluum, si decoctum eius bibatur: biliosa enim deiiciunt. Lienosis cum aceto pota vtilia: cum vino autem his qui Ixiam hauserunt. Menses ducunt. Tußientibus, peripneumonicis, ex melle in eclegmate dantur. Est et efficax potio, quare cibum fastidientibus, & stomacho male affectis, & acida ructãtibus datur. Item iis quibus † à maris iactatione nausea, & hypochondriorũ calor excitatur. Oedemata cum polenta illita discutiunt.

† aliâs repletione.

EX GALENO.

Origanus Heracleotica efficacior est Onitide. Syluestris verò vtraque valentior. Omnes autẽ incidendi, extenuandi & calfaciendi facultatem obtinent. Tragoriganus quippiam etiam adstrictionis assumpsit.

EX PLINIO.

Origani priuatim vsus contra torsiones stomachi in tepida aqua, & cruditates. Contra araneos scorpionésque in vino albo. Luxata & contusa in aceto & oleo & lana. Tragoriganum vrinam ciet, tumores discutit, contra viscum potum viperaq; ictum efficacißimum, stomachóque acida ructãti & præcordiis. Tußientibus quoque cum melle datur, & pleuriticis,

pleuriticis, & peripneumonicis. Heraclium serpentes fugat. Percußis esui datur decoctum. Potu vrinam ciet. Ruptis, conuulsis medetur cũ Panacis radice. Hydropicis cum fico, aut cum hyssopo, acetabuli mensuris decoctum ad sextam. Item scabiem, pruriginem, psoras, in descensione balnearum Succus auribus infunditur cum lacte mulieris. Tonsillis quoque & vuis medetur. Capitis vlceribus. Venena opij & gypsi extinguit decoctum, si cũ cinere & vino bibatur. Aluum mollit acetabuli mensura. Sugillatis illinitur. Item dentium dolori, quibus etiam & candorem facit cum melle & nitro. Sanguinem narium sistit. Ad parotidas decoquitur cũ hordeacea farina. Ad arterias asperas cũ gallo & melle teritur. Ad lienem folia cum melle & sale. Crasiores pituitas & nigras extenuat coctũ cum aceto & sale sumptum paulatim. Regio morbo tritum cum oleo in nares infunditur. Laßi perunguntur ex eo, ita vt ne venter attingatur. Epinyctidas cum pice sanat. Furunculos aperit cum fico trita. Strumas cum oleo & aceto & farina hordeacea. Lateris dolores cum fico illitum. Fluxiones sanguinis in genitalibus tusum ex aceto illitũ. Reliquias purgationum à partu.

DE ORCHI. CAP. CCX.

NOMINA.

Ορχις ἢ κυνὸς ὄρχις Græcis, Orchis et Cynosorchis Latinis, *testiculus canis* officinis, Ger- *Testiculus canis.*

manis

Orchis cur dicta. Cynosorchis.

manis Knabenkraut,(*Gallis* Du Satyrium)*vocatur.Orchis dicta hæc herba est,quod radices sibi inuicē haud secus atque duo testiculi cohæreāt. Cynosorchis verò, quòd canum testiculis similem radicem habeat.*

GENERA.

Orcheos duo *esse genera animaduertimus, marem nimirum & fœminam. Mas in vniuersum maior quàm fœmina proceriórque est,vt pictura ipsa pulchrè declarat. Estq; duorum generum. Vnum latioribus foliis & candicantibus ferè floribus, quod* Orchin marem *latifoliam vocauimus. Alterum quod angustioribus foliis, & maculosis magis, floribúsque purpureis constat. Nos maioris discriminis rationem habentes, Orchin marem angustifoliam nūcupauimus.Fœmina itidem duorum est generum:vna enim maior,altera minor est, vt pictura satis demonstrat.*

FORMA.

Folia habet circa caulem & ima eius parte per terram strata,oleæ molli similia, angustiora tamē, leuia & longiora.Caulēm dodrātali altitudine, in quo purpurei flores.Radicem bulbo similem,oblongam,duplicem,in modum oliuæ angustam,superiorem alteram,inferiorem alteram: & hanc quidem mollem ac rugosam,illam verò plenam.

LOCVS.

N*ascitur locis,Dioscoride autore,petrosis et arenosis.*

nosis. In Germania certè nostra in hortis & pratis, locisq; sabulosis copiosè prouenit.

TEMPVS.

In Maio & Iunij principio carpitur.

TEMPERAMENTVM.

Radix eius maior calida & humida est, gustantibusq; dulcior esse apparet. Minor admodum elaborata est, ad calidius sicciusq; tendit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix editur vt bulbus cocta. Fertur de ea, si maiorem edãt viri, mares generari: minorẽ verò fœminæ, fœminas. Addunt etiam in Thessalia mulieres păruam cum caprino lacte bibẽdam dare, vt ad venerea excitent: aridam verò ad inhibenda atque dissipanda. Alterum etiam alterius potu resolui.

EX GALENO.

Radix maior Orchios multam videtur habere humiditatem excrementitiam & flatuosam: quapropter pota Venerem excitat. Altera verò, minor videlicet, cõtrà non modò non stimulat ad coitum, sed planè cohibet ac reprimit. Eduntur bulborum more assæ.

EX PLINIO.

Tumores & vitia partiũ earum erumpẽtia, cum polenta illita radix sedat, vel per se trita. Eadẽ ex lacte ouillo neruos intendit, & ex aqua remittit.

DE ORCHI SERAPIADE.

CAP. CCXI.

NO-

NOMINA.

Ὄρχις σεραπιάς, ἢ τριόρχις, Paulo & Aetio testib. Græcis dicitur. Orchis siue testiculus Serapias Latinis. Officinæ eius cognitioñ non habẽt. Germanice Raguurtz, (Gallice Espece de Satyrium qui a trois racines bulbues) dicitur. Serapias autem ab Andrea medico ob multos radicis vsus, vt inquit Dioscorides, appellata est. Sunt qui à Sarapi Alexandrinorum deo nominatam velint, propter lasciuiam impudentem, qua is deus Canopi, vbi tẽplum & cultu & religione excellens habebat, colebatur: de quo Strabo in xvij. suæ geographiæ libro. Triorchis verò, manifesto ex ea appellatione argumẽto, quod non duabus, sed tribus testiculatis radicib. in terra nitatur. Qua vna quidẽ re facilè à priorib. discriminãtur Orchibus.

Serapias quare dicta.

Triorchis cur dicatur.

GENERA.

Duo esse Orchis Serapiadis seu Triorchis genera, res ipsa satis monstrat. Etsi enim in foliis ac radicibus nihil aut parum discriminis habeant, tamen in floribus manifestè differre videntur. Nam alterum genus, quod nos marem vocauimus, florib. constat purpureis, & parumper albicantibus. Alterum verò, quod nos vt certius à priori discerneretur, fœminam nominauimus, flores obtinet diuersis coloribus distinctos, purpureo videlicet, candido, viridi ac nigricante, inferioreq́; parte fuci planè effigiem exhibent.

Triorchis mas.

Triorchis fœmina.

FORMA.

Folia habet Porro similia, oblõga, latiora & pinguia in alarum cauis inflexa. Cauliculos dodrantales, subpurpureos flores. Radicem minimis testiculis similem. LOCVS.

Prouenit in pratis & campestribus.

TEMPVS.

In fine Maii mensis & initio Iunij hoc genus apparet, dein nusquam inueniri potest.

TEMPERAMENTVM.

Valentius quàm primo ordine exiccat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix illita tumores disiiciendi vim obtinet, atq; vlcera expurgat. Herpetas cohibet. Fistulas abolet, inflammatione laborantia illita mitigat. Sicca nomas compescit, vlceraq; putrescentia & maligna oris sanat. Cum vino pota aluum sistit. Feruntur de hac etiam quęcunque de Cynosorche dicta sunt.

EX GALENO.

Orchis Serapias ad Venerẽ non similiter accommodus est. Oedemata illitus discutit, & vlcera sordida purgat, & herpetes sanat. Siccatus multò magis desiccat, adeò vt & putrescentia contumaciaq; vlcera sanet. Habet etiam quippiã subadstringens, ac proinde ventrem in vino potus sistit.

EX PLINIO.

Eius radices sanãt oris vlcera, thoracis pituitas, aluum sistunt è vino potę.

DE OENANTHE. CAP. CCXII.

NOMINA.

Saxifraga rubea, Οἰνάνθη, ἢ λεύκανθον Græcis, Oenanthe, Latinis, *Filipendula officinis, & Saxifraga rubea*, Germanis Rot Steinbrech *nominatur. Oe-* *Oenãthe quare dicta.* *nanthe autem dicta haud dubiè est quòd cum vino florcat, Leucanthon verò à florum quos producit* *Filipendula.* *candore. Filipendulam à numerosis illis & rotundis in radice capitibus tuberibúsve, quæ quasi ex filo quodã pendere videntur, appellatam esse cõstat.*

FORMA.

Folia Pastinacæ syluestris habet, flores candidos, caulem crassum, dodrantalem, semen Atriplicis, radicem magnam, multa habentem capita rotunda. Ex qua descriptione palàm apparet, Oenanthen eam esse herbam, quam ætas nostra Filipendulam vocat, quòd nulla prorsus sit nota quæ illi non conueniat. Foliis enim Pastinacæ erraticæ est, quæ planè eius herbæ quæ vulgò Petroselinon hodie appellatur foliis similia sunt. Hinc est quòd in vulgaribus herbariis scribatur folia Petroselino similia habere: quamuis Staphylino legendum esse putem. Manuscriptus etiam herbarius Filipendulam folia Dauci agrestis habere tradit. Flores denique illi albi, caulis crassus, dodrantalis, Atriplicis semen. Radices quoque multa, quinque interdũ aut sex, nonnunquam etiam plura capita rotunda, tanquam à filo pendentia, vt ait antiquus herba-

rius, habentes: ita vt hinc esse Oenanthen abundè constet. Sed demus non esse, nihil tamen inde periculi erit, quòd scilicet Oenanthe easdem quas Filipendula, sicut ex paulò pòst dicendis patebit, facultates obtineat.

LOCVS.

Nascitur in petris & montibus asperis. Tubingæ certè in monte Austriaco nominato copiosissimè prouenit, & in sylua non procul ab arce eius oppidi distante.

TEMPVS.

Iunio mense floret, quo sanè tempore, quia facilè ex floribus agnoscitur, carpi potest. Radices tamen inter autumni initia colligendæ erunt.

TEMPERAMENTVM.

Amara ad modum est Filipendula, ita vt non temerè hanc recentiores calidam & siccam in tertio ordine statuant.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Oenanthes semen, caulis & folia cum mulso ad secundas eiiciendas bibuntur. Radix cum vino contra stranguriam conuenit.

EX PAVLO.

Oenanthe secundas eiicit, vrinæ stillicidio, morbóque regio medetur.

EX PLINIO.

Caulis eius & folia cum melle ac vino nigro pota, facilitatem pariendi præstant, secundásque pur-

gant. Tußim è melle tollunt. Vrinam cient. Radix vesicæ vitiis medetur.

EX RECENTIORIBVS.

Filipendula in lotij stillicidio & vrinæ remoratu, neque non renum doloribus, atque lapide eorundem, cõuenit. Eadem stomachi inflationes discutit, medetur & suspiriosis & anhelantibus, & omnibus morbis quos causa frigida concitauit. Farinam eiusdem cibis comitialium inspergunt.

DE OXY. CAP. CCXIII.

NOMINA.

Trifoliũ acetosum. Alleluya. Panis cuculi. Oxys quare dicta.

Ὀξὺς Græcè, Oxis *Plinio &* Latinis, *Trifoliũ acetosum &* Alleluya *officinis, vulgò* Panis *cuculi, vel quòd cuculus auis eo vescatur, vel quia hoc erumpẽte, cuculus vocem suam ædere incipiat* *Germanis* Saureiklee, Buchklee, Buchäpffer, Buchbrot, Gauchklee, Guckgauchklee *et* Hasenklee (*Gallis* Pain à coquu) *appellatur.* Oxys *verò ab acido sapore dicta est.*

FORMA.

Humilis herba est, longis tantùm pediculis, tria summatim folia perinde atque Trifoliũ proferẽs, exigua, & in cacumine laciniata, sapore acido. Florem habet candidum, in simplici stylo inter folia prosilientem: rufum in lunatis siliquis semen. Radicem in transuersum longam, geniculatã ac rufam. Antiquus et manuscriptus herbarius putat hãc herbam eße Lotũ satiuam, cuius certè sentẽtiam, quòd à Dio-

à Dioscoride nõ describatur Lotus, neque probo neque improbo. . ur tamẽ non sequar, facit quòd herba quam Alleluya barbari vocant, non sit satiua, sed p ßim in syluis & aliis locis vmbrosis nascatur futuræ tempestatis prænuncia. Siquidem appropin quante aliqua tempestate, arrigitur contrà tanquã tempestati colluctatura.

LOCVS.

Multis locis prouenit: nã in syluis circa petrosa et aquea loca nascentẽ cõspeximus. Nullibi autem copiosiorem quàm Tubingæ in primo statim cõscensu mõtis Austriaci ad dextram prouenire vidimus.

TEMPVS.

Aprili atque interdum Maio mense floret, dum scilicet cuculi vox primùm exauditur, atque hinc Cuculi panem dictam esse puto, vt dictum est antea. Obseruatum autem est à nobis, atque adeò multorum aliorum experiẽtia cognitum, quòd eius herbæ copiosi flores, crebras illius anni pluuias, & aquarum inundationes certò portendant: pauci contrà siccitatem.

TEMPERAMENTVM.

Quum acidũ in gustu saporem præ se ferat, idẽ cum Oxalide habere temperamentum, frigidum nempe & siccum, euidentißimum est.

VIRES. EX PLINIO.

Datur ad stomachum dissolutum: edunt & qui enterocœlen habent.

Vlceribus, vulneribus & fistulis, potissimum autem oris, medetur. Sitim arcet, & vt summatim dicam, easdē quas Oxalis, acetosam nostri nominant, facultates obtinet.

DE OPHRI. CAP. CCXIIII.

Ophris vulgò Elleborus alb⁹ dicitur, prætẽsis herba quæ præcedũt, aut nobis sunt, aut nomen retinent, ob id à nobis omissę.

NOMINA.

Ophrin hanc herbam nominare placuit, quòd inuenerim plantam binis duntaxat foliis cōstantem hac appellatione insigniri. Germanicum nomen nullum extorquere potuimus: neque enim ea est quæ Durchuuachs, *hoc est, Perfoliata vocatur, ideóque hanc à geminis foliis* Zuueyblatt *nominauimus.*

FORMA.

Caulē à radice singularem ac rotundū emittit, per bina quæ tantùm habet folia penetrantē, à cuius medio ad summū vsque calyculi multi sunt, & in his veluti linguæ dissectæ nutantes flosculi. Radix verò illi subest tenuis, adnascentes sibi radiculas multas, obliquas & odoratas obtinens.

LOCVS.

Nascitur in mōtibus, & nullibi maiori copia quā Tubingæ in pede montis Austriaci prouenit.

TEMPVS.

Maio

Maio & Iunio mensibus floret, dein statim euanescit. Quapropter hoc potissimũ tempore colligenda.

TEMPERAMENTVM.

Gustãti glutinosa esse apparet, & quodammodo dulcis, ideoq; calidã & siccam esse coniicere licebit.

VIRES.

Iuxta dictarum qualitatum mistionem contrahendi & constringẽdi facultate praeditam esse nemini non constat. Hinc est *quòd ad rupta, & vulnera conglutinanda hac herba commodè vtantur recentiores.*

DE ORMINO. CAP. CCXV.

Orminũ oruale quod aurũ valet, & toute bonne ab insigni virtute Gallis dicitur.

NOMINA.

Ὄρμινον Graecis, *Orminum & Geminalis Latinis, Gallitricũ officinis, Germanis* Scharlach (*Gallicè* Asparge sauluage, ou Oruale) *appellatur. Orminon autem Graecis hauddubiè dictum est, quia Venerem extimulat.* *Gallitricũ* *Orminon cur dictũ.*

GENERA.

Ormini duo sunt genera. Vnum satiuum, quod Gallitricum simpliciter nominant, & Germanicè Scharlach. *Alterum syluestre, quod alio nomine Saluiam Syluestrẽ herbarij vocãt. Germani* Vuilden Scharlach, oder Vuilde Salbey. *Saluia syluestris.*

FORMA.

Orminum satiuum herba est foliis Marrubio similis, *Orminon satiuum.*

milis, caule quadrangulo, semicubitali, circa quem eminentiæ siliquis similes prodeunt, ad radicẽ versus nutantes, in quibus semen est. Ex qua delineatione abundè liquet herbam quam hodie Gallitricum vocãt, esse Orminum satiuum: hæc enim foliis Marrubio similis est, nisi quòd sunt maiora & mirificè odorata: caule semicubitali, quadrangulo, ab imo rufescente, calyculis circa caulem siliquarum effigie prominẽtibus, & ad radicẽ deorsum spectãtibus, in quibus semen nigrum & oblongum includitur: flosculis in candido purpureis, aut in dilutum

Syluestre. ruborem inclinatis. Syluestre priori non admodum dißimile est, foliis satis ad Saluiam accedentibus, rugosaq; asperitate præditis: caule sesquipedali, leniter hirsuto, in quadrãgulum striato: floribus è cœruleo in purpureum vergentibus, ad aquilini rostri effigiem falcatis, calyculis pluribus in terram incli natis, in quibus ad summum quatuor semina, parua, rotunda & fuluescentia reperiuntur.

LOCVS.

Satiuum nusquam non in hortis satum prouenit. Syluestre autem paßim omnia prata exornat, suaq; sponte in iis nascitur.

TEMPVS.

Vtrunque Iunio mense floribus & semine prægnans est.

TEMPERAMENTVM.

Orminũ calidũ & mediocriter siccũ est, id quod amaritudo

amaritudo atque adstrictio in gustu satis mōstrāt.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Creditur semen satiui cum vino potum Venerē stimulare. Cum melle argema & oculorum albugines purgat. Illitum cum aqua œdemata discutit. Surculos extrahit. Herba ipsa illita eadem potest. Syluestre vehementiorem facultatem habet, quare vnguentis miscetur.

EX PAVLO.

Orminum Venerem stimulat, oculorū crassities cum melle repurgat, œdemata discutit, & extrahit aculeos. Syluestre domestico est valentius.

EX PLINIO.

Semen ad Venerem stimulandam, & ad oculorū argema & albugines valet. Vtroque genere tuso extrahuntur aculei ex corpore, per se illito ex aqua. Folia ex aceto imposita, panos per se vel cum melle discutiunt. Item furunculos, priusquam capita faciant, omnesq; acrimonias.

EX RECENTIORIBVS.

Recentiores etiam easdem facultates suo Gallitrico attribuunt: potissimum autem conferre ad albugines & oculorum caliginem tradunt, vt hinc etiam colligi possit, herbam hāc Orminō esse Dioscoridis.

DE OROBO. CAP. CCXVI.

Eruum prius semine in cunei modum figurato, cicercula magis videtur.

NOMINA.

Ὄροβος Græcis, Eruum Latinis dicitur. Officinæ Græcam appellationem retinuerũt: Germanis Eruen (Gallis noer Vesse, ou des ers) ad imitationẽ Latini nominis, appellari possunt.

GENERA.

Duo sunt genera Erui: vnum enim candidũ, alterum autem rufum inuenitur. Nec inter se nisi floribus & radicibus differũt, quemadmodum pictura affabrè monstrat. Rufum verò syluestre est, suáque sponte in aruis, & inter dumeta prouenit.

FORMA.

Exiguus frutex est, tenuis, angustis foliis, floribus vel candidis, vel in candido cæruleis aut puniceis, seminibus in siliquis sine septo cylindraceis, quẽadmodum pisa, se inuicem tangentibus.

LOCVS.

Lætatur loco macro, non humido, quia plærunq; luxuria corrumpitur.

TEMPVS.

Floret Iunio & Iulio mensibus, iisdemq; semina profert.

TEMPERAMENTVM.

Desiccat quidem Eruum excessu secundo intenso, calefacit verò primo.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Capitis grauitatem facit Eruum, ventrẽ turbat, sanguinemq; per vrinam ducit si comedatur. Coctũ

tamen

tamen appositum boues saginat. Farina eius bonam facit aluum, vrinam cit, corporis colorem commendat. Frequentior in esu aut potu sanguinem cum torminibus per aluum & vesicam ducit. Vlcera cum melle purgat, & lentigines, & aspredinem cutis in facie, eiusdémque maculas & reliquum corpus. Nomas, gangrænasq; cohibet, & mammarum duritias emollit. Fera vlcera, carbunculos, fauosq; rumpit. In vino macerata canum, hominum, viperarũq; morsus illita sanat. Cum aceto autem difficultates vrinæ, tormina & tenesmos lenit. Prodest etiam iis qui cibo non nutriuntur, nucis magnitudine frixa & cum melle sumpta. Decoctum eius fouendo perniones, & in corpore pruritus sanat.

EX GALENO.

Orobus quatenus amaritudinis est particeps, eatenus incidit, extergit, atque obstructiones expedit. Cæterùm si sumatur copiosè, sanguinem per vrinas euocat. Hominum cibis prorsus hoc semen damnatur: est enim & insuauissimũ & praui succi. Eruo autem instar lupini præparato ex melle vtimur, vt medicamẽto crassos pulmonis thoracisq; humores expurgante. Candidum minus est medicamentosum, quàm id quod ad flauum aut pallidum colorem tendit.

DE ORE OSELINO.
CAP. CCXVII.

NO-

NOMINA.

Oρεοσέλινον, ἢ πετροσέλινον ἄγριον Græcis. Syluestre Petroselinum, & Apium montanum latinis, officinis & barbaram sectantibus medicinã Petroselinum dicitur. Id quod hinc accidisse puto, quòd linguæ Græcæ inscitia, Oreoselinum dictionem in Petroselinum mutauerint: vel quia simpliciter enunciauerint quod cum adiectione nominandum erat Petroselinum syluestre, ad differentiam nimirum Macedonici, quòd verè est Petroselinum veterum. Germani Petersilgen vocãt. Nos teutsch Petersilgen, oder Peterlin (Galli du Persil des montaignes) nominauimus, vt discerneretur à Macedonico, de quo suo dicemus loco.

Petroselinum officinarum Petroselinum syluestre.

FORMA.

Caulem habet vnum dodrantalem à radice tenui exeuntem, circa quem ramuli & capitula Cicutæ similia, multò tamen tenuiora. In his semen oblongum, acre, tenue, odoratum, Cumino simile. Ex qua sanè descriptione sole clarius apparet, Petroselinum officinarum esse Oreoselinum veterum: caule enim vno prouenit dodrantali ex radice pertenui, qui per ambitum ramulos spargit capitulis Cicutæ, tametsi multò tenuioribus: in iis semen, acrimoniam gustu præferens, odoratum, tenue, Cumino proximum. Neque obstat quòd in plærisque exemplaribus Dioscoridis capitulorum Papaueris fiat mentio: error enim haud exiguus subest, quòd scilicet

Dioscoridis locus emẽdatur

scilicet non μηκωνίῳ παρεμφερῆ, *hoc est, Papaueri similia, sed* κωνείῳ, *id est, Cicutæ legendum sit. Id quod in primis confirmant ea quæ scribit Plinius libro decimonono capite octauo, in hunc modũ: Oreoselinum est Cicutæ foliis, radice tenui, semine Anethi, minutiore tamen. Quòd si tamẽ hæc sentẽtia minus arriserit, nihil moror quin dicas Petroselinum germanicum, cùm forma parum admodum à vero Petroselino distet, vt palàm sit vtriusque picturas intuenti.*

LOCVS.

Nascitur in locis petrosis & montanis, vnde etiã nomen accepit. In Germania verò nostra in hortis paßim plantatur.

TEMPVS.

Iunio & Iulio mẽse floribus & semine prægnãs est.

TEMPERAMENTVM.

Calidũ est in secundo gradu extenso, siccum verò in medio tertii.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Semen & radix in vino pota vrinam cient. Mẽses etiam ducunt. Miscetur antidotis, necnon medicamentis vrinam cientibus & excalfaciẽtibus. Nõ hallucinari nos oportet, existimantes Oreoselinum esse quod in petris prouenit: aliud enim ab hoc est Petroselinum.

APPENDIX.

Vtcunque autem diligenter hoc monuerit Dioscorides,

ſcorides, tamen cauere non potuit quin poſteritas medicorum Oreoſelinum eſſe Petroſelinum certò crediderit.

EX GALENO.

Oreoſelini ſimilis Apio vis eſt.

EX PLINIO.

Oreoſelinum vrinæ & menſtruis efficax. Eo etiam purgantur fœminæ è vino.

DE OIS. CAP. CCXVIII.

NOMINA.

Sorbus. Sorba. OE Græcis, Sorbus Latinis, *eſt arbor cuius fructus Græcis* ὄα καὶ οὖα, *Gale. teſte, Latinis verò* Sorba *appellantur. Officinæ Latinam nomẽclaturam retinuerunt. Germanis* Speierling, *vel* Sporopffel *corrupta puto voce pro* Sorbopffel (Gallis Vng Cormier) *nominãtur. Vel ſic ab auſteritate vocata ſunt, quaſi mâla auſtera.*

GENERA.

Duo ſunt genera Sorborum Theophraſto. *Sorborum duo genera tradit* Theophraſtus *lib. iij. de hiſtoria ſtirpium, cap. xij. fœminam fructiferam, & maſculã ſterilem. Differre quoque fructibus idem ſcribit, quòd aliæ orbiculatum, aliæ ouatum ferant. Fructus autem orbiculati dulciores ſentiuntur, ouati ſæpenumero acidi, minusq; odorati.*

Plinius quatuor Plin. *lib. xv. ca. xxi. in Sorbo quatuor differentias latinos noſſe memoriæ prodidit: aliis enim corũ ait, rotunditas mâli eſt, aliis turbinatio pyri, aliis oua-*

ta species ceu malorum. Quartum genus tormina le appellant. Nos picturã eius generis damus, quod turbinatum pyri instar fructum ædit, qui Germanis Sporbirn *corrupta voce pro* Sorrbirn *aut quasi austerum pyrum dicitur.* *differentias Sorborum ponit.*

FORMA.

Sorbus arbor est procera, recto caudice, cortice leui, pinguiusculo, colore ad flauũ albicãte, cuius folia pediculo singulari prolixo, neruaceoq́; in versus condita, alæ modo à lateribus exeuntia, tanquam ex omnibus vnum fiat, ad neruũ vsque laciniatũ, verum ampliusculo interuallo distantia. Omnibus ramulis in extremo pediculi folium impar prominet, cuius accessione impar numerus efficitur. Figura laurum tenuifoliam imitantur, verùm ambitu serrata, breuioraq́; sunt, nec in extremum acutum mucronata, sed in rotundius orbiculata. Flos racematim singulari petiolo, è multis minutis & candidis constans. Fructus vel orbiculatus, vt dictũ est, vel ouatus, vel pyri instar turbinatus. Radices haud multas, nec altè descendentes, validas tamen & crassas & incorruptibiles agit.

LOCVS.

Loca amat humida, montana & frigida, eodem Theophrasto autore.

TEMPVS.

Autumno fructus suos Sorbus ostentat.

TEMPERAMENTVM.

Adstrin-

Adstringentem obtinet qualitatem Sorbus, sed multò imbecilliorem quàm Mespilus.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Sorba malorum colorem referentia, necdum maturescentia, dissecta & in sole siccata, cùm mãdun tur aluum sistunt. Farina eorum cum mola teritur, polentæ loco in eundem vsum sumitur. Potest idem & decoctum eorum.

EX GALENO.

Sorba quidem adstringunt, sed multo fortius Mespila quàm Sorba. Quamobrem aluo fluenti in cibo accommodatissimè exhibentur. Sorba maiori cũ voluptate sumuntur: prorsus enim initio nihil acerbi vti Mespila habent, sed succus eorum citra acerbitatem duntaxat: austerus est. Illud porrò neminẽ puto latere, hæc omnia parcè, non largè vt ficus, vuasq; esse comedenda. Nequaquam enim eis vt cibis, sed magis vt medicamentis egemus.

DE OPHIOGLOSSO. CAP. CCXIX.

NOMINA.

ὀφιόγλωσσον cur dicta.

Herba hæc appositissima voce Græcè ὀφιόγλωσσον appellari potest, non quòd sic eam veteres aut recentiores Græci nominauerint, sed quòd cũ Germanica nomenclatura optimè quadret. Neque enim certò constat an Græcis, & sub quo nomine herba illa cognita fuerit. Quapropter vt nouam ei inderemus appellationem necessum erat: meliorem verò hac ipsa quam retulimus, inuenire

nire haud potuimus. Latinè *Ophioglossum, aut lin* Lingua
gua serpentina dici potest: Germanicè enim Na *serpētina.*
terzunglin (*Gallicè* Langue de Serpent) *voca
tur, à forma & figura quam refert.* E *singulis nam
que foliis singulari pediculo prodit, quod ligulam
serpentis forma sua referre videtur, vt pictura af-
fabrè monstrat.* FORMA.

Folium vnicum obtinet pingue, digiti longitudine Plantagini aquaticæ vocatæ haud dißimile, è cuius sinu inferiore pediculus exit, cui quippiam herbacei coloris insidet, quod serpentinæ linguæ vocati lapilli similitudinem refert.

LOCVS.

Copiosè in monte prope Tubingam Austriaco nominato prouenit. Amat & alia prata in montanis sita. TEMPVS.

Maio mense reperitur, subinde autem euanescit, ac nusquam apparet.

TEMPERAMENTVM.

Citra caliditatem insignem exiccat, id quod gustus satis docet. VIRES.

Vulneraria est herba, maligna siquidem & curatu difficilia vulnera sanat. Tumores etiam discutit, & ferè Symphyti facultates obtinet.

DE XANTHIO. CAP. CCXX.

Xanthium ad portam Antoninam frequens, cancrorum ardori extinguendo efficax.

NOMINA.

Lappa inuersa.
Xanthion vnde dictum.

Ξάνθιον, ἢ φάσγανον Græcè, Xanthium Latinè nominatur. Ab herbariis nostræ tēpestatis Lappa minor et Lappa inuersa vocatur. Germanicè Bettlersleuſz, oder Bubenleuſz. Xanthion dictū, quòd ξανθὰς, hoc est, flauos capillos faciat.

FORMA.

Caulem habet cubitalem, pinguem, angulosum, & in ipso alas multas. Folia Atriplici similia, incisuras habentia, odore Nasturtii. Fructum rotundum ceu grandem oliuam, aculeatum vt Platani pila, contactu vestibus adhærentem. Ex qua quidē delineatione nemo non videt herbam cuius picturam damus esse Xanthion, quòd illi omnes notæ ad amussim respondeant. Caule enim est cubitali, pingui, anguloso, crebras fundente alas, foliis Atriplicis incisuras habentibus, Nasturtiū manifestissimè olentibus, fructu magnæ oliuæ modo, rotundo, vt Platani pila spinoso, contactu vestes apprehendente. Nucleus qui in echinata pilula clauditur à pueris estur dulci & grato cibo.

LOCVS.

Nascitur lætis & pinguibus locis, & lacubus paludibúsve exiccatis.

TEMPVS.

Fructus autumno maturescit, quo sanè tempore colligi debet.

TEMPERAMENTVM.

Cùm

Cùm diſcutiendi vires habeat, facilè colligitur temperamẽto eſſe calido & ſicco præditum, id quod ex ſapore etiam, qui eſt amarus & ſubacris, deprehendi poteſt.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Poteſt fructus antequam penitus inareſcat collectus, tuſus, & in fictili vaſe reconditus, capillos flauos reddere, ſi quis cum vſus exigit, tryblij pondus ex eo ſumens, tepidáque aqua madefaciens, nitro prius capite præparato illinat. Alij cum vino tuſum ipſum reponunt. Fructus etiam commodè tumoribus illinitur.

EX GALENO.

Xanthion vocatur etiam Phaſganion. Fructus diſcutiendi facultatem obtinet.

DE XYLO. CAP. CCXXI.

NOMINA.

X*Ylon & Goßipium Plinio & aliis Latinis dicitur. Græci, quòd ſciam, eius nuſquam meminerunt. Barbaris ac Arabibus Cotum & Bõbax ſeu Bombaſum, Germanis* Baumuuoll(*Gallis* Plante cotonier) *appellatur. Linum eius cotonium vulgò vocatur, ſicut lanugo ipſa cotonum. Ab huius generis planta veſtes xylinæ, & lina xylina nominata ſunt. Iuriſconſulti lanam hanc ligneam nuncupant.* Goßipion. Cotum. Cotoniũ. Cotonũ. Xylinæ veſtes. Lana lignea.

FORMA.

Frutex eſt exiguus, folio vitiũ, ſed minore, flori-

bus luteis in medio purpurascentibus, fructu barbatæ nuci simili, lanugine pleno, quæ netur in linum candidissimũ, mollissimumq́;. Nux autem ipsa cum hiascens fatiscit, lanuginis globos repræsentat.

LOCVS.

Superior pars Aegypti in Arabiam vergens, Plinio lib. xix. capite primo teste, fruticem hunc gignit. In Creta etiã nascitur, & in Apulia, ac Maltha prope Siciliam insula. Nunc in Germaniæ nostræ hortis plantatur, vt plurima alia peregrina, nobis antea prorsus incognita.

TEMPVS.

Tam fertilis hic frutex est, vt simulatque adoleuit, quod duorum mensium spacio accidit, nũquã desinat florem & fructum proferre, donec asperitate & inclementia hyemis impediatur.

TEMPERAMENTVM.

Arabes, vt annotauit Serapion, fruticis huius lanuginem calidam & humidam esse statuunt.

VIRES. EX ARABIBVS.

Foliorum succus medetur infantium alui profluuio atque torminibus. Semen tussi & thoracis vitiis. Oleo seminis emaculantur lentigines & faciei pustulæ. Semen etiam eius genitale semẽ procreat.

DE PARTHENIO. CAP. CCXXII.

NOMINA.

Παρθένιον, ἀμάρακον, χαμαίμηλον Græcis: Parthenium, Amaracum, Solis oculus, Millefo-

Millefolium Latinis: *Thuſcis Cauta, officinis & Cauta. herbariis Cotula fœtida dicitur.Germanis* Krottẽ *Cotula* dill,Hundſzblum,Vuild Chamillen (*Gallicè fœtida.* Eſpergoutte,ou Matricaire.) *Cæterùm cogitabunt hoc loco ſtudioſi,Amaracum de quo nunc agimus diuerſum eſſe ab eo quẽ alio nomine Sampſychon Græci vocant,vt ſuo loco fuſius dicemus.*

FORMA.

Folia Coriandro ſimilia habet tenuia. Flores per ambitum candidos,in medio luteos,odore graui & ſubuiroſo,guſtuq; amaro. Hæc *Dioſcoridis deſcriptio pulchrè et per omnia herbæ illi quæ hodie vulgò Cotula fœtida nominatur,reſpondet. Siquidem ea foliis eſt Coriandri tenuibus,flore per ambitum albo,intus luteo,odore graui,& ſapore amaro. Foliis autem Coriandri,non quidem iam erumpentis & paulò antè enati, necdum matureſcentis, quæ ſunt quadantenus lata & ſubrotunda,atque in extremitatibus inciſa:ſed maturi, cuius quidem in alto folia ad Chamæmeli aut Fœniculi foliorum formam accedunt,capillataq; ſunt,conſtare ſcias. Sic enim vtriuſque folia ſimilia ſunt, vt* Coriandrum *Partheniÿ,& rurſus* Parthenium *Coriandri prorſus referre folia videatur. Quod vt diſertè innueret* Dioſco. φύλλα λεπτὰ, *id eſt,folia tenuia dixit, vt ſcilicet hac voce latiora,quæ in infima ſunt Coriãdri parte,ſecluderet.Quod autẽ de ÿs foliis Dioſcorides locutus ſit,ex tractandi ordine abundè liquet.*

quet. De tribus siquidē herbis, Chamæmelo, Parthenio & Buphthalmo, quæ sanè inter se congeneres, atque foliis admodum similes sunt, ordine agit, quod nunquam fecisset, si nulla inter has similitudo intercederet foliorum, adde etiam florum. Buphthalmum tamen foliis ad Fœniculi formam propius quàm reliquæ duæ accedit. Sententiam hanc nostram confirmat, quòd aliqui Parthenium, ob similitudinem quam habet cum Anthemide, Chamæmelon dixerint. Tam similis enim est Chamæmelo, vt frequenter etiam ab imperitis pro illa carpatur. His accedit & hoc, quòd ob foliorum tenuitatem nonnullis Millefolium appellatū sit Parthenium, quod fieri minimè potuisset si ad latiora Coriandri folia Dioscorides respexisset. Præterea esse Parthenium Cotulam, nomen quod illi Thusci indiderunt satis declarat: Cautam enim appellauerunt, vnde diminutiuum Cautula deductum est, & tandem corrupta voce Cotula. Fœtidam autem esse, grauis odor qui in ea omniū maximè sentitur, euidēter declarat. Nequaquā itaque ea esse herba potest, quam Matricariam vulgò vocant, vt Hermolaus, & alij multi docti viri hūc sequētes putāt: quòd huius folia latiora sint, quàm vt cū Chamæmeli, Buphthalmi aut Coriandri tenuibus foliis cōparari queant, tātùm abest vt similia sint. Huc accedit, quòd omnium maximè euertere videtur aduersariorum sententiam: nemo vnquam ex recentioribus

Cotula vox vnde deducta.

Parthenium non est Matricaria.

tioribus Matricariæ herbæ bilis & pituitæ per inferna tractricem facultatem tribuit, quam tamen Parthenio Dioscorides, Paulus, & alij veteres assignant, vt etiam hoc nomine Parthenium nō possit esse Matricaria herba dicta vulgò.

LOCVS.

Nascitur inter segetes & iuxta semitas, intermixta ferè semper Chamæmelo. In hortorū etiam sepibus, Plinio teste, prouenit.

TEMPVS.

Primo statim vere, Maio potißimum mense, erūpit, ac totam æstatem durat.

TEMPERAMENTVM.

Haud instrenuè, Galeno autore qui Amaracū vocat, calefacit, nō autē vehemēter desiccat. Itaq; in caliditate tertij est ordinis, in siccitate verò secūdi.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Sicca cum oxymelite, aut sale pota, non secus atque Epithymum bilem atram & pituitam per inferna ducit. Asthmaticis & melācholicis prodest. Herba ipsa floribus dēptis à calculosis & asthmaticis vtiliter bibitur. Decoctum eius ad incidēdum prodest in vuluæ duritia & inflammatione. Illinitur cum floribus sacris ignibus, & inflammationi.

EX PAVLO.

Parthenium aridum in potu sumptum atram bilem per inferna deducit.

EX PLINIO.

Siccatum cum melle & aceto potum, bilem trahit atram. Ob hoc contra vertigines vtilis & calculosis. Ad insidendum decoctum in duritia vuluarum & inflammationibus. Illinitur & sacro igni, item strumis cum axungia inueterata. Magi contra tertianas sinistra manu euelli eam iubent, dicitque cuius causa vellatur, nec respicere: dein eius folium ægri linguæ subiicere. vt mox in cyatho aquæ deuoretur.

Superstitiosum.

DE POLYGONATO. CAP. CCXXIII.

NOMINA.

Πολυγόνατον Græcis, Polygonatum Latinis dicitur. Officinis, item herbariis & vulgo, sigillū Salomonis, Germanis Vueiszuurtz, (Gallis Signet de Salomon) hoc est, radix alba nominatur. Polygonatum autem à radice geniculorum frequentibus nodis ex interuallis tumente appellauerunt.

Sigillū Salomonis.

Polygonatum cur dictum.

GENERA.

Duo eius genera damus. Vnum verum, latioribus foliis: alterum multò angustioribus, quemadmodum pictura graphicè ostendit. A foliis vtrique nomina sunt indita.

FORMA.

Frutex est cubito altior, folia lauro similia habēs, latiora tamen & læuiora, sapore mâli cotoneæ aut punicea: gustatum enim adstrictionem quandam

dam resipit. Per singulos foliorum exortus cãdidos flores promit numero maiore quàm folia, supputatione à radice facta. Radicem habet candidam, mollem, longam, geniculis plenam, densam, graueolentem digiti craßitudinem obtinentem. Iam si singulas Salomonij sigilli notas libeat prosequi, omnes, ne vna quidem reclamante, adesse cõperies. Nanque in montibus gignitur, frutice cubito proceriore, foliis lauri latioribus, & leuioribus, quæ gustatæ quendam mâli cotoneæ aut punicæ saporem referant cum aliqua adstrictione. Flores per singulas foliorum eruptiones exiliunt candidi, qui folia numero longè superent, à radice ad cacumen supputata. Siquidem bini, terni, aut plures ab vnoquoque foliorum sinu prodeunt. Radix illa candida, mollis, lõnga, crebris nodis articulata, densa, grauiter olens, digitali craßitudine. Floribus excußis baccæ pisi ferè magnitudine dependent, ex viridi nigricantes, & in quendam ordinem digestæ. Sigillum Salomonium.

LOCVS.

Nascitur in montibus.

TEMPVS.

Maio mense floret, quo etiã tempore carpi debet.

TEMPERAMENTVM.

Polygonatum mistam habet qualitatem. Est enim in eo adstrictionis pariter & acrimoniæ quippiam, necnon fastidiosæ cuiusdam amaritatis explicatu difficilis.

VI-

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix illita vulneribus auxiliatur. Quinctiam vultus maculas delet & aufert.

EX GALENO.

Radicem Polygonati quidam vulneribus illinũt. Sunt etiam qui illo næuos maculásque in facie detergant.

APPENDIX.

Hodie quoq; mulieres sigillo Salomonis sibi faciẽ extergũt & fucant, vt planè nullũ subsit dubium, quin Polygonatum esse constanter credamus.

DE POLYPODIO. CAP. CCXXIIII.

NOMINA.

Πολυπόδιον Græcè, Polypodium, *Filicula* Latinè, *officinæ Græcam appellationem retinuerunt*, *Germanicè* Engelsufz, Baumffarr, Dropffuurtz, (*Gallicè* du Polypode) *vocatur.* *Polypodia nomen à radice quæ polyporum modo cirros obtinet, inditũ est. Filiculam autem Latini à similitudine foliorum cum Filice nuncupauerunt.*

Polypodiũ vnde dictum.
Filicula.

FORMA.

Herba est palmi altitudine, Filici similis, subhirsuta, incisuris diuisa, non tamen adeò tenuibus. Radix illi est hirsuta, cirros polyporum modo habens, minimi digiti crassitudine. Derasa hæc intus viridis est, acerba, gustu subdulcis. Parte auersa folia fuluis maculis notata, sine semine.

LO-

LOCVS.

Gignitur in muscosis petris, & in agrestibus quercuum truncis.

TEMPVS.

Radix in fine Augusti carpenda.

TEMPERAMENTVM.

Polypodium dulcem simul & austeram habet vincentem qualitatem, vt facultatis sit admodum desiccantis, citra morsum tamen.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Purgandi vim obtinet. Coquitur autem cũ gallina, aut piscibus, aut Beta, aut Malua ad purgationem. Arida aquæ mulsæ insparsa, bilem & pituitam ducit. Radix trita & illita luxatis cõfert, & ad fissuras quæ inter digitos sunt.

EX PAVLO.

Polypodium exiccat admodum citra morsum, & potum per inferna purgat.

EX PLINIO.

Radix in vsu. Exprimitur succus aqua madefacta, & ipsa concisa inspergitur oleri, & Betæ, & Maluæ, vel salsamento, vel cum pulticula coquitur ad aluum leniter soluendam vel in febri. Detrahit bilem & pituitam. Stomachum offendit. Arida farina indita naribus Polypum consumit. Illita luxatis medetur.

DE PRASIO. CAP. CCXXV.

NOMINA.

Marrubiũ Paſsium. Πράσιον Græcis, *Marrubium Latinis*, *Praſsium officinis vocatur. Germanis* Andorn das vueiblin, Vueiſz Andorn, Marobel, Gottſzuergeſz. (*Gallis* du Marrubium.)

FORMA.

Frutex eſt ab vna radice ramoſus, ſubhirſutus, albicans, virgis quadrangulis. Folium pollici æquale, ſubrotundum, hirſutum, rugoſum, guſtu amarũ. Semen per interualla in caulibus eſt. Flores aſperi verticillorum figura. Hæc delineatio adamuſsim Marrubiũ *Marrubio hodie dicto reſpõdet. Siquidem ſingulari radice, anguloſis ramulis fruticat, lanuginoſum: foliis ferè orbiculatis, pollicis magnitudine, incanis, hirtis, amaris, lacteo flore, verticillato cinctu caulem ex interuallo amplectente, cui ſuccreſcit teres & aſperum ſemen.*

LOCVS.

Naſcitur circa domicilia collapſa, & ĩter rudera

TEMPVS.

Colligitur herba in æſtate, Iulio potiſsimũ menſe, dum ſemine eſt prægnans.

TEMPERAMENTVM.

Marrubium in caliditate quidem ſecundi ordinis iam completi eſt, in ſiccitate verò tertij medij, aut completi.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Huius folia arida cum ſemine decocta in aqua,

aut

aut viridium expressus succus, datur cum melle asthmaticis, tussientibus & tabidis. Crassa è thorace cum iride sicca ducunt. Datur mulieribus quæ non purgantur, vt menstrua & secundas pellant. Item difficilè parientibus, his qui à serpentibus morsi sunt, & qui letale quid biberunt. Vesicæ tamen & renibus nocent. Folia cũ melle illita sordida vlcera purgant, pterygia nomasq́; cohibent. Dolores laterum mitigant. Ad eadem pollet ex foliis contusis expressus succus & sole coactus. Cum vino & melle illitus, oculorũ claritatem exacuit. Morbum regium per nares expurgat. Aurium doloribus per se, aut cum rosaceo instillatus prodest.

EX GALENO.

Prasium vt gustu amarum est, ita si quis vtatur consentientem huic sapori actionem habet, iecur ac lienem obstructione liberans, & thoracem pulmonèmque expurgans, ac menses promouens. Sed & illitum detergit ac discutit. Succo eius cum melle ad acici oculorum claritatem vtuntur. Quinetiam & per nares morbum regium purgant, & ad auriũ dolores inueteratos adhibent, in quibus vtique obstructionem disiicere, meatumq́; ipsum & explantationes membranarum expurgare necesse est.

EX PLINIO.

Huius folia semenq́; cõtrita prosunt cõtra serpẽtes, pectorum & lateris dolores, tussim veterem. Iis qui sanguinem eiiciũt eximiè vtile, scapis eius cum

panico aqua decoctis, vt asperitas succi mitigetur. Imponitur strumis cum adipe, Sunt qui viridis semen, quantum duobus digitis capiant, cum farris pugillo decoctum, addito exiguo olei & salis, sorbere ieiunos ad tußim iubeant. Alij nihil comparant. In eadem causa Marrubij & Fœniculi succis ad sextarios ternos expreßis, decoctisque ad sextarios duos, si cochlearij mensura in die sorbeatur in aquæ cyatho. Virilium vitiis tusum cum melle mirè prodest. Lichenas purgat ex aceto. Ruptis, conuulsis, neruorum contractionibus salutare. Potum aluum soluit cum sale & aceto. Item menstrua & secundas mulierum. Arida farina cum melle ad tußim siccam efficacißima est. Item ad gangrenas & pterygia. Succus verò articulis, & è naribus morbo regio, minuendæq; bili cum melle prodest. Item contra venena inter pauca potens. Ipsa herba stomachum & excreationes pectoris purgat. Cum iride & melle vrinam ciet. Cauenda tamen exulcerata vesicæ, & renum vitiis. Dicitur succus claritatem oculorum adiuuare.

DE PERISTEREONE. CAP. CCXXVI.

NOMINA.

Verbenaca. *Verbena.* Περιστερεών, ἱερὰ βοτάνη Græcè: *Verbenaca, Verbena, Columbaris seu Colũbina, herba Sagminalis Latinè, herbariis & officinis Verbena vocatur.* Germanicè Eisenkraut, *vel* Eisernhart,

Fernhart, (Gallicè Veruaine,) *hoc est, ferraria, quod nomen vt olim, sic hodie quoque habet.* Peri- *Peristeron* *sterceon nomen inditum à columbis, qui in ea versa- ri plurimum delectantur.* Hierobotane autem, *hoc est, sacra herba ideo dicta, quòd ea olim apud* Ro- *manos domus purgabatur, familia lustrabatur,* Io- *uis mensa ad sacrificium & epulas verrebatur, & fœciales in sacris legationibus illa coronabãtur, vel vt* Dioscorides *inquit, quod in expiationibus suspẽ- sa & alligata mirè vtilis sit. Sagminalis verò, quòd inter sagmina, hoc est, gramina ex loco sacro, præ- sertim arce Capitolij, cũ sua terra euulsa, primum hæc honorem haberet.*

Peristereon cur dicta. *Hierobotane.* *Sagminalis.*

GENERA.

Duo *Verbenacæ & Græci & Latini fecerũt ge- nera.* Dioscorides *& alij Græci à plantæ habitu re- ctam & supinam.* Plinius *à sexu marem & fœmi- nam.* R*ecta* Dioscoridis, *est* Plinij *mas, alioq; nomi ne Crista gallinacea, à serratis foliis quæ gallinaceæ cristæ formam referunt, dicitur.* R*ecta autẽ nomi- nata est, quòd rectis ramulis assurgat. Supina autẽ* Dioscoridis, *apud* Plinium *fœmina est,* Romanisq; *Cincinnalis vocatur. Supinam verò vocarũt, quòd semper humi supinè procumbat. Germani etiã per sexum genera illa distinguunt, vocántque rectam Verbenacam* Eisenkraut das mennle, *Supinam verò* das Vueible.

Crista gallinacea.

FORMA.

R*ecta*

Recta. Recta siue mas herba est altitudinis palmi, aliquando etiam maioris. Folia huic incisa, subalbida, è caule prodeuntia, qui ei vnus est magna ex parte; quemadmodum & radix vna. Flos luteus, quo solo ferè à fœmina differre videtur. Hæc descriptio pulchrè Verbenacæ mari respondet: est enim herba dodrãtalis, interdum verò procerior, quemadmodum ea est quæ in Germania nostra prouenit: nunquam enim aut rarißimè palmi altitudinem nõ excedit. Folia habet incisuris diuisa, albescentia, erumpentia è caule. Singularis denique illi, vt plurimũ, caulis & radix vna. Supina seu fœmina ramos profert cubitales, aliquando etiam maiores, angulosos, circa quos folia sunt per interualla quernis similia, angustiora tamen & minora per ambitum incisa, colore subcæsio. Radicem habet oblõgam, tenuem. Flores purpureos, tenues. Cuius iterum delineationis notæ, Verbenæ fœminæ adamußim conueniũt. Siquidem multis statim à radice angulosis coliculis constat, coma subtus incana, folio querno nõ dissimili, nisi quòd minus est & angustius, multis per ambitum incisuris, flosculo ex albore & purpura versicolore. Quibus omnibus manuscripti codicis, qui Peristereon interpretatur Verbenam, accedit testimonium, & cõmunis omnium consensus, à quo sine manifestis coniecturis & rationibus nũquam est discedendum.

Supina.

LOCVS.

Vtraque

Vtraque in planis & aquosis locis prouenit.

TEMPVS.

Mas citius quàm fœmina apparet. Colligi debent, potißimum fœmina, circa Canis ortum, nam hoc tempore floret.

TEMPERAMENTVM.

Vtraque desiccat & adstringit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Rectæ Verbenacæ folia cum rosaceo, aut adipe suillo recenti apposita, vuluarum dolores finire putantur. Ignem sacrum cum aceto illita reprimunt. Putrescentia vlcera cohibent. Vulnera glutinant, veteráque ex melle ad cicatricem perducūt. Supinæ autem folia & radix in vino pota illitaq́; aduersus reptilia serpentésve faciunt. Eadem drachmæ pondere cum thuris obolis tribus, & vini veteris hemina, quadragenis diebus ieiuno contra regiū morbum bibuntur. Vetera œdemata, & inflammationes illita mitigant. Sordida vlcera purgant. Tota autem herba in vino decocta tōsillarum crustas abrumpit, & oris nomas gargarißata cohibet. Fertur sparso aqua triclinio qua maduerit, lætiores cōuiuas fieri. Datur potandum in tertianis febribus tertium à terra geniculum cum adiacētibus foliis: quartanis, quartum.

EX GALENO.

Vim habet adeò desiccantē vt vulnera glutinet.

EX AETIO.

Verbenaca recta ad capitis dolores summo præsidio esse testatur Archigẽes, si ea coronetur patiẽs, aut si teratur cũ aceto & rosaceo & illinatur, aut oleo decoquatur, ac foueatur caput. Nec tantum capitis dolores sedat, sed capillos quoque fluentes compescit. Radicis decoctum calidum ore retentum dẽtium dolores mitigat, ac mobiles firmat, orisq; vlceribus medetur. Ad colicos radices semicontusas in aqua ad dimidiam decoquito, & diebus quinque decoctum potãdum dato: efficacissimum id esse experientia compertum est. Facit & ad calculos atq; ad inchoantem elephantiasim, si cum melle propinetur. Vtere itidem ad epilepticos, & ad quotidiana, quartanáve febre laborãtes. Ad podagricos verò & coxẽdicum morbo affectos, vino decocta exhibetur. Succi è radice expressi collutio ad fistulas commodissima est. Et si mororum liquori ac melli mixtus exuratur, et acidus illinatur, fistulas sanat. Potest etiam melle assumi, & fistulæ tanquam collyrium iniici, ac mirum in modum prodest.

EX PLINIO.

Aiunt si aqua spargatur triclinio qua maduerit Verbenaca, lætiores conuictus fieri. Aduersus serpentes conteritur ex vino. Omnibus visceribus medetur, lateribus, pulmonibus, iecinoribus, thoraci, peculiariter autẽ pulmonibus, & quos ab iis phthisis tentat. Dysenterias emendat ex aqua data carentibus febre, aut ex vino aminæo cochlearibus

quinque,

quinque additis in cyathis tribus vini.

EX SIMEONE SETHI.

Verbenaca recta facit ad capitis dolores & defluentes capillos inuncta. Dẽtium *dolores sedat, & motos atque concussos confirmat.* Oris *vlcera sanat.* D*ecoctum eius colicos & calculosos iuuat.* Pota *iis qui primum elephantia laborare incipiunt, & comitiali morbo affectis succurrit.* Item *quotidiana & quartana laborantes similiter iuuat.* Podagri*cos verò & coxendicis morbo captos, vulneratósque illita sanat.*

DE PTERIDE. CAP. CCXXVII.

NOMINA.

Πτέρις, ἢ πτέριον Græcis, *Filix* Latinis *dicitur.* O*fficinæ Latino nomine vtuntur.* G*ermanicè* Valdtfarr, (*Gallicè* Feuchiere.) P*teris autem & pterion ab alis auium, quarum formã in ramulis disposita eius folia referũt,* Græcis *dicitur: pennatus enim, & pennatis foliis frutex* Filix *est.* Filix. Pteris cur dicta.

GENERA.

Duo Filicis *sunt genera, mas scilicet & fœmina.* M*as* Græcis *simpliciter* πτέρις Latinis Filix *mas,* G*ermanis* Vualdtfarr mennle *dicitur.* Fœmina Græcis θηλυπτέρις, *Latinis* Filix *fœmina,* Germa*nis* Vualdtfarr Vueible *appellatur.* Pteris. Thelypteris.

FORMA.

Filix *mascula folia habet sine caule, sine flore, sine semine, ex vno pediculo cubitali longitudine* Filix mascula.

excuntia, incisa, alarum auiũ modo explicita, odore subgrauia. Radicem in terræ superficie foris nigrã, crassam, oblõgam, adnascentias appendicésve multas habentem. Ex qua siquidem descriptione satis constat hanc quam sub hoc nomine pictam damus herbam, esse Filicem masculam : hæc enim neque caulem (quod enim in ea supra terram extollitur, pediculi foliorum, nõ caulis rationem obtinet) neq; florem, neque semen habet: folia ex vno pediculo cubitali à terra statim, aut ex stipite eius exeunt, vtroque latere pinnata, subgraui odore. Radix denique illi est per summa cespitum nigra, & vt Theophrastus ait, crassa, oblonga, multis adnatis & capillamentis fibrata, atque, vt summatim dicam, omnes illi notæ adamußim respondent. Filix fœmina. *Filix fœmina folia priori similia obtinet, non tamen vno singulariq; pediculo vt illa hærentia, sed adnascentes ramulos multos altioresq; habentia. Radix illi longa, obliqua, in nigro colore subflaua, aliquãdo verò rubescens. Quæ descriptio iterum per omnia cum ea herba cuius picturam exhibemus ita conuenit, vt nulla prorsus sit nota quæ illi non respondeat.*

LOCVS.

Nascũtur vbique, sed maximè in montibus, syluis & saxosis locis.

TEMPVS.

Effodiuntur Vergiliis occidentibus, hoc est, autumno.

TEM-

TEMPERAMENTVM.

Amaræ ſunt Filices, paululum habentes adſtri-ctionis, vt euidentiſsimum ſit has calefacere & exiccare poſſe.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Filicis maſculæ radix pellit latos lumbricos pōdere drachmarum quatuor cum aqua mulſa pota. Melius autem ſi cum Scammoniæ, aut veratri nigri quatuor obolis detur: veruntamen oportet ſumētes allia præſumpſiſſe. Lienoſis vt reſtituantur prodeſt pota. Radix etiam cum axungia illita contra ictus ab harundine factos vtilis eſt. Eius autē hæc probatio. Peribit Filix quam per ambitū copioſior harundo coronet: & cōtra euaneſcet harundo, quā obſcpiens multa Filix in orbem cinxerit. Fœminæ radices cum melle in eclegmate ſumptæ, latos lumbricos pellunt. Cum vino autem pondere triū drachmarum potæ, rotundos lumbricos eiiciunt. Mulieribus datæ ſterilitatem faciunt. Et ſi prægnans ſumat, abortum. Siccæ & in farinam tritæ, humidis & iis quæ difficulter ſanantur vlceribus inſperguntur. Medentur iumentorum ceruicibus. Folia eius nuper prodeuntia olerum modo elixa comedūtur, aluumq; molliunt.

EX GALENO.

Filix mas radicem habet maximè vtilem: latū enim lumbricum interficit, ſi quis eam quatuor drachmarum pondere in aqua mulſa ſumpſerit. Ad

eundem modum fœtũ quidem viuum necare, mortuum autem eiicere mirum non est. Vlceribus imposita valenter desiccandi facultatem obtinet, non tamen mordax est. Similem ei vim habet Thelypteris nominata.

EX THEOPHRASTO.

Thelypteris seu fœmina Filix contra lumbricos ventris & latos & graciles vtilis est. Contra latos quidem cum melle mixta, contra tenues autem in vino dulci cum polenta data. Quinetiam mulieri si detur, prægnanti quidem abortum: simpliciter autem fœminis sterilitatem facere affirmant.

EX PLINIO.

Vsus radicis in trimatu tantùm, neque antè neque postea. Pellunt interaneorum animalia. Ex his tineas cum melle, cætera ex vino dulci triduo potæ. Vtraque stomacho inutilißima. Aluum soluit, primo bilem trahens, mox aquam. Melius tineas cum Scammonij pari pondere. Radix eius duûm obolorum pondere ex aqua, post vnius diei abstinentiam bibitur, melle prægustato, contra rheumatismos. Neutra danda fœminis, quoniam grauidis abortũ, cæteris sterilitatem facit. Farina earum vlceribus tetris inspergitur. Iumentorum quoque ceruicibus. Folia cimicem necant, serpentem non recipiunt, ideo substerni vtile est in locis suspectis. Vstæ etiam fugant nidore.

APPENDIX.

Falsum

Falsum & commentitium hauddubiè est quicquid neoterici aliqui de Filicis semine fabulantur: quòd scilicet vna solstitiali nocte floreat, eadémque hora cùm defloruit maturum in terram semen cadat, ideoq; nisi quispiã tunc affuerit, nec videri florẽ, nec colligi semen posse, tũ quia incredibilia sunt, tum quòd omnes, Theophrastus scilicet, Galenus, Dioscorides, Plinius, sterilem & sine semine dixerunt. Neque etiã medici vel Arabes vel Persæ, ad magicas vanitates nati, seminis huius meminerũt. Quapropter omnia hæc agyrtarum cõmenta esse videntur humanæ ignorantiæ ad quæstum impudenter illudentium, quæ certè vel vna hac ratione abundè satis confutari possunt, quòd cuncta illa fieri & obseruari natali nocte diui Ioannis Baptistæ præcipiunt, cum natalis ea nox & solstitialis illa duodecim dierum numero nunc inter se distent.

Filix semine prorsus caret.

DE PEVCEDANO. CAP. CCXXVIII.

NOMINA.

Πευκέδανος *Græcis*, *Peucedanus* Latinis, *officinis et herbariis nostræ ætatis* Fœniculus *porcinus dicitur*. Germanis Harstrang, Seuufenchel, oder Schuuefeluurtz, (*Gallis* Peucedame, ou queu porceau,) *quòd lachryma è radice sulphuri aut thuri similis exudet. Peucedanũ autẽ nomẽ inuenit à pinu, quæ græcis* πεύκη *dicitur, cui folio par est*. Hinc *posteriores latini* Pinastellum

Fœniculus porcinus.

Peucedanus vnde dicta.

Pinastellus.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix illita vulneribus auxiliatur. Quinctiam vultus maculas delet & aufert.

EX GALENO.

Radicem Polygonati quidam vulneribus illinũt. Sunt etiam qui illo næuos maculásque in facie detergant.

APPENDIX.

Hodie quoq; mulieres sigillo Salomonis sibi faciẽ extergũt & fucant, vt planè nullũ subsit dubium, quin Polygonatum esse constanter credamus.

DE POLYPODIO. CAP. CCXXIIII.

NOMINA.

Πολυπόδιον *Græcè, Polypodium, Filicula Latinè, officinæ Græcam appellationem retinuerunt, Germanicè* Engelsüß, Baumfarr, Dropffuurtz, (*Gallicè* du Polypode) *vocatur.*

Polypodiũ vnde dictum. *Polypodia nomen à radice quæ polyporum modo cirros obtinet, inditũ est. Filiculam autem Latini à similitudine foliorum cum Filice nuncupauerunt.*

Filicula.

FORMA.

Herba est palmi altitudine, Filici similis, subhirsuta, incisuris diuisa, non tamen adeò tenuibus. Radix illi est hirsuta, cirros polyporum modo habens, minimi digiti crassitudine. Derasa hæc intus viridis est, acerba, gustu subdulcis. Parte auersa folia fuluis maculis notata, sine semine.

LO-

LOCVS.

Gignitur in muscosis petris, & in agrestibus quercuum truncis.

TEMPVS.

Radix in fine Augusti carpenda.

TEMPERAMENTVM.

Polypodium dulcem simul & austeram habet vincentem qualitatem, vt facultatis sit admodum desiccantis, citra morsum tamen.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Purgandi vim obtinet. Coquitur autem cũ gallina, aut piscibus, aut Beta, aut Malua ad purgationem. Arida aquæ mulsæ insparsa, bilem & pituitam ducit. Radix trita & illita luxatis cõfert, & ad fissuras quæ inter digitos sunt.

EX PAVLO.

Polypodium exiccat admodum citra morsum, & potum per inferna purgat.

EX PLINIO.

Radix in vsu. Exprimitur succus aqua madefacta, & ipsa concisa inspergitur oleri, & Betæ, & Maluæ, vel salsamento, vel cum pulticula coquitur ad aluum leniter soluendam vel in febri. Detrahit bilem & pituitam. Stomachum offendit. Aridæ farina indita naribus Polypum consumit. Illita luxatis medetur.

DE PRASIO. CAP. CCXXV.

NO-

NOMINA.

Marrubiũ Paßium. Πράσιον Græcis, *Marrubium* Latinis, *Praßium officinis vocatur. Germanis* Andorn das vueiblin, Vueisz Andorn, Marobel, Gottszuergesz. (*Gallis* du Marrubium.)

FORMA.

Frutex est ab vna radice ramosus, subhirsutus, albicans, virgis quadrangulis. Folium pollici æquale, subrotundum, hirsutum, rugosum, gustu amarũ. Semen per interualla in caulibus est. Flores asperi verticillorum figura. Hæc *delineatio adamußim* Marrubiũ *Marrubio hodie dicto respõdet. Siquidem singulari radice, angulosis ramulis fruticat, lanuginosum: foliis ferè orbiculatis, pollicis magnitudine, incanis, hirtis, amaris, lacteo flore, verticillato cinctu caulem ex interuallo amplectente, cui succrescit teres & asperum semen.*

LOCVS.

Nascitur circa domicilia collapsa, & ĩter rudera

TEMPVS.

Colligitur herba in æstate, Iulio potißimũ mense, dum semine est pregnans.

TEMPERAMENTVM.

Marrubium in caliditate quidem secundi ordinis iam completi est, in siccitate verò tertij medij, aut completi.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Huius folia arida cum semine decocta in aqua,

aut viridium expressus succus, datur cum melle asthmaticis, tußientibus & tabidis. Crassa è thorace cum iride sicca ducunt. *Datur mulieribus quæ non purgantur, vt menstrua & secundas pellant. Item difficilè parietibus, his qui à serpentibus mor si sunt, & qui letale quid biberunt. Vesicæ tamen & renibus nocent. Folia cũ melle illita sordida vlcera purgant, pterygia nomasq; cohibent. Dolores laterum mitigant. Ad eadem pollet ex foliis contusis expressus succus & sole coactus. Cum vino & melle illitus, oculorũ claritatem exacuit. Morbum regium per nares expurgat. Aurium doloribus per se, aut cum rosacco instillatus prodest.*

EX GALENO.

Prasium vt gustu amarum est, ita si quis vtatur consentientem huic sapori actionem habet, iecur ac lienem obstructione liberans, & thoracem pulmonèmque expurgans, ac menses promouens. Sed & illitum detergit ac discutit. Succo eius cum melle ad aciei oculorum claritatem vtuntur. Quinetiam & per nares morbum regium purgant, & ad auriũ dolores inueteratos adhibent, in quibus vtique obstructionem disiicere, meatumq; ipsum & explantationes membranarum expurgare necesse est.

EX PLINIO.

Huius folia semenq; cõtrita prosunt cõtra serpẽtes, pectorum & lateris dolores, tußim veterem. Iis qui sanguinem eiiciũt eximiè vtile, scapis eius cum

panico

panico aqua decoctis, vt asperitas succi mitigetur. Imponitur strumis cum adipe, Sunt qui viridis semen, quantum duobus digitis capiant, cum farris pugillo decoctum, addito exiguo olei & salis, sorbere ieiunos ad tussim iubeant. Alij nihil comparant. In eadem causa Marrubij & Fœniculi succis ad sextarios ternos expressis, decoctisque ad sextarios duos, si cochlearij mensura in die sorbeatur in aquæ cyatho. Virilium vitiis tusum cum melle mirè prodest. Lichenas purgat ex aceto. Ruptis, conuulsis, neruorum contractionibus salutare. Potum aluum soluit cum sale & aceto. Item menstrua & secundas mulierum. Arida farina cum melle ad tussim siccam efficacissima est. Item ad gangrenas & pterygia. Succus verò articulis, & è naribus morbo regio, minuendæq; bili cum melle prodest. Item contra venena inter pauca potens. Ipsa herba stomachum & excreationes pectoris purgat. Cum iride & melle vrinam ciet. Cauenda tamen exulcerata vesica, & renum vitiis. Dicitur succus claritatem oculorum adiuuare.

DE PERISTEREONE.
CAP. CCXXVI.
NOMINA.

Verbenaca. *Verbena.* Περιστερεὼν, ἱερὰ βοτάνη *Græcè: Verbenaca, Verbena, Columbaris seu Colũbina, herba Sagminalis Latinè, herbariis & officinis Verbena vocatur.* Germanicè Eisenkraut, *vel* Eisernhart,

Fernhart, (Gallicè Veruaine,) *hoc est, ferraria, quod nomen vt olim, sic hodie quoque habet.* Peristereon *nomen inditum à columbis, qui in ea versari plurimum delectantur.* Hierobotane *autem, hoc est, sacra herba ideo dicta, quòd ea olim apud* Romanos *domus purgabatur, familia lustrabatur,* Iouis *mensa ad sacrificium & epulas verrebatur, & fœciales in sacris legationibus illa coronabătur, vel vt* Dioscorides *inquit, quod in expiationibus suspēsa & alligata mirè vtilis sit. Sagminalis verò, quòd inter sagmina, hoc est, gramina ex loco sacro, præsertim arce* Capitolij, *cū sua terra euulsa, primum hæc honorem haberet.* Peristereon cur dicta. Hierobotane. Sagminalis.

GENERA.

Duo Verbenacæ & Græci & Latini fecerūt genera. Dioscorides *& alij Græci à plantæ habitu rectam & supinam.* Plinius *à sexu marem & fœminam. Recta* Dioscoridis, *est* Plinij *mas, alioq; nomine Crista gallinacea, à serratis foliis quæ gallinaceæ cristæ formam referunt, dicitur. Recta autē nominata est, quòd rectis ramulis assurgat. Supina autē* Dioscoridis, *apud* Plinium *fœmina est,* Romanisq; *Cincinnalis vocatur. Supinam verò vocarūt, quòd semper humi supinè procumbat. Germani etiā per sexum genera illa distinguunt, vocántque rectam Verbenacam* Eisenkraut das mennle, *Supinam verò* das Vueible. Crista gallinacea.

FORMA.

Recta. *Recta siue mas herba est altitudinis palmi, aliquando etiam maioris. Folia huic incisa, subalbida, è caule prodeuntia, qui ei vnus est magna ex parte; quemadmodum & radix vna. Flos luteus, quo solo ferè à fœmina differre videtur. Hæc descriptio pulchrè Verbenacæ mari respondet: est enim herba dodrãtalis, interdum verò procerior, quemadmodum ea est quæ in Germania nostra prouenit: nunquam enim aut rarißimè palmi altitudinem nõ excedit. Folia habet incisuris diuisa, albescentia, erumpentia è caule. Singularis denique illi, vt plurimũ, caulis & radix vna.* *Supina.* *Supina seu fœmina ramos profert cubitales, aliquando etiam maiores, angulosos, circa quos folia sunt per interualla quernis similia, angustiora tamen & minora per ambitum incisa, colore subcæsio. Radicem habet oblõgam, tenuem. Flores purpureos, tenues. Cuius iterum delineationis notæ, Verbenæ fœminæ adamußim conueniũt. Siquidem multis statim à radice angulosis coliculis constat, coma subtus incana, folio querno nõ dissimili, nisi quòd minus est & angustius, multis per ambitum incisuris, flosculo ex albore & purpura versicolore. Quibus omnibus manuscripti codicis, qui Peristereon interpretatur Verbenam, accedit testimonium, & cõmunis omnium consensus, à quo sine manifestis coniecturis & rationibus nũquam est discedendum.*

LOCVS.

Vtraque

Vtraque in planis & aquosis locis prouenit.

TEMPVS.

Mas citius quàm fœmina apparet. Colligi debent, potißimum fœmina, circa Canis ortum, nam hoc tempore floret.

TEMPERAMENTVM.

Vtraque desiccat & adstringit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Rectæ Verbenacæ folia cum rosaceo, aut adipe suillo recenti apposita, vuluarum dolores finire putantur. Ignem sacrum cum aceto illita reprimunt. Putrescentia vlcera cohibent. Vulnera glutinant, veteráque ex melle ad cicatricem perducũt. Supinæ autem folia & radix in vino pota illitaq́;, aduersus reptilia serpentésve faciunt. Eadem drachmæ pondere cum thuris obolis tribus, & vini veteris hemina, quadragenis diebus ieiuno contra regiũ morbum bibuntur. Vetera œdemata, & inflammationes illita mitigant. Sordida vlcera purgant. Tota autem herba in vino decocta tõsillarum crustas abrumpit, & oris nomas gargarißata cohibet. Fertur sparso aqua triclinio qua maduerit, lætiores cõuiuas fieri. Datur potandum in tertianis febribus tertium à terra geniculum cum adiacẽtibus foliis: quartanis, quartum.

EX GALENO.

Vim habet adeò desiccantẽ vt vulnera glutinet.

EX AETIO.

S Verbenaca

Verbenaca recta ad capitis dolores summo præsidio esse testatur Archigēes, si ea coronetur patiēs, aut si teratur cū aceto & rosaceo & illinatur, aut oleo decoquatur, ac foueatur caput. Nec tantum capitis dolores sedat, sed capillos quoque fluentes compescit. Radicis decoctum calidum ore retentum dētium dolores mitigat, ac mobiles firmat, orisq; vlceribus medetur. Ad colicos radices semicontusas in aqua ad dimidiam decoquito, & diebus quinque decoctum potādum dato: efficacißimum id esse experientia compertum est. Facit & ad calculos atq; ad inchoantem elephantiasim, si cum melle propinetur. Vtere itidem ad epilepticos, & ad quotidiana, quartanáve febre laborātes. Ad podagricos verò & coxēdicum morbo affectos, vino decocta exhibetur. Succi è radice expreßi collutio ad fistulas commodißima est. Et si mororum liquori ac melli mixtus exuratur, et acidus illinatur, fistulas sanat. Potest etiam melle assumi, & fistulæ tanquam collyrium iniici, ac mirum in modum prodest.

EX PLINIO.

Aiunt si aqua spargatur triclinio qua maduerit Verbenaca, lætiores conuictus fieri. Aduersus serpentes conteritur ex vino. Omnibus visceribus medetur, lateribus, pulmonibus, iecinoribus, thoraci, peculiariter autē pulmonibus, & quos ab iis phthisis tentat. Dysenterias emendat ex aqua data carentibus febre, aut ex vino aminæo cochlearibus

quinque,

quinque additis in cyathis tribus vini.

EX SIMEONE SETHI.

Verbenaca recta facit ad capitis dolores & defluentes capillos inuncta. Dētium *dolores sedat, & motos atque concussos confirmat.* Oris *vlcera sanat.* D*ecoctum eius colicos & calculosos iuuat.* P*ota iis qui primum elephantia laborare incipiunt, & comitiali morbo affectis succurrit.* I*tem quotidiana & quartana laborantes similiter iuuat.* P*odagricos verò & coxendicis morbo captos, vulneratósque illita sanat.*

DE PTERIDE. CAP. CCXXVII.

NOMINA.

Πτέρις, ἢ πτέριον Græcis, Filix Latinis dicitur. *Officinæ* Latino *nomine vtuntur.* Ger*manicè* Valdtfarr, (*Gallicè* Feuchiere.) P*teris autem & pterion ab alis auium, quarum formā in ramulis dispositā eius folia referūt,* Græcis *dicitur: pennatus enim, & pennatis foliis frutex* Filix *est.* Filix. *Pteris cur dicta.*

GENERA.

Duo Filicis *sunt genera, mas scilicet & fœmina.* M*as* Græcis *simpliciter* πτέρις Latinis Filix *mas,* Germanis Vualdtfarr mennle *dicitur.* F*œmina* Græcis θηλυπτέρις, *Latinis* Filix *fœmina,* Germanis Vualdtfarr Vueible *appellatur.* Pteris. Thelypteris.

FORMA.

Filix mascula folia habet sine caule, sine flore, sine semine, ex vno pediculo cubitali longitudine Filix mascula.

excuntia, incisa, alarum auiū modo explicita, odore subgrauia. Radicem in terræ superficie foris nigrā, crassam, oblōgam, adnascentias appendicésve multas habentem. Ex qua siquidem descriptione satis constat hanc quam sub hoc nomine pictam damus herbam, esse Filicem masculam: hæc enim neque caulem (quod enim in ea supra terram extollitur, pediculi foliorum, nō caulis rationem obtinet) neq; florem, neque semen habet: folia ex vno pediculo cubitali à terra statim, aut ex stipite eius exeunt, vtroque latere pinnata, subgraui odore. Radix denique illi est per summa cespitum nigra, & vt Theophrastus ait, crassa, oblonga, multis adnatis & capillamentis fibrata, atque, vt summatim dicam, omnes illi notæ adamußim respondent. Filix fœmina folia priori similia obtinet, non tamen vno singulariq; pediculo vt illa hærentia, sed adnascentes ramulos multos altioresq; habentia. Radix illi longa, obliqua, in nigro colore subflaua, aliquādo verò rubescens. Quæ descriptio iterum per omnia cum ea herba cuius picturam exhibemus ita conuenit, vt nulla prorsus sit nota quæ illi non respondeat.

Filix fœmina.

LOCVS.

Nascūtur vbique, sed maximè in montibus, syluis & saxosis locis.

TEMPVS.

Effodiuntur Vergiliis occidentibus, hoc est, autumno.

TEM-

TEMPERAMENTVM.

Amaræ sunt Filices, paululum habentes adstrictionis, vt euidentissimum sit has calefacere & exiccare posse.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Filicis masculæ radix pellit latos lumbricos põdere drachmarum quatuor cum aqua mulsa pota. Melius autem si cum Scammoniæ, aut veratri nigri quatuor obolis detur: veruntamen oportet sumẽtes allia præsumpsisse. Lienosis vt restituantur prodest pota. Radix etiam cum axungia illita contra ictus ab harundine factos vtilis est. Eius autẽ hæc probatio. Peribit Filix quam per ambitũ copiosior harundo coronet: & cõtra euanescet harundo, quã obsepiens multa Filix in orbem cinxerit. Fœminæ radices cum melle in eclegmate sumptæ, latos lumbricos pellunt. Cum vino autem pondere triũ drachmarum potæ, rotundos lumbricos eiiciunt. Mulieribus datæ sterilitatem faciunt. Et si prægnans sumat, abortum. Siccæ & in farinam tritæ, humidis & iis quæ difficulter sanantur vlceribus inspergũtur. Medentur iumentorum ceruicibus. Folia eius nuper prodeuntia olerum modo elixa comedũtur, aluumq; molliunt.

EX GALENO.

Filix mas radicem habet maximè vtilem: latũ enim lumbricum interficit, si quis eam quatuor drachmarum pondere in aqua mulsa sumpserit. Ad

eundem modum fœtū quidem viuum necare, mortuum autem eiicere mirum non est. Vlceribus imposita valenter desiccandi facultatem obtinet, non tamen mordax est. Similem ei vim habet Thelypteris nominata.

EX THEOPHRASTO.

Thelypteris seu fœmina Filix contra lumbricos ventris & latos & graciles vtilis est. Contra latos quidem cum melle mixta, contra tenues autem in vino dulci cum polenta data. Quinetiam mulieri si detur, prægnanti quidem abortum: simpliciter autem fœminis sterilitatem facere affirmant.

EX PLINIO.

Vsus radicis in trimatu tantùm, neque antè neque postea. Pellunt interaneorum animalia. Ex his tineas cum melle, cætera ex vino dulci triduo potæ. Vtraque stomacho inutilissima. Aluum soluit, primo bilem trahens, mox aquam. Melius tineas cum Scammonij pari pondere. Radix eius duûm obolorum pondere ex aqua, post vnius diei abstinentiam bibitur, melle prægustato, contra rheumatismos. Neutra danda fœminis, quoniam grauidis abortū, cæteris sterilitatem facit. Farina earum vlceribus tetris inspergitur. Iumentorum quoque ceruicibus. Folia cimicem necant, serpentem non recipiunt, ideo substerni vtile est in locis suspectis. Vstæ etiam fugant nidore.

APPENDIX.

Falsum & commentitium hauddubiè est quicquid neoterici aliqui de Filicis semine fabulantur: quòd scilicet vna solstitiali nocte floreat, eadémque hora cùm defloruit maturum in terram semen cadat, ideoq́; nisi quispiã tunc affuerit, nec videri florẽ, nec colligi semen posse, tũ quia incredibilia sunt, tum quòd omnes, Theophrastus scilicet, Galenus, Dioscorides, Plinius, sterilem & sine semine dixerunt. Neque etiã medici vel Arabes vel Persæ, ad magicas vanitates nati, seminis huius meminerũt. Quapropter omnia hæc agyrtarum cõmenta esse videntur humanæ ignorantiæ ad quæstum impudenter illudentium, quæ certè vel vna hac ratione abundè satis confutari possunt, quòd cuncta illa fieri & obseruari natali nocte diui Ioannis Baptistæ præcipiunt, cum natalis ea nox & solstitialis illa duodecim dierum numero nunc inter se distent.

DE PEVCEDANO. CAP. CCXXVIII.

NOMINA.

Πευκέδανος Græcis, *Peucedanus Latinis, officinis et herbariis nostræ ætatis Fœniculus porcinus dicitur.* Germanis Harstrang, Seuufenchel, oder Schuuefeluurtz, (*Gallis* Peucedame, ou queu porceau,) *quòd lachryma è radice sulphuri aut thuri similis exudet.* Peucedanũ *autẽ nomẽ inuenit à pinu, quæ græcis* πεύκη *dicitur, cui folio par est.* Hinc *posteriores latini Pinastellum*

Filix semine caret.

Fœniculus porcinus.

Peucedanus *vnde dicta.*

Pinastel*lus.*

æum vocauerunt.

FORMA.

Caulem emittit tenuem, macilentum, Fœniculo similem: comam habet circa radicem copiosam & densam. Florem luteum, radicem foris nigram, intus albam, graui odore, crassam, liquore plenã. Hæ sanè omnes notæ, nulla prorsus reclamante, huic quam pictam exhibemus herbæ conueniunt. Officinæ, quæ non rarò adulterinas pro genuinis vẽdunt herbas, Peucedanum ostendunt radice nõ succosa, sed lignosa, nec graui odore, sed iucundo: vnde satis constare potest verum non esse.

Officinarũ Peucedanus nõ est genuina.

LOCVS.

Gignitur in montibus opacis, potissimum in mõte prope Tubingam, cui olim arx imposita fuit, in itinere versus Rotenburgum sito.

TEMPVS.

Floret Iulio & Augusto mensibus, atq; deinceps semen producit. Radix foditur exitu autumni.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit ordine secundo iam completo: desiccat verò tertio iam incipiente.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radice adhuc tenera Peucedani cultello incisa liquor effunditur, profluensq; statim in vmbra reponitur: in sole siquidem languescit. Facit cùm colligitur capitis dolores & vertigines, nisi quis antea rosaceo nares præungat, & caput irrigat. Radix

assata

assata inutilis sit. Colligitur & ex caulibus & ex radice sicut è Mandragora liquor atque succus. Minus tamen efficax succo liquor, & velocius expirat. Interdum etiam concreta inuenitur lachryma thuri similis, caulibus radicibúsque adhærens. Ex aceto & rosaceo inunctus lethargicis, phreneticis, vertiginosis, comitialibus, diuturnis capitis doloribus, resolutis, ischiadicis, conuulsis: in vniuersumq́; neruorum affectionibus ex oleo & aceto inũgitur. Strangulatu vuluæ laborantes olfactus, soporéque profundo correptos reuocat. Suffitu serpentes fugat. Aurium doloribus cum rosaceo instillatus prodest. Cauis dentium erosis inditus eorundem dolores mitigat. Contra tussim in ouo sumptus facit. Difficultati spirandi, torminibus & inflationibus subuenit. Aluum leniter mollit. Lienem minuit. Difficiles partus egregiè adiuuat. Ad vesicæ renúmque dolores & distentiones potus confert. Aperit vuluam. Radix ad eadem vtilis est, sed inefficacior. Eius decoctum bibitur. Sicca trita sordida purgat vlcera, ossiúmque squamas detrahit, veteráq; cicatrice obducit. Ceratis malagmatísque calefaciendi vi præditis miscetur. Eligi debet recens, non cariosum, solidũ, odoris plenum. Succus ad potiones amaris amygdalis, aut ruta, aut pane calido, aut anetho dissoluitur.

EX GALENO.

Peucedani radice quidem maximè, sed tamen

etiam

etiam succo & liquore vtimur. Sunt autem hæc omnia eiusdem specie facultatis, sed valẽtior liquor, admodum excalfaciens & digerens. Quare affectibus omnibus circa neruos cõsistẽtibus cõuenire creditur, tũ morbis in pulmone & thorace ex crassitudine atque viscositate humorum factis. Et intrò quidem in corpus sumpta, sed tamen etiam olfactu prosunt. Porrò quòd incìdat atque extenuet, sæpe etiam dentium perforatorum dolores cauitati impositus protinus sedauit, quia videlicet est tenuium partium, & excalfactorius. Quinetiam lienes induratos iuuat, nempe incidendo, digerendo & extenuando crassos humores. Sed & radice ad hæc vti licebit, quæ & squamas ab ossibus celerrimè detrahit, quia videlicet validè desiccat, minus tamen quàm succus excalfaciẽs. Et vlceribus malignis arida illita optimum est remedium: ipsa enim expurgat, carnem generat, & ad cicatricem perducit.

EX PLINIO.

Peucedani radices conciduntur in quaternos digitos osseis cultellis, funduntq; succũ in vmbra, capite prius & naribus rosaceo perunctis, ne vertigo sentiatur. Et alius succus inuenitur caulibus adhærens, incisisq; manat. Probatur crassitudine mellea, colore ruffo, odore suauiter graui, feruens gustu. Et hic in vsu & radix, & decoctũ eius pluribus medicamẽtis. Succo tamen efficacissimo, qui resoluitur amaris amygdalis, aut ruta, bibitúrque contra serpẽtes,

ſerpentes, & ex oleo perũctos tuetur. Idem pectoris doloribus ſubuenit. Pituitã & bilem detrahit Peucedani radix. Eadem decocta lieni & renibus prodeſt. Perungunt & radicem ſudoris cauſa eliciẽdi, quoniam cauſtica vis ei eſt. Peucedano ad recentia vulnera tanta vis eſt, vt ſaniem oßibus extrahat. Cum ſemine Cupreßi bibitur, ſi ſanguis per os redditus eſt, fluitq; ab infernis. Strangulatus vuluæ nidore vſtum recreat, laxanturq; ſuffocationes eo: ſed quidam ammiſcent in vino ſemen Cupreßi contritum. Potum cum coagulo vituli marini æquis portionibus comitiales ſanat. Succus infantium ramici, & vmbilicis eminentibus inungitur. Stranguriæ cum melle medetur. Item ſemine lethargici excitãtur, & vt perhibent ex euphorbio naribus tactis Peucedani ſucco.

DE PERSICA ARBORE. CAP. CCXXIX.

NOMINA.

Περσικὴ μηλέα Græcis, *Perſica mâlus* Latinis: *antiquum nomen herbarij vulgares retinuerunt*: Germanis Pferſichbaum, (Gallis Vn Pechier) *appellatur. Perſica fortè dicta, quòd ex Perſide primum aduecta ſit.* *Perſica cur dicta.*

FORMA.

Perſica foliis amygdalæ maioribus conſtat: flore ſubpuniceo, pomo carnoſo, ſucculento, foris lanuginoſo, dura intus & ſcabra nuce, in qua nucleus

qualis amygdalis. LOCVS.

Paſsim in hortis, vineis potiſsimũ, naſcitur. Gaudet autem aquoſis.

TEMPVS.

Floret primo ſtatim vere, fructus verò eius autumni ferè exitu matureſcit, celerrimè marceſcẽs.

TEMPERAMENTVM.

Perſica arbor in germinibus & foliis vincẽtem amaram qualitatem habet, vt hoc nomine calidã eſſe nemo dubitare poſsit. Fructus eius in ſecundo ordine frigidus & humidus exiſtit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Perſica poma ſtomacho grata ſunt, matura bonã faciunt aluum, cruda verò aluum conſtringũt. Siccata vehementius adſtringũt. Siccorum decoctum hauſtum ſtomachi & ventris fluxiones ſiſtit.

EX GALENO.

Folia Perſicæ trita & ſuper vmbilicum impoſita lumbricos necant. Alioqui ſanè etiam diſcutiens medicamentum eſt. Pomorum verò eius ſuccus & veluti caro facilè corrumpitur, omninoq; noxã infert, quapropter haud poſt alios cibos vltimoq;, ſicut nonnulli ſolent, illa offerri oportet: nam in ſummo natantia corrumpuntur. Huius verò, quod omnibus commune eſt, meminiſſe oportet: quæcunq; vitioſi ſucci, quæ humida & lubrica ſunt, faciléque deſcendunt ſecedúntve, præ aliis comedẽda eſſe: ſic enim & ipſa celeriter ſubeunt, & aliis præeunt, ac

quasi iter muniunt. Postremò autem sumpta, vnà secum alia quoque in corruptionem trahunt.

EX PLINIO VALERIANO.

Persicorum cibus est quidem stomacho inutilis, eò quòd citò succus eius inacescat, & caro æque in digestione vitietur, verùm minimè grauis, dum nõ diutius in intestinis moratur, et ad ima semper exitu celeri festinat. Persicorum cibus negatur à medicis membra nutrire. Sed & Galenus suadet nũquã omnino post cibum sumere, corrumpi affirmans si cibis cæteris innatent. Persicorum folia trita & imposita ventris animalia perimunt & expellunt. Eadem sicca & in puluerẽ tusa, recentes plagas cruentorum vulnerum claudunt. Nucleus Persicorum capitis dolori cum oleo & aceto tritus illinitur: quanuis quidam cum solo rosaceo terere maluerint. Gummi gutta quam Persici truncus illachrymat, fluenti aluo medetur. Eadem mixta cum vino etiam in vesica lapillos frangit. Trita ex aceto impetigines reprimit. Decocta cum croco tumores faucium mitigat. Asperam arteriæ canalem leuiorẽ facit. Excreantibus sanguinem miro modo subuenit. Thoracis obstrictos sinus reserat: vitia pulmonis expurgat.

APPENDIX.

Flores Persicæ saccharo conditi, instar rosarum aut violarum, aluum haud leuiter mouent atque subducunt.

DE

DE PEPLO. CAP. CCXXX.

NOMINA.

Esula rotunda.

Πέπλος *Græcis*, Peplos *Latinis, officinis & vulgò Esula rotunda, Germanis* Teufelsz-milch, (*Gallis* Reueille matin des Vignes) *appellatur.*

FORMA.

Exiguus frutex est albo liquore plenus: foliis paruis vt Rutæ, *latioribus tamen.* T*ota eius coma dodrantalis, rotunda, humi fusa: semine sub foliis paruo & rotundo, minore quàm candidi papaueris.* R*adice vna, ex qua totus frutex prouenit.*

LOCVS.

N*ascitur in hortis & vineis.*

TEMPVS.

C*olligitur meßibus, siccatúrque in vmbra, & continuè vertitur.*

TEMPERAMENTVM.

I*dem cum* T*ithymallis habet temperamẽtum, atqueadeò ex quarto calefacientium ordine est.*

VIRES. EX DIOSCORIDE.

H*erba ipsa multos habet vsus, radix verò inutilis. Semen eius tusum, feruidaq; aqua madefactum reconditur.* P*ituitam & bilem acetabuli pondere cum hydromelitis cyatho potũ ducit.* O*psoniis mixta herba aluum conturbat. Condîtur in muria.*

EX GALENO.

P*eplos frutex liquorem similem* T*ithymallis habet, cum in aliis, tum quia purgat ceu illi.*

EX

EX AETIO.

Pituitam ac bilem ducit acetabuli menſura cum mulſæ cyatho bibitum Pepli*ſemen.Sale etiam herba maceratur,flatuſq; diſcutit,vt* Hippocrates *aſſerit. Summopere igitur confert flatuoſis affectibus qui in melancholia dominantur,item diuturnis lienis & vteri & coli flatibus, tumefactiſq; œdematibus in abdomine.*

EX PLINIO.

Semine Pepli *poto aluus ſoluitur,bilis ac pituita detrahitur.* Media *potio eſt acetabuli menſura, in aquæ mulſæ heminis tribus.* Et *cibis inſpergitur opſoniiſq; ad molliendam aluum.*

DE PILOSELLA.CAP.CCXXXI.

NOMINA.

QVo *nomine veteribus* Græcis *aut* Latinis *nominata ſit hæc herba, ingenuè fateor me ignorare.* Neque *enim eſt* μυὸς ὄῦς Dioſcoridis. *Cùm itaque* Græco *&* Latino *nomine deſtitueremur,barbaro vti nobis neceſſe fuit,niſi planè herbam hanc vulneribus glutinandis mirè vtilem,præterire voluiſſemus.* Herbarii *itaque noſtræ ætatis à copioſis pilis quibus veſtitur,* Pilo*ſellã,*Ger*mani* Meuſzorlin,*vocant.* *Piloſella vnde dicta.*

GENERA.

Duo eius herbæ genera reperiuntur, in nullo ferè niſi floribus diſtantia. V*num genus maioribus foliis,& quæ ſe à ſolo ſuſtollunt,floribuſq; luteis,maior* *Maior.*

ior Pilosella nominatur, Germanis propriè Nagelkraut. Alterum minoribus foliis, in terra sessilibus, floribus purpureis, & quasi in pappum euanescentibus, Germanis Meuszorlin, oder Hasenpfatlin peculiariter appellatur. Sic etiam suam Pilosellam manuscriptus herbarius in maiorem & minorem digessit.

Minor.

FORMA.

Herba est foliis in terram graminis modo sparsis, pilosis, albicantibus à terra, supernè virentibus, floribus luteis aut purpureis, radice in exilitatē multam extenuata. Ex qua descriptione sole clarius fit, eam herbam quæ à Græcis Myosotis, à Latinis autem Auricula muris dicitur, non esse Pilosellam: nam, vt reliqua taceam, neque maior neque minor Pilosella cœruleum flosculum velut Anagallis obtinet: vt non parum errent herbarij nostri temporis qui Pilosellam alio nomine Muris auriculam appellari tradunt.

Myosotis nō est Pilosella.

Auricula muris non est Pilosella.

LOCVS.

Nascitur vtrunque genus locis montosis & collibus terrenis. Maior autem inuenitur etiam in asperis & incultis agrorum limitibus.

TEMPVS.

Maio & Iunio potissimum mense florent. Minor tamen Pilosella paulò post initia Iunij mēsis dispe-rit, & nusquam subinde inuenitur.

TEMPERAMENTVM.

Esse calidas & siccas Pilosellas gustus palàm declarat: habēt enī adstrictionē cū exigua quadā acri-

acrimonia cõiunctã, vt hoc nomine ad purificanda ac subinde glutinanda vulnera sint mirificè vtiles.

VIRES. EX RECENTIORIBVS.

Ferunt foliorum farinã vulnera mirum in modum glutinare. Herbæ recẽtis succũ exprimunt ad cohibendos quartanæ febris horrores. Eodẽ *tingunt gladiorum aciem, vt omne ferrum aliud domet, secetq́; : ferrum enim quod huius succo cõmaduit tãtam contrahere duritiam, tamq́; magnum induere robur produnt, vt chalybis aciem respuat.* Has *certè omnes facultates manuscriptus herbarius* Pilosellæ *adscribit.* Recentiores *huius herbæ radicẽ* Maio *mense effossam, siccatam, & in puluerem redactam, ac subinde potam, aut in cibo datam, efficacißimũ esse aduersus ramicem remedium tradunt.*

DE PIMPINELLA. CAP. CCXXXII.

Neutra ex his Pimpinellis nostram exprimit, quæ est odore cucumeris, coliculis rubentibus, & flosculis in capitello purpurascentibus, quam post sanguisorbam vocat.

NOMINA.

VT *appellata sit Græcis aut latinis herba hæc quam hodie vulgus herbariorum & officinæ* Pimpinellam *vocant, nondũ nobis certò scire licuit. Sunt qui* Pampinulam & Bipennullam *nominãt.* Germani Bibinellẽ & Bibernellen (*Galli* Pimpinelle, ou Pimprenelle) *appellant.* *Pãpinula*

GENERA.

T Duum

Duûm est generum Pimpinella. Vna maior, radice admodum longa, foliis multifariam scissis, Sisaro haud dissimilibus, caulib. angulosis, floribusq; in summo exiguis & candidis. Altera minor, caulibus rufescentibus, foliisque minoribus, & non dissectis multifariam, sed serratis tantùm, aliâs priori per omnia similis.

FORMA.

Herba est folio mucronato, dissecto, aut in extremitatibus serrato, caulibus ab eadẽ radice binis aut trinis, angulosis, & interdum rubentibus, in quorũ summo nascuntur flores minuti & cãdidi, & iis decidentibus semen exiguum Oreoselini semini simile. Radice crassa, longa, & subrubente, acri admodum.

LOCVS.

Lucis & opacis locis minus, in pratis autem maius, affatim citra cultum erumpit.

TEMPVS.

Aestate in autumnum vsque floret.

TEMPERAMENTVM.

Quum acrimoniam non exiguam in gustu præ se ferat, hauddubiè in secundo ordine calida & sicca erit, imò secundum calefaciendi ordinem excedere credibile est, & ad tertium ferè accedere.

VIRES. EX RECENTIORIBVS.

Pimpinellæ succus bibitur contra serpentiũ morsus. Ex vino pota calculos terit. Strãguriam etiam

decocta

decocta leuat. Succus eius potus omne venenū discutit. Aqua eius ignis vi expressa oculorum caliginē discutit. Hæ *sunt facultates quas illi antiquus herbarius tribuit. Alii tradunt succum eiusdem faciei maculas detergere posse. Est autē radicis* Pimpinellæ *tum vsus præcipuus, quum sæuientis populatim pestilentiæ contagia arcere conamur: vnicè enim venenis aduersatur, & corpora ab hac lue vindicat, vt adfirmant, si tantùm in ore teneatur. Quod certè non potest ea quam hodie* Sanguisorbā *vocant herba. Quare mirum in modum errant, qui hanc cum* Pimpinella *confundunt, vt fusius suo dicemus loco.*

Sāguisorba non est Pimpinella.

DE PASTORIA BVRSA. CAP. CCXXXIII.

NOMINA.

QVo *nomine herba quam vulgus* P*astoriam bursam appellat,* Græcis & Latinis *medicis dicta sit, ignorare me ingenuè fateor. Sunt qui peram etiam pastoris nominant, à folliculis in exiguæ vulgæ similitudinem cōpreßis, turbinata cordis effigie.* Germanis Deſchelkraut & Hirtenſeckel vocatur.

Bursa aut pera pastoris cur dicta.

FORMA.

Herba raro pede altior, ramosa, Erucæ *folia habens, at minora.* F*lores exiguos, candidos.* S*emen in vulgis minutum & nigrum.* R*adicem candicantem & oblongam.*

LOCVS.

Nascitur propter vias paßim, & in parietinis.

TEMPVS.

Iunio & Iulio mensibus legitur.

TEMPERAMENTVM.

Refrigerat & adstringit.

VIRES. EX RECENTIORIBVS.

Ex aceto trita collectionũ inflammationes refrigerat, ac eò confluẽtes humores cohibet. Imponitur sacris ignibus, & quibus stomachus æstuat. Succus eius purulentis auribus infunditur. Cruenta sanat vulnera. Medetur dysentericis, sanguinem excreantibus, neque non muliebri profluuio. Manuscriptus herbarius addit hanc sanguinem è naribus profluẽtem sistere mirificè posse. Herbam quoque manu tãtum gestatam, mox idem efficere tradit. Quid multa? mirè efficax est in comprimendis omnibus sanguinis eruptionibus.

DE PEDE LEONIS. CAP. CCXXXIIII.

NOMINA.

Leontopodion Dioscoridis non est. Pes leonis herbariorum.

*Q*Vam vulgus herbariorum Pedem leonis nominat, non est Dioscoridis Leontopodion, id quod descriptio satis monstrat. Quo verò nomine Græcis & Latinis appellata sit, mihi nõdum constat. Sunt ex barbaris qui Alchimillam, alii etiam qui plantam leonis nominant. Sic autẽ dicta, quòd folia habeat instar leonini pedis lata & rotunda. Germanis Synnau Louentapẽ, Louenfuſz,

uenfusz, & vnser frauuē mantel (*Gallis* Pied de Lion) *vocatur*.

FORMA.

Dodrantalis est herba, folia lata, crispa & rotunda octo serratis incisuris distincta, non tamen ad pediculos vsque, qui statim è radice exeunt, fissa habens. Flores item exiguos & luteos profert. Radicem digito craßiorem, & sesquipalmo longiorem, subrubescentem.

LOCVS.

Paßim in pratis, in alto potißimū sitis, nascitur.

TEMPVS.

Maio mense erumpit, ac inter Iunii initia floret.

TEMPERAMENTVM.

Folia & radix adstrictione vehementi participant, atqueadeò exiccant. Recentiores idipsum in secundo efficere ordine tradunt.

VIRES.EX RECENTIORIBVS.

Vulneribus glutinandis aptißima est. Decocto enim illius lauantur vtiliter omnia vulnera. Linteū quoque in eo madefactum illis commodè imponitur. Mulierum mammas impensè laxas linteū decocto eiusdem intinctum & impositum, duras solidasq; efficit. Decoctum denique hoc epotum interanea vulnera, rupturásque glutinat. Et quod dictu mirum est, tanta eius plantæ in glutinando vis est, vt ramices intestinorum, in pueris potißimum, sanare poßit.

DE POLYGONO MARE. CAP. CCXXXV.

Polygonum mas herba innocentium vulgò dicitur, quod Parisiis in Cœmiterio Innocentibus sacrato luxuriat.

NOMINA.

Seminalis cur dicta. Sanguinalis. Corrigiola Centũnodia.

πολύγονον ἄῤῥεν Græcè. *Proserpinaca, Seminalis à seminis multitudine, & Sanguinalis à cohibendo sanguine nominatur. Officinis corrigiola & Centumnodia. Germanicè* Vueggrasz, Denngrasz, Vuegdritt *appellatur. Polygonon à geniculorum frequentia, & multitudine dictum est.*

FORMA.

Herba est ramis tenuibus, teneris, copiosis, geniculis intersectis, in terra graminis modo repẽtibus. Foliis Rutæ similibus, longioribus tamen. Iuxta singula folia semine, vnde masculum vocatur. Flore albo aut puniceo.

LOCVS.

Nascitur paßim, quotidieq; pedibus conculcatur, sua sponte in aggeribus & semitis prouueniens.

TEMPVS.

Aestate floret, quo etiam tempore legitur.

TEMPERAMENTVM.

Vti adstrictionem quandam obtinet Polygonũ, ita sanè vincit in eo aqueum frigidum, vt videlicet secundi sit ordinis medicaminum refrigerantium, aut etiam quodammodo in initio tertii. Est etiam exiccatorium.

V Ia

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vim habet adstringendi & refrigerandi succus Polygoni potus. Prodest sanguinem expuẽtibus, & alui defluxionibus, cholericis & vrinæ stillicidio. Vrinam enim euidẽter ducit. Cũ vino potus venenatorum morsibus auxiliatur. Valet etiã ad febriũ circuitus vna hora ante accessionem sumptus. Muliebre profluuium appositus sistit. Aurium doloribus, & purulentis auribus instillatus confert. Cum vino decoctus melle adiecto, eximiè ad genitalium vlcera facit. Folia contra stomachi ardorẽ, sanguinis reiectionem, herpetas, ignes sacros, inflammationes, œdemata, & vulnera recentia illinuntur.

EX GALENO.

Polygonum iis sanè quibus stomachus æstu feruet extrinsecus illitum auxiliatur: veluti etiã ignes sacros & calidas phlegmonas iuuat. Porrò tale cũ sit, & fluxiones reprimit, & hac ratione videtur exiccatorium esse. Quare cum herpetum, tum vlcerum, aliorumq; bonum est remedium: efficacissimũ autem inflammatione & fluxione laborantiũ partium. Est & cruentorum vulnerum glutinatorium. Sed & aurium vlceribus prodest: & si vel satis puris insit, hoc tamen etiam desiccat. Easdem ob facultates & muliebre profluuiũ, & dysenteriam, & sanguinis eiectiones, & vndecunque aliunde immoderatiores impetus sistit. Refert Dioscorides quòd & vrinam prouocet exhibitum stillicidio affectis.

Non tamen affectum exactè discriminat in quo dari ipsum expediat.

EX PLINIO.

Succus eius infusus naribus supprimit sanguinē, & potus cum vino, cuiuslibet partis profluuiū excreationesq; cruentas inhibet. Vis eius spissare ac refrigerare. Semen aluum largius sumptum soluit, vrinam ciet, rheumatismos cohibet: qui si nō fuere, nō prodest. Stomachi feruori folia imponuntur. Vesicæ dolori illinuntur, & ignibus sacris. Succus & auribus purulentis instillatur, & oculorum dolori per se. Dabatur et in febribus ante accessiones, duobus cyathis in tertianis quartanísve præcipuè. Itē cholericis, dysentericis, & in solutione stomachi.

DE PEGANO. CAP. CCXXXVI.

NOMINA.

Πήγανον κηπευτὸν Græcè, *Ruta hortēsis* Latinè: *officinæ retinuerunt nomen* Latinum: Rauten & Vueinrautē Germanicè (Gallicè de la Rue) *vocatur*. Peganon Græci, Plutarcho *libro tertio sui symposii teste, à facultate, quòd calore siccitatéque genituram coagularet, dixerunt:* πήγνυσθαι *enim coagulare, & quasi in glaciem contrahere est*. Hinc *vterum gestantibus inimica etiam coronis inserta putatur.*

Peganon vnde dictum.

FORMA.

Frutex est Ruta *hortensis grauißimi odoris, semper ferè virens: folio exiguo, penè rotundo, cæsii coloris,*

loris, denso, surculosis ramis: flore luteo, angulosis calycibus, in quibus semen album continetur.

LOCVS.

Prouenit paßim in hortis, amat aprica & sicca loca.

TEMPVS.

Floret æstate, semẽ autem Autumno maturescit, quo etiam tẽpore carpendum venit.

TEMPERAMENTVM.

Gustu non solum acri, sed & amaro est, ex tertio ordine excalfacientium, & strenuè desiccantium.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vrit, calfacit, exulcerat, vrinã mouet, menstruáque ducit. Aluum sistit pota & comesta. Letalium venenorum antidotum est, si semen acetabuli mensura in vino bibatur. Folia per se ante cibum sumpta, & cum nucibus iuglandibus, aridisq; ficis, inefficacia venena reddunt. Contra serpentes similiter sumpta prosunt. Genituram tam in cibo quàm potu extinguit. Coctum cum anetho sicco, tormina sistit. Facit etiam ad lateris thoracísque dolores, difficultatem spirandi, tusses, pulmonis inflammationem, coxendicum, articulorumq; cruciatus, rigores circuitibus certis repetentium febrium, vti prædictum est, pota. Ad inflationes coli, vteri & recti intestini, decocta cum oleo & infusa. Vuluæ strangulatu liberat trita cum melle, si à genitali vsq; ad sedem imponatur. Feruefacta cum oleo & pota, lũbricos excutit. Articulorum doloribus cum melle,

aquæ inter cutem, quæ hyposarca dicitur, cum ficis illinitur. Eisdem pota auxiliatur, in vino decocta ad dimidias partes, & si ea abstergantur. Cruda, saleq; condita ac comesta, visus aciem exacuit, & oculorum dolores cum polenta illita sedat. Cum rosacco & aceto capitis doloribus succurrit. Sāguinis narium profluuia trita & imposita sistit. Testium inflammationibus cum Lauri foliis illita, & exanthematis cum myrto & cerato prodest. Cum vino autem, pipere & nitro confricta, albæ vitiligini medetur. Cum iisdem illita thymos & myrmecias tollit. Cum melle & alumine imposita lichenibus prodest. Succus in malicorio calfactus & instillatus aurium doloribus succurrit. Oculorū hebetudinib. cum succo Fœniculi & melle inunctus subuenit. Ignes sacros, herpetes & achores cum aceto, cerussa & rosacco inunctus sanat. Ceparum & alliorum acrimoniam commanducata domat.

EX GALENO.

Ruta incidere atque digerere crassos lentósque humores potest. Ob eam autem vim & vrinas mouet. Quinetiam tenuium est partium, flatusq; extinguit. Quare ad inflationes prodest, ac Veneris appetitum cohibet. Discutit atque exiccat strenuè: est enim ex eorum medicamentorum numero quæ valenter exiccant.

EX PLINIO.

Quæcunque Ruta & per se pro antidoto valet, foliis

foliis tritis & ex vino sumptis. Cōtra aconitū maximè & ixiam. Item fungos, siue in potu detur, siue in cibo. Simili modo cōtra serpentium ictus, vtpote quū mustelæ dimicaturæ cū his, Rutam prius eden do se muniant. Valēt & contra scorpionū ictus, & araneorū, apum, crabronum, vesparum aculeos, & cātharidas, ac salamādras, canísve rabiosi morsus, acetabuli mēsura si succus è vino bibitur, & folia trita vel cōmanducata imponuntur cū melle et sale, vel cū aceto & pice decocta. Succo verò perunctos, aut etiā habētes, negāt feriri ab his maleficiis. Serpētesq;, si vratur Ruta, nidorē fugere. Efficacissima tamē est syluestris radix cū vino sumpta: eādē adiiciūt efficaciorē esse sub dio potam. Pythagoras oculis noxiā putauit falso, quoniā sculptores & pictores hoc cibo vtūtur oculorū causa. Cū pane quoque vel nasturtio satiuæ atq; syluestris propter visum. Vt aiūt, multi succo eius cū melle attrito inūcti discusserunt caligines, vel cū lacte mulieris puerum enixæ, vel puro succo angulis oculorum tactis. Epiphoras cum polenta imposito. Lenit autem capitis dolores pota cum vino, aut cum aceto & rosaceo illita. Si verò sint cephalæa, cū farina hordeacea, vel aceto. Eadē cruditates discutit, mox inflationes, dolores stomachi veteres. Vuluas aperit, corrigitq; conuersas, illita in melle toto vētre & pectore. Hydropicis cum ficu, & decocta ad dimidias partes, potáque ex vino. Sic bibitur & ad pectoris

dolores

dolores laterumq́; & lumborum, tusses, suspiria, pulmonum, iecinorum, renum vitia, horrores frigidos. Ad crapulæ grauedines decoquuntur folia poturis. Et in cibo vel cruda vel decocta cõditáve prodest. Item torminibus in Hyssopo *decocta, & cum vino. Sic & sanguinem sistit interiorem, & narium indita: sic & collutis dentibus prodest. Auribus quoque in dolore succus infunditur, custodito vt diximus modo.* E *syluestri vero contra tarditatẽ & sonitum cum rosaceo, vel cum laureo oleo, aut cumino & melle. Succus & phreneticis ex aceto tritæ instillatur in tempora & cerebrũ.* Adiecerunt *aliqui &* Serpyllum, & Laurum, *illinentes capita & colla.* Dederunt *& lethargicis ex aceto olfaciendũ.* Dederunt *& comitialibus bibendum decoctæ succum in cyathis quatuor ante accessiones, quarum frigus intolerabile est.* Alsiosisq́; *crudam dari in cibo.* Vrinam *quoque vel cruentam pellit.* Fœminarum *etiam purgationes, secundasq́;, etiam emortuos partus, vt* Hippocrati *videtur, ex vino dulci nigro pota.* Itaque *illitam & vuluarum causa etiã suffire iubet.* Diocles *& cardiacis imponit ex aceto & melle cum farina hordeacea.* Et *contra ileũ decocta farina in oleo, & velleribus collecta.* Multi *verò & cõtra purulentas excreationes siccæ drachmas duas, sulphuris vnam & dimidiam sumi censent.* Et *cõtra cruentas, ramos tres in vino decoctos.* Datur *& dysentericis cum caseo in vino contrita.*

Dederunt & cum bitumine infrictam potioni propter anhelitum. Ex alto lapsis seminis tres vncias, ex olei libra, viníque sextario. Illinitur cum oleo coctis foliis partibus quas frigus adusserit. Si vrinã mouet, vt Hippocrati *videtur, mirum est quosdam dare velut inhibentem potui contra incõtinentiam vrinæ. Psoras & lepras cum melle & alumine illita emendat. Item vitiligines vel rugas, strumas, & similia, cum hircino & adipe suillo, ac taurino seuo. Item ignem sacrum ex aceto & oleo, vel psimmythio. Carbunculũ ex aceto. Nonnulli laserpitiũ vnà illini iubent, sine quo epinyctidas pustulas putãt. Imponunt & mammis turgẽtibus decoctã, & pituitæ eruptionibus cum cera. Testium verò epiphoris cum ramis laureæ teneris, adeò peculiari in visceribus his effectu, vt syluestri Ruta cũ axũgia veteri illitos ramices sanari prodãt. Fracta quoque membra semine trito cũ cera imposito. Radix Rutæ sanguinẽ oculis suffusum, & in toto corpore cicatrices aut maculas illita emendat. Ex reliquis quoque quæ traduntur, mirum est, cum feruentem Rutæ naturam esse conueniat, fasciculum eius in rosacco decoctum addita vncia aloes, perunctis sudorem reprimere. Itémque generationes impediri hoc cibo, ideo profluuio genitali datur, & Venerem crebrò per somnia imaginantibus. Præcauendũ est grauidis, abstineãt hoc cibo, necari enim partus inuenio. Eadem ex omnibus satis quadrupedum quoque*

que morbis in maximo vsu est, siue difficilè spirantibus, siue cõtra maleficorum animalium ictus, infusa per nares ex vino: aut si sanguisugam exhauserit, ex aceto, & quocũque in simili morborum genere vt in homine temperato.

EX SIMEONE SETHI.

Incîdit crassos & tenaces humores, pérque vrinam vacuat, & ad inflationes conducit, appetentiámque Veneris compescit, ac strenuè exiccat. Ad inflatas aquas inter cutem, & anasarcam, morsus à vipera, succum Papaueris aut aconitum bibentes, colicósque, pota & iniecta. Traditur quòd comesta visum acuet, ob id antiqui pictores hanc aßiduè degustabant. Nonnulli & succum eius melli cõmiscentes, medicamentum ad oculorum aciem acuendam conficiunt. Succurrit difficultati vrinæ si cum oleo coquatur, & ea vesica foueatur. Item difficulter spirantes cum melle data, confestim iuuat. Lethargicis pota, & per clysteres iniecta remediũ fit. Intestina corroborat, non solum caliditate, sed proprietate quadã. Fertur etiam quòd si prægnans mulier ex eius succo bibat, abortiat. Et si in dies quindecim folia assumat, idem facit. Obstructiones iecoris & lienis tollit. Si ieiunus quisquam ipsam assumpserit, eò die à veneno non lædetur.

DE POTENTILLA.
CAP. CCXXXVII.

NOMI-

NOMINA.

QVo nomine Græci & Latini hanc herbam appellarint, à nullo, quòd sciam, adhuc proditum est. Recentiores herbarij Potentillam, aliqui ob similitudinẽ Agrimoniam & Tanacetum syluestre nuncupant. Germani, quòd herba illa anseres in cibo delectẽtur, Genserich (Galli Tanaisi sauuage) vocant. Potẽtilla. Tanacetũ syluestre.

FORMA.

Herba Eupatorio, quod Agrimoniam hodie vocant, haud dißimilis. Caules ex vna radice multos profert, humi stratos. Folia Eupatorio similia, supernè viridia, infernè candicantia. Flores luteos singulari pediculo pendentes. Radicem extrinsecus rufescentem, intus candidam.

LOCVS.

Nascitur paßim circa semitas & loca aquosa, atque in fluuiorum ripis ac marginibus.

TEMPVS.

Aestate floret, quo etiam tempore legi debet.

TEMPERAMENTVM.

Quum folia eius & radix adstringant, temperamẽto à Pentaphyllo seu Quinquefolio nihil differre videtur. Quare hæc, potißimum autem eius radix, ex tertio ordine desiccatoria est, minimúmque euidentis caliditatis habet. Errãt itaq; mirũ in modũ recẽtiores, qui hanc humidã esse statuunt, nulla alia moti ratione, quàm quòd in humidis locis proueniat: Potentilla nõ est humida.

proueniat: quasi verò Nasturtiũ aquaticum, quod Sisymbrium cardamine Dioscoridi vocetur, haud obstante quòd in aquosis nascitur, non etiam in tertio desiccet ordine. Debuisset certè illos ab hac sententia deterrere non leuis illa adstrictio, quæ certissimus est siccitatis index: adstringentia enim, Galeno libro quarto de simplici. medicament. facult. capite sexto teste, terrena sunt & crassa corporis cõsistentia, atque adeò sicca.

VIRES.

Recentiores potentillam fluxionibus & puncturis oculorum prodesse, recentia vulnera glutinare, & excedentia sanare, mulierum menstrua compescere, artus & membra confirmare, rectè tradunt: nam idipsum posse, adstrictio, quæ in hac herba haud modica est, abũdè docet. Et cũ habeat Quinquefolij temperamentum, eius etiam facultates obtineat necesse est. Dentium itaque dolorem finit. Exedentia oris vlcera sanat. Dysentericis & alui profluuiis, coxendicis articulorumq; doloribus subuenit. Sanguinis eruptiones sistit, aliaq; potest quæ à Dioscoride Quinquefolio tribuuntur. Quòd verò adiiciũt hanc etiam lũbricos exterminare posse, id minus rectè faciũt. Ea siquidẽ facultas non huic, sed illi inest herbæ quæ verè Tanacetũ dicitur, quæ quidẽ est tertia, vt suo diximus loco, Artemisiæ species. Proinde nõ sine magno errore, Potentillã cũ ea quæ propriè Tanacetũ vocatur herba confuderũt.

Herbarij Potentillã cũ Tanaceto confuderunt.

DE

DE PRVNELLA. CAP. CCXXXVIII.

NOMINA.

Nondum nobis constat quo nomine hæc herba veteribus tum Græcis tum Latinis appellata sit. Vulgus tamen medicorum & herbariorum Prunellam nominant. Germani Braunellen oder Gottheyl. Prunella.

FORMA.

Caules habet in medio striatos, pingues & hirsutos: folia Ocimo similia, coloris herbacei, & acuminata. Flores in summis caulibus spicatos, Lauandulæ vocatæ herbæ non dissimiles. Radicem tenuẽ, multis capillamentis fibratam.

LOCVS.

Nascitur paßim in pratis.

TEMPVS.

Maio & Iunio mensibus floret.

TEMPERAMENTVM.

Calidã & siccã esse constat, id quod ex gustu patet: glutinosa enim admodũ & modicè amara est.

VIRES.

Vulnerariam esse herbam euidentißimum est. Succum eius cum aceto & rosaceo mixtum, vehementes capitis dolores sedare recentiores vno consensu tradunt, si tempora ex eo inungantur. Aphthas & oris vlcera, fauciúmque vitia succus eiusdem sanat.

DE PENTAPHYLLO.
CAP. CCXXXIX.
NOMINA.

Πεντάφυλλον Græcis, Quinquefolium Latinis & officinis, Germanis Funff fingerkraut, oder Funffblatt (Gallis Quintefueille) appellatur. Nomen à numero foliorũ habet: in vnoquoque enim pediculo quinq; esse deprehenduntur.

Quinquefolium vnde dictũ.

GENERA.

Etsi Dioscorides vnum duntaxat Pentaphylli genus faciat, tamen nos ad nostras respicientes terras tria eius genera in vniuersum produximus. Vnum quod maius appellauimus, prorsus ad Dioscoridis picturã accedens, vt hoc nomine verum esse Quinquefolium putemus. Estq; duûm generum: vnum quod pallidos seu candidos flores obtinet, hinc est quòd Quinquefolium maius candidum appellauerimus, Germanicè grosz Weisz Funff fingerkraut. Alterum floribus ornatur auri colorem æmulantibus, seu luteis. Nos vt discerneremus à priori, Quinquefolium maius luteum nominauimus. Dioscorides etiã hæc duo genera innuere videtur, cùm inquit florem habere vel candidum vel auri æmulum. Tertiũ minus diximus, quod priori haud dissimile est, non tamen paßim vt illud quinquefolia obtinens. Hoc cùm nõ haberemus aliud nomen quo ipsum appellaremus, inter quinquefolij genera connumerare placuit. Videtur verò Hippocrates etiã duo

Maius Pẽtaphyllũ.

Minus.

duo Quinquefolij genera nouisse, vnum humilius, alterum procerius, vt hoc nomine nobis etiã liceat minus & maius statuere.

FORMA.

Ramulos habet festucarum instar graciles, dodrãtales, & in iis semen. Folia Menthæ similia, in singulis pediculis quina, rarò plura, per ambitũ serræ modo incisa: florem in candido pallidũ, auri æmulũ, Radicẽ subrubram, oblongã, Elleboro nigro crassiorẽ. Ex qua sanè descriptione omnibus liquet, maius Quinquefolium esse legitimum. Ex vna siquidem radice subrubra & oblonga, ramulos profert tenues, ac prorsus festucaceos, & in iis semen, folia Menthæ, quina in singulis pediculis, per ambitum serræ modo crenata, florem luteum, aut aureum. Quibus accedũt natalis locus (in riguis enim nascitur) & immẽsa adstringẽdi facultas: quæ quidem singula verum esse Quinquefolium docent. Adeoq; mirari satis nõ possum, cur nonnulli adulterina hæc esse Pentaphylla sibi persuaserint. *Maius Quinquefolium est verũ Pentaphyllõ.*

LOCVS.

Prouenit aquosis locis, & iuxta aquæductus. Interdum etiam in incultis, siccis & arenosis locis.

TEMPVS.

Floret Maio & Iulio mensibus potissimum.

TEMPERAMENTVM.

Vtriusque certè folia, flores & radices vehemẽter adstringunt: atqueadeò, vt Galenus ait, radix,

cuius multus est vsus, ex tertio est ordine desiccantium, minimum habens euidentis caliditatis.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radicis Quinquefolij decoctum ad tertias depressum deductúmve, si in ore retineatur, dētiū dolores sedat. Putrescentia oris vlcera collutione sistit. Arteriæ asperitates gargarizatum emendat. Contra alui profluuia, & dysenterias auxiliatur. Item articulorum & coxendicum dolores potum sanat. Cocta in aceto & illita, herpetas cohibet. Strumas discutit, duritias, œdemata, aneurysmata, abscessus erysipelata, digitorum pterygia, condylomata, scabiésque sanat. Teneræ radicis succus, contra iecinoris pulmonisq; affectiones & venena prodest. Folia cum hydromelite, aut vino diluto, & exiguo pipere, contra febrium circuitus bibuntur: in quartana quidem quaternorum ramulorum folia, in tertiana verò triū, in quotidiana vnius. Tricenis diebus pota comitiali morbo medentur. Succus foliorum per dies aliquot trium cyathorum mensura potus, celeriter regium morbum sanat. Vulneribus ac fistulis cum sale & melle illita medentur. Enterocœlicis, id est, intestinorum ramice laborantibus succurrūt. Sanguinis eruptiones potum & illitum Quinquefolium sistit. Inciditur ad expiationes lustrationésve, sanguinis profluuia & castimonias.

EX GALENO.

Pentaphylli radix desiccat vehementer, minimum

mum verò acris est : quare in multo est vsu, velut alia quoque omnia, quæ quum sint tenuium partium, citra morsum desiccant.

EX PLINIO.

Quinquefolium adhibetur purgandis domibus. Strumis medetur, & pectoris vitiis. Idem ischiadicis bibitur & imponitur. Panos sanat. Impositum articulis vtilißimum. Fistulis quæ in omni parte serpunt auxilio est cum sale & melle. Phalangio aduersatur, lichenas emendat. Succus de Quinquefolio potus cyathis tribus anginæ medetur. Idem iecinoris & pulmonis vitiis, sanguinémque reiiciētibus, cuicunque sanguinis vitio intus occurrit. Multi supra omnia laudant ad deploratos dysentericos Quinquefolium, decoctis in lacte radicibus & potis. Item decoctum ad tertias in vino ictericis dari atque illini vtilißimum est. Eius folia ex aqua comitiales sanant. Item contrita ex vino sumpta triginta diebus in betonicæ farinæ pōdo denariorum tredecim cū aceti scillitici cyatho, comitialibus morbis liberant. Celerrimè succus regio morbo medetur, tribus cyathis cū sale & melle potus. Quinquefolij folia quidam terna tertianis dedêre, quaterna quartanis, plura cæteris, omnibus obolis tribus cum pipere ex aqua mulsa.

DE PISIS. CAP. CCXL.

NOMINA.

Πίσον, ἢ λέκυθος Græcè, Pisum Latinè dicitur. Officinis hoc nomine notum. Germanicè Erbſz, oder Eruueyſſen, (Gallicè Pois.) Sic autem à Piſa loco in quo olim copioſiſsimè naſcebatur, nominatum eſt.

Piſum quare dictum.

GENERA.

Duo apud nos genera Piſorum reperiuntur. Vnũ in aruis caducum, humi ſerpens, quod genus Germani Klein feld Eruueyſſen nominant. Huius, vtpote vulgaris, picturam haud damus. Alterum in altum ſcandit, arboribus aut palis quibus accubet adfixis, quibus ſeſe capreolis vinciens illigat. Hoc Germani Groſz garten Eruueyſſen vocãt. Genus hoc pictum exhibemus.

FORMA.

Caules in terrã ſpargit concauos, ramoſosq́; prætenui ſurculo: folio frequenti præter cæterorum morem longiuſculo: flore papilionis forma, circa vmbilicum purpureo: ſiliqua oblonga ſeu cylindracea: granis rotũdis, & , vt Plinius lib. xviij. cap. xij. ait, angulos multos inæquales habentibus: radice imbecilla: vt mirari ſatis non poßim, vnde pleriſque ſuſpicio orta ſit, vt Piſum noſtrum legitimum eſſe dubitauerint. Scio autem eſſe qui legumẽ hoc quod hodie paßim Piſum appellatur, putent eſſe Cicer arietinum, quod ſcilicet valuulæ ſeu ſiliquæ eius cornu arietini formam habeant. Quorum certè ſententiam probare non poſſum, quòd, Plinio teſte, Cicer

cer arietinum sic non sit dictum, quia valuulæ effigiem arietini cornu exprimant, sed quia legumen ipsum seu granum Ciceris arietino capiti simile sit. Eam autem formam legumen hoc quod Pisum nominamus non refert.

LOCVS.

Apricis gaudet locis, frigorum nanque impatientissimum. Tepidum itaque locum, & cœlum frequentis humoris desiderat.

TEMPVS.

Iunio & Iulio mẽsibus floret, & subinde etiam semina in valuulis profert.

TEMPERAMENTVM.

Quum Pisum simile quid tota substãtia cum faba, vt testatur Galenus, obtineat, necesse est vt non multum à medio temperamento in refrigerãdo & exiccando recedat.

VIRES. EX GALENO.

Simile quid tota substantia cum fabis obtinent Pisa, nec alio quàm illæ modo manduntur. In duobus autem euariant. Nõ enim similiter ac fabæ inflant, nec abstergendi facultatem habent, ideoq́; segnius quàm illæ per aluum secedunt.

EX PAVLO.

Pisum molle quidem & laxum est, non tamen adeò inflat.

DE POLYTRICHO APVLEIANO. CAP. CCXLI.

NOMINA.

Non temerè adiectum est Apuleij, ne scilicet quispiam Dioscoridis & aliorum Graecorum intelligeret Polytrichon, quòd sanè forma ab eo quod nunc describimus alienissimum est. Germanicè à colore aureo quam habet, Guldiner Vuiderthon vocatur. Officinis incognita est haec herba. Polytrichon dicta est à ramulis, qui capillorum instar tenues sunt.

Polytrichũ Apuleij cur dictum.

GENERA.

Duo Polytrichi Apuleiani damus genera. Vnũ maius, alterum minus: neque enim differunt nisi sola magnitudine.

FORMA.

Ramulos habet capillorum instar tenues, colore aurum referẽtes, circumq; hos folia multa capillacea, in summo capitula lentis aquaticae ferè forma, eiusdem cum ramulis coloris.

LOCVS.

Maius nascitur in pratis humidis & vliginosis. Minus in petris ac muris humidis.

TEMPVS.

Mense Iulio vtrunque reperitur.

TEMPERAMENTVM.

In caliditate & frigiditate symmetra sunt: desiccant tamen, extenuant & digerunt.

VIRES.

Decoctum eorũdem in aqua aut lixiuia capillorum

rum radices firmat, ideoq; in alopecia caput glabrū capillis vestit. Potum, *viscosorum crassorumq; è thorace pulmoneq; excreationibus non mediocriter cōfert: lapides frangit, & vrinas ducit.* Morbo regio *correptis & lienosis auxiliatur. Strumas discutit, & in summa eadem quæ* Adiantum *potest.* Recen*tiores superstitione quadam ducti illis multa ridicula & incredibilia tribuunt.*

DE PERSICARIA. CAP. CCXLII.

NOMINA.

NOn *clàm me est quàm variè à multis diuinatum sit, quo nomine* Persicaria *vocata veteribus sit. Sed mea quidem sentētia in vniuersum omnes coniecturis vsi non satis firmis, decepti sunt.* Et *ego quidem fateor ingenuè, nec mihi constare num à veteribus descripta sit, tantum abest vt scire queam quo illam appellauerint nomine.* V*ulgus herbariorum vno consensu hodie, quòd folia* Persi*cæ habeat,* Persicariā *nominant.* G*ermani* Flohkraut, (*Galli* Curaige.)

Persicaria.

Persicaria vnde dicta.

FORMA.

F*olia* Persicæ *arboris habet, fusca in medio macula plumbagineve: caule geniculato, rubente, longo: flore spiceo, primùm cādido, dehinc purpureo: semine minuto, radice lutea, numerosa.*

LOCVS.

In humidis & palustribus locis frequentius prouenit.

TEMPVS.

FORMA.

Capitatum simplici capite ex alba ceruicis angustiis extuberante constat fronde super terram carinata, & in angulum oblonga. Sectiuo verò caulis est longus, intus cauus, multis in vertice floribus aceruatim collectis, & in speciem absoluti orbis conglomeratis, id quod in bimo accidit: quod etiam sementescit, sparso per eius cacumen semine, & emoritur. Radix candicans, crassa, multis fibris capillata, ac tunicis quibusdam vestita.

LOCVS.

Læto solo gaudet, odit rigua.

TEMPVS.

Duodeuigesimo die à satu prorumpit, bimatúmque perfert.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit & extenuat perinde atque cepa, vt ex eius facultatibus euidentius innotescet. Simeon Sethi calidum & siccum in secundo facit ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Porrum capitatum inflationem facit. Noxiũ succum creat, difficilia insomnia parit. Vrinam ciet. Aluo accommodum. Extenuat. Oculorum obscuritatem facit. Menses pellit, vesicam exulceratam, renesq; lædit. Cum ptisana verò coctum & comestum, ea quæ in thorace sunt educit. Coma eius in aqua maris & aceto cocta, in desessionibus ad præclusiones vuluæ & duritias, vtilis habetur. Vna & altera

altera aqua coctum, aut aqua frigida maceratum, dulcescit, & multò minus inflat. Semen acrius est, & quandam adstrictoriam vim habet. Quare succus eius cum aceto, addito thure aut māna, sanguinem, maximè è naribus prorumpentem, sistit. Venerē stimulat. Contra omnia thoracis vitia pro delinctu efficax est, & ad tabem comestum. Purgat etiam arteriam. Sed si assiduè estur, visus obscuritatē inducit. Stomacho aduersatur. Succus ex melle potus, contra bestiarum morsus auxilio est. Idem quoque illitus potest. Cum aceto, thure & lacte, aut rosaceo instillatus, aurium doloribus & sonitui prodest. Varos tollunt folia, cum rhoe opsoniorum illita. Epinyctidi medentur. Crustas ex sale illita rumpūt. Veteres sanguinis reiectiones cohibent seminis drachmæ binæ cum æquali baccarū Myrti pondere potæ.

EX GALENO.

Corpus calefacit, & crassos in eo humores extenuat, glutinososq; incidit. Bis tamē aut ter in aqua decoctum, acrimonia spoliatur: quanquam ne sic quidem vim perdit extenuandi.

EX AETIO.

Porri capitati acris saporis veluti & cepe sunt, cuius ratione corpus calefaciunt, crassosq; humores attenuant, ac lentos incīdunt, vrinam prouocāt, sanguinem purgant. Præstantissimus vsus eorū qui bis coquuntur: ita enim acrimoniam deponunt, neque amplius

que morbis in maximo vsu est, siue difficilè spiran tibus, siue cõtra maleficorum animalium ictus, infusa per nares ex vino: aut si sanguisugam exhauserit, ex aceto, & quocũque in simili morborum genere vt in homine temperato.

EX SIMEONE SETHI.

Incîdit crassos & tenaces humores, pérque vrinam vacuat, & ad inflationes conducit, appetentiámque Veneris compescit, ac strenuè exiccat. Ad inflatas aquas inter cutem, & anasarcam, morsus à vipera, succum Papaueris aut aconitum bibentes, colicósque, pota & iniecta. Traditur quòd comesta visum acuet, ob id antiqui pictores hanc aßiduè degustabant. Nonnulli & succum eius melli cõmiscentes, medicamentum ad oculorum aciem acuendam conficiunt. Succurrit difficultati vrinæ si cum oleo coquatur, & ea vesica foueatur. Item difficulter spirantes cum melle data, confestim iuuat. Lethargicis pota, & per clysteres iniecta remediũ fit. Intestina corroborat, non solum caliditate, sed proprietate quadã. Fertur etiam quòd si prægnans mulier ex eius succo bibat, abortiat. Et si in dies quindecim folia assumat, idem facit. Obstructiones iecoris & lienis tollit. Si ieiunus quisquam ipsam assumpserit, eò die à veneno non lædetur.

DE POTENTILLA.
CAP. CCXXXVII.

NOMI-

NOMINA.

QVo nomine Græci & Latini hanc herbam appellarint, à nullo, quòd sciam, adhuc proditum est. Recentiores herbarij Potentillam, aliqui ob similitudinē Agrimoniam & Tanacetum syluestre nuncupant. Germani, quòd herba illa anseres in cibo delectētur, Genserich (Galli Tanaisi sauuage) vocant. Potētilla. Tanacetū syluestre.

FORMA.

Herba Eupatorio, quod Agrimoniam hodie vocant, haud dißimilis. Caules ex vna radice multos profert, humi stratos. Folia Eupatorio similia, supernè viridia, infernè candicantia. Flores luteos singulari pediculo pendentes. Radicem extrinsecus rufescentem, intus candidam.

LOCVS.

Nascitur paßim circa semitas & loca aquosa, atque in fluuiorum ripis ac marginibus.

TEMPVS.

Aestate floret, quo etiam tempore legi debet.

TEMPERAMENTVM.

Quum folia eius & radix adstringant, temperamēto à Pentaphyllo seu Quinquefolio nihil differre videtur. Quare hæc, potißimum autem eius radix, ex tertio ordine desiccatoria est, minimúmque euidentis caliditatis habet. Errāt itaq; mirū in modū recētiores, qui hanc humidā esse statuunt, nulla alia moti ratione, quàm quòd in humidis locis proueniat: Potentilla nō est humida.

proueniat: quasi verò Nasturtiũ aquaticum, quod Sisymbrium cardamine Dioscoridi vocetur, haud obstante quòd in aquosis nascitur, non etiam in tertio desiccet ordine. Debuisset certè illos ab hac sententia deterrere non leuis illa adstrictio, quæ certissimus est siccitatis index: adstringentia enim, Galeno libro quarto de simplici. medicament. facult. capite sexto teste, terrena sunt & crassa corporis cõsistentia, atque adeò sicca.

VIRES.

Recentiores potentillam fluxionibus & puncturis oculorum prodesse, recentia vulnera glutinare, & exedentia sanare, mulierum menstrua compescere, artus & membra confirmare, rectè tradunt: nam idipsum posse, adstrictio, quæ in hac herba haud medica est, abũdè docet. Et cũ habeat Quinquefolij temperamentum, eius etiam facultates obtineat necesse est. Dentium itaque dolorem finit. Exedentia oris vlcera sanat. Dysentericis & alui profluuiis, coxendicis articulorumq; doloribus subuenit. Sanguinis eruptiones sistit, aliaq; potest quæ à Dioscoride Quinquefolio tribuuntur. Quòd verò adiiciũt hanc etiam lũbricos exterminare posse, id minus rectè faciũt. Ea siquidẽ facultas non huic, sed illi inest herbæ quæ verè Tanacetũ dicitur, quæ quidẽ est tertia, vt suo diximus loco, Artemisiæ species. Proinde nõ sine magno errore, Potentillã cũ ea quæ propriè Tanacetũ vocatur herba confuderũt.

Herbarij Potentillã cũ Tanaceto confuderunt.

DE

DE PRVNELLA. CAP. CCXXXVIII.

NOMINA.

Nondum nobis constat quo nomine hæc herba veteribus tum Græcis tum Latinis appellata sit. Vulgus tamen medicorum & herbariorum Prunellam nominant. Germani Braunellen oder Gottheyl. *Prunella.*

FORMA.

Caules habet in medio striatos, pingues & hirsutos: folia Ocimo similia, coloris herbacei, & acuminata. Flores in summis caulibus spicatos, Lauandulæ vocatæ herbæ non dissimiles. Radicem tenuẽ, multis capillamentis fibratam.

LOCVS.

Nascitur passim in pratis.

TEMPVS.

Maio & Iunio mensibus floret.

TEMPERAMENTVM.

Calidã & siccã esse constat, id quod ex gustu patet: glutinosa enim admodũ & modicè amara est.

VIRES.

Vulnerariam esse herbam euidentissimum est. Succum eius cum aceto & rosaceo mixtum, vehementes capitis dolores sedare recentiores vno consensu tradunt, si tempora ex eo inungantur. Aphthas & oris vlcera, fauciúmque vitia succus eiusdem sanat.

DE PENTAPHYLLO. CAP. CCXXXIX.

NOMINA.

Π Ευτάφυλλον *Græcis*, *Quinquefolium Latinis & officinis*, *Germanis* Funff fingerkraut, oder Funffblatt (*Gallis* Quintefueille) *appellatur. Nomen à numero foliorũ habet: in vnoquoque enim pediculo quinq; esse deprehenduntur.*

Quinquefolium vnde dictũ.

GENERA.

Etsi Dioscorides vnum duntaxat Pentaphylli genus faciat, tamen nos ad nostras respicientes terras tria eius genera in vniuersum produximus. Vnum quod maius appellauimus, prorsus ad Dioscoridis picturã accedens, vt hoc nomine verum esse Quinquefolium putemus. Estq; duûm generum: vnum quod pallidos seu candidos flores obtinet, hinc est quòd Quinquefolium maius candidum appellauerimus, Germanicè grosz Vueisz Funff fingerkraut. *Alterum floribus ornatur auri colorem æmulantibus, seu luteis. Nos vt discerneremus à priori, Quinquefolium maius luteum nominauimus. Dioscorides etiã hæc duo genera innuere videtur, cùm inquit florem habere vel candidum vel auri æmulum. Tertiũ minus diximus, quod priori haud dissimile est, non tamen passim vt illud quinquefolia obtinens. Hoc cùm nõ haberemus aliud nomen quo ipsum appellaremus, inter quinquefolij genera connumerare placuit. Videtur verò Hippocrates etiã*

Maius Pẽtaphyllũ.

Minus.

duo Quinquefolij genera nouisse, vnum humilius, alterum procerius, vt hoc nomine nobis etiã liceat minus & maius statuere.

FORMA.

Ramulos habet festucarum instar graciles, dodrãtales, & in iis semen. Folia Menthæ similia, in singulis pediculis quina, rarò plura, per ambitũ serræ modo incisa: florem in candido pallidũ, auri æmulũ, Radicẽ subrubram, oblongã, Elleboro nigro craßiorẽ. Ex qua sanè descriptione omnibus liquet, maius Quinquefolium esse legitimum. Ex vna siquidem radice subrubra & oblonga, ramulos profert tenues, ac prorsus festucaceos, & in iis semen, folia Menthæ, quina in singulis pediculis, per ambitum serræ modo crenata, florem luteum, aut aureum. Quibus accedũt natalis locus (in riguis enim nascitur) & immẽsa adstringẽdi facultas: quæ quidem singula verum esse Quinquefolium docent. Adeoq; mirari satis nõ possum, cur nonnulli adulterina hæc esse Pentaphylla sibi persuaserint.

Maius Quinquefolium est verũ Pentaphyllõ.

LOCVS.

Prouenit aquosis locis, & iuxta aquæductus. Interdum etiam in incultis, siccis & arenosis locis.

TEMPVS.

Floret Maio & Iulio mensibus potißimum.

TEMPERAMENTVM.

Vtriusque certè folia, flores & radices vehemẽter adstringunt: atque adeò, vt Galenus ait, radix,

cuius multus est vsus, ex tertio est ordine desiccantium, minimum habens euidentis caliditatis.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radicis Quinquefolij decoctum ad tertias depressum deductúmve, si in ore retineatur, dētiū dolores sedat. Putrescentia oris vlcera collutione sistit. Arteriæ asperitates gargarizatum emendat. Contra alui profluuia, & dysenterias auxiliatur. Item articulorum & coxendicum dolores potum sanat. Cocta in aceto & illita, herpetas cohibet. Strumas discutit, duritias, œdemata, aneurysmata, abscessus erysipelata, digitorum pterygia, condylomata, scabiésque sanat. Teneræ radicis succus, contra iecinoris pulmonisq; affectiones & venena prodest. Folia cum hydromelite, aut vino diluto, & exiguo pipere, contra febrium circuitus bibuntur: in quartana quidem quaternorum ramulorum folia, in tertiana verò triū, in quotidiana vnius. Tricenis diebus pota comitiali morbo medentur. Succus foliorum per dies aliquot trium cyathorum mensura potus, celeriter regium morbum sanat. Vulneribus ac fistulis cum sale & melle illita medentur. Enterocœlicis, id est, intestinorum ramice laborantibus succurrūt. Sanguinis eruptiones potum & illitum Quinquefolium sistit. Inciditur ad expiationes lustrationésve, sanguinis profluuia & castimonias.

EX GALENO.

Pentaphylli radix desiccat vehementer, minimum

mum verò acris est: quare in multo est vsu, velut alia quoque omnia, quæ quum sint tenuium partium, citra morsum desiccant.

EX PLINIO.

Quinquefolium adhibetur purgandis domibus. Strumis medetur, & pectoris vitiis. Idem ischiadicis bibitur & imponitur. Panos sanat. Impositum articulis vtilißimum. Fistulis quæ in omni parte serpunt auxilio est cum sale & melle. Phalangio aduersatur, lichenas emendat. Succus de Quinquefolio potus cyathis tribus anginæ medetur. Idem iecinoris & pulmonis vitiis, sanguinémque reiiciētibus, cuicunque sanguinis vitio intus occurrit. Multi supra omnia laudant ad deploratos dysentericos Quinquefolium, decoctis in lacte radicibus & potis. Item decoctum ad tertias in vino ictericis dari atque illini vtilißimum est. Eius folia ex aqua comitiales sanant. Item contrita ex vino sumpta triginta diebus in betonicæ farinæ pōdo denariorum tredecim cū aceti scillitici cyatho, comitialibus morbis liberant. Celerrimè succus regio morbo medetur, tribus cyathis cū sale & melle potus. Quinquefolij folia quidam terna tertianis dedêre, quaterna quartanis, plura cæteris, omnibus obolis tribus cum pipere ex aqua mulsa.

DE PISIS. CAP. CCXL.

NOMINA.

Πίσον, ἢ λάκυθος Græcè, *Pisum* Latinè dicitur. *Officinis hoc nomine notum.* Germanicè Erbſz, oder Erueyſſen, (*Gallicè* Pois.) *Sic autem à Piſa loco in quo olim copioſiſsimè naſcebatur, nominatum eſt.*

Piſum quare dictum.

GENERA.

Duo apud nos genera Piſorum reperiuntur. Vnũ *in aruis caducum, humi ſerpens, quod genus* Germani Klein feld Erueyſſen *nominant.* Huius, *vtpote vulgaris, picturam haud damus. Alterum in altum ſcandit, arboribus aut palis quibus accubet adfixis, quibus ſeſe capreolis vinciens illigat.* Hoc Germani Groſz garten Erueyſſen *vocãt.* Genus *hoc pictum exhibemus.* FORMA.

Caules in terrã ſpargit concauos, ramoſosq́; prætenui ſurculo: folio frequenti præter cæterorum morem longiuſculo: flore papilionis forma, circa vmbilicum purpureo: ſiliqua oblonga ſeu cylindracea: granis rotũdis, &, vt Plinius lib. xviij. cap. xij. ait, angulos multos inæquales habentibus: radice imbecilla: vt mirari ſatis non poſsim, vnde pleriſque ſuſpicio orta ſit, vt Piſum noſtrum legitimum eſſe dubitauerint. Scio autem eſſe qui legumẽ hoc quod hodie paſsim Piſum appellatur, putent eſſe Cicer arietinum, quod ſcilicet valuulæ ſeu ſiliquæ eius cornu arietini formam habeant. Quorum certè ſententiam probare non poſſum, quòd, Plinio teſte, Ci-

cer

cer arietinum sic non sit dictum, quia valuulæ effigiem arietini cornu exprimant, sed quia legumen ipsum seu granum Ciceris arietino capiti simile sit. Eam autem formam legumen hoc quod Pisum nominamus non refert.

LOCVS.

Apricis gaudet locis, frigorum nanque impatientißimum. Tepidum itaque locum, & cœlum frequentis humoris desiderat.

TEMPVS.

Iunio & Iulio mẽsibus floret, & subinde etiam semina in valuulis profert.

TEMPERAMENTVM.

Quum Pisum simile quid tota substãtia cum faba, vt testatur Galenus, obtineat, necesse est vt non multum à medio temperamento in refrigerãdo & exiccando recedat.

VIRES. EX GALENO.

Simile quid tota substantia cum fabis obtinent Pisa, nec alio quàm illæ modo manduntur. In duobus autem euariant. Nõ enim similiter ac fabæ inflant, nec abstergendi facultatem habent, ideoq; segnius quàm illæ per aluum secedunt.

EX PAVLO.

Pisum molle quidem & laxum est, non tamen adeò inflat.

DE POLYTRICHO APVLEIANO. CAP. CCXLI.

NOMINA.

Non temerè adiectum est Apuleij, ne scilicet quispiam Dioscoridis & aliorum Græcorum intelligeret Polytrichon, quòd sanè forma ab eo quod nunc describimus alienissimum est. Germanicè à colore aureo quam habet, Guldiner Vuidertbon vocatur. Officinis incognita est hæc herba. Polytrichon dicta est à ramulis, qui capillorum instar tenues sunt.

Polytrichũ Apuleij cur dictum.

GENERA.

Duo Polytrichi Apuleiani damus genera. Vnũ maius, alterum minus: neque enim differunt nisi sola magnitudine.

FORMA.

Ramulos habet capillorum instar tenues, colore aurum referẽtes, circumq; hos folia multa capillacea, in summo capitula lentis aquaticæ ferè forma, eiusdem cum ramulis coloris.

LOCVS.

Maius nascitur in pratis humidis & vliginosis. Minus in petris ac muris humidis.

TEMPVS.

Mense Iulio vtrunque reperitur.

TEMPERAMENTVM.

In caliditate & frigiditate symmetra sunt: desiccant tamen, extenuant & digerunt.

VIRES.

Decoctum eorũdem in aqua aut lixiuia capillorum

rum radices firmat, ideoq; in alopecia caput glabrũ capillis vestit. Potum, *viscosorum crassorumq; è thorace pulmoneq; excreationibus non mediocriter cõfert: lapides frangit, & vrinas ducit.* Morbo regio *correptis & lienosis auxiliatur. Strumas discutit, & in summa eadem quæ* Adiantum *potest.* Recen*tiores superstitione quadam ducti illis multa ridicula & incredibilia tribuunt.*

DE PERSICARIA. CAP. CCXLII.

NOMINA.

NOn clàm me est quàm variè à multis diuinatum sit, quo nomine Persicaria vocata veteribus sit. Sed mea quidem sentẽtia in vniuersum omnes coniecturis vsi non satis firmis, decepti sunt. Et ego quidem fateor ingenuè, nec mihi constare num à veteribus descripta sit, tantum abest vt scire queam quo illam appellauerint nomine. Vulgus herbariorum vno consensu hodie, quòd folia Persicæ habeat, Persicariã nominant. Germani Flohkraut, (Galli Curaige.)

Persicaria.

Persicaria vnde dicta.

FORMA.

Folia Persicæ arboris habet, fusca in medio macula plumbaginéve: caule geniculato, rubente, longo: flore spiceo, primùm cãdido, dehinc purpureo: semine minuto, radice lutea, numerosa.

LOCVS.

In humidis & palustribus locis frequentius prouenit.

TEMPVS.

Iulio

Iulio & Augusto mensibus floribus ornatur.

TEMPERAMENTVM.

Frigidam & admodum siccam esse gustus abundè monstrat: mirificè enim gustata adstringit.

VIRES.

Vulnerariam herbam esse temperamentum eius satis docet. Rectè itaque iuniores medici in vulneribus, & maximè fistulis curandis vtuntur. Vtilis hauddubiè in dysenteria, aliisq́; malis quæ refrigerationem & adstrictionem requirunt.

DE PERFOLIATA.

CAP. CCXLIII.

NOMINA.

AN *hæc herba veteribus cognita fuerit Græcis & Latinis, affirmare certò non possum.* Ego *planè* Cotyledonem *putarem* Dioscoridis, *nisi radix in diuersam me traheret sententiam, quæ oliuæ instar rotūda non est.* Hodie *tamen, quòd caulis eius singula folia dissecat atque penetrat,* Perfoliata *ab omnibus appellatur.* Germanicè Durchuurchsz, & Bruchuurtz *dicitur.*

Perfoliata cur dicta.

FORMA.

Caulis illi rotundus, rubescens, folia singula penetrās, quæ Pisorum *foliis haud dissimilia sunt, tenuia admodum & glabra.* In *summo coliculorum capitula, & in iis flores lutei, & semina formā ferè* Tithymalli, *quam vulgo* Esulam *nominant, præ se ferentia.* Radix *candida, fibris capillata.*

LO-

LOCVS.

Nascitur in hortis sata, & interdum sua sponte in arenosis locis prouenit.

TEMPVS.

Floret Iulio mense, & subinde semina producit.

TEMPERAMENTVM.

Amara modicè est & adstringit, vt hinc colligi liceat calidam & siccam esse.

VIRES.

Vulneribus et vlceribus tam externis quàm internis curandis aptißima est herba: hæc enim glutinat. Valet autem potißimum ad ramices puerorum sanandos. Auxiliatur etiam exulcerationibus et prominentiis vmbilici. Plurimus huius apud chirurgos vsus.

DE PORRO. CAP. CCXLIIII.

NOMINA.

πράσον Græcis, Porrum Latinis & officinis, Germa. Lauch (Gallis Poureau) appellatur. Porrũ autem dictum putant, quòd porrò eat, & longè latéque grassetur. *Porrũ vnde dictũ.*

GENERA.

Porri duo genera signauit antiquitas. Vnum capitatum, sic nominatũ quòd eius radix in caput increscat atq; extuberet. Alterum sectiuum, cui frondens coma super terram eminens aufertur amputatúrve. Hoc Germani pulchrè ad nomen Latinum alludẽtes, Schnittlauch, *nominãt, et* Bryszlauch. *Capitatũ Porrum. Sectiuũ.*

FOR-

FORMA.

Capitatum simplici capite ex albæ ceruicis angustiis extuberante constat fronde super terram carinata, & in angulum oblonga. Sectiuo verò caulis est longus, intus cauus, multis in vertice floribus aceruatim collectis, & in speciem absoluti orbis conglomeratis, id quod in bimo accidit: quod etiam sementescit, sparso per eius cacumen semine, & emoritur. Radix candicans, crassa, multis fibris capillata, ac tunicis quibusdam vestita.

LOCVS.

Læto solo gaudet, odit rigua.

TEMPVS.

Duodeuigesimo die à satu prorumpit, bimatúmque perfert.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit & extenuat perinde atque cepa, vt ex eius facultatibus euidentius innotescet. Simeon Sethi calidum & siccum in secundo facit ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Porrum capitatum inflationem facit. Noxiũ succum creat, difficilia insomnia parit. Vrinam ciet. Aluo accommodum. Extenuat. Oculorum obscuritatem facit. Menses pellit, vesicam exulceratam, renesq; lædit. Cum ptisana verò coctum & comestum, ea quæ in thorace sunt educit. Coma eius in aqua maris & aceto cocta, in desessionibus ad præclusiones vuluæ & duritias, vtilis habetur. Vna & altera

altera aqua coctum, aut aqua frigida maceratum, dulcescit, & multò minus inflat. Semen acrius est, & quandam adstrictoriam vim habet. Quare succus eius cum aceto, addito thure aut mãna, sanguinem, maxime è naribus prorumpentem, sistit. Venerẽ stimulat. Contra omnia thoracis vitia pro delinctu efficax est, & ad tabem comestum. Purgat etiam arteriam. Sed si assiduè estur, visus obscuritatẽ inducit. Stomacho aduersatur. Succus ex melle potus, contra bestiarum morsus auxilio est. Idem quoque illitus potest. Cum aceto, thure & lacte, aut rosaceo instillatus, aurium doloribus & sonitui prodest. Varos tollunt folia, cum rhoe opsoniorum illita. Epinyctidi medentur. Crustas ex sale illita rumpũt. Veteres sanguinis reiectiones cohibent seminis drachmæ binæ cum æquali baccarũ Myrti pondere potæ.

EX GALENO.

Corpus calefacit, & crassos in eo humores extenuat, glutinososq; incidit. Bis tamẽ aut ter in aqua decoctum, acrimonia spoliatur: quanquam ne sic quidem vim perdit extenuandi.

EX AETIO.

Porri capitati acris saporis veluti & cepe sunt, cuius ratione corpus calefaciunt, crassosq; humores attenuant, ac lentos incidunt, vrinam prouocãt, sanguinem purgant. Præstantissimus vsus corũ qui bis coquuntur: ita enim acrimoniam deponunt, neque

amplius

amplius deprauatum succum retinent.

EX PAVLO.

Porrum mali succi est & acre. Vt autē Dioscorides ait, grauia facit insomnia, aluúmque bonam, vrinā cit & extenuat. Habet & abstergendi vim aliquam, cum ptisana: siquidem coctum, ea quæ in thorace sunt educit. Semē verò eius nephriticis miscetur medicamentis. Folia etiam nonnihil adstringunt, ob eamq; causam succus ipsorum sanguinem supprimit.

EX PLINIO.

Porro sectiuo profluuia sanguinis sisti in naribus, contrito eo obturatis, vel gallæ mixto, aut menthæ. Item ex abortu profluuia, poto succo cum lacte mulierū. Tussi etiā veteri, ac pectoris & pulmonis vitiis medetur. Illitis foliis sanantur ambusta, epinyctides: ita vocatur vlcus aciem hebetans, & angulo oculi perpetim humor emanans. Quidam eodem nomine appellant pustulas liuentes, ac noctibus inquietantes. Et alia vlcera cum melle trito. Vel bestiarum morsus ex aceto. Item serpentium. Aurium verò vitia cum felle caprino, vel pari mēsura mulsi. Stridores cum lacte mulieris. Capitis dolores si in nares fundatur, dormiturísve in aurem, duobus succi cochlearibus, vno mellis. Succus & ad serpētium scorpionumq; ictus in potu bibitur cum mero, & ad lumborum dolores cum vini hemina potus. Sanguinem verò excreantibus & phthisicis, destillationi-

bus

bus longis, vel succus, vel ex ipso cibus prodest. Itẽ morbo regio, vel hydropicis. Et ad renum dolores, cum ptisanæ succo acetabuli mensura. Idem modus cũ melle, vuluas purgat. Tostus verò editur & contra fungorum venena, imponitur & vulneribus. Venerem stimulat, sitim sedat, ebrietatẽ discutit. Sed oculorum aciem hebetare traditur, inflationẽ quoque facere, quæ tamen stomacho non noceat, ventremq; molliat. Capitato maior est ad eadem effectus. Sanguinem reiicientibus succus eius cum caule aut thuris farina, vel acacia datur. Hippocrates & sine alia mixtura dari iubet, vuluasq; contractas aperiri putat. Fœcunditatem etiam fœminarum hoc cibo augeri. Contritũ ex melle vlcera purgare. Tussim & destillationes thoracis. Pulmonis et arteriæ sanat vitia, datum in sorbitione ptisanæ: vel crudũ, præter capita, sine pane, ita vt alternis diebus sumatur: vel si purulenta excreentur. Sic voci vel Veneri, somnóque multum confert. Capita bis aqua mutata cocta, aluũ sistunt, & inflationes veteres. Cortex decoctus illitusq;, inficit canos.

EX SIMEONE SETHI.

Vrinam cit, & mali succi est. Assiduè comestum visus hebetudinẽ efficit. Difficilia inuehit somnia, & stomacho nocet. Semen genitale calefacit, & capitis dolores excitat. Iecur, renes & vesicam lædit. Cõfert ad hæmorrhoidas. Bis verò aqua coctũ, & aceto, & garo & oleo, cuminoq; cõditũ, salubre est

iis

iis qui frigido sunt stomacho.

DE PVLMONARIA. CAP. CCXLV.

NOMINA.

VT *veteribus* Græcis *&* Latinis *nominata sit hæc herba, nõdum scire licuit.* Hodierni *temporis medici & herbarij Pulmonariam vocãt, Germani* Lungẽkraut, (*Galli* Herbe à Poulmõ.)

Pulmonaria cur nominata. Sic autem *hauddubiè appellari cœpit, quòd pulmonum vitiis, exulcerationibus potißimum eorundẽ, præsens remedium sit.*

FORMA.

Folia mollia habet, inuicem incumbentia, leniter laciniata, cauis multis prædita, superiore parte viridia, inferiore in luteo albicantia, ac veluti pũctis aut pustulis quibusdam notata, atque hoc nomine aliquam pulmonis humani formam referentia: vnde etiam Pulmonariam dictam esse coniicimus.

LOCVS.

Prouenit in quercu arbore, & saxosis locis.

TEMPVS.

Tota æstate inuenitur locis iam monstratis.

TEMPERAMENTVM.

Recẽtiores frigidã & humidam esse, mea quidẽ sentẽtia, falsò statuunt admodũ enim adstringit, vt hoc nomine idem cum quercu in qua nascitur habeat temperamentũ. D*esiccat itaque et paulò infra media calefacit, in genere eorum quæ tepida sunt.*

VI-

VIRES.

Deſiccandi & adſtringendi facultatem obtinet, quamobrem vulnera recentia glutinat, potiſsimum autem pulmonis. Ad incipientes quoque ac creſcentes phlegmonas vtilis: nam quæ iam vehementes ſunt, adſtringentia reſpuunt. Confert autem haud dubiè etiam ad muliebre profluuium, & ſanguinis expuitiones, & diuturnos alui fluores.

DE PTARMICE. CAP. CCXLVI.

NOMINA.

Πταρμικὴ *Græcis, Sternutamentaria Latinis dici poteſt. Sunt qui ſyluestre Pyrethrũ nominent, quòd ſcilicet Pyrethri modo, quanquam mitius, linguam vellicet. Atque hinc eſt quòd nonnulli pro vero Pyrethro ſeducti eius titillante acrimonia, deſcripſerint. Germanis* Vuilder Bertram *appellari poteſt. Ptarmice dicta eſt, quòd flores eius naribus obiecti ſternutamenta eliciunt.*

Sternutamentaria

Syluestre Pyrethrũ

Ptarmice cur dicta.

FORMA.

Breuis frutex eſt, paruis, multis, teretibus, & Abrotono ſimilibus ramulis, circa quos folia multa, oblonga, oleaginis ſimilia. In ſummo Chamameli capitulum, paruum, rotundum, olfactu acre, ſternutamenta ciens, vnde nomen inuenit. Hactenus Dioſcorides. *Quòd ſi itaq; naturam atque imaginẽ eius fruticis rectè expendas, vndiquaque ei plantæ cuius picturam damus, hæc deſcriptio quadrabit.*

Nã surculis fruticat exiguis, multis, rotũdis, Abrotono non dissimilibus, lentè rufescentibus, qui foliis frequentibus, longiusculis, oleæ similibus, angustis, vtrinque leniter serratis ambiũt, cacumine Anthemidis vmbellam obtinente, quæ acri suo odore nares feriens sternutamentum irritat.

LOCVS.

Inuenitur sæpius in mõtib. altis & saxosis locis.

TEMPVS.

Floret æstate: radix eius extremo effoditur autumno. TEMPERAMENTVM.

Eius temperies est calida & sicca, viridis etiamnum ordine secundo, siccatæ tertio.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Folia cum floribus illita sugillata emendare possunt. Flores sternutamenta efficacissimè mouent.

EX GALENO.

Ptarmices flores ciendæ sternutationis vim obtinent, vnde & herbæ nomen. Sugillata & reliquas ecchymoses discutit.

EX PAVLO.

Ptarmices folia sternutamenta mouent. Totus autem frutex viridis sugillata, liuoresque alios discutit.

DE PYRETHRO. CAP. CCXLVII.

NOMINA.

Πύρεθρον *Græcè, Saliuaris Latinè dicitur. Officinæ Græcã appellationem retinuerũt.*

Germanicè

Germanicè Bertram, (Gallicè Pied dalexandri, ou pied de lisandre) *nominatur. Pyrethron autē à feruido, ac ignis simili, qui in eius radice est sapore, Græci dixerunt. Saliuaris verò, quòd mansa vel ore tantùm detenta eius radix, copiosam saliuam eliciat, Romanis appellata est.* *Pyrethrō cur dictū. Saliuaris herba qua re nominata.*

FORMA.

Herba est caulem foliaq́; syluestris Dauci, & Fœniculi instar proferens. Vmbellam Anetho similem orbiculatam. Radicem pollicis craßitudine, longam, sapore feruidißimam. Hæc Dioscorides. Vbi nobis monendus venit lector, Pyrethrum nostri soli non ex omni parte huic descriptioni respondere. Nō enim vmbellam anetho similem, sed anthemidis potius orbiculatū capitulū, quod Ptarmici tribuit Dioscorides, habere deprehenditur. Cætera omnia ad amußim respondent. Siquidem habet Pyrethrū caules & folia Dauci syluestris & Fœniculi, radicem pollicis craßitudine, gustus ardentißimi. *Pyrethrū nostrum Ptarmices flores obtinet.*

LOCVS.

In Germania nostra, quòd sciam, non nisi plantatum prouenit.

TEMPVS.

Floret æstatis maxima parte.

TEMPERAMENTVM.

Excalfacit & siccat in tertio ordine, vel vt aliqui putant, in quarto.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Pituitam elicit radix : ideoq; dentium doloribus decocta in aceto, colluto inde ore, auxiliatur. Mansa pituitam extrahit. Sudores ciet, inuncta ex oleo, Diuturnis rigorib. efficax. Contra refrigeratas partes corporis ac resolutas eximiè conducit.

EX GALENO.

Pyrethri radice potißimum vtimur vrentem facultatem obtinente, qua vtique dentium etiam refrigeratorũ dolores mitigat. Et ad rigores ante circuitum cum oleo infricatur. Ad hæc stupidos & resolutos adiuuat.

EX PAVLO.

Pyrethri radix adurentem potestatem occupat, dentium qui frigori patuerunt dolores lenit. Item ad febrium rigores ante circuitum infricatur cum oleo. Ad hæc iis quorum corpora ex refrigeratione stupent, & resoluta sunt, efficacißimè adhibetur.

DE PYXO. CAP. CCXLVIII.

NOMINA.

Πύξος Græcis, Buxus Latinis, Germanis Buchszbaum (Gallis Du Bouys) dicitur.

FORMA.

Arbor immortali coma virens: folio Myrti, exiguo, subrotundo: flore herbaceo : semine rufo & rotundo, omnibus animantibus inuiso.

LOCVS.

Gaudet frigidis & apricis, plurimaq; vbiq; Buxus.

TEMPVS.

Perpetua

Perpetua fronde viret, neque ei vllo tempore deciduũt folia. Quo nomine potißimum hanc celebrat germanica illa cantilena, eiusdem ac Salicis contẽtionem continens.

TEMPERAMENTVM.

Recentiores temperatam eius arboris essentiam esse statuunt, id quod ob multas causas, quas recen sere superuacuum est, non videtur verisimile. Haud dubiè verò adstringit, atque adeo exiccat.

VIRES.

Non admodum magnus Buxi in medicina vsus est. Folia eius in lixiuio decocta rufant, aut flauescere efficiũt capillos. Scobem eius decoctam in aqua alui profluuiũ sanare tradunt. Somnum capere sub hac arbore, cerebro vehementer incõmodat, quòd eius odor naturæ prorsus aduersetur. Ferunt serpentes vulneratas eius radice degustata, statim sanitatem recuperare.

DE PETASITE. CAP. CCXLIX.

NOMINA.

Π εταςίτης *Græcis,* Petasites *Latinis appellatur. Officinis penitus ignota. Germanis* Pestilẽtzuurtz *nominatur, quòd nimirum eius radix præsentaneum sit contra pestilentiales febres remediũ. Petasites autem à petaso, pilium significante, dicta est, quòd folium eius pediculo superpositum, petasi modo amplum, vt fungus dependeat.* *Petasites quare dicta.*

FORMA.

Pediculus est cubito maior, craßitudine pollicis, in quo petasi figura folium magnũ, vt fungus dependet. Ex qua sanè descriptione satis perspicuum fit, herbã cuius picturam damus esse Petasitem. Hæc enim statim inter initia Martii, flores suos in albo purpureos, agglomeratos, & botri figurã referentes profert, citra quidẽ folia, quod Dioscorides omisit. Hi marcescẽtes sine fructu abeunt ac decidunt. Postea purpureos emittit pediculos, cauos, hirsutos, quibus folia superposita sunt magna, pilei ampli figuram obtinentia, supernè viridia, infernè verò candicantia, quæ in tantam crescunt amplitudinẽ, vt vnum interdũ, orbicularem mensam prorsus tegat. Radix illi crassa & longa, intus candida, vehemẽter odorata & amara. Quibus accedit, quòd vires huius herbæ à viribus Petasites, vt ex sequentibus patebit, non discrepent: vt hoc nomine nihil euidentius sit, quàm eam herbam esse planè veterũ Petasiten.

LOCVS.

Nascitur copiosißimè in pratis humidis & iuxta riuulos sitis.

TEMPVS.

Initio Martii mensis, vt comprehensum est, floribus suis conspicua est herba, qui Aprili imminente statim citra fructum decidunt. Quo facto folia cum pediculis suis prodeunt.

TEMPERAMENTVM.

Ex tertio est ordine desiccantium, id quod amaritudo

ritudo eius, quàm gustu deprehendimus, facilè monstrat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Facit ad maligna & phagedænica vlcera tritum & illitum.

EX GALENO.

Ad maligna & phagedænica vlcera, ea vtũtur. Idem etiam de Petasite tradit Paulus.

APPENDIX.

Experimento comprobatum est radicem hãc mirificè conferre pestilentialibus febribus, quòd sudorem vehemẽter moueat, si in puluerem redacta cũ vino sumatur. Nec minori efficacia bibitur à mulieribus quas vteri tormina & præfocationes exercẽt. Valet etiam vnicè ad enecandos lumbricos. Succurrit quoque iis qui spiritus difficultate laborant. Ducit vrinam & menses. Efficax est ad vulnera præhumida, & ad reliquas cutis fœditates. Hæc verò posse, amaritudo eius euidẽtissimè docet, cuius quidem hæ sunt facultates, vt ex iis quæ sæpe iam diximus, & Galenus lib. iiij. de simpl. medica. facul. cap. xvij. fusius docet, manifestum est.

DE PERICLYMENO. CAP. CCL.

NOMINA.

Περικλύμενον *Græcis, Volucrum maius Latinis, Scribonio Largo Syluæ mater, vulgò Caprifolium & Matersylua, & nonnullis Lilium inter spinas dicitur.* Germanis Geyszblatt, Speck oder

Syluæ mater. Caprifolium. Liliũ inter spinas.

Periclymenon vnde dictum.

oder Vualdgilgen, & Zeunling (*Gallis* Cheurefueille.) *Sic sanè dictum, quòd circumuoluendo ad se vicinas arbores aut frutices vocet.*

FORMA.

Simplex frutex est, ex interuallis folia spargens ipsum amplectentia, subcandida, Hederæ *similia: flores candidos,* Fabæ *similes, subrotundos, quasi in folium procumbentes: semen durum, & quod difficilè vellitur: radicem craßam, rotundam.* Ex *qua quidem descriptione perspicuum fit, fruticem quẽ pictum exhibemus esse* Periclymenon *: siquidem caulibus suis vicina amplectitur, gemina per interualla vmbilicata folia habens, à terra cæsiis, supernè herbosis ad* Hederæ *similitudinem: flores albos,* Fabæ *non dißimiles, subrotundos, potißimum antequam dehiscant, baccas hederaceas aut* Rusci, *radicem crassam.*

LOCVS.

Nascitur in aruis ac sepibus, conuoluens se vicinis fruticibus. Nunc in hortis etiam paßim plantatur.

TEMPVS.

Floret Iunio & Iulio mensibus.

TEMPERAMENTVM.

Vehementer calefacit & desiccat, id quod gustu etiam ipso deprehenditur. Folia siquidem acrimoniam quandam præ se ferunt gustata.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Huius semen postquam maturuit collectum, & in

in vmbra ſiccatum, drachmæ pondere datur in vino quadraginta diebus, vt lienē minuat abſumátue, & laßitudinem diſcutiat. Orthopnœæ & ſingultui prodeſt. Vrinam cit à ſexto die cruentam. Partum accelerat. Habent eaſdem vires & folia: quæ trigintaſeptem diebus pota, ſterilitatē facere produntur. In periodicis febribus cum oleo inūcta, earum horrores mitigant.

EX GALENO.

Periclymeni vtilis eſt tum fructus, tum folia, adeò vehementer incidentis, & excalefacientis facultatis, vt ſi pluſculum bibantur, vrinam ſanguinolentam efficiant. Principio quidam vrinam tantùm mouent: porrò foris cum oleo illita calfaciunt. Iuuant & lienoſos, & difficulter ſpirantes. Competens potionis menſura eſt, drachmæ vnius pondus cū vino. Cæterùm deſiccat quoque ſemen. Et quidam aiunt, ſi copioſius bibatur, ſterilitatem omnino bibentibus afferre. Sunt etiam qui certum dierū numerum ad talem potionem præfiniunt, quemadmodum Dioſcorides, qui ſeptem & triginta dies eos tradi refert. Hic quoque cruentam vrinam reddi à ſexto die memorat.

EX PLINIO.

Semen eius in vmbra ſiccatum tunditur, & in paſtillos digeritur. Hi reſoluti dantur in vini albi cyathis tribus, tricenis diebus ad lienem, eumq́; vrina cruenta, aut per aluum abſumit, quod intelligitur

tur à decimo statim die. Vrinam cient & folia decocta, quæ & orthopnoicis prosunt.

APPENDIX.

Ex iam commemoratis facultatibus nemo non intelligit fruticem hunc esse Periclymenon: *cùm enim gustu acrimoniam præ se ferat, necesse est omnia hæc quæ veteres* Periclymeno *tribuunt, poßit. Quibus accedit, quòd recentiores etiã herbarii suo* Caprifolio *easdem vires aßignent. Exiccare enim ipsum tradunt vlcera humida & sordida, sanare impetigines, & alias cutis fœditates, lienem absumere, difficultati spirandi conferre, partus celeritatem facere, calculos pellere, faciei maculas abstergere, & alia posse quæ non attinet referre.*

DE PYRO. CAP. CCLI.

NOMINA.

Πυρὸς *Græcis,* Triticum *Latinis dicitur. Officinæ antiquum latinum nomen retinuerũt. Germa.* Vueyssen (*Gal.* Ble, ou formẽt) *appellatur.* Triticum *vero dicitur, quod tritum ex spicis sit, vt autor est* Marcus Varro.

Triticum *vnde dictum.*

GENERA.

Tritici summa genera tria obseruant qui frumẽtariæ rei periti sunt. Primum quod Robus *dicitur, quoniam & pondere & nitore præstet, Germanis simpliciter* Vueyssen *nominatur. Secundum trimestre, & nonnullis* Sitanium *dicitur. Trimestre quidem, quod tertio ferè satum mense maturescat:*

Primum.

Secundũ.

id

id quod tamen nostro in orbe non fit, in quo Martio *mense satum, quinto tandem, hoc est,* Iulio *mense metitur.* Germanis Amelkorn *dicitur, hauddubiè non alia ratione, nisi quòd ex hoc genere tritici amylum optimum conficiatur.* Eius *picturam dare hoc tempore non potuimus.* Tertium *genus tritici, non vndiquaque notum* Germanis Vuelscher Vueyssen, *&* Vueyssenkolb *dicitur.* Tertium.

FORMA.

Primum tritici genus culmo est quàm hordeum altiore, tribus geniculis constãte, folio arũdineo, spica à foliis remotiore, incondita, & in nullos versus disposita. Exteritur *in area, vt alia quædam frumẽta.* Alterum *culmo, geniculis, granisq́; priori simile, nec ab eo differt, nisi quòd spicam multis aristis vallatam, & in duos versus dispositam obtinet.*

Tertium *genicula habet quaterna, aliâs præcedenti per omnia propemodum simile.*

LOCVS.

Passim *prouenit* Triticum *primi & secundi generis.* Postremum *in* Alsatia, *& agro* Tubingẽsi *gignitur.*

TEMPVS.

Floret, *vt alia ferè omnia frumenta,* Iunio *mense: in* Iulio *autem metitur.*

TEMPERAMENTVM.

Triticum *vt medicamentum foris impositum, primi est ordinis excalefacientiũ, nõ tamẽ nec resiccare, nec humectare manifestò potest.* Porrò *quod ex*

eo conficitur amylũ, eo tũ frigidius eſt, tum ſiccius.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Optimum ad ſecundæ valetudinis vſum Triticum habetur quod recens & iam perfectè adultũ, & colorem mâli refert. Crudum in cibis rotundos lumbricos gignit. Canum morſibus prodeſt mãſum & illitum. Cõfectus ex eius ſimilagine panis, plus alit quàm cibarius, quem Græci συγκομιστὸν *vocant. E Sitanii farina panis leuiorem cibum præbet, & qui facilè in membra demandetur. Farina eius cum hyoſcyami ſucco illinitur aduerſus neruorum fluxiones. Item contra inteſtinorum inflationes. Lentigines ex oxymelite tollit. Furfures autem acri in aceto elixi & calentes illiti, lepras pellunt. Incipientes etiam inflammationes omnes illiti leniunt. In Rutæ verò decocto elixi, mammas turgentes ſedant. Viperarum ictibus auxiliantur, & torminoſis proſunt. Confectum ex farina triticea fermentum calefaciendi extrahendiq; vim habet. Priuatim quæ in plantis pedum ſunt extenuat. Cætera tubercula, furunculoſq; ex ſale concoquit, & aperit. Sitanii farina contra venenatos ictus cũ aceto aut vino commodè illinitur. Eadem ſi decocta in glutini modum delingatur, cruenta excreantibus ſuccurrit. Contra tuſſim & exaſperatam arteriã, cum menta & butyro decocta efficax eſt. Tritici pollen ſi ex aqua mulſa, aut hydrelæo decoquatur, omnem diſcutit inflammationem. Panis & cũ melicrato*

licrato

licrato coctus & crudus inflammationes omnes illitus mulcet, cùm emolliat, & quadantenus refrigeret, mixtus herbis succisq; quibusdam. Vetus autem & aridus per se, adiectisq; aliis quibusdam, citam alum cohibet. Recens muria maceratus & illitus, vetustas impetigines sanat. Glutinum ex simi lagine & polline, quo chartæ glutinantur, sanguinem excreantibus prodest, si liquidius ac tepidum cochlearis mensura detur sorbendum.

EX GALENO.

Triticum quiddã lentoris, & obstruentis naturæ habet. Quod verò ex pane fit cataplasma, vim obtinet magis digerentem, quàm quod ex Tritico: nimirum quum & salem & fermentum panis adiuncta habeat: quippe cùm fermentum vim habet attrahendi digerendiq; ea quæ in alto resident. Plura de Tritico petenda erunt ex capite primo, libri primi de alimentorum facultatibus, quo in loco variæ panis species exponuntur.

EX PLINIO.

Grana Tritici ferro combusta, iis quæ frigus vsserit præsentaneo sunt remedio. Farina ex aceto cocta, neruorum cõtractionibus auxiliatur: cum rosaceo verò & fico sicca myxisq; decoctis. Item suppuratis neruis cum hyoscyami succo illinitur. Ex aceto & melle lentigini. Furfures tonsillis faucibusq; gargarizatione prosunt. Sex. Pompeius pretorii viri pater, Hispaniæ citerioris princeps, quũ horreis

suis

suis ventilandis præsideret, correptus dolore podagræ, mersit in Triticũ *sese super genua, leuatúsque siccatis pedibus mirabili modo, hoc postea remedio vsus est.* V*is tanta est, vt cados plenos siccet.* P*alcã quoque tritici vel hordei calidam imponi ramicũ incommodis experti iubent, quáque decoctæ sunt aqua foueri.*

DE POTAMOGETONE. CAP. CCLII.

NOMINA.

Ποταμογείτων, ἢ σαχυίτης Græcè, *Fontalis &* Potamogeton *Latinis dicitur.* O*fficinis ignota est herba.* G*ermanis* Samkraut *vocatur.* P*otamogeton autem quasi fluminibus vicina dicta est: siquidem aquosis & paluſtribus locis nasci amat.* S*tachyites verò quasi spicata, ob caulẽ quẽ ex se mittit floribus & semine spicatũ.*

Potamogeton vnde. Stachyites.

FORMA.

F*olium* B*etæ simile habet, densum, & paulum extra aquam eminens.* E*x qua quidem breui admodum delineatione satis intelligi potest, herbã cuius picturam damus esse* Potamogetona. C*aulẽ nãque rotundum habet, geniculis interſectum, è quibus pediculi exeunt foliis* B*etæ aut* P*lantaginis vestiti, paulum supra aquam eminentibus.* F*lores etiã spicatos,* P*lãtaginis instar, profert ac subinde semẽ.* Q*uid multa? folia huius herbæ planè referunt folium* I*ndum vocatum officinis.*

LO-

LOCVS.

Nascitur in lacustribus & aquosis locis.

TEMPVS.

Floribus prægnans est Iulio mense.

TEMPERAMENTVM.

Refrigerat & exiccat, vt gustus etiã abunde docet. VIRES. EX DIOSCORIDE.

Refrigerat & adstringit: pruritibus, vlceribusq; vetustis, & iis quæ pascendo serpunt, confert.

EX GALENO.

Adstringit & refrigerat similiter Polygono, sed essentia eius crassior quàm Polygoni est.

EX PLINIO.

Potamogetõ ex vino dysentericis & cœliacis medetur. Peculiariter refrigerat, spissat. Vsus in foliis, cruribus vitiosis vtilia, & contra vlcerum nomas, cum melle vel aceto,

DE PEDE ANSERINO.

CAP. CCLIII.

NOMINA.

QVo nomine veteribus tum Græcis tum Latinis sit appellata hæc plãta, nondum cognoscere potui: quapropter nouam vt illi nomẽclaturã inderẽ necesse fuit. Aliã autẽ & cõmodiorẽ non licuit inuenire præter eam, quã alludẽtes ad germanicã appellationẽ imposuimus. Nã si folia eius spectes in ambitu laciniata, planè anserini pedis formam ac similitudinẽ repræsentant. Hinc Pes anserinus cur dicta. apposi-

appositißimè Germanis nostris vocata est Genszfuſlz, oder Genszfusz'e. Quū verò eadem herba suibus inimica admodum sit, atqueadeò mortem inferat, factum est vt à mulierculis etiam sit nominata Seutod, & Schuueinsztod. Etsi verò in officinis eius herbæ nullus sit vsus, tamen quia passim nascitur, & temerè fortaßis à nonnullis vires eius ignorantibus vsurpari posset, eā silentio trāsire noluimus, quò scilicet facultas tam vulgaris herbæ omnibus patefieret.

FORMA.

Caulem profert cubitalem, striatum: folia ad Halicacabi formam accedentia, in ambitu tamen laciniata, atqueadeò anserini pedis speciem referentia: flores exiguos rubentes, semē racematim, velut in atriplice syluestri, singulis ramis insidēs: radicem obliquam, multasq; adnascentias habētē.

LOCVS.

Paßim in hortis, aliisq; locis vbi fimum reponitur, nasci solet.

TEMPVS.

Iunio mense potißimum floret.

TEMPERAMENTVM.

Hauddubiè in secundo refrigerat ordine, non secus atque Solanum hortense.

VIRES.

Suibus exitiū affert herba hæc comesta, id quod experientia cognitum est. In humano corpore idem

potest

poteſt quod Solanum hortenſe. Quare facultates eiuſdem ſuo quares loco.

DE PETROSELINO. CAP. CCLIIII.

NOMINA.

ετροσέλινον *Græcis, Apium ſaxatile* Lati*nis,& Petroſelinum appellatur. Germanicè* frembder Peterſilien *Gallicè* Perſil, ou Perſil des Roches & lieux pierreux) *nominari commodè, ad alterius quod* Oreoſelinum *eſt, vt ſuo diximus loco, differentiam, poteſt. Officinæ eius herbæ cuius nunc picturã damus ſemine pro* Amomo *vtuntur, non tamen ſine magno errore, quũ conſtet omnibus, modò conferre inter ſe vtriuſque hiſtoriã non pigeat,* A*momum ab ea herba eſſe diuerſiſsimum.* Nos *vt tandem ſciremus è qua ſtirpe ſemẽ hoc decerperetur, terræ illud mandauimus, & hæc cuius pictura formam oſtendit herba erupit, quam nos verum eſſe* Petro*ſelinum, vt paulò pòſt oſtendemus, credimus.* FORMA.

Apium ſaxatile. | Officinarũ erratũ.

Petroſelinum, inquit Dio*ſcorides, ſemen* Ammi *ſimile obtinet: odoratius tamẽ, acre, & aroma olẽs. Breuis quidem delineatio hæc eſt, atque imperfecta, vt nihil mirum ſit, nos hactenus quod verũ eſſet* Petro*ſelinum nõ potuiſſe cognoſcere.* M*eritò itaque hoc loco, vt compluribus etiam aliis,* Dio*ſcorides negligentiæ inſimulari poteſt, vt qui mancas ac mutilas pleraſq; poſteritati relinquere ſtirpiũ hi-*

Dioſcorides negligentiæ in-

simulatur. *storias voluerit. Si verò quispiam paucas etiã has notas expendat, hauddubiè herbam hanc cuius picturam oculis subiecimus, Petroselinum esse comperiet. Semen enim eius* Ammi *tam simile est, vt ab eo vix discerni queat: odoratius etiam existit, & acre, ac aroma olet. In summa, nulla est nota quæ illi non respõdeat, vt hoc nomine verum Petroselinum esse credã. Quinetiam tota eius herbæ forma, quæ nõ multũ à nostro &* Germanico *Petroselino abest, atque odor, Selini speciẽ esse docent, vt pro Petroselino vsurpare hanc ipsam officinæ tutò possint: semẽ enim quo hodie vtuntur, non* Macedonicum *Petroselinum, sed* Hipposelinũ, *vt suo diximus loco, existit.*

LOCVS.

In Macedonia *frequens optimumq́; nascitur, hinc* Macedonicum *dicitur: inque saxis & præruptis potissimum locis, vnde cœpit appellari* Petroselinum. *Nascitur & aliis in locis, vt lib. i. de antidotis testatur* Galenus, *at minus laudatum.*

TEMPVS.

Floret Augusto *mense, atque subinde semen profert.*

TEMPERAMENTVM.

Petroselinum vt gustu acre est cum amaritudine, sic & in operibus calidum. Fuerit itaque & ipsum tertii ordinis tum excalfacientium, tum desiccantium.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vrinam cit, & menstrua ducit. Stomachi & co-

lii inflammationibus auxiliatur, & torminibus. Laterum quoque, renum & vesicæ doloribus in potu sumptum succurrit. Miscetur antidotis vrinā cientibus.

EX GALENO.

Petroselini semen maximè vsui est, quum tota etiam herba vnà cum radice similem, sed imbecilliorem facultatem sortiatur. Incidendi etiam vim habet: hinc mēses & vrinas largiter prouocat. Flatus quoque extinguit.

APPENDIX.

Sunt qui hanc herbam quam pro Petroselino damus, Sisona esse putent: quorum sententiæ cur non magnopere repugnem, facit inprimis Dioscorides, qui Sisona perinde atque Petroselinum suis notis haud descripsit. Dein quod viribus non discrepent, atque adeò in vsu huius aut illius nullum sit periculum. Nos tamen nostram sententiam propter adductas paulò antè rationes deserere, nisi euidentibus conuicti argumentis, non possumus.

DE ROSA. CAP. CCLV.

NOMINA.

Ρόδον Græcè, Rosa Latinè, officinis eodem seruato nomine appellatur. Germanicè Rosen (Gallicè Rose.) *Rhodon autem Græcis, Plutarcho autore, nominatur, quòd largum odoris effluuium emitttat.* Rhodon cur dictū.

GENERA.

Theophrastus libro sexto, cap. vi. de plantarū hi-

storia, genera rosarum multa esse tradit, quæ foliorũ multitudine, paucitate, asperitate, leuitate, colore & odore differunt. Plinius etiam li. xxi. cap. iiij. ex loci diuersitate multa rosarum genera colligit. Nos simpliciter duo duntaxat illarum genera faciemus, syluestres scilicet & domesticas. Syluestres, quæ etiã Caninæ rosæ vocãtur, asperiores tũ virgis, tũ foliis sunt, ac odore, colore, magnitudine à domesticis superantur. Germani Heydrosen, & Vuildrosen vocant. In vtroque verò genere duplices existunt, puniceæ nimirum & candidæ. Nos vtrunque genus vna pictura complexi sumus.

FORMA.

Vulgò omnibus nota est rosa. Virgas siquidẽ fuscis maculis tinctas, & aculeis plenas emittit: folia incisuris diuisa, nigricantia & aspera. Germinat primum inclusa granoso cortice, quo mox intumescẽte, & in virides alabastros fastigiato, paulatim rubescens dehiscit, ac sese pandit, in calycis medio sui stantis complexa luteos apices staminaq; capillamentis insidentia, quæ propriè flores dicũtur. Syluestris spongiolas etiam producit, quas pleræq; officinæ Germaniæ nostræ, non sine detestando errore pro Bedegar vsurpant: fructum quoque parit rotundum, initio viridem, dein puniceum.

LOCVS.

Domestica paßim in hortis prouenit. Syluestris etiã nusquã non in cãpestribus & dumetis nascitur.

TEM

TEMPVS.

Rosa vt nouißima inter vernos flores erũpit, ita etiã ſtatim deficit. Decerpẽda itaque erit Iunio mẽſe vbi primũ erupit, ne mox nuſquam compareat.

TEMPERAMENTVM.

Roſarum vis ex aquea calida ſubſtantia duabus aliis qualitatibus, adſtringenti videlicet & amaræ miſta, compoſita eſt. Flos earum magis etiam ipſis Roſis adſtringit, ac proinde ſanè exiccatorius eſt.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Roſa refrigerat & adſtringit, ſed ſicca magis adſtringit. Succus recentibus foliis exprimendus, detracto forſice vngue. Sic appellatur quod cãdidũ eſt in folio: reliquũ mortario premi & teri debet in vmbra donec denſetur, & ita ad oculorũ circũlitiones recondi. Siccantur etiam folia in vmbra crebro verſata, ne muceſcant. Ex aridis roſis in vino decoctis expreſſus liquor, ad capitis, oculorũ, auriũ, gingiuarũ, ſedis, recti inteſtini ac vuluæ dolores penna illitus, collutus infuſúsve, cõducit. Eadẽ ſine expreſſione cõtuſa & illita, præcordiorũ inflãmationibus, ſtomachi humiditati, et ſacris ignibus medetur. Siccæ ac tritæ fœmorib. inſperguntur. Miſceri ſolent cõpoſitionib. quas antheras vocant, & vulnerariis antidotis. Vruntur folia ad honeſtandas palpebras. Flos qui in mediis Roſis inuenitur ſiccatus, gingiuarum fluxionibus efficaciter inſpergitur. Capita pota, aluũ profluentẽ, & ſanguinis reiectiones ſiſtunt. Vnguis.

EX PLINIO.

Vsus succi ad aures, oris vlcera, gingiuas, tõsillas, gargarizatu: stomachum, vuluas, sedis vitia, capitis dolores. In febre per se, vel cũ aceto ad somnos, nauseas. Folia vruntur in calliblepharum. E siccis fœmina asperguntur. Epiphoras quoque aridas leniunt. Flos somnum facit. Inhibet fluxiones mulierum maximè albas, in posca potus, et sanguinis excreationes. Stomachi quoque dolores, quantũ in vini cyathis tribus. Semen his optimũ crocinum, nec anniculo vetustius, & in vmbra siccatur. Nigrum inutile. Dentium dolori illinitur. Vrinã ciet. Stomacho imponitur. Item igni sacro non veteri. Naribus subditum caput purgat. Capita pota, sanguinem & ventrẽ sistũt. Vngues Rosæ epiphoris salubres sunt: vlcera enim oculorum Rosa sordescũt, præterquàm initiis epiphoræ, ita vt arida cum pane imponatur. Folia quidem vitiis stomachi, rosionibus, & vitiis vẽtris, & intestinorum, & præcordiis vtilissima vel illita. Cibo quoque Lapati modo condiuntur. Cauendus quoque in iis situs celeriter insidens. Et aridis & expressis aliquis vsus. Diapasmata inde fiunt ad sudores coercendos, ita vt à balneis inarescant corpora, dein frigida abluantur. Syluestris cum adipe vrsino alopecias mirificè emendat.

EX SIMEONE SETHI.

Odorata calidis capitibus prodest, humida verò offendit, eaq; destillationi obnoxia reddit. Sumpta

verò

verò ad febres ex flaua bile procreatas iuuat, & roborat stomachum & iecur. Proprietate *autem quadam testes lædit, prohibetq́; acres exhalationes ne in caput ferantur.*

APPENDIX.

Spongiolæ ac fructus Cynorrhodi *seu syluestris* Rosæ *mirificè valent contra calculũ, & vrinæ difficultates, si leuigatæ in puluerem exhibeãtur.*

DE RAPHANO. CAP. CCLVI.

NOMINA.

Ῥάφανος, ἢ ῥαφανὶς Græcis: Raphanus, Radix, Radicula Latinis (Gallis Raue, ou Refort) *dicitur.* Hæc *autẽ generis sunt nomina, ideóque errant non pauci nostræ ætatis medici & herbarii, qui* Radiculæ *nomen ad satiuum duntaxat* Raphanum *transferunt.* Raphanus *autem sibi nomen* ἀπὸ τοῦ ῥᾶ φαίνειν, *id est, quòd facilè appareat, adsciuit: nam die tertio à satu prosilit.* Radicis *verò nomen sibi arrogauit, quòd cæteras amplitudine corporis superet, vel quàm paucissimis magnitudine cedat.* Etenim *plærunque in tantam molem coalescit, vt frigidis locis quibus gaudet, sicut in* Germania, Plinio *lib.xix.cap.v. teste, infantiũ puerorum magnitudinem æquet.* Et *memini me stupendæ magnitudinis* Raphanos Erfordiæ, Turingiæ *celeberrimo oppido, vidisse.* *Raphanus vnde dictus.* *Radix.*

GENERA.

Raphani Græci *duo faciunt genera, satiui & syl-*

Raphanus minor — uestris. Satiuus officinis hodie peculiariter Raphanus minor dicitur, Germanicè Rettich. Syluestris Latinis Armoracia appellatur. Germani ad vocem Romanam alludentes, Merretich & Kren nominant. Nostri hodie herbarii, sua potius quàm veterum autoritate freti, Radicem simpliciter, generis nomine, vocant. Nonnulli Raphanum maiorem appellant, propter folia ipsa, quæ satiui folia magnitudine superant: aut quia acrimonia maiore, aut viribus efficacioribus præditus est.

Armoracia.

Raphanus maior.

FORMA.

Satiua radix. — Radix satiua caudice vno assurgit nonnunquam arboreo, radice ad Rapi similitudinẽ, foliis laciniatis, angulisq; horrida: floribus candidis, & semine in siliquis. Syluestris dicta Armoracia fronde copiosior quàm corpore, folia satiuæ ferè similia habet, magis tamen ad Lãpsanæ formam accedentia, longa & acuta: radicẽ gracilem, mollem, Sinapi instar acerrimam, adeò vt caput tentet, & lachrymas incitet.

Syluestris

LOCVS.

Raphanus in hortis nascitur. Amat autem terrã pinguem, Palladio lib. ix. cap. quinto teste, solutam & diu subactã. Syluestris etiam hodie in hortis habetur, sicq; translatus ad culta, edomita feritate mitescit meliorq; fit. Crescit aliâs circa margines itinerum, & loca arenosa, inq; pratis nonnunquam sua sponte copiose prouenit, vt fit in prato ad oppidum Tubingam sito, sacrificorum vocato.

TEM-

TEMPVS.

Cùm frigoris patientiſsimus ſit Raphanus, non ſolum æſtate, verumetiã hyeme colligi poteſt. Eſtq; illius vſus quotidianus. Floret æſtate.

TEMPERAMENTVM.

Raphanis ſatiua excalefacit quidem ordine tertio, deſiccat verò ſecundo. Syluestris autem in vtroque efficacior eſt. Quin & ſemen ipſum planta efficacius eſt.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Raphanus ſatiuus excalfacit, flatus gignit, ori ſuauis eſt, ſed ſtomacho inimicus. Ructus & vrinam cit. Bonã facit aluum. Si quis à cibo ipſum ſumpſerit, diſtributioni eius magis cõferet. Præſumptus antẽ, cibum ſubleuat. Prodeſt ante cibum datus vomituris. Senſus exacuit. Decoctus cõtra veterẽ tuſsim, & craſsitiem in thorace natam prodeſt. Cortex eius cum oxymelite ſumptus maiori efficacia vomitiones citat. Hydropicis vtilis. Illitus lienoſis etiam confert. Cum melle ea quæ ſerpendo paſcunt ſiſtit. Sugillata tollit. Contra viperarũ ictus auxiliatur. Alopecias pilis explet. Lentigines cũ farina loliacea exterit. His qui à fungis ſtrangulantur ſubuenit. Menſes trahit. Semen eius vomitum proritat, vrinamq; mouet. Cum aceto potum lienem extenuat. Coctũ cũ oxymelite calido angina laborantibus vtiliter gargarizatur. Cõtra Ceraſtis morſum ex aceto potum auxilio eſt. Cum aceto illitum

gangrenas

gangrænas efficaciter disrumpit scarificátve. Syluestris tam folia quàm radix olerum modo in cibo coquuntur. Excalefacit autem, vrinam cit, æstuosus est. EX GALENO.

Facultas inest Raphano discutiẽdi, itaq; ad sugillata, & alios id genus liuores ob eam facultatẽ conducit. Radix eius ex corũ numero est quæ opsonij potius quam nutrimenti nomine frequenter comeduntur. Vis illi extenuatoria, cũ qua conspicuè vnà excalfacit: aquis enim in ea qualitas exuperat. Verno tempore caulem in altum assurgentem producere solet, ceu alia quæ nata sunt excaulescere. Hic elixus estur ex oleo, garo & aceto, vt Rapæ caulis, Sinapi & Lactucæ. Et sanè caulis hic magis quàm crudus Raphanus nutrit, vt qui acrimoniam in aqua deponat: quanquã minimã sanè & ipse alendi potestatẽ habeat. Quidã non solum caulem, sed vnà Raphanos ipsos elixantes comedunt Raparum modo. Cæterùm cum medicos, tũ idiotas illos mirari subit, qui à cœna crudos eos concoctionis iuuandæ gratia edunt. Ipsi quidem se experientia id abundè compertum habere dicunt, nullus tamen exemplũ illorum sine dãmo imitari potuit. Hactenus Galenus, cuius equidem verba cò libẽtius recitauimus, quòd vulgi errorẽ Raphanos à cœna comedentis lepidè notare videãtur. EX PLINIO.

Raphani decocti mane poti ad ternos cyathos, cõminuunt & eiiciunt calculos. Iidẽ in posca decocti,

cti,contra serpentium morsus illinuntur. Ad tußim etiam mane ieiunis prodest Raphanus cum melle. Semen eorum tostum,ipsumq́; commãducatum ad lagonoponon: In aqua foliis eius decoctis, bibere vel succum ipsius cyathis binis. Contrà phlegmoni ipsos illinire tusos vtile. Incheantibus autem recen tem corticem cum melle, veternosis verò quam acerrimos mandere. Seménque tostum, dein contritum cum melle suspiriosis. Iidem & contra venena prosunt. Cæterùm cerastis, scorpionibus aduersatur, vel ipso semine infectis manibus impunè tractantibus. Imposito Raphano scorpionibus, moriũtur. Salutares & contra fungorum aut hyoscyami venena æquè, vt Nicander tradit. Et contra ixiam quoq; dari duo Apollodori iubent, sed Citieus semẽ ex aqua tritum, Tarentinus succum. Lienem item extenuant, iecinori prosunt & lumborum dolorib. Hydropicis quoque ex aceto & sinapi sumpti, & lethargicis. Praxagoras & iliosis dandos censet. Plistonicus & colicis. Intestinorum vlcera sanant. At purulenta præcordiorũ, si cum melle edantur. Quidam ad hæc coquere eos in luto illitos malunt, sic et fœminas purgari. Ex aceto & melle sumpti intestinorum animalia detrahunt. Item ad tertias decocto eorum poto cum vino enterocœlis prosunt. Sanguinem quoque inutilem sic extrahunt. Medius ad hæc & sanguinem excreantibus coctos dari iubet. Et puerperis ad lactis copiam augendam.

Hippo-

Hippocrates capillos mulierum defluos fricari Raphanis, & super vmbilicum imponi, contra tormenta vuluæ. Reducunt & cicatricem ad colorem. Semen quoque ex aqua impositum sistit vlcera quæ phagedænas vocant. Democritus Venerem hoc cibo stimulari putat, ob id fortaßis voci nocere aliqui tradiderunt. Folia quæ in oblongis tantùm nascuntur, excitare oculorum aciem dicuntur. Vbi verò acrior Raphani medicina admota sit, Hyssopũ dari protinus imperant. Hæc antipathia est. Et aurium grauitati succũ Raphani instillant. Nam vomituris, summo cibo esse eos, vtilißimum est. Syluestris vrinæ duntaxat eiiciendæ vtilior.

DE RIBE. CAP. CCLVII.

NOMINA.

Ribes. GRæcis cognitus fuerit nec ne frutex ille, nondum compertũ habeo. Mauritanis & officinis hodie Ribes nominatur. Germanis S. Iohansz treublin, oder Beerlin, *quòd scilicet circa diui Ioannis Baptistæ diem fructus eius fruticis ad maturitatem pertingant.*

FORMA.

Frutex est nullis spinis horridus, sed topiarius magis, vitis pusillæ foliis, baccis rubentibus ex pediculis longis dependentibus refertus, vt pictura ipsa abundè docet. Vnde manifestum fit Mauritanorum Ribes à nostro diuersum esse, quòd nõ vitis, sed lata potius, magna, rotunda & viridia folia habeat.

Quanquam

Quanquam non lateat Arabes etiam in Ribes descriptione non admodum concordes esse.

LOCVS

Passim in hortis nascitur, ac eorundem puluinos & areas sepit.

TEMPVS.

Circa diui Ioannis Baptistæ natales ferias, & Iulio potissimum mense, baccis ac vuis rubentibus frutex ille ornatur.

TEMPERAMENTVM.

Folia & fructus vehemẽter adstringũt. Mauritani frigidum & siccum faciunt in secũdo ordine.

VIRES. EX MAVRITANIS.

Baccæ acido sapore placent. Refrigerant æstuantem stomachum: sitim restinguunt, quæ cum alios, tum maximè febricitantes excruciat. Cibi fastidia discutiunt, & appetentiam inuitant. Fœdam vẽtris proluuiem cohibent. Vomitiones sistunt, stomachũ firmant. Alui profluuium quod bilis attulit, retinẽt: erosiones & vellicationes eiusdem tollunt. Sanguinis feruorem demulcent, & bilis acrimoniam domant. Seplasiarii succum eius fructus condiunt, ad anni totius vsum, Rob de ribe appellantes.

DE RHODIA RADICE. CAP. CCLVIII.

NOMINA.

Ῥόδια ῥίζα Græcè, Rodiaradix Latinè nominatur. Officinis ignota, Germanicè Rosenuurrz

Rhodia radix cur dicta.

uurtz vocatur. Rhodiam autẽ tam Graeci quàm Latini dixerunt, quoniam contrita Rosas redolet. Quapropter rosae, quas Graeci ῥόδα nominant, non Rhodus insula, vt imperiti putant, huic radici nomen fecerunt.

FORMA.

Radix rhodia Costo similis est, lęuior tamen minorísque ponderis, & inaequalis, odorem Rosarum cum teritur reddens. Reliqua eius facies Telephiũ refert, nisi quod flore & semine carere videtur, id quod Galenus etiã asserit, & in Corollario suo annotauit Hermolaus. Dioscorides etiam illorum nullam facit mentionem.

LOCVS.

Nascitur potissimum in Macedonia nunc in multis Germaniae hortis plantatur.

TEMPVS.

Radix autumno effodienda.

TEMPERAMENTVM.

Rhodia radix in calefaciẽdo secundi ordinis, aut certè tertij incipientis.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vtilis est capitis doloribus, si madefacta fronti & temporibus cum modico rosaceo imponitur.

EX GALENO.

Tenuium partium, & discutientis est facultatis.

DE SAMPSVCHO. CAP. CCLIX.

NOMINA.

ἀμάρακον, ἢ ἀμάρακινον Græcis: Maiorana, Amaracus Latinis: officinæ Latinã appellationẽ retinuerunt, Germanis Maioran, vel Meyrã, (Gallis Mariolaine, ou Marone) dicitur. Animaduertendum autem nos hic de Amaraco ea loqui quæ iucũdo placet odore. Duplex enim Græcis Amaracus est. Vna quæ Dioscoridi alio nomine Parthenium dicitur, ingrato prorsus & viroso odore prædita, meritóque ea de causa hodie Cotula fœtida nominata. Altera de qua hic agimus, odorata, quam Sampsuchon Græci priuatim nominant. Id, ne imperitis vox illa πολύσημος imponeret, monendum esse duximus. Maiorana Duplex Amaracus

FORMA.

Herba est Sampsuchum surculosa, per terrã serpens: foliis hirsutis & rotundis, Calaminthæ tenuifoliæ similibus, admodum odoratis. Hæc delineatio ad amussim herbæ Maioranæ vulgò dictæ fauet: est enim surculis lentè rubentibus, foliis pilosis, & rotundis, iucundo odore, semine copioso, quod bullulis quibusdam continet: flore candido & exiguo. Serpit etiam per terram: verùm id non vbique fit, interdum enim recta surgit in altum.

LOCVS.

Paßim in hortis & fictilib. vasis prouenit. Gaudet autem locis vmbrosis, aqua & fimo.

TEMPVS.

Aestate

Aestate dum floribus prægnans est carpitur.

TEMPERAMENTVM.

Sampsuchũ tenuiũ partiũ, & digerentis est facultatis: desiccat enim & calefacit ordine tertio.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Calefaciendi vim obtinet, & coronamẽtis apta. Decoctum eius potum, incipiẽti aquæ inter cutem prodest, & iis quos vrinæ difficultas, & tormina discruciãt. Arida folia ex melle illita, sugillata tollũt. In pesso subdita menses ducunt. Cõtra scorpionis ictum ex sale & aceto illinuntur. Luxatis cerato excepta imponũtur. Similiter & œdematis. Aduersus oculorum inflammationes cum polline polentæ illinitur. Miscentur acopis & malagmatis calefaciendi gratia. EX PLINIO.

Sampsuchũ scorpionibus aduersatur ex aceto & sale illitum. Menstruis quoque multum confert impositum. Minor est eidem poto vis. Cohibet oculorũ epiphoras cum polẽta. Succus decocti tormina discutit. Vrinis & hydropicis vtile. Mouet & nariũ sternutamenta. Fit ex eo oleum quod Sampsuchinum vocatur, aut Amaracinum, ad excalfaciendos emolliendosq; neruos. Vuluas calefacit. Et folia sugillatis cum melle, & luxatis cum cera prosunt.

Oleũ Amaracinum.

DE SPANACHIA. CAP. CCLX.

NOMINA.

Σπαναχία Græcis recentioribus, Spinacia, vel Spinaceum olus Latinis appellari potest.

Arabicæ

Arabicæ factionis principes Hispanach, *hoc est*, Hi-
spanicum olus nominant. Germani Spinet, oder
Spinnat (*Gallis* des Espinartz.) *Spanachiam* Spana-
hauddubiè ab oleris raritate dixerunt Græci *:rarò* chia cur
enim illo vtebantur medici, quòd cibo magis forsi- dicta.
tan, quàm medicinæ nata esset, nec quicquam illu-
stre sortita. Vel, quòd etiā simile veri est, ab aliis
nationibus emendicato spinaceo nomine. Spinacia Spinacia
vulgò dicta est ab insigni seminis spiculorum nota: vnde voca
etsi enim herba ipsa glabra & mollis sit, semen ta- ta.
men in spinas occalescit. Hispanicum *verò olus no-* Hispani-
minatur, forsitan quòd inde primum duxerit ori- cū olus.
ginem, ad cæteras tandem nationes translata.

FORMA.

Exit septem diebus à satu, folio primùm triāgu-lo, molli, mox intybi, plærunque qua pediculo cohæret laciniato, incerti sapore, exigua radice, tenuibus capillamentis fibrata, caule cubitali, nonnunquam altiore, intus cauo: floribus in vertice rotundis, racematim coeuntibus, exiguis: semine spinulis horrido.

LOCVS.

Nullum solum respuit, sed vbicunque satum fuerit hic lætißimè prouenit.

TEMPVS.

Seritur Septembri mense, non horrens hyemis frigora, vt verno tempore cibum suppeditare poßit. Martio etiam mense seritur, Iunio autem & Iulio mensibus semen & flores profert.

Z TEM-

eius succum illitum tam in homine quàm in pecoribus constat. Neque enim aliud præsentius est auxilium, cùm ad fauces vel pulmones vitium decubuit. Et *in summa, omnia quæ Symphyton, præstat etiam Sanicula. Potissimum verò sanguinis sputo, dysenteriæ, renumq; vitiis medetur.*

DE SONCHO. CAP. CCLXII.

NOMINA.

Σόγχος Græcè, *Sonchus*, Cicerbita Latinè *dicitur. Sunt qui* Lactucellam *&* Lacteronem *appellent, quòd scilicet caulis eius dissectus copioso diffluat lacte.* Germanicè Mosz, oder Genszdistel, (G*allicè* Latteron, ou Palais au lieure) *vocatur. Sonchus autem sibi nomen vendicauit* ἀπὸ τοῦ σῶον χέον, *eò quòd salubrem fundat succum, vtpote qui sua sorbitione stomachi rosiones leniat, & lactis abundantiã nutricibus sumministret, genitalibusq; locis collectione laborantibus præsidio sit.* Cicerbitæ *tamen vocabulum, quo omnis* Hetruria *adhuc vtitur, recens esse adiectitiumq́;, & ex non multo tempore Dioscoridi accreuisse videtur.*

Sonchus cur dicta.

Cicerbita

GENERA.

Sonchi duo sunt genera. Alterum syluestrius, aculeatius, & nigrius, quod Genszdistel *Germanicè vocatur. Alterum tenerius esculentumq́;, ac minus nigrum, Germanis* Hasenkol *dicitur*. Et *Apuleio Lactuca leporina, quòd cùm leporem animus deficit æstu, hac sibi herba mederi soleat.*

Sonchus aspera.

Non *aspera.*

FOR-

FORMA.

Cubitalis & angulosus Soncho caulis est, cauus & aliquãdo rubescens, & qui fractus copioso lacte manat. Folia habet per interualla in ambitu scissa. Florẽ luteum, qui, vt Senecionis, breui digestus abit in pappos, vanescitq; in lanugines.

LOCVS.

Vbique ferè in maceriis hortorum, potissimum autem in vineis Sonchus prouenit.

TEMPVS.

Floret Iunio & Iulio mensibus Sonchus vterq;.

TEMPERAMENTVM.

Temperamentum eius quodammodo mixtum est: constat enim ex aquea terreaq; essentia, vtraq; leuiter frigida. Nam & adstrictionis cuiusdam est particeps. Et siue cataplasmatis in morem imponatur, siue edatur, manifestè refrigerat. Posteà verò quàm planè resiccatus fuerit, terrestre eius temperamentum redditur, modicam habens caliditatem.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vis vtrique Soncho refrigeratoria, modicéque adstringens. Proinde stomacho æstuanti & inflammationibus illiti prosunt. Succus eorum in sorbitione datus stomachi rosiones morsúsve mitigat, et lactis abundantiam efficit. In lana appositus, sedis ac vuluæ inflammationibus opitulatur. Tam herba quàm radix illita scorpionum ictibus subuenit.

EX GALENO.

eius succum illitum tam in homine quàm in pecoribus constat. Neque enim aliud præsentius est auxilium, cùm ad fauces vel pulmones vitium decubuit. Et *in summa, omnia quæ Symphyton, præstat etiam Sanicula.* Potiß*imum verò sanguinis sputo, dysenteriæ, renumq; vitiis medetur.*

DE SONCHO. CAP. CCLXII.

NOMINA.

Σόγχος Græcè, *Sonchus, Cicerbita* Latinè *dicitur. Sunt qui* Lactucellam & Lacteronem *appellent, quòd scilicet caulis eius dissectus copioso diffluat lacte.* Germanicè Mosz, oder Genszdistel, (*Gallicè* Latteron, ou Palais au lieure) *vocatur. Sonchus autem sibi nomen vendicauit* ἀπὸ τοῦ σῶον χέον, *eò quòd salubrem fundat succum, vtpote qui sua sorbitione stomachi rosiones leniat, & lactis abundantiã nutricibus sumministret, genitalibusq; locis collectione laborantibus præsidio sit.* Cicerbit*æ tamen vocabulum, quo omnis* Hetru*ria adhuc vtitur, recens esse adiectitiumq;, & ex non multo tempore* Dioscoridi *accreuisse videtur.*

Sonchus cur dicta.

Cicerbita

GENERA.

Sonchi duo sunt genera. Alter*um syluestrius, aculeatius, & nigrius, quod* Genszdistel Germanicè *vocatur.* Alter*um tenerius esculentumq;, ac minus nigrum,* Germanis Hasenkol *dicitur.* Et Apuleio *Lactuca leporina, quòd cùm leporem animus defecit æstu, hac sibi herba mederi soleat.*

Sonchus aspera.
Non *aspera.*

FOR

FORMA.

Cubitalis & angulosus Soncho caulis est, cauus & aliquãdo rubescens, & qui fractus copioso lacte manat. Folia habet per interualla in ambitu scissa. Florẽ luteum, qui, vt Senecionis, breui digestus abit in pappos, vanescitq; in lanugines.

LOCVS.

Vbique ferè in maceriis hortorum, potißimum autem in vineis Sonchus prouenit.

TEMPVS.

Floret Iunio & Iulio mensibus Sonchus vterq;.

TEMPERAMENTVM.

Temperamentum eius quodammodo mixtum est: constat enim ex aquea terreaq; essentia, vtraq; leuiter frigida. Nam & adstrictionis cuiusdam est particeps. Et siue cataplasmatis in morem imponatur, siue edatur, manifestè refrigerat. Postea verò quàm planè resiccatus fuerit, terrestre eius temperamentum redditur, modicam habens caliditatem.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vis vtrique Soncho refrigeratoria, modicéque adstringens. Proinde stomacho æstuanti & inflammationibus illiti prosunt. Succus eorum in sorbitione datus stomachi rosiones morsúsve mitigat, et lactis abundantiam efficit. In lana appositus, sedis ac vuluæ inflammationibus opitulatur. Tam herba quàm radix illita scorpionum ictibus subuenit.

EX GALENO.

Sonchus vbi adoleuerit, ex ſpinoſis plantis eſt. Cæterùm viridis etiamnum & tener eſtur perinde vt cætera olera ſylueſtria.

EX PLINIO.

Albus qui è lacte nitor, vtilis orthopnoicis Lactucarum modo. Eraſiſtratus calculos per vrinam pelli eo monſtrat, & oris grauecolentiam commanducato corrigi. Succus trium† cyathorum menſura in vino albo & oleo calefactus adiuuat partus ita vt à potu ambulent grauidæ. Datur & in ſorbitione. Ipſe caulis decoctus facit lactis abundantiam nutricibus, coloremq́; meliorem infantium: vtiliſsimus iis quæ lac ſibi coire ſentiant. Inſtillatur auribus ſuccus, calidúſque in ſtranguria bibitur, cyathi mẽſura: & in ſtomachi roſionibus cum ſemine Cucumeris, nucleíſque pineis. Illinitur & ſedis collectionibus. Bibitur contra ſerpentes ſcorpionéſque, radix verò illinitur. Eadémque decocta in oleo punici mâli calyce, aurium morbis præſidium eſt. Hæc omnia ex albo. Cleomporus nigro prohibet veſci, vt morbos faciente, de albo conſentiens. Agathocles etiam contra ſanguinem tauri demonſtrat ſucco eius vti. Refrigeratoriam tamen vim eſſe conuenit nigro, & hac cauſa imponendum cum polenta. Zeno radice albi ſtranguriam docet ſanari.

†aliâs obolorum.

DE SERIDE. CAP. CCLXIII.

NO-

NOMINA.

Σέρις Græcis, Seris & Intubus Latinis vocatur. (Gallis Chicorée.) Reliqua quæ illi sunt nomina, in generũ distinctione mox dicemus.

GENERA.

Serin Græci in duo fastigia partiuntur, in satiuã & syluestrem. Sic & Intubum Latini in duo genera digesserunt, in satiuum & erraticũ. Satiuũ, qui non nisi cultu & humana diligentia prouenit. Erraticum verò, qui suæ spontis & liber, sub nulla olitoris lege vagatur & errat, dixerũt. Satiuus Intubus, quem priuatim, Plinio lib. xx. cap. viij. teste, Serin nominarunt veteres, in duas distrahitur species. Vna latiore folio cõstat, Lactucæ similior. Hæc corrupta ab Intubo voce, In Hetruria paßim Endiuia appellatur. Et debet in omnibus pro vera Endiuia vsurpari officinis. Nam qua hodie sub hac voce vtuntur, non est vera Endiuia, sed Lactuca syluestris, vt suo diximus loco. Germanicè Endiuien vocari potest. Altera angustiora folia habet, et subamara est. Hæc diminutiuo à Seris nomine Seriola dicitur, quod deinde corrũpentes recentiores Scariolam fecerunt, Germanicè Scariol appellari poterit. Erraticus iterum Intybus in duas species, Plinio loco antea citato autore, degenerat. Vna, quæ Græcis ab insigni amaritudine πικρὶς, ἢ κιχώριον nominatur, Latinis autem Ambubeia. Vulgus herbariorum & officinæ Cichoream vocant,

Satiuus Intubus. Erraticus

Endiuia.

Seriola.
Scariola.

Cichorea.

vocant, *Germani* Vueguuarten, *quasi viarum custodem*, *vel* Vueguueiſz, *quòd peregrinis quasi viam indicare videatur*. *Altera, quæ latiore folio*

Hedypnois. *prodit*, *Plinio* Hedypnois *nominatur, hauddubiè nõ alia ratione, nisi quòd suauiter dormire, somnúmque irrepere faciat. Vel, si paulò durior hæc videtur interpretatio, quòd flos eius præter alias Serides suauiter admodum spiret. Theophrasto libro septimo de plãtarum historia, capite septimo, & Plinio lib. xxi. cap. xv.*

Aphaca. *Aphaca alio nomine appellatur: diuersa tamen ab ea quam suprà descripsimus, &*

Dens leonis. *quæ aliâs Vitia syluestris dicitur. Vulgò Dens leonis, quòd folium sinuatim per lacinias denticulatum sit, &*

Rostrum porcinũ. *Rostrum porcinum nominatur. Officinis nostris, quæ barbaris delectantur vocibus,*

Taraxacon. *Taraxacon, aut Altaraxacõ dicitur*, *Germanis* Korlkraut, Pfaffenrorlin, Pfaffenblatt.

FORMA.

Satiuus Intubus. *Satiuus Intubus caulem edit magnum, rotundũ, striatum, frequentibus surculis brachiatum. Germinat foliatu statim à radice venoso. Flos illi in ramusculis cœruleus, & nonnunquam etiam candidus emicat. Prima autem eius species, vt diximus folio latiore, altero angustiore constat. Erratici In-*

Cichoriũ. *tubi genus primum, quod Cichorium vocant, germinat à radice post Vergilias, folio Betæ laciniato, ferè semper in solo procumbente: caule magno, fistuloso, frangi contumace, multis ramulis brachiato, ad*

to, ad vinctum quoque lentis: flore cœruleo, interdũ albo, particulatim vsq; in autumnũ erũpente, qui nubilo etiam die solis exortu panditur, & cum eo circumagitur in occasum, noctu semper cõpressus, & interdiu hiscẽs. Hinc *panditur rudissimus quorundam error, qui hanc herbam quam* Germani Vueguuart *nominant,* Heliotropium *esse contendunt, cùm tamen primum folia repugnent, quæ nõ sunt* Ocimo *similia, neque candida, sed nigricantia magis.* Deinde *non candidum, sed magna ex parte cœruleũ florem habet.* Radix *denique eius, vt* Heliotropij, *non inutilis, sed, experientia teste, mirè efficax.* Quibus *omnibus accedit manifesta cum aliis satiuis intubis similitudo, quæ vna satis docet* Intubum *esse syluestrem, & non* Heliotropiũ. Vt *quorundam temeritatem non satis mirari queam, qui contra apertam veritatem, & omnium medicorum consensum, secus pronunciare audent.* Alterũ, *quod* Leonis dens *nominatur, foliis multis constat, vtrinque denticulatis, in terra sessilibus, cauliculis dodrantalibus, concauis, leuibus & enodibus, flore luteo, stipantibus in circulum foliolis coronato, qui senescens euanescit in lanuginem, quæ cum aura raptim fertur.* *Leonis dens.*

LOCVS.

Satiuus non prouenit nisi in hortis cultu & diligentia humana: haud tamen difficulter vbi satus fuerit, emergit. Erratici *prima species passim iuxta*

itinera

Rhodia radix cur dicta.

uurtz *vocatur. Rhodiam autē tam Græci quàm Latini dixerunt, quoniam contrita Rosas redolet. Quapropter rosæ, quas Græci* ῥόδα *nominant, non Rhodus insula, vt imperiti putant, huic radici nomen fecerunt.*

FORMA.

Radix rhodia Costo similis est, læuior tamen minorísque ponderis, & inæqualis, odorem Rosarum cum teritur reddens. Reliqua eius facies Telephiū refert, nisi quod flore & semine carere videtur, id quod Galenus etiā asserit, & in Corollario suo annotauit Hermolaus. Dioscorides etiam illorum nullam facit mentionem.

LOCVS.

Nascitur potißimum in Macedonia nunc in multis Germaniæ hortis plantatur.

TEMPVS.

Radix autumno effodienda.

TEMPERAMENTVM.

Rhodia radix in calefaciēdo secundi ordinis, aut certè tertij incipientis.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vtilis est capitis doloribus, si madefacta fronti & temporibus cum modico rosaceo imponitur.

EX GALENO.

Tenuium partium, & discutientis est facultatis.

DE SAMPSVCHO. CAP. CCLIX.

NO-

NOMINA.

ἀμάρακον, ἢ ἀμάρακον Græcis: Maiorana, Amaracus Latinis: officinæ Latinã appellationẽ retinuerunt, Germanis Maioran, vel Meyrã, (Gallis Mariolaine, ou Marone) dicitur. Animaduertendum autem nos hic de Amaraco ea loqui quæ iucũdo placet odore. Duplex enim Græcis Amaracus est. Vna quæ Dioscoridi alio nomine Parthenium dicitur, ingrato prorsus & viroso odore prædita, meritóque ea de causa hodie Cotula fœtida nominata. Altera de qua hic agimus, odorata, quam Sampsuchon Græci priuatim nominant. Id, ne imperitis vox illa πολύσημος imponeret, monendum esse duximus.

Maiorana

Duplex Amaracus

FORMA.

Herba est Sampsuchum surculosa, per terrã serpens: foliis hirsutis & rotundis, Calaminthæ tenuifoliæ similibus, admodum odoratis. Hæc delineatio ad amußim herbæ Maioranæ vulgò dictæ fauet: est enim surculis lentè rubentibus, foliis pilosis, & rotundis, iucundo odore, semine copioso, quod bullulis quibusdam continet: flore candido & exiguo. Serpit etiam per terram: verùm id non vbique fit, interdum enim rectà surgit in altum.

LOCVS.

Paßim in hortis & fictilib. vasis prouenit. Gaudet autem locis vmbrosis, aqua & fimo.

TEMPVS.

Aestate

Aestate dum floribus praegnans est carpitur.

TEMPERAMENTVM.

Sampsuchũ tenuiũ partiũ, & digerentis est facultatis: desiccat enim & calefacit ordine tertio.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Calefaciendi vim obtinet, & coronamẽtis apta. Decoctum eius potum, incipiẽti aquae inter cutem prodest, & iis quos vrinae difficultas, & tormina discruciãt. Arida folia ex melle illita, sugillata tollũt. In pesso subdita menses ducunt. Cõtra scorpionis ictum ex sale & aceto illinuntur. Luxatis cerato excepta imponũtur. Similiter & oedematis. Aduersus oculorum inflammationes cum polline polentae illinitur. Miscentur acopis & malagmatis calefaciendi gratia. EX PLINIO.

Sampsuchũ scorpionibus aduersatur ex aceto & sale illitum. Menstruis quoque multum confert impositum. Minor est eidem poto vis. Cohibet oculorũ epiphoras cum polẽta. Succus decocti tormina discutit. Vrinis & hydropicis vtile. Mouet & nariũ sternutamenta. Fit ex eo oleum quod Sampsuchinum vocatur, aut Amaracinum, ad excalfaciendos emolliendosq; neruos. Vuluas calefacit. Et folia sugillatis cum melle, & luxatis cum cera prosunt.

Oleũ Amaracinum.

DE SPANACHIA. CAP. CCLX.

NOMINA.

Σπαναχία Graecis recentioribus, Spinacia, vel Spinaceum olus Latinis appellari potest.

Arabica

Arabicæ factionis principes Hispanach,*hoc est*,Hi
*spanicum olus nominant.*Germani Spinet, oder
Spinnat (*Gallis* des Espinartz.) *Spanachiam* *Spana-*
hauddubiè ab oleris raritate dixerunt Græci *:rarò* *chia cur*
enim illo vtebantur medici, quòd cibo magis forsi- *dicta.*
tan,quàm medicinæ nata esset,nec quicquam illu-
*stre sortita.*Vel, *quòd etiā simile veri est, ab aliis*
nationibus emendicato spinaceo nomine. Spinacia Spinacia
vulgò dicta est ab insigni seminis spiculorum nota: *vnde voca*
etsi enim herba ipsa glabra & mollis sit,semen ta- *ta.*
men in spinas occalescit.Hispanicum verò olus no- *Hispani-*
minatur,forsitan quòd inde primum duxerit ori- *cũ olus.*
ginem,ad cæteras tandem nationes translata.

FORMA.

*Exit septem diebus à satu,folio primùm triāgu-
lo,molli,mox intybi,plærunque qua pediculo cohæ
ret laciniato,inerti sapore,exigua radice, tenuibus
capillamentis fibrata,caule cubitali, nonnunquam
altiore, intus cauo: floribus in vertice rotundis, ra-
cematim coeuntibus,exiguis:semine spinulis horri-
do.*

LOCVS.

*Nullum solum respuit,sed vbicunque satum fue
rit hic lætissimè prouenit.*

TEMPVS.

*Seritur Septembri mense, non horrens hyemis
frigora,vt verno tempore cibum suppeditare possit.
Martio etiam mense seritur,* Iunio *autem &* Iulio
mensibus semen & flores profert.

TEMPERAMENTVM.

Spanachia primi refrigerantium & humectātium ordinis est. VIRES.

Aluum emollit. Melius Atriplice suppeditat alimentum, sed aluo parū hærens facilè exigitur. Flatus colligit, & vomitiones concitat, nisi excrementitius humor abiiciatur. Ventrem decoctæ ius proluit. Stomacho inutile. Et cæteras ferè omnes Atriplicis vires sibi fertur arrogasse.

DE SANICVLA. CAP. CCLXI.

NOMINA.

HErba quam omnes hodie Saniculam vocāt, à nullo, quòd sciam, veterum descripta est, sed à recentioribus inuenta, vt multæ aliæ vulnerariæ herbæ. Sunt autē qui Diapensiam nominent. Germanis Sanickel, (Gallis Sanicle) dicitur. Nomen Saniculam à Sanandis vulneribus traxisse vulgò constat.

Diapēsia.

Sanicula cur dicta.

GENERA.

Duûm est generum. Vna quæ propriè appellatur Sanicula, ideoq; marem, vt certius esset discrimen, appellauimus Germanicè Sanickel mennle. *Altera ab omnibus ferè herbariis pro specie Osteritij vulgò vocati habetur, sed falsò, quando neq; in foliis, neque in radice vlla appareat acrimonia, sed perinde atque in mare Sanicula, amaritudo & adstrictio. Germanis errore etiam quodam* die klein Meisteruurtz *nominatur. Nos eandē cūm & for-*

ma

ma & facultate ad veram Saniculam, quam marem fecimus, proximè accederet, Saniculam fœminā nūcupauimus. Germanicè Sanickle Vueible.

FORMA.

Sanicula vera, atque adeo mas herba est folio vitis, aut Apij, in quinque partes dissecto, rubentib. in fine sectionum maculis quibusdam: surculis quoque rubris ad radicem, quæ multis ei capillamētis fibrata subest: capitulis in summis coliculis pusillis, herbacei coloris & subnigris. Fœmina quòd ad folia attinet priori similis, rubentibus tamen maculis caret; itemq; rubris ad radicem surculis, quòd in ea hæc singula candida sint. Flores in summo cādidos, ac subinde semen striatum & oblongum profert.

LOCVS.

Nascitur in syluis & vmbrosis locis.

TEMPVS.

Carpenda cum suis capitulis Maio & Iunio mēsibus.

TEMPERAMENTVM.

Non est simplicis naturæ, sed, vt indicio est gustus, adstringit simul & amara est, vt hoc nomine calefactoriam & exiccatoriā esse nulli dubiū sit. Statuunt autem calidam & siccam ordine secūdo.

VIRES.

Saniculæ herbæ succum vulneratis in potu mirificè conferre experientia compertum est. Tumores quoque reprimere decoctam herbam impositā, aut

eius succum illitum tam in homine quàm in pecoribus constat. Neque enim aliud præsentius est auxilium, cùm ad fauces vel pulmones vitium decubuit. Et in summa, omnia quæ Symphyton, præstat etiam Sanicula. Potißimum verò sanguinis sputo, dysenteriæ, renumq; vitiis medetur.

DE SONCHO. CAP. CCLXII.

NOMINA.

Σόγχος Græcè, Sonchus, Cicerbita Latinè dicitur. *Sunt qui* Lactucellam *&* Lacteronem *appellent, quòd scilicet caulis eius dissectus copioso diffluat lacte.* Germanicè Mosz, oder Genszdistel, (*Gallicè* Latteron, ou Palais au lieure) *vocatur. Sonchus autem sibi nomen vendicauit ἀπὸ τοῦ σῶον χέον, eò quòd salubrem fundat succum, vtpote qui sua sorbitione stomachi rosiones leniat, & lactis abundantiã nutricibus subministret, genitalibusq; locis collectione laborantibus præsidio sit.* Cicerbitæ *tamen vocabulum, quo omnis* Hetruria *adhuc vtitur, recens esse adiectitiumq;, & ex non multo tempore* Dioscoridi *accreuisse videtur.*

Sonchus cur dicta.

Cicerbita

GENERA.

Sonchi duo sunt genera. Alterum syluestrius, aculeatius, & nigrius, quod Genszdistel *Germanicè vocatur. Alterum tenerius esculentumq;, ac minus nigrum, Germanis* Hasenkol *dicitur. Et* Apuleio *Lactuca leporina, quòd cùm leporem animus defecit æstu, hac sibi herba mederi soleat.*

Sonchus aspera.

Non *aspera.*

FOR-

FORMA.

Cubitalis & angulosus Soncho caulis est, cauus & aliquãdo rubescens, & qui fractus copioso lacte manat. Folia habet per interualla in ambitu scissa. Florẽ luteum, qui, vt Senecionis, breui digestus abit in pappos, vanescitq́; in lanugines.

LOCVS.

Vbique ferè in maceriis hortorum, potißimum autem in vineis Sonchus prouenit.

TEMPVS.

Floret Iunio & Iulio mensibus Sonchus vterq;.

TEMPERAMENTVM.

Temperamentum eius quodammodo mixtum est: constat enim ex aquea terreaq́; essentia, vtraq; leuiter frigida. Nam *& adstrictionis cuiusdam est particeps.* Et *siue cataplasmatis in morem imponatur, siue edatur, manifestè refrigerat.* Postea *verò quàm planè resiccatus fuerit, terrestre eius temperamentum redditur, modicam habens caliditatem.*

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vis vtrique Soncho *refrigeratoria, modicéque adstringens.* Proinde *stomacho æstuanti & inflammationibus illiti prosunt.* Succus *eorum in sorbitione datus stomachi rosiones morsúsve mitigat, et lactis abundantiam efficit.* In *lana appositus, sedis ac vuluæ inflammationibus opitulatur.* Tam *herba quàm radix illita scorpionum ictibus subuenit.*

EX GALENO.

Sonchus vbi adoleuerit, ex spinosis plantis est. Cæterùm viridis etiamnum & tener estur perinde vt cætera olera syluestria.

EX PLINIO.

Albus qui è lacte nitor, vtilis orthopnoicis Lactucarum modo. Erasistratus calculos per vrinam pelli eo monstrat, & oris grauecolentiam commanducato corrigi. Succus trium† cyathorum mensura in vino albo & oleo calefactus adiuuat partus ita vt à potu ambulent grauidæ. Datur & in sorbitione. Ipse caulis decoctus facit lactis abundantiam nutricibus, coloremq́; meliorem infantium: vtilißimus iis quæ lac sibi coire sentiant. Instillatur auribus succus, calidúsque in stranguria bibitur, cyathi mẽsura: & in stomachi rosionibus cum semine Cucumeris, nucleísque pineis. Illinitur & sedis collectionibus. Bibitur contra serpentes scorpionésque, radix verò illinitur. Eadémque decocta in oleo punici mâli calyce, aurium morbis præsidium est. Hæc omnia ex albo. Cleomporus nigro prohibet vesci, vt morbos faciente, de albo consentiens. Agathocles etiam contra sanguinem tauri demonstrat succo eius vti. Refrigeratoriam tamen vim esse conuenit nigro, & hac causa imponendum cum polenta. Zeno radice albi stranguriam docet sanari.

†aliâs obolorum.

DE SERIDE. CAP. CCLXIII.

NO=

NOMINA.

Σέρις Græcis, Seris & Intubus Latinis voca tur. (Gallis Chicorée.) Reliqua quæ illi sunt nomina, in generũ distinctione mox dicemus.

GENERA.

Serin Græci in duo fastigia partiuntur, in satiuã & syluestrem. Sic & Intubum Latini in duo genera digesserunt, in satiuum & erraticũ. Satiuũ, qui non nisi cultu & humana diligentia prouenit. Erraticum verò, qui suæ spontis & liber, sub nulla olitoris lege vagatur & errat, dixerũt. Satiuus Intubus, quem priuatim, Plinio lib.xx.cap.viij.teste, Serin nominarunt veteres, in duas distrahitur species. Vna latiore folio cõstat, Lactucæ similior. Hæc corrupta ab Intubo voce, In Hetruria paßim Endiuia appellatur. Et debet in omnibus pro vera Endiuia vsurpari officinis. Nam qua hodie sub hac voce vtuntur, non est vera Endiuia, sed Lactuca syluestris, vt suo diximus loco. Germanicè Endiuien vocari potest. Altera angustiora folia habet, et subamara est. Hæc diminutiuo à Seris nomine Seriola dicitur, quod deinde corrũpentes recentiores Scariolam fecerunt, Germanicè Scariol appellari poterit. Erraticus iterum Intybus in duas species, Plinio loco antea citato autore, degenerat. Vna, quæ Græcis ab insigni amaritudine πικρὶς, ἢ κιχώριον nominatur, Latinis autem Ambubeia. Vulgus herbariorum & officinæ Cichoream vocant,

Satiuus Intubus.

Erraticus

Endiuia.

Seriola.

Scariola.

Cichorea.

vocant, Germani Vueguuarten, *quasi viarum custodem, vel* Vueguueisz, *quòd peregrinis quasi viam indicare videatur.* Altera, *quæ latiore folio prodit,* Plinio Hedypnois *nominatur, hauddubiè nō alia ratione, nisi quòd suauiter dormire, somnúmque irrepere faciat. Vel, si paulò durior hæc videtur interpretatio, quòd flos eius præter alias Serides suauiter admodum spiret. Theophrasto libro septimo de plãtarum historia, capite septimo, & Plinio lib. xxi. cap. xv.* Aphaca *alio nomine appellatur: diuersa tamen ab ea quam suprà descripsimus, & quæ aliâs* Vitia *syluestris dicitur.* Vulgò Dens leonis, *quòd folium sinuatim per lacinias denticulatum sit, &* Rostrum *porcinum nominatur. Officinis nostris, quæ barbaris delectantur vocibus, Taraxacon, aut* Altaraxacō *dicitur,* Germanis Korlkraut, Pfaffenrorlin, Pfaffenblatt.

Hedypnois. Aphaca. Dens leonis. Rostrum porcinū. Taraxacon.

FORMA.

Satiuus Intubus. *Satiuus* Intubus *caulem edit magnum, rotundū, striatum, frequentibus surculis brachiatum.* Germi*nat foliatu statim à radice venoso.* Flos *illi in ramusculis cœruleus, & nonnunquam etiam candidus emicat.* Prima *autem eius species, vt diximus folio latiore, altero angustiore constat.* Erratici Intubi *genus primum, quod* Cichorium *vocant, germinat à radice post* Vergilias, *folio* Betæ *laciniato, ferè semper in solo procumbente: caule magno, fistuloso, frangi contumace, multis ramulis brachiato, ad*

Cichoriū.

to, ad vinctum quoque lentis: flore cœruleo, interdũ albo, particulatim vsq; in autumnũ erũpente, qui nubilo etiam die solis exortu panditur, & cum eo circumagitur in occasum, noctu semper cõpressus, & interdiu hiscẽs. Hinc *panditur rudissimus quorundam error, qui hanc herbam quam* Germani Vueguuart *nominant,* Heliotropium *esse contendunt, cùm tamen primum folia repugnent, quæ nõ sunt* Ocimo *similia, neque candida, sed nigricantia magis.* Deinde *non candidum, sed magna ex parte cœruleũ florem habet.* Radix *denique eius, vt* Heliotropij, *non inutilis, sed, experientia teste, mirè efficax. Quibus omnibus accedit manifesta cum aliis satiuis intubis similitudo, quæ vna satis docet* Intubum *esse syluestrem, & non* Heliotropiũ. Vt *quorundam temeritatem non satis mirari queam, qui contra apertam veritatem, & omnium medicorum consensum, secus pronunciare audent.* Alterũ, *quod* Leonis *dens nominatur, foliis multis constat, vtrinque denticulatis, in terra sessilibus, cauliculis dodrantalibus, concauis, leuibus & enodibus, flore luteo, stipantibus in circulum foliolis coronato, qui senescens euanescit in lanuginem, quæ cum aura raptim fertur.* Leonis dens.

LOCVS.

Satiuus non prouenit nisi in hortis cultu & diligentia humana: haud tamen difficulter vbi satus fuerit, emergit. Erratici *prima species passim iuxta*

itinera

itinera naſcitur. Altera *in hortis,& paßim ferè etiam ſponte ſua gignitur.*

TEMPVS.

Satiuus Iunio & Iulio *menſibus floret.* Cichoriũ *eodem ferè tempore incipit florere,& in autumnũ vſque durat.* Hedypnoidis *in* Martio *erumpunt flores,& in æſtatem vſque perdurant.*

TEMPERAMENTVM.

S*eris olus eſt ſubamarum, & magis quod ſylueſtre eſt,quod ob idipſum* P*icrida quidã nuncupãt, quidam verò* Cichorium *appellant .* E*ſt autem ea ſiccæ frigidæq; temperaturæ,vtrunque ſecundo abſceſſu.* P*orrò domeſtica magis etiam quàm ſylueſtris refrigerat.* S*ed & humiditatis multæ admiſtio ſiccitatem extinguit.* V*traque autem adſtringentis qualitatis particeps eſt.*

VIRES. EX DIOSCORIDE.

O*mnes adſtringunt & refrigerant,& ſtomachũ adiuuant.* A*luum ſiſtunt coctæ , ſi cum aceto aſſumãtur.* S*ylueſtres autem ſtomacho meliores.* C*omeſti imbecillum & æſtuantem leniunt .* C*ardiacis per ſe aut cum polenta vtiliter illinuntur.* P*odagris & oculorum inflammationibus ſuccurrunt.* H*erba & radix illita,percußis à ſcorpione ſubuenit.* I*gnibus ſacris cum polenta medetur.* S*uccus eorum cum ceruſa & aceto vtiliter iis quæ refrigerationẽ deſiderant inungitur.*

EX PLINIO.

Intubi

Intubi quoque non extra remedia sunt. Succus eorum cum rosaceo & aceto capitis dolores lenit. Idemq́; cum vino potus, iecinoribus & vesicæ & epiphoris imponitur. Cichorium *refrigerat. In cibo sumptum & illitũ collectiones, succusq́; decocti vẽtrem soluit. Iecinori & renibus, & stomacho prodest. Item si in aceto decoquatur, vrinæ tormina discutit. Item morbum regium è mulso si sine febre sit. Vesicã adiuuat. Mulierum purgationibus quidẽ decoctum in aqua adeò prodest, vt emortuos partus trahat. Adiiciunt magi, succo totius cum oleo perunctos fauorabiliores fieri, & quæ velint facilius impetrare.* Hedypnois *stomachum dissolutum adstringit cocta: crudaq́; sistit aluum. Et dysentericis prodest magis cũ lente. Rupta & conuulsa vtroque genere iuuantur. Item quibus genitura valetudinis morbo effluat.* Hedypnoidis facultates. *Seris vtraque stomacho vtilissima, præcipuè quem humor vexat. Cum aceto in cibo refrigerant vel illitæ, discutiuntq́; & alios quàm stomachi. Cũ polenta syluestriũ radices stomachi causa sorbentur, & cardiacis illinũtur super sinistram mãmam ex aceto. Omnes hæ & podagricis vtiles, & sanguinem reiicientibus. Item quibus genitura fluit, alterno dierum potu.*

EX SIMEONE SETHI.

Stomacho bonum est Intubum, si cum aceto quis eo vtatur. Postquam decoctum est, aluũ sistit. Obstructiones auferendi vim habet vt nullum aliud olus.

olus. Sãguinis feruorem sedat, & inflãmationes iecoris discutit, & ictericos iuuat. Iecur proprietate quadam corroborat. Mediocriter somnum inducit. Tradunt quidam post venæ sectionem, aut cucurbitas, si quis cum aceto vtatur, iecinoris sanitatem conseruare. Veneris appetentiam extinguit, & semen genitale in iis qui frigidam habent temperaturam, minuit. Vtile est ad sanguinis excreationem. Huius etiam decoctum iecinori admodũ vtile. Semen febres ex flaua bile ortas iuuat: at lieni nocet.

DE STAPHYLINO.

CAP. CCLXIIII.

NOMINA.

Σταφυλῖνος *Græcè, Pastinaca Latinè dicitur. Germanicè* Pastiney, oder Pastnachẽ (*Gallicè* Des Pastenades, ou Panetz.) *Pastinaca verò nomen à pascendo dictum videtur: natura enim ei calens, sapor vehemens, alit corpus, & Venerem cit.*

Pastinaca vnde dicta.

GENERA.

Duplex Pastinacæ genus. Vna enim satiua est, quæ iterum duorum est generum. Vnũ genus quòd vulgò Carota dicitur, Germanicè Zam Pastiney, *&* rot Ruben. *Alterum, quod quidam inter Rapa connumerant. Hinc est quòd Germani* Geel Ruben *vocant. Syluestris altera, quæ propriè Staphylinus Græcis nominatur, Germanicè autem* Vuild Pasteney, oder Vogelnest.

FOR-

FORMA.

Folia Gingidii habet Pastinaca sylvestris, latiora tamen & subamara. Caulem rectum, asperúmque, vmbellam anetho similem obtinentem, in qua flores candidi, exiguum quiddam purpurei in medio habentes, & ferè ad croceum accedẽtis. Radix digiti crassitudine, dodrantalis, odorata, quæ cocta manditur. Hortenses sylvestribus per omnia similes sunt, nisi quòd flores in medio purpureum quiddã non habeant, & radix vnius in suprema sui parte purpurea sit, alterius autem magis lutea.

LOCVS.

Passim circa itinera, loca petrosa, & hortorum maceries sua sponte proueniunt erraticæ. Satiuæ in hortis nascuntur.

TEMPVS.

Iulio & Augusto mẽsibus flores & semina Dauco similia producit vtraque.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit & abstergit vtraque, magis tamen sylvestris.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Erraticæ semen potum aut appositum mẽses ducit. Vrinæ difficultatibus, hydropicis, & pleuriticis in potu confert. Contra venenatorum morsus & ictus vtile. Ferũt non lædi à venenatis qui id præsumpserint. Conceptus adiuuat. Radix ipsa vrinam cit, & Venerem stimulat. Fœtus ex vtero pellit apposita.

posita. Folia trita cum melle imposita vlcera depascentia expurgant. Hortensis Pastinaca cibo aptior est. Ad eadem, sed minori efficacia, prodest.

EX GALENO.

Pastinaca satiua imbecillior, syluestris ad omnia potentior. Vrinas mouet, & menses prouocat cum herba quidem tota, tum maximè semen & radix. Habet porrò etiam abstersorium in se quippiam: quamobrem pascentia vlcera quidam foliis eius cũ melle, quò pura reddant, illinunt.

EX PLINIO.

Pastinacæ erraticæ semen contritum, & in vino potum, tumentem aluum, & suffocationes mulierum doloresq́; lenit in tantũ vt vuluas corrigat. Illitũ quoq; è passo ventri carũ prodest. Viris verò cũ panis portione æqua tritum. Ex vino potum contra ventris dolores. Pellit & vrinam, & phagedænas vlcerũ sistit recẽs cum melle impositum. Vel aridæ farinæ inspersam radicem eius Dieuches contra iecinoris & lienis, ilium, lumborum & renum vitia, ex aqua mulsa dari iubet. Cleophantus & dysentericis veteribus. Philistiõ in lacte coquit, & ad strãguriã dat radicis vncias quatuor. Ex aqua hydropicis, similiter & opisthotonicis, & pleuriticis comitialibus. Habẽtes eã feriri à serpẽtibus negãtur, aut qui ante gustauerint, non lædi. Percussis imponitur cum axungia. Folia cõtra cruditates mãdũtur. Orpheus amatorium inesse Staphylino dixit,

fortaßis

fortaßis quoniam Venerem stimulari hoc cibo certum est: ideo conceptus adiuuare aliqui prodiderũt. Ad reliqua & satiua pollet, efficacior tamen syluestris. Semen satiuæ quoque cõtra scorpionum ictus, ex vino aut posca salutare est. Radice eius circunscalpi dentes, dolore liberantur.

DE STRYCHNO. CAP. CCLXV.

Halicacabum peregrinum & Stramonia ex horto sancti Germani pratensis iam vulgaria multis sunt.

NOMINA.

Τρύχνος *Græcè, Galeno per vnius literæ abiectionem* τρύχνος, *Solanũ Latinè, officinis Solatrum, vulgò Cuculus, Vua lupina, Vua vulpis, Morelláque dicitur. Germanicè* Nachtschatt. (*Gallicè* Morelle.) *Solanum.* *Morella.*

GENERA.

Quatuor, Dioscoride & Galeno autoribus, Solani sunt genera. Primum hortense dicitur, quod scilicet olim in hortis cum aliis oleribus quæ edendo sunt, seminabatur. Hodie *sua sponte, & inuitis cultoribus prouenit. Nigrum alio nomine, à nigris nimirum foliis, aut in extrema maturitate fructu nigro, appellatur. Germanis simpliciter* Nachtschatt, (*Gallis* Morelle) *vocatur. Secundum quod priuatim* Halicacabum *nominatur. Vesicariam quoque vocant à folliculis quos producit,* *Solanum hortense.* *Halicacabum.* *Vesicaria*

vesicarum

vesicarum in animantibus speciem imitantibus, vel quòd vesicæ calculis medeatur. Officinæ Arabes secutæ, corrupto Halicacabi nomine, Alkakengi appellant. Germani nostri Iudenhutlin, oder Docklin, Iudenkirsen, Schlutten, Boberellē, Rot Nachtschatten. (Galli Baganaudes.) Est præterea alia Halicacabi species nuperrimè inuenta, & aliunde in Germaniā allata, cuius nemo antiquorum scriptorum, quòd sciam, mentionem fecit. Nos discriminis gratia Halicacabum peregrinum nominauimus. Germanicè Vuelsch Schlutten nō ineptè nuncupauimus. Tertium solanum somnificum ab effectu scilicet nominant. Sunt qui Solatrum dormitorium vel marinum dicant, quod rupibus non lōgè à mari inueniatur. Quartū Græcis μανικὸν, hoc est, furiosum nominatur, officinis Solatrum mortale.

Alkakēgi

Solanum somnificū.

Solanum furiosum.

FORMA.

Hortense. Solanum hortense frutex est esculentus, exilis, alas multas habens, folia nigra, Ocimo maiora & latiora, fructum rotundum, viridem, cùm autem maturuerit, nigrum, aut rufum. Flos huic cādicat.

Halicacabum. Halicacabum foliis priori simile, latioribus tamē. Caules eius postquam increuerunt in terram inclinant. Fructum fert in folliculis rotundis vesicis similibus, rufum, rotundum, leuem, vuarū acinis similem, quo coronarij vtuntur texentes coronas. Peregrinum, planta est pergulis operiendis aptissima:

ma: latißimè enim suis clauiculis sese diffundit. Folia habet oblonga, & laciniata. Flores candidos, vesiculas Halicacabo similes, in quibus semen includitur pisis aut ciceribus simile, in cuius medio effigies veluti cordis humani insculpta & incisa apparet. Somnificum frutex est ramos habens multos, densos & lignosos, difficile fragiles, foliis pinguibus refertos mali cotonei similitudine, florem rubrum, grandem. Semen in siliquis croceum. Radicem corticem habentem subrubrum, grandem. Furiosum folium obtinet Erucæ simile, maius tamen, satis ad spinam quam Pæderota vocant accedens. Caules à radice proceros decem aut duodecim emittit, vlnarum cubitorúmve quatuor altitudine, capitulũ effigie oliuæ insidens, sed hirsutum vt Platani pilulæ, maius tamen & latius. Florẽ nigrum, post hunc fructum racemosum, rotundum, nigrum, denis aut duodenis acinis constantem, Hederæ corymbis similibus, mollibus vt vuæ. Radicẽ candidam, crassam, cauam, cubitalẽ. Cæterùm plantatur nunc in hortis Germaniæ herba Italis vocata Stramonia, & pomum spinosum, quam nonnulli inter Solani species numerant, non quòd descriptioni respondeat, sed quòd eius folia opii odorem referre videantur. Quare vt aliis occasionem daremus cogitandi de hac planta, hoc loco eius picturam inserere placuit. Flores huius herbæ suauem Lilii spirant odorẽ. Videtur viribus parum à posterioribus generibus So-

Somnificũ

Furiosum.

lani distare. Germa. à pomis appellare libuit, Stechend oderrauch opffelkraut.

LOCVS.

Hortense *passim in opacis locis, & semitis obuium est.* Nascitur *& in hortis.* Halicacabũ *in vineis copiosissimè prouenit. Somnificum in saxosis nec procul à mari locis producitur. Furiosum in montanis, ac vento perflatis locis, & vbi* Platani *nascuntur.*

TEMPVS.

Hortense *tota ferè æstate floret, autumno autem fructus eius maturescit.* Halicacabum *vesicas illas suas in fine Augusti, & inter initia* Septẽbris *mensis colore primum viridi, mox paulatim rubescente profert.*

TEMPERAMENTVM.

Hortense *refrigerat & adstringit in secundo ordine, medium autem absolutè in humectando & exiccando, Galeno lib. v. simp. cap. ix. teste.* Idem *faciunt* Halicacabi *folia. Somnificum tertii est refrigerantium ordinis.* Manici *seu furiosi cortex radicis refrigerat secundo ordine incipiente, & desiccat in secundo iam completo, & tertio incipiente.*

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Hortense *refrigerandi facultatem obtinet, quapropter folia ignibus sacris, herpetibus cum farina polentæ illita prosunt.* Per *se autem trita & imposita ægilopas, capitísque dolores sanant. Stomacho æstuanti auxiliãtur.* Parotidas *cum sale trita*

&

& illita discutiunt. Succus eius valet aduersus ignes sacros, & herpetas, cũ cerusa, rosaceo & lithargyro. Ad ægilopas verò cum pane. Infantium quoque ardori, quem syriasin vocant Græci, cum rosaceo perfusus proficit. Miscetur collyriis pro aqua aut ouo contra acres fluxiones ad inunctiones. Aurium dolori instillatus prodest. Muliebria profluuia in lana appositus sistit. Succus fuluo gallinarum in domibus oberrantium fimo subactus & linteo appositus ægilopis remedio est. Halicacabũ vim vsúmque hortensis Solani habet, verùm non comeditur. Fructus eius potus, eò quòd vrinam mouet, regium morbum expurgat. Vtrorumque herba exprimitur, & succus siccatus in vmbra reponitur, ad cadẽ vtilis. Sõnifici radicis cortex in vino drachmæ pondere potus, sómnificam facultatem obtinet Papaueris succo mitiorem. Fructus vehementer vrinam cit. Corymbi eius ferè duodecim hydropicis dantur. Plures autẽ poti ecstasin faciunt. Remedio est aqua mulsa copiosa potui data. Succus eius medicamentis dolorem leuãtibus & pastillis miscetur. In vino decoctus & in ore retentus dentiũ doloribus succurrit. Radicis succus cũ melle inunctus oculorũ hebetudines tollit. Furiosi radix in vino drachmæ vnius pondere pota, nõ illepidas neque iniucundas imagines speciésve efficit. Duarum verò drachmarum pondere pota, ad tres vsque dies ecstasin affert. Quatuor autem drachmæ haustæ interimunt.

Remedio est aqua mulsa maiore copia pota, & vomitione reiecta.

EX GALENO.

Solanum esculentum quod in hortis nascitur, notum est omnibus, vtunturq; illo ad ea omnia quæ refrigerari & adstringi postulant. Cæterorum verò nõ esculentorũ vnum quidem nuncupatur Halicacabum *fructum habens rufum, acino vuæ tũ figura, tum magnitudine adsimilem, quo etiam ad coronas vtuntur.* Alterum *autẽ fruticosum, quod somnificum, & tertium quod furiosum dicitur.* Halicacabum *igitur in foliorum facultate hortensi simile est, fructum habẽs ciendæ vrinæ idoneum: proinde multis compositis facultatibus quæ ad iecur, ad vesicam & renes accõmodantur, miscetur.* Solani *verò somnifici cortex radicis si cum vino bibatur, somnum accersit drachmæ pondere sumptus.* Sed et *ad cætera* Papaueris *succo persimilis est, nisi quòd eousque imbecillior est, vt ipse tertii habeatur ordinis refrigerantium, quum hic in quarto sit constitutus.* Huius *semen vrinam mouendi facultatem habet.* Si *autem plus duodecim corymbis hauseris, dementiam furiámve adsciscet.* Porrò *quòd reliquũ est ex dictis* Solanis, *ad medicationes quæ intrò in corpus adhibentur, inutile est.* Nã *si quatuor eius drachmæ sumantur, mortem inferent: si pauciores, insaniam.* Vnà *certè innoxiè offertur, cæterùm nec ipsa vtile quid obtinet.* Verum *si foris corpori illinatur,*

vlcera maligna & depaſcentia curat. Sed ad talia radicis cortex optimus eſt.

EX PLINIO.

Strychno, quam quidam Trychnon ſcripſere, vtinam nec coronarij in Aegypto *vterentur, quos inuitat* Hederæ *florum ſimilitudo, in duobus eius generibus. Quorum alterũ cui acini coccinei, granoſi folliculi,* Halicacabum *vocant.* Noſtri *autem veſicariam, quoniam veſicæ & calculis prodeſt. Frutex eſt ſurculoſus verius quàm herba, folliculis magnis latiſq́;, & turbinatis, grandi intus acino, qui matureſcit* Nouẽbri *menſe. Tertio folia ſunt* Ocimi, *minimè diligenter demonſtranda. Remedia enim, non venena tractamus: quippe inſaniã facit paruo quoque ſucco. Quanquã &* Græci *autores in iocũ vertêre. Drachmæ enim pondere luſum pudoris gigni dixerunt, ſpecies vanas imagineſq́; cõſpicuas obſeruari demonſtrantes. Duplicatum hunc modum, legitimã inſaniã facere. Quicquid verò adiiciatur põderi, repræſentari mortẽ. Hoc eſt venenũ quod innocentiſſimi autores ſimpliciter* Dorycnion *appellauere, ab eo quòd cuſpides in præliis tingerentur illo paſſim naſcente. Quin & alterum genus ſoporiferũ eſt, atque etiã opio velocius ad mortem. Laudatum verò à* Diocle & Euenore: *quippe præſentaneũ remedium ad dentes mobiles firmandos, ſi colluerentur: huic tamen exceptionem addidere, ne diutius id fieret: delirationẽ enim gigni eo. Cõmendatur &*

Veſicaria

in cibis tertium genus; licet præferatur hortensis saporibus. Et *nihil esse corporis malorum, cui non salutare sic Strychnos, Xenocrates prædicat. Somnifici radicem bibunt qui sunt vaticinandi callentes, quòd furere ad confirmandas superstitiones aspici se volunt.* Remedio *est (id enim libẽtius retulerim) aqua copiosa mulsa calida potui data.* Nec *illud præteribo, aspidum naturæ Solanum somnificum in tantum aduersum, vt radice eius propius admotæ soporentur, illud sopore enecante vim earum.* Ergo *trita ex oleo percußis auxiliatur.*

APPENDIX.

Quod nos somnificum esse dicimus Solanum, aliqui hortense non sine maximo errore esse putãt, plurimúmque suibus conferre, ac easdem à letalibus morbis præseruare asserunt. Nos *tamen non laboramus magnopere quomodo suibus succurrat, sed quid in homine poßit magis consideramus, quum constet plæraque aliis animãtibus esse cibum, quæ homini venenum sunt.* Experientia *verò cognitum est, geminos pueros statim ex esu acinorũ huius generis Solani mortuos esse.* Quod *sanè exemplũ nos mouet vt somniferum esse credamus, potißimum cum in vniuersum ferè illi descriptio quadret, vno hoc dempto, quòd semen non habet in siliquis croceum.* Sunt *autem notæ quædam in hortensis etiam delineatione quæ illi non conueniunt.* Neque *enim exilis est frutex, sed propemodum arborescens: neque*

que etiam florem candidum, sed spadiceum obtinet. Quòd verò ad flores & fructum attinet, videtur accedere ad historiam Solani furiosi, vt suspicio ferè sit duorum horum generum historias esse confusas: quam quidem auget Theophrastus, qui in eorundem descriptione nonnihil à Dioscoride variat. Quicquid verò sit, certum est Solani esse speciem, quod forma ipsa foliorum abundè docet: atque huic vehementem refrigerandi vim, maxime si paulò copiosius sumatur, inesse, vt hoc nomine pro somnifero Solano eius vsus medicis nullo periculo esse queat. Nos vulgi sententiam sequuti, appellauimus Dollkraut. Posset etiam Germanicè vocari Schlaff Nachtschatt. Sunt qui Seukraut nominãt. Quòd si tamen hæc nõnullis haud satisfecerint, certè necesse erit Mãdragoræ speciem esse fateantur tertiam, quã pingit Theophrastus li. vi. de histo. planta. capite ii. iis verbis: ἴδιος δὲ ὁ καρπὸς τοῦ μανδραγόρου τῷ μέλας τι καὶ ῥαγώδης καὶ οἰνώδης εἶναι τῷ χυμῷ, hoc est, fructus Mandragoræ peculiaris, quia niger, acinosúsque & vinosus suo sapore sentitur. Hæ enim omnes notæ in fructu huius fruticis reperiuntur. Sed plura ea de re in capite de Mandragora diximus.

DE SYMPHYTO MAGNO. CAP. CCLXVI.

NOMINA.

ὕμφυτον, ἢ σύμφυτον μέγα *Græcis*, *Sym* Σ *phytũ & Solidago latinis, officinis & herbariis Consolida maior*, *Germanis* Vualturtz, Schuuartzuurtz, Schmeruurtz, grosse beynuuell (*Gallis* de la Consyre) *Nomen illi apud Græcos Latinosq; egregia constringendi & conglutinandi vis fecit.* FORMA.

Symphytum cur dictum.

Caulem emittit binûm cubitorum, aut maiorem, leuem, crassum, angulosum, Sonchi modo inanem, circa quem folia sunt non magnis interuallis distantia, hirsuta, angusta, oblonga, ad Buglossi foliorũ figuram accedentia. Habet caulis secundum angulos eminentias quasdam productas. Folium tenue ex singulis alis prodit. Flores lutei, & semen Verbasci. Totus verò caulis & folia quandam lanuginem modicè asperam, tactu pruritum mouentẽ, habent. Radices in superficie extráve nigræ, intùs candidæ & glutinosæ, quarum est vsus. Hæc siquidem delineatio adamußim huic herbæ quæ vulgò Cõsolida maior appellatur, cõpetere videtur, quòd nulla prorsus sit nota quæ illi non quadret. Sed obtrudet quispiam, florum colorem non respondere, quem Dioscorides luteum esse dicit, quum in nostra Consolida alius sit. Cui ita responsum volo. Coloris ista in floribus diuersitas nõ tanti momenti est, vt aliud à Consolida maiori Symphytõ esse, conuincere poßit: neque enim vbique terrarum, etiam earundem

Consolida maior.

Obiectio diluitur.

herba-

herbarum, flores similes sunt. Exemplo est Buglossum, quod Boraginem hodie officinæ vocant: hoc enim interdũ albos, quos nos Norimbergæ & Culmachii sæpe vidimus: magna autem ex parte purpureos producit flores. Sic quoque Symphytum frequenter flore subrubro, vel leniter purpurascẽte, vt Onoltzobachii, rarius candido conspicitur. Tubingæ tamẽ omnia flore albo visuntur. Luteis floribus nullum in Germania vidisse me memini. Quod autem alios quàm luteos nonnunquam proferat flores Symphytum, satis docet Apuleius in commentariolo illo quem de herbis conscripsit, qui illius flores nigros esse tradit, subrubros aut subpurpureos haud dubiè innuẽs. Nos vna pictura vtrosque flores exhibemus. Germani candidis floribus Symphytum fœminam, subrubris verò marem appellant. Cæterùm non est quod in Symphyti descriptione te perturbet aut remoretur, quòd idem caulis simul leuis & angulosus dicitur: id enim sic intelligendũ venit, quòd caulis non perpetuò leuis aut angulosus sit, sed modo hunc, modò illum producat pro soli diuersitate.

LOCVS.

Locis aquosis, palustribusq; abundè prouenit.

TEMPVS.

Per integram æstatem floret. Radix tamen in autumno carpenda venit.

TEMPERAMENTVM.

Modicè, ordine scilicet secundo, calefacit, exicat

cat & contrahit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radices tritæ & potæ cruenta expuentibus, ruptisq; prosunt. Recentia vulnera illitæ glutinant. Carnes si vnà coquantur cogunt. Inflammationibus, sedis potißimum, cum Senecionis folis vtiliter illinuntur.

EX GALENO.

Symphytum magnum similem petræo facultatem habet, non tamen gustantibus dulce, neque odorantibus odoratum apparet, sed iis sanè ab illo diuersum est. Cæterùm quatenus viscositatem quandam & mordacitatẽ obtinet, Scillæ simile est. Vtitor eo ad omnia quæ petræo. Potest autem petræum collectũ in thorace, pulmoneq; pus expurgare. Habet etiam contrahendi vim, qua sanguinis eiectionibus auxiliatur. Enterocœlijs imponitur, & ad cõuulsa & rupta cum oxymelite bibitur. In vino decoctum ad dysenteriam, & profluuiũ muliebre rubrum constringendum exhibetur.

EX PLINIO.

Symphyti radix illita, enterocœlas cohibet. Vulneribus sanandis tanta præstãtia est, vt carnes quoque cũ coquũtur, conglutinet addita, vnde & Græci nomen imposuere. Oßibus quoque fractis medetur.

SYMPHYTI PETRAEI VIRES.

Quum Dioscorides & Galenus ad Symphyti facultates

cultates lectorem in Symphyti magni historia ablegent remittantq́;, necesse est, vt illas ordine connumeremus more quidem nostro, primū ex Dioscoride, deinde ex Galeno & Plinio.

EX DIOSCORIDE.

Decoctum ius aqua mulsa & potū Symphytum petræū, quæ in pulmone sunt expurgat. Sāguinem reiicientibus & renum doloribus cum aqua datur. Ad dysenteriā & rubra fœminarum profluuia in vino decoctum bibitur. Ad cōuulsa & rupta ex aceto mulso sumitur. Cōmāducatum sitim arcet. Gutturis asperitatibus prodest. Recentia vulnera glutinat, & intestinorum ramices illitum coercet. Carnes cùm vnà coquitur, conglutinat.

EX GALENO.

Symphytū petræū ex cōtrariis constat facultatibus: habet enim incidēdi vim quampiā, qua collectum in thorace & pulmone pus expurgare potest. Habet etiā quādam contrahendi facultatem, qua eiectionibus sanguinis auxiliatur: & tertia ad eas inest humiditas quædā nō immodicè calida, ꝑ quā gustantibus dulce apparet, & odoratu iucundum. Mansum sitim extinguit, & arteriæ asperitates sanat. Porrò secundum omnium dictarum virium mistionē simul digerere abūdè potest, simulq́; corpora cōtrahere & cōstringere. Proinde enterocœliis imponitur, & ad conuulsa & rupta cum oxymelite bibitur. Cæterùm qui ipsum in vino decoctum ad

dysente-

dysenteriam,& rubrum muliebre profluuiū exhibent,tanquam desiccante & contrahente vtuntur. Qui verò ad nephritin renúmve dolorem,tanquam expurgante & incidente.

EX PLINIO.

Vtilißimum lateribus,lienibus,renibus,torminibus,pectoris pulmonibus, sanguinem reiicientibus, faucibus asperis. Bibitur radix trita,& in vino decocta,& aliquando superlinitur. Quin & commãducata sitim sedat, præcipueq; pulmonem refrigerat. Luxatis quoque imponitur & conuulsis, lieni, interaneis. Aluum sistit coacta in cineres. Detractis quoque folliculis trita cum piperis nouem granis,& ex aqua pota. Vulneribus sanãdis tãta præstantia est,vt carnes quoque cùm coquuntur,cõglutinet addita, vnde & Græci nomen imposuerunt. Oßibus quoque fractis medetur.

DE SICY SATIVA.
CAP. CCLXVII.
NOMINA.

Σίκυς, καὶ σίκυος ἥμερος Græcis,Cucumis & Cucumer Latinis dicitur. Officinæ latinã appellationem retinuerunt. Actius angurium etiã vocari tradit. Germani Cucumern (Galli Concombre) vocant. Cucumer autem,vt Varroni placet,dicitur à curuore, quasi Curuimer. Sicyn verò Græci ex aduerso ἀπὸ τοῦ σεύειν τὸ κύειν, quòd scilicet appetentiam concumbendi minime stimulet,

Cucumer vnde dictus.
Sicys.

let, nominasse videntur. Hinc celebratum Græcis *prouerbium est, vt ex* Athenæo *annotauit* Hermolaus: Texens pallium mulier cucumerem deuoret, quòd textrices magna ex parte, si Aristoteli credimus, impudicæ sint, & opportunæ Veneri. Vt ergo iis impetus infrenetur & elanguescat, adagium edendos cucumeres textricibus consulebat.

Adagiū.

Textrices magna ex parte impudicæ.

GENERA.

Cucumerum genera sunt Pepones & Melopepones *in quos statim degenerant, figura tantùm & quantitate inter se dissidentes. Siquidem qui magnitudine excedunt, aut in longitudinem procedūt, quales multis locis nascuntur,* Pepones *quondam vocati fuerunt. Sed qui formam & effigiem mâli referunt, & humi rotundantur,* Melopepones *Græcis vocantur, facto ex* Pepone & *mâlo nomine: neque inter* Pepones & Melopepones *aliud quā quod sumitur, ex figura quondam, vt diximus, discrimen fuit.* Totum hoc genus Palladius Melones, *quasi* μήλονας, *id est, pomeos, à mâlorum figura appellauit, quo nomine maior pars hodie medicorum simul cum officinis vtitur. Sunt itaque in vniuersum tria Cucumerum satiuorum genera.* Primum genus absolutè Cucumis, *à nostræ ætatis herbariis, cum adiectione* Cucumis citrinus, *hoc est, flauus, à colore quem habet cùm maturuerit, appellatur.* Aetius, *quòd equidem sciam primus* Anguriæ *vocari tradit, quæ veteribus* σίκυα, *id est,* Cucumeres

Pepones. Melopepones.

Melones cur dicti.

Cucumis.

Anguria.

meres nominantur. Horum *sanè plura sunt genera, nos quatuor potiora commemorabimus, quorum etiam picturas exhibemus.* Primi *generis est vulgaris* Cucumer, *fructum obtinens oblongum & maculosum, Germanicè vocatur* gemeyn Cucumern. S*unt qui illum priuatim* Anguriam *appellent.* Ad *quod sanè nomen alludentes Germani nostri, alio nomine* Gurchen *nominant.* Alterius *generis Cucumer est peregrinus, quem vulgus* Turcicum *nuncupat, priori multò maior ac procerior foliis, floribus & fructu, qui vt in primo nõ est maculosus, sed tamen oblõgus etiam.* Germani Turckisch Cucumern *appellant. Fructus eius admodum flauus existit.* Hinc *est quòd multi eundem priuatim* Citrulum & Citreolum, *quasi citrinum, hoc est, flauum vocent.* Huius *semina alba & lata sunt.* Tertij *generis Cucumer est qui marinus dicitur,* Turcico, *quòd ad folia, flores & semina attinet, ferè similis, nisi quòd in hoc omnia sint minora.* Fructus *verò rotundus, vt pictura monstrat.* Vulgus Zucco marin *vocat.* Germani meer Cucumer. O*fficinis perinde atque* Turcicus *ignotus.* Quarti *generis Cucumer est, quam officinæ hodie* Citrulum *vocant.* Folia *habet ferè* Colocynthidis, *multifariam dissecta & incisa: fructum rotundum, herbacei coloris, & in eo semina lata, & colore spadicea, hoc est, in rufo atra.* Nos *officinas respicientes nominauimus hunc Cucumerem citrulum,*

Citreoli aut Citruli.

lum, Germanicè Citrullen. *Alterum genus Cucumeris est, qui nunc simpliciter* Pepon, ἀπὸ τοῦ πε- Pepo.
πα*ί*νεσθαι, *hoc est, maturescere dicitur.* Is *enim mitis ac tener maturitate flaccescit.* Germani Pfeben *appellant.* Tertium *genus Cucumeris hodie Melon ab omnibus vocatur,* Germani Melaun *nominant.* A *priore forma & suauitate differt: rotũdior siquidem & mâli cotonei quasi formam referens, mitiorq́; existit.* Discrimen *hoc sentientes posteriores* Græci σίκυον *simpliciter dixerunt, quem nos priuatim modò Cucumerem vocamus.* Adiecta *autem Peponis voce, hũc quem nostra ætas priuatim Peponem nominat,* σίκυον πέπονα, *id est, Cucumerem Peponem dixerunt, mitem scilicet & maturitate tenerum Cucumim innuentes. Sub quo eũ etiam, quem à tereti ac rotunda mâli effigie* μήλωνα *peculiariter dixerunt, complexi sunt.* Melon.

FORMA.

Cucumis sarmẽtis viticulisq; prælongis serpit, in ramósque vitis modo se diffundit, tamen ob caulis infirmitatem humi spargitur, ni propius adsit cui caducus incumbat: folio anguloso, flore luteo, fructu cartilagineo, & interdum maculoso, coloris tũ herbacei, tũ citrini, tum nigri. Pepo *vite serpit prælonga, flagellis vltro citroq́; reptantibus, vitigineis ferè frondibus, scabris, flore luteo, fructu cartilagineo, orbiculatim striato, prominulis puluinorum toris, strigilibus in vertice pomi & vmbilico* Cucumis. Pepo.

cocunti-

coeunt bus, ibidemq; stellatim decussatis, cute aspera velut lentiginibus occupata, carne intus suaui, seminibus in vtero liratim digestis.

LOCVS.

Pingui gaudet solo, locisq; apricis vberior prouenit Cucumis. Nascuntur & pepones bene cultis locis, cóque lætius si subinde rigentur. Amant tamen aprica loca, & sole irradiata: ideóque cùm annus est pluuiosus & nubilus, nō æquè vt in siccis annis proueniunt. Libertate etiam gaudent, qua poßint vltro vagari. Magna copia Peponum & Melonum apud Norimbergam, celeberrimum Germaniæ nostræ oppidum, prouenit.

TEMPVS.

Aestatis fine, Iulio potißimum mense, maturescunt. Citius tamen Melones quam priuatim Cucumeres dicti.

TEMPERAMENTVM.

In Cucumeribus superat humida & frigida tēperies, non tamen vehementer, sed quasi in secundo censetur ordine. Attamen si quis aut semen aut radicem arefaciat, haud etiam humidæ fuerit naturæ, sed iam desiccantis, idq; in primo quodammodo ordine, aut in secundo incipiente.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Satiuus Cucumis bonam facit aluum, stomachóque accōmodatus est. Refrigerat nec corruptionem sentit. Prodest vesicæ. Olfactu animo deficientes restituit.

restituit. Semen eius mediocriter vrinam cit. Cum lacte aut passo vesicæ exulcerationibus subuenit. Folia eius cum vino illita, morsus canum sanant, cũ melle verò epinyctidas. Peponis autem caro comesta vrinam cit. Inflammationes oculorum illita sedat. Superior eius cortex contra adustionem infantium, quam siriasin vocãt, syncipiti imponitur. Frõti vt oculorũ fluxiones auertat, imponitur. Mixtus farinæ, & cum semine in sole siccatus succus, smegma fit ad extergendam cutem, & nitorem in facie conciliandum. Radix sicca, & cum hydromelite drachmæ põdere pota, vomitiones mouet. Quòd si quis modicè à cœna vomere cupiat, gemini oboli satis erunt. Sanat & vlcera in modum faui cõcreta, ceria vocant, cum melle illita.

EX GALENO.

Cucumis esculẽtus maturus quidem tenuioris essentiæ est, qui verò immaturus est, craßioris. Sed et abstergendi & incidendi facultate participãt, quare & vrinam mouent, & corpus splẽdidum reddũt: at magis si quis semine arefacto contusoq́; atq; cribrato, vice pulueris abstersoriæ vtatur. In semine et radice maior abstergendi facultas, quàm in fructus ipsius carne. Vniuersa Peponũ natura frigidior cum larga humiditate existit. Habent & quandã abstergẽdi vim, ideoq́; vrinã cient, & deorsum expeditius quàm Cucurbita & Melopepones rapiũtur. Quòd porrò abstergãt, discere licet sordidã cutem

defricando. Quamobrem maculas etiam solis calore factas, & lenticulas faciem occupãtes, & in superficie alphos extergere possunt. Semẽ quod in eorum veluti carne continetur, ad hoc efficacius, adeò vt renibus etiam calculo infestatis sit accommodatum. Gignit in corpore vitiosum succũ, potissimum quando non rectè concoquitur. Tũ verò morbum etiam qui cholera dicitur, inducere consueuit. Etenim priusquam ad corruptionem peruenit, vomitioni quoque idoneus est: largiúsque ingestus, nisi quis aliquid eorum quæ boni sunt succi supermãdet, omnino vomitum concitabit. Melopepones minus humidi quàm Pepones sunt, nec adeò praui succi, segnius item prouocant vrinam, tardiúsque deorsum descendunt. Ad vomitum excitandum non eandem vim Peponibus obtinent, sicut nec celeriter in ventriculo, quãdo illic prauus humor coaceruatur, aut alia corruptionis causa illum infestauerit, corrumpuntur. Ventriculo haudquaquam ceu Pepones officiunt. Cucumeres autem vrinam mouẽdi facultatem, perinde atque Pepones habent, sed imbecilliorem: minus nanque substantia humidi, ideoq; non facilè, vt illi, in ventriculo corrumpuntur. Inuenias qui hos ceu alia multa, quæ bonæ hominum parti concoqui non possunt, conficiant, ob totius scilicet naturæ cum eis proprietatem.

EX PLINIO.

Pepones qui vocantur, refrigerãt, maximè in cibo, &

bo, & emolliunt aluum. Caro eorum *epiphoris oculorum, aut doloribus imponitur.* Radix *sanat vlcera cõcreta in modũ faui, quæ ceria vocant.* Eadem *contra vomitiones siccatur, in farina tusa datur, quatuor obolis in aqua mulsa, ita vt qui biberit, quingẽtos postea passus ambulet.* Hæc *farina & in smegmata adiicitur.* Cortex *quoq; vomitionem mouet, faciẽ purgat.* Hoc *& folia cuiuscunque satiui illita.* Eadem *cũ melle epinyctidas sanãt: cum vino canis morsus.* Cucumis *odore defectum animi.*

EX SIMEONE SETHI.

Anguria, quæ Cucumeres *dicũtur, secundũ verò communem sermonem* Tetrangura *ob frigidum & humidum temperamẽtum noxia sunt, & mali succi.* Ex *iis autẽ parua magnis anteferre oportet.* Hæc *vrinã ducũt, & si in aceto macerẽtur, in acutis præsertim febribus, mitiorem calorẽ reddunt.* Crebrior *verò horũ vsus semen genitale minuit, in* V*enerémque impetum aufert.* Semen *autem horum desiccatum, caliditatem quandam possidet, contrariámque his actionem efficit, vrinamq; magis prouocat.* Pituitã *glutinosam* Tetrãgura *in vẽtriculo gignũt, quæ cruda per venas diffunditur.* Propterea *qui his crebrius vtuntur, illi propter humores temporis spatio in venis, & aliis corporis cauitatibus coactos, longis corripiuntur febribus.* Semen *verò horum vrinam cit, sed minus quàm* Peponum, *quoniã celerius in ventriculo corrumpuntur.* Meliora

in his sunt quæ habent semen exiguum. Calidos *au tem & siccos stomachos iuuant, & si in ardente febre cū aceto porrigantur, valde prosunt.* Proprium *verò horum est nauseas ventriculi calore excitatas, sedare.* Horum *autem interiora esse oportet: nam quæ foris sunt, mali succi existunt, & difficul ter admodum concoquuntur, & ferè venenata.* Habent *verò & alias proprietates, vt animo deficientes propter excedentem calorem reficiant. Si autem pituitam in ventriculo nanciscantur, nauseas faciunt, & colicos affectus, & hypochondriacas paßiones.*

DE SICY SYLVESTRI.
CAP. CCLXVIII.
NOMINA.

Cucumis anguinus. Cucumer asininus.

Σίκυς ἄγριος, ἢ ἐλατήριον, *sic autem propriè vocatur succus eius Græcis*, Cucumis *anguinus, syluestris & erraticus* Latinis, *officinis & barbaris* Cucumer *asininus*, German*is* Vuild Cucumer, *vel* esels Cucumer (Gall*is* Concombre sauuage) *appellatur.*

FORMA.

Solo fructu à satiuo Cucumere distat, quem multo minorem habet, glandibusq; longiusculis similē. Folia *& sarmenta satiuo similia.* Radicem *albam & magnam.* Totus *frutex amarus.*

LOCVS.

Ruderibus *sabulosisq; locis prouenit.* Nusquā *tamen*

men in Germania, quòd sciam, nisi satus nascitur.

TEMPVS.

Augusto mẽse floret, atque subinde autumno fructum tempestiuum producit, qui seminibus ac succo plenus est, qui decerpto pediculo confestim exilire solet.

TEMPERAMENTVM.

Calidus & siccus est Cucumis syluestris, vt ex viribus latius patebit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Foliorum succus instillatus aurium dolori cõuenit. Illita ex polenta radix omne vetus œdema discutit. Imposita cum resina terebinthina, tubercula rumpit. Decocta ex aceto & illita podagras discutit. Ischiadicis infunditur eius decoctum, eóque in dolore dentes colluuntur. Arida trita, alphos, lepras & impetiginem abstergit. Cicatrices nigras, & in facie maculas expurgat: Radicis succus sesquioboli pondere, & item cortex acetabuli quarta parte, bilem pituitámque deiiciunt, præsertim in hydropicis. Purgat verò citra stomachi iniuriam. Radicis selibram accipere oportet, ínque duobus vini, præsertim Libyci, sextariis conterere, ac dandi ex eo terni cyathi, donec tumor abundè subsederit. Quod verò Elaterium vocatur, ex fructu huiusce Cucumeris paratur ad hunc modum. Eligito Cucumeres qui tacti saliendo succum ex se profundunt, ac nocte vna repositos dimitte. Postridie Elaterij confectio.

cribrum rarius neque crebra foramina habens crateri superponito, supinóque cultro sursum versus aciem habente sigillatim Cucumeres *vtrisque manibus prehendens diuidito, & per cribrum in subiectum craterem humorem exprimito, simulq́; carnosum in eis quod iam cribro adhæret exprimito, vt & illud descendat. Quæ expressa sunt in paratam peluim coniicito.* Coaceruatis *autem in cribro quæ antea dissecta fuerũt, ea dulci aqua perfundito, & cum expresseris abiicito.* Humorem *in pelui agitatum & linteo opertum, soli exponito, dumq́; steterit totam supernatantem aquam, cum humore concreto, percolato.* Facitóque *id sæpius donec supernatans aqua subsidat, quam cùm diligenter excolaueris, coniectum in mortarium sedimentum terito, & in pastillos conformato.* Elaterium *verò à bimatu ad decennium purgationibus vtile.* Integra *quantitas obolus est, minima semiobolus, pueris chalci duo.* Copiosius *enim potum, periculum adfert.* Pituitam *& bilẽ per inferna pariter & superna trahit.* Optima *autem per ipsum difficulter spirantibus sit purgatio. Quòd si itaque in animo est per aluum purgare: adiecto salis duplo, & stibij quod colorari sufficiat, ex aqua catapotia erui magnitudine dato.* Postea *cyathus vnus aquæ tepidæ sorbeatur. Ad citandas verò vomitiones aqua diluens* Elaterium, *subiectas linguæ partes penitißimè pẽna oblinito. Quòd si quispiã difficilius vomat, oleo*

Vires Elaterij.

aut

aut vnguento irino diluito. Somnum inhibeto. Porrò iis qui supra modum purgantur, vinũ cum oleo mixtum continuò dare conuenit: etenim vomendo emẽdantur. Quòd si vomitiones non finiãtur, aqua frigida, polenta, posca, poma, & quæ stomachũ den sare possunt offerenda sunt. Ciet Elaterium *menses. Fœtus enecat in passo subditum.* Morbo *regio medetur, cum lacte naribus infusum. Diuturnos capitis dolores finit.* Efficaciter *angina laborantibus inungitur, cum vetere oleo, melle, aut felle taurino.*

EX GALENO.

Cucumeris syluestris, et fructus ipsius succus, quẽ Elaterium *vocãt, & nõ minimè radicis ac foliorũ, ad medicationes perutilis est.* Elaterium *itaq; menses ciet, & fœtum interimit appositum, ceu alia omnia amara & subtilium partium, maxime si aliquam habeant caliditatem, veluti* Elateriũ. *Sũmè siquidem amarum est, leuiter calidum, vt ex secundo sit ordine calefacientium.* Porrò *tale protinus quoque digerendi vim obtinet. Sic igitur eo angina laborantes inungunt quidam cũ melle, aut oleo vetere.* Bonum *item est regio morbo affectis fusum cũ lacte in nares.* Hoc *etiam vsu dolores capitis sanat.* Atque Elaterium *quidem eiusmodi est. At radicis succus, vt & foliorum, licet similem vim habeat, imbecilliorem tamen.* Sed *& ipsa radix adsimilem facultatem poßidet, abstergit nanque, digerit atq; emollit.* Porrò *cortex eo potentius desiccat.*

EX PLINIO.

Ex Cucumere syluestri fit medicamentum quòd vocatur Elaterium,*succo expresso è fructu. Cuius causa nisi maturius incidatur, succus exilit, oculorum etiam periculo. Obscuritates & vitia oculorum sanat, genarúmque vlcera. Tradunt hoc succo tactis radicibus vitium, non attingi vuas ab auibus. Radix autem ex aceto cocta podagris illinitur, succóque dentium dolori medetur, arida cum resina impetiginem & scabiem, quam psoram & lichenas vocant. Parotidas & panos sanat, cicatricibus colorem reddit. Et foliorum succus auribus surdis cum aceto instillatur. Nullum ex medicamentis* Elaterio *lõgiore æuo durat. Incipit à trimatu. Melius autem quo vetustius erit, quod iam ducentis annis seruatum esse, autor est* Theophrastus.*Et vsque ad quinquagesimum lucernarum lumina extinguit.*Hoc *enim veri experimentum est, si admotum prius quàm extinguat, scintillare sursum ac deorsum cogat. Efficax est contra scorpionũ ictus* Elaterium,*& ad purgandũ vterum, aluúmque. Modus portione virium à dimidio obolo ad solidum. Copiosius necat. Sic & contra phthiriasin bibitur & hydròpises. Illitum, anguinas & arterias cum melle, & oleo vetere sanat.*

DE SMILACE HORTENSI. CAP. CCLXIX.

NO-

NOMINA.

μίλαξ κηπαία Græcè, Smilax hortẽsis Latinè, Officinis inusitata: recentiores Græci ac herbarij, & qui Arabum, præsertim Serapionis & Auicennæ, sectantur placita, Phasiolos vel Faseolos. Galenus et alij veteres Græci Dolichos appellant. Germani Faselen, Vuelsch oder Vuild Bonen (Galli Phasiole) vocãt. Phasioli. Dolichi.

FORMA.

Folia Hederæ similia habet, molliora tamẽ: caules tenues, & capreolos vicinis fruticibus se implicãtes, in tantum increscentes, vt tabernacula effingere poßint. Fructum Fœnogræco similem profert, longiorem tamen maiorémque, in quo semina renibus similia, non vnius coloris, sed ex parte subrufa continentur. Ex qua certè delineatione sole clarius fit, Smilacem hortensem Dioscoridis non esse nisi Phaseolos vulgò vocatos, cùm sint foliis Hederæ, mollioribus atque venosis, cauliculis tenuibus, clauiculis propinquis fruticibus se implicantibus, ramis incremento suo tentoria & hortorum cameras fornicésve facientibus, siliquis Fœnogræco haud dißimilibus, longioribus autem & maioribus, seminibus intus versicoloribus, & renib. in vniuersum similibus. Quæ certè vnica nota ad docẽdum Smilacem hortensem esse Phaseolos sufficere posset. Accedit quòd Phaseolorum apud Serapionem descriptio non sit alia quàm apud Dioscoridem Smilacis hortensis,

hortensis, id quod manifestè patebit vtrasque conferenti. Cæterùm etsi duo Phaseolorum videātur esse genera: sunt enim aliqui cādidi, nonnulli verò rubentes, tamen quia in foliis nulla est prorsus diuersitas, & Dioscorides quoque innuat semina hæc nō esse vnius coloris, sed vt Serapion interpretatur, quædam ad candorē, quædam verò ad ruborē accedant, ideo sub vnica pictura vtriusque coloris Phaseolos exhibemus: neque enim distant alia ratione, quàm quòd albi producant flores candidos, rubentes verò purpurascentes. Licet non ad candidos & rubētes tantū hæc Dioscoridis verba, οὐκ ἰσόχροα, ἰσόχροα. *referenda esse existimem, sed ad alios etiam: sunt enim nonnulli fusci, alij verò giluí, cœrulei & cæsii, alij maculis & orbibus atris variegati, nisi quis omnes iam dictos colores sub candido & rubro, ex quibus ij commixti esse videntur, complecti velit.*

LOCVS

Smilax de qua hic agimus, vt ex nomine satis constat, in hortis sata prouenit, & cum lōgis serpat flagellis, propè poni ridicæ palíve debent, quas capreolis suis, vbi increuerit, complectatur.

TEMPVS.

Aestate florent, ac subinde siliquas & in iis semen producunt.

TEMPERAMENTVM.

Simeon Sethi & Mauritani in primo ordine calidos & humidos esse Phaseolos statuunt. Galenus etiam

etiam in libro primo de Alimẽtorum facultatibus, humidiores natura esse asserit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Olerum modo esui apta est siliqua cum semine Asparagi modo elixa. Vrinam pellit, insomniáque grauia & tumultuosa facit.

EX GALENO.

Dolichi nõ minus quàm Pisa nutriunt, similiter etiam flatu carent: sed quòd ad suauitatem attinet & deiectionem, peiores sunt. Alibiles itaque sunt, nisi quãdo integri & etiamnum virides vnà cum suis siliquis ex oleo & garo ab hominib. ingerũtur. Aliqui vinum etiã adiiciunt. Sed horum in repositione, vt Pisorum, nullus est vsus: quippe quum natura sint humidiores, citò corrumpi consueuerunt. Attamen si quis hos tutò reponere cupiat, siccare prius diligenter & exactè oportebit. Siquidẽ eo modo & à putrefactione et à corruptione tota hyeme vindicantur, eundẽ quẽ nobis Pisa vsum exhibẽtes.

EX AETIO.

Siliquæ seu Lobi qui nunc passim vocãtur, apud omnes antiquos Dolichi & Phasioli appellati, de genere Pisorum sunt, similes illis quantum ad minimam flatus generationem: quantum verò ad iucunditatem cibi & egestionem peiores. Peculiariter autem Lobi dicuntur, quoniam ferè isti tantùm eorum omnium quæ siliqua vestiũtur, cum siliquis suis comeduntur.

EX SI-

EX SIMEONE SETHI.

Qui ex iis magis rubri sunt, calidiores. Manifesta quoque in iis humiditas, quòd cito putrescant. Humorem generant crassum & pituitosum. Medium locum habent, vt ait Galenus, inter ea quæ facilè & difficulter concoquūtur, celeriter & tardè trāseunt, inflant & non inflant, parum & multum nutriunt. Ante alios cibos cum sapa sumpti, ventrem proritant. Cum sinapi oblati, plurimum noxæ deponunt. Alibi igitur Phasioli craßiores, & difficilioris coctionis, ac humidiores sunt quàm rubri. Proprietate autem quadam turbulenta somnia facit, sed ad bonam habitudinem corporis conferunt, & vrinas mouent. Et horum decoctum mēses mouet.

DE SATYRIO TRIFOLIO.

CAP. CCLXX.

NOMINA.

Σατύριον τρίφυλλον Græcis, *Satyrium trifoliū* Latinis, *Officinis nostris incognitū aut inusitatū: vulgò Testiculus vulpis aut sacerdotis*, Germ. Stendeluurtz, (*Gallis* Du Satyriū à trois fueilles) *nominatur. Satyrio autem nomen fecerunt Satyri, qui primi syluestres dij colludētes nymphis per syluas & antra, ad firmiorem Venerem herbam hanc inuenerunt. Trifoliū verò, quoniam tria fert folia ad terram versa.*

Testiculi vulpis.

Satyrium vnde dictum.

Trifoliū.

FORMA.

Folia tria fert Rumici *aut* Lilio *similia, minora tamen*

tamen & rubentia. Caulem nudum, longum, cubi-talem. Florem Lilio similem, album. Radicem bulbo similem, mâli modo extuberantem, foris rufam, intus oui modo albam, gustu dulcem & ori gratã. Quòd verò hîc dicimus Lilio similem, non sic intelligendum venit quasi quantitaté & tota figura Lilio similis flos sit, quando euidentißimum sit Liliũ quantitate sua Satyrij florem multis modis superare. Denique nec figura etiam per omnia respondet: quare hæc similitudo ad colorem & floris essentiã referri potius debet, quæ planè eadem est cum Lilij colore & essentia, id quod conferenti hos duos flores manifestum fiet.

LOCVS.

In montosis & apricis nascitur.

TEMPVS.

In Iunio mense potißimum compâret.

TEMPERAMENTVM.

Calidum & humidum est, quamobrẽ gustu dulce apparet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix in vino austero, nigro, ad opisthotonum bibitur. Ferunt etiam hanc impetum ad Venerem excitare.

EX GALENO.

Satyrion excrementitiam & flatuosam humiditatem poßidet, quocirca ad Venerem incitat. Hæc verò & herbæ ipsius radix præstare potest. Porrò vt nonnulli scribunt, cum vino nigro austero potum

opisthotonum

opisthotonum sanat.

EX PLINIO.

Radix cũ Satyrio gemina sit, eius inferior pars et maior mares gignit, superior ac minor fœminas.

DE SATYRIO BASILICO.

CAP. CCLXXI.

NOMINA.

Σατύριον βασιλικὸν *posterioribus Græcis, Satyrium regium Latinis, Officinis Palma Christi, Arabibus Bucheiden, Auicennæ Digiti citrini, Germanis* Kreutzblumen, *(Gallis* Du Satyrium royal) *vocatur. Palmam Christi propter similitudinem quam eius radix cum humana habet manu, dixerunt.*

Palma Christi. Digiti citrini.

GENERA.

Mas. *Duo eius sunt genera, quorum alterum mas folia non maculosa floresque purpureos habet. Alterum fœmina maculosis est & paulò latioribus foliis, floribus in purpureo albescentibus. Radicum etiam in colore est differentia, quòd maris quidem radix flauescat citra albedinem, fœminæ autem cum albedine. Quam sanè differentiam Auicenna etiam expressisse videtur, dum vnam ex flauo & albo commistam esse colore, alteram verò ex flauo sine albedine inquit.* *Fœmina.*

FORMA.

Folia cum reliqua superficie Cynosorcho similia sunt. Radix tamen ei subest lutea aut flauescẽs, instar

ſtar manus ramoſa: modo enim quatuor, modo quīque, modo ſex aut plures radices prodeunt, quæ ferè humanos digitos imitari videntur.

LOCVS.

Prouenit in montibus, & locis ſoli expoſitis.

TEMPVS.

In Maio & Iunio menſibus inuenitur. Mas quidem Iunio, fœmina verò Maio.

TEMPERAMENTVM.

Vtrunque amarum eſt, magis tamen amarum quod maculoſis conſtat foliis. Ideóque non perperā cenſent Auicenna & alij quidam ex recentioribus medicis, qui calidum eſſe & ſiccum in ſecundo ordine tradunt.

VIRES. EX RECENTIORIBVS.

Vſus eius ad erugandam cutem, ad neruorum dolores, & cōtra noxia medicamenta. Fertur & amuletum eſſe radix guſtata. Semen ex vino ſumptum nouem diebus, comitiales ſanat. In eundē effectum vinum diluitur herbæ decocto. Scobs radicis propinatur in vino ad arcendam quartanā, quam & vomitione curat paulò ante acceſſionem pota. Plura in præſentia reſcire de huius facultatib. non licuit.

DE SVCCISA. CAP. CCLXXII.

NOMINA.

QVo nomine veteres aut poſteriores Græci appellauerint hanc herbam, cognitámque illam habuerint nec ne, nobis nondū conſtat.

Succisa. *ſtat. Nonnulli Geum eſſe arbitrantur. Nos Succiſam nominare voluimus, partim quòd id nominis Latinum eſſet, & pulchrè huic herbæ quadraret, cuius radices circũroſæ ſunt, partim quòd antiquus manuſcriptus herbarius ſic vocaret. Vulgus ſuperſtitione quadam motum credit cacodæmona, tantæ efficaciæ radicẽ inuidere hominibus, atque hac ratione vbi ſuccreuerit ſtatim eum vndiquaque circunrodere.* Hinc eſt quòd Diaboli *morſum appellitent. Quam etiam ſuperſtitionem pluſquam muliebrem ſecuti Germani* Teuffels abbiſſz, (Galli Mors de Diable) *hoc eſt, præmorſam à diabolo, nominant.*

Morſus diaboli.

FORMA.

Binûm cubitorum faſtigiatur altitudine, foliis Plantaginis minoris, aut Cirſii leuioribus, ſolidioribusq́; leniter laciniatis. Floribus purpureis. Radicibus ſubnigris, ſucciſis & circunroſis.

LOCVS.

Naſcitur locis incultis & montanis, ſaltibus, ac interdum etiam pratis & dumetis.

TEMPVS.

In Auguſto eius magna eſt paßim in locis iam dictis copia.

TEMPERAMENTVM.

Supra modum amara eſt, vnde calidam & ſiccam eſſe ſatis conſtare cuiuis poteſt.

VIRES.

Præſentaneo remedio ad maturandos, atq; adeò ſanandos

sanandos carbunculos adhibetur, si herba viridis trita imponatur, aut vinum in quo decocta fuerit bibatur. R*adix per se estur, aut vinum eius decocti in vuluæ doloribus bibitur.* H*æc manuscriptus herbarius.*Hodie,*cũ habeat facultatem discutiendi & incidendi, vtuntur ea ad dissoluendos sanguinis grumos.*

DE SCABIOSA. CAP. CCLXXIIII.

NOMINA.

ET *hæc herba quo nomine Græcis vocetur, fatemur nos ignorare. Sunt qui* Actio ψώρᾳ *dictam velint: verum cum nomine tenus eum tantum prosequatur non adiecta descriptione, nihil certi cõstitui potest.* V*ulgus* S*cabiosam vocat, quo nomine nobis vtendum erit donec legitimum compertum fuerit,* G*ermani* Scabiosen, oder Apostemkraut, (*Galli* La Scabieuse) *nominãt. Scabiosam verò aut à scabro herbæ habitu, aut quod scabiei medeatur, appellatam esse euidentissimum est: id quod etiam* P*sora vox prætendere videtur.* Stœben D*ioscoridis non esse multis argumentis constat, quæ prætereo.*

Scabiosa. *Scabiosa vnde dicta.* *Scabiosa nõ est Stœbe.*

FORMA.

F*olia carnosa:*E*rucæ modo laciniata & multifida habet, subhirsuta, non tamen aculeis horrẽtia.* F*lores speciosos, diuturnos, coloris ex cæsio aut purpureo albicantis.* R*adicem crassam.*

LOCVS.

Paßim in omnibus, potißimum autem humidis pratis prouenit.

TEMPVS.

In Iunio, antequam gramine denudentur prata, paßim floret.

TEMPERAMENTVM.

Quum sit vehementer amara, calidam & siccã esse nemo nescit, idémque cum Succisa temperamentum habet.

VIRES.

Easdem quas Succisa facultates obtinet. Potißimum autem scabiem & tußim sanat.

DE SMILACE ASPERA.

CAP. CCLXXIIII.

Smilax aspera etiam foliorum ambitu spinoso modo solo stipite in Gallia Narbonensi visitur.

NOMINA.

Smilax et Milax.

Σμίλαξ τραχεῖα *Dioscoridi,* μίλαξ *Galeno, Smilax aspera Latinis dicitur, officinis nostris incognita, Germanicè* Grosz Stechend oder scharpff Vuindt, *ab aculeis quos habet, nominari aptè potest.*

FORMA.

Folia habet Peryclimeno similia, vel, vt Theophrastus ait, hederacea: ramulos multos, tenues, Paliuri aut Rubi modo aculeatos. Circumuoluitur arboribus sursum deorsum se circumagens. Florẽ candidum,

didum, fructum racemosum fert, cùm maturuerit rubentem, gustu leuiter mordentem. Radicẽ crassam & duram.

LOCVS.

In palustribus & asperis nascitur, Plinio autem teste in conuallibus opacis.

TEMPVS.

Smilacem quidem asperam nascentem, non vidi: sicca enim aliunde ad me transmissa est, ita vt certò indicare quo tempore floreat aut fructum producat, haud possim. Id quod ideo referre volui, ne nos calumniãdi ansam habeat osor peruersus, si non ex omni parte picturam natiuæ ipsius herbæ formæ respondere viderit. Cogitet enim non viridem, sed siccam nos pingendam tantùm dedisse. Theophrastus tamen lib. iij. cap. vlt. de hist. plant. hanc verno tempore florere scribit.

TEMPERAMENTVM.

Quale sit eius temperamentũ, vires satis declarãt, & folia ipsa atque fructus, quæ singula in gustu lenem quandam mordicationem præ se ferunt, vt calidam esse & siccam haud dubium sit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Huius folia & fructus si antè & pòst bibantur contra letalia venena efficacia sunt. Traditũ est, quòd si quis tritum eorum aliquid nuper genito infanti bibendum dederit, nullum illi postea venenũ nociturum. Conciditur etiam in alexipharmaca.

EX GALENO.

Milax aspera clauiculis plena est, vt arboribus sursum deorsum diuersimodè cirumuoluatur. Folia gustata acrimoniam aliquam habent, & alioqui si illis vtaris, calefaciunt.

EX PLINIO.

Coronā *ex ea factam impari foliorum numero, aiunt capitis doloribus mederi.* Contra *venenata efficacissimi acinorum corymbi, in tantum vt acinorum succo infantibus sæpe instillato, nulla postea venena nocitura sint.*

DE SMILACE LAEVI. CAP. CCLXXV.

Smilax læuis Liset & Liseron à ligandis quibus adnascitur plantis hic pingitur.

NOMINA.

Volubilis maior. *Funis arborum.* *Smilax læuis cur nominata.*

Σμίλαξ λεία *Dioscoridi,* μίλαξ *Galeno, & Paulo dicitur. Latinis Smilax læuis. Officinis & herbariis* Volubilis *maior, à nonnullis* Camponella, *&* Funis *arborum, Germanis* Vuindenkraut, glatte Vuinden, oder Vueisz glocken (*Gallis* des Phasecles) *vocatur. Læuis autē non alia ratione, nisi quòd aculeis careat, dicta est.*

FORMA.

Hederæ similia folia habet, molliora tamen, læuiora et tenuiora. Ramulos supra dictæ similes, aculeis carētes. Cōuoluitur & hæc arboribus, vt prior. Fructum fert Lupino similem, nigrum, paruum, super

super quem semper flores albi, copiosi, & orbiculati per totam Smilacem exeunt. Aestate tabernacula per ipsam fiunt, autumno autẽ folia cadũt. Ex *qua descriptione planum fit omnibus, herbam hãc quã vulgus herbariorũ* Volubilem *maiorem vocat, esse Smilacem leuem, quòd illi scilicet singulæ notæ à nobis commemoratæ conueniant.* Id *quod etiam pictura Smilacis asperæ, si cum hac cõferas, satis demonstrat, quam vno hoc nomine dedimus, vt ex eiusdem collatione manifestius leuis ipsa agnosceretur.* His *accedit antiqui & manuscripti herbarij testimonium, qui Smilacem leuem,* V*olubilem maiorem interpretatur.* Eius *etiam pictura,* V*olubilẽ quam maiorem appellamus, penitus exprimit.*

LOCVS.

N*ascitur passim per fruteta, & sepibus sese inuoluit.* Amat *culta, & in iis etiã potissimũ gignitur.*

TEMPVS.

Aestate floret, autumno semen profert.

TEMPERAMENTVM.

Modicam amaritudinem in gustu præ se fert.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Huius semen cum Dorycnio, & vtrunque trium obolorum pondere potum, somnia multa & turbulenta facere fertur.

EX GALENO.

Milax leuis facultate quodammodo prædictæ similis est.

EX PLINIO.

Nullius est effectus.

APPENDIX.

Empirici hodie succo Volubilis maioris ad calidas vtũtur paßiones, capitis potißimũ & oculorũ.

DE SISYMBRIO. CAP. CCLXXVI.

Sisymbrium alterum seu Cardamine crescio, à crescendi celeritate vulgò dicitur.

NOMINA.

Σισύμβριον *Græcis, Sisymbriũ Latinis,* (Gallis Cresson) *appellatur. Sisymbriũ dici putat Varro à Sisymbrio, quæ fuit veteribus comœdiis meretricula. Coronam etiam Veneris nonnulli dixerunt, vel quòd ob odoris suauitatẽ quam præ se fert, eo iuuentus quæ amoribus gaudet coronata, in comessationibus suis blando odoris oblectamento suas illecebras commendaret. Vel potius, quòd Sisymbrij caulis articulatim per internodia verticillato florum ambitu concinnè coronetur.*

Corona Veneris.

GENERA.

Sisymbrij duo sunt genera. Vnum quod simpliciter Sisymbrium dicitur: hoc seplasiarij Balsamitã, vt manuscriptus etiam testatur herbarius, vulgus autẽ Mẽtham aquaticam, Germani Fischmũtz, Vuassermuntz, oder Bachmuntz *vocant. Alterum cum adiectione Sisymbrium cardamine nominatur. Officinis Nasturtium aquaticum, Germanis* Brunnenkresz.

Balsamita.
Mentha aquatica.
Nasturtiũ aquaticũ.

Brunnenkresz. *Sic verò dictū, quòd sapore Cardamum, hoc est* Nasturtium, *imitetur.*

FORMA.

Sisymbrium hortensi Menthæ *simile, quadrato caule, quadantenus purpurascente, foliis* Menthæ, *serratis, latioribus & odoratioribus: floribus internodia geniculatim coronantibus, verticillato semper ambitu.* Sisymbrium. *Sisymbrium cognomento cardamine folia inter initia orbiculata habet, cùm autem creuerint vt* Erucæ *folium laciniatim finduntur.* Sisymbrium cardamine. *Caule prosilit cauo, sesquipedali, ima sui parte pluribus radicularum fibris subinde capillato, è cuius alarū cauis cirri frequentes sinuatim erumpunt.* Flore *cādido.* Semine Erucæ *instar in siliquis acri & exiguo.*

LOCVS.

Vtrunque riguos tractus amat. Primum *autem potißimum circa stagna & piscinas nascitur.* Alterum *nusquam non in aquatilibus.*

TEMPVS.

Aestate, potißimum verò Augusto mense, cum Mentha *florent.*

TEMPERAMENTVM.

Sisymbrium primum excalfacit atque resiccat in tertio ordine. Alterum autem quum siccum est, itidem tertij est ordinis excalfacientium & exiccantium: quum humidum & viride, secundi.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Sisymbrium primum vim calfaciendi obtinet.

Semen eius ad ſtrangurias & calculos cũ vino potum prodeſt. Tormina & ſingultus ſedat. Folia temporibus & fronti illinuntur contra capitis dolorem. Aduerſus etiam apum & veſparum ictus valent. Vomitiones potum ſiſtit. Alterum cardamine cognominatum calefacit, vrinam ciet. Comeditur quoque crudum. Lentigines & cutis à ſole nigriciẽ & aſperitatem exterit tota nocte illitum, mane autem ablutum.

EX GALENO.

Siſymbrium primum tenuium partium eſt, digerentis, calefacientis & exiccantis facultatis. Semen quoque eius tenuium partiũ eſt & calidum. Quocirca ipſum quidam cum vino exhibent ſingultientibus, & tormina patientibus. Siſymbrium quod quidam Cardaminen vocant, quandoquidem Cardamo, id eſt, Naſturtio ſimile quiddam guſtu præfert, eadem ferè poteſt.

EX PLINIO.

Vtrũque Siſymbrium efficax aduerſus aculeata animalia, vt ſunt crabrones & ſimilia. Sedãt capitis dolorem, item epiphoras. Alij panẽ addunt. Alij per ſe decoquunt in vino. Sanat & epinyctidas, cutiſque vitia in facie mulierũ intra quartum diem noctibus impoſitum, diebuſq; detractum. Vomitiones, ſingultus, tormina, ſtomachi diſſolutiones cohibet ſiue in cibo ſumptum, ſiue in ſucco potum. Non edendum grauidis niſi mortuo conceptu. Quippe

etiam impositum eiicit. Mouet vrinā cum vino potum. Syluestre & calculos. Quos vigilare opus sit excitat infusum capiti cum aceto.

DE SIO. CAP. CCLXXVII.

Siō seu Lauer diuersissimam pingit ab ea quam medici & officinæ syllabarum metathesi vocant verlā, & ad nephriticos affectus vti & Cardamine plantam persimilem & congenerem fœliciter vsurpant.

NOMINA.

Σίον, ἢ ἀναγαλλὶς ἔνυδρος *Græcis: Sion, Lauer & Anagallis aquatica Latinis dicitur. Officinis ignota herba.* Germanis Vuasserpungen, Bachpungen, oder Pungen (*Gallis* de la Berle) *appellatur. Sion autem nomen sibi adsciuit à concussu, quod Græci* σείειν *dicunt: nam excutiendi vim nactum est, vtpote quod à renibus calculos pellat, vrinā & mēses ducat. Anagallis aquatica, quòd flores eius* Anagallidis *fœminæ floribus per omnia respondeant. Lauer nomen haud dubiè à lauando contraxit, quòd sonantibus aquis enatum semper elui gaudeat.*

Sion vnde dictum.

Anagallis aquatica.

Lauer.

FORMA.

Pusillus est frutex, rectus, pinguis, foliis latis, Olusatro similibus, minora tamē, & odorata. Quæ delineatio prorsus astipulatur huic herbæ quā Germani Vuasserpungen *nominät. Hæc enim riuulis gaudet, frutex pusillus pinguisq; est, latis foliis,*

Hipposelino

Hipposelino similibus, & digitis leniter friata iucundum expirantib. odorem. Floribus cœruleis, Anagallida fœminam referentibus.

LOCVS.

Inuenitur in aquis citato lapsu repentibus, aut etiam resedibus. Sæpe verò intumescentibus demersum videtur.

TEMPVS.

Iunio mense floribus prægnans est.

TEMPERAMENTVM.

Quū amara admodū sit hæc herba, vt calefaciat & exiccet necesse est. Atq; hinc iterum colligere licebit, vt patebit ex verbis Aetij, eam esse Sium.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Sij folia cocta crudáque comesta calculos cōminuūt & excernunt. Vrinas mouent. Fœtus & menses educunt. Dysentericis vtiliter comeduntur.

EX GALENO.

Sium quantū gustu odoratum est, tantum etiam calefaciētis facultatis est particeps. Digerit autem & vrinam mouet, & calculos renum frangit, & menses euocat. EX AETIO.

Sium quatenus gustu odoratum est, eatenus calefacit, & exiccat. Discutiendi etiam vires habet, vrinam mouendi, calculos in renibus dissoluendi, ac menses ciendi.

EX PLINIO.

Prodest vrinis, renibus, lienibus, mulierúmque mensibus,

menſibus, ſiue ipſum in cibo ſumptum, ſiue ius decocti, ſiue ſemen è vino drachmis duabus. Calculos *rumpit, aquisq́; quæ gignunt eos, reſiſtit.* Dyſenteri*cis prodeſt infuſum.* Item *lentigini illitũ, & mulierum vitiis in facie, noctu illitum momento cutem emendat, & ramices lenit, & ſcabiem equorum.*

APPENDIX.

Veterinarij *in hodiernum vſq; diem hac herba in tumoribus diſcutiendis, & ſcabie equorũ ſanãda vtuntur, vt hinc manifeſtum fiat illam eſſe Sium.*

DE STRATIOTE MILLEFOLIA. CAP. CCLXXVIII.

NOMINA.

ϛρατιώτης ὁ χιλιόφυλλος *Græcis, Stratiotes millefolia* Latinis, *officinis & herbariis,* Millefolium, *Germanis* Garben, Schafgarben, Schafripp, Tauſendtblatt, & Geruuel, (*Gallis* Millefueille, ou Cumin, ou Aneth ſauluage) *nominatur.* Stratiotes *verò Græcis, id eſt, militaris dicta eſt, quòd vulnera ferro facta ſanet, atque adeo in militia & caſtris multus eius vſus ſit.* Millefoliũ Stratiotes vnde dicta.

FORMA.

Frutex *eſt exiguus, dodrãtalis & maior.* Folia *habet pulli auium pennis ſimilia. Súntque foliorũ exortus admodum breues, inciſuris diuiſi.* Breuita*te verò & aſperitate Cumino ſylueſtri maximè aſſimilantur, & etiamnum breuiora.* Huius *deni*que *vmbella denſior & plenior: ſurculos enim in*

cacumine

cacumine paruos habet, in quibus Anethi modo vmbellæ sunt. Flores illi candidi & exigui sunt.

LOCVS.

Nascitur in agris asperis, & præcipuè circa vias ac semitas.

TEMPVS.

Per integram floret æstatem.

TEMPERAMENTVM.

Nonnihil adstrictionis habet, atq; adeò exiccat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Eximiè vtilis est herba ipsa ad sanguinis eruptionem, & ad vlcera vetera ac recētia: itē ad fistulas.

EX GALENO.

Vulnera glutinare potest, & vlceribus vtilis est. Sunt qui ea ad sanguinis eruptiones vtantur, & ad fistulas.

EX PLINIO.

Hetruria Millefolium appellat herbam in pratis tenuem, à lateribus capillamēti modo foliosam, eximij vsus ad vulnera. Boum neruos abscissos vomere, solidari ea rursusq; iungi addita axungia affirmant.

APPENDIX.

Recentiores ad eosdem vsus millefoliū suum adhibent, ad sananda nimirum omnis generis vulnera, dissoluendum sanguinem concretum, & ad constringendos menses. Vnde à Stratiote millefolia nō esse diuersum omnibus perspicuum fit.

DE

DE SARRACENICA SOLIDAGINE. CAP. CCLXXIX.

NOMINA.

QVVM *nobis non constet quo nomine veteribus nominata sit herba hæc, placuit vsitatā ac tritam nostri temporis herbariis appellationem vsurpare, donec veriorem comperire contingat.* Non *tamen latet à nonnullis corrupta voce* Cartafilaginem, *vel magis deprauata* Filaginem *nominari, cùm dicendum esset* Ceratophylacem, *quia nimirum partem oculorum ceratoida, hoc est, corneam defendat, salutíque percussam ac læsam restituat. Cur verò hoc nomine non appellandam censeam, facit in primis quòd descriptio* Ceratophylacis *illi non conueniat. Dein quòd pictura eiusdem in manuscripto herbario illi herbæ quam* Fortem *vocant, prorsus non respondeat.* Her*bam itaque* Fortem, *vel vt alij habent* Sortis, *nominamus eam quæ* Germanis heydnisch Vundkraut *vocatur, quòd fortè à Sarracenis reperta putetur.* Hinc, *ni fallor, à quibusdam* Consolida Sarracenica *dicitur.* Fortis *verò à vehementi odore.*

Herba fortis non est Cartafilago, seu vt rectius dicā, Ceratophylax.

FORMA.

Caulem rubescentem, duûm triúmve cubitorum ac cauum habet, è quo prodeunt folia oblonga, in extremitatibus serræ modo incisa, Saliciq; similia. Flores *luteos in pappos euanescentes.* Radicem *multifidam, forisq; rubentem.*

LOCVS.

Nascitur in syluis & in montibus altis. Copiosè autem in monte post arcem Tubingensem, quē Germanico nomine die odenburg *vocant, prouenit.*

TEMPVS.

Augusto mense floret.

TEMPERAMENTVM.

Gustu adstringit, modiceq́; amara est, atque adeò siccare euidentissimum est.

VIRES. EX RECENTIORIBVS.

Vulneraria herba est, id quod Germanica appellatio abundè satis monstrat. Imposita itaq; vulneribus carnem primum generat, dein statim glutinat. Sicca in puluerem trita recentia vulnera, si inspergatur, celeriter sanat. Fistulis etiam medetur, malignaq́; vlcera mundificat, ac confestim sanat.

DE SAXIFRAGA. CAP. CCLXXX.

NOMINA.

Σαξίφραγον, ἢ σαρξίφαγον, ἢ ἔμπετρον Græcis, *Saxifragon & Saxifraga* Latinis. *Officinis quibusdam perperàm* Capillus *Veneris dicitur, vt in Adianto docuimus. Rectius muraria ruta vocaretur. Sunt qui Saluiã vitam hodie nominent. Germanis* Maurrauten *&* Steinrauten *appellatur. Saxifragon, quòd calculos è corpore pellat frangatq́;. Empetron verò, quoniam in saxis proueniat. Officinæ hodie alias præter*

Saxifragon cur dictum.

Empetrō.

præter hanc latinorum Saxifragas ostendunt, de quibus suo dicemus loco.

FORMA.

Surculosus frutex saxis hærens, iuncis tenuibus, Epithymi non dissimilibus, nigris, breuibus, foliis Trichomanis, maioribus, interius leuibus, auersa verò parte annexa puncta habentibus, sine flore, sine semine, radice nigra superuacua.

LOCVS.

In saxis & asperis locis prouenit. Ideo eius magna copia inuenitur apud vetusta ædificia, in lapidum commissuris.

TEMPVS.

Vere & æstate inuenitur, potissimum autem Iunio mense.

TEMPERAMENTVM.

Satis ex facultatibus eius gustuq́; in quo manifesta quædam adstrictio apparet, colligitur hanc herbam calidam & siccam esse.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

In vino cocta & pota, febricitantibus opitulatur, stranguriæ & singultui medetur. Lapides vesicæ frangit, & vrinam mouet.

EX PAVLO.

Saxifraga vrinam ciet, & calculos conterit.

DE SILIQVASTRO. CAP. CCLXXXI.

Siliqua-

Siliquaſtrum & piperitis quę quibuſdam piper Indicũ dicitur, aliis cardamomi genus putatur, in ſiliquis Pyramidalibus ſemen habet rufum, latum, iura croci colore tingens & piperis ſapore condiens.

NOMINA.

Siliquaſtrum. *Siliquaſtrum conuenientiſsimo nomine à Plinio lib. xx. cap. xvii. dicta eſt herba hæc, à ſiliquis nimirũ magnis & oblõgis quas producit. Eadem etiã ab eodẽ* *Piperitis.* *Piperitis, quòd ſemen eius guſtatum piperis ſaporem & acrimoniã præ ſe ferat, nominatur. Alia tamẽ eſt ab ea quã vulgò Piperitim appellant, vt ſuprà etiã monuimus. Sunt qui piper* *Piper Indianum.* *Hiſpanũ, alij piper Indianum, nonnulli etiã piper ex Chalechut vocant. Auicenna videtur appellare* *Zingiber caninum.* *Zingiber caninum. Germanicè dici poteſt* Chalechutiſcher oder Indianiſcher Pfeffer.

GENERA.

Maius & minus eſt Siliquaſtrũ. Maius ſiliquas producit maiores, & colore ſubnigras, aut fuſcas. Minus contrà minores profert, & colore puniceas. Nos tamen vtrunque genus vna pictura cõplexi ſumus vtq; hiantes duæ pingerentur ſiliquæ curauimus, nõ ſanè quòd ſponte ſua ſic rumpãtur, ſed vt quale intus eſſet ſemen cerneretur. Præter hæc, genera alia ſunt bina, quorũ vnum longiſsimas & colore puniceas, alterũ verò latiores multoq; breuiores producit ſiliquas. Damus itaque quatuor Siliquaſtri

quaſtri diſtincta genera, vt ex pictura manifeſtiſsimè deprehenditur. Horum *primũ diſcriminis gratia maius, alterum minus, tertium longum, quartum latum appellauimus Siliquaſtrum.*

FORMA.

Herba *eſt caule rubro & lõgo, crebris geniculis, foliis* Lauri, *floribus candidis, ſemine in ſiliquis oblongis & magnis albo, vel potius flaueſcente, tenui, guſtu* Piperis *acerrimo.* Radice *vnica, ſubalba, capillamẽtis fibrata.* Ex *qua nimirũ delineatione ſatis cõſtat herbã cuius picturam damus, eſſe* Plinij *Siliquaſtrũ ſeu* Piperitim. *Caule ſiquidẽ vt ex* Caſtore *collegit* Plinius, *rubro & longo, denſis etiam geniculis, vnde folia* Lauri *foliis ſimilia erumpũt, ſemine albo, tenui admodum, guſtu piperis. Quibus omnibus etiam* Siliquaſtri & Piperitidis *nomenclaturæ, quæ huic optimè quadrant, accedunt.*

LOCVS.

In Germania *iam in fictilibus ac teſtaceis ſatum paſsim ferè prouenit.* P*erpaucis antè annis* Germanis *incognitum fuit.*

TEMPVS.

Aeſtate quidem floret, atque mox decidente flore ſiliquæ primum herbacei, dein punicei aut fuſci coloris ſubnaſcuntur, plenæ ſemine.

TEMPERAMENTVM.

V*alẽter excalfacit atque deſiccat, id quod ſeminis immenſa acrimonia, & foliorum amaritudo*

DD *euiden-*

euidentissimè monstrat: vt certè non temerè plerique hoc semine loco veri Piperis vtantur: easdem enim facultates hauddubiè habet, quas etiam ex Dioscoride sumptas subiiciemus.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Piper cõmuniter calefaciendi facultatem habet, vrinam mouendi, concoquendi, extrahendi, discutiendi, & quæ pupillas oculorum obtenebrant extergendi. Prodest rigoribus circuitu certo inuadentibus potum & inunctum. Venenatorum morsibus succurrit. Fœtus ex vtero ducit. Tussi & omnibus thoracis affectibus in eclegmate & potu sumptum auxiliatur. Cum melle inunctum angina correptos iuuat. Tormina cum teneris Lauri foliis potum soluit. Pituitam ex capite purgat cum Staphysagria commanducatum. Dolores leuat, valetudinémque tuetur. Appetentiam mouet. Concoctionem adiuuat ad intinctus additum. Strumas cum pice exceptum discutit. Cum nitro alphos abstergit.

EX PLINIO.

Siliquastrum vtile gingiuis, dentibus, oris suauitati, & ructibus.

APPENDIX.

Auicenna Zingiber caninum abstergere cutis & faciei maculas, lentésque tradit. Item strumas aliósque tumores, eius semen digerere scribit, vt hinc etiam easdem cum verò Pipere habere facultates colligere liceat.

DE

DE SCORODO. CAP. CCLX-XXII.

NOMINA.

Σ Κόρ̣ϑδον Græcè, Allium Latinè appellatur. Officinæ Latinum nomen retinuerunt. Germa. Knobloch, oder Knoblouch (Gallicè Ail, ou Aulx) Scorodon autē dicitur, vt nonnullis placet, quasi σκολιὸν ῥόδον, id est, rudis Rosa, quòd aspere supra modum redoleat, & olfactum facientium nares offendat. Latini Allium à Græco fortaßis verbo ἅλλεσθαι, id est, exilire vocāt, quòd nimirum exiliendo crescat.

Scorodon vnde dictum.

Allium.

GENERA.

Tria in vniuersum Allij sunt genera. Vnū hortē-se & satiuum domesticúmve, quod Germani garten oder heymisch Knoblouch vocāt. Alterū syluestre quod Græci ὀφιοσκόρ̣ϑδον, id est, anguinum Alliū nominant, in aruis ac campestribus spōte nascens. Cuius nos duo genera damus, quorum primum Germanis Vuilder Knoblouch dicitur, alterum verò Feldknoblouch. Tertium itidem syluestre, vrsinum cognominant, in syluis proueniens, Germanis Vualdknoblouch appellatur.

Alliū hortense.

Anguinū Allium.

Vrsinum.

FORMA.

Allium hortense fronde viret cepitia, caule tereti & inani. In cacumine flores in globū circūaguntur, in quo semē emicat. Radicis bulbus tenuis, ve-

Hortense.

latur membranis, mox pluribus coagmentatur nucleis, & iis separatim vestitis, in cuius vertice com plures fibræ cirrorum exẽplo crispãtur, tædioso ha-
Syluestre. bitu & aspero sapore. Syluestre foliis constat prælongis, teretibus, intus concauis, iũceam speciem repræsentantibus, caule procero, leni, purpureos flores ostentante, cacumine tum colore tum forma conspicuo, radice bulbosa & capitata, nucleis spicatim cõpactilibus intumescente, summo vertice capillamẽ-
Vrsinum. tis fibrato. Vrsinum odore molli, foliis grãdibus, & Ephemeri non letalis foliis similibus, floribus in summo candidis, capite prætenui.

LOCVS.

Hortense paßim in hortis satum & plãtatũ prouenit. Syluestre sponte in aruis, vt diximus, & campestribus nascitur. Vrsinum autem in nemoribus.

TEMPVS.

Hortense & syluestre æstate florent. Vrsinũ autem vere, Aprili & Maio mensibus.

TEMPERAMENTVM.

Allia desiccant & calfaciunt quarto excessu.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Facultas Allio est acris, calfacit, flatus excernit, aluum turbat, stomachũ exiccat. Sitim efficit. In-
Legẽdum flationes permutat alterátve, & summam corporis
in Dioscoride, καὶ ἐπιφανεί cutẽ exulcerat. Eadem potest Anguinũ alliũ. Comestum latos ventris lumbricos expellit. Vrinas ducit. Contra viperarum morsus & hæmorrhoidum prodest,

prodest, ita vt non aliud magis, si vinum iugiter sumatur, aut in eodem tritum bibatur. Contra rabiosorum morsus vtiliter illinitur. Allium ipsum in cibo sumptum contra aquarum mutationes confert. Asperas arterias clarificat. Veterem tussim crudũ & coctum comestum lenit. Cum origani decocto potum, pediculos & lendes enecat. Vstum & cũ melle subactũ illitumq́;, hypopya & alopecias sanat. Exanthemata cum nardino vnguento, sale & oleo curat. Alphos, impetigines, lentigines, achoras, lepras, furfuresq́; eximit. Cum teda & thure decoctum, si in ore contineatur, dentium dolorem leuat. Cõtra muris aranei morsus cum ficulneis foliis, & Cumino illinitur. Comæ decoctum in insessionibus menses & secundas trahit. Eiusdem gratia suffitu. Factum ex eo & nigra oliua intritum, quod Græci μυττωτὸν vocant, vrinam cit, & obstructiones aperit. Vtile etiam hydropicis. ας σωμά των ἐλκωτικῶν.

EX GALENO.

Excalefacit corpus, crassos in eo humores extenuat, glutinososq́; incidit. Bis tamen aut ter in aqua decoctum, acrimonia spoliatur: quanquam nec sic quidem vim perdit extenuandi, verùm facultatem quandam obscurissimã alendi corporis acquirit, cuius antea quã coqueretur, nihil prorsus obtinebat. Cæterùm Allium non modò vt opsonium, verumetiam vt medicamentum sanitati accõmodũ, quod obstructa soluere & discutere possit, vsurpatur. Est

autem Allium *ex eorum ciborum genere, qui & flatum discutiant, & minimè sitim inferant.* O*phioscoredon domestico, vel reliqua omnia syluestria, valentius est.*

EX AETIO.

Allium comestum flatus discutit, sitim reprimit. crassos & lentos humores incîdit. Habet tamen *quidpiam virosum, & mali succi, quod amittit si aqua elixetur. Ab eius aßiduo vsu præsertim calidas temperaturas cauere oportet.*

EX PLINIO.

Allio magna vis, magnæ etiam vtilitates contra aquarũ & quorumlibet locorum mutationes. Serpentes abigit & scorpiones odore: atq; vt aliqui tradidere, bestiarum omniũ ictibus medetur, potu vel cibo, vel illitu. Priuatim cõtra hæmorrhoidas prodest, cũ vino reddità vomitu. Ac ne contra araneorũ murũ venenatũ morsum valere miremur, aconitũ, quod alio nomine pardalianches vocatur, depellit: item Hyoscyamũ: *cõtra canũ morsus, inq; vulnera cũ melle imponitur. Ad serpentium quidẽ ictus potum cum restibus suis, efficacißimè ex oleo illinitur. Attritisq; corporũ partibus, vel si vesica intumuerit. Quin & suffitu eo, secundas partus euocari existimauit* Hippocrates: *cinere eorum cum oleo, capitis vlcera manantia sanitati restituens. Suspiriosis coctum, aliqui crudum id dedêre.* Diocles *hydropicis cum* Centaurea, *aut in fico duplici*

ad

ad euacuandam aluum: quod efficacius præstat viride, cum Coriandro in mero potum. Suspiriosis aliqui & tritum in lacte dederunt. Praxagoras & contra morbum regium vino miscuit: & contra ileū in oleo & pulte, sic illinens. Strumis quoque. Antiqui & insanientibus dabant crudum. Diocles phreneticis elixum. Contra anginas tritum imponi & gargarizare prodest. Dentium dolorem tribus capitib. in aceto tritis imminuit: vel, si decocta aqua colluātur, addaturq; ipsa in caua dentiū. Auribus etiā instillatus succus cū adipe anserino. Phthiriases & prurigines potum, tusum item in aceto & nitro. Compescit & destillationes cum lacte coctū, vel tritum permixtúmve caseo molli: quo genere et raucitatem extenuat: vel phthisin, in fabæ sorbitione. In totum autem coctū vtilius est crudo, elixúmque tosto, sic & voci plus cōfert. Tineas & reliqua animalia interaneorum pellit, in aceto mulso coctum. Tenasmo in pulte medetur. Temporum doloribus illitum, elixum, & pustulis coctum cū melle, deinde tritum. Tussi cum adipe vetusto decoctū, vel cum lacte. Aut si sanguis etiam excreetur, vel purulēta sint. Et pituitæ sub pruna coctum potum, & cum mellis pari modo sumptū. Conuulsis & ruptis cum sale & oleo. Nā cum adipe tumores suspectos sanat. Extrahit fistulis vitia cū sulphure et resina, etiā harundines cū pice. Lepras, lichenas, lentigines exulcerat, sanátque cum origano, vel cinis

eius ex oleo & garo illitus. Sic & sacros ignes. Sugillata aut liuentia ad colorem reducit, combustum ex melle. Credunt & comitialem morbum sanare, si quis eo in cibo vtatur aut potione. Quartanas quoque excutere potum caput vnum cum Laserpitii obolo. In vino austero tußim, & alio modo acceptum. Suppurationes quãtaslibet sanat, fractæ incoctum fabæ, atque ita in cibo sumptum, donec sanitatem restituat. Facit & somnos, atque in totum rubicundiora corpora. Venerẽ quoque stimulat cũ Coriandro viridi tritum, potumq; è mero. Cæterum contra pituitam & gallinæ & gallinaccis prodest. Mixtũ farre in cibo, iumentis vrinam reddere, atque nõ torqueri tradunt, si eo trito natura tãgatur.

EX SIMEONE SETHI.

Commodißimum est crassum & tenacẽ, aut crudum humorem aggregantibus: eum enim incidit, & obstructiones ab eo factas tollit. Habet verò quippiam mali succi, quod decoctum aqua abiicit. In frigidis temperaturis sæpe sanitatem præseruat. Temperatura verò calidos lædit, & maximè oculos, caput, pulmonem, & renes eorum. Proprietate autem quadam sitim à salso humore factã sedat, & lumbricos eiicit, & flatus discutit. Etsi verò sanum visum offendat, nihilominus tamen eius hebetudinem propter humiditatem ortam sanat. Semen in calidis corporibus exiccat. In frigidis verò & humidis corporibus idẽ calefacit, Venereq; excitat.

Est

*Est etiã remediũ contra venena et morsus venenatorum, perinde atque theriaca: vnde & Gal.hoc theriacam rusticorũ vocat.*Hoc *ipsum fugiunt serpentes,tanquam Rutam. Quapropter Persæ coquinas ipsorum Alliis replent. Non solũ autem flatus discutit,sed etiam horum generationem prohibet.Colicos affectus à flatibus ortos,& diuturnos coxendicum qui à pituita proueniunt dolores,iuuat. Alimentum & sanguinem extenuat,& faciem rubificat,asperamq́; arteriam purgat.Si verò assetur,& corrosis dentibus aut propter humiditatem dolentibus imponatur, prodest. Non solum verò sumptum ad venenatorum morsus confert, sed etiã postquam tritum est, superpositum.Ledit prægnantes & lactentes,mensesq́; ducit.*

DE SANCTI IACOBI FLORE. CAP. CCLXXXIII.

NOMINA.

NVm *herba hæc veteribus* Græcis & Latinis *cognita fuerit, nondum certò affirmare aut inficiari audeo. Vulgus tamen herbariorum sancti Iacobi florem aut herbam nominat.Officinis incognita est. Germani* S. Iacobs blũ (*Galli* L'herbe de S.Iaques)*appellant.*

FORMA.

Herba est fruticosa, cauliculo rubente, multifariam striato, foliis exiguis, Erucæ instar consectis, floribus luteis, forma Chamæmeli floribus haud dissimi-

dißimilibus,radice adnascentias multas habente.

LOCVS

Nascitur in agrorum marginibus, & aquarum ripis,locisq́; arenosis.

TEMPVS.

Iulio & Augusto mensibus floret.

TEMPERAMENTVM.

Amara est & adstringit,ideoq́; calidam & siccã esse constat.

VIRES.

Recentiorum medicorum experientia cognitum est,herbam hanc vulneribus mirificè mederi,& ad interanea prodesse. Fistulas quoque iidem curare, & ne vltrà serpant prohibere,impositam tradunt. Quæ sanè omnes facultates pulchrè eius temperamento respondere videntur.

DE SELINO HORTENSI. CAP. CCLXXXIIII.

NOMINA.

Apiũ hortense. ἔλινον κηπαῖον *Græcis,* Apiũ *hortense aut satiuum* Latinis *vocatur.* Officinæ *latinũ retinuerunt nomen:* Germanis Epffich, oder Eppich (Gallis du Persil cultiuée,ou de Iardin)*nominatur.*

Selinon quare dictum. *Selinon autem* Græci *vocant, quasi* ἕλας σευόμενον, *hoc est, paludibus impulsum: paludosis enim gaudet, & in iis enatum lætius exurgit.*

FORMA.

Apium hortense sæpe cubitalem æquat altitudinem: caule rotundo, tenuiter striato, multisq́; ramulis

mulis brachiato: foliis tripartitò dissectis, & leniter crispis, in extremitatibus laciniatis: flosculis cādidis, & quibus minores haud temerè reperias: semine exiguo: radice singulari, longa, capillata. Hæc *itaque herba, cuius picturā damus, est verū* Apiū, *quòd illi omnes respondeant notæ, adeò vt temerè nonnulli putent esse vulgare nostrum* Petroselinū.

LOCVS.

In hortis satum prouenit: amat autem loca potißimum aquosa. Hinc *est quòd sua sponte nō procul à* Canstadio Ducatus Vuirtenbergensis *oppido in paludosis proueniat.*

TEMPVS.

Iunio & Iulio mensibus floret, ac semine prægnans est.

TEMPERAMENTVM.

Calidum est in secundo ordine, & siccum in medio tertij.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Ad oculorum inflammationes cum pane aut tenui polenta illitum prodest. Aestum stomachi mulcet. Mammas *grumis induratas discicit. Crudum aut coctum comestum vrinam mouet.* Decoctum *eius radicúmque potum, letiferis medicamentis aduersatur, vomitum ciens.* Aluum *cohibet.* Semen *efficacius vrinam cit. Succurrit & ferarum morsibus, & iis qui lithargyrum hauserunt. Inflationes discutit. Miscetur etiā vtiliter medicamētis dolorē*

leuantibus,

leuantibus, theriacis, & tussi medentibus.

EX GALENO.

Apium vsqueadeò calidum est, vt & vrinas & menses cieat. Flatus quoque discutit, & magis semẽ quàm herba ipsa. Ori, stomachoq́; gratissimum.

EX PLINIO.

Rami Apii largis potionibus per iura innatant, & in condimentis peculiarem gratiam habent. Oculis illitum cum melle, ita vt subinde foueantur feruenti succo decocti, aliisq́; membrorum Epiphoris per se tritum aut cum pane, aut polenta impositum, mirè auxiliatur. Pisces quoque si ægrotent in piscinis, apio viridi recreantur. Verum apud eruditos non aliud erutum terra in maiore sententiarum autoritate est. Ad cibos non est admittendum, imò omnino nefas, nam id defunctorum epulis feralibus dicatum existimant. Ipsius quoque visus claritati inimicum. Eos qui ederint sterilescere mares fœminasq́; tradũt. In puerperiis verò ab eo cibo comitiales qui vbera hauriunt. Innocentiorem tamen esse marẽ. Eaq́; causa est, ne inter nefastos frutices dãnetur. Mammarum duritiam impositis foliis emollit. Suauiores aquas potui incoctum præstat. Succo maximè radicis cum vino lumborum dolores mitigat. Eodem iure instillato grauitatem aurium. Semine vrinam ciet, menstrua ac secundos partus. Et si foueantur semine decocto sugillata reddit colori, cum oui albo illitum. Aut ex aqua coctum potumq́;

renibus

renibus medetur. In frigida tritum oris vlceribus. Semen cum vino, vel radix cũ veteri vino vesicæ calculos frangit. Semen datur ex tribus cyathis ex vino albo.

EX SIMEONE SETHI.

Vrinam cit, obstructiones tollit, non inflat, magis verò flatus discutit, & menses ducit, Difficulter autem concoquitur, atque ob eam causam oportet ipsum in medio ciborum sumi. Paululum quid ventrẽ sistit. Proprietate verò quadam comitiales lædit, & oportet hos omnino abstinere. Sæpe enim quidam qui ferè ex hoc morbo conualuere, parati autem eum incidere, ex eius vsu iterum comitiales facti sunt. Offendit etiam testes. Semen autem quàm folia validius & efficacius, et eo radix. Prodest ad singultus à craßis excrementis profectos. Abstergit renes & vesicam. Obstructiones in venis & arteriis factas aperit. Semen præsumptũ, ebrietatem arcet. Confert etiam ad bonum ✝ corporis odorem, multiq; crebriore huius vsu grauem ✝ corporis odorem abegerunt. Mulieres ad rem veneream promptiores facit. Si in huius decocto calculosi desidant, calculos, vt ferunt, eiicit, & difficultatem vrinæ sanat & renes curat. Lactentes mulieres oportet ab eius vsu abstinere: minuit enim lac. ✝Alias oris. ✝Oris.

DE S. BARBARAE HERBA. CAP. CCLXXXV.

NO-

NOMINA.

Neque huius herbæ aliud nomen, quàm quo vulgò appellatur, afferre potuimus. Superstitione enim quidam ducti prioris temporis herbarii, diuæ Barbaræ herbam nominarunt. Nec nos aliud nomen vtcunque inuestigantes ex herbariæ rei peritis extorquere potuimus. Germanis S. Barbarakraut (Gal. L'herbe de S. barbe) vocatur.

S. Barbaræ herba cur dicta.

FORMA.

Caulem habet rotundum, solidum, striatum, folia Érucæ modo laciniata, flores luteos, siliquas teretes, semine refertos, radicem ex obliquo prodeũtem, & oblongam.

LOCVS.

Paßim in campestribus nascitur.

TEMPVS.

Maio & Iunio mensibus floret, ac subinde in siliquis semen profert.

TEMPERAMENTVM.

Gustanti primum subacris esse, dein parum etiã adstringere videtur, vt calidam & siccam esse nemo dubitare debeat.

VIRES.

Vulnerariam herbam esse & temperamentum eius & experientia docet. His verò potißimum vlceribus medetur quæ impura sunt, & in quibus caro supercrescens fuerit: nam quia valenter siccat, ideo sordes extergere, & carnes minuere potest.

DE

DE SAXIFRAGA MAIORE. CAP. CCLXXXVI.

NOMINA.

AN veteribus Græcis & Latinis herba hæc cognita fuerit, nondum mihi constare ingenuè fateor. Vulgus herbariorum & officinæ Saxifragam maiorem, & albam, quòd scilicet mirificam in comminuendis frangendisq; calculis vim, ac flores albos habeat, hodie vocant. Germani hohen Steinbrech, vel Vueissen Steinbrech appellãt.

FORMA.

Caulem habet lanuginosum, subrubicundum, folia exigua, rotunda, in extremitatibus incisa, flores candidos, radicem exilem, cui granula Coriãdri seminis quantitatem referentia adhærent, partim alba partim rubea, quibus officinæ pro semine eius vtuntur.

LOCVS.

In pratis & montibus, potißimũ siccis, prouenit.

TEMPVS.

Maio mense floret, dein statim euanescit.

TEMPERAMENTVM.

Quum flores, folia & radix gustanti amara sint, calidam & siccam in ordine tertio esse verisimile existit.

VIRES.

Vrinã mouet, calculos frangit & conterit. Stranguriæ itaque confert: abstergit enim expurgátque, & quæ in venis est craßitiem, sicut omnia alia quæ amara sunt, incîdit. Menses quoque cit, crassaq;

ſaq; ac glutinoſa ex thorace educit.

DE SAXIFRAGA LVTEA.
CAP. CCLXXXVII.
NOMINA.

Saxifraga cur dicta.

NOmen hoc in præſentia fingere adlubuit cùm ſcilicet aliud quo herbam hãc appellaremus non occurreret, vt hac ratione à priori diſcerni poſſet. Saxifragam autem vocare placuit, quòd nimirum calculos frangat. Ad quòd ſanè nomen alludentes Germani Steinklee nominant, quod idem valet, ac ſi Trifolium frangens lapidem dicerent. Alio nomine gulden oder geelenklee, &, quod ſententiam noſtram confirmat, Steinbrechen, à comminuendo lapide appellant. Luteam verò diximus à luteis floribus, volentes eam ab alba diſcriminare Saxifraga. Cõmodiſsimè itaque germanicè geeler Steinbrech vocabitur. Perperàm ea officinæ nonnullæ pro Meliloto vſurpant, vt ſuo etiam loco indicauimus.

Officinarũ error.

FORMA.

Caulem cubiti ferè altitudine obtinet, folia fœnograeco ſimilia, in quouis pediculo tria: floribus piſi, multò tamẽ minoribus, luteis, odoratis, deorſum nutantibus, ſemine per ramulos diffuſo rotundo, radice ſubcandida.

LOCVS.

Paſsim in aruis & ſegetibus prouenit.

TEMPVS.

Floret tota æſtate, potiſsimum autem Iulio menſe,

ſe,in quo ſemen etiam producit.

TEMPERAMENTVM.

Calidam & ſiccam eſſe guſtus abundè docet: amara enim & ſubacris exiſtit.

VIRES.

Abſtergit,expurgat,& quæ in venis eſt,craßitiē incīdit,atqueadeo obſtructiones iecinoris & lienis tollit.Vrinā mouet,mēſes cit,lapidē frangit,& quæ in thorace ſunt glutinoſa extenuat & educit. Rectè itaq; recētiores in obſtructionibus renū & veſicæ,earundemq; partium calculis hac herba vtendum eſſe docēt. Succus etiā eius herbæ ac florū eiuſdem ad caliginem oculorum inſtillatus confert.

DE SISARO. CAP. CCLXXXVIII.

Siſarum pingit quod in hortis hodie eſt frequentiſsimum, Panacis nomine à cheruilla dicta diuerſum, quæ huic Siſer eſt ſatiuum.

NOMINA.

Σίσαρον *Græcis, Siſer Latinis,vulgo Paſtinaca quòd ei congener ſit, appellatur. Sunt qui extritis prioribus literis diminutrice forma, Serullum,aut Seruillam, aut Cheruillā, pro Siſerculo nominent.Germani ad corruptā hanc appellationem reſpicientes,* Gerlin *&* Geirlin *(Galli* Cherny) *vocant.* *Siſer.* *Serullum pro Siſerculum.*

GENERA.

Duo ſunt Siſari,Plinio lib.xx.cap.v.autore,ge-

nera. Vnũ satiuũ, quod iterũ duûm est generũ: vnũ enim magnũ dicitur. Germanis grosz zam Moren. Alterũ verò minus, quod iidẽ priuatim Geirlin, Vueisz Morelen, klein zam Moren, vel Morchelen nominãt. Alterũ erraticũ quod Vuild

Baucias. Moren appellãt. Officinis nonnullis Baucias dicitur.

FORMA.

Sisarum satiuum. Sisarũ satiuum caulẽ habet angulosum, folia oblonga & in extremitatibus incisa, flores magnũ luteos, minus verò candidos, semen latũ & foliaceũ, radices intus cãdidas, iucũdi gustus, esuiq; gratissi-

Erraticũ. mas. Erraticũ caule est bicubitali, foliis Pimpinellæ, sed maioribus, flore luteo & vmbella Anethi, semine lato & rotũdo, vt satiuũ, radice tenui ac lõga.

LOCVS.

Copiose in Germania nostra prouenit: gaudet enim frigidis locis. Satiuum quidem in hortis, erraticum verò passim in incultis, vberius autem in apricis pratis.

TEMPVS.

Vtrũq; æstate floret, atq; subinde semen producit.

TEMPERAMENTVM.

Sisaron Paulus in tertio ordine, Galenus autem rectius in secundo calidum esse statuit. Satiuũ autem siccum quidem simul in primo ordine, quãdoquidem Venerem stimulat: erraticum verò, quoniã adiectam amaritudinem quandam cum leuicula adstrictione, siccius existit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Suauis

Suauis ori elixa Sisari radix, stomacho vtilis, vrinam cit, & appetentiam excitat.

EX GALENO.

Sisari radix cocta, stomacho grata est, & vrinam mouet.

EX PAVLO.

Sisari radix cocta, stomacho vtilis est, & vrinæ ciẽdæ. Semen tenue est & discussorium validumq́;: idcirco iis quos singultus & tormina malè habẽt, cum vino exhibetur.

EX PLINIO.

Siser erraticum satiuo simile est & effectu. Stomachum excitat, fastidium discutit. Ex *aceto laserpitiato sumptum, aut ex pipere & mulso, vel ex garo, vrinam ciet, vt* Opiõ *credit, &* Venerem. *In eadem sententia est* Diocles. *Præterea cordi conuenire conualescentium, aut post multas vomitiones perquam vtile.* Heraclides *contra argentũ viuum dedit, &* Veneri *subinde offensanti, ægrisq́; se recolligentibus. Satiui priuatim succus cum lacte caprino potus, sistit aluum.*

DE SYCE. CAP. CCLXXXIX.

NOMINA.

Σῦκὴ ἥμερος *Græcis*, Ficus *satiua Latinis & officinis, Germanis* Feigenbaũ, (*Gallis* Vn Figuier) *dicitur*. *Ficus.*

FORMA.

Ficus satiua arbor est non magnopere procera,

quanquam amplissimæ quædam inueniantur, vel pyris æmula magnitudine, caudice breui, cortice læui, medulla carnosa, folio perquã magno vmbrosoq́; profundè admodum laciniato, sine flore, pomo quod supra folij pediculum nascitur, tubinato, molli, intus granoso, succo cum maturescit lacteo, postea melleo: radicibus multis, obliquis ac longis.

LOCVS.

Iam in plerisque Germaniæ nostræ hortis plantatur, at in paucissimis fructus maturos producit. Calidiora & aprica loca amat: arbor enim omniũ ferè tenerrima & delicatissima, gelicidia & glacies horret.

TEMPVS.

Germinat sub Arcturum post ver, aut paulò ante solstitium.

TEMPERAMENTVM.

Ficus arbor calidæ temperaturæ est, tenuiumq́; partiũ, ceu indicant tum liquor eius, tum foliorum succus. Valenter enim eorum vterque calidus est. Ficus quoque recentes & aridæ primo ordine completo calefaciunt, aut secundo incipiente: desiccant verò in medio primi.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Fici maturæ, teneræ recentésve stomacho noxiæ. Aluum soluunt, sed facilè ab eis contracta fluxio sistitur. Exanthemata & sudores prouocant. Sitim sedant, calorem restinguunt. Siccæ nutriunt, calefaciunt,

faciunt,sitim magis afferunt,bonam faciunt aluũ. Fluxionibus tamen stomachi & vẽtris inutiles:arteriæ verò vesicæ & renibus vtiles. Amicæ *etiã iis quos lõga valetudo decolorauit,asthmaticis,comitiali morbo laborãtibus & hydropicis.* Decoctæ *cũ* Hyssopo *& potæ,quæ in thorace sunt,purgãt.* Veteri *tußi,& diuturnis pulmonis affectibus prosunt.* Aluum *molliunt,tusæ cum nitro & croco mãducatæ.* Decoctum *earum arteriæ & tonsillarum inflãmationibus gargarizatu cõfert.* Cum *hordeacea farina cataplasmati miscetur,& in muliebria fomẽta cum fœnogræco, aut ptisana.* Cũ *ruta decoctæ, in torminibus infundũtur.* Coctæ,*tritæ illitæq́; duritias discutiũt,parotidas ac furunculos emolliunt.* Panos *maturant,maximè iride,nitro,aut calce addita.* Crudæ *cum antedictis tusæ,eadem efficiunt.* Cum *malicorio,pterygia purgant.* Cum *atramento sutorio difficiles curatu & maleficas tibiarum fluxiones sanant.* Quin *cum vino decoctæ, addito absinthio & hordeacea farina,hydropicis illitæ auxiliantur.* Crematæ *& cerato cõmixtæ,perniones sanant.* Crudæ *& tritæ sinapi humido exceptæ,ac auribus impositæ,sonitus & prurigines curãt.* Succus *tam syluestris quàm satiuæ* Fici,*coaguli modo lac coagulat,concretumq́; vt acetum dissoluit.* Exulcerat *corpora,ac venarum ora aperit.* Soluit *aluum.* Vterum *laxat,cum amygdala trita potus.* Mẽstrua *ciet cum luteo oui appositus,aut thyrrhenica cera.*

Podagricorum cataplasmatis cum farina fœnigræci & aceto vtilis. Lepras, lichenas, discolorem à sole cutem, alphos, scabies, achoras, cum polenta expurgat. Instillatum plagæ percussis à scorpionibus, venenatorum ictibus, & rabiosi canis morsibus auxiliatur. Dẽtium doloribus lana exceptus prodest, & cauis eorum inditus. Myrmeciam tollit cum adipe circunlita in ambitu carne.

EX GALENO.

Fici arboris liquor, & succus foliorum eius non mordicat tantum, aut abstergет vehementer, sed & vlcerat, & ora vasorum reserat, & myrmecias eiicit. Verùm & purgare potest. Ficus aridæ tumores duros concoquunt, eosq; statim discutiũt. Atque ipsæ per se illitæ eiusmodi vim obtinent. Sed & decoctũ earum eiusdem vtiq; naturæ est. Verùm vbi magis cõcoquere consilium est, miscenda est farina triticea: vbi verò plus digerere, hordeacea. Panis horum in medio est. In præsentiarum hæc de caricis nouisse sufficiat. Scire verò oportet, quòd quæ pinguiores sunt, magis possunt concoquere: quæ verò gustu acriores, magis tum extergere, tum discutere. Cæterùm quòd ex iis plurimum in aqua coctis efficitur, simile est melli non solum consistentia, sed & facultate. Porrò Ficus virides comesæ propter admistam humiditatem facultatis sunt imbecillioris: subducunt tamen aluum vtræq; tum humidæ tum siccæ. Præterea Ficus commeabiles sunt, & facilè

facilè in totum corpus peruadunt, penetrántque. Nam & abstergendi vi pollent haud obscura: cuius gratia commansæ è calculosis renibus arenularum vim propellunt. Caricæ licet multiplici vtilitate commendētur, si quis tamen crebrò largiterq́; esitauerit, sentiet non esse innoxias. Non admodum enim probum sanguinem gignunt, quapropter pediculorum quoque agmen eas comitatur. Incidendi extenuandiq́; vim habent, quo nomine aluū stimulant ad excretionem, renesq́; expurgant. Iecori autem lieniq́; inflammatione obsessis officiunt, velut Ficus quoque, communi ratione omnium dulcium epularum, non peculiari quadam eximia facultate. Obstructis autem illis, aut scirrho tentatis, ipsæ ex sese propriis viribus nihil prosunt, nec obsunt: sed incidentibus, extenuantibus, & abstergētibus iunctæ, nō mediocriter auxiliantur: ideoq́; medici nonnulli in dictis lienis iecorisq; affectibus eas longè ante cibum cum thymo, aut pipere, aut zingibere, aut pulegio, aut satureia, aut calamentha, aut origano, aut hyssopo dare soliti sunt. Ad eūdem modum cū alio quouis acrem qualitatem, aut omnino incidendi extenuandiq́; vim gerente caricas assumere, nō solum ita affectis, sed sanis quoque ex vsu fuerit. Siquidem iecoris meatus, per quos fertur alimentum, patentes apertosq́; seruari non solis laborantibus, sed bene valentibus etiam tutissimum est. Proinde hoc pacto Ficus extenuante

ſale, aceto garoq́; conditas vulgò comedunt, experimento id vtile eſſe compertum habentes.

EX PLINIO.

Fici ſuccus lacteus, aceti naturam habet: itaque coaguli modo lac contrahit. Excipitur ante maturitatẽ pomi, & in vmbra ſiccatur ad aperienda vlcera, cienda menſtrua, appoſitus cum luteo oui, aut potus cum amylo. Podagris illinitur cum farina fœnigræci & aceto. Pilos quoque detrahit, palpebrarumq́; ſcabiem emendat. Item lichenas & pſoras. Aluum ſoluit. Lactis ficulni natura aduerſatur crabronum, veſparumq́;, & ſimiliũ venenis, priuatim ſcorpionum. Idem cum axungia verrucas tollit. Folia & quæ non maturuere Fici ſtrumis illinuntur, omnibusq́; quæ emollienda ſunt diſcutiẽdáve. Præſtant hæc & per ſe folia. Et alij vſus eorum, tãquã in fricando liene & alopeciis, & quæcunque exulcerari opus ſit, & aduerſus canis morſus. Ramorũ teneri cauliculi cuti imponuntur. Iidem cum melle vlceribus quæ ceria vocantur, illinuntur. Extrahũt infracta oſſa cum Papaueris foliis ſylueſtris. Canũ rabioſorum morſus, folio trito ex aceto reſtringunt. E nigra ficu candidi cauliculi illinuntur furunculis, muris aranei morſibus cum cera. Cinis earum è foliis, gangrænis, conſumendíſque quæ excreſcũt. Fici maturæ vrinam ciunt, aluum ſoluũt, ſudorem mouent, papuláſque. Ob id autumno inſalubres, quoniam ſudantia huius cibi opera corpora refrigeſcunt.

gescunt. Nec *stomacho vtiles, sed ad breue tempus.* Nec *voci contrariæ intelliguntur.* Nouißimæ *salubriores quàm primæ.* Medicatæ *verò nonnunquam iuuenum vires, augent.* Senibus *meliorem valetudinem faciunt, minúsque rugarum. Sitim sedant, calorem refrigerant: ob id non negãdæ in febribus constrictis, quas stegnas vocant.* Siccæ Fici *stomachum lædũt, gutturi & faucibus magnificè vtiles.* Natura *iis excalfaciendi. Sitim afferunt. Aluum molliunt, rheumatismis eius & stomacho cõtrariæ.* Vesicæ *semper vtiles, & anhelatoribus, ac suspiriosis.* Item *iecinorum, renum, lienum vitiis.* Corpus *& vires adiuuant, ob id antè athletæ hoc cibo pascebantur.* Pythagoras *exercitator, primus ad carnes eos transtulit.* Recolligentibus *se à longa valetudine vtilißimæ.* Item *comitialibus & hydropicis, omnibusq́; quæ maturanda aut discutienda sunt, imponuntur. Efficacius calce aut nitro admixto.* At *coctæ cum hyssopo pectus purgant, pituitam, tußim veterem.* Cum *vino autem ad sedem, & tumorem maxillarum, & furunculos, panos, parotidas decoctæ illinuntur.* Vtiles *& decocto earum fouere fœminas.* Decoctæ *quoque eædem cũ fœnogræco vtiles sunt pleuriticis & peripneumonicis.* Cum Ruta *coctæ, torminibus prosunt.* Tibiarum *vlceribus cum æris flore.* Pterygiis *cum punico mãlo.* Ambustis, *pernionibus cum cera.* Hydropicis *coctæ in vino, & cum absinthio & farina hordeacea, nitro addito.*

addito. Aluũ ſiſtũt mãducatæ. Scorpionũ ictibus cũ ſale tritæ illinuntur. Carbũculos extrahunt in vino coctæ & impoſitæ. Carcinomati, ſi ſine vlcere eſt, quam pinguiſsimam Ficum imponi, penè ſingulare remedium eſt: item phagedænæ. Cinis non ex alia arbore aciem purgat acrior, conglutinat, replet, adſtringit. Bibitur & ad diſcutiendum ſanguinem cõcretum. Itẽ percuſsis, præcipitatis, conuulſis, ruptis, cyathis ſingulis aquæ & olei. Datur tetanicis & ſpaſticis. Itẽ potus vel infuſus cœliacis, dyſentericis. Et ſi quis eo cum oleo perungatur, excalfacit. Item cum cera & roſaceo ſubactus, ambuſtis cicatricem tenuiſsimam obducit. Luſcioſos ex oleo illitus emendat, dentiumq; vitia, crebro fricatu. Produnt etiam ſi quis inclinata arbore, ſupino ore aliquem nodum eius morſu abſtulerit nullo vidente, atque in aluta illigatum licio è collo ſuſpenderit, ſtrumas & parotidas diſcuti. Cortex tritus cum oleo, ventris vlcera ſanat. Crudæ groſsi verrucas & thymos nitro farinaq; additis tollunt, ſpodiiq; vicem exhibet fruticum à radice exeuntium cinis. Bis toſtus adiecto pſimmythio digeritur in paſtillos, ad vlcera oculorum & ſcabritiam.

EX SIMEONE SETHI.

Ficus admodum nutriunt, nõ tamen adſtrictam & robuſtam carnem efficiunt, vt panis ac caro, ſed laxam. Ventrem flatibus implent, niſi probè coquãtur. Minus verò quàm cætera ſopora ſunt mali ſucci, &

ci, & ventrem proritant, & facilè exeunt. Effatu dignam extergendi facultatem obtinent: proinde arenosa multa si edantur nephreticis excernuntur. Maturæ Ficus nihil ferè obsunt, proximeq; ad caricas accedunt, quæ multa vtilia habent. Malũ hoc illis inest, quòd sanguinem non admodum bonũ gignunt, vnde & pediculi procreantur. Oportet autem post vsum Ficuum, alimẽtum quod extenuet, ingerere. Ad hæc Fici pulmonẽ & thoracem iuuãt. Aiunt insuper contra venena facultatem habere, si quis singulis diebus ieiunus iis vtatur. Caricæ pectus iuuant, & tusses. Vrinã ciunt, satisq; nutriũt, corporis etiam bonam habitudinem efficiunt. Ante cibum sumptæ, ventrem irritant, sed nisi celerius ventrem pertranseant, non bonum sanguinem gignunt. Quapropter si ad satietatem vsque eduntur, scabiem & pruritum excitant. Cibus autem bonus est, & aduersus venena remediũ, si cum nucibus aut amygdalis comedantur. Renes expurgãt, & iecoris, lienisq; obstructiones auferũt, verùm calefaciunt, & sitim inferunt, & flauam in calidioribus temperamentis bilem procreant. Impositæ parotidibus & reliquis abscessibus, emolliunt & concoquunt, potissimum in iis quibus sunt carnes molliores. Podagricis cum fœnograeco & aceto impositæ, non parum iuuant.

DE SPARTO. CAP. CCXC.

Spartum

Spartũ iam Parisiis frequens in calathis ficuum & vuarum passarum vsu frequentissimum.

NOMINA.

Σπάρτον, ἢ σπαρτίον Græcis, Spartũ Romanis vocatur: Officinis incognitum Germanis Pfrimmen (Gal. du Geneſt) appellari poteſt. Sparton verò dixerũt, quòd funiculi ac vinculi vſum in alligandis vitibus præbeat.

Spartum vnde dictum.

FORMA.

Frutex eſt virgas longas proferens, ſine foliis, validas, difficulter fragiles, quibus vites ligant. Siliquas phaſelorum modo fert, & in iis ſemina lentis formam habẽtia. Florem luteum, veluti Leucoion.

LOCVS.

Aridum ſolum amat, eſtq́; veluti terræ iuncus.

TEMPVS.

Floret circa idus Iunias, ac ſubinde ſiliquas producit.

TEMPERAMENTVM.

Calidum & ſiccum eſſe, & guſtus & vires indicant. VIRES. EX DIOSCORIDE.

Sparti ſemen & flores in aqua mulſa pota quinque obolorum pondere, per ſuperna cum intenſione veluti elleborus citra periculum purgat. Semen per inferna purgat. Quinetiam maceratis in aqua virgis eius, deinceps verò tuſis & expreßis, ſi ſuccus cyathi vnius mẽſura ieiunis bibatur, iſchiadicis & angina laborantibus auxiliatur. Quidam etiam muria,

muria, aut marina macerantes, ischiadicis clysterẽ infundunt. Strigmenta autem cruenta elicit.

EX GALENO.

Sparti, quo & vites apud nos alligant, tum semen, tum virgarum succus, non instrenuè trahentis est facultatis.

EX PAVLO.

Sparti, quo vites ligant, & semen & flos cũ mulsa pondere quinque obolorum pota, per superiora purgant veratri modo sine periculo. Semen per inferiora quoque purgat. Virgæ ipsius ad coxendicũ dolores proficiunt.

EX SIMEONE SETHI.

Sparti, quo vites ligantur, semen & flores cum aqua mulsa si bibantur pondo obolorum quinque per superna purgant, vt Elleborus *albus, sine periculo. Semen autem per inferna purgat. Virgæ verò ischiadicis prosunt.*

DE SMYRNIO. CAP. CCXCI.

NOMINA.

μύρνιον Græcis, *Smyrnion* Latinis, *officinis* ☿ *Leuisticum*, *Germanis* Liebstockel, (*Gallis* Leuesse, ou Liuesch) *dicitur. Smyrnion dictũ, quòd huic idẽ sit odor qui myrrhæ.* Errãt *qui* Leuisticum *hodie nominatam herbam, eam esse putant quæ* Diosc. *Ligusticum appellatur. Neq; enim caulem geniculatum, neque etiam folia Meliloto similia profert.* Tolerabilior *est sententia eorũ qui arbitrantur*

Smyrnion cur dictũ. *Leuisticũ non est Ligusticum.*

arbitrantur secundam esse Dauci speciem.

FORMA.

Caulem habet Apio similem, adnascentias obtinentem multas. Folia latiora Apio, ad terram confracta, subpinguia, robusta, cum acrimonia odorata, medicataq́;, & colore sublutea. Vmbellam supra caulem Anetho similem. Semen rotundum, nigrum, sapore acre. Radicem acrem, odoratam, teneram, succosam, fauces mordẽtem, foris nigram, intus pallidam, aut subalbibã. Cæterùm si quis singulas has notas velit expendere, facilè perpendet Smyrnium eam esse herbam quam hodie Leuisticum nominãt. Siquidem ea vt Apium caulem profert concauum, ac stolones multos. Folia quoque Apii, at latiora, ad terram cõfracta, subpinguia, firma, cum quadam acrimonia odorata, odore tamen medicato, colore in luteum lãguido: muscarium in capitibus caulium Anetho simile: semen rotundum, nigrum, acri sapore: radicem odoratam, acrem, gustu fauces mordentem, succosam, mollem, foris atram, intus subalbidam, aut pallidam. His accedit quòd Leuisticum forma & odore Apio valde simile est, ita vt nõnulli hac ratione moti putauerint esse Apii speciem quandam: vt congenerem esse herbam, quemadmodum testatur Galenus, nemini dubium esse debeat. Vnde iterum liquidò colligi potest esse Smyrnion, quòd certè statim ab Apio Dioscorides, tanquam similem cõgenerémque herbam, idipsum describat.

Smyrniũ esse Leuisticum.

Leuisticũ forma & odore Apio simile.

Conuce

Conueniunt etiam vtrarunque herbarum faculta-tes, vt paulò pòst monebimus. Item Dioscorides *scribit* Pœoniam *fœminā folia* Smyrnii *habere. Quid verò foliis* Pæoniæ *fœminæ, quàm folia* Leuistici *hodie nominati magis simile? vt nemo dubitare debeat subinde Smyrnion esse* Leuisticum.

LOCVS.

Nascitur hodie passim in hortis. Humida *autem loca amat.*

TEMPVS.

Floret æstiuo tempore.

TEMPERAMENTVM.

Calidum & siccum in tertio ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Calefaciendi facultatem habent radix, herba & semen. Olerum *modo comeduntur folia muria macerata, aluúmque sistunt,* Radix *serpentium morsibus pota succurrit.* Tusses *& orthopnœas mitigat.* Vrinæ *difficultati medetur.* Illita *recentia œdemata, phlegmonas, & duritias discutit.* Vulnera *ad cicatricem perducit.* Feruefacta *& subdita, abortus facit.* Semen *eius lienis, renum & vesicæ vitiis prodest.* Menses *& secundas pellit.* Commodè *datur ischiadicis cum vino.* Inflationes *stomachi lenit.* Sudores *& ructus ciet.* Potū *peculiariter hydropicis, & febrium circuitibus prodest.*

EX GALENO.

Smyrnion est eiusdem generis cum Apio *&* Petroselino *: fueritq́;* Apio *quidem validius,* Petroselino

lino autem imbecillius. Mẽses itaque & vrinas mouet. Cilices in Amono monte natum Petroselinum vocant. Est quidem & ipsum Smyrnion, minus verò Petroselino & Smyrnio acre est. Proinde & vlceribus imponi potest, quia videlicet sine molestia desiccat. Sed et digerere quæ indurata sunt, valet. Reliqua facultas eius Apio & Petroselino similis est. Quocirca & semine vtimur ad menses, vrinas et asthmata. Hæc Galenus. *Ex iis Galeni verbis liquidò apparet duplex esse Smyrnion, vnum quod alio nomine Hipposelinon, de quo suo diximus loco, dicitur: alterũ autẽ quod in Amono nascitur monte, de quo hic nobis sermo est.*

EX PLINIO.

Vrinam & menses ciunt folia & radix. Aluum sistit semen. Radix suppurationes recentes, & collectiones discutit: Item duritias illita. Prodest contra phalangia, ac serpentes, admixto cachry aut polline, aut apiastro in vino pota, sed particulatim, quoniã vniuersa vomitiones mouet, qua de causa nonnunquã cum ruta datur. Partus adiuuat, & secundas pellit. Medetur tussi & orthopnϾ radix vel semen. Item thoracis, lienis, renum & vesicæ vitiis. Radix autem ruptis, conuulsis auxiliatur. Sudores ciet & ructus, ideo inflationem stomachi discutit. Vulnera ad cicatricem perducit. Datur ischiadicis in vino cum crethmo. Exprimitur succus radicis, vtilis fœminis, thoracis & præcordiorum desideriis:

calefa-

calefacit enim, concoquit, & purgat. Semen peculiari ex hydropicis datur potu, quibus & succus illinitur. Concoctiones facit. Sapore similima pij e i, ideo ad opsonia vtuntur cum mulso, oleo & garo, maximè in elixis carnibus.

APPENDIX.

Confer cum iam dictis facultatibus eas quas Leuistico recentiores tribuunt, & comperies prorsus eadem esse. Tradunt enim eius semen mouere menses & vrinas, inflationes tollere, serpentium morsibus mederi, calculos confringere, sudores ciere, vulnera conglutinare, lienisq́; obstructiones auferre: adeò vt hinc iterum constet, Leuisticum à Smyrnio non esse, saltem viribus, diuersum.

DE SILPHIO. CAP. CCXCII.

Laserpitium Germanicum in horto diui Germani Pratensis est multum.

NOMINA.

Σ. ἰλφιον *Græcis, Laser & Laserpitium Latinis dicitur. Vulgo & officinis corrupta voce, deflexa tamen quadam à Laserpitio pristini nominis vmbra, Osteritium vocatur. Primum siquidem, vt dictũ est, Laserpitium, dein deprauata nomenclatura, Osteritiũ, postremo Ostritiũ cœpit appellari. Qui sanè lapsus facilis admodũ fuit. Abiecta nanque prima litera, Asteritium, & dein a mutato in o, Osteritiũ, ac postremo magis cõcisè* Ostritium *Ostritium nominare imperiti cœperunt.* Veteribus cur dictũ.

Germanis hauddubiè Laseruurtz *dicta est hæc herba, quã quidem vocẽ, vtpote semilatinã, posteri non rectè intelligẽtes, in* Meysteruurtz *mutarũt. Qua quidẽ appellatione adhuc hodie omnes vtuntur* Germani. (Galli Benioin, ou L'herbe dont prouiẽt le Benioin.) FORMA.

Caulem ferulæ similem habet, folia verò Apij, *aurei coloris, semen latum, foliaceum, radicem quæ corticem nigrum obtinet, à qua liquor etiam modicè rubens, translucidus, myrrhámque redolens, ac odoratus destillat.* Ex *qua quidem descriptione luce clarius constat, herbam hanc cuius picturam damus, esse* Laserpitium, *saltem germanicum.* Caulis *enim ei fœniculaceus, seu ferulæ, hoc est, geniculatus, folia* Apii *in auri colorem languescentia, semen foliaceum & latum, nempe quod figura exile foliolum exprimit: radix crassa & multa, foris nigricans, intus candida, miráque flagrans iucunditate, quæ si vulneratur, liquor profluit lentus, ac modicè rufus, suauißimumq; spirans odorẽ, & linguam sua acrimonia vellicãs, vt sanè nulla sit prorsus nota quæ reclamare videatur.* His *accedit quòd facultates Ostritii nominati à* Laserpitii *viribus non discrepant, quẽadmodũ ex sequẽtibus patebit.*

Laserpitiũ germanicum.

LOCVS.

Nascitur in Syria, Armenia, Media & Aphrica. *Quod ex* Armenia *et* Aphrica *affertur suauißimũ odorem habet, præsertim* Cyrenaicum, *vnde &*

ὀπὸς,

πὸς, id est, succus Cyrenaicus appellatur. Nec hoc Laserpitium aliud est quàm concretus ille succus, quē officinæ Belzuinū, vel Ben Iuinum vocant. Quod verò ex Media & Syria affertur Dioscoride teste, virosum odorem obtinet, ac putrilaginem resipit, ideoq; videtur esse id quod hodie officinæ passim Asam fœtidam nominãt. Quod etiam hinc colligi potest, quod in hodiernum vsque diem ex Syria Alexandrina, & hinc Venetias deportatur. Nostrū in montosis locis prouenit, ac in omnibus ferè hortis nunc plantatur. Succus Cyrenaicus. Belzuinū est Laserpitium. Asa fœtida.

TEMPVS.

Iunio mense flores admodum exiguos ac candidos, instar Anisi, profert, atque subinde semen latū.

TEMPERAMENTVM.

Silphii liquor calidißimus est. Verumenimuero & folia, & caulis, & radix sat strenuè excalfaciunt. Nostrum etiam Laserpitium in vniuersum calidius atque acrius est pipere ipso, adeóque calefacit & exiccat in tertio ordine. Radix autem & semen, folia & caulem superant, vt in eo etiam efficacißimus omnium aliarum partium sit liquor, secundo loco folia, postremo caulis.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Laserpitii liquor acris est, inflat. Inunctus cū vino, pipere & aceto, alopecias sanat. Oculorū aciem exacuit. Incipientes suffusiones cum melle inunctus dißipat. Cauernis dentium in eorundem dolore in-

ditur, aut cũ thure in linteo circumponitur, aut colluitur eo os cum Hyssopo, & Ficis coctis in posca. His prodest, quos bestia in rabiem efferata momorderit, vulneribus impositum. Valet aduersus omnia animantia quæ virus eiaculantur, venenata tela, potus aut inunctus. Scorpionum plagis oleo dilutus circumlinitur. Gangrænis ‡ antea scarificatis immittitur. Carbunculísque cum ruta, nitro & melle, vel per se. Clauos, callósque prius circumscarificatos tollit, cerato, aut aridorum Ficuũ carne præmollitus. Recentes lichenas ex aceto sanat. Excrescentias carnis, polypósque, si aliquot diebus cum atramento sutorio aut ærugine illinatur. Extuberantia cum forfice extrahit. Diuturnis asperæ arteriæ asperitatibus opitulatur. Vocem subitò exasperatam irraucescentémve, dilutus aqua & absorptus confestim restituit. Vuam cum melle inunctus reprimit. Angina laborantibus ex aqua mulsa vtiliter gargarizatur. Coloris bonitatem iis qui eo vescuntur auget. In sorbili ouo datus tussi auxiliatur, pleuriticisq; in sorbitionibus. Suffusis felle, & hydropicis cum aridis Ficis vtiliter exhibetur. Cũ pipere, thure & vino potus, rigores soluit. Neruorũ distentione laborantibus, opisthotonicisq; datur oboli pondere deuorandus. Hærentes gulæ hirudines, gargarizatum cum aceto deiicit. Ad lac intus in grumos concretum. Comitialibus ex oxymelite sumptus succurrit. Menses ciet cum pipere

‡ πρὸ κατασχασθέντων legẽdum.

&

& myrrha potus. Cœliacos in acino vuæ sumptus iuuat. Cum lixiuio potus, repentinis conuulsionibus & rupturis prodest. Ad potiones dissoluitur amaris amygdalis, aut ruta, aut calido pane. Foliorum liquor eadem potest, sed multò minori efficacia. Cum oxymelite manditur ad expediendam asperam arteriam, præsertim amissam vocem. Vtuntur eo cum Lactucis, pro eruca comedentes.

EX GALENO.

Omnes Silphii partes flatulentæ magis sunt essentiæ, ac proinde concoctu difficiles. Foris tamen impositæ corpori, efficaciores, & omnium potissimũ liquor, admodum trahentem facultatem obtinens. Attamen excrescentias imminuendi, & liquandi vim quandam propter iam dictam temperiem habentem. Liquor Cyrenaicus quidem omnes & caliditate & tenuitate exuperat, ac proinde etiam omnium maximè discutit.

EX PLINIO.

Folia Silphii ad expurgandas vuluas, pellendósque emortuos partus, decoquuntur in vino albo odorato, vt bibatur mensura acetabuli à balneis. Radix prodest arteriis exasperatis, et collectionibus sanguinis illinitur. Sed & in cibis concoquitur ægrè. Inflationes facit & ructus. Vrinæ quoq; noxia. Sugillatis cum vino & oleo amicissima, & cum cera strumis. Verrucæ sedis crebriore eius suffitu cadũt. Liquor eius per se algores excalfacit. Potũ neruorũ

vitia extenuat. Fœminis datur in vino. Et lanis mollibus admouetur vulua ad menses ciendos. Pedum clauos circunscarificatos ferro, mixtus ceræ extrahit. Vrinam ciet ciceris magnitudine dilutus. Andreas spondet, copiosius sumptum nec inflationes facere, & concoctioni plurimum conferre senibus & fœminis. Item hyeme quàm æstate vtilius, veruntamen aquã bibentibus, cauẽdumq; ne qua intus sit exulceratio. Ab ægritudine recreationi efficax in cibo. Tempestiuè enim datus, cauterium obtinet: assuetis etiã vtilius quàm expertibus. Ad extera corporum, indubitatas confeßiones habet. Venena telorum & serpentium extinguit potus: ex aqua vulneribus his circunlinitur. Scorpionum tantum plagis ex oleo. Vlceribus verò non maturescentibus, cũ farina hordeacea, vel fico sicca. Carbunculis cũ ruta, vel cum melle, vel per se visco superlitum vt hæreat. Sic & ad canis morsus. Excrescentibus circa sedem, cum tegmine punici mâli ex aceto decoctus. Clauis pedũ qui vulgò morticini appellantur, nitro mixto, antè subactus. Carnes replet cũ vino & croco, aut pipere, aut murium fimo et aceto. Perniones ex vino fouet, & ex oleo coctum imponitur: sic & callo. Clauis pedum superrasis præcipuè vtilitatis. Contra aquas malas, pestilentes tractus, vel dies. In tußi, vua, fellis veteri suffusione, hydropicis, raucitatibus: confestim enim purgat fauces, vocémque reddit. Podagras, in spongia dilutus posca lenit.

Pleuri-

Pleuriticis in sorbitione vinũ poturis datur, contra-ctionibus, opisthotonicis, ciceris magnitudine cera circunlitus. In angina gargarizatur. Anhelatorib. & in tussi vetusta, cum Porro ex aceto datur, atq; ex aceto his qui coagulũ lactis sorbuerint. Praecordiorum vitiis, syntecticis, comitialibus in vino, in aqua mulsa linguae paralysi. Coxendicibus & lumborum doloribus cũ decocto melle illinitur. Nõ censuerim, quòd autores suadent, cauernis dentium in dolore inditum cera includi, magno experimẽto hominis qui se eadem causa praecipitauit ex alto.

APPENDIX.

Laserpitium nostrum ex traditione recentiorum vnicè venenis aduersatur. Item pestilentiae populariter grassantis arcet contagia. Lentitiam pituitosorũ humorum incidit ac discutit: quapropter tussi quam frigus attulit, medetur. Crassa quae in thorace coeũt, discutit. Coloris corporis bonitatem iis qui eo vescuntur, efficit. Concretum in corpore lac & sanguinẽ resoluit. Stomachũ esu corroborat. Pituitam ventriculi deiicit, & elanguescentem appetentiam inuitat. Menses & vrinam ciet. Rabiosi canis morsu, aut serpentis ictu liberat, si cõtrita folia vulneri indantur. Hypochõdriorum vitiis auxiliatur. Item lumborum doloribus. Carbunculos cum polẽta tritum & impositum sanat. Cum vino potũ rigores discutit. Herba ipsa in vino & aqua cocta vulnera interna glutinat: & in summa, omnia quae

Laserpitij germanici facultates.

Angelica vocata herba, & maiori efficacia, potest: vt hinc etiam constet Ostritium à nostris nominatum, easdam habere quas veterũ Laserpitium, inefficaciores tamen, facultates. Quare cùm metus sit ne Laserpitium adulterinum, aut saltem non optimum ad nos afferatur, præstat nostro vti, quod scilicet exigua admodum pecunia comparari possit, & viribus satis efficax sit. Nam eadem quæ Dioscorides *&* Plinius *Laserpitio aßignant, recentiorum testimonio præstare valet.*

DE STACHY. CAP. CCXCIII.

NOMINA.

Στάχυς *Græcis, Stachys Latinis dicitur, officinis ignota. Germanis* riechender Andorn (*Gallis* sauge sauluage, ou de montaigne) *nominatur. Stachys verò dicta, quòd verticillato florum ambitu, & orbibus spicarum caules cingentibus coronetur.*

Stachys vnde dicta.

FORMA.

Frutex est Marrubio similis, sed altior, folia ferẽs plura, sed rara, hirsuta, dura, odorata, incana. Virgas ab vna radice plures emittit Marrubio candidiores. Ex hac descriptione perspicuũ fit omnibus, herbam quam pictam damus, esse Stachyn: est enim fruticosa, Marrubijq́; similitudinem refert, nisi quòd altior est: folia quoque plura, at rara obtinet, item hirsuta, dura, odorata, & albicantia. Virgulas denique, etsi pictura idipsum non ostẽdat, ab

vna

vna radice plures emittit, candidiores quàm Marrubium. Quibus omnibus florum purpureorũ verticillatus accedit ambitus, ac orbes spicarum, qui caules circundant.

LOCVS.

Asperis locis, montibus ac collibus prouenit.

TEMPVS.

Floret Iunio & Iulio mensibus.

TEMPERAMENTVM.

Stachys gustu acri & amaro est, tertiiq; ordinis excalfacientium. Vnde iterum liquet hãc herbam esse Stachyn, quòd gustata acris et amara videatur

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vim habet excalfactoriã & acrem. Ideoq; decoctum foliorum eius potũ, menses & secũdas pellit.

EX GALENO.

Mẽses prouocat, abortum facit, & secũdas eiicit.

EX PLINIO.

Pellit menstrua.

DE SECALE. CAP. CCXCIIII.

NOMINA.

SEcale *dicitur* Plinio *lib.xviij.cap.xvi.&* Farrago, *Germanis* Rocken *&* Korn (*Gallis* du Seigle) *nominatur. Magno in errore versantur qui hoc frumenti genus* Siliginem *esse existimant. Siquidem ex hac,* Plinio *lib. xviij.cap.ix.teste, lautißimus fit panis, tenẽr, candidus, & primatum tenens: ex illo cibarius, ater, & põdere præcipuus, ad* Secale nõ est Siligo.

arcendam

arcendam pauperum famem tantùm vtilis, qui ve terascens acorem etiam contrahit. Item Siligo habet spicam erectam, Plinio loco iam citato, cap. x. autore, nec rorem continet, quæ rubiginem faciat: hoc verò procumbentem, & ideo quòd imbres retineat, rubigini opportunum. Siligo præterea grano est candido, leui & multipliciter tunicato: hoc contrà nigro, striato, & glumis ferè explicito. Denique Siligo sine arista est, hoc verò aristis horret. Postremum ex Siligine pistrinarum opera fiunt laudatißima, ex Secale nullum fere tentatum est. His itaque rationibus euidentißimum esse puto, hoc frumenti genus quod Germani nostri Rocken vocāt, non esse Siliginem.

FORMA.

Secale frumenti genus vulgò notißimum, stipula est culmo triticeo, graciliore & proceriore, geniculis vt plurimum quatuor, spica innocentioribus aristis horrente, non erecta, sed semper propemodū procumbente, grano glumis explicito, & ob id caduco, tristi, nigricante, strigoso. Plinius cap. xvi. libri xviij. scribit, Secale fœcunda, sed gracili stipula esse præditum, nigritia triste, sed pōdere præcipuum. Quæ singula satis monstrāt, frumentū quod Rocken vocant Germani, esse Secalem, & nō siliginem.

LOCVS.

Gignitur qualicunque solo, ideoq; paßim in Germania, præsertim Rhætia, & Vindelica seritur.

TEM-

TEMPVS.

Floret Iunio mense, metitur autem Iulio.

TEMPERAMENTVM.

Magis videtur excalfacere quàm Triticum, *minus tamẽ refrigerare quàm* Hordeum. *Magis item exiccare quàm* Triticum, *minus tamen quàm* Hordeum *aut* Zea.

VIRES.

Habet aliquid lentoris & obstruentis naturæ. Hinc panis ex eo confectus, potißimum si à furfuribus non sit probè purgatus, stomacho grauis esse solet. Reliquæ vires ex capitibus de Tritico *&* Hordeo *colligendæ.*

DE SIDERITIDE PRIMA.

CAP. CCXCV.

NOMINA.

Σιδηρῖτις *Græcis,* Sideritis prima *Latinis dicitur. Magna officinarũ pars hac herba pro* Chamæpity *vera vtitur, non sine errore, cùm satis ex forma illius constet, vt paulò pòst mõstrabimus, non esse* Chamæpityn. *Germanis* Glidkraut (*Gallis* de Lespargoutte, ou apparitoer) *appellatur.* Sideritis *verò nominata, quòd glutinandis vulneribus apta, præcipuum in bello habeat vsum.*

Chamæpitys adulterina.

Sideritis cur dicta.

FORMA.

Herba est folia Marrubio *similia habens, longiora tamen, ad saluiæ aut quercus figurã accedentia, verũ minora & aspera. Caules fundit quadratos,*

dodran-

dodrantales, aut longiores, gustu non iniucūdos, aliquo modo adstringentes, in quibus per interualla velut in Marrubio verticilli in orbem circumacti, & in his semen nigrum. Ex qua quidem delineatione sole clarius cōstat, herbam cuius hic picturam exhibemus, esse Sideritin primam. Siquidē folia Marrubij habet, sed longiora ad saluiæ similitudinem aspera & rugosa, minora tamen. Caulem quadratum & hirsutum, non iniucundi gustus, aliquantū subadstringētis, quem per interualla verticillati orbes coronant, vt in Marrubio videre licet, in quib. flores subcandidi ac lutei, & subinde semen nigrū. Radicem exiguam & sublutcā, quod silentio trāsiuit Dioscorides. Non esse verò hanc herbam Iuam arthriticam, nec Chamæpityos generibus posse annumerari, hinc coniicere licebit: primum, quòd non sit pumila, sed in altū surgat, fruticis verius, quàm herbæ specie. Quòd verò neque primum neque secundum genus Chamæpityos dici queat, hinc manifestum fit, quòd vtrunque foliis Semperuiui minoris sit, à quibus saluiæ, qualia hæc habet, diuersissima sunt. Neque etiam tertium, quia folia eius non sunt exilia.

Sideritis prima.

Sideritis nō est Iua arthritica

LOCVS.

Nascitur asperis, petrosis & incultis locis.

TEMPVS.

Iunio mēse florere incipit, nec desinit nisi in Autumni fine.

TEMPERAMENTVM.

Sideritis habet quandam abstergendi facultatē, id quod amaritudo eius satis indicat: & pauculam adstrictionē. Plurima tamen eius pars humida est, & mediocriter frigida.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Folia eius illita vulnera glutinare, & inflammationem arcere possunt.

EX GALENO.

Phlegmonem sedat, & glutinandi vim obtinet.

EX PLINIO.

Sideritis tantam vim habet, vt quamuis recenti gladiatoris vulneri illigata, sanguinem claudat.

DE SORGI. CAP. CCXCVI.

Sorgi panicum Indicū Parisiis dicitur.

NOMINA.

Peregrinum est hoc genus frumenti, & ex Italia ad nos allatum, ideoq; Germani Vuelschē Hirsz (*Galli* Ble barbu, ou espece de Paniz) *vocāt. Alij* Sorgsomen, *quòd scilicet in* Italia *Sorgi nominetur. Neque constat quo nomine veteribus sit appellatum, nisi farris genus sit, quod in* Gallia *nunc rubrum & barbatum frumentum nuncupāt. Probè enim illi hæc nomenclatura videtur cōuenire, quòd nimirū eius spica rubra et barbata sit. Certò tamen nihil affirmare audemus, nam* Panicum *etiā referre, quāuis magnitudo repugnet, videtur.*

FORMA.

Culmos

Culmos habet quatuor aut quinque altos, crassos, geniculatos, rubicundos, foliis vestitos longis, latis, & in summitate acuminatis, harundini nõ dissimilibus: spicam quàm Panicum maiorem ac densiorem, rufam & barbatam, in qua semen rufum, rotundum, lentis magnitudine, & acuminatũ. Florem luteum. Radicem multis fibris capillatam.

LOCVS.

Non prouenit nisi satũ, & nunc in multorũ hortis colitur ac plantatur, non tamen facilè emergit.

TEMPVS.

Floret Iulio & Augusto mensibus, flore, vt diximus, luteo, nec nisi extrema ferè autumni parte ad maturitatem peruenit.

TEMPERAMENTVM.

Semen dulce est, & Panicum planè in gustu refert, ideóque temperamento ab hoc minimè differre putamus.

VIRES.

Tametsi de illius facultatibus nihil cõperti habeamus, tamen quia Panicum gustu refert, easdem illi facultates obtinere existimamus, quas suo loco inuenies.

DE SERPENTARIIS OFFICINARVM. CAP. CCXCVII.

NOMINA.

QVo nomine veteribus medicis Graecis & Latinis appellatae sint, nemo hactenus, quod sciam,

sciam, indicare potuit. Recentiores *herbarij & offi-cinæ non sine magno & intolerando errore, Serpẽ-tarias vocant, nõ certè quòd in nomenclatura tan-tùm sit situm, sed quòd forma & viribus plurimũ ab ea herba quam* Græci δρακόντιον, *Latini au-tem* Dracunculum *ac* Serpẽtariam *nominant, plu-rimum discrepent, vt suo loco latius demonstrabi-mus.* Germani *nostri has herbas* Nateruurtz *sua lingua appellant.* — *Officinarũ erratũ.*

GENERA.

Duo sunt Serpentariæ *recentiorum & officina-rum genera, forma non multum variantes. Vnum quod leuibus admodum foliis, & radice in se con-torta constat.* Hinc *est quòd herbariis nostri tempo-ris* Bistorta *dicatur.* Nos *certioris discriminis gra-tia marem fecimus, germanicéque* Nateruurtz mennle *vocauimus. Alterum rugosioribus foliis, maiorique radice, & minus intorta, ac multũ ca-pillata videtur.* Vulgares *herbarij* Colubrinã *nun-cupant.* Nos *fœminam constituimus, ideóque* Ger-manicè Nateruurtz Vueible *vocauimus. Serpẽ-tarias verò vtrunque genus dixerunt, propterea quòd vbi primum è terra prodeunt, linguæ serpen-tinæ pelle tenui vestitæ, formam obtinent.* — *Mas.* — *Bistorta.* — *Fœmina.* — *Colubrina.*

FORMA.

Cauliculo constant tenui ac iunceo, glabrescẽte, per ima tantùm foliato, spicoso florum vertice, qui-bus dilutioris purpuræ color inest: folio Rumicis *à terra cæsio, supernè viridi & herbaceo: radice mas*

quidem

quidem draconis modo inuoluta & cōtorta, fœmina verò oblonga, maiore ac capillata, extra nigricante, intus rubescente.

LOCVS.

Nascuntur locis vmbrosis & humidis, pratis potissimum Martianæ syluæ.

TEMPVS.

Florent Maio *mense &* Iunio, *quo maximè tempore, vt omnes aliæ quæ floribus ornantur plantæ, dignosci ac inueniri possunt.*

TEMPERAMENTVM.

Vtriusque radix mirificè adstringit, vt refrigerandi ac exiccandi facultate præditas esse nemini sit dubium. Antiquus manuscriptus herbarius frigidas & siccas esse in tertio ordine censet.

VIRES.

Radices illarum glutinant vulnera, fœtum in vtero retinent, vomitum biliosum reprimunt, dysenteriam sanant. H*æc antiquus herbarius.* N*ostræ verò ætatis medici, aliorū errata impudenter sectantes, ad longè diuersos vsus* Serpentariæ *vtriusq; radices adhibent, nempe ad eos ad quos* Dioscorides, Galenus *& alij veteres suum* Dracontium, *cùm tamen viribus inter se maximè discrepent, quod gustus etiā abundè testatur, cùm* Dracontij *radix acris sit, illarum verò vehementer adstringat.* V*t igitur errorem hunc relinquant, subinde medicos & seplasiarios hortor, nisi fortè perdere magis quàm*

sanare

sanare in delitiis habeãt: sciantq; Serpentarias suas non alias quàm Britãnicam habere facultates, adstringendi nimirum, priuatim ad ea quæ in ore & tonsillis sunt depascentia vlcera accommodatas, & ad omnia alia quibus adstrictione opus est. Folia etiam in farinam trita labiles dentes confirmant.

DE SCORDIO. CAP. CCXCVIII.

Scordium iam notius est, quàm vt sit pluribus declarandum, nomen retinet.

NOMINA.

Σκόρδιον *Græcis, Latinis* Trixago *palustris dicitur. Officinis ferè omnib. incognita. Germanis allusione quadam ad Romanam appellationem apte* Vuarsserbatenig (*Gallis* de la Germandrée) *nominabitur. Scordiũ autem Græcis ab Alliis dicta est herba hæc, quòd nimirũ eius folia affricta, Allij, quod Græcis Scorodon vocatur, odorem referant. Ab hoc mali & ingrati odoris sensu, iisdem etiã* δύσοσμον *appellata est. Vt verò Trixago dicta sit, similitudo fecit: Trixagini enim, quæ Græcis Chamædrys nominatur, similis est. Palustris autem, quoniam humentibus ac palustribus locis nascatur.*

Scordion *vnde dictum.*

Dysosmõ.

Trixago palustris cur vocata.

FORMA.

Folia Trixagini seu Chamædryi similia habet, maiora tamẽ, nec sic in ambitu incisa, odore aliquã tum Allium referentia, gustu adstringentia & amara. Caules quadrangulos, in quib. flos subrubescẽs.

Hæc delineatio sic refert herbã hanc, cuius picturam damus, vt ouum ouo non sit tam simile. Folio siquidem est Trixaginis, maiore, & per ambitum non ita profundè serrato, & inciso odore aliquatenus Allium reddēte, adstringentis & amari gustus, quadrãgulis caulibus: flore in caulibus, instar Chamedryos et Teucri, subrubro, & minimè in summis caulibus, vt aliqui putant, quemadmodum pictura ipsa abundè docet. Hæc itaque herba in theriacos pastillos inserenda erit, & non syluestre Allium, vt maximo ĩ errore versentur seplasiarÿ institores, qui pro re tam salutari atque omnibus putridis marcoribus, Galeno lib. i. de antidotis autore, aduersante, syluestre Allium vsurpant. Sed indignius erratum, quàm quod multis explodi debeat. In hunc autem eosdem vicinitate vocabulorum potißimum incidisse errorem, libro primo Paradoxorum, ca. xxiiÿ. abundè monstrauimus.

Seplasiariorũ error.

LOCVS.

Nascitur in mõtanis & humẽtibus locis. Nec inter se pugnant Dioscorides & Plinius, dũ hic in cãpis humidis pinguibusq;, ille autẽ in montanis nasci scribit. Vterq; enim verum dixit: in campestribus siquidem & montanis, non tamen omnib. prouenit, sed, quod Dioscorides etiam adiecit, humentib. tantùm. Plantatum autem Scordiũ non difficulter nascitur, & possunt de vno duntaxat ramo complures prouenire, modò solo humido committantur.

TEMPVS.

Iunio & Iulio mensibus floret, flos tamen nõ nisi diem vnum durare videtur, sic continuò vnus alium sequitur.

TEMPERAMENTVM.

Tum ex saporibus, tum etiam facultatibus paulò pòst exponendis satis constat Scordium calidum esse. Nam, Galeno etiam teste, amarum quid obtinet, & acre.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Herba vim calefaciendi habet, & vrinã cit recens trita & pota. Arida quoque cum vino decocta contra serpentium morsus, & letalia venena bibitur: Ad stomachi rosiones, dysenteriã, & vrinæ difficultatem pondere duarum drachmarum cum hydromelite. Purgat crassa purulẽta è thorace. Facit ad veterem tussim, rupta, conuulsa, cum nasturtio, melle & resina in ecligmate arida commixta. Hypochondriorum vetustas inflammationes excepta cerato lenit. Succurrit eadem podagris cũ acri aceto circunlita, aut ex aqua illita. Menses supposita mouet, vulnera glutinat, vetusta vlcera purgat, & cum melle ad cicatricem ducit. Siccata carniũ excrescentias reprimit. Succus præterea ex ea expressus ad prædicta vitia bibitur.

EX GALENO.

Expurgat simulq; excalfacit viscera, tum mẽses vrinamq; mouet. Præterea conuulsa ruptáque &

laterũ dolores ab obstructione & frigore natos sanat potum. Denique viride illitum magna vulnera conglutinat: verùm sordida purgat, & maligna ad cicatricem perducit, illitum aridum.

EX PAVLO.

Scordium varium existit, vt quod amarum, acerbũ & acre sit. Purgat igitur simul & calfacit viscera, vrinas & mẽstrua cit, refrigerata omnia recalfacit, vulnera glutinat, repurgátque, aridum illitum cicatricem inducit.

DE STICHADE. CAP. CCXCIX.

NOMINA.

Stichas arabica.

Τιχὰς Græcè, *Stichas vel Stœchas Latinè appellatur. Officinæ cognomento Arabicam vocant. Germanis nominatur* Stichaskraut (*Gallis* du Stechados citrin.) *Stichas verò nomẽ accepit à Stœchadibus ex aduerso Maßiliæ sitis Galliæ insulis, in quibus prouenit. Arabæ factionis autores patriam Stichada reliquis omnibus prætulerunt, hinc sequaces illorum gentili cognomento Arabicam nuncuparunt.*

Stichas vnde dicta.

Arabica quare vocata.

FORMA.

Herba est tenuibus ramulis, comam similẽ Thymo habens, longiore tamen folio, & gustu acris, & aliquantum subamara. Hactenus *Dioscorides, qui flores atque spicam prorsus omisit. Sunt autem flores, vt pictura abundè mõstrat, exigui & cærulei,*

spica

ſpica verò flaueſcit ſemine referta exiguo, triquetro, & coloris ſpadicei. Radix illi eſt tenuis & lignoſa.

LOCVS.

Naſcitur, vt antea eſt commemoratum, in inſulis Galliæ è regione Maßiliæ, quæ Stichades appellantur, à quibus etiam gentilitiam appellationẽ accepit. Prouenit etiam in Arabia, aliisq; complurib. locis, & in multis etiam Germaniæ noſtræ hortis.

TEMPVS.

Floret eo quo Lauandula tempore, nimirũ ante Solſtitium æſtiuum, hoc eſt, Iunio menſe.

TEMPERAMENTVM.

Stœchadis qualitas guſtu quidem amara eſt, & mediocriter ſubadſtringens. Temperamentum verò compoſitum ex terrena eſſentia frigida exigua, vnde ſanè adſtringit: & ex tenui, altera, quæ terrena eſt, copioſiore, à qua vtique amara eſt.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Decoctũ eius quẽadmodum & Hyſſopi, ad thoracis vitia efficax eſt. Miſcetur antidotis vtiliter.

EX GALENO.

Obſtructione liberare, extenuare, extergere, roborareque tum omnia viſcera, tum totũ corpus eſt nata. EX PLINIO.

Menſes cit potu, thoracis dolores leuat. Antidotis quoque miſcetur.

DE STRVTHIO. CAP. CCC.

NOMINA.

Radicula Lanaria. Condisi. Sapona-ria. Struthiũ vnde nominatum

Στρούθιον Græcis, Radicula, siue Lanaria herba Latinis, Mauritanis & officinis Condisi, nonnullis herba fullonũ, vulgò Saponaria, Germanis Seyffenkraut (Gallis l'Herbe à foulon) dicitur. Vnde verò Græci hanc herbam Struthium appellauerint, nõ satis constat, nisi fortè à foliorum positura, quæ auium alas quadantenus imitantur, nomẽ illi indiderint. Nam gens ea στρουθὸν & στρούθιον passerem, & minores alias aues appellat. Vel forsitan quòd Venerẽ stimulet. Græci enim, vt dictum est, στρουθὸν passerem vocant, & ab eius auis salacitate lasciuos, & in venerem procliuiores homines στρουθοὺς, quasi passeres vocant. Porrò strutheum, vt est apud Festum, nuncupant obscœnã virilem partem. Qua imitatione Martialis & Catullus passerem pro virili mẽbro in suis versibus vsurpasse videntur. Lanariam verò dixerunt, quòd ad candorem & mollitiem lanarum ea vsa fuerit antiquitas. Nã cum succidæ lanæ œsypo spurcatæ colores respuerent, prolutæ huius radicis succo, ad quoscunque suffectus imbibendos præparabantur, quibus œsypum erat impedimento. Sic sordescentes lanas veteres hac herba eluebant, ad munditiẽ contrahendam, quæ primum ab infectoribus quærebatur, sordidis colores aspernantibus. Sic quoq; à præcipua & vtiliore parte, Radicula Romanis est appellata. Saponaria recẽtioribus dicta est, quoniam

στρουθοί. Lanaria cur dicta. Radicula quare appellata. Saponaria cur vocata.

eluendis vestimentorum maculis, sordibúsque lanarum expurgandis, saponis vicem exhibet. Herba autem fullonum nominata est, quòd ea interpollandis vestibus, & mangonio poliendis fullones vtantur. Herba fullonum.

FORMA.

Struthion herba est caule lanuginoso, foliis oleæ prodeuntibus ex interuallo quasi geniculatim, plærumque quinis in vnum coeuntibus, in summo coliculorum floribus candidis: radice, quam summo cespite non in altum vltrò citróque per longitudinem fundit, magna, tereti & oblonga, quæ conciditur purgandis lanis.

LOCVS.

Nascitur in Asia Syriáque, saxosis & asperis locis præcipuè. Nunc in hortis quibusdam plantatur.

TEMPVS.

Floret æstate, Iunio maximè mense, sed per duos continuos menses floribus prægnans est.

TEMPERAMENTVM.

Calidum & siccũ temperamẽto, ex quarto quodammodo ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix eius acris est, vrinam cit, iecinorosis auxiliatur, tussi & orthopnœis cũ melle cochlearis mensura sumpta. Aluũ subducit. Eadẽ cum Panace & Capparis radice sumpta, calculos frãgit, & per vrinam exturbat. Lienem induratum minuit. Subdita mẽses elicit, & fœtũ manifestè enecat. Cum polẽta

& aceto illita, lepras tollit. Cum farina hordeacea in vino elixa, tubercula discutit. Miscetur præterea collyriis & malagmatis quæ ad claritatem oculorum conficiuntur. Sternutamenta cit, & trita cum melle naribus infusa, per os purgat.

EX GALENO.

Struthij radice potissimum vtimur, gustu acri quidem existēte. Sed & abstergit, & irritat, ideoq; sternutamenta mouet, ceu cætera omnia quæ gustu acria sunt, & temperamento calida.

EX PLINIO.

Medetur morbo regio ipsa radix decocta, & ius potum: item thoracis vitiis. Vrinā cit, aluū soluit, & vuluas purgat. Ea & ex melle prodest magnificè ad tussim orthopnœæ cochlearis mensura Cum polenta verò & aceto lepras tollit. Eadem cū Panace & Capparis radice calculos frangit, pellitq;. Panos discutit, cum farina hordeacea & vino decocta. Miscetur & malagmatis & collyriis, claritatis causa. Ad sternutamenta vtilis inter pauca. Lieni quoque ac iecinori. Eadē pota denarij vnius pondere ex mulsa aqua, suspiriosos sanat.

DE SCILLA. CAP. CCCI.

NOMINA.

Σκίλλα Græcis, *Scilla* Latinis, *Squilla, exemplo Varronis, omnibus nūc officinis vocatur. Germanis autē* Meerzuuibel (*Gallis* Stipoulle, ou Charpentaire.)

FOR-

FORMA.

Scillæ radix cæpæ modo multipliciter tunicata corticosáq́;,ex qua prius,vt in croco, caulis prosilit tum ex eo flos in luteo candidus emergens insidit, qui cum senuerit folia demum multis pòst diebus emicant lata,nullo nixa pediculo, cæpitia quadam specie,& plæraque ex iis in terram deflexa.

LOCVS.

Scilla,vndique,vt cæpæ & allia,prouenit.

TEMPVS.

Scillam ter florere,triaq́; tempora sationũ ostendere,Theophrastus libro septimo capite duodecimo tradit. Primum enim florum prouentũ, arandi primum tempus significare scribit,secundum medium, tertium nouißimum. Quot enim fuerint isti, totidẽ & arari tempora fermè occurrunt. Scillæ præterea flos,vt est Berytius autor, nigrata specie prosiliens, modò celeriter non emarcescat,largos frugum prouentus,ac vberem annonam nobis promittit.

TEMPERAMENTVM.

Admodum incidentem facultatem obtinet, non tamen admodum calidam ,sed secundum hoc eam quispiã secundi ordinis censeat excalfacientium.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vim acrem & feruentẽ habet. Assata verò multiplicem obtinet vsum. Pasta aut luto oblita,in clibanum coniicitur, aut carbonibus obruitur, donec circunlita pasta sufficienter tosta fuerit. Qua amota,si

ta, si non emollescat, altera pasta aut luto circumlinitur, & eadem quae prius fiunt. Nam quae ita non assatur, noxia magis est, praesertim interaneis data. Torretur item in olla indito operculo, & in clibanum coniecta. Sumitur ex ea, adiectis extimis partibus, quod maximè medium est, quod cõcisum, effusa priore aqua, coquitur, nouaq; superinfusa vsq; dum nec amaritudinem, neque acrimoniã habeat aqua. Siccatur autẽ in vmbra dissecta, & lino traiecta, ita vt ne taleolae inuicem se cõtingãt. Sic igitur secta, ad oleũ, vinũ, acetumq; scilliticũ vtimur. Ad rimas verò pedum crudae Scillae interanea pars in oleo feruefacta, aut cũ resina liquefacta imponitur. Decocta in aceto demorsis à vipera cataplasma est. Assae eiusdem pars vna tosti salis partibus octo subigitur, datúrque ieiunis cochlearis vnius duorúmve pondere ad emolliendam aluum. Additur potionibus & odoramentariis medicamẽtis, & iis cum quibus vrinam ciere voluerimus, hydropicisq; & stomachis, quibus innatant cibi, & morbo regio, torminibus, in vetere tussi, asthmaticis, cruẽta reiicientibus. Trium verò obolorũ pondus in delinctu ex melle sumpsisse satis est. Coquitur eadem cum melle, sumitúrque in cibo ad eadem maximè coctionem adiuuans. Strigmentitia per aluum ducit. Cocta & simili modo sumpta, idem potest. Cauendus Scillae vsus iis, quibus interaneum aliquod exulceratum erit. Prodest verrucis & pernionibus

bus assam inungere. Semen eius tritum, cum caricis aut melle exceptum, si manditur, aluum emollit. Pro foribus domus suspensa tota amuletum est.

EX GALENO.

Præstat assam aut elixam sumere: sic enim virium eius vehementia exoluitur.

EX PLINIO.

Scillarum in medicina alba est quæ masculus, fœmina nigra. Scilla quæ candidissima fuerit, vtilissima erit. Huic aridis tunicis direptis, quod reliquum è vino est, consutum suspenditur lino modicis interuallis, postea arida frusta in cadum aceti quàm asperrimi pendentia immerguntur, ita ne vlla parte vas contingat. Hoc fit ante Solstitium diebus quadraginta octo. Gypso deinde oblitus cadus, ponitur sub tegulis, totius diei solem accipiẽtibus. Post eum numerum dierum tollitur vas, Scylla eximitur, acetum transfunditur. Hoc clariorem aciem facit. Salutare est stomachi laterumq; doloribus, parum sumptũ binis diebus. Sed tanta vis est, vt auidius haustum extinctæ animæ momento aliquo speciem præbeat. Prodest & gingiuis & dentibus, vel per se commanducata. Tineas & reliqua ventris animalia pellit ex aceto & melle sumpta. Linguæ quoque recẽs subiecta præstat ne hydropici sitim sentiant. Coquitur plurib. modis in olla, quæ cõiiciatur in clibanũ aut furnũ, vel adipe aut luto illita, aut frustatĩ in patinis. Et cruda siccatur, deĩde

concidi-

conciditur, coquiturq́; in aceto, tum serpentium icti-bus imponitur. Tosta quoque purgatur, & medium eius iterum in aqua coquitur. Vsus sic coctæ ad hydropicos. Ad vrinā ciendam tribus obolis cum melle & aceto potæ. Item ad spleneticos & stomachicos, si non sentiant vlcus, quibus innatet cibus. Ad tormina, regios morbos, tußim veterem cum suspirio. Discutit & ex foliis strumas, quadrinis diebus soluta. Furfures capitis, & vlcera manantia illita, ex oleo cocta. Coquitur & in melle cibi gratia, maximè vti coctionem faciat. Sic & interiora purgat. Rimas pedum sanat in oleo cocta, & mixta resinæ. Semen eius lumborum dolori ex melle imponitur. Pythagoras Scillam in limine ianuæ suspēsam, malorum medicamētorum introitum pellere tradit.

DE STAPHIDE AGRIA.

CAP. CCCII.

NOMINA.

Pedicularis quare dicta.

Pituitaria vnde.

τάφις ἀγρία *Græcis, herba Pedicularis et Pituitaria latinis, officinis Staphisagria, Germa.* Bißmütz (*Gallis* de l'Estaphisagrie, ou l'herbe aux Poulx.) *Pedicularis autē Pituitariaq́; Latinis à viribus quas habet, dicta est: erūpentibus enim è corpore pediculis ex oleo inuncta aduersatur, & cōmanducata feruore multam pituitā trahit.* FORMA.

Folia habet Labruscæ incisuris diuisa, coliculos rectos, molles, nigrosq́;, flores Isati similes, semen in

vasculis

vasculis viridibus similibus Ciceri, triangulum, asperum, in nigro subrufum, intus candidum, gustu acre. Hæc descriptio herbæ huic cuius hic effigiem damus, per omnia quadrat, floribus tantũ exceptis, qui minimè Isati similes sunt, neque in colore, neq; in quantitate. Isatis enim flores lutei sunt, & exigui, huius cõtra subcæsii, ac multo maiores, vt hinc ferè suspicer eam herbam non esse quã veteres pingunt Staphida agrian. Cæterùm cum proximè tamen ad picturam accedat, neque viribus distet admodum, inter Staphidis agrias species rectè à plærisque hodie herbariæ rei studiosis cõnumeratur. Folia enim fert plærunque septem, aliquãdo etiã paucioribus incisuris diuisa, coliculos rectos, nigros, & in folliculis herbaceis semen triquetrũ, in nigro subrufum, intus cãdidum, gustu acre, ita vt illi omnes notæ, demptis floribus, respondeant.

LOCVS.

Nascitur, Plinio authore, in opacis. Ea cuius picturam exhibemus, nũc passim in hortis plãtatur.

TEMPVS.

Floret æstate.

TEMPERAMENTVM.

Quum vrendi vim habeat Staphis agria, consequitur eandẽ in quarto ordine esse excalfacientiũ & desiccantium.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Eius grana quindecim si quis trita in aqua mulsa dederit,

dederit, crassa per vomitum purgant. Sed qui biberint, ambulare debent. Quinetiam aßiduè attendere oportet, & aquã mulsam potui dare, quòd strangulationis pericula inferant, & fauces deurãt. Trita eadem, & ex oleo inuncta, pediculationi, prurigini & scabiei auxiliatur. Plurimam cit pituitã commanducata. Decocta in aceto, dẽtium dolori, si ea colluantur, subuenit. Gingiuarum rheumatismũ sistit. Vlcera oris, apthas nominant, cum melle sanat. Miscetur præterea vrentibus malagmatis.

EX GALENO.

Vehementer acrem obtinet facultatem, adeò vt ex capite purget pituitam, abstergatq; valenter. Itaque ad scabiem accommodata est. Sed & vrendi vim aliquam habet.

EX PLINIO.

Nucleis eius ad purgationes vti non censuerim propter ancipitem strangulationem, nec ad pituitã oris siccandam: fauces enim lædunt. Phthiriasi caput & reliquum corpus liberant triti. Facilius admixta sandaracha. Item pruritu & psoris. Ad dẽtium dolores decoquuntur in aceto. Ad auriũ vitia, rheumatismum gingiuarum, vlcera oris manantia. Flos tritus in vino contra serpentes bibitur. Semen enim abdicauerim, propter nimiã vim odoris. Quidã eam Pituitariam vocant, & plagis serpentium vtiq; illinunt. Item phthiriasi, qua Sylla dictator consumptus est. Nascuntur quoq; in sanguine ipso

hominis

hominis animalia excesura corpus. Resistitur *Staphidis agrias succo, cū oleo perūctis corporib.* Hæc *quidē in aceto decocta, etiā vestes eo tædio liberat.*

DE SESELI MASSILIENSI.

CAP. CCCIII.

NOMINA.

σέσελι τὸ μασσαλεωτικὸν Græcis, *Seseli* Ʃ *Massiliense* Latinis, *Officinis Siler montanum dicitur. Semen tamen quod à seplasiariis hoc nomine venditur, non* Massiliensis, *sed, si amaritudinē respicias,* Aethiopici, *vel quod magis vero simile est,* Peloponesiaci *(neutrius enim integram imaginem vidimus)* Seseli *semen est: latius enim, odoratius, & carnosius* Massiliensi *existit. Germanis incognita hactenus planta fuit, ob id* Sesel *rectè illam appellabunt.* *Siler montanum.*

FORMA.

Folia gerit Fœniculi, *crassiora tamen. Caulē vegetiorem, vmbellam* Anetho *similem, in qua semen est oblongum, angulosum, & degustanti confestim acre: radicem longam, &* odoratam. Ex *qua* Dioscoridis *delineatione satis constat stirpem, cuius picturam damus, esse* Seseli *Massiliense, quòd huic nimirum, nulla prorsus nota reclamante, tota descriptio suffragetur. Quid multa? dato etiam quòd singulæ illi non responderent notæ, tamē cùm eas quas veteres* Seseli *attribuerunt facultates obtineat, citra omne periculum pro eo vsurparetur.*

LO-

LOCVS.

Optimũ iuxta Maßiliam, teste Dioscoride, Galliæ vrbem nascitur, vnde etiam cognominatum est Maßiliense. Prouenit autem aliis quoque in locis calidioribus, & nũc in plerisque Germaniæ hortis, sed non nisi satum & cultum.

TEMPVS.

Floret æstate, & semen subinde producit.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit & desiccat in secundo ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Semẽ & radix calefaciendi vim obtinẽt. Strãguriæ, orthopnϾ, vteri suffocationibus & comitialibus pota medentur. Menses & fœtus ex vtero ducunt. Interaneis omnibus prosunt, & diutinas tusses sanant. Ipsum semen cum vino potum coctioni confert, tormina discutit, & epialis febribus vtile est. Ad arcenda in itinere frigora cum pipere & vino bibitur. Datur capris aliisq; quadrupedibus bibendum, vt partus iuuet.

EX GALENO.

Seseli & radix & semẽ vsqueadeo excalfacit, vt admodum vrinam mouere queat. Sed & tenuium est partium, vt & comitialibus, & orthopnœis competat.

EX PLINIO.

Prodest homini ad tußim veterem, rupta, conuulsa, in vino albo potum. Item opisthotonicis, &

iecinorum

iecinorũ vitiis, & torminibus, & ſtranguriæ, duarum aut trium ligularum menſura. Sunt & folia vtilia, vt quæ partus adiuuent etiam quadrupedũ. Hoc maximè paſci dicuntur ceruæ pari turæ. Illinitur & igni ſacro. Multum in ſummo cibo coctionibus confert, vel folio, vel ſemine. Quadrupedũ quoque aluũ ſiſtit, ſiue tritum potui infuſum, ſiue mãdendo commanducatum è ſale. Boum morbis medetur, vel ſi contritum infunditur.

DE SANGVISORBA.
CAP. CCCIIII.
NOMINA.

QVum ignoraremus quo nomine ſtirpem hãc veteres Græci & Latini, ſi modò iis cognita fuit, appellarint, maluimus interea vulgari vti nomenclatura, donec aliud certius nomen inuenerimus. Elatinen tamen eſſe iudicarem, ſi folia puſilla, piloſa, & rotunda obtineret. Nũc quum neque puſilla, neque piloſa, neque rotunda, ſed mucronata eſſe videantur, certi ſtatuere nihil poſſum. Sanguiſorba verò dicta eſt hæc herba, non quòd vulneribus iniecta ferrum & ſpicula facilè & citra ſenſum doloris exigat, vt nonnulli arbitrantur: idipſum enim non poſſe mirifica quæ illi ineſt adſtringẽdi facultas abundè oſtendit: ſed potius quòd ei inſiſtendo ſanguine vndecunque emanarit, mira admodum inſit efficacia, adeò vt hunc ipſum quaſi abſorbere videatur. Erroris autẽ huius nulla alia

Sanguiſorba cur dicta.

HH *cauſa*

Error eorũ qui Pĩpinellam cum Sanguiſorba cõfundũt. causa eſt, niſi quòd hanc ſtirpem multi cum ea quæ hodie Pimpinella vocatur, confundant, quæ certè propter caliditatem quam obtinet haud exiguam, quandam etiam trahendi facultatem habere videtur, adeò vt infixa corpori extrahere facilè queat. Quòd verò cum Pimpinella confuderint non alio factum eſt nomine, quàm quòd huius folia proximè ad Pimpinellæ folia, quæ itidem vt hæc ſerrata ſunt, accedere videntur. Sed hæc confuſio nõ caret errore, vt paulò pòſt dicemus. Germanis hæc herba Kolbleskraut, à capitellis quæ ruffeſcentibus punctis maculata ſunt, dicitur. Nonnulli etiam Germanorum Hergots Bartlin nominant, Quidam etiam à ſiſtendo ſanguine Blutkraut.

GENERA.

Duo ſunt eius herbæ quæ Sanguiſorba vocatur genera. Vna enim maioribus conſtat foliis ac lõgioribus, coliculis tamen tenuioribus, ideoq; ab hac foliorum forma maior à nobis dicta eſt. Altera minoribus foliis, coliculis autem maioribus eſſe deprehẽditur, quare ab iſta foliorum effigie rectè minor appellari poteſt, vt inter eas aliquod diſcrimen eſſe herbariæ rei ſtudioſi hac ratione animaduertant. Sanguiſorba maior. Minor.

FORMA.

Herba eſt à radice craſſa & longa, ſtatim folioſa, minor potiſſimum, coliculos habens plurimos rubentes, folia aſpera, in extremitatibus latè crenata & ſerrata, in ſummo coliculorum capitella ruffeſcentibus

ſcentib. punctis maculata, quæ ſi hiant flores exeũt herbacei, in medio croceam comam oſtendentes.

LOCVS.

Naſcuntur locis incultis, aridioribus, & ſoli expoſitis. Vnde iterum colligere licebit non eſſe Elatinen, vtcunque à facultatibus illius non diſcrepet, quòd Dioſcoride & Plinio teſtibus, Elatine incultis & ſegetibus proueniat.

TEMPVS.

Florent Maio & Iunio menſibus.

TEMPERAMENTVM.

Guſtantibus adſtrictionẽ haud vulgarẽ ac viſcoſitatem herba præ ſe ferre videtur. Quapropter ſiccam admodum conſiſtentiam nacta eſt, ſimulq; corpora contrahere, & conſtringere poteſt, atque adeò emplaſticã, eò quòd glutinoſa ſit, facultatẽ obtinet.

VIRES.

Ex iis quæ diximus abundè cõſtat vtranque Sanguiſorbam in reſtringendis ac ſupprimendis ſanguinis profluuiis eſſe efficaciſſimas, adeò vt nonnulli conſtanter aſſerant, eas etiã manibus geſtatas ſanguinem vndecunque manantem ſiſtere poſſe. Experientia certè cõpertum eſt ad muliebre profluuium ſanandum, nullum poſſe reperiri præſentius iis ſtirpibus præſidium. Glutinant etiam vulnera illarum folia, carcinomatíſque & fiſtulis medentur. Generoſum denique ac ſtrenuum remedium eaſdem eſſe ad dyſenterias, & reliquos vẽtris fluxus, ſi ex aqua

aut vino bibantur, nemini non notũ est. Quid multa? Elatines herbæ, cuius certè hæ duæ stirpes genus esse videntur, facultates habent. Quare toto cœlo errant qui herbas has, vt suprà etiam cõmemoratum est, cum Pimpinella confundunt, quòd hæc ipsa acris admodum sit & multum calida: illæ contrà sapore, haud secus atque Elatine, adstringente. Verùm non tantùm differunt facultatibus, imò etiam odore, coloreq́; foliorum, maximè verò florum diuersitate, vt quiuis ex vtriusque herbæ pictura collatione statim deprehendet.

Pimpinella non solum facultatibus, verũ etiã forma à Sanguisorba diuersa.

DE SCOLYMO. CAP. CCCV.

Scolymus Artichaut Gallis.

NOMINA.

Carduus. Strobilus. Cinara.

Σκόλυμος Græcis, Carduus & Strobilus Latinis, Columellæ Cinara dicitur. Sunt qui hodie Arcocum corrupta voce nominent, primam vocis syllabam articuli vice præponentes. Alii paulò rectius Alcocalum vocant: Cocali siquidem nomine, nux pinea, cui Scolymi capitulum simile est, venit. Nunc vulgo herbariorũ ab articulo statim duabus interiectis literis Articocalus, aut expuncta vocali, a, Articoclus, vel magis curtato, vt ferè fit, vocabulo, Articols vel Articoca nũcupatur. Germani instar vulgi Articoca, (Gal. Artichaut) nominabunt, aut Strobildorn. Strobilũ autẽ Rom. hanc stirpem non alia ratione dixerunt, quàm quòd eius capitulum, vt diximus, structili nucleorũ serie pineam

Alcocalus. Cocalus.

Articocalus. Articoca.

Strobilus cur dicta.

neam nucem referre videtur. Cinarã verò sunt qui Cinara appellatam putent, quòd satum & cultum cineri gaudeat. Alii à Cinara potius puella, quæ in eius speciei Carduum mutata est, dictam esse volũt.

Cinara quare appellata.

FORMA.

Folia habet Chamæleontis, & spinæ albæ vocatæ similia, nigriora tamen ac crassiora. Caulem emittit oblongum, foliosum, in quo capitulum spinosum. Radicem verò nigram & crassam Hæc Dioscorides. Cæterũ caput eius & vertex in squarosum extuberat globum, corticosis vnguibus turgentem, spicisq; squamatim coagmentatum, quorum orbis exterior viret, interior niueo candore nitescit. Flos purpureo rutilat colore, qui tandẽ euanescit in pappos. Caput vetustate tandẽ dissilit in corticeas laminas, semen ostendens Cnici figura. Nos tamen integram Scolymi faciem ac picturam hoc tempore dare nõ potuimus, quòd primo anno fructum suum nõ ostendat. Curabimus autem alio tempore vt studiosi integram eius habeant picturam.

LOCVS.

Nusquam, quòd sciam, in Germania prouenit Cinara, nisi sata et culta. Quare Scolymus qui in hortis colitur & plantatur, verè Cinara existit. Quod ideò monendum esse duximus, quia inter Græcos esse constat, vt est Paulus & Aetius, qui Scolymum à Cinara discriminant. Non est autem aliud inter eas stirpes discrimen, quàm quòd Scolymus ferus

Scolymus hortensis propriè Cinara dicitur. Scolymus

Cinara. Carduus altilis.

est & syluester, Cinara verò domita cultu, ideoq; à nonnullis Carduus altilis nominatur.

TEMPVS.

Quum Solstitium æstiuum agitur, Scolymi flos erũpit, Hesiodo in lib.ij. cui titulus Opera & dies, teste, qui ea florente cicadas acerrimi cantus esse, & mulieres libidinis auidißimas, virosq; in coitum pigerrimos, capite, genibus, ac toto corpore præ Sirij æstu arescentibus, scribit.

TEMPERAMENTVM.

Quæ secũdum qualitatem editur actio, calidum in secundo ordine completo, aut tertio incipiente, medicamentum indicat, siccum verò in secundo.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix scolymi illita grauεolentiam alarum, & totius corporis emendat. Item si decocta in vino bibatur. Vrinam etiam copiosam fœtidámque pellit. Herba cùm recens nascitur tenerescitve, asparagorum modo in olera transit.

EX GALENO.

Scolymi radix copiosam vrinam graueolentem elicit, si quis eam in vino coctam bibat: ideoq; graueolentiam sanat, tum alarum, tum totius corporis. Atque hoc sanè medicamẽto ex tota inest essentia, vtpote eius succo existente purgatorio. Et in libro secundo de alimentorum facultatibus: praui succi edulium est Cinara, præcipuè cùm iam durior euaserit: tum enim biliosi humoris copia abundat, tota-

táque eius substantia durior existit, adeoq; vt ex ipsa melãcholicus, ex succo verò eius tenuis & biliosus humor producatur. Proinde coctã edere praestiterit adiecto coriandro, dein ex oleo, garo, vinoq; sumatur. Si tamen in Patina aut sartagine ad esum praeparetur, absque iis comedatur. Plerique enim sic eius veluti cacumina comedunt, quae spondylos nominant.

EX PLINIO.

Vrinã ciere Scolymũ praecipuè traditur. Sanare lichenas & lepras ex aceto. Venerẽ stimulare in vino, Hesiodo et Alcaeo testibus, qui florẽte ea cicadas acerrimi cantus esse, & mulieres libidinis auidissimas, virósque in coitum pigerrimos scripsere, velut prouidentia naturae hoc adiumento tunc valentissimo. Item graueolentiam alarum emendát radicis emedullatae vncia, in vini falerni heminis tribus decocta ad tertias, & à balneo ieiuno, itemq; post cibum cyathis singulis pota. Mirum est, quòd Xenocrátes promittit experimento, vitium id ex alis per vrinam effluere.

DE SPHATVLA FOETIDA. CAP. CCCVI.

Sphatula foetida cũ Xiride magis cõuenit.

NOMINA.

HErba quã officinae Sphatulam foetidam vocant, quòd grauem exhalet odorem, quomodo veteribus sit appellata nondum certò scire possum. Nomen quidem ipsum Xiphij seu Gladioli *Sphatula foetida cur dicta.*

Sphata. Sphatula fœtida nõ est Xiphium. Non est Sparganium. Non est Xyris.

speciem esse docet: Sphata siquidem Latinis gladiũ significat. Non esse autem Xiphium radix eius euidenter admodum ostendit, quæ non est bullosa, nec gemina, ita vt altera alteri insideat, sed capillamẽtis fibrata. Neque etiam Sparganium esse partim folia eius, quæ in terram non procumbunt, partim etiam semina, quæ non in pilulis, sed folliculis aut siliquis profert. Non videtur etiam esse Xyris, quòd illa radicem habeat longam & rufam, Sphatula verò fœtida nec longam nec rufam, sed rotundam, albam & capillatam. Tamen quicquid sit gẽtilem iis esse foliorum similitudine constat. Germani eam Vuandtleuszkraut, *à necandis cimicibus appellant.*

FORMA.

Folia Iridi similia habet, minora tamen & angustiora. Caulem ex se mittit, in cuius summo folliculos aut siliquas Pæoniæ fœminæ non dißimiles profert, quibus dehiscentibus semen in iis apparet rotundum & rubrum. Radicem obtinet capillamentis multis fibratam.

LOCVS.

Circa sepes & dumeta nascitur, frequens in Italia, nusquam tamen in Germania, quod sciam, nisi sata prouenit.

TEMPVS.

Fructum seu siliquas suas autumno profert, ac subinde in iis, vbi dehiscunt, semen ostendit.

TEM-

TEMPERAMENTVM.

Vehementer acrem qualitatem obtinet, adeò vt gustata, fauces quasi vrere videatur. Proinde calidam & siccam admodum esse constat.

VIRES.

Non multum à Staphidis agriæ viribus abesse apparet: valenter enim abstergit. Hinc *ad scabiem, eius potissimum succus, abigendam vtilis est. Surculos etiam & spicula, perinde atque* Xiphium & Xyris, *sine dolore extrahit. Cimices quoque necat atque fugat.*

DE TRICHOMANE.

CAP. CCCVII.

NOMINA.

Τριχόμανες Græcè, Trichomanes, *Capillaris Latinè vocatur.* Officinis *Polytrichon falsò dicitur: id enim nominis* Adianto *herbæ, quam hodie* Capillum Veneris *vocant,* Dioscoride & *veteribus aliis testibus, debetur.* Germanicè Vuidertodt, oder Abthon (*Gallis* du Polytrichon) *appellatur.* Trichomanes *autem à facultate sua* Græci *nominauerunt, quòd scilicet fluentem capillum expleat, & subnasci faciat:* μανὸν *enim ea gẽs rarum vocant,* τρίχα *autem capillum.* Hoc *etiam nomine* Capillarem *latini dixerunt.*

Polytrichon officinarum.

Trichomanes cur dictum.

Capillaris

FORMA.

Filici *simile est* Trichomanes, *paruum admodum. Ex vtraque parte ordine quodam folia habet*

bet tenuia, Lentis figura, contraria inuicem, in ramulis tenuibus, splendescentibus, subnigris & austeris. Cuius equidem descriptionis notæ omnes, nulla penitus reclamante, herbæ illi quam hodie officinæ Polytrichon vocant, pulchrè quadrant. Siquidem cauliculis iunceis, quincuncialibus, à radice statim penè foliatis constat, foliis rotundis, lenticulæ forma, aduersis inter se pediculis ramulis subnigris & nitentibus, sine flore, sine semine.

LOCVS.

Nascitur in palustribus atque vmbrosis locis, humentibus muris, & iuxta fontes, haud secus atque Adiantum.

TEMPVS.

Carpitur æstate & autumni initio.

TEMPERAMENTVM.

Trichomanes in caliditate quidē & frigiditate symmetrū est, verùm desiccat, extenuat & digerit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Eadem potest quæ Adiātum. Cum itaque Adiātum aliunde in Germaniam sit deportandum, & Trichomanes paßim proueniat, licebit hoc in alterius inopia vti. Et consultius multò vt Trichomane vtantur Officinæ, quàm Adianto adulterino. Prodest igitur Trichomanis decoctum potum asthmaticis, dyspnoicis, felle suffusis, lienosis, vrinæq; difficultatibus. Calculos frangit. Aluum sistit. Venenatorum morsibus, & stomachi fluxionibus in vino po-

no potum medetur. Menſes & ſecundas ducit, ſanguinis autem reiectiones ſiſtit. Crudum illinitur venenatorũ morſibus. Alopecias explet, ſtrumas diſiicit. Furfures & achores cum lixiuio exterit. Cum ladano, myrtino, ſuſino, aut hyſſopo & vino capillos defluentes continet. Decoctum etiam eius cum lixiuio & vino ſi eo abſtergantur, idem poteſt.

EX GALENO.

Alopecias denſat, & ſtrumas & abſceſſus diſcutit, lapidéſque frangit potum. Viſcoſorum craſſorúmque ex thorace pulmonéque excreationibus nõ mediocriter confert. Ventris profluuium ſiſtit, nullam tamen manifeſtam caliditatem affert, ſicut nec frigiditatem.

EX PLINIO.

Calculos è corpore mirè pellit, frangitq́; , vtique nigrum. Qua de cauſa potius quàm quòd in ſaxis naſceretur, et à noſtris Saxifragum appellatum crediderim. Bibitur è vino quantum terni decerpſere digiti. Vrinam cient. Serpentium & araneorũ venenis reſiſtunt. In vino decocti aluum ſiſtunt. Capitis dolores corona ex iis ſedat. Contra ſcolopendræ morſus illinuntur, crebrò auferẽdi ne pereant. Hoc & in alopeciis. Srumas diſcutiũt, furfuréſque in facie, & capitis manãtia vlcera. Decoctũ ex his prodeſt ſuſpirioſis, & iecinori, & lieni, & felle ſuffuſis, & hydropicis. Stranguriæ illinuntur, & renibus cum Abſinthio. Secundas cient & menſtrua.

Sanguinem

Sāguinem sistunt ex aceto, aut Rubi succo poti. Infantes quoque vlcerati perunguntur ex iis cum rosaceo & vino prius. Folium in vrina pueri impubis, tritum quidem cum aphronitro, & illitum vētri mulierum, ne rugosus fiat, præstare dicitur. Perdices & gallinaceos pugnaciores fieri putant, in cibum eorum additis, pecoriq; esse vtilissimos.

DE TELI. CAP. CCCVIII.

Fœnumgræcum corrupte, Vulgus Senegrec, per S loco F.

NOMINA.

Τῆλις, κερατῖτις αἰγόκερως, βούκερως *Græcis*, Fœnūgræcum *Latinis: officinæ genuinum nomen retinuerunt: Germanis* Bockshorn, oder Kuhorn, (*Gallis* Fenegrei, ou Fenegrec) *dicitur. Magna græcarū appellationum pars à siliquarum quas producit figura desumpta est: hæ enim corniculis similes existunt*. Hinc Ceraitis *à cornu simpliciter dici cœpit:* κέρας *enim Græcis cornu est.* Aegoceros *autem à caprini cornu similitudine, quemadmodum à bubuli* Buceros, *quod sanè nomen* Theophrastus *libro quarto de historia plantarum illi imposuit. Cùm itaque corniculis similes habeat siliquas, factum est vt illam* Columella *simpliciter Siliquam nominauerit,* Plinius Siliciam, Varro *Siliculam.*

Ceraitis cur dicta. Aegoceros Buceros.

FORMA.

Cauliculis emicat exilibus, rubicundis, folio pe-

nè

nè Trifolij, flore candido & exiguo, semine in siliquis oblongis, ac cornu instar incuruis fuluo. Radice subrotunda & oblonga innititur.

LOCVS.

Satum Fœnogræcum passim ferè prouenit.

TEMPVS.

Iunio & Iulio mẽsibus floret, & vnà siliquas producit. Semen tamen in Augusto maturum legitur.

TEMPERAMENTVM.

Fœnumgræcum calidum est secundi ordinis, desiccat primo.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Molliendi & disiiciendi facultatem habet fœnogræci farina. Facit ad inflammationes quæ intus forisq; sunt si cum aqua mulsa decocta trita illinatur. Lienem cũ nitro & aceto subacta & illita minuit. Decoctũ eius insessu ad muliebria mala, quæcunq; per inflãmationes aut præclusiones consistũt, vtile est. Expressus Fœnogræci in aqua decocti succus, capillos, furfures & achores exterit. Cum anserino adipe pessi vice apponitur, loca quæ iuxta vterum sunt emolliens & relaxans. Viride cum aceto imbecillis & exulceratis locis prodest. Decoctũ eius aduersus tenesmos, & grauiter olentia dysentericorum excrementa confert. Oleum eius cum myrtino capillos & in genitalibus cicatrices abstergit.

EX GALENO.

Fœnumgræcum feruentes inflammationes irritat.

tat. Quæ verò minus sunt calidæ, & magis duræ, eas digerendo curat.

EX AETIO.

Fœnumgræcum habet etiam abstergendi vires. Variis modis comeditur, sed copiosius sumptum caput tentat. At cremor decocti Fœnogræci cum modico melle exhibitus, omnes deprauatos intestinorum humores educit. Permodicũ esse oportet quod permiscetur mel, ne erodat. In diuturnis verò doloribus qui sine febri thoracem infestant, pingues simul palmulæ elixantur, inde succo expresso melléque admixto suppositis carbonibus rursus decoquuntur vsque ad congruam consistentiam. Datur id diu ante cibum, obseruariq; oportet ne iis exhibeatur, quibus facilè caput dolet: palmulæ enim capiti infestæ sunt.

EX PLINIO.

Vis eius siccare, mollire, dissoluere. Succus decocti fœminarum pluribus malis subuenit: siue duritia, siue tumor, siue contractio sit vuluæ, fouentur, insidunt. Infusum quoque prodest. Furfures in facie extenuat. Spleni addito nitro decoctum & impositum medetur. Item ex aceto. Sic iecinori decoctũ. Diocles difficilè parientibus semen eius dedit acetabuli mensura tritum in nouem cyathis sapæ ad tertias partes bibere, vt qui biberent in calida lauarentur. Et in balneo sudantibus dimidium ex relicto iterum dedit, mox à balneo reliquũ, pro summo

mo auxilio. Farinā fœnogræci cum hordeo aut lini semine decoctā aqua mulsa cōtra vulua cruciatus subiecit. Itemq; imposuit imo ventri. Lepras, lentigines, sulphuris pari portione mista farina curauit, nitro antè præparata cute, sæpius die illinēs, perungiq; præcipiēs. Theodorus Fœnogræco miscuit quartā partem purgati Nasturtij acerrimo aceto ad lepras. Damion Fœnigræci semen acetabuli dimidia mensura cum sapa & aquæ nouem cyathis ad mēses ciendos dedit potu. Nec dubitatur quin decoctū eius vtilissimum sit vuluis, interaneisq; exulceratis, sicuti semen articulis atque præcordiis. Si verò cū Malua decoquatur, postea addito mulso potus, ante cætera vuluis interaneisq; laudatur: quippe cū vapor quoque decocti plurimum possit. Alarū etiā graueolentiam decoctum Fœnogræci semen emendat. Farina porrigines capitis furfurésq; cum vino & nitro celeriter tollit. In hydromelite autem decocta addita axungia genitalibus medetur. Itē parotidi, podagræ, chiragræ, articulis, carnibusq; quæ recedunt ab ossibus. Aceto verò subacta luxatis. Illinitur & lieni decocta in aceto, & melle tantùm. Carcinomata subacta ex vino purgat, mox addito melle persanat. Sumitur & sorbitio è farina ad pectus exulceratum, lōgamq; tussim. Diu decoquitur donec amaritudo desinat, postea mel additur.

DE TELEPHIO. CAP. CCCIX.

Telephium

Telephium pingit vulgo Gallorum Orpin dictam herbam, in qua tamẽ quædam desiderantur.

NOMINA.

Τελέφιον, ἢ ἀείζωον ἄγριον *Græcis*, *Telephium & Illecebra Latinis, officinis & vulgo Crassula maior appellatur. Sunt qui Fabã crassam, à foliorum quam cum faba habent similitudine, nominent. Germanis* Vuundkraut, Knabenkraut, Fotzzuuang, Fotzuuein, (*Gallis* du Chicotrin) *dicitur. Telephiũ verò dictũ est, quòd vlceribus malignis & deploratis, quibus Telephus Mysiæ rex ab Achille vulneratus cõsenuit, quæ eã etiam ob rem Telephia vocantur, auxilietur.*

Crassula maior. *Faba crassa.* *Telephiũ vnde dictum.* *Telephia vlcera.*

GENERA.

Dioscorides duo genera facit. Vnum floribus albis, quod nobis Telephium album nominare placuit, Germanicè Vuundtkraut das vueible. *Alterum floribus luteis, quod Norimbergæ me vidisse memini. Damus pro illo Telephium purpurascẽtibus floribus emicans quod ad differentiam prioris Telephium purpurascens appellare volumus, Germanicè* Vuundkraut das mennle. *Præter flores qui in primo candidi sunt, in hoc autem purpurascentes, foliorum etiam colore differunt, qui in candido viridis & herbaceus existit, in purpurascente autem paulò pallidior. Cætera omnia in iis similia apparent, folia potißimum, quæ fabacea*

Telephiũ album. *Telephiũ purpurascens.*

fabacea prorsus sunt, nisi quod pinguiora, & crassiora existunt.

FORMA.

Foliis & caule Portulacæ similis herba Telephium. Alas binas in singulis foliorum geniculis inhærentes habet. Ramuli à radice seni septenìve prodeunt, referti foliis cærulcis, crassis, glutinosis, carnosis: flores illi lutei, vel albi, vel purpurascentes radix ima, quod Diosco. omisit, inumeris tuberibus scatet. Nō est autem cur diuersum Telephium hoc nomine ab ea herba, quam herbarij hodie crassulā maiorem nominant, suspicemur, cum omnes reliquæ notæ à Dioscoride commemoratæ, illi adamussim conueniant. Et solenne certè est Dioscoridi vt multas notas, in his potissimum herbis quas ipse nō vidit, atqueadeò ex aliorum fide pingit, easq; maximè quidem necessarias omittat, & silentio trāseat. Quibus etiam accedit locus natalis, & facultates Telephij, quæ eædem sunt cum iis quæ Crassulæ maiori recentes herbarij adscribunt. Sunt qui alterum acetabulum esse putent, quorum sanè sententiam non admodum absurdam esse indico.

LOCVS.

Nascitur inter vites, locis cultis & incultis, humidis.

TEMPVS.

Vere statim prosilit, Iulio autem & Augusto mensibus floret.

TEMPERAMENTVM.

Telephium exiccat ordine secundo intenso, aut certè principio tertij, non tamen insigniter calida, verum in hoc forsan quispiam ipsum primi esse ordinis censeat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Folia senis horis illita, albas vitiligines sanãt: sed oportet postea hordeacea farina illinere locum. Quinetiam alphos tollunt cum aceto in sole inuncta. Sed vbi inaruerint, absterguntur.

EX GALENO.

Telephium detergendi & exiccandi facultate est præditum: proinde ad putrida vlcera conuenit, & leucas & alphos cum aceto sanat.

EX PLINIO.

Illinitur lentigini, & cum inaruit teritur. Illinitur & vtiligini, ternis ferè mensibus senis horis noctis aut diei, postea farina hordeacea illinitur. Medetur & vulneribus & fistulis.

APPENDIX.

Recentiores herbarij sua Crassula maiori in curandis vulneribus, & sistendo sanguinis profluuio vtuntur vt eandem esse cum Telephio vel hoc saltem nomine nemo dubitare debeat. Magnã autem efficaciam habere in internis potißimum vulneribus & vlceribus, mirificéque herniosis prodesse iidem tradunt.

DE TRINITATIS HERBA.
CAP. CCCX.

Herba

Herba Trinitatis nobis Pensée.

NOMINA.

QVo nomine priuatim plãta hæc Græcis aut Latinis appellata sit medicis, ignorare me fateor. Constat tamen Violæ inodoræ genus esse, & mea quidem sententia Iouis florem. Vulgus à triplici colore floris, herbã trinitatis nominat. Sunt qui Iaceam, & herbam clauellatam appellãt. Germani Dreyfeltigkeytblumen, & Freyschamkraut (*Galli* Herbe de la Trinité) *vocant.*

Iouis flos.

Herba trinitatis vnde dicta.

Iacea.

FORMA.

Herba hæc folio est initio rotundo, per ambitum serrato, processu tẽporis oblongiore, cauliculo triangulo, intus cauo, leuiter striato, ex interuallis geniculato, prodeuntibus ex alarum sinu pediculis longis, in quibus summatim elucẽt flores figura & specie violarũ purpurearũ, superiore parte purpurei, in medio cãdidi, inferiori verò lutei, radiis quibusdam nigris distincti. Quibus decidentibus semina protuberant.

LOCVS.

Sua spõte in aruis interdũ prouenit. In hortis tamen vt plurimum plantatur, speciosiorq; nascitur.

TEMPVS.

Vere viola hæc post purpuream emicat, & tota æstate floret.

TEMPERAMENTVM.

Herba in gustu lentorem quendam, atque modicam acrimoniam seu mordacitatem præ se fert,

atqueadeò à Symphyti temperamento non admodum abesse videtur, id quod etiam ex facultatibus quas illi recentiores tribuunt facilè deprehēditur. Calida itaque & sicca est.

VIRES.

Quum acrimoniæ ratione incidendi vim quampiam habeat, ideo rectè recētiores asthmaticis, pulmonísque phlegmonibus prodesse tradunt: collectum siquidem in thorace & pulmone pus expurgare potest. Hac ratione puerorum etiam comitialibus morbis auxilio esse solet. Cæterùm non parum ad pruritum & scabiem confert, omniáque cutis vitia emendat, idq; mediocris acrimoniæ & siccitatis ratione. Vlcera etiam, quia viscositatem obtinet, glutinare potest.

DE TEVTLO. CAP. CCCXI.

NOMINA.

Τεῦτλον, ἢ σεῦτλον Græcis, Beta Latinis appellatur. Germanis Mangolt, oder Pissen (Gallis de la Porrée, ou de la Iotte.) σεῦτλον autem Græci ab impulsu nominarunt, etenim cultus ratione quadam incrementum capeßit arboris, neque vlli hortensium latitudo foliorum maior. Betæ nomen sibi adsciuit, quoniam figuram β literæ græcæ dū semine turget referre videtur. Nam summitatem in cacumine reflexam obtinet. Id quod testatum nobis reliquit Lucius Columella in suo carmine de cultu hortorum ita canens.

σεῦτλον vnde dictum.

Beta cur dicta.

Nomine

Nomine tum Graio, ceu litera proxima primæ,
Pangitur in cera docti mucrone magistri,
Sic & humo pingui ferratæ cuspidis ictu
Deprimitur folio viridis pede candida Beta.

GENERA.

Eius à colore omnes duo genera faciunt, candidam & nigram. Candida *alio nomine Sicula, vt Theophrastus libro octauo de historia plantarum, & Plinius libro decimonono, capite octauo, memoriæ prodiderunt, appellatur. Et nunc extrita litera vna ferè omnibus nostri seculi medicis Sicla nominatur.* Germanicè Vuisser Mangolt. *Nigra ad atrum videtur tendere colorem, & à Germanis* roter Mangolt *vocatur.* Candida Beta. *Sicla.* Nigra Be*ta.*

FORMA.

Caulem habet striatum, bicubitalem, foliũ ferè Atriplicis, flores exiguos luteos, semen in caulibus copiosum: radicem vnicam in longum protensam, è cuius lateribus aliæ, modò singulæ, modò binæ, nonnunquam ternæ funduntur, fibris multis refertæ.

LOCVS.

In hortis paßim, & cultis locis nascuntur Betæ.

TEMPVS.

Iulio & Augusto mensibus floribus & semine turgent.

TEMPERAMENTVM.

Nitrosa qualitate particeps est. Nigra tamen adstrictionis quippiam adiunctum habet, & magis in

radice quàm in aliis partibus. Simeon Sethi calidam & siccam esse in tertio ordine asserit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Nigra Beta cum lente cocta aluum efficacius cohibet, multoq; magis radix. Cãdida aluo vtilis est. Vtraque verò propter nitrosam vim quã habet mali succi est. Vnde succus earũ cum melle naribus inditus caput purgat. Aurium etiam doloribus auxiliatur. Decoctũ radicum & foliorum furfures & lẽdes deterget. Perniones fotu mitigat. Crudis foliis alphos nitro prius perfrictos, alopecias prurientes, atque depascentia vlcera illini prodest. Cocta exãthematis, erysipelatis, & ambustis medetur.

EX GALENO.

Beta nitrosæ facultatis est particeps, qua tũ extergit, tum digerit, & per nares purgat. Cæterùm cocta nitrositatem omnem exuit, fitq; facultatis phlegmonis aduersæ, leuiter discutientis. Porrò ad detergendum digerendúmque validior est Beta alba. Nam nigra adiunctum habet quippiam adstrictionis, & magis in radice quàm aliis partibus. Betæ itaque abstersorius inesse succus conspicitur, adeò vt aluum ad excretionem extimulet, & nonnunquam stomachũ demordeat, præsertim iis quibus ille sensilior obtigit: eóque largius commansa: stomachum infestat. Huius ceu aliorum olerũ, exigua est alimonia. Iecoris obstructionibus, quàm Malua, aptius accommodatur, magis autem vbi cũ

Sinapi

Sinapi estur, aut aceto. Lienosos item similiter mãducata, mirificè iuuat.

EX PLINIO.

Nec Beta *sine remedio est vtraque. Siue cãdidæ, siue nigræ radix recens & madefacta, suspensa funiculo, contra serpentium morsus efficax esse dicitur.* Candida Beta *cocta, & cum* Allio *crudo sumpta, cõtra tineas.* Nigræ *radices ita in aqua cocta, pruriginem tollunt, atque in totum efficacior esse traditur nigra. Succus eius capitis dolores veteres & vertigines, item sonitum aurium sedat, infusus iis.* Ciet *vrinam.* Medetur *dysentericis iniecta, & morbo regio.* Dolores *quoque dentium sedat illitus succus.* Et *contra serpentium ictus valet, sed huius radici duntaxat expressus.* I*psa verò decocta, pernionibus occurrit.* A*lbæ succus epiphoras sedat, frõte illita.* Aluminis *pauco admixto, ignem sacrũ. Sine oleo trita licet, adustis medetur.* Et *contra eruptiones papularũ cocta.* Eadẽ *cõtra vlcera quæ serpunt.* I*llinitur & alopeciis cruda.* Et *vlceribus quæ in capite manãt. Succus eius cum melle naribus inditus, caput purgat.* Coquitur *& cum lẽticula addito aceto, vt ventrem molliat.* V*alidius cocta, fluctuationes stomachi sistit & ventris.*

EX SIMEONE SETHI.

Eius succus mediocriter abstergit. Hic *etiam vẽtrem ad effluxum proritat, & stomachũ aliquãdo vellicat, eorum præsertim qui hunc valde sensilem*

 obtinent.

obtinent. Quapropter edulium est stomacho infestum, si plurimum comedatur. Exiguum est eius alimentum, sicut cæterorum olerum. Vtilis verò est ad iecoris obstructiones cum aceto comesta. Pari modo si edatur, & lienis obstructionibus bonum fit medicamentum. Constat autem Beta ex contrariis facultatibus. Succus enim eius calidus est, ventrem constringit, & sitim affert. Eius verò corpus crassarũ partium, flatuosum, concoctu difficile & frigidum. vẽtremq; sistit, maximè si qua in aqua coctum est, subinde abiiciatur.

DE TINCTORIO FLORE. CAP. CCCXII.

NOMINA.

AN *herba hæc veteribus cognita fuerit nondum compertũ habemus: quapropter ad germanicam alludentes appellationem,* Tinctoriũ *florem interim dum certius nomen nacti fuerimus, nominabimus.* Germani Gilb oder Streich oder Ferbblumen, *quòd florum illius in tingendis libris & aliis quibusdam vsus sit, nuncupant. Sunt qui* Ackerpfrimmen *vocant.*

FORMA.

Genistæ nõ admodũ dissimilis est hæc herba: ramos enim herbaceos, vt illa habet, ac scabros, folia tamẽ paulò lõgiora & latiora, ad Hyssopi *ferè formã accedẽtia, florẽ luteũ,* Piso *similẽ, semẽ ĩ siliquis* Lenticulæ *haud adsimile, radicem planè ligneam.*

LO-

LOCVS.

Prouenit locis altis, incultis & aridis, atque pratis nonnullis.

TEMPVS.

Floret Iunio & Iulio *mensibus, atque deinceps semina profert.*

TEMPERAMENTVM.

Amara est haud aliter quã Genista, vt calefacere illã & siccare in altero ordine sit euidẽtißimũ.

VIRES.

Vt forma & temperamento Genistæ similis est, sic etiam facultatibus hauddubiè eidem respondet. Has igitur suo loco reperies.

DE TORDYLO. CAP. CCCXIII.

NOMINA.

Τόρδυλον, ἢ τορδύλιον, ἢ σέσελι κρητικὸν *Græcis:* Tordylon & Tordyliõ, & Seseli Creticum *Latinis.* Paulus *Gordylion appellat.* Germanis Beeruuitz (*Gallis* du Seseli) *dicitur, vt suprà in capite de* Dauco *quoque diximus.* Nã *cùm* Dauci *semen hirsutum sit, vtcunque cætera respondeant, hoc verò minimè, non est cur* Daucum *esse credamus.* Seseli Creticum.

FORMA.

Fruticosa est herbula, semen habens rotundum, geminatũ, clypeo simile, subacre, & odoratũ. Quæ sanè omnes notæ huic herbæ, quæ à Germanis Beeruurtz *dicitur, respondent, vt eius pictura, quam in capi-*

in capite de Dauco reperies, abundè docet. Hãc *autem propterea radicum similitudinem inter Daucorum effigies habere locum voluimus.*

LOCVS.

Nascitur in Amano Ciliciæ *monte.* In *multis etiam* Germaniæ *nostræ locis copiosissimè prouenit.*

TEMPVS.

Iulio mense floret, ac subinde semen profert.

TEMPERAMENTVM.

Calfacit & exiccat, vt ex facultatibus eius abũdè colligere licet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Potum eius semen contra vrinæ difficultatem, & ducendis mensibus prodest. Succus verò caulis seminisq́; adhuc virentis trium obolorum pondere haustus decem diebus in passo, nephriticos sanat. Efficax etiam radix, cum melle siquidem lincta, quæ in thorace sunt educit.

EX PAVLO.

Cordylon alij Seseli appellant, vrinæ & mensibus ducendis habile. Radix ipsius ex melle lincta, quæ in thorace hærent, educit.

EX PLINIO.

Combusta potu ciet menses, & pectoris excreationes, efficaciore etiãnum radice. Succus eius ternis obolis haustus renes sanat. Additur radix eius & in malagmata.

DE

DE TITHYMALIS. CAP. CCCXIIII.

Tithymalorum genera paſsim luxuriãt, Reueille matin Gallis dicuntur, opinor quòd vrente acrimonia inſomnia pariãt.

NOMINA.

Τιθυμάλος, ἢ τιθυμάλον *Græcis, Lactaria herba,& Lactuca caprina aut marina Latinis, barbaris & officinis* Eſula, *Germanis* Vuolffsmilch (*Gallis* du tithymale, ou herbe à laict) *dicitur.* Lact*ariam autem herbam communi appellatione, ob commune omnibus lac, vniuerſum hoc genus vocauerũt.* Lact*ucã verò ob eãdem cauſam, quia ſcilicet ex hac herba haud ſecus atque ex Lactuca ſecta lac fluit.* Caprinam, *quòd capræ* Tithy*malis veſcantur.*

Lactaria herba cur nominata

Lactuca caprina quare vocata.

GENERA.

Septem ſunt, Dioſcoride *& aliis veterib. teſtibus,* Tithy*malorum genera. Primus* Characias, *id eſt, vallaris dicitur, quòd vallis ſeptisq́; muniendis idoneus ſit. Secundus* Myrſinites, *à* Myrti *foliorum figura: aut à nucibus, quibus ſimilem fert fructum,* Caryites *nominatur.* Hunc *fructum ſunt qui* Nucẽ *vomicam,* Germanis Kronaglin *vocatam, eſſe putent.* T*ertius* Paralius, *id eſt, marinus, quòd in maritimis naſcatur, appellatur.* Quartus Helioſcopius, *hoc eſt, ſoliſequus, quia eius coma ad ſolis curſum circũagitur nominatur: germanicè* Sõnen vuẽdede Vuolffsmilch *vocari poteſt. Aliis nominatur,*

Characias

Myrſinites.

Paralius.

Helioſcopius.

grofz

Cypariſ-ſias. Dendroeides. Platyphyllos.

groſz Vuolffsmilch. *Quintus Cypariſsias à Cupreſsi ſimilitudine nūcupatur.* Germanicè cypreſſene Vuolffsmilch *nominari poteſt. Sextus Dendroeides, à ramorum copia dicitur. Septimus Platyphyllos, id eſt, latifolius, à latitudine foliorum nominatur.* Germanicè Breytbletterte Vuolffsmilch, *alij* groſz Teuffelſzmilch *vocāt. Nos ex iis generibus tria tantum depicta damus, quòd reliqua videre nondum nobis licuerit. Proferent fortè alij longè plura.*

FORMA.

Nos ea tantùm genera quorum picturas exhibemus, omiſsis aliis, deſcribemus. Helioſcopius *itaq; Portulacæ ſimilia folia obtinet, tenuiora tamen atque rotundiora. Ramos autem à radice prodeuntes quatuor aut quinque mittit, dodrãtales, tenues & rubentes, copioſo lactis liquore plenos. Caput huic eſt* Anetho *ſimile, & ſemē veluti in capitulis incluſum Circumagitur huius coma cum ſole, vnde &* Helioſcopij *nomen accepit.* Cypariſsias *caulem emittit dodrantalem, aut maiorem, ſubrubrum, ex quo germinant folia pini ſimilitudine, teneriora tamen ac tenuiora. Et in vniuerſum pino nuper natæ ſimilis eſt, vnde & nomen traxit. Abundat hæc etiam ſucco candido.* Platyphyllos *Verbaſco ſimilis eſt, longioraq; reliquis folia habet.*

Helioſcopius. Cypariſſias. Platyphyllos.

LOCVS.

Helioſcopius in ruderibus potiſsimum, & circa

oppida

oppida nascitur. Cyparißias in cãpestribus frequẽtißimus occurrit. Platyphyllos verò in syluis.

TEMPVS.

Semen Tithymalorum autumno legitur, succus verò incipiente pomorum lanugine.

TEMPERAMENTVM.

Vincentem habent acrem calidamq; facultatem, inest verò & amaritas. Ex *quarto itaque calefacientium sunt ordine, & valenter desiccant.*

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vim habet Characiæ liquor lacteus aluum per inferna purgandi, pituitã, & bilem ducens, duorũ obolorum pondere ex posca sumptus. Cum melicrato autem vomitũ cit. Appetente vindemia lacteus colligitur liquor. Depilat liquor hic recens ex oleo in sole inunctus, renascentesq; flauos & exiles efficit, tãdemq; omnes destruit. Cauernis dentiũ inditur, leuatq; dolores: sed cera dentes oblinendi, ne effluens fauces aut linguam vitiet. Idẽ inunctus myrmecias, acrochordonas, thymos & impetigines tollit. Valet etiã aduersus pterygia, carbunculos, phagedænas, gangrænas, fistuláſque. Semẽ & folia eadem lacteo succo præstant, dimidij acetabuli põdere pota. Radix drachmæ pondere cum hydromelite inspersa & pota per inferna purgat. Decocta cũ aceto, colluto ore, dentium dolori auxiliatur. Helioscopius eandem priori vim habet, non tamen vsqueadeò intentam. Nec diuersam facultatem obtinent

nent Cyparißias & Platyphyllos.

EX GALENO.

Validißimus Tithymalorũ liquor est. Secũdum locũ tenet semen & folia. Sed & radix earundem facultatum particeps est, sed nõ ex æquo. Sanè ipsa cum aceto decocta dolores dentium sanat, maximè qui illis erosis proueniunt. Ad liquores vt qui valentiorem vim habeant, in foramina quidem ipsa dentium induntur. Cæterùm si aliam corporis partem contigerint, continuò adurunt, vlcerantq́;: quapropter foris illis cera circũlinitur. Sic pilos quoq; succus inunctus tollit. Porro quum vehemẽtior sit, oleo miscetur: & si id sæpe fiat, tandẽ prorsus radices pilorum adustæ corrumpentur, corpusq́; depile reddetur. Eadem facultate myrmecias, acrochordonas, pterygia & thymos auferunt, detergentq́; lichenas & psoras, quia scilicet abstergendi illis facultas inest, propter amaritudinem. Præterea vlcerum phagedænica, anthracωde & gãgrænωde, quia valẽter calefaciunt & abstergũt, si in tẽpore & moderatè quis vtatur, iuuare poterunt. Verumenimuero & fistularum callos, eadem facultate adimunt. Porrò hæc omnia genere quidem similiter, imbecillius tamen & folia & fructus præstare possunt. Quibus sanè & ad pisces in aqua stagnali capiendos vti assolent. Celerrimè nãque ab illis in vertiginem acti, ac semimortui redditi, ad aquæ superficiem feruntur. Cæterùm quũ septem sint eorum genera, valentißimus

tißimus est quem Characiam nominant, & Myrsinites, & qui in petris nascitur ad modum arboris: deinceps qui verbasco adsimilis est, & Cyparißias: pòst Paralius, deniq; Helioscopius. Proportione verò comprehensa illorũ facultatis & cinis & lixiuium erit. EX PLINIO.

Tradunt toties purgari hydropicos fico sumpta, quot guttas lactis Characiæ exceperit. Est & semẽ in vsu cum melle decoctum ad catapotia soluendæ alui gratia. Semen & dentium cauis cera includitur. Colluuntur & dentes succo radicis decoctæ in vino aut oleo. Illinunt & lichenas succo, bibúntque eum vt purgent vomitiones, & aluo soluta, aliâs stomacho inutilem. Trahit pituitam sale adiecto in potu, bilem aphronitro. Si per aluũ purgari libeat, in posca: si vomitione, in passo aut aqua mulsa. Media potio tribus obolis constat. Ficos à cibo sumpsisse melius est. Fauces vrit leniter. Est enim tam feruentis naturæ, vt per se extrà corpori impositũ, pustulas ignium modo faciat, & pro caustico in vsu sit. Helioscopius *trahit bilem per inferna in oxymelite dimidio acetabulo. Cæteri vsus qui Characiæ. Cyparißiæ eadẽ vis quæ* Helioscopio *aut Characiæ. Platyphyllos pisces necat, aluum soluit, radice vel foliis, vel succo in mulso, aut aqua mulsa drachmis quatuor. Detrahit priuatim aquas.*

DE TRIPHYLLO.
CAP. CCCXV.

NO-

NOMINA.

Τρίφυλλον Græcis, *Trifolium odoratum* Latinis, *officinis simpliciter* Trifolium *dicitur.* Germanis Sibengezeit, *propterea quòd singulis diebus septies odorem suum habeat, & toties etiam amittat, quandiu in horto creuerit.* Decerptũ *enim & exiccatum, odorem suum perpetuò retinet. Qui certè pluuiosa temporis constitutione ac tempestate instante multò vehementior est, sic sanè vt totas ædes, in quibus hæc herba reposita est, odore suo compleat.* Potest *etiam appellari cõmodißimè* Vuolriechender Klee.

Trifoliũ odoratum cur dictũ

FORMA.

Frutex est cubito altior, virgas habẽs tenues, nigris, iunceisq́; adnascentiis multis præditas, in quibus folia Loto *arbori similia sunt, terna in singulis germinationibus.* His *recens enatis odor* Rutæ *inest, auctis verò iam, bituminis.* Florem *emittit purpureum, semen modicè latum & subhirsutum, ex altero extremo apicem obtinens.* Radix *illi tenuis, lõga, valida.* Ex *qua quidem delineatione satis constat herbam, cuius picturam damus, esse* Trifoliũ *odoratum: siquidem cubito altior est, caules tenues obtinens, vnde ramusculi multi nigricantes quodãmodo, ac iuncei oriũtur, qui singuli terna folia producunt odorata.* Flores *etiam habet in purpureo cœruleos.* Semen *quoque* Milio *haud dißimile in folliculis modicè latis, pilosis, & in summitate aculeum*

leum habentibus, profert. Radicem denique longam, candidam ac validam habet, vt prorsus nihil sit quod descriptioni non respondeat.

LOCVS.

Sponte sua in Germania non prouenit. Satum verò nulla difficultate prodit.

TEMPVS.

Iulio mense floret, ac subinde semen producit.

TEMPERAMENTVM.

Calidum est & siccum in tertio ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Semen & folia in aqua pota lateris dolore laborantibus, difficultati vrinæ, comitialibus, incipienti aquæ inter cutem, vuluæq́; strangulationibus auxiliantur. Menses etiam ducunt. Oportet autem seminis tres, foliorum verò quatuor drachmas dare. Succurrunt & venenatorum morsibus folia trita cum oxymelite & pota. Referũt quidam, si totius fruticis radicis & foliorum decocto foueantur facti ex serpentium morsibus dolores, eos mitigari. Si verò alius vlcus habens eodem illo decocto quo quispiam sanatus fuerit foueatur, eadem sentit quæ morsi à serpentibus. Dant quidam etiam in tertianis bibenda folia eius tria, aut totidem semina cum vino, in quartanis autem quatuor, veluti quæ circuitus soluere possunt. Miscetur verò eius radix & antidotis.

EX GALENO.

Triphyllum potum laterum dolores ab obstructione natos iuuat, vrinam & menses prouocat.

EX PLINIO.

Trifolium scio credi praeualere contra serpentiũ ictus & scorpionum, ex vino aut posca. seminis granis viginti potis, vel foliis, & tota herba decocta, serpentesque nunquam in Trifolio aspici. Praeterea celebratis autoribus contra omnia venena pro antidoto sufficere vigintiquinque grana eius.

APPENDIX.

Debet eius Trifolij odorati vsus esse subinde in omnibus officinis, quòd mirificè venenis aduersetur & ad vlcera malefica sananda perquam vtile sit.

APPENDIX ALTERA.

Non latet hanc herbã propè accedere ad descriptionem Loti syluestris. Caulem nanque fert bicubitalem, & aliquãdo maiorem, numerosis alarum cauis. Folia Trifolio quod in pratis nascitur similia: semen Fœnograeco ita respondens, vt nisi minus esset, vix ab inuicem discerneres: sapore item medicato. Tamen non minus accedit etiam ad Trifolij acuti picturam. Frutex enim verius esse quàm herba videtur, cubito maior, virgas habens tenues, nigras, iuncosa adnata obtinentes, in quibus sunt folia Loti in singulis pediculis tria, in ambitu cuspidibus serrata, vt hinc commodissimè dici mereatur, ὀξύφυλλον. Haec etiam odorata sunt vehementer, vt nonnullis caput offendant: & ad bituminis

certè

certè odorem proximè accedunt, sed non parum tamen suauior & iucundior est. Florem præterea ex se mittit purpureum, hoc est, ad purpuræ colorem nonnihil accedentem: ex albo enim purpureus, aut subcœruleus est. Semen etiam modicè latũ, & subhirsutum, ex altero fine veluti cornu obtinẽs. Quod ego non de ipso quidem nudo semine, sed de eius potius folliculo, quod in cacumine planè aculeatum ac veluti cornutum existit, intelligendum puto. Radix denique illi longa, gracilis, & tenax existit, nihilque est in tota descriptione quod ei aptissimè nõ quadret. Accedit præterea amaritudo quæ in semine non est obscura, pulchrè sibi etiam Trifolij odorati facultates vendicans: mouent enim quæ amara sunt vrinam, menses ducũt, comitialibus prosunt, aliáque quæ Dioscorides Trifolio huic adscribit efficere possunt. Quare iis rationibus motus, à concepta sententia discedere nondum queo, nisi contingat nobis aliam intueri stirpem, cuius semina, atque adeò grana ipsa hirsuta, & cornuta existant. Quanquam non lateat parum admodum referre vtram sententiam, nostram aut aliorum amplectaris, cùm Lotus & Trifolium facultatibus non multũ aut ferè nihil distent. In hoc tamen semine, quod nos Trifolij odorati esse contendimus, nulla inesse apparet adstrictio, quã tamen in Loti semine Dioscorides requirit. Quod pro confirmanda nostra sententia adiicere voluimus.

DE TRIFOLIO PRATENSI. CAP. CCCXVI.

NOMINA.

Τρίφυλλον ἐν χορτώδεσι τόποις γεννώμενον Græcis, Trifolium pratense Latinis dicitur. Officinæ Latinum nomen retinuerunt, & simpliciter Trifolium vocant. Vtendum verò illis esset odorato Trifolio, quemadmodum altero ab hinc capite diximus. Germanis Vuysenklee (Gallis Trefle) nominatur.

GENERA.

Tria genera pratensis Trifolij. Tria apud nos paßim in pratis prouenientia Trifolij inueniuntur fastigia, quorum primum à floribus purpureis, Trifolium pratense purpureum, Germanicè braun Vuysenklee, alterū itidem à floribus suis candidis, Trifolium pratense candidum, Germanicè Vueisz Vuysenklee, & tertium luteum, Germanicè geel Vuysenklee appellauimus. *Purpureū. Candidū. Luteum.* Quod ad folia ipsa attinet, non admodū differunt: quoduis enim horum generum tribus cōstat foliis, quæ in primo sunt latiora & herbacea, in secundo autem longiora & angustiora, magisq; pallescentia candicantiáve. In tertio sunt minora & rotunda, atque ad Fœnigræci folia accedentia. Sunt qui hoc genus Lagopum esse putent. Sed de Lagopo suo diximus loco.

FORMA.

Caulem rotundum, cubitalem obtinent, ramos

exiles,

exiles, folia per interualla tria: flores in summo aut purpureos, aut candidos, aut luteos: radicem lõgam & lignosam.

LOCVS.

Scatẽt iis prata omnia, vnde etiam nomẽ nacta.

TEMPVS.

Florent Maio & Iunio mensibus.

TEMPERAMENTVM.

Adstrictoriæ cuiusdam qualitatis sensum in gustu præ se ferunt, non tamen multum admodum, vt nihilominus sint tenuium partium & exiccatoria, quãdoquidem etiam exigua quasi acrimonia prædita videantur.

VIRES.

Hauddubiè mediocriter concoquendi & exiccandi vim poßident, vt non temerè quidam ex recentioribus herbariis tradant, Trifolia *hæc albo muliebri profluuio mirificè conferre.* Eadem *etiam inflammationibus imposita, eas concoquunt, & ad maturationem perducunt.*

DE TRAGOPOGONE.

CAP. CCCXVII.

NOMINA.

T ραγόπωγον, ἢ κομὴ *Græcis nominatur,* Latinis Hirci *barba, &* Coma: *officinis ignota est herba.* Germanis Bockbart & Gauchbrot (*Gallis* Barbe de Bouc *dicitur.* Hieronymus *herbarius* Braunschuuigen-

Hirci barba.

 sis

ſis magno errore hypociſthida in hac herba naſci putauit. Sic autē eam Græci vocarunt, quòd à calyce eius promiſſæ pēdeāt barbæ, vel rectius quòd lutei illius flores in volucres barbulas euaneſcant.

Tragopogon cur dicta.

FORMA.

Caulem habet exiguum, longum tamen, & bicubitalem interdū, geniculatum, folia Croco ſimilia, radicem longam & dulcem, ſupra caulem calycem magnum, & in eius ſummo ſemen nigrum, florem luteum, qui in caneſcentes barbulas fatiſcit. Hæc etiam cùm carpitur lacte manat.

LOCVS.

Sua ſponte in pratis naſcitur.

TEMPVS.

Maio & Iunio menſibus floret.

TEMPERAMENTVM.

Dulcedo quæ in radice ac tota ferè planta apparet, ſatis monſtrat eam eſſe caliditate tepida præditam, & modicè humidam.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Herba & cruda & cocta edendo eſt.

APPENDIX.

Ex recentiorum traditione, & temperamenti ratione, æſtuanti ſtomacho vtilis eſt herba, thoracis & iecoris vitiis, renum item & veſicæ malis. Succus eiuſdē mirificè laterum doloribus auxiliatur.

DE TYPHA. CAP. CCCXVIII.

Ty-

Typha in ſtagnis frequens, Marteau quibuſdam dicitur, quòd flos dura denſitate lõgus, mallei formam & pondus imitetur.

Cætera omiſimus, quòd vel eſſent medicis nota, vel nomen vulgo & officinis non haberent, aut ſaltem non aliud quàm quod à Fuſchio diligentiſſimè ſcribitur: Cuius doctis & magnis laboribus gratia imprimis eſt habenda, quos in plantis non ſolum deſcribendis, ſed etiam affabrè pingendis, in ſtudioſorum gratiam inſumpſit: Longè interim valere iuſſis, qui omnia calũniari, nihil vtile meditari ſolent.

NOMINA.

Τύφη *Græcis*, *Typha latinis*, *officinis inuſitata*. *Germa*. Moſz, oder Narrẽkolb (*Gallis* Plante ſemblable aux maſſes de Beaux) *dicitur*. *A nonnullis* Knoſpen vnd Lieſzen.

FORMA.

Folium profert Cyperidi ſimile, caulem leuẽ, enodem, cuius in ſummo capite flos obducitur denſus, euadens in pappum ſeu lanuginem. Quæ deſcriptio huic plãtæ ſic quadrat, vt nulla ſit nota quæ reclamet. Folio ſiquidem Cyperidis erumpit, caule alto, leui, plano, enodi, cuius cacumen denſa florum congerie ſtipatur, & veluti ſpiſſa cingitur lanugine, quæ in pappos tandem euaneſcit.

LOCVS.

Gignitur in paluſtribus & ſtagnantibus aquis.

TEMPVS.

Iulio menſe caulis lanoſa floccorum denſitate obducitur. Auguſto autem in pappos abit, & euaneſcit.

TEMPERAMENTVM.

Quantum ex viribus eiuſdem colligi poteſt, non euidenter, potiſſimum eius flos, calefacit & refrigerat, modicéque abſtergit, atque adeò exiccat. Quum enim ambuſtis medeatur, & ambuſta, Paulo libro quarto, capite xi. teſte, medicamenta quæ mediocriter citra inſignem caliditatem aut frigiditatem abſtergunt, requirant, ſequitur hoc quale diximus temperamentum obtinere.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Flos eius cum ſuillo adipe vetuſto eloto exceptus ambuſtis medetur.

DE TVRCICO FRVMENTO. CAP. CCCXIX.

NOMINA.

HOc *frumentum, vt alia multa, ex eorum eſt genere quæ aliundè ad nos tranſlata ſunt. E Græcia autẽ & Aſia in Germaniã venit, vnde Turcicum frumẽtum appellatum eſt: Aſiam enim vniuerſam hodie immaniſſimus Turca occupat. Germani etiã ad loca vnde affertur reſpicientes,* Turckiſch korn, (*Gal.* Ble de Turquie) *nominant.*

Turcicum frumentũ cur dictũ

G E-

GENERA.

Quatuor huius frumenti reperiuntur genera. Quoddam enim grana rufa, quoddam verò purpurea, aliquod lutea, aliquod subcandida grana profert. Spicarum seu panicularum etiam in iis est diuersitas: etsi enim omnes muticæ sint, tamen alia candidos, alia luteos, alia purpureos, prout scilicet grana colorata erunt, flores obtinet. Aliâs, quòd ad formam attinet, in iis nulla est differentia.

FORMA.

Culmum habet crassum, rotundum, altum longúmve, infima eius parte purpureum, geniculis interfectum: folia oblonga & harundinacea, in summitate paniculas, aut spicam muticam, & granis vacuam, instar secales florentem nunc luteo, nunc candido, nunc purpureo colore, prout fructus quem profert coloratus est. Fructum verò & grana triangula, diuersis iam commemoratis coloribus tincta, in foliacis, rotundis ac crassis membranis ac vaginis, quæ è lateribus geniculorum ferè singulorũ prodeunt, contenta obtinent, coaceruata ac penitissimè iuncta, inq; octo aut decẽ versus ordine digesta. E fastigio vaginarum capilli tenues, iam cãdido, iam luteo, nunc purpureo colore maculati dependent, vt pictura satis ostendit, quæ vnica quidẽ tibi omnia genera repræsentabit. Hæc in vna vagina quatuor tibi granorum colores monstrat, cùm tamen quæuis vnius duntaxat coloris grana, nẽpe aut lutea, aut

purpurea,

purpurea, aut rufa, aut subcandida omnia habeat. Quod nos, ne aliquem pictura deciperet, monendum esse duximus.

LOCVS

E Græcia vel Asia, *vt dictũ est, primùm ad nos peruenit. Nunc autẽ paßim in omnibus hortis prouenit.*

TEMPVS.

Seritur mense Aprili, *nec nisi sub finem* Augusti *& initia* Septembris *ad maturitatem peruenit.*

TEMPERAMENTVM.

Dulcedinem & lentorem quandam grana gustu præ se ferunt, vt hauddubiè idem cum Tritico *habeat temperamentum.*

VIRES.

Cùm idem cum Tritico *habere videatur temperamentum, easdem etiam obtineat facultates necesse est.* Grana *itaque teruntur in cãdidißimã farinã, quæ in panificia subinde cogitur.* Panis *tamen ille lentoris quiddam & obstruentis naturæ habet. Hinc est quòd in* Asia *&* Turcia *illius nullum in cibo vsum esse, nisi cùm annonæ premit inopia, dicunt.* Cæterùm *foliorum succum refrigerãdi facultatem obtinere tradunt, hinc ad erysipelata vtilem admodum esse coniiciunt.*

DE THYMO. CAP. CCCXX.

NOMINA.

Serpyllũ Romanũ.

Θύμος Græcis, *Thymus latinis, herbariis vulgaribus* Serpyllũ Romanum, *hauddubiè ab odore*

odore quē cum Serpyllo communem habet, dicitur. Officinæ antiquum nomen retinuerunt. Germanis Thym, *&* Romischer quēdel(*Gallis* du Tin, ou Thim) *vocatur. Thymus autē Græcis ab excitando, quod* θύειν *dicunt, nomen inuenit.* Nonnullis *potius hoc placet etymum, vt Thymos quasi thyæmos, hoc est, sanguinem impellens dicatur.* *Thymus vnde dictus.*

FORMA.

Thymus surculosus frutex est, minutis multis & angustis foliis circundatus, in summo capitula floribus purpureis referta habens. Ex *qua sanè delineatione omnibus conspicuum fit, herbā cuius picturā damus esse Thymum.* Dodrantalis *enim & surculosus frutex est, foliis exiguis, flosculis ex purpura candicantibus, suauißimi odoris, capitella specie cō plicatarum formicarum, radice lignosa, enascentias virides multas obtinente, quibus in terra radicatur.*

LOCVS.

Nascitur petrosis & tenuibus locis: neque enim locum pinguem, neque stercoratum, sed apricū desiderat. Nunc *in hortis multis Germaniæ prouenit.*

TEMPVS.

Floret *serò, quòd Theophrastus etiam libro sexto de historia plantarum, capite secundo testatur, circa Solstitia, cum & apes decerpūt, & augurium mellis est.*

TEMPERAMENTVM.

Thymus vehemēter calefacit. Itaque *in calefaciendo*

ciendo & exiccando in tertio ordine statuẽdus est.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Potus cum sale & aceto, pituitam per aluum ducit. Decoctum eius cum melle orthopnoicis & āsthmaticis prodest. Lumbricos vẽtris, menses, fœtus & secundas pellit. Vrinam ciet. Mixtus melle in eclegmate, excreabilia efficit thoracis vitia. Recentia œdemata cum aceto illitus discutit. Sanguinis grumos dissoluit. Thymos & verrucas pensiles tollit. Ischiadicis cum vino & polenta impositus auxiliatur. Hebetibus oculis in cibo sumptus opitulatũr. Vtilis etiam pro condimento in sanitatis vsu.

EX GALENO.

Thymus incîdit, & calefacit manifestè: ob id & vrinam & menses prouocat, fœtum euellit, & viscera potus expurgat, educendis ex thorace & pulmone confert.

EX AETIO.

Hæc experimentis de Thymo cõperta sunt. Dato ieiunis articulari morbo laborantibus, Thymi aridi minutißimi drachmas quatuor cum oxymelitis cyatho. Bilem enim reliquósque humores atque acrem saniem euacuat. Facit & ad vesicæ mala. Ventre inflatis, vbi intumescere cœperint, drachmã vnam dato ieiuno cum cochleari aquæ mulsæ. Ad lumborum coxendicúmque dolorem, laterísque & thoracis, ac hypochondriorum suspensiones, ac inflationes, pondere trium drachmarum cum oxymelite

melite temperato, mensura cochleari ieiuno exhibeto. Similiter etiam & melancholicis, & mente turbatis, timoreq; detentis drachmas tres cum oxymelitis temperati cochleari præbeto. Dato item ieiunis & ante cœnam aduersus lippitudinem, & vehementem oculorum dolorem. Præterea contra podagram, etiam quæ motũ omnino interceperit, cum vino vtilissimè propinatur. Postremò ad tumefactos testes, ieiunis trium drachmarum põdere exhibeatur.

EX PLINIO.

Oculorum claritati multùm conferre existimatur, & in cibo, & in medicamentis. Item diutinæ tussi ecligmate faciles excreationes facere cum aceto & sale. Sanguinẽ concrescere non patitur è melle. Longas faucium destillationes extrà illita cum Sinapi extenuat: item stomachi & ventris vitia. Modicè tamen vtendum est, quoniam excalfacit, quanuis sistat aluum: quæ si exulcerata sit, denarij pondus in sextarium aceti & mellis addi oportet. Item si lateralis dolor sit, aut inter scapulas, aut in thorace. Præcordiis medentur ex aceto cum melle: quæ potio datur & in alienatione mentis & melancholicis. Datur & comitialibus, quos correptos olfactus excitat Thymi. Aiũt & dormire eos oportere in molli Thymo. Prodest & orthopnoicis & anhelationi, mulierumq; mensibus retardatis. Vel, si emorti sint in vtero partus, decoctum in aqua ad tertias.

tertias. Viris verò contra inflationes, cum melle & aceto. Et si venter turgeat, testésve aut vesica dolor exigat. E vino tumores & impetus tollit impositum. Item cum aceto, callum & verrucas. Coxendicibus imponitur cum vino. Articularibus morbis trium obolorum pondere in tribus cyathis aceti & mellis. Et in fastidio, tritum cum sale.

DE TEVCRIO. CAP. CCCXXI.

NOMINA.

Teucriũ vnde dictum.

τεύκριον, ἢ χαμαίδρυς *Græcis*, Teucrion *Latinis appellatur. Officinis ignotum. Germanis* grosz Bathengel *dicitur. Teucrium autẽ vocatum est* Græcis *pariter & Latinis, quòd Teucer Aiacis frater hoc inuenerit. Inuentum verò ab eo sic tradit Plinius. Quum exta in sacrificio super id proiecta fuissent, lieni adhæsit, eumq́; exinaniuit. Proinde quod casus ostenderat, obseruatumq́; à Teucro fuit, ad æternum humani beneficii decus & famam illi accreuit. Diuersum tamen hoc Teucrium ab* Hemionitide*, quod à Plinio etiã Teucrium appellari diximus. Chamædrys autem nominata est hæc herba, quòd Chamædry similima sit, adeò vt vicißim etiam Chamædrys hoc nomine, vt suo dicemus loco, dicta sit Teucrium. Maius tamen est Teucrium quàm sit Chamædrys, vt meritò Germanis* grosz Batlengel *nuncupari queat.*

Teucriũ hoc diuersum ab Hemionitide, *quod multi non obseruãt.*

FORMA.

Herba est virgæ referens effigiem, Chamædry similis,

similis, tenui folio, non multũ Ciceri dissimile. Hæc *quanquam breuissima sit Teucrii delineatio, tamẽ abundè mõstrat herbam hanc, cuius picturam exhibemus, esse verum Teucrium, cùm nihil Chamædry magis simile dici queat, si diligenter vtriusque plantæ notas expendas.*

LOCVS.

Nusquam, quòd sciam, sponte sua in Germania prouenit. Satum tamen copiose nascitur. In Cilicia plurimum habetur. TEMPVS.

Floret Iunio & Iulio mensibus, ac subinde semen producit.

TEMPERAMENTVM.

In secundo excalfacientium, tertio autem exiccantium existit ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Viride cum posca potum, aut aridum decoctum ac haustum, lienem potenter minuit. Lienosis cum ficis & aceto illinitur. Venenatorum autem morsibus cum aceto sine ficis.

EX GALENO.

Teucrium incidendi, & tenuium partium facultatis est, quare lienes sanat.

EX PLINIO.

Recens Teucria in posca, vel sicca deferuefacta, potu lienem efficaciter consumit. Item ex aqua illinitur. Pota arida & decocta quantum manus capiat, ĩ aceti heminis trib. lieni medetur. Ad vulnus illini-

illinitur eadem cum aceto, aut si tolerari non possit, ex fico vel aqua. Serpentium plagis imponitur cum aceto tantùm.

DE HYPERICO. CAP. CCCXXII.

NOMINA.

Ὑπερικὸν, ἀνδρόσαιμον, χαμαιπίτυς Græcis, Hypericum Latinis dicitur. Nomen latinum in officinis seruat. Vulgus herbariorũ Perforatã vocat, quòd folia soli obiecta innumeris foraminibus scatere, & omni ex parte punctis quibusdam pertundi videantur. Herbam quoque diui Iohannis appellant. Germanis S. Iohans kraut (Gallis Mille pertuis) nominatur. Androsæmõ ob florem eius qui digitis confricatus sanguineum emittit liquorem, dixerunt. Chamæpitys verò ab odore seminis resinaceo nominata est. Fugam dæmonum aliqui, quòd superstitione quadam inducti, fugare posse dæmones crediderint, appellauerunt.

Perforata

Androsæmon.

Chamæpitys.

Fuga dæmonum.

FORMA.

Folia Rutæ similia habet, surculosus frutex, dodrantalis, rubescens. Florem luteum, qui digitis attritus sanguineum emittit succum, qua ratione Androsæmon, quasi humanum dixeris sanguinem, appellatur. Siliquas gerit hirsutas, in rotunditate oblongas, hordei magnitudine, in quibus semen nigrũ, resinam obolens. Cuius nimirum descriptionis notæ ita herbæ illi, quam Perforatam vocãt nostri tem-

poris

poris herbarii, respondent, vt nemo nisi prorsus præfracto sit animo, Hypericum esse deinceps reclamare possit. Siquidem surculosa est herba, dodrantalis, subrubens, folio Rutæ, flore luteo, quem si digitis libeat terere, manus profectò inuenies sanguineo succo cruentatas. Siliqua denique terere, hordei magnitudine, semine intus nigro, resinam olente. Duo itaque in Perforata inueniuntur, quæ esse Hypericum certam tibi faciunt fidem, cruentus nempe floris triti succus, odorq́; seminis resinaceus. qui diuersum sentiunt hauddubiè Marcelli Florentini interpretatione falsa seducti sunt, qui flore albo constare Hypericum asserit, cùm tamen in Dioscoride sit, ἄνθος ἔχον μήλινον, hoc est, florem luteũ habẽs. Marcelli Florentini erratum.

LOCVS.

Gignitur in cultis, & asperis locis.

TEMPVS.

AEstate floret, Iulio potißimum & Augusto mensibus.

TEMPERAMENTVM.

Hypericum calefacit & exiccat, tenuisq́; substantiæ est.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vrinam cit, menstrua ducit appositum. A tertianis quartanisq́; cum vino potum liberat. Semẽ quadraginta diebus potum ischiadicis medetur. Folia cum semine illita sanant ambusta.

EX GALENO.

Menses & vrinas prouocat: sed ad hæc totus sumendus est fructus, non tantùm semen. Cum foliis illitus viridis ad cicatricem ducit cum alia, tum etiam ambusta. Cæterùm si sicca contusa inspergas, humida & putredinosa vlcera sanabis. Sunt nõnulli qui ischiadicis bibendum exhibent.

EX PLINIO.

Natura semini Hyperici *spissandi. Aluum sistit, vrinam cit, ad calculos vesicæ cum vino bibitur.*

DE HYOSCYAMO. CAP. CCCXXIII.

NOMINA.

Alter cũ. Υοσκύαμος *Græcis,* Hyoscyamus, *Apollinaris* Latinis *dicitur. Arabibus Plinius Altercum vocari testatur. Officinis corrupta voce* Iusquiamus *dicitur. Germanis* Bilsamkraut, *vel simpliciter* Bilsen, (*Gallis* du Iusquiame, ou de la Hanebane.) *Hyoscyamon autem*

Hyoscyamon vnde dictum. *Græci videntur appellare quasi fabam suillam aprinámve, quòd, vt in historia sua* Helianus *inquit, pastu huius herbæ conuellantur sues aprive, præsenti mortis periculo, nisi copiosa aqua statim se foris & intus proluerint. Adeuntq; aquas non vt proluant se tantùm, verumetiam vt cancros venentur: iis enim nactis protinus sanitati restituuntur. Atque hinc est quòd à nonnullis etiam* Germanis

Apollinaris. Seuubon *nominetur. Apollinarem verò* Latini *ab Apolline medicinæ inuentore dixerunt.*

GE-

GENERA.

Tria sunt Hyoscyami *genera. Vnum purpureos fert flores, folia* Smilaci *similia; semen nigrum, cythinos duros & spinosos.* Hoc *nigrum* herbarii *appellant.* Alterum *flores luteos ceu mâli effigie, folia & siliquas teneriores, semen subflauũ ceu* Irion, *flauum vocant.* Et *hoc est quod pictum damus.* Ter*tium vtile ad medicinam, placidißimum existens, pingue, tenerum, lanuginosum, flore & semine candido: album nominant. Quòd si verò illud non adsit, vtendum flauo erit.* Nigrum *vt deterrimum improbandum.* Niger Hyoscyamus. Flauus. Albus.

FORMA.

Frutex est caules emittens crassos, folia lata, oblonga, incisa, nigra, hirsuta. Per *caulem deinceps flores prodeunt veluti mâli punici cytini, clypeolis septi, semine, vt* Papaueris, *plenis. Quid multa? frutex est tristi aspectu, folio lato, longo, pingui, hirsuto, venoso, & laciniato: caulibus craßis, è quorum latere flores prodeunt tanquam mâlorũ punicorum cytini, muricatis calycibus, ramos continua serie vestientibus, semine intus* Papaueris *refertis.*

LOCVS.

Primum genus *in* Galatia *nascitur.* Alterũ *passim circa littora, & inter ruinas & rudera prouenit.* Tertium *in* Maritimis *& ruderibus.*

TEMPVS.

Semen *nullum nisi postquã inaruerit legendum.*

Floret ferè per integram æstatem, potißimum Iulio mense.

TEMPERAMENTVM.

Candidus ex tertio quodammodo ordine refrigerantium est. Reliqua duo genera venosa.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Exprimitur succus ex tenero semine, foliis, cauli busq; , in quem vsum tunduntur omnia, expressusq; in sole siccatur. Vsus eius ad annum vsque: facilè enim putrescit. Exprimitur priuatim etiã succus ex arido semine, aqua calida perfuso, tuso et expresso. Est verò succus liquore præstantior, & magis dolores finit. Herba autẽ virens contusa, & trimestri farinæ mixta in pastillos conformatur & re conditur. Prior verò succi expreßio, & quod à semi ne exprimitur, collyriis dolorem lenientibus commo dè miscetur, & contra acres calidasq; fluxiones, do lores aurium, & vuluæ vitia. Cum farina autẽ aut polenta, contra oculorum, pedum, aliasq; inflamma tiones. Semen eadem potest. Facit ad tußim, destil lationẽ, oculorũ fluxionem, vehementes dolores, mu liebria profluuia, aliasq; sanguinis eruptiones, oboli pondere cum Papaueris semine, & aqua mulsa po tum. Cõfert podagris, testibus inflatis, mammisq; à partu turgentibus, si tritum cum vino illinitur. Miscetur vtiliter & aliis cataplasmatis dolorẽ leuantibus. Folia omnibus medicamẽtis dolorem sedantibus, per se, & cum polenta mixta vtiliter illinũtur.

Recentia

Recentia ad mitigandos omnes dolores illinuntur. Tria aut quatuor cum vino pota, hepialas febres sanant. Deco*cta olerum modo, & triblii mensura comesta, mediocrem insaniam gignunt.* Idem *effi-cere tradunt, si in collo vlcus habenti quis per cly-sterem infundat.* Radice *in aceto decocta, dentes in dolore colluuntur.*

EX GALENO.

Hyoscyamus *cuius semen atrum est, insaniã & soporem affert.* Huic *is cui semen mediocriter fla-uum est, propinquam facultatem obtinet.* Fugiendi *autẽ vtriq; sunt vt inutiles & venenosi.* Cæterùm *cuius semen ac flos candidus est, ad sanationes vel maximè idoneus est.*

EX PLINIO.

Hyoscyamum *contra canum morsus valet, inq; vulnera cum melle imponitur.* Contusum *cum fo-liis ex vino datur peculiariter contra aspidas.* Eius *succus sanguinẽ excreantibus medetur.* Nidor *quo-que accensi tussientibus.* Vsus *seminis & per se, & succo expresso.* Exprimitur *separatim, & caulibus foliisq; vtuntur, & radice, temeraria in totum (vt arbitror) medicina.* Quippe *etiam foliis constat mẽ tem corrumpi, si plura quàm quatuor bibantur.* Etiam *antiqui in vino febrem depelli arbitrabãtur.* Et *oleum fit ex semine, quod ipsum auribus infu-sum tentat mentem.*

DE HYACINTHO. CAP. CCCXXIIII.

NOMINA.

Ὑάκινθος Græcis, Hyacinthus Latinis, officinis incognitus, Germanis Blauu Mertzenblumlin, quòd videlicet cũ Viola purpurea in Martio & primo vere erũpat, appellatur. (Ga. Vne Iacinthe, ou vaciet.)

GENERA.

Duplices sunt Hyacinthi, albi & cærulei, vt ex hoc Columellæ carmine colligi potest. Necnon vel niueos, vel cæruleos hyacinthos. Albos verò non intelligas prorsus candidos, sed eos potius qui si cum cæruleis conferas pallescere videntur, quemadmodum pictura affabrè tibi demonstrat. Germani album fœminam, sicut cæruleum marem vocant. Sũt qui ad ætatem hanc differentiã coloris referre volunt, quorum ego sententiam veriorem esse existimo: cùm enim adolescunt, pallescere incipiunt. Cæruleũ autẽ Hyacinthũ nostra terra triplicẽ producit, vt è pictura manifestè cernere licet: maximũ, maiorẽ, & minorẽ. Minor floribus differt plurimũ à maiore: in illo enim maiores ac patẽtiores, in hoc autem minores & quasi orbiculati sunt flores. Omnibus autem descriptio, vt ex iis quæ statim subiiciemus planum fiet, pulchrè conuenit, vt hinc congeneres herbas esse coniicere cuiuis liceat.

Albi Hyacinthi.

FORMA.

Folia Bulbo similia habet, caulem dodrantalem, leuem,

leuem, minimo digito tenuiorē, viridem, comā adiacentem incuruam, plenam florum purpureorum, radicem & ipsam bulbosam. Hæc *certè descriptio ita picturis quas damus quadrat, vt nulla prorsus sit eius nota quæ illas non appositissimè exprimat.* Folia *siquidem* Bulbi *protinus à radice prodeunt, caulis dodrantalis, leuis, & minimo digito tenuior, herbaceus, coma procumbens incurua, plena florū purpureorū, radix bulbacca.* Verū *posset aliquis cauillari, hos quos descripsimus flores non esse* Hyacinthos, *quòd in iis discurrentib. venis* Græcarū *literarū figura* αι, *vt* Pli. li. xxi. ca. xi. *prodidit, &* Poetæ *fabulātur, haud īscripta legatur. Cui sic respōdemus:* Hyacinthum, *quem* Dioscori. & *alii historici describunt, diuersum esse ab eo de quo* Poetæ *fabulantur. Cuius rei testis est* Pausanias, *qui refert florem qui natus est extincto* Aiace *apud* Salamina, *non esse* Hiacinthum, *sed literis* Hyacintho *similem videri, ex candido rubentem, ac* Lilio *minorē, quemadmodum* Ouidius, *itémque* Vergilius *describunt.* Idem *etiam autor* Cosmosandalō *dici florem apud* Hermionenses, Trœceniis *cōfines testatur. Cùm itaque constet duplicem esse* Hyacinthū, *alterum rubentem, cum literis illis inscriptis, qui à* Poetis *describitur: alterum verò purpureum seu cæruleum (nihil enim refert vtrum dixeris, quòd* Diosc. *per*

LL iiij *purpu-*

Obiectio.

Ouid. xiij. Met. Ipse suos gemitus foliis inscribit, & αι αι Flos habet inscriptū, funestaq; litera ducta est.

Theocri. Idyl. xix. Νῦν ὑάκινθε λάλει τὰ σὰ γράμματα καὶ πλέον αἶ αἶ, λάμβανε τοῖς πετάλοισι.

Hiacynthus poetarum.

Hyacin-

thus Dioscoridis.

purpureum colorem violaceũ dilutum, hoc est, clariorem & apertiorem, quem cœruleum vocamus, intellexerit: nam & Plinius lib. xxxvij. ca. ix. Hyacinthi colorem violaceum dilutum vocauit) sine literis, à Dioscoride aliisq; historicis descriptum: nihil enim Diosco. in suo Hyacintho de literis cõmeminit:

Ferruginei Hyacinthi qui apud Vergilium.

Haud igitur temerè in Vergilio ferrugineos hyacinthos, non cœruleos, sed rubentes ad similitudinem ferruginis quispiam interpretabitur, potissimum cùm Poetarum Hyacinthus, non cœruleus, sed rubens sit, quemadmodum alibi Vergilius & Pausanias docuere. Rubet etiam color ferrugineus.

Ver. Ecl. tertia: Et suaue rubens Hya cinthus.

Neque obstat quod Nonius ferrugineos hyacinthos cœruleos interpretatus est: is enim cœruleum tãtum Hyacinthũ nouerat. Quòd si verò hæc morosis quibusdam non probabuntur sed prorsus funestas literas inscriptas esse contendant, iis ita responsum volo.

Literæ in Hyacĩtho quales.

Quas in Hyacintho literas appellant Poetæ, veras non esse, sed potius notas quasdam nigras, id quod hinc palàm fit. Plinius lib. xviij. cap. xij. vbi de leguminibus loquitur, literas lugubres in flore etiam fabæ ex sentẽtia M. Varronis reperiri tradit, in quo tamen flore non literas vllas, sed nigras tantùm notas, vt res ipsa & pictura docent, inspicere licet.

Vir. Dic quibus in terris inscripti nomina regũ nascuntur flores. Eclo. iij.

Quòd si nec ista satisfecerint, dicemus tum penitus fabulosum esse quòd regum nominibus inscriptum Poeta, florem hunc canit. Si enim id credendum erit, credẽdum etiã quòd idem ex puero transformato

formato natus sit. Vel, quod vero similius est, de regiis florum appellationibus Poeta iocum struxisse videtur, cùm pastorem inducit sciscitantem, quibus in terris inscripti nomina regũ nascuntur flores: sunt enim complures flores quibus à suis inuentoribus regibus nomina sunt indita. Neque nunc vlla prorsus regum permultorum extaret memoria, nisi in florũ nomenclaturis, qui nominibus regum inscripti sunt, asseruaretur.

LOCVS.

Nascitur in nemoribus: atque hinc est quod Galli, apud quos, Plinii etiam testimonio, eximiè prouenit, vt in suis commentariis de Natura stirpium vir eruditione clarus Ioannes Ruellius autor est, nemoralem vel agrestem cæpam nominẽt. Et eius certè magna est copia verno tempore in nemore haud procul à vico Luschenau iuxta Tubingam sito, vt vel ex natali etiam satis constet flores hos quos pictos exhibemus, esse genuinos Hyacinthos. *Ruellius. Agrestis cæpa.*

TEMPVS.

Vere, mensibus nimirum Februario & Martio, cum viola purpurea, Theophrasto lib. vi. de Stirpium historia, cap. vltimo teste, erumpit: hinc Martium florẽ Germanis nostris dictũ esse suprà monstrauimus. Hoc potissimum tempore prorumpit is quem Hyacinthum minorem nominauimus. Exit etiã, eodem Theophrasto autore, cum Gladiolo, qui vernus etiã flos est. Quo sanè tẽpore is maximè flo- *Martius flos.*

ret,

ret, quem maiorem appellauimus. Proinde *cùm tẽpus etiam conueniat, nemo est qui deinceps veros esse* Hiacinthos, *dubitare meritò poßit aut debeat.*

TEMPERAMENTVM.

Hyacinthi *radix bulbosa est, ordinis primi in desiccando, secundi verò completi, aut incipiẽtis in refrigerando.* Semen *autem tertio quadantenus ordine desiccat, in medio caliditatis & frigiditatis consistens.*

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Hyacinthi *radix pueris cum vino albo illita impuberes seruare creditur.* Sistit *aluum.* Pota *vrinã ducit, & phalangiorum morsibus auxiliatur.* Semen *magis adstringit, & cœliacis prodest.* Potum *cum vino regium morbum emendat.*

EX GALENO.

R*adix pueros diutißimè seruare impuberes in vino illita creditur.* Semen *regio morbo affectis in vino exhibetur.*

EX PLINIO.

R*adix* Hyacinthi *in vino dulci illita pubertatẽ coercet, & non patitur erumpere.* Torminibus *& araneorum morsibus resistit.* Vrinam *impellit.* Contra *serpentes & scorpiones, morbumq́; regium, semen eius cum* Abrotono *datur.*

DE HYSSOPO. CAP. CCCXXV.

NOMINA.

ὕσσωπος Græcè, *Hyssopus* & *Hyssopum* Latinè, *officinæ nomen legitimum retinuerunt*. Germanicè Isen, oder Isop, (Gal. De l'Hyssoppe) *vocatur*.

GENERA.

Duûm generum Dioscoridi *Hyssopus est, hortensis & mõtana. Hortensis quæ in hortis prouenit, ac culinarum causa colitur*, garten Isen *Germanis vocatur*. Montana *quæ in montibus nascitur, &* Germanicè Birg Isen *appellari potest*. Hortensis Montana.

FORMA.

Herba est pedali altitudine hortensis, fruticosa, folio Satureiæ *satiuæ floribus in cæruleo purpurascentibus, thyrsos spicæ modo vestiẽtibus, radice longa & lignosa*. Montana *priori haud dißimilis est*. Errant qui nostram *Hyssopum hortensem non esse verã putant: habet enim planè folium origani, nisi quòd angustius est*. Nec *plures sunt eius apud* Dioscoridem *notæ*. Nam *quæ de vmbella quidam obiiciunt, nihil ad hyssopum attinent, cùm simpliciter scribat* Dioscorides, *Origanum non habere vmbellam rotæ speciẽ obtinentem*. Id *quod verum est*. Hortensis & nostra Hyssopus est vera et genuina.

LOCVS.

In hortis, vt diximus, hortensis, in montibus verò mõtana nascitur. Cæteris *præfertur quæ in* Tauro *monte prouenit*.

TEMPVS.

Aestate

Aestate floret, quo etiam potißimũ tempore carpenda venit.

TEMPERAMENTVM.

Hyssopũ calefacit & desiccat ordine tertio: sed & tenuium est partium.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vim habet extenuãdi & calefaciendi. Decocta cum ficis, aqua, melle ac ruta, & pota, peripneumonicis, asthmaticis, tußi vetustæ, destillationi & orthopnœæ opitulatur. Lumbricos necat. Cum melle lincta idem præstat. Decoctum eius cum oxymelite potum, craßitudinem per aluum ducit. Estur cũ ficis viridibus, aluum subducens. Vehementius purgat adiecto illi cardamomo, aut iride, aut erysimo. Colorem bonum præbet. Cum fico & nitro illinitur ad lienem, aquam intercutem. Cum vino ad inflãmationes. Discutit sugillata cum aqua feruenti illita. Angina laborantibus cum decocto ficorum optimum gargarisma. Decocta cum aceto, dentium dolorem collutione mitigat. Inflammationes quæ circa aures sunt suffitu soluit.

EX PLINIO.

Hyssopum in oleo contritum phthiriasi resistit, & prurigini in capite. Stomacho est contrariũ. Purgat cum fico sumptum per inferna, cum melle vomitionibus. Putant & serpentium ictibus aduersari, tritum cum melle & sale & cumino.

DE HYDROPIPERE.
CAP. CCCXXVI.
NOMINA.

Ὑδροπέπερι *Græcis*, Hydropiper *Latinis*, *officinis incognitum*. *Germanis* Vuasserpfeffer, oder Muckenkraut (*Gallis* Curaige) *nominatur*. Hydropiper *autem à locis quibus nasci tur, & piperis sapore quem præ se fert, quasi dixeris piper aquatile, appellatum est. Muscæ deniq; ab eo vehementer abhorrent: neque enim id quod succo eius aspersum est attingunt, hincq; adeò alteram appellationem Germani illi indiderunt.* Hydropi per quare dictum.

FORMA.

Caulem ædit geniculatum, robustũ, circa quem alarũ concauitates, & folia Menthæ *similia, maiora, teneriora, candidioráque, gustu piperis acri non tamen odorato. Semen in ramulis fert secundum folia nascens, continua serie congestum, racemosum, & acre. Radicem exiguã et inutilẽ. Ex qua descriptione satis constat herbam hanc, cuius imaginem damus, esse* Hydropiper: *nulla siquidẽ nota est quæ illi non conueniat. Caulis enim eius geniculatus, solidus, circa quẽ alæ panduntur, & folia Mẽthæ cõsimilia, maiora tantùm, hoc est, lõgiora multò, teneriora et albiora. Quæ singula facilè diligẽs quispiã oculis lustrabit. Si verò linguam consulat, folia meram piperis acrimoniam resipiunt, nullam tamen odoris suauitatem in eis deprehendet. Quòd si reli-*

quam

quam faciem excusserit, offendet semen prope folia enatum racematim congestum , & quadam serie cohærens, ipsumq́; acre. Accedunt *denique natales, facultates, & alia, vt nullus planè ambigēdi locus relictus sit.* Damus *hîc etiam alterius herbæ quæ in aquis prouenit picturam, quam nonnulli* Hydropiperis *speciem esse arbitrantur, quæ ferè* Hederæ *folia obtinet, & secundum ea semen, Ari semini haud dißimile*: Nos *à colore seminis appellauimus* Hydropiper *rubeum, germanicè* rot Vuasserpfeffer. *Huius herbæ & racemosus fructus, & folia acrimonia sunt prædita.*

LOCVS.

Gignitur prope stantes aquas, aut quæ leniter fluũt. Copiosè *prouenit ad flumen* Pegnicum *haud procul à* Norimbergo.

TEMPVS.

Floret Augusto *mense floribus albis spicatim cohærentibus, ac subinde semen minutum profert.*

TEMPERAMENTVM.

Calidum est, non tamen vsqueadeò vt piper, & siccum: id quod gustus abundè docet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Folia cum semine illita, œdemata, veteresq́; duritias discutiunt. Sugillata *delent.* Siccata *& tusa pro pipere sali & opsoniis miscētur.* Radix *parua, nullius in medicina vsus.*

EX GALENO.

Hydropiper

Hydropiper à locis in quibus naſcitur, & à ſimilitudine quæ illi cum Pipere in guſtu eſt, nomē ſortitum eſt. Cæterùm calidum eſt, ſed minus quàm piper. Atque herba ipſa etiamnum viridis cū ſemine cataplaſmatis in modum impoſita, ſugillata & induratos tumores digerit.

EX AETIO.

Hydropiper herba eſt in aquoſis naſcens, ramuſculis ac foliis Menthæ ſimilis, maior tantùm, guſtu acerrima vt piper, perexigua ſemina ſingulis foliis ferens. Calida quidem eſt, non tamen accedens piperi, quæ recens illita ſugillata ac durities ſanat. Hanc nonnulli condimentis piperis loco addunt.

APPENDIX.

Cum interea temporis dum ſub prælo ſunt noſtri commentarij, quomodo veteribus ſit appellata herba quam Hydropiper rubeum vocauimus, diligentius cogito, tertiam Dracōtij apud Pliniū li. xxiiij. cap. xvi. ſpeciē eſſe comperio: hanc enim ita pingit: Tertia demōſtratio fuit folio maiore quàm Cornus radice harundinea, totidem vt affirmabant geniculata nodis, quot haberet annos: totidemq́; eſſe folia. Hi ea ex vino vel aqua contra ſerpentes dabant. Quæ quidem notæ huic etiam herbæ competere videntur. Eſt enim folio maiore quam Cornus, radice harundinea, nodíſque geniculata. An vero tot nodis ſit geniculata, quot habet annos, totidémque foliis, nondum obſeruare potuimus. Quinetiam

vniuerſa

vniuersa tum foliorum tum fructus forma, acrisq; sapor, Ari ac Dracontij *genus esse euidenter ostendunt. Facultas denique contra serpentes, quã* Dioscorides *suis etiam tribuit* Dracontiis, *abundè quod contendimus docet.* Non *est autem, vt quidam existimant,* Plinij Aris, *quod eius radix oliuæ grandis magnitudinem atque formam non referat.* Hãc no*stram de hac stirpe sententiam hoc loco referre placuit, ne quis nos illam* Hydropiperis *esse genus pertinaciter asserere ac tueri velle existimet.*

DE PHLOMO. CAP. CCCXXVII.

NOMINA.

Tapsus barbatus. Candela regis.

φλόμος Græcè, Verbascum Latinè, offici*nis* Tapsus *barbatus dicitur. Sũt qui* Cãdelam *regis,* Candelariam, Lanariamq; *nominent.*Germanicè Vullkraut, Kertzẽkraut, Vnholdenkertz, Himelbrant, Brennkraut, (Gallicè du Boillon blanc ou noir) *vocatur.*

Phlomos cur dicta. Candelaria.

Phlomon *autem hauddubiè dixerunt* Græci, *quòd ea pro ellychniis vtantur.* Candelariã *quoque recẽtiores nominarunt, quòd caulibus eius adipe, seuo, vel aliquo pingui illitis, nõnulli pro lucernis vtãtur.*

GENERA.

Verbascum *omnium veterum testimonio duo habet summa genera.* Candidum *enim alterum foliis, nigrum alterum est.* Cãdidum *rursus in marem & fœminam digeritur. Præter tria hæc, & syluestre habetur,* Vuild Vullkraut *Germani appellant.*

Sunt

Sũt etiam Verbaſcula *duo, quæ à noſtris herbariis herbæ paralyſis, & vulgò arthetica, cùm arthritica dicendũ eſſet, vocantur.* Germanicè Schluſſelblumen. *Horum vnum eſt odoratum, alterum odoris expers. Prius Germanicè ſimpliciter* Schluſſelblumen, oder gelb Schluſſelblumen, Himelſchluſſel, oder S. Peters ſchluſſel, *alterum* Vuild Schluſſelblumẽ, oder Vueiſz Himelſchluſſel *appellãt. Eſt & tertium* Verbaſculum, *quod Lychnitim, alij autem Thryallida appellant, Germani* Marienroſen *vocant. Hæc ſunt genera Verbaſci quemadmodum à* Dioſcoride & Galeno *cõmemorantur, quorum ſanè omnium picturas damus, excepto vltimo, quod hoc tempore nondũ floruerat. Quãquam diſtingui genera hæc, vt Plinius lib. xxv. cap. x. ait, penè ſuperuacuũ ſit, quum ſint eiuſdem effectus omnia.*

FORMA.

Verbaſcum candidum fœmina, Braßicæ ſimilia folia habet, multò tamen hirſutiora, latiora & cãdida. Caulis eius cubitalis & amplior, candidus, ſubhirſutus. Flores albi aut ſubpallidi. Semẽ nigrũ. Radix longa, acerba, craßitudine digiti. Candidũ mas à foliorum candore Leucophyllon Græcis dictum, oblongioribus & anguſtioribus foliis, & tenui caule. Nigrum in cunctis candido ſimile, niſi latioribus nigrioribusq; conſtaret foliis. Sylueſtre virgas fert altas & arboreſcentes, folia ſaluiæ ſimilia. Habet verò circa virgas ramulos Marrubij modo. *Cãdidum mas.* Nigrum. *Sylueſtre.*

Verbascula. *Florem luteum, auri fulgore. Verbascula duo hirsuta, terræ inhærentia, humiliáve: foliis rotundis, & multò minoribus, rugosis, è quib. mediis stylus exilit tenuis, palmi altitudine, incanus, in cuius vertice terni, quaterni, & plures etiam dependent flores lutei, summis labris denticulati, in altero odorati, in altero inodori, calyculo in album pallescente.*

Lychnitis *Lychnitis siue Thryallis foliis ternis, aut quaternis, aut etiam plusculis, crassis, pinguibus, hirsutisq; ad lucernarum lumina vtilibus, floribus purpureis.*

LOCVS.

Candidũ & nigrum in campestribus, & in syluis etiam proueniunt. Syluestre in campestribus, potissimum siccis & lapidosis, nascitur. Verbascula duo passim in pratis & hortis producuntur. Lychnitis similiter aliis in campestribus nasci solet.

TEMPVS.

Verbascula duo primo statim vere emicant, certique huius appetentis nuncij. Hoc sanè tẽpore carpenda veniunt, quòd confestim fugacia euanescãt: vita enim illis cum plurimum menstrua, nec temerè ad summum sesquimensem excedunt. Reliqua genera autumno, dum florent & semen proferunt, colligenda.

TEMPERAMENTVM.

Omnium folia desiccandi & detergendi vim possident.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix

Radix priorum duorum adstringit: vnde tali ludicri magnitudine in alui profluuio vtiliter cũ vino in potu datur. Decoctũ eiusdem ruptis, conuulsis, contusis, & antiquæ tußi auxiliatur. Dentiũ dolorem collutione mitigat. Verbascum cui flos aurei coloris, capillos tingit, & quocũque reponatur blattas in se contrahit. Folia in aqua decocta aduersus œdemata, & oculorum inflammationes illinuntur. Syderata vlcera cum melle aut vino, cum aceto autem vulnera sanat. Contra scorpionum ictus auxilio sunt. Syluestris folia ambustis illinuntur. Ferũt fœminæ folia caricis interposita, incorruptas atque à putrefactione immunes seruare.

EX GALENO.

Priorum duorum radix gustu acerba est, & fluxionis affectibus prodest. Sed & ad dentium dolorẽ eam nonnulli colluunt. Folia tamen digerendi vim habẽt. Sic etiam aliorum folia, potißimum autem eius quæ aureos flores obtinet. Capillos quoq; flauescere faciunt.

EX PLINIO.

Contra scorpiones bibitur radix cum Ruta ex aqua magna amaritudine, sed effectu pari. Verbascũ priuatim tõsillis in aqua potũ medetur. Tribus obolis bibitur. Verbascum cuius flos areus est, contra omnia pectoris vitia, tussim, & purulenta excreantibus. Tanta huic vis est, vt iumentis etiam nõ tußientibus modò, sed ilia trahẽtibus auxilietur potus. Lateris & pectoris dolores Verbascum cum

Ruta ex aqua sedat. Panos sanat cum sua radice tusum, vino aspersum, & ita cinere calfactum, vt imponatur calidum. Semen ex vino decoctum & contritum luxatis medetur, dolorem & tumorem tollens. Radicis medulla collyrij tenuitate in fistulam additur. Contusis, euersis, & si febris sit potatur in aqua Verbascũ, cuius flos auro similis est. Folia ex aceto imponuntur in struma. Semine ac foliis decoctis in vino ac tritis, omnia corpori infixa extrahũtur.

APPENDIX.

Recentiores duobus Verbasculis hos effectus assignant. Trita imponuntur efficaciter articulorum doloribus. Radicis decocto vesicæ renúmque obstructiones soluuntur. Ius herbæ propinatur & illinitur aduersus rupta, luxata & liuentia. Quòd verò hæc eadem poßint, temperamentum eorundem palàm docet: parum enim adstringunt: si gustaueris, amara, & modicè acria sunt: vt hoc nomine desiccandi & detergẽdi facultatem, quam illis Galenus adscribit, habere nemo dubitare debeat. Nostri etiã temporis herbarij calida & sicca esse statuunt. Et mulieres formæ studentes, succo è floribus illorũ expresso faciem illinunt, quòd maculas rugasq́;, & alia eiusdem vitia mirificè detergeãt. Vt hinc euidentißimum sit herbas, quas Schlusselblumen vocant Germani, esse Verbascula.

DE FRAGARIA. CAP. CCCXXVIII.

NO-

NOMINA.

GRæcis vt herba quæ fraga gerit nominata sit, certò constituere nobis nondũ licet. Sunt tamen qui βάτον ἰδαίαν, hoc est, Rubum Idæum esse putent, cum potißimum qui sine spinis inuenitur. Quorũ certè sententiã ob multas variasq; causas, vt in sequentibus dicemus, minimè repudiãdam existimamus. Apuleius Græcis κόμαρον appellari scribit: quod si verum est, alia sit à Comaro quam Dioscorides, Galenus & alij quidam depingũt, necesse est: hæc enim arbor est, illa autem herba. Ego tamen vidi codicem manuscriptũ, in quo hæc verba: Comaron Græci, Romani Fragum nuncupant: non habebantur. Quicquid verò sit, ex numero Mororum esse constat eius fructum optimi odoris: hinc à fragro verbo, quod odorem reddo significat, herba ipsa Latinis Fragaria, & fructus fragum dici cœperunt. Germani Erdtbeer (Galli Fraises, ou herbe portant Fraises) vocant. Græci autẽ si Comaron appellarunt, ob fructum arboris eiusdem nominis qui fragis iis terrestribus similis est, hauddubiè sic dixerunt.

Rubus Idæus vide tur esse Fragaria.

Fragaria vnde dicta.

GENERA.

Duo Fragariæ sunt genera. Vna flores fructusq; paulò maiores, altera minores obtinet. Nos vna pictura vtranque expreßimus.

FORMA.

Humi sine caule spargitur, multis à radice lanuginosis pediculis, quorum alij flore candido coronã-

tur, alij trigemino comantur, folio per ambitum ser rato atque venoso, alij fructum gerunt exiguis qui dem Moris haud absimilem, cæterùm sui generis so lidum, callosum, tenerum, quum maturuit rubentē, tum gustu, tum etiam odore suauißimum. Radice *foris atra aut rubescente, intus candida, multo fi brata capillitio.*

LOCVS.

In *sylvis, dumetis, & in opacis mōtibus, ac secus vias sponte nascitur.* Vnde *etiam colligi potest esse* Rubum Idæum, *quādo & is in lucis proueniat.* In *hortis etiam nonnunquam vt grandiorem fructum ministret, colitur* Fragaria.

TEMPVS.

F*loret vere, & tota æstate, inq; maximam autū ni partem.* Fructus *tamen eius fugax, rarò nisi æ statis initio inueniri potest.*

TEMPERAMENTVM.

De *temperamento* Fragariæ *recentiores diuersa tradunt.* Serapio *calidam & siccam in secūdo ordi ne tradit.* Alij *frigidam & humidam in primo: nō nulli, qui tamē prorsus meo iudicio hallucinari vi dentur, in tertio ordine scribunt.* Nos *folia ipsa gu stu modicè esse amara, et adstringere deprehēdimus vt siccā esse hac ratione, & minimè humidā opor teat.* Quapropter *in tanta sententiarum de eius tē peramento diuersitate animaduertendum, idem de* Fragaria, *quod de rubo sentiēdum esse, nēpe quòd folia,*

folia, flores, fructus & radix adstringant. Differre tamen inter se, quòd folia potissimum recens nata plurimũ in se habeant aqueæ substantiæ, parũ verò adstringant: adeò vt verisimile sit de iis locutos esse, qui frigidam & humidã in primo ordine Fragariam statuerunt. Est enim eorum temperies ex terrena frigida essentia, & aquea tepida. Fructus immaturus frigida terrea substantia præditus est, vt frigidus et siccus hoc nomine dici mereatur. Maturus autem nõ parũ succi tẽperati calidi qui dulcis est, modicamq; adstrictionem habet, ita vt calidus & siccus dicẽdus veniat. De fructu itaque intelligendi erunt, qui Fragariã calidam & siccã esse affirmant. Quare vbi de tẽperamento Fragariæ agitur, nõ simpliciter, sed cũ prædicta distinctione respondendũ est. Vnde cùm idem ferè cũ Rubo temperamentũ habeat Fragaria, iterum hanc ab Idæo Rubo nihil differre verisimile est.

Folia Fragariæ.

Fructus eiusdem.

VIRES.

Quum recentiores in cõmemorandis Fragariæ facultatibus partim eas quas Dioscorides Rubo Idæo, partim etiã quas Comaro tribuit Apuleius, vires Fragariæ adscripserint, operæpretiũ me facturum arbitror, si vtriusq; de iis verba præmisero, vt nimirũ quisq; hac ratione, quapropter iuniores iis facultatibus Fragariã ornauerĩt, certius ĩtelligere queat.

EX DIOSCORIDE.

Idæus Rubus eadẽ potest quæ Rubus. Amplius

eius flos cum melle tritus & illitus, oculorum inflã mationibus auxiliatur. Sacros ignes extinguit. Stomachicis cum aqua potui datur.

EX APVLEIO.

Ad lienis dolorem herbæ Fragi succum ex mellis vncia potui datum mirificè proficere certum est. Ad suspiriosos eiusdem succus cum pipere albo & melle mixtus, potui datus, mirificum est remediũ. Has facultates etiam antiquus manuscriptus herbarius Fragariæ adscribit, nomine tamen Apuleij in Dioscoridis nomen immutato. Addit tamen huius fructum comestum stomacho conferre & ex succo eius os contra fœtorem collui, id quod Serapion quoque tradit.

EX RECENTIORIBVS.

Herba fragaria in cibo sumpta medetur lienosis, item succus ex melle potus. Idem cum pipere candido datur suspiriosis. Fraga sitim sedant, stomacho prosunt, sed præsertim bilioso. Succus Fragis exprimitur, vetustate vires accipiens, præsentaneo remedio ad faciei vlcera, oculorum suffusiones, neque nõ epiphoras. Radicis decoctum iecinoris feruores mulcet matutino & meridie potum. Vtuntur hodie frequenter Fragaria ad glutinanda vulnera, aluũ sistendam, menstrua cohibenda, gingiuas confirmãdas, oris vlcera, eiusdémque fœtorem tollendum, quæ singula Rubus etiã Idæus potest, vt inde rursus coniicere liceat Fragariã ab eodẽ nihil differre.

DE

DE PHV GERMANICO. CAP. CCCXXIX.

NOMINA.

Φοῦ, ἢ ἀγρία νάρδος *græcis*, Phu & Nardus *sylueſtris* Latinis, Valeriana *officinis & her bariis noſtri temporis*, Germanis Baldrion, Dennenmarck, oder Katzenkraut, oder Augenuurtzel (*Gallis* Valeriane) *appellatur, quòd ſcilicet cati odore radicis eius, quo eorum oculi roborantur, impenſè delectentur.* Nardus ſylueſtris Valeriana.

GENERA.

Duo ſunt præcipua Phu genera. Magnum quod alio nomine Theriacaria vocatur. Hoc *deſcriptioni per omnia reſpondet.* Germanicè groſz Baldrion, & Triacks *appellatur.* Vulgus *herbariorum* Valerianam *maiorem nominat.* Alterum *vulgare, quod alio nomine* Valeriana *etiam vulgaris nuncupatur.* Germanis geimein Baldrion, & Katzenuurtzel *dicitur.* Hoc *etiã genus à pictura Dioſcoridis, vt paulò pòſt fuſius docebimus, non abhorret.*

FORMA.

Folia Elaphoboſco, *ſiue* Oluſatro *ſimilia habet. Caulem cubitalem, aut proceriorem, leuem, tenerum, purpuraſcentem, in medio concauum, geniculis interſectum.* Flores *ad* Narcißi *flores accedentes, minores & teneriores, in ſubalbido purpuraſcẽtes.* Radices *in ſuperiore parte minimi digiti craßitudine.* Adnaſcentes *etiã radiculas obliquas veluti iun-*

ti iuncus odoratus, aut veratrum nigrum, inuicem implicitas, subflauas, bene odoratas, nardum in gustu referentes, cum quadã virosa grauitate. Ex qua certè descriptione sole clarius fit, herbam quam vulgarem hodie Valerianam nominant, esse Dioscoridis Phu, quòd omnia ferè sic illi respondeant, vt prorsus nulla reclamare nota videatur. Folia nanq; huius cùm primũ erumpunt, Elaphobosci præ se ferunt imaginem: postea verò dum adolescit, in Olusatri modum laciniantur. Caulis quoque eius cubitalis, & maior (non enim raro ad trium cubitorum longitudinem caulis à nobis visus est) læuis potissimum in infima eius parte, denique tener, purpurascens, in medio concauus, geniculatus. Flores eiusdẽ qui summis caulibus emergunt, Narcissi certã exprimunt effigiem, quamuis minores sint, atque adeò teneriores, vt hoc nomine cum Ruellio in Græcis codicibus Dioscoridis ἥσσονα pro μείζονα legendũ esse putem. Nisi quis existimet Phu Põti, quod Dioscorides potissimum describit, fauentis cœli beneficio maiusculos habere flosculos. Prædicti etiam flores aceruatim coeuntes in purpuram candicant. Radices quoque in superiore parte minimi digiti crassitudinẽ obtinẽt, multasq; radiculas obliquas, Schæni, aut nigri Veratri modo sibiipsis ĩplicitas, subflauas, odoratas, Nardum, cũ virosa tamen grauitate, imitantes. Quum itaque hæ omnes notæ, Valerianæ nostræ respondeant, multorumq; consensus nobis

Valeriana vulgaris.

Phu Põti.

nobis subscribat, & facultates eius quas illi recentiores tribuunt, planè cum iis quæ Dioscorides Phu *adscribit cõueniant, quid impediat cur nõ certò affirmemus* Valerianã *hãc vulgarem esse* Phu Dioscoridis *non video, præsertim cùm manuscriptus etiam herbarius* Phu *esse* Valerianã *apertè doceat, ita vt mirari satis non queã, cur aliquot docti viri in* Germania *nostra diuersum astruere voluerint.*

LOCVS.

Nascitur in humectis locis, & prope aquas, hæcq́; ad mirandam altitudinem surgit. Prouenit *etiã in lucis & cæduis syluis, sed hæc in tantam proceritatem non emergit.*

TEMPVS.

Floret integra æstate.

TEMPERAMENTVM.

Calidam & siccam esse in secũdo ordine tradũt.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Phu *calefacit. Sicca pota vrinam mouet.* Potest *idem & decoctum eius.* Ad *lateris dolorem prodest.* Menses *ducit, & antidotis miscetur.*

EX GALENO.

Odorata *quodãmodo est huius herbæ radix,* Nardo *viribus similis, sed tamen ad plurima infirmior.* Vrinã *plus mouet quàm* Indica *aut* Syriaca Nardus, *similiter autem vt* Celtica.

EX PLINIO.

Radix Phu *datur potui trita, vel decocta ad strãgulationes,*

gulationes, vel pectoris dolores, vel laterum. Menses quoque cit. Bibitur cum vino.

APPENDIX.

Magni Phu radice hodie multi, magno cum errore, pro calamo aromatico vtuntur, quod hoc in loco monere placuit.

DE PHACO. CAP. CCCXXX.

NOMINA.

Lens. ΦΑΚΟΣ, ἡ φακὴ *græcis*, Lens & Lenticula *latinis dicitur. Officinis & herbariis latinum nomen retinuit. Germani* Linsen (*Galli* Lentille) *appellant.*

FORMA.

Lens racemosum legumen est, foliis Viciæ, sed minoribus, floribus exiguis in candido purpurascẽtibus, siliquis paruis, molliter in latitudinem fusis, in quibus tria aut quatuor grana inter legumina minima, sunt.

LOCVS.

Prouenit paßim in agris satum.

TEMPVS.

Iulio mense floret, & deinceps in siliquis grana profert.

TEMPERAMENTVM.

Lentes medium tenent caliditatis & frigiditatis, desiccant tamen in secundo ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Lens crebrò comesta, oculorum aciem hebetat.

Aegrè

Aegrè concoquitur. Stomacho nocet, cumq́; & intestina inflat. Aluum cum cortice suo comesta sistit. Præstat quæ facilimè concoquitur, & nihil atri in maceratione reddens. Vim habet adstrictoriã: quapropter aluum sistit, si detracto antea cortice accuratè coquatur, primáque aqua inter coquendum effundatur. Primum enim eius decoctum aluũ soluit. Sõnia tumultuosa & grauia facit. Neruis, pulmoni & capiti inutilis. Melius suo fungetur officio contra alui fluxiones, admixto illi cum aceto intybo, aut portulaca, aut beta nigra, aut myrto, aut cortice punici mâli, aut rosis siccis, aut mespilis, aut sorbis, aut pyris Thebanis, aut cotoneis mâlis, aut cichorio, aut plantagine, aut gallis integris, quæ post decoctionem abiiciũtur, aut rhois quæ obsoniis inspargitur. Acetum autem cum eo diligenter percoqui debet, aliâs aluum conturbat. Contra subuersionem stomachi triginta grana lentis suis corticibus denudata deuorata prosunt. Decocta cum polenta, & illita, podagrã lenit. Sinus cum melle glutinat. Crustas rumpit, & vlcera purgat. Decocta in aceto duritias & strumas discutit. Cum meliloto, aut cotoneo mâlo, medetur inflãmationibus oculorum & sedis, addito rosaceo, in maioribus sedis inflãmationibus & sinu amplo cum malicorio aut siccis rosis, adiecto melle decocta. Contra nomas gãgrænicas similiter vtuntur, aut adiuncta maris aqua. Aduersus autem pustulas, herpetas, erysipelata,

ta, pernionesq́; ,vt antea dictum est. Contra mãmas grumosum lac continentes, & lactis copia turgentes, in aqua maris cocta & illita auxiliatur.

EX GALENO.

Lentes non valenter adstringunt. ipsum itaque earum corpus desiccat, & sistit ventrem : cæterùm decoctum irritat. Proinde etiã prior aqua abiicitur, vbi retentionis causa adhibentur. Cortex eius vehementer adstringit, carnea substantia tenuiter, quæ & craßi succi & terrestris est. Succus porrò Lẽtis adstringenti est cõtrarius. Quocirca si elixæ in aqua iusculũ sale garo oleoq́; conditum bibatur, aluum deiiciet. At quod ex bis decocta Lẽte ferculum apparatur, cõtrariam succo vim obtinet. Nam quæ ventri obueniũt fluxiones desiccat, os ventriculi, intestina, & totum denique vẽtrem corroborãs. Quamobrem cœliacis & dysentericis accõmodatus est cibus. Lens verò decorticata, vt illam adstringendi vehementiã, cumq́; hac alia videlicet omnia quæ cõsequuntur, amittit, ita alibilior quàm integra illa efficitur, crassum prauumq́; succum gignẽs, tardè cõmeans : alui tamen fluores haud desiccat, vti ea quæ cortice non est spoliata. Iurẽ igitur qui modũ in hoc edulio nõ seruant, elephantiasim quã vocant, & cancrum incurrũt. Siquidem crassa siccaq́; cibaria facilè in melãcholicos humores vertũtur. Quare iis dũtaxat quibus vitiosa est habitudo ob aquã in carne diffusam, Lẽs cibo vtiliter præbetur,

tur, ceu aridis & squalentibus admodum damnosè. Eandem ob causam visum integrum & inculpatū hebetat, immoderatè exiccans. Ei verò qui contrario modo se habet, humidiori videlicet, opitulatur. Mēstruis purgationibus inepta est: crassum enim et tardifluum sanguinem facit. At muliebri appellato profluuio conuenientißima.

EX PLINIO.

Lens optima quæ facilimè coquitur, eaq; quæ maximè aquam absorbet. Aciem quidem oculorū obtundit, & stomachū inflat: sed aluum sistit in cibo, magisq; discocta cœlesti aqua. Eadem soluit, minus percocta. Crustulas vlcerū rūpit, eaq; quæ intra os sunt, purgat & adstringit. Collectiones omnes imposita sedat, maximéque exulceratas & rimosas. Oculorum autem epiphoras cum meliloto aut cotoneo. Contra suppurantia cum polenta imponitur. Decoctæ succus ad oris exulcerationes & genitalium adhibetur. Ad sedem cum rosaceo aut cotoneo. In iis quæ acrius remedium exigunt cum putamine punici, melle modico adiecto. Ad id demū ne celeriter inarescat, adiiciunt & Betæ folia. Imponitur & strumis panísque, vel maturis, vel maturescētibus, ex aceto discocta. Rimis ex aqua mulsa & gāgrænis cū punici tegmine. Itē podagris, cū polenta, et vuluis, & renibus & pernionibus, vlceribus difficilè cicatricē trahentibus. Propter dissolutionē stomachi triginta grana Lentis deuorantur.

In cho-

In choleris quoque & dysenteria, efficacior est in tribus aquis cocta in quo vsu melius semper eam torrere aut tundere, vt quamtenuissima detur, vel per se, vel cum cotoneo mâlo, aut pyris, aut myrto, aut intubo erratico, aut beta nigra, aut plantagine. Pulmoni est inutilis, & capitis dolori, neruosisq; omnibus, & felli, nec somno facilis. Ad pustulas vtilis, ignique sacro, & mammis, in aqua marina decocta: in aceto autem, duritias & strumas discutit. Stomachi quidem causa, polentæ modo potionibus inspergitur. Quæ sunt ambusta, aqua semicocta curat, postea trita, & per cribrũ effuso furfure, mox procedente curatione addito melle. Ex posca coquitur ad guttura.

EX SIMEONE SETHI.

Crassi succi est, & austeram vim atq; qualitatem possidet. Si quis ergo in aqua coquat, & eã aquæ, oleo & sapæ cum sale misceat, potionẽ faciet quæ ventrem subducat. Bis autem cocta vẽtriculum & ad ipsum defluxus sistit. Inducit autem stomacho robur, & intestinis, & vniuerso vẽtri. Quapropter vtilis est cibus cœliacis & dysentericis. Si verò cortice ablato sumatur, vehementiam adstringẽdi abiicit, magis verò nutrit, cũ tardi sit trãsitus, & crassi succi, nõ tamẽ adeò siccat, vt antea dixi. Qui verò hoc edulio crebrò vtũtur, elephantiã cõtrahũt, & cancros & duritias, & neruorũ dolores, & melãcholicos affectus. Aptus enim est crassus & siccus sanguis,

sanguis, vt fiat succus melancholicus. Quibus igitur habitus quispiam malus aquosus in carne est, iis solis vtile est edulium, quemadmodum siccis & squalidis maximè noxium. Similiter visum salubriter se habentem nimium exiccando hebetat, contrà verò affectum iuuat. Neque *etiam ad menstruas purgationes vtilis est, eò quòd crassum & difficulter fluentem sanguinem efficiat.* Ad *hæc veneris appetentiam semen exiccando, extinguit: ideo castè viuere volentibus ad hoc maximè confert.* Grauia *etiam somnia facit, eò quòd ex ea melancholici succi in totum distribuantur corpus. Cũ mentha decocta, plurimũ inflationis deponit.* Nõnulli *&* Betã *huius rei gratia eo quo decoquitur tẽpore iniiciũt.* Lens *verò probè decocta & trita, si vulneribus ex iaculo aut telo facta imponatur, sanguinis fluxum vehementer compescit.* P*aruæ verò lentis decoctum sumptum, difficilem partum soluit.* A*uribus ex quibus pus emanat instillatum, succurrit.*

DE PHILYRA. CAP. CCCXXXI.

NOMINA.

ἰλύρα *Græcis,* Tilia *Latinis, & officinis,* Germa. Linden (*Gallis* Tilet) *appellatur.*

Alia ab hac est arbor quæ Diosc. φιλλυρέα *vocatur. Quòd non animaduertentes viri etiã nonnulli doctissimi, vtrasque arbores magno errore cõfundũt, quòd forma admodum discrepent, vt ex iis*

quæ paulò pòst dicemus, & è Dioscoride & Theophrasto libro tertio de plantarum historia, cap. x. inuicem collatis, abundè constabit. Differũt itaque inter se Philyra & Phillyrea, neque vna vtraque voce arbor significatur, sed diuersæ.

GENERA.

Tiliæ Theophrasto loco iam citato autore, duo habentur genera, mas scilicet & fœmina. Distantq; inter se tum materiæ, tum totius corporis forma et quòd altera fructifera, altera sterilis. Materies mari dura, flaua, nodosior, spinosiórq;, fœminæ candidior: & cortex mari craßior, detractusq; inflexibilis propter duritiam est: fœminæ candidior flexibiliorq;, ex quo cunas faciũt: item fœminæ odoratior. Et mas sterilis, nulloq; flore est: fœmina, cuius tibi picturam damus, & florem & fructum gignit.

FORMA.

Folio est hederaceo, molliore, & in angulum acutiorem rotundiore & prolixiore, & in orbem lentè crispo atque serrato: flore tantisperdum calyculo cõtinetur herbaceo, vbi emersit flauo: fructus magnitudine fabæ, similis acinis hederæ, in quo semẽ prætenue quantum atriplicis, omnibus animãtibus ingratum, cum foliorum pabulo maximè ducantur, eorumq; mira dulcedine capiantur. Nunc cum iis confer ea quæ Dioscorides de Phillyrea tradit, & senties esse diuersißima. Nam quis vnquam dixit Tiliam habere folia oleæ, & fructum ferre subdul-

cem

cem ad similitudinem Lentisci, nigrum, vuarũ more congestum? Philyræ enim seu Tiliæ folia sunt hederacea atque serrata, adeoq; ab oleæ foliis dissidẽtia: fructum denique fert nõ modò non subdulcem, sed qui à nullo mandi potest.

LOCVS.

Montes & valles diligit Tilia, sed plus montibus gaudet aquosis.

TEMPVS.

Floret Iunio mense.

TEMPERAMENTVM.

Calidam esse Tiliam, vel ex eo liquet quòd frigidis cerebri malis, epilepsiæ, & id genus aliis mirificè conferat. Amaritudo etiam cum glutinositate quadam in ea reliquis qualitatibus præualere videtur, si hanc degustes. Quare abstergendi planè facultatem cum modica adstrictoria, perinde atque vlmus, cuius facultates illi Plinius, vt ex iis quæ paulò pòst subiiciemus planum fiet, tribuit, habere euidentissimum est.

VIRES. EX GALENO.

Vlmi foliis aliquando recens vulnus glutinauimus, confidentes adstringentẽ pariter & extergentem illis inesse facultatem. Cortex amplius etiam subamarus est & adstrictorius, itaque cum aceto leprã sanat. Porrò viridis etiãnum & recẽs si vulneribus deligaturæ vice circunligetur, ea glutinare potest. Radices candẽ vim obtinent: proinde & de-

coctlo earum quidam perfundunt fracturas quibus callo inducto opus est.

EX PLINIO.

Cortex interior Tiliæ lepras sedat, & folia ex aceto illita. Multi corticem commanducatum vulneribus vtilißimum esse putăt. Folia trita, aqua aspersa, pedum tumori. Humor quoque è medulla castratæ arboris effluens, capillũ reddit capiti illitus, defluentesq; continet. Humor denique cuti nitorem inducit, faciemq; gratiorem præstat. Folia ad infantium vlcera in ore commanducata prosunt. decocta & pota, vrinam ciunt & menses.

APPENDIX.

Quũ Plinius ferè omnes facultates Vlmi etiam Tiliæ adscribat, vt ex eiusdem verbis patet, ideò è Galeno quæ ille de Vlmo tradit produximus. Si verò quispiam vires quæ à recentioribus Tiliæ tribuuntur, probè expendet, nihil ab iis quæ ex Plinij & Galeni sententia retulimus differre comperiet. Nam maculas facie abstergere scribunt Tiliam, si illa eius succo lauetur. Mederi etiam morbo comitiali bibitum eius liquorem stillatitium, oculis claritatem inducere, calculum sanare, tumores discutere iidem docent. Quid multa? omnes facultates Vlmi obtinet Tilia, ideoq; vulneribus etiã recentibus succurrit, & alia quæ à Dioscoride & Galeno in Vlmi historia commemorantur, potest.

DE CHELIDONIO MAIORE.
CAP. CCCXXXII.

NOMINA.

Χελιδόνιον μέγα *Græcis*, Chelidonium *maius Latinis*, *Officinis* Chelidonia, *Germanis* Schelkraut, Scheluurtz, grosz Schuualbenkraut, (*Gallis* Chelidoine, ou esclere) *dicitur*. *Chelidonio autem, vel si mauis* Hirundinariæ, *auis hirundo quæ* Græcis χελιδών *vocatur, nomen indidit, vel, vt autor est* Plinius, *quòd hanc primùm inuenit, & ea oculis pullorum in nido restituit visum, vt quidam tradunt, etiam erutis, vel quòd floret aduentu hirūdinum, discessuq́; commarcescit: id quod de minore verè dicitur.*

Chelidonium vnde dictū.

FORMA.

Caulem emittit cubitalem & maiorem, gracilē, adnata foliis plena habentem. Folia Ranunculo *similia, teneriora tamen, & colore subcæsia, iuxtaq́; singula folia florem* Leucoio *similē.* Succus *illi croceus, acris, mordax, cū aliqua amaritudine & odoris grauitate.* Radix *supernè singularis, infernè autē plures.* Fructus *cornuti* Papaueris *instar tenuis, longus veluti galeæ conus, in quo exigua semina sunt,* Papaueris *semine maiora.* Huius *descriptionis notæ omnes* Chelidonio *nostro respondēt.* Siquidem *fruticosa est herba, cubitali altitudine, cauliculis lanuginosis, teneris, folio* Ranunculi, *magis anguloso, tenuiori, aduersa parte cæsio, auersa incano, flore lu-*

teo, Leucoio consimili, semine Papaueris, quod in corniculis seu siliquis longis exilibus clauditur. Vulnerata succum croceum emittit, gustum vellicantẽ. Radix in superiore parte vna, in inferiore parte multis luteis fibris capillata.

LOCVS.

Nascitur in opacis & parietinis.

TEMPVS.

Chelidonium hirundinum aduentu florem excitat, atque adeo toto deinceps vere & æstate floret, quibus etiam temporibus carpitur.

TEMPERAMENTVM.

Herba hæc tertii ordinis absoluti est in calefaciendo & desiccando.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Succus Chelidonii mixtus melli, & in æneo vase in carbonibus decoctus, contra oculorum caliginem prodest. Exprimitur autem succus ex foliis, radicibus & floribus incipiente æstate, siccatúrque in vmbra & in pastillos conformatur. Radix cum Aniso & vino albo pota, regio morbo medetur. Sanat herpetas cum vino illita. Dentium dolores commãducata sedat.

EX GALENO.

Chelidonium admodum extergentis & calidæ facultatis est. Sed & succus eius ad acuendum visum commodus est, vtique in quibus crassum quiddam in pupilla colligitur discußione indigens. Vsi

sunt

ſunt quidam radice eius ad morbum regium à iecoris obſtructione proficiſcentẽ, in vino albo eam potui exhibentes, cum Aniſo. *Pari modo manſa, dentium doloribus confert.*

EX PLINIO.

Florentibus ſuccus exprimitur, & in æreo vaſe cum melle Attico leniter cinere feruẽti decoquitur, ſingulari remedio contra caligines oculorum. Vtuntur & per ſe ſucco in collyriis, quæ Chelidonia *appellantur ab ea. Eadem oculorum aciem adiuuat, ſi addita aqua foueantur. Succus eius cum melle cuſices, nubeculas, obſcuritatemq́; diſcutit, cicatrices extenuat. Albugines etiam iumentorum.*

DE CHELIDONIO MINORE.
CAP. CCCXXXIIII.

NOMINA.

Χελιδόνιον μικρὸν *Græcis,* Chelidonium *minus* Latinis, *Officinis* Scrofularia minor *vocatur, quòd ſtrumoſa radix multis granorum frumenti grumis videatur coaluiſſe: vel quòd ſtrumis, quas imitatione Græca* Scrofulas *vocant, medeatur. Germanis* Feiguuartzen oder Blaternkraut, *id eſt* Ficariã, Pfaffẽhodlin, klein Schel uurtz, oder Schuualbenuurtz, oder Meyenkraut *nominatur.* Chelidonium *autem hæc herba vocata eſt haudubiè, quòd, vt* Theophraſtus *libro ſeptimo, cap. xiiij. hirundinum aduentu florem excitet.* Scrofularia minor cur dicta.

FORMA.

Herbula est à stolonibus pediculísve pendens, sine caule, foliis Hederæ *figura, rotundioribus minoribusq́; item teneris & aliquatenus pinguibus.* Radices *habet paruas multas, ex eodē callo prodeūtes, tritici modo aceruatim congestas, quarum tres aut quatuor in longitudinem progrediuntur.* Hæc Dioscoridis *delineatio prorsus herbæ illi quam* Scrofulariam *minorem vulgò nominant, conuenire videtur.* Nam *hæc herbula est à pediculis pendens, vidua caule, foliis* Hederæ, *rotūdioribus multò, minoribusq́; teneris & modicè pinguibus.* Radices *ostendit ex eodem callo prodeūtes, paruas, complures in granorum tritici morem aceruatim collectas, quarum tres vel quatuor in longum protenduntur.* Flos *ci* Ranunculi *vt maiori luteo colore nitens.* His *accedunt locus, tempora, vires, & alia quæ iam commemorabuntur, quæ singula* Scrofulariæ *minori adamußim quadrant, vt nemo hanc* Chelidonium *minus esse inficias ire sine magna impudentia poßit.*

LOCVS.

In *palustribus, prope aquas, & in limitibus humidis, omnibúsque vliginosis tractibus ac hortis paßim gignitur.*

TEMPVS.

Verno *tempore,* Maio *mense, & præsertim hirundinum aduentu floret, nec longo pòst tempore marcescens euanescit, sic vt irrigui limites, qui largo foliorum florúmque stipatu pubescebant, confestim*

iis

iis spoliati glabrescere conspiciantur.

TEMPERAMENTVM.

Chelidonium minus, Galeno teste, quarti ordinis absoluti est in calefaciendo & desiccando, ideóque magnam præ se fert acrimoniam, gustum erodētem. Nostrum autem vsqueadeò acre non est, vt commanducando sæpe nullam prorsus sentias acrimoniam, potissimum in eo quod in humido loco natum sit. In hoc autem quòd locis siccis prouenit, senties & amaritudinem & acrimoniam, sensim tamen gustum erodentem.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Acrem vim habet, Anemones modo summã cutem exulcerantem. Scabiem & vnguium lepras tollit. Ex radicibus expressus succus ad purgationem capitis addito melle naribus vtiliter instillatur. Similiter decoctum eius cum melle gargarissatum, caput strenuè purgat, et omnia pectoris vitia.

EX GALENO.

Chelidonium minus cùm acrius sit maiore, illitum confestim cutem exulcerat, vnguesq́; scabros eiicit. Succus eius per nares purgat, vtpote vehemẽter acris existens.

APPENDIX.

Recentiores ea herba in exterendis ficubus mariscísve, & strumis, magna experientia vtuntur, vt inde certè Scrofularia nominari, quemadmodũ diximus, meruerit. Antiquus etiam ac manuscriptus herbarius,

herbarius, sub nomine tamen Pedis vetuli, quo Aron nominatur, se à quodam qui expertus sit cognouisse scribit, quòd hæc herba contra mariscas ac strumas mirificè prosit.

DE CHAMAEDRY. CAP. CCCXXXIIII.

NOMINA.

χαμαίδρυς Græcè, *Triſſago* Latinè, *officinis græcum nomen inſedit, vulgo Quercula minor, & à ſerratis foliis Serratula appellatur:* Gallicè Cheſnette, ou petit Cheſne, ou de la germandrée. *Chamædrys verò Græcis dicta eſt, quaſi humilis ac terreſtris quercus, quòd ſcilicet folia Quercus habeat, & huius reſpectu quaſi humi repat. Sunt qui Serratam nominatam ideo putẽt, quòd ab ea ſerra inuenta ſit.* Dioſcorides hãc *Teucrium, etiam, propterea quòd Teucrio ſimilis admodum ſit, appellari à nonnullis ſcribit.*

X

Serratula

Chamædrys vnde dicta.

Serrata.

GENERA.

Etſi Dioſc. *aliiq́; veteres vnicam faciant Chamædryn, tamen nos, quia plures herbas ad eius formam ac picturã accedere videmus, duo eius genera produximus. Quorũ ſanè primum vera Chamædrys exiſtit, &* Germanicè Klein Bathengel *nominatur. Illius autẽ rurſus duo ſunt genera. Vnũ enim quod præ cæteris omnibus picturæ* Dioſcoridis *maximè accedit, mas dicitur, alterum verò fœmina: neque enim aliter nobis diſcrimen indicare licuit*

cuit nisi sexus ratione. Alterum genus vulgaris est Chamædrys, quod iterum duûm est generum, mas scilicet & fœmina. Mas Germanicè Erdtuucirauch, Fœmina verò Gamenderle, Blauumenderle, Vergiszmeinnit appellatur.

FORMA.

Frutex dodrãtalis, foliis exiguis, forma & diuisuris quernis similibus, amarisq;: flore subpurpureo, exili, semine in calyculis atro. Quæ vtique descriptio ita herbis illis quas pictas exhibemus respondet, vt nulla prorsus nota reclamare videatur. Sũt enim herbæ palmum altæ vt plurimum, exili folio, effigie & diuisura Quercus, amaro, flore penè purpureo & exiguo, ita vt mirari satis non possim, cur nõnulli alteram speciem genuinã Chamædryn esse negent, cùm tamen Germanica etiã appellatio pulchrè ad antiquum atque adeò græcum nomen alludat. Sed instabit forsitan quispiam dicens, Chamædrys Dioscoridis palmum alta est, hæc tua mẽsurã hanc excedit. Fateor sanè, attamen non multum exuperat. quòd si etiam plus exuperaret, nõ tamen hoc nomine alterius speciei herba putãda esset: neque enim adeò statam atq; certam mẽsurã herbis tribuit Dioscorides, vt quandoque vltra citraq; cõsistere non liceat: verùm cùm alicui herbæ mẽsuram adscribit, id ea ratione facit, vt maiori parti indiuiduorũ illius speciei quadrare existimet. In prioris itaque inopia, alterius vsus esse potest.

Obiectionis solutio.

LO-

LOCVS.

Nascitur asperis & petrosis locis, interdum etiã in montosis & campestribus solidis.

TEMPVS.

Primum genus Iunio & Iulio mensibus floret. Alterum autem vere potißimum. Carpuntur semine prægnantia.

TEMPERAMENTVM.

Ex tertio ordine calefacientium & desiccantium facit Galenus. Germanicæ tamen minus calefacere & desiccare videntur, vtpote in regione frigidiore natæ.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Recẽs ac viridis in aqua decocta & pota, cõuulsis, tußiẽtibus, lieni indurato vrinæ difficultatibus, hydropicis inter initia auxiliatur. Cit menses, fœtusq; extrahit. Lienẽ ex aceto pota minuit. Aduersus venenata cum vino pota & illita efficax est. Trita ad prædicta in pilulas conformatur. cũ melle vetera vlcera purgat. Cum oleo trita, inuncta & illita, oculorum caliginem discutit.

EX GALENO.

Chamædrys vincentem qualitatem amarã habet, & est quodãmodo acris. Quocirca meritò lienem colliquat, vrinam & menses mouet, craßitudinem humorum incidit, & viscerum obstructiones expurgat.

EX THEOPHRASTO.

Trissaginis

Triſſaginis folia ad rupta, vulneraq; in oleo trita valent, & ad depaſcentia vlcera. Semen bilem extrahit, & oculis quoque beneficum eſt. Foliũ ad albugines tritum in oleo prodeſt.

EX PLINIO.

Aduerſus ſerpentium venena potu illituq; efficaciſsima. Item ſtomacho, tuſsi vetuſtæ, pituitæ in gula cohæreſcenti, ruptis, conuulſis, lateris doloribus. Lienem conſumit. Vrinam & menſes cit, ob id incipiẽtibus hydropicis efficax, manualibus ſcopis eius in tribus heminis aquæ decoctis vſque ad tertias. Sanat & vomicas, & ſordida vlcera cũ melle. Fit & vinum ex ea pectoris vitiis. Foliorum ſuccus cum oleo, caliginem oculorum diſcutit. Ad ſplenem ex aceto ſumitur.

DE CHAMAECYPARISSO.

CAP. CCCXXXV.

NOMINA.

Χαμαικυπάριοσος *Plinio dicta eſt; quaſi pumila Cupreſſus. Apud Græcos, quòd ſciã, eius fruticis nulla ſit mentio. Vulgo Cypreſſus, Germanis* Cypreſz, (*Gallis* Cypres) *nominatur. Cypreſſus ab odore & forma foliorum eiuſdẽ nomenclaturæ arboris vocata eſt.* *Cypreſſus vnde dicta.*

FORMA.

In arbuſculi formam fruticat, foliis incanis, Abrotoni fœminæ modo ſciſsis. Floribus in ſummo auri inſtar fulgentibus. Totus frutex odoratus eſt. *Chamæcypariſſus nõ eſt Chamæpitys.* *Errant*

Errant qui Chamæpityn esse arbitrantur: neque enim vt illa humi serpit, sed altius à terra, vt pictura monstrat, consurgit.

LOCVS.

In hortis paßim ac figulinis prouenit.

TEMPVS.

Aestate floret. Paucos autem frutices inuenies in quibus flores intueri liceat, quando per vniuersam vitam nõ nisi vnum hunc, cuius picturam damus, fruticem in quo flores apparuerint, viderim.

TEMPERAMENTVM.

Apparet in ea, sicut gustus testificatur, leuis quidem acrimonia, sed maior amaritudo, multoq; etiã plus acerbitatis in tota plãta. Resiccat itaque absque insigni caliditate.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Quum easdem quas arbor Cyparissus qualitates habeat Chamæcyparissus, necesse est vt etiam facultates easdem obtineat. Arboris igitur hæ sunt vires. Adstringit & refrigerat. Folia eius cum passo & myrrha medica pota, vesicæ fluxionibus & vrinæ difficultati medentur. Pilulæ tusæ, & cũ vino potæ, contra sanguinis reiectionem, dysenterias, alui fluxiones, orthopnœam, tußimq; prosunt. Decoctum earum idem potest. Tusæ cum fico duritias emolliunt, & polypos in naribus sanant. Leprosq́s vngues cum aceto decoctæ & tritæ adiectis lupinis tollunt. Intestinorum ramices illitæ coercent. Folia

idem

idem possunt. Pilulæ cum coma suffitæ culices abigere creduntur. Folia trita & illita vulnera glutinant, sanguinémque supprimunt. Cum aceto autem trita, capillos tingunt. Illinitur per se aut cum polenta ad erysipelata herpetas, carbunculos, & oculorum phlegmonas. Cerato mixta & imposita vẽtriculum firmant.

EX GALENO.

Cupressi folia, germina, pilulæ recẽtes & molles, magna vlcera in duris corporibus glutinãt. Ex quo clarum est quòd resiccãdi vim habeat, absque insigni acrimonia & caliditate. Tanta inest ei acrimonia caliditasq́;, quanta satis sit deducendæ in altum acerbitati: nullam tamen mordicationem aut caliditatem in corporibus efficit. Proinde in alto latentes in flaccidis putrescentibusq́; affectibus humiditates, sine molestia, tutóque depascitur, quum quæ calefaciunt & desiccant, eas quidem quæ cõtentæ sunt absumant, cæterùm acrimonia & caliditate alias attrahãt. Sic intestinorum ramice affectos iuuat: siquidẽ exiccat & robur addit corporibus præ humiditate laxis, vtpote quum adstrictio in altum subeat, eò quòd caliditas quæ illi admista est deducat, ad eam quidem mensuram perueniens, vt præire quidem valcat, nondum tamen mordicare. Quidam ea vtuntur ad carbunculos & herpetas polentæ miscentes, tanquam absumat citra calefactionem eos morbos efficientem humiditatem. Sũt

qui

qui ad erysipelata vtantur, admista nimirum polenta cum aqua, aut oxycrato aquoso.

EX PLINIO.

Cupreßi folia trita serpentum ictibus imponuntur, & capiti cum polenta, si à sole doleat. Itẽ ramici, qua de causa bibuntur. Testium quoque tumori cum cera illinuntur. Capillum denigrant ex aceto. Eadem trita cum duabus partibus panis mollis, & è vino Aminæo subacta, pedum ac neruorũ dolores sedant, Pilulæ aduersus serpentium ictus bibũtur, aut si eiiciatur sanguis. Collectionibus illinuntur. Ramici quoque teneræ tusæ cũ axungia & lomẽto prosunt. Bibuntur ex eadem causa. Parotidi & strumæ cum farina imponũtur. Exprimitur succus tusus cum semine, qui mixto oleo, caliginem oculorum aufert. Item victoriati pondere in vino potus illitusq́; cũ fico sicca pingui, exemptis granis, vitia testium sanat, tumores discutit, & cũ fermento strumas. Radix cum foliis trita potaq́; vesicæ & strãguriæ medetur, & cõtra phalangia. Ramenta pota menses ciunt, scorpionum ictibus aduersantur. Chamæcyparissos herba ex vino pota contra venena serpentium omnium scorpionumq́; pollet.

Chamæcyparißi facultates.

DE CHAMAECISSO. CAP. CCCXXXVI.

NOMINA.

Hedera terrestris.

Χαμαικίσσος, ἢ γῆς στέφανος *græcis, Hedera terrestris, Terræ corona latinis appellatur.*

tur. *Officinæ nomen* Hederæ *terrestris retinuerũt.* Germanicè Gundelreb, *corrupto sanè nomine vocatur, cùm dicendum esset* Grundreb, *hoc est, humi repens viticula.* Nominatur *etiam* Germanis Erdepheuu, & Erdenkrẽtzlin, (*Gallicè* Lierre terrestre.) Chamæcissos *verò dicta est, quòd nunquam non repat humi, foliis* Hederæ *similibus.* Corona terræ, *quòd ramulos suos per terram spargens, folioso veluti serto eandem coronare videatur.* Chamæcissos vnde dicta. Corona terræ.

FORMA.

Folia Hederæ *similia habet, minora tamen & tenuiora. Ramulos dodrantales multos, foliis plenos, à terra quinque aut sex prodeuntes. Flores* Leucoiis *similes, minores tamen, & in gustu vehementer amaros. Radix illi est tenuis, alba, & inutilis. Ex hac historia satis constat herbam hodie vocatã* Hederam terrestrem, *esse* Dioscoridis Chamæcisson. *Siquidem foliis* Hederæ *constat, minoribus tamen & tenuioribus, ac in circuitu incisis. Legẽdum enim esse* μικρότερα, & *non* μακρότερα, *res ipsa docet: nã etsi folia* Chamæcißi *aliquatenus* Hederæ *similia sint, tamen rotundiora, atque adeò minora etiam & tenuiora existunt. Et est hic lapsus ab ι in α apud* Dioscoridem *frequens, vt ex aliis etiam locis suprà notatis liquet. Ramulis etiam dodrãtalibus multis foliosis, qui tamen antequã scindantur, quinque aut sex à radice procedunt. Flores* Dioscoridis locus emaculatur.

denique eius Leucois similes sunt, non quidem luteis, albis, aut purpureis, sed cœruleis: ita vt vehementer errent qui eius flores, neque figura, neque colore floribus Chamæcißi, qui Leucois adßimilātur, esse similes putant. Etsi enim colore neque albi, neque lutei sint, cœruleos tamen, qui color Leucoiorum est, esse constat. In gustu denique, sicut etiam folia, amari sunt. Radix quoque eius tenuis, & nullius prorsus vsus est. His omnibus accedit, quòd nomen etiam pulchrè quadrat: neque enim Græcis aliud sonat Chamæcissos, nisi humilem ac humi repētem Hederam. *Cæterùm non esse* Elatinen, *præter alia multa quæ referre superuacaneū arbitror, sapor manifestè ostendit, qui in* Hedera terrestri *amarus & modicè acris est, atque adeò calorem præ se fert.* Elatine *verò refrigerat atque adstringit. Sic non esse* Asclepiada, *vt taceam quòd* Securidacæ *simile semen non proferat, vel vnus locus natalis satis monstrat.* Asclepias *enim in montibus,* Hedera *autem terrestris in decliuibus locis & vallibus, vt Germanicum nomen* Grundtreb *abundè indicat, prouenire solet. Quæ autem herba sit,* Asclepias, *suo loco dictum à nobis est.*

Chamæcissos. *Hedera terrestris non est Elatine.* Non est *Asclepias.*

LOCVS.

Nascitur in cultis locis, iuxta etiā sepes & dumeta.

TEMPVS.

In Martio *statim erumpit, & floret in magnam vsque æstatis partem.*

TEM-

TEMPERAMENTVM.

Amaritudo exiguaq; acrimonia foliorum & florum satis monstrant herbam hanc calidam & siccam esse, ita vt hi qui frigidam esse statuunt, reprehensione non careant. Error quorundā notatur.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Folia eius trioboli pondere in aquæ cyathis tribus, quadragenis aut quinquagenis diebus pota, ischiadicis prosunt. Morbum quoque regium in senos septenósve dies similiter pota emendant atque expurgant.

EX GALENO.

Chamæcissi flos quum sit admodum amarus, iecoris obstructiones soluit. Sunt qui illum etiā ischiadicis exhibeant.

EX PLINIO.

Chamæcisson appellant Hederam *non attollentem se à terra.* Et *hæc contusa in vino acetabuli mē sura lieni medetur.* Eius *folia bibunt ischiadici tribus obolis, in vini cyathis duobus septē diebus, admodum amara potione.*

APPENDIX.

H*as omnes iam commemoratas facultates* Hederæ *terrestri recentiores tribuunt: neque dubium est, quum sit admodū amara, quin eadem habeat, & alia etiam possit quæ illi adscribunt, vt euocare suppressos menses, vrinam mouere, obtusum auditum remouere.* Contra *pestem etiam tradunt*

 effi-

efficacẽ esse: id quod equites quoque sciunt: hi enim quoties fibula dicta pestis equum corripuerit, hac contra eandem herba magna efficacia vtuntur.

DE CHRYSANTHEMO. CAP. CCCXXXVII.

NOMINA.

X ρυσάνθεμον *græcis*, Chrysanthemum *latinis, officinis inusitatũ*, Germanis Goldtblum, Schmaltzblum, *à pinguedine quæ contrito digitis flosculo apparet,* & Dratblũ. (Gallis Marguerites blanches) *nominatur.* *Chrysanthemon verò à flosculis auri splẽdorem & colorem præ se ferentibus, dictum est.*

Chrysanthemum vnde dictum.

FORMA.

Herba est tenera, fruticis tamen speciem obtinẽs, leues proferens caules, & multifida folia: luteos flores, vehementer splendentes, & oculi instar circulares. Ex *qua sanè descriptione satis clarum est, herbam quam pictam damus, esse Chrysanthemon, quòd illi omnes à* Dioscoride *tradita notæ, nulla prorsus reclamante, conueniant. Quibus* Democriti *in* Hydroscopico *accedit testimonium, qui herbam hanc quæ* Batrachio *similis est, Chrysanthemon Græcis appellari scribit, foliisq; Apij esse, maioribus tamen, flore auri colore splendente. Addit denique ab* Aquilegiis *mirè celebratam esse, eò quòd aquam subesse certum sit, vbi solet emicare. Quæ quidem singula herbæ illi quam depictam exhibemus respondent.*

ſpondent. N*am vt cætera omittam, vbi hæc naſcitur aquæ latices ſubeſſe non eſt dubium.* Q*uidam perperàm* Vuaſſerhanenfuſz G*ermanicè nominant:nam hoc nomine appellata herba , alia ab ea eſt,vt in capite de* B*atrachio docuimus.* N*am cùm hæc noſtra acrimonia vacet,quanquam* B*atrachiis ſimilis ſit,tamen in numero illorum eſſe hoc nomine non poteſt.*

LOCVS.

N*aſcitur prope vrbes,in pratis humidis, & aliis locis aquoſis.*

TEMPVS.

M*aio menſe eius floribus prata & loca humida ſplendeſcunt.*

TEMPERAMENTVM.

E*iuſdem eſſe cum* B*uphthalmo temperamenti, & guſtus & facultates declarant.* C*alidum itaque eſſe & ſiccum conſtat.*

VIRES. EX DIOSCORIDE.

E*ius flores cum cerato triti,ſteatomata diſcutere produntur.* R*egio morbo correptis coloris bonitatem tempeſtiuè reddit,à balneo poſt longiorem in eo moram exitu pota.*

EX PLINIO.

V*eſicæ calculos* C*hryſanthemon eiicit.*

DE CHAMAELEONE ALBO. CAP. CCCXXXVIII.

NOMINA.

Carduus suarius. Cardopatium.

X

αμαιλέωμ λευκὸς Græcis, Chamæleon albus, Carduus suarius & varius Latinis, officinis & barbaris Cardopatiũ appellatur. Quod nomen hauddubiè corruptum est, deductumq; à dictione Pãcration, nam sic olim esse nominatũ Chamæleonem Apuleius testatur: aut à Carduo vario, à qua dictione, v scilicet litera in p, & r in t mutata, in Cardopatiũ facilis est lapsus. Germanis Eberuurtz, eleganti allusione ad Carduum suarium, nuncupatur. (Gallis Vne herbe espineuse semblable à la carline, ou Artichault sauluage.) Chamæleon autẽ à foliorum varietate dici cœpit. Mutat enim cũ terra colores, Plinio teste: hîc niger, illic viridis, aliubi cyaneus, aliubi croceus, atque aliis coloribus videtur. Suarius autem Carduus dictus est, quòd sues si in polẽta exhibeatur, perimat. Ob quam etiam causam Eberuurtz Germanis nuncupatam puto.

Chamæleon vnde dictus.

Suarius Carduus quare nominatus.

FORMA.

Folia habet Silybo aut Scolymo similia, asperiora autem, acutiora, nigroq; Chamæleone validiora. Caule vacat, verùm è medio spinam Echino marinò, aut Cinaræ similem erigit. Flores purpureos, veluti capillos. qui in pappos euanescunt. Semẽ Cnico simile. Radicem in pinguibus collibus crassam, in montosis verò graciliorem, in profundo albam, aliquatenus aromaticam, graueolentem & dulcẽ.

Plinius lib.xxij.cap.xviij.breuius herbam hãc depingit, sic inquiens: Asperiora folia habet, serpit in terra Echini modo spinas erigens, radice dulci, odore grauissimo. Quæ certè notæ in vniuersum omnes, herbæ quæ hodie barbara & corrupta voce Cardopatium vocatur, adamussim respondent, ita vt nemo non esse Chamæleonẽ perspicuè intelligat. Huc accedit quòd facultates etiam eædem sint. Radix enim Chamæleonis albi hausta, venenis resistit. Radix etiam Cardopatij ex recentiorum traditione, mirificè venenis aduersari, & contra pestilentiam populatim sæuientem, vt paulò pòst dicemus, efficacissimum esse remedium dicitur. Quòd si tamen rectiora quis protulerit, non grauabimur hîc, vt in aliis quoque, mutare sententiam.

LOCVS.

In glabretis montium prouenit, & in syluis, vt hinc etiam syluaticus Carduus cognominatus sit.

TEMPVS.

Iulio & Augusto mensibus cum suis floribus effodi potest.

TEMPERAMENTVM.

Radix eius calefacit secundo ordine absoluto, desiccat autem tertio.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix pota acetabuli mensura, latos lumbricos pellit. Sumitur autem in vino austero, cum decocto Origani. Hydropicis commodè drachma in vino

datur: etenim eos extenuat. Contra difficultatẽ vrinæ decoctum eius propinatur. Pro theriaca cũ vino pota est. Occidit canes & sues. Mures item necat subacta cum polenta, aut hydrelæo madefacta.

EX GALENO.

Radix eius potui datur acetabuli mensura contra latos lumbricos cum vino austero. Exhibent etiam aqua inter cutem laborantibus.

EX PLINIO.

Hydropicos sanat succo radicis decoctæ. Bibitur drachma in passo. Pellit & interaneorum animalia acetabuli mensura succi eiusdem in vino austero cum Origani scopis. Facit ad difficultatem vrinæ. Hic succus occîdit canes suésque in polenta. Addita aqua & oleo contrahit in se mures & necat, nisi protinus aquam sorbeant. Radicẽ eius aliqui concisam seruari iubent funiculis pendentem, decoquúntque in cibo contra fluxiones, quas Græci rheumatismos vocant.

APPENDIX.

Recentiores radicem Cardui suarij drachmæ põdere in vino sumptam contra pestilentiæ contagia prodesse tradunt. Eãdem etiam in aceto decoctam, contra scabiem, impetiginẽ, & omnes cutis fœditates curatu difficiles conferre scribunt, si eius decocto lauentur. Idem dentium etiam dolori succurrit.

DE CHAMAELEONE NIGRO.
CAP. CCCXXXIX.

NO-

NOMINA.

Χαμαιλέων μέλας Græcis, Carduus niger aut Vernilagium Latinis dicitur. Officinis hæc planta incognita existit. Germanis allusione ad Latinam nomenclaturam schuuartzer Gartẽdistel (Gallis Cardonette) vocari potest, quòd scilicet in hortis tantùm culta proueniat. Sunt qui eam à candore foliorũ nominẽt Vuelsch Vueisz Distel, sed prior appellatio ad discriminãdas plantas melior existit. Chamæleon verò dictus est à varietate foliorum, quæ pro terræ & locorum differentia, aut admodum viridia, aut subalba, aut cœrulea, aut rubra inueniuntur. Niger verò hauddubiè à radice appellari cœpit. Chamæleon niger cur dictus

FORMA.

Foliis Scolymo similis est, minora tamen, tenuioráque, & rubentia ea habet. Caulem emittit digitali craßitudine, dodrantalem, subrubrum, qui in summo habet vmbellam, & spinosos flores tenues, hyacinthi æmulos, versicolores. Radicem crassam, nigram, densam, & aliquando corrosam, quæ dissecta subflauescit, & cõmanducata mordet. Hæ quidem notæ quanquam plantæ, cuius hîc picturã damus, ferè omnes videantur quadrare: caulem enim euehit dodrantalem, & altiorem etiam, digitum æquantem craßitudine, subrubrũ, folia instar Scolymi, minora, subalba & leniter punicea, candidũ ac hispidum florem, hyacinthina purpura variatum.

tum, radicem nigrā & subflauam: tamen cùm non admodum linguam vellicet commanducata radix, fit vt non parum an legitimus sit Chamæleon niger addubitem. Verùm cum multi huius temporis viri eruditi hanc plantam Chamæleonem nigrum esse credant, nolui hoc tempore ab iis prorsus dissentire, atqueadeò eandem quæ illi, plantæ huic indere appellationem volui, maximè cùm nullā aliam eidem conuenire apud Dioscoridem descriptionem videam, donec aliquid certius de ea nobis aut aliis compertum fuerit.

LOCVS.

Nusquam sua spōte in Germania prouenit, quare cultura indiget. Nascitur autem Chamæleon niger, Dioscoride autore, siccis, cāpestribus, cliuosisq́;, & maritimis locis.

TEMPVS.

Iunio mense floret, ac subinde in capitulis rotundis Augusto mense semen hispidum profert.

TEMPERAMENTVM.

Chamæleontis nigri radix sicca est in tertio ordine, calefacit verò in secundo absoluto.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix trita additis exiguo atramento sutorio, cedrino oleo, & axungia, scabiē abigere potest. Abstergit etiam impetigines, admixtis sulphure & bitumine. Decoctum eius collutione dētium dolorem mitigat. Cum pari pipere & cera oblita, dolētibus

dentibus

dentibus auxiliatur. Quinetiã fouentur ea dentes, quum decocta in aceto, & calens imposita fuerit. Scriptorio stylo dolenti denti calida admota, eum frangit. Cum sulphure decolorem ob solem faciem, & alphos emendat. Miscetur medicamentis eroden tibus. Phagedænas, ferinaq; ac tetra vlcera illita, ad mitiorem habitum transferens sanat.

EX GALENO.

Radix quiddam letale obtinet, quamobrem eius foris vsus ad scabies, impetigines, alphos, et in summa, ad omnia quæ detersionem postulant. Præterea emollientibus & discutientibus medicamentis miscetur, ac illita phagedænica vlcera sanat.

EX PLINIO.

Radice eius lichenes curãtur, cum sulphure & bitumine vnà coctis: commanducata verò dentes mobiles, aut in aceto decocta. Succo scabiem etiam quadrupedum sanant. Et ricinos canum necant.

DE CHAMAEPITY.

CAP. CCCXL.

NOMINA.

αμαιπίτυς Græcis, Aiuga siue Abiga, X *autore Plinio, Latinis dicitur, Inuenitur & Ibiga vocari, quod nomen, Hermolao* Ibiga. *teste, ferè seruãt hodie Illyrici. Hinc abiectis duab. literis i & g, Iba, & ab Aiuga abiectione literarũ a & g, Iua manauit in vulgi nomenclationẽ. Offi-* Iua. *cinæ Iuã cognomẽto muscatã appellant, Germani*

ye len-

Chamæpitys vnde dicta. ye lenger ye lieber (*Galli* lue Muscate.) *Cæterùm Chamæpitys dicta est, quasi humilis & breuis, humiq; depressa picea: nam eius folia piceam olent. Abiga verò vocata propter abortus, quos, educendis iis quæ in vtero sunt, excitare solet.*

Abiga quare vocata.

GENERA.

Prima. *Tria eius sunt genera. Vna foliis Sedi seu Aizoi, quam nos fœminam fecimus.* *Altera.* *Altera ramis anchoræ modo incuruis, quam nondum vidimus.* *Tertia.* *Tertia mas dicitur etiam Dioscoridi. Harum discrimina è descriptionibus certius cognosces.*

FORMA.

Prima, herba est per terram serpens, subcurua, folia minori Aizoo similia habens, multò tamẽ tenuiora, pinguiora: hoc est, vt Serapion interpretatur, super se plus humiditatis tenacis habentia, & hirsuta, circa ramos frequentia, odore piceæ, flores exiguos, luteos aut candidos, radicem Cichorij. Altera cubitalibus est ramis anchoræ modo incuruis, tenuibus, coma supradictæ simili, flore candido, semine nigro. Olet autem & ipsa piceam. Tertia quæ mascula appellatur, herbula est foliolis, tenuibus, candidis & hirsutis, caule aspero, càndido, flosculis luteis, semine secus alas pusillo. Piceam & hæc olet.

LOCVS.

Sua sponte, quòd sciam, in Germania non prouenit. Nunc tamen in hortis plantari cœpit. Plinius

tertiam

tertiam in petris nasci tradit.

TEMPVS.

Floret Iunio & Iulio mensibus.

TEMPERAMENTVM.

Chamæpitys gustu quidem amarum saporem acri validiorem obtinet. Est autem in calefaciendo secundi, in siccando verò tertij ordinis.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Folia primæ septem diebus in vino pota, regio morbo medentur. Quadraginta verò ex hydromelite, ischiadicos sanant. Dantur peculiariter iecinorosis, vrinæ difficultatibus, & renũ vitiis. Prosunt etiam torminosis. Ea apud Heracleam Ponticam, perinde atque antidoto contra aconitum vtuntur, bibentes decoctum. Ad antedicta illinitur, cum polenta iure decocti macerata. Trita & cum fico pro pilulis data aluum emollit. Excepta melle, squama æris, & resina, purgat. Apposita ex melle, ex vtero ducit. Mammarum duritias discutit. Vulnera glutinat. Vlcera quæ serpunt, cum melle illita cohibet. Secunda & tertia eandem vim obtinent, non tamẽ vsqueadeò efficacem.

EX GALENO.

Effectu expurgat Chamæpitys, abstergitq́; viscera plus quàm calfacit, Proinde regio morbo correptis, & omnino quibus facilè iecur obstruitur, bonum est medicamentum. Quin & menses ducit tũ pota, tum apposita cum melle. Sed & vrinæ mouẽ-

da

dæ aptum est medicamen. Sunt qui etiam eam exhibent ischiadicis decoctam in melicrato. Herba porrò ipsa viridis magna vulnera conglutinat, & vlcera putrescentia sanat: Mammarum prætereà durities discutit.

EX PLINIO.

Prosunt aduersus scorpionum ictus. Item iecinori illitæ cum palmis aut cotoneis. Renibus & vesicæ decoctum earum cum farina hordeacea. Morbo quoque regio, & vrinæ difficultatibus, ex aqua decocta bibuntur. Nouissima contra serpentes valet cum melle. Sic & apposita vuluas purgat. Sanguinem densatum extrahit pota. Sudores facit, perunctis ea. Peculiariter renibus vtilis est. Fiunt ex ea & hydropicis pilulæ, cum ficu aluum trahentes. Lumborum quoque dolorem victoriati pondere in vino finit, & tussim recentem. Mortuos fœtus ex aceto cocta potaq;, eiicere protinus dicitur.

APPENDIX.

Officinarũ error.

Recentiores herbarij, & magna officinarũ pars, aliam Chamæpityn ostendunt, folio Saluiæ rimoso, angustiore tamen, & ad radicem maiore, flore subcandido ac luteo, & semine nigro: quæ tamen legitima Chamæpitys non est, sed prima potius Sideritidis, vt suo diximus loco, species. Desinant igitur subinde hac herba pro Chamæpity vera vti, ac illius loco has quarum nunc picturas damus vsurpent. Erroris autem huius nulla alia fuit causa,

quàm

quàm quòd Chamæpitys etiam veteribus alio nomine dicta sit Sideritis. Hinc plærique decepti eã herbã quæ priuatim ac propriè sic nominatur, pro Chamæpity vsurpare cœperunt. Sideritis autẽ nulla alia de causa dicta est Chamæpitys, nisi quòd illi vulnera glutinandi insit facultas.

DE PSYLLIO. CAP. CCCXLI.

NOMINA.

Ψύλλιον Græcè, *herba Pulicaris Latinè, nomẽ Græcum in officinis retinet,* Germanicè Psilienkraut (*Gallicè* Herbe à Puces) *nominatur. Tam Græcam autem quàm Latinam appellationem à pulice, cuius effigiem semen eius refert, sortita est herba. Vel, vt nonnullis videtur, quia si viridis in domum feratur, generari in ea pulices prohibeat.* *Psylliũ vnde dictum*

FORMA.

Psyllion folia Coronopo similia habet, hirsuta, longiora, ramos dodrantales. Tota herba ad fœni graminísve formã accedit. Coma eius à medio caule incipit, capitula bina aut terna in summo cõtracta conuolutáve, in quibus semen pulicibus simile, nigrum durúmque.

LOCVS.

In aruis & incultis nascitur. Nusquam tamen, quòd sciam, in Germania nisi satum prouenit.

TEMPVS.

Flores tota ferè æstate ex capitulis eius, quæ spicæ formam obtinent, erumpentes dependent, caniuo

no capiti haud dissimiles, vt pictura abundè monstrat. Semen verò autumno profert.

TEMPERAMENTVM.

Semen eius ex secundo refrigerantium est ordine, in desiccando verò & humectando mediũ quodammodo & symmetrum. Commentum Mesues de *substantia eius interiore calida nihil moror.*

Mesues comentũ.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vis Psyllio refrigeratoria. Cũ rosaceo, aceto, aut aqua illitum articulorũ doloribus, parotidibus, tuberculis, œdematis, luxatis, capitisq; doloribus prodest. Enterocœlis seu intestinorũ ramicibus puerorum, & vmbilicis prominentibus cum aceto illitũ medetur. Oportet autem acetabuli mensura tusum in aquæ heminis duabus madere, & vbi aqua concreuerit illinire: egregiè siquidẽ refrigerat: deiectũ enim in feruentem aquam, calorem eius reprimit. Prodest erysipelatis. Perhibent si viridis domũ importetur, prohibere ne in ea pulices generẽtur. Tusa cum adipe, sordida & maligna vlcera expurgat. Succus eius cum melle ad aures fluxione tentatas, & vermiculosas conducit.

EX PLINIO.

Vis ei ad refrigerandum ingens. Semen in vsu. Fronti imponitur in dolore & temporibus, ex aceto & rosaceo, aut posca. Ad cætera illinitur acetabuli mensura, sextario aquæ densat ac contrahit. Tunc terere ac crassitudinem illinere oportet cuicunque

cunq; dolori, & collectioni inflammationiq;. Tenasmo in aqua cũ radicib. decoctum medetur. Omnibus articulorum morbis salutare est huius semẽ madefactũ in aqua, admistis in heminã seminis duobus resinæ colophoniæ cochlearibus, thuris vno.

DE PSEVDONARDO.

CAP. CCCXLII.

NOMINA.

Ψευδόναρδος Græcè & Latinè nominatur, quòd scilicet nõ sit vera & genuina Nardus, cuius Dioscorides & alij veteres meminerunt. *Pseudonardus vnde dicta.*

GENERA.

Duûm cernitur generũ. Alterum procerius est, & maiorem spirat odorem, nec minus quàm Nardus placet. Hoc nos Pseudonardum marẽ diximus. Officinæ & vulgus herbariorum Spicam à spicatis floribus nominant, Germani Spicanardi (Galli du Narde, ou Aspic.) Alterum amplitudine & odore minus, quod nos Pseudonardum fœminã appellauimus. Officinæ & herbarij recentiores Lauãdulam vel Lauendulam, eo quòd balneis & hominum lauacris expetatur, elotáque omnia si permisceatur odoris commendet suauitate, vocant. Germani ad hoc nomen alludentes Lauendel (Galli Lauende) nuncupant. *Spica.* *Lauandula.*

FORMA.

Frutex est folio craßiore, carnoso, angusto colore

languido, in candidum vergente, piloso, frequentibus spicis in aristas sparsis, flosculis in spica ferè cœruleis, in Lauendula *autem purpureis.*

LOCVS.

Gaudent apricis & petrosis, tanta suauitatis fragrantia, vt penè flores odoris iucunditate vincant, qua dote vestibus inseruntur.

TEMPVS.

V traque perpetua coma exitu veris canescit, Iunio & Iulio mẽse spicatur, floribúsque prægnãs est.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit & siccat ordine secundo, tenuibúsque constat partibus, haud multum à natura Celticæ Nardi dissidens.

VIRES.

Antiquus manuscriptus herbarius easdem ferè facultates Pseudonardo, quas Celtica habet, tribuit, dum in hunc modum scribit: Stomachi dolorem frigidum eiusdem inflationes, vteri dolores, lienis duritiẽ, iecinorísque obstructiones tollit. Strãgariæ & difficultati vrinæ auxiliatur. Capiti admota calefacit, eiúsque humiditates exiccat. Hinc est quòd recentiores tantisper eius vsum in frigidis cerebri & neruorum morbis, apoplexia, paralysi, & similibus commendent.

Sequentia duo Capita, quoniam opere ad finem iam ferè perducto, in exẽplari Germanico

manico circa finē ſerò inuenimus, & nos ea ſuo loco reponere non potuimus. Bono igitur animo candide lector, hæc in fine accipe.

DE DIGITALI. CAP. CCCXLIII.

NOMINA.

Qvòd appellatione tum Græca tum Latina herba hæc hodie deſtituta ſit, nulla alia de cauſa factum exiſtimamus, quàm quòd veteribus incognita fuerit. Nos *pulchritudine eius illecti, ἀνώνυμον eſſe diutius non ſumus paßi. Appellauimus autem* Digitalem, *alludentes ad Germanicam nomenclaturā* Fingerhut, *ſic enim Germani hanc ſtirpem nominant, à florum ſimilitudine, quæ digitale pulchrè referunt ac exprimunt.* Hac *appellatione vtemur, donec nos vel alij meliorem inuenerint.* Digitalis.

GENERA.

Duûm eſt generum. Vna enim purpureos obtinet flores, ideóque Digitalem *purpuream appellauimus.* Germanis Brauner Fingerhut *dicitur.* Altera *luteos habet flores, ob id* Digitalis *lutea dicta nobis eſt.* Germanis Geeler Fingerhut *nominatur.* In *aliis per omnia ſimiles ſunt.* Digitalis purpurea. Digitalis lutea.

FORMA.

Herba *eſt cubitalis, foliis latis & oblongis,* Plā-

fagini non dißimilibus, in extremitatibus ferratis, floribus à lateribus caulis ordine dependentibus digitalis formam referentibus, purpureis aut luteis. Quibus decidentibus, semen in calycibus latũ & oblongũ profert. Radix illi est exigua & capillata.

LOCVS.

Nascitur in montibus, vmbrosis & saxosis locis.

TEMPVS.

Floret Iulio potißimum mense, atque subinde cadentibus floribus semen producit.

TEMPERAMENTVM.

Impensè amara est herba, perinde atque Gẽtiana, vt hoc nomine calidam & siccam esse euidentißimum sit.

VIRES.

Hæc herba haudubiè quum opus est extenuatione, abstersione, purgatione, & obstructionis liberatione efficax admodum esse solet. Nam, vt testatur Galenus *libro quarto de simplici. medic. facult. cap. xvij. amari sapores abstergunt, expurgãt, & quæ in venis est, craßitiem incidunt. Quamobrem menses etiam quæ amara sunt mouere possunt, & ex thorace & pulmone pus educere. Quid multa? potest hæc herba ferè omnia quæ* Gentiana, *cuius vires suo in loco inuenient studiosi.*

DE OCIMASTRO. CAP. CCCXLIIII.

NO-

NOMINA.

Ὠκιμοειδὲς Græcis, Ocimastrum Latinis dicitur. Officinis inusitatum atque incognitũ. Germanis Vuild Basilg, (Gallis Basilic sauluage) appellatur, Ocimoides vero Græcis haud alia ratione dictum est, quàm quòd Ocimo, suis potissimum foliis simile sit. Ocimastrum autem Latini, quasi syluestre Ocimum appellauerunt. Nam sic ipsum vocare videtur libro vigesimo capite decimotertio Plinius.

Ocimoides cur dictum.

Ocimastrum, Syluestre Ocimum.

FORMA.

Folia habet Ocimo similia, ramulos dodrantales, eosdemq; hirsutos, siliquas Hyoscyamo persimiles, semine nigro plenas, Melanthio seu Nigellæ simili (legendum enim in Dioscoride ἰσικόῳ, & nõ ἰσικόῳ, vt habent aliqua exemplaria.) Radix illi est gracilis & inutilis. Ex qua quidem delineatione omnibus palàm fit, stirpem, cuius effigiem atque picturã damus, esse Ocimastrum: siquidẽ folia fert Ocimi, ramulos palmares & quadratos (quod Dioscorides omisit) hirsutos, flores purpureos (quos itidem Dioscorides non explicauit) forma Ocimi floribus similes, qui tamen colore, qui illis candidus est, distant: decidẽtibus floribus siliquas Hyoscyamo similes, seminis nigri, Melanthio similis, plenas ostendit. Radice etiam nititur tenui & superuacua. His omnibus etiam accedit odor, qui planè

Dioscoridis locus emendatus.

Ocimum referre videtur: ita vt nemo dubitare debeat, quin hæc herba verum sit Ocimastrum, potissimum cùm illi Dioscoridis descriptio sic quadret, vt nulla prorsus nota reclamare videatur.

LOCVS.

Nascitur arenosis in locis. Copiosè autem iuxta Nirtingam ad Nicerum oppidulum prouenit, vbi idipsum primum vidi, ac reperi: aliâs, quòd sciam mihi nunquam visum.

TEMPVS.

Floret in fine Septembris & Octobri mense, atque simul in siliquis semen profert.

TEMPERAMENTVM.

Ocimastrum, maximè eius semen, est calidæ & siccæ temperaturæ, quod sapor etiam satis ostendit, qui cum modica adstrictione amarus est.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Semen Ocimastri in vino potum, medetur viperarum & aliarum serpentium morsibus. Ischiadicis datur cum myrrha & pipere.

EX GALENO.

Ocimoides quidem philiterium cognominant. Radix superuacanea est. At semen tenuium partiũ, & desiccantis citra mordacitatem facultatis est.

EX PLINIO.

Syluestri ocimo vis efficacior ad eadem omnia, quæ satiuo. Peculiaris ad vitia quæ vomitionibus

crebris contrahuntur. Vomicisq; vuluæ, contraq; bestiarum morsus radix in vino est efficacissima.

APPENDIX.

Vel syluestre Plinij Ocimum diuersum est ab Ocimastro, aut in verbis eiusdem iam productis, error subest. Quum enim Ocimastri radix, Dioscoridis & Galeni testimonio, inutilis sit, non rectè à Plinio dicitur quòd eius radix in vino contra bestiarũ morsus efficacissima sit: sed hoc potius, Dioscoride teste, semini tribuendum erit. Quare in Plinio legendum, contráque bestiarum morsus semen in vino est efficacissimum. Quam sanè lectionem Dioscoridis autoritas abundè confirmat, qui Ocimastri semen cum vino potum, contra viperarum & aliorum reptilium ictus efficax esse tradit. Plinij locus emendatur.

COMMENTARIORVM DE Stirpium Historia finis.

EXPLICATIO QVARVNDAM VOCVM TOTO hoc opere paſsim occurrentium, in quibus aſſequendis non admodum peritus lector hærere poſſet.

Accetabula. *Cetabula ab aceto denominata vidẽtur: quanuis alij ab accipiendo dictum putent, atque hinc eſt quòd ſcribant acceptabulum: vaſculáque fuerunt orbiculata, concaua, ſine marginis latitudine, quæ aceto plena ad intinctus ponebãtur.* D*ebinc vox ad omnia alia quæ ſimilem cõcauitatem habent, trãſlata fuit.* P*rimumq́; ſic cõcauas partes in polyporũ flagellis, quibus id animal nititur, & velut adminiculis fultũ exurgit, nominauerũt.* T*rãſlata etiam vox ad fœminarũ locos, vocaueruntq́; acetabula venarũ arteriarumq́; ora, quæ in vterũ feruntur hiãtia.* T*ranſtulerunt poſtremo etiã hoc nomen ad herbam, quam eã ob cauſam* A*cctabulũ dixerũt, quòd folia acetabulo ſimilia in orbem circumacta, ſenſimq́;, ſic vt ſenſum fallãt, in cõcauam lacunã deſcẽdentia habeat,* κοτυληδόνες *Græcè nominantur.*

Acinus. *Acinus nõ tãtùm grana interna vuæ, quemadmodũ quidam exiſtimant, ſed totum fructũ, qui ex*

ſucco,

succo,& parte quæ veluti caro est,& ex vinaceis, & ambiente forinsecus cute cõstat,significat. Testis *Galen.qui lib.2.de facultatibus alimẽtorũ sic scriptum reliquit: Acini corpus ex quatuor partibus cõstat,ex ea scilicet quæ eius veluti caro est:exq; humore per eam disperso,vnde vinũ: præterea ex nucleo,atque eo quod omnia hæc foris circũcludit mẽbranoso tegumento.* ῥὰξ *Græcis dicitur.* Aculei, *quæcunque duriuscula in cuspidem turbinata pũctionẽ infligũt spiculorũ modo,nominantur.* Acus *purgamentũ frumenti,leuißimũ scilicet in eo quod ventilabris extra aream iaculatur.* Adnata, *vel* Adnascentia,*siue* Appẽdices,*ramuli dicuntur quos caulis nonnunquam ex se mittit, quasi nouã adscititiamq; prolem.Sic autem vocantur, quod quasi cauli adnascantur & superaccedãt.Græci* παραφυάδας, *quòd circũ caulem erũpentes accrescãt, appellarunt.* Alæ, *caui inter caulẽ,& ramulos anfractus,vnde sinuatim noua proles egreditur,facta ab humanis alis trãslatione,dicuntur. Græci* μασχάλας *vocant.* Alabastra *sunt seruandis odoribus ex solidißima & frigidißima materia facta vascula,sic dicta græcis,quòd ob læuorem suũ capi tenerique manibus non facilè poßent,lubricaq; dilaberentur.* Hinc *alabastrites lapis quẽ nunc* Alabastrũ *vocant,quoniã ex eo alabastra fierent,denominatus est.* Aluta *pellis seu coriũ dicitur postquam ad*

Aculei. Acus. Adnata. Alæ. Alabastra Aluta.

ad vsum & opus calceorum & aliarũ rerũ concinnatum est. Hinc Alutamen, *siue alutamentũ, opus ex cõcinnatis pellibus factum.* Et Alutarij, *pellium & coriorum concinnatores.*

Alsiosa. *Alsiosa non dicuntur ea quæ frigidis locis gaudent, sed cõtrà potius quæ algores ferre non possunt.*

Amuleta. *Amuleta remedia sunt præsentanea aduersus venena & fascinationes, qualia quidã in annulis, & è collo suspẽsa gestare solẽt,*

Amphora *Amphora mensura est quæ capit duas vrnas, seu octo congios.*

Apices. *Apices quæ in medio calycis seu folliculi quo flos clauditur, erumpunt, stamina sunt, quæ veluti filamẽta ab intimo floris sinu prosiliũt.* Habẽt *apices sæpius in summo quidpiam crassiusculum, à qua similitudine nomen acceperunt.*

Arbor. *Arbor est quicquid à radice statim simplici caudice, brachiatum ramis, surculosum, dissolutuq́; contumax assurgit.*

Articuli. *Articuli sunt partes quæ in nodos quosdã intumescũt, à quibus persæpe ramuli ꝓdeũt.*

Asparagi. *Asparagi quæ primũ in lucẽ prodeunt olerũ germina, priusquã in folia explicentur, recentissimiq; turiones qui edẽdo sunt, dicuntur.*

Arista. *Arista, est quæ vt acus tenuis, longa, eminet à gluma. In summa aristæ quasi apices & cornua sunt spicarum.*

Bacca. BAccæ *sunt fœtus minutiores herbarum, fruticum, arborúmve, qui dispersius rariusq; enascuntur: vt sunt partus lauri. Atque in hoc ab acinis differunt, quòd ij densius proueniant.*

Brachia. Brachia *sunt*

plantarum,

plantarum, præcipuè autem arborum ramuli, quòd instar brachiorum in homine extendantur. Bulbi radices sunt rotundæ tunicatæ, quales sunt hyacinthi, asphodeli, & colchici. Bulbi.

Cachryes sunt oblonga panicularum modò nucamenta, quæ squamatim compacta propendent è ramis. Crescunt hyeme, vere dehiscunt in flauescentes squamulas, & folio prodeunte, decidunt: qualia in abiete, picea, & aliis permultis videre licet. Plinius pilulas nominat. Cachryes Pilulæ. Calathus est rectus turbo, hoc est, id quod ex angustiis in latitudinem se diffundit. Calathi effigiem planè referunt flores liliorum. Calathus Calyx folliculus est, quo flos primum, mox seminis fœtus clauditur. Calyx. Capillamenta particulæ teretes & oblongæ in capilli modum extenuatæ dicuntur. Capillamenta. Caput est id quod sursum deorsúmve in globum extuberat, aut in orbem glomeratur. Si magnitudine cesserit, capitulum nominatur. Extremā tamen vitis partē caput etiā vocant. id est, vltimum & productißimum flagellum. Caput. Capreoli sunt coliculi intorti veluti cincinni quidā in ipsis pampinis tenerioribus apparētes, quibus vitis veluti manibus quibusdam adminicula complectitur, ac comprehendit. Ii enim vt vitem teneant, serpunt ad locum capiendum: vnde à capiendo capreoli dicti sunt. Capreoli. Caro dicitur id quod cortici subest. Caro. Caudex dicitur in arboribus & fruticibus, id quod Caudex.

à radice

à radice supra terram simplex assurgit, & in quod
Caulis. *à radice fertur alimonia.* Caulis *verò idem quod supra solum simplex prosilit in herbis nominatur. Sic vtique caudex ad frutices & arbores, caulis ad*
Ceruix. *herbas duntaxat pertinet.* Ceruix *est pars illa à capitatis radicibus prodiens, prælonga, teréśque:*
Cyathus. *sic dicta, quòd in colli speciem figuretur.* Cyathus *Græcis* ἀπὸ τοῦ χύειν, *id est, à fundendo*
Cymæ. *dictus, est duodecima pars sextarii.* Cymæ *herbarum delicatiores teneriorésque coliculi, quos à prima germinatione, & in summa stirpe proferunt. Nam cum vernum tempus appetit, primo quoque foliorum pullulatu, præclusis adhuc florum calycibus, quosdam quasi turiones, olus subministrat, in quibus floris primum, mox seminis fœtus concluditur.*
Cirri. *Cirri sunt capillamenta quæ contorta crispantur.*
Clauiculæ. *Clauiculæ coliculi sunt, quibus quasi manibus prorcptans vitis adminicula comprehendit.*
Coma. *Coma est quicquid hilari venustate criniū modo, summa ramorum vel coliculorū exornat.*
Congius. *Congius, qui Græcè* χοῦς *dicitur, sex sextariorum capax mensura est. Eadem etiam congiarium appellatur.* Conus *Græcis, vel pyramus, est inuersus tur*
Conus. *bo, hoc est, id quod ex latitudine in arctius protrahitur ac fastigiatur. Cui calathus, vt diximus, cōtrarius existit.*
Cor. *Cor est quod in medio ligni resi- det, & tertium à cortice continetur, velut in ossi-*

bus

bus medulla. Ab *aliis matrix, à nonnullis medulla* Matrix. *nominatur.* *Corymbus est hederarum vua dependentibus acinis coacta.* Transfertur *tamen ad multos herbarum fructus.* Corymbus. *Cortex pars est vltima à subiecto corpore separabilis, veluti crusta quædam ad tegendum data.* Cortex. *Cotyle vox est in* Græcia *nata, nam* Romani *heminæ vocabulo vtuntur.* Vide *in dictione* Hemina. Cotyle. *Crenæ sunt quædam in extremis oris incisuræ, à quibus crenata herbarum folia vocantur, hoc est, serrata, per ambitumq; secta.* Crenæ.

Cubitus est mensura quanta patet à cubiti flexura vsque ad summum medium digitũ, quæ sex palmis, digitísve vigintiquatuor constat. Cubitus. *Culmus frumenti calamus est, qui spicam sustinet.* Culmus.

D*Ecußis antiquis ad* X *literæ figuram fiebat, quæ apud* Latinos *decem significat.* Hinc *decussari est in speciem literæ* X *diduci.* Decußis.

Dilutum dicitur, quod est mixtum: vnde vinum aqua mixtum dicitur dilutum. Dilutum *verò substantiuum factum, est id liquidum, in quo aliquid certo tempore maceratum & infusum fuit: vt si in vas vini appositũ absinthiũ fuerit, deinde post interiectũ tempus abstractũ, id vinum absinthij dilutum vocatur.* Dilutum. *Dodrans est mensura duodenûm digitorum.* Aliâs *palmus maior* Latinis, & Græcis σπιθαμὴ *dicitur.* Dodrantalis *itaque cauliculus vocatur, qui longitudine duodenos æquat digitos.* Dodrans.

Echinus

Echinus. Echinus est quicquid numerosa congerie aculeorum stipatur, siue tegmen, siue caput, siue cacumen fuerit: sic dictus quòd globoso spinarum agmine maris herinaceum mentiatur.

Fibræ. Fibræ capillamentis germanæ sunt, quæ herbarum arborumq; minutiores sunt radiculæ, in quas velut extremas, crassiores effusæ sparguntur.

Fimbriæ. Fimbriæ sunt vestium extremitates, à quibus & fimbriata folia dicuntur, quæ in ambitu in quasdã

Flagella. fimbrias exeunt. Flagella dicuntur cymæ arborum & ipsarum summæ partes, quæ ad cuiusque venti flatum mouentur: vnde etiam nomen traxerunt ab eo quòd flatibus petantur. Flagella etiam sunt vitium rami oblongiores, & productiores, aliis tamen minores, ab ipsis brachiis sursum ascẽden

Folliculus tes: dicta flabella prius, à venti flatu scilicet. Folliculus theca rei cuiuslibet, quæ granum vel semen continet inuolutum. Sic mẽbranosa cutis acini fol-

Fructus. liculus dicitur. Fructus, quod carne & semine compactum est. Frequenter tamen pro eo, quod inuolucro perinde quasi carne & semine coactum

Frutex. est, accipi solet. Frutex est quod à radice caudice multiplici, ramosumq; sese attollit, vt rubus. Frons

Frons. interdum pro ramo ponitur. Propriè tamen dicitur id quod ipse ramus circunquaque producit, multa interdum folia habens, & nonnihil corticis, ac veluti cauliculi.

Gemma

GEmma in vite idem est quod oculus, quia ve luti ocellus quidam conspicuus, aut gemma quædam excellens conspici possit, cùm primùm è vite prodit, aut sarmento. Hæc ineunte vere sese ostendit, & ab ea primum flos, deinde fructus prodit tam in ipsis vitibus, quam arboribus. Geniculi siue genicula sunt nodi qui in herbis, aut leguminibus, aut etiam sub fruticibus apparent. Sic geniculatæ radices nominantur, quæ nodis quibusdam interstinctæ protuberant, rotundæ & leuiter capitulatæ. Gluma est folliculus grani quod in spica continetur, vel grani theca. Grossi appellantur fici, quæ non maturescunt. Priuatim tamen in bifera fico eas intelligunt, quæ per messes maturantur, Has grossulos Græci vocant ὀλύνθους. Gemma. Geniculi. Gluma. Grossi.

HEmina Romana vox est, ex Græco quidem ἥμισυ, quod dimidia sextarii pars sit, deriuata. Græcis κοτύλη nominatur. Capit vncias decem mensurales, vt copiosè in annotationibus nostris in quartum de Tuenda sanitate librum Galeni demonstrauimus. Herba est quod à radice foliatum, sine caudice prouenit, sæpiúsque semen in caule fert. Hemina. Herba.

INternodium, quod inter artus vel genicula medium intercedit, dici consueuit. Interuenium, quod inter venas intercipitur. Iuba est arundinacea coma effusa, qualis in milio est: metaphora desumpta Interno- dium. Interue- nium. Iuba.

sumpta à iubis, hoc est crinibus animalium à collo

Iulus. pendentibus. Iulus tam Græcis quàm Latinis est quod in corylo compactili callo racematim cohæret, & veluti prælongus vermis, singulari pediculo pensile nititur, & fructum præcedit.

Lachryma. LAchryma est is humor, qui statim desecto caudice, vel ramo, aut tantùm ipso ligno, prosilit,

Lanugo. & apparet. Lanugo in herbis atque arboribus lanata quædam est hirsuties, qua folia, coliculíque ca

Liber. nescũt. Liber pàrs corticis interior quæ ligno pressius adhæret. Is quibus scribimus libris nomen de

Libra. dit. Libra Romana capit vncias duodecim men

Ligula. surales. Ligula quarta pars cyathi dicitur, hoc

Loculamenta. est, semuncia, demptis scilicet duobus scriptulis. Loculamenta sunt seminum inuolucra, quæ velu

Lomentũ. ti paruæ capsulæ ea recludunt. Lomentum faba

Laciniæ. rum farina est. Laciniæ partes sunt extremæ particulatim decoris causa concisæ, orarumq; summarum cæsuræ. Inde folia membratim per flexuras digesta, vel natiuis segminibus discreta, laciniata vocitantur. Sunt tamen qui laciniosum pro sinuoso vsurpent.

Malicoriũ MAlicorium est mâli punici putamen. Mal

Malleolus leolus nouellus est palmes innatus prioris anni flagello, cognominatus à similitudine rei, quòd in ea parte qua deciditur ex vetere sarmento, prominens vtrinq; malleoli speciem præbet. Vel, quòd

capilla-

capillatus vtrinque, & surculatus solebat fieri. Matrix. *Ma trix, vide in dictione* Cor. Medulla. *Medulla, vide ibidem.* Mucro. *Mucro est acumen in quod pars quæcunque desinit. Sic foliorum multorum, siliquarum quarundam, & spinarum omnium extrema in mucronem acuminantur.* Muscus. *Muscus est id quod in ipsa corticis superficie quarundam arborum lanuginosum appa ret, veluti caui quidam ipsarum arborum villi. In quibusdam etiam quædam ipsarum arborum quæ visitur villosa flosculorum congeries, quæ quòd con ferta sit densáque florescat, muscus dici consueuit: vt in* Ligustro, *& complurib. aliis.* Muscaria. *Muscaria sunt in orbem radiatæ herbarũ comæ, cacuminaq́; in fasces coacta: à flabri similitudine, cuius ventilatu muscæ conuiuiis abiguntur, dicta.*

N Nucamenta. *Vcamenta dicuntur ea quæ callo squamatim compactili pendent è ramis nucum, roborum, picearum: sic dicta, quòd sint quasi quædam naturæ rudimenta, pineam nucem facere condiscentis.*

Oculus. *OCulus gemmula illa in herbarũ surculis, primum germinationis argumentum dicitur.*

P Palma. *Alma dicitur maius vitis flagellum, vnde nascuntur vuæ.* Palmus. *Palmus veteribus duplex fuit. Minor digitorum quatuor habebatur, Græcis* παλαιστὴς *vocatus. Maior digitorum duodecim,* σπιθαμὴ *Græcis dictus.* Palmites. *Palmites dicun-*

tur qui è stirpibus ac surculis quotannis prodeunt: sic nominatæ, quòd in modum humanarum palmarum virgulas quasi digitos ædant. Pampini sunt frondentium ramusculorum comæ coliculiq; fructũ fouentes, & ab impendente vindicantes iniuria. Hinc pampinare, est pampinos superfluos ex vinea detrahere, posteaquàm fronduit. Panicula dici potest quicquid sublonga vel subrotũda effigie tumet vt quæ pendet è picearum ramis. Lanosam quoque comam in milio, panico, arundine, & qualem in aruis complures herbæ, & in palustribus iunci gerunt, Latini paniculam dixere. Pappus tam Græcis quàm Latinis est lanugo ex floribus aut fructibus decidua. Sic etiam lanosi quidam villi, qui deflorescentibus aliquot herbis remanent, & postmodum in auras euanescunt, pappi sunt, vt in senecione, soncho, & plærisque aliis fit. Pediculus, siue quod idem habetur, Petiolus, id est quo folium, fructus, aut flos dependet. Pedamenta quibus stat recta vinea dicũtur, hoc est, quibus veluti pedibus nititur. Nominantur etiam à quibusdam pedamina. Pilula, vide Cachrys. Pyramis, vide Conus. Propago dicitur vitis vetula depressa, atque in terram per inflexos arcus submersa, vt ex vna plures emergant. Pulpa in arboribus est, quod nos in animalium corporibus musculũ appellamus. Puluinus est quod inter sulcos eminulum protumet, sic dictus

Pampini. Panicula. Pappus. Pediculus Pedamenta. Pilula. Pyramis. Propago. Pulpa. Puluinus.

dictus quòd quandam referat puluinorum in quibus sedemus, similitudinem.

QVincuncialis figura, eius figuræ quæ decussim antiquis significabat, media est. Fiebat verò decussis ad X literæ formam, quæ quidem apud Latinos decem significat. Atque hæc si per mediũ secetur, remanebit V figura, quæ quinnarium numerum, atque adeo quincuncem demonstrat. Sed hæc quidem multoties tum superius, tum etiã inferius multiplicata, figurã facit, quæ quincuncialis appellatur. Talem planè Trichomanis cauliculi efficiunt.

Racemus RAcemus pro vua accipitur. Neque tantùm ipsius vitis est, sed etiam hederæ, & aliarum herbarum, aut fruticum vuas quasdã producentium. Dicitur etiam ramosum id, quo dependent acini. Rami sunt, qui in caule fissi multiplices sparguntur. Rami.

Sarmenta SArmenta prælongæ sunt vitium virgulæ, in quas vitis luxurians spargitur: hoc est, vitis ipsius brachiorum & caulium ligna, tã dum sunt in ipsa vite, quàm dũ execta, & exẽpta sunt. Scapus est caulis qui in styli modũ sursum proreptat, aut in altũ fertur, ducta à colũnaribus scapis similitudine. Scopus ramosum id, quo dependent acini. Sesqui vocabulum cũ aliqua mensura vel modi, vel numeri, vel tẽporis collocatum, Scapus. Scopus. Sesqui.

non integrum modò id cui iungitur explicat, sed integrum & semis. Sic sesquilibra, libram vnam & semis significat. Sesquimensis, integrum mēsem cū dimidio.

Sextarius. Sextarius capit vncias viginti mensurales.

Siliqua. Siliqua tegumentum est, quo vel grana leguminum, vel herbarum semina concluduntur. Nam non modò legumina, sed & complures quoque & herbæ & frutices siliquas proferunt.

Sinus. Sinus alarū caua sunt.

Spica. Spica est quod culmus extulit. Hāc antiquitus rustici specam vocabant, & à spe videtur nominata: eam enim quòd sperant fore, serunt. Tria verò continet, granum, glumam, & aristam. Spica mutica est, quæ non habet aristam. Et mutica, quasi mutila nominatur.

Spongiæ. Spongias antiqui olitores vocarunt radiculas illigatas & connexas. Hinc Asparagi satiui & altilis radices multis irretitæ capillamentis coalescentes, & inter se implicatæ, ac quasi in vnitatem coeuntes spongiolæ, & spongiæ spongiosæq; appellantur.

Stamina. Stamina sunt qui in medio calycis erumpūt apices: sic dicta, quòd veluti filamenta ab intimo floris sinu prosiliant.

Stipulæ. Stipulæ folia sunt culmū ambientia.

Striæ. Striæ partes sunt quædam quæ protuberant et eminēt. Hinc striatus caulis, qui huiusmodi striis est præditus, aut striaturis exasperatus. Strigiles etiam, si Vitruuio credimus, appellantur.

Stolones. Stolones appellantur coliculorum soboles, inutilisque è radici-

radicibus fruticatio. *Suffrutices sunt quæ compluribus ramulis surculísque lignosis scatent, sed minutis constant foliis.* *Surculus, quod ex ramis simplex ac indiuiduum oritur, estq́; velut germẽ quoddam ex ipso trunco vel caudice productum.* Suffrutices. Surculus.

T*Hyrsus est caulis, ídque nomen sibi vendicauit, quòd virgulæ in modum, vel teli rectitudinem consurgat.* Tomentum Latinis *omne id quo culcitræ ad molliorem & calidiorem quietem infarciuntur, dicitur, siue id lana sit siue pluma, siue quod volucrit aliquis, excipiendis molliter & & fouẽdis calore corporibus nostris aptum. Sic* Dictamni *folia, quòd mollia videntur esse, tomentitia & lanea dicuntur à* Dioscoride, *hoc est,* γναφαλοειδῆ. *Tori prominentes partium calli, & in se pulparum modo collecti nominantur. Græci* κονδύλους *vocant.* Hinc κονδυλώδης, *id est, torosus, quod idem* Latinis *est, ac nodi formam præ se ferens.* Triens *quatuor cyathi.* Tunica *est tenuis cortex & veluti mẽbranaceus, quo vel arbor, vel radix inuestitur. Sic cæpe folliculis est tunicatum.* Turbo *dicitur quicquid ex acumine tẽdẽs in amplius spaciatur.* Hinc Turbinatum, *quod ex angusto continenter in latius prodit. Sic turbinata conspicitur pyrorum forma.* Permulta *etiam herbarum folia in mucronem turbinantur.* Thyrsus. Tomentũ. Tori. Triens. Tunica. Turbo.

Turiones *sunt teneritates summitatum ipsarum* Turiones.

Topiariū. arborum, quæ singulis annis crescunt. Topiarium opus est quod ex arbore, frutice, vel herba ad decorem componitur, in testudines aut cameras fornicatum. Hinc Topiariæ dici merentur arbores vel herbæ quæ nimirum huic operi, quòd flexiles sunt, ac suo lentore sequaces, accommodantur.

Vascula. Vena. Vermiculatum. Verticillū. VAscula, seminum inuolucra sunt. Venæ sunt quæ in plantarum foliis apparent, & ramulos & humorem habentes. Vermiculatum quod rosæ modo, quasi purpurisso, rutilat, dicitur. Verticillum florum vel foliorum ambitus, qui coliculos aut ramulos herbarū coronat, existit: ab instrumenti muliebris similitudine dictū, quod fuso vertendi gratia solitum est adhiberi.

Vinacei. Vinacei, grana sunt acinorum, γίγαρτα Græcis nominantur, quæ pressis vuis cum folliculo abiiciuntur.

Virga. Virga est quæ ex radicibus, aut caudicis lateribus exit. A nonnullis virgæ appellatæ sunt soboles.

Virgultū. Viticulæ. Virgultum surculus is est, qui terræ committitur, vt in arborem insurgat. Viticulæ non palmites aut sarmenta sunt, sed flagella quæ vitis modo reptantia longè latéque vagantur, ac vicinos frutices nacta sic intricāt eos, vt iis perinde quasi pedaminibus abutantur: vel scandentia suis irretiūt claviculis, quibus quasi digitis hærent, quales in cucumeribus, cucurbitis, & plærisque aliis inueniūtur.

Vmbella. Vmbella est floris seminísve pedamentum, in

plures

plures digestum lõgiores pediculos, qui simul ex fastigio eodem orti in latius continuò radiantur, singulíque vel florem, vel semen sustinent, in orbem circumactum. Græci hunc floris habitum σκιάδιον, Latini verò quoniam vmbellæ, qua mulieres vultum vindicant à sole, & æstum arcent, circinatam effigiem gerit, vmbellã dixerunt. Vmbilicus *id in pomis est, quod in eis medium vel prominet, vel conditur.* Vngues *in rosis & foliatis floribus intellexerunt veteres, imas suorum foliorum partes, quibus in capite suo cohærent, decoloresq́; depẽdent. Vel breuius: Vnguis infima pars foliorum rosæ alba appellatur.*

Vmbilicus.

Vngues.

ERRATA.

Fo. 2. *pag.2.verſ.penult.lege in hunc modum, hypochondriis iecinori &c.*

Fo. 3. *pag. 1. verſ.13.lege, Eadem poteſt præſtare cum Sapa aut lenticula.*

Fo. 5. *pag.1.verſ.19.lege, Plinius lib.21.cap. 21. Marem quidem campeſtre &c.* Ibidē *verſ 22. legendum, eiuſdem nomenclaturæ. expungenda itaque virgula poſt eiuſdem.* Ibidem *verſ. 25. lege, quod maſculum appellamus.*

Fo. 8. *pag.1.verſ.10.* Ex Macro Aemilio.

Fo. 11. *pag.1.verſ.11. lege, de* Acoro *vero affirmare.*

Fo. 12. *pag.1.verſ.22. lege, tubercula facultatem obtinet.*

Fo. 22. *pag.1. verſ.4.* Sic *legendum eſt, acris, vt piper, admodum ſit.*

Fo. 25. *pag.2.verſ.15.cum axungia.*

Fo. 30. *pa.1.ver.11.mollib.dūtaxat ſpinis prædita.*

Fo. 57. *pag.2.verſ.21.* βρυωνία

Fo. 63. *pag.2.verſ.25.lege,* κνίδι.

Fo. 81. *pag.2.verſ.21.Iciuno iciunum.*

Fo. 99. *pag.2.verſ.12.* βλῖττον.

Fo. 106. *pag.2.verſ.7.* γλυκύῤῥιζα.

Fo. 109. *pag.2.verſ.9.aſpergula minor.*

Fo. 219 *pag.1.verſ.20.* Hirundinariam.

Fo. 392. *pag.2.minus contra minores.*

Fo. 395. *pag.1.verſ.15.ſuffitur.*

